E 1689

KAT

ARHITECTURA RPR

Institut de Documentare Tehnică
BUCUREȘTI
OBMEH - CSERE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - ÉCHANGE

1
1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R. ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

1
1954

Un an de activitate

S'a împlinit un an dela adoptarea Hotărîrii Comitetului Central al P.M.R. şi a Consiliului de Miniştri al R.P.R. cu privire la construcţia şi reconstrucţia oraşelor şi organizarea activităţii în domeniul arhitecturii.

Analizând situaţia arhitecturii în regimul burghezo-moşieresc şi realizările obţinute în acest domeniu în anii regimului de democraţie populară, Hotărîrea din 13 Noembrie 1952 a trasat căile de desvoltare ale arhitecturii în patria noastră, în cadrul măreţei opere de construire a socialismului — arătând atât sarcinile ce revin organelor de stat cât şi contribuţia ce trebue s'o aibă Uniunea Arhitecţilor la înfăptuirea acestor sarcini.

Pe baza Hotărîrii, la 21 Decembrie 1952 a fost creată Uniunea Arhitecţilor din R.P.R., organizaţie de creaţie având sarcina să mobilizeze întreaga masă a arhitecţilor în opera de construire a socialismului, pentru ridicarea bunei stări a poporului nostru, pentru realizarea la timp şi la un înalt nivel artistic a clădirilor de locuit, a clădirilor social-culturale, pentru îmbunătăţirea activităţii de construcţie şi reconstrucţie a oraşelor.

Uniunea trebue să sprijine eforturile pentru însuşirea realismului socialist ca metodă de creaţie, trebue să lupte pentru însuşirea moştenirii artistice naţionale, împotriva cosmopolitismului şi formalismului, pentru însuşirea preţioasei experienţe sovietice, pentru desvoltarea unei arhitecturi noi, socialistă în conţinut şi naţională în formă.

Ea trebue să ducă o activitate susţinută de ridicare a nivelului ideologic şi profesional al arhitecţilor, de ridicare a măestriei lor artistice.

In spiritul acestor directive Uniunea Arhitecţilor îndrumează pe membrii săi în activitatea de creaţie care contribue la realizarea programului vast trasat de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 19 — 20 August 1953 în vederea ridicării continue a nivelului de trai al celor ce muncesc.

*

In anul care a trecut dela înfiinţare, Uniunea Arhitecţilor a pus bazele existenţei sale şi şi-a început activitatea în vederea îndeplinirii sarcinilor ei; cu toate lipsurile ce mai există încă în această activitate, anul ce s'a scurs a marcat o serie de realizări.

Ridicarea nivelului ideologic al membrilor ei a constituit una din preocupările de seamă ale Uniunii.

Astăzi un mare număr de arhitecţi îşi însuşeşte teoria marxist-leninistă, în diverse forme de învăţământ ideologic, pentru a putea ridica pe o treaptă superioară creaţia lor.

In sânul arhitecţilor a început să se desvolte în mai mare măsură lupta de opinii; discuţiile de creaţie ţinute la Casa Arhitectului asupra unor probleme şi lucrări de arhitectură — cum sunt problema locuinţelor (secţiuni-tip pentru diverse feluri de blocuri), problema arhitecturii agricole (arhitectura S.M.T.-urilor), problema sistematizării unor pieţe de arhitectură din Capitală, etc., au permis clarificarea unor probleme de principiu şi combaterea rămânerilor în urmă.

Această activitate deosebit de importantă — fără de care nici o ştiinţă nu se poate desvolta şi prospera — a început să constitue şi preocuparea cercurilor Uniunii

din diverse instituţii, care au organizat până acum câteva discuţii.

O deosebită importanţă a acordat Uniunea popularizării preţioasei experienţe a arhitecturii sovietice, arhitectură care s'a născut şi s'a desvoltat în luptă neîmpăcată împotriva cosmopolitismului şi formalismului culturii burgheze decadente.

In această privinţă un ajutor preţios l-a constituit vizita făcută de o delegaţie de arhitecţi români — la invitaţia Uniunii Arhitecţilor Sovietici — în Uniunea Sovietică.

Putând cunoaşte la faţa locului realizările măreţe ale constructorilor comunismului, membrii delegaţiei vor contribui printr'o activitate organizată la răspândirea acestei experienţe.

Conferinţele organizate la Casa Arhitectului în ciclurile Istoria arhitecturii ruse şi Istoria arhitecturii sovietice se bucură de o largă participare, arhitecţii fiind dornici să cunoască trecutul artistic pe baza căruia arhitecţii sovietici au creat minunatele lor realizări, precum şi drumul de luptă parcurs de arhitectura sovietică pentru a ajunge la o arhitectură realist socialistă.

Cunoaşterea şi însuşirea moştenirii noastre artistice a constituit deasemenea o preocupare de frunte a Uniunii.

Au fost ţinute conferinţe în ciclul Istoria arhitecturii româneşti, s'au organizat excursii de studii la diverse monumente istorice din ţară (Iaşi, Oraşul Stalin, Cluj, Sibiu, Moldova de nord, etc.), s'au deschis expoziţii de desene şi acuarele din aceste excursii. Excursiile de studii au fost primite cu bucurie de arhitecţi, care au folosit din plin acest mijloc preţios de documentare, atât de necesar cunoaşterii şi însuşirii moştenirii artistice a poporului nostru.

Cabinetul de arhitectură a început organizarea şi îndrumarea acţiunii de ridicare a nivelului profesional şi artistic al membrilor Uniunii. Infiinţând biblioteca Uniunii, Cabinetul de arhitectură a izbutit să achiziţioneze într'un timp scurt 5000 de volume, 3000 exemplare publicaţii, material documentar sovietic şi din ţările de democraţie populară; a fost organizată o fototecă de arhitectură; s'au deschis expoziţii de arhitectură (secţii tip de locuinţe, locuinţe individuale, arhitectură agricolă, proiecte pentru sistematizarea unor pieţe din Bucureşti, acuarele, etc.); s'au făcut excursii de studii pe şantierele din ţară, în special la cele de locuinţe (Hunedoara, Valea Jiului, Oraşul Stalin, etc.).

Cercurile plastice de acuarelă şi desen care funcţionează în mod permanent la Casa Arhitectului, având un număr tot mai mare de participanţi, sunt de un real folos pentru ridicarea măestriei artistice a arhitecţilor.

Reorganizându-şi colectivul redacţional, revista Arhitectura R.P.R. şi-a îmbunătăţit conţinutul şi a început să apară în condiţii tehnice mai bune; redacţia nu a izbutit însă să asigure o apariţie regulată a revistei.

Având ca sarcină organizarea şi îndrumarea arhitecţilor din diversele oraşe ale ţării, Filialele Uniunii încep să se organizeze. Ele sunt constituite până acum în Oraşul Stalin, Cluj, Timişoara, Ploeşti, iar organizarea lor continuă şi în alte regiuni ale ţării.

Prin grija partidului şi guvernului a luat fiinţă Fondul de Arhitectură, pentru sprijinirea materială a creaţiei de arhitectură; au fost puse la dispoziţie sume pentru efectuarea de studii şi cercetări.

*

Activitatea depusă în anul trecut nu poate fi însă socotită pe deplin mulţumitoare. Organizaţie tânără, Uniunea Arhitecţilor nu a putut cuprinde în sfera preocupărilor sale toate variatele şi complexele probleme ale arhitecturii. Ea nu a putut deasemenea să adâncească problemele atacate; nivelul ideologic şi ştiinţific al activităţii nu poate fi considerat satisfăcător.

Deşi numărul arhitecţilor cuprinşi în diverse acţiuni a crescut continuu, totuşi atât cercurile Uniunii cât şi Casa Arhitectului nu au izbutit încă să antreneze în muncă masa largă a arhitecţilor.

Acesta a fost însă primul an, anul de organizare. Noul an trebue să aducă o intensificare a muncii Uniunii, pentru a putea cuprinde problemele şi a răspunde sarcinilor mari ce ne stau în faţă.

Programul trasat de plenara C.C. al P.M.R. din 19—20 August 1953 pune în anul acesta sarcini importante legate nemijlocit de ridicarea bunei stări a poporului.

Alături de toţi oamenii muncii, arhitecţii trebue să-şi încordeze toate forţele pentru îndeplinirea acestor sarcini, pentru realizarea planului pe 1954; ei ştiu că realizarea volumului sporit de lucrări nu poate fi făcută decât pe baza introducerii pe scară largă a avansatelor metode sovietice de tipizare şi industrializare a construcţiilor.

Ei ştiu că cerinţele oamenilor muncii cresc, că ei doresc locuinţe şi construcţii nu numai bune ci şi frumoase, şi că pentru a răspunde acestor cerinţe, ridicarea nivelului ideologic, însuşirea experienţei sovietice şi ridicarea măestriei artistice sunt factori de o importanţă deosebită.

In lupta pentru crearea unei arhitecturi noi, pe baza prelucrării creatoare a moştenirii noastre clasice, prin însuşirea metodei realismului socialist, arhitecţii pornesc în noul an de activitate cu entuziasm şi-şi pun forţele lor creatoare în slujba înfloririi arhitecturii, în slujba ridicării bunei stări a poporului nostru.

Ansamblu de locuinţe în curs de execuţie la Lonea — Valea Jiului
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *A. Toma*

In legătură cu proiectarea secţiunilor-tip de locuinţe

Arh. I. SILVAN
Arhitect şef al ISPROR

Hotărîrile din 19—20 August ale Plenarei C.C. al P.M.R. pun în faţa organelor de partid şi de stat, ca o sarcină principală, luarea tuturor măsurilor necesare în vederea ridicării nivelului de trai şi cultural al poporului nostru muncitor, pentru a lichida astfel rămânerea în urmă a unora din sectoarele noastre economice.

In vederea realizării acestui scop, sarcini deosebit de importante revin sectorului de construcţii în privinţa îmbunătăţirii condiţiilor de locuit ale celor ce muncesc.

Aşa cum arăta tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvântarea sa rostită cu ocazia sărbătoririi zilei de 23 August, până la sfârşitul planului cincinal vor trebui construite un număr de apartamente care depăşeşte cu mult prevederile iniţiale. Pentru asigurarea realizării în cele mai bune condiţii a acestui important volum de construcţii, manifestare directă a grijii Partidului şi Guvernului nostru faţă de oamenii muncii, un rol de mare importanţă şi răspundere revine arhitecţilor.

Deosebit de actuale sunt pentru noi cuvintele marelui om de stat sovietic Calinin, care, în perioada de intensificare a construcţiilor de locuinţe în Uniunea Sovietică, a arătat:

« . . . *casele de locuit să fie întruchiparea artistică a ultimului cuvânt al arhitecturii, să nu strice buna dispoziţie a locatarilor când se întorc dela muncă, să nu denatureze, să nu toceasca gustul lor artistic, ci dimpotrivă să le ridice şi mai mult buna dispoziţie, să desvolte şi să perfecţioneze gustul lor artistic; şi, în acelaşi timp, să corespundă tuturor nevoilor practice ale locatarilor.* »

« *Noi spunem că luptăm pentru comunism, construim comunismul. . . a construi comunismul înseamnă să creem confort, să răspândim cultura, să introducem frumosul în viaţa zilnică a fiecărui cetăţean sovietic* ».

In faţa arhitecţilor noştri stă deci sarcina de a exprima prin proiectele locuinţelor pe care le creează grija faţă de omul muncitor ce trebue să locuiască în case confortabile şi frumoase.

In acelaşi timp, cerinţa de a construi repede şi bine determină cealaltă latură a problemei: a asigura prin proiectare lucrări rapide, economice şi de bună calitate. Şi în acest domeniu putem să ne sprijinim pe uriaşa experienţă a Uniunii Sovietice, care a găsit cele mai juste metode pentru a asigura oamenilor sovietici condiţii de locuit din ce în ce mai bune.

Pentru rezolvarea cu succes a acestor sarcini există o singură cale justă: tipizarea pe scară largă a construcţiilor.

Numai o proiectare de locuinţe tip ne va permite să asigurăm şi o înaltă calitate arhitecturală şi calitatea tehnologică şi reducerea sistematică a preţului de cost, pentru executarea locuinţelor în proporţii de masă.

Analizând activitatea arhitecţilor în acest domeniu, trebue să recunoaştem că, cel puţin până în prezent, s'a făcut prea puţin; se constată o serioasă rămânere în urmă, atât sub aspectul calităţii locuinţelor care s'au proiectat şi s'au executat până acum, cât şi sub aspectul introducerii prin proiectare a unor sisteme avansate de execuţie, care să permită un randament mai bun pe şantiere.

In prezentul articol ne propunem ca pe baza analizei critice a unor proiecte de locuinţe să scoatem în evidenţă unele lipsuri importante lagate de proiectarea locuinţelor, care au contribuit în mare măsură la rămânerea noastră în urmă în acest domeniu.

Ne vom referi în special la soluţionarea secţiunilor-tip de locuinţe, elaborate în ultimii 3—4 ani de Institutul de Proiectare a Construcţiilor (IPC) şi în continuare de Institutul de Proiectare a Oraşelor, a Construcţiilor Publice şi de Locuit (ISPROR).

Vom analiza proiectele întocmite până în prezent pentru a vedea în ce măsură satisfac condiţiile fundamentale ale unei locuinţe-tip, respectiv:

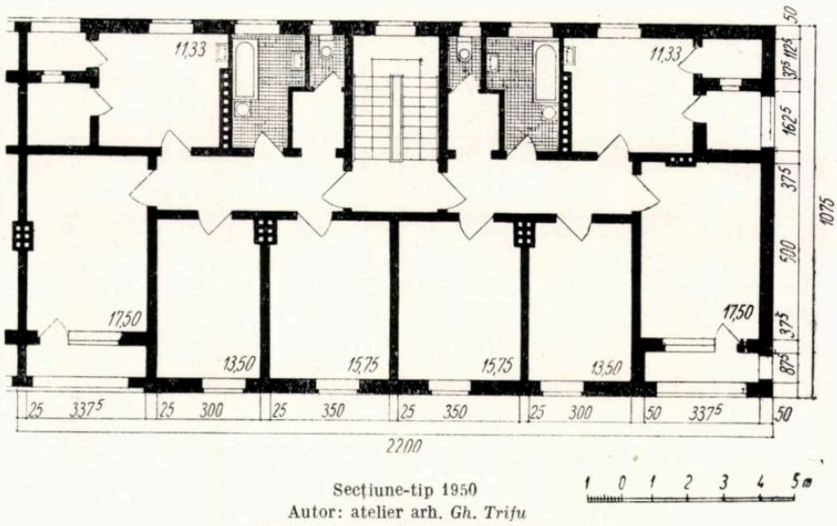

Secţiune-tip 1950
Autor: atelier arh. *Gh. Trifu*
Face parte din prima serie de locuinţe tip

1. Confortul realizat prin suprafeţele prevăzute, distribuţia în plan, echipamentul şi gradul de igienă asigurat apartamentelor.

2. Posibilităţile pe care le oferă rezolvării arhitecturale a interioarelor şi faţadelor.

3. Posibilitatea oferită pentru mecanizarea şi industrializarea execuţiei, pentru reducerea timpului de execuţie şi a preţului de cost.

Dela bun început trebue să constatăm o dificultate în privinţa aprecierii confortului apartamentului, întrucât nu avem date proprii în ceeace priveşte normarea suprafeţelor de locuit. Lipsiţi până în prezent de o îndrumare sigură în această privinţă, neavând la dispoziţie rezultatele unor cercetări proprii, teoretice sau practice (studii, anchete), nestudiind în suficientă măsură normele din Uniunea Sovietică şi din ţările de democraţie populară, proiectanţii n'au izbutit să rezolve mulţumitor problema secţiunilor-tip.

Pe de altă parte, cerinţa de a reduce permanent preţul de cost a fost greşit înţeleasă, alocându-se deseori suprafeţe prea mici pentru unele încăperi. Trebue considerat ca un lucru greşit folosirea în primul rând a metodei restrângerii spaţiului locuibil şi util pentru realizarea unor economii importante prin proiectare.

Pentru a avea o orientare justă în problema suprafeţelor ce trebue alocate diferitelor tipuri de apartamente, putem folosi proiectul de clasificare a tipurilor de apartamente de masă elaborat în 1952 de Academia de Arhitectură a U.R.S.S. pe baza studiului unui număr mare de apartamente tip din diferite regiuni ale Uniunii Sovietice, clasificare ce poate fi considerată valabilă şi pentru ţara noastră. Considerând deosebit de utilă cunoaşterea acestor date, le reproducem aici (tabel Nr. 1).

După cum se vede, clasificarea propusă cuprinde două categorii de apartamente.

Apartamente mari, curente, având suprafeţele locuibile de 34 până la 38 mp (tipul cu 2 camere), respectiv 46 până la 55 mp (tipul cu 3 camere) şi aşa zisele *apartamente cu suprafaţa redusă*, având respectiv 24 până la 30 mp suprafaţă locuibilă (tipul cu 2 camere) şi 40 până la 46 mp suprafaţă locuibilă (tipul cu 3 camere). Trebue menţionat că apartamentele mari se folosesc pe scară largă, cele cu metraj redus fiind necesare pentru cazarea familiilor mai mici, după necesităţi. Autorii sovietici (îndeosebi Corenicov) recomandă la compunerea ansamblurilor folosirea ambelor categorii de apartamente, într'un procent corespunzător.

TABEL Nr. 1

CLASIFICAREA APARTAMENTELOR PROPUSĂ PENTRU INTOCMIREA PROIECTELOR TIP

INDICI	Tipuri de apartament			
	cu 2 camere		cu 3 camere	
	cu suprafaţa de locuit de (în mp)			
	24–30	34–38	40–46	46–55
Suprafaţa minimă a camerei comune	14,00	18,00	16,00	20,00
Cameră comună de trecere	se recomandă	—	—	—
Suprafaţa bucătăriei (în mp)	6,00–7,00	6,00–8,00	6,00–8,00	7,00–9,00
Lăţimea minimă a vestibulului (în m)	1,30	1,50	1,30	1,50
Lăţimea minimă a coridoarelor din apartament (în m) :				
a) care duc la camere de locuit	1,10	1,10	1,20	1,20
b) care duc numai în încăperi de serviciu	0,90	0,90	1,00	1,00
Norma de suprafaţă auxiliară (în mp pentru 1 mp suprafaţă de locuit), în apartament				
a) cu camere separate	0,70–0,60	0,60–0,50	0,50–0,45	0,40–0,35
b) cu cameră de trecere	0,55–0,40	—	—	—

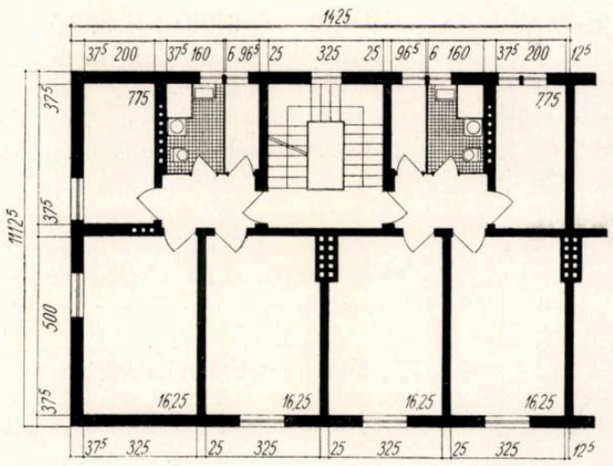

Secţiune-tip 1951
Autori: arh. *M. Hornstein*, arh. *R. Udroiu*
Exemplu de locuinţe cu „orientare unică"

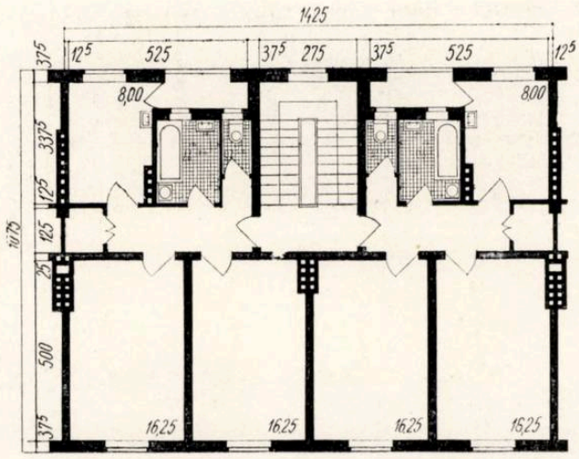

Secţiune-tip 1951
Autori: arh. *St. Balş*, arh. *R. Udroiu*
Foloseşte o loggie, insuficient dimensionată, în faţa băii şi bucătăriei

Experienţa uriaşă a Uniunii Sovietice în domeniul tipizării construcţiilor de masă ne mai învaţă că nu se poate construi prin metode industriale după un proiect care n'a fost gândit ca atare. Incercări de a «adapta» proiecte obişnuite pentru construcţii cu execuţie industrială (cu folosirea prefabricatelor) dau greş.

Bazele industrializării trebue să fie puse dela începutul proiectării, odată cu studiul sarcinii de proiectare (anteproiectul). Fără să intrăm în expunerea amănunţită a modului cum trebue condusă proiectarea în vederea mecanizării şi industrializării execuţiei, vom arăta totuşi principiile de bază, pentru a vedea apoi practic cum au fost aplicate în proiectele noastre.

Asamblarea este unul din principiile fundamentale ale construcţiilor cu execuţie industrială. Dacă s'ar reuşi trecerea la asamblarea întregii clădiri, adică excluderea cu desăvârşire a proceselor de confecţionare pe şantier a unor părţi din construcţie, am ajunge evident la o construcţie executată în întregime pe cale industrială.

Asamblarea, la rândul ei, este posibilă prin limitarea numărului de elemente de construcţie care se asamblează, respectiv prin tipizare.

In proiectarea locuinţelor, tipizarea se poate desvolta în două direcţii:

a) *Tipizarea întregii construcţii*, creând proiecte tip de case de locuit izolate, legate prin soluţia unitară de arhitectură şi construcţie. Fiecare casă poate avea grupările sale particulare de apartamente, dar elementele de construcţie, ca de ex.: planşeu, scară, cornişă, grup sanitar, trebue să fie *tip* pentru toată seria.

b) *Tipizarea secţiunilor* — adică crearea unor elemente tip formate din grupările de apartamente în jurul unei scări, cu care se compun apoi blocurile. Din asemenea secţiuni-tip se pot compune locuinţe variate.

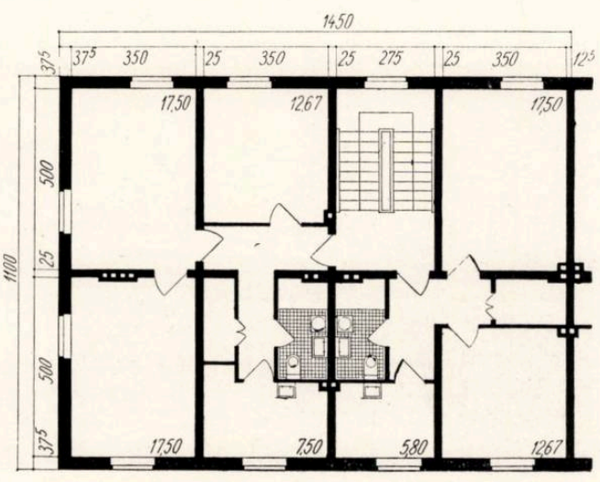

Secţiuni-tip 1951
Autori: arh. *M. Dima*, arh. *Gh. Popescu-Negreanu*
Exemple de aplicare justă — dar insuficient adâncită — a documentaţiei sovietice, în epoca primelor încercări

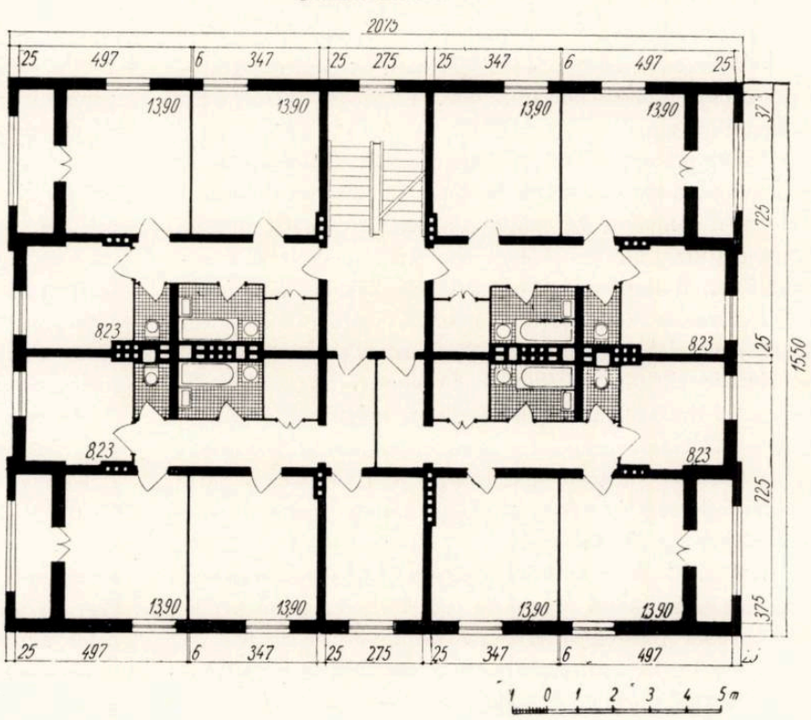

Blocuri de locuinţe proiectate din secţiuni-tip 1951 în regiunea Stalin
Autori: arh. *D. Antonescu* (cuartal), arh. *Gh. Popescu-Negreanu* (blocuri).

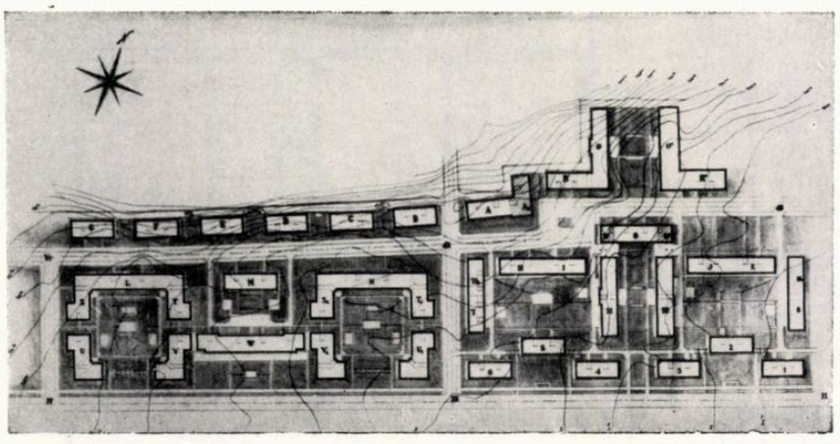

Plan de situaţie al unui ansamblu din regiunea Stalin
Cuartalul din dreapta (etapa 1951, autor arh. *D. Antonescu)*, compus nesatisfăcător, din blocuri lineare.
Cuartalul din stânga, mai închegat, compus din secţiuni-tip 1952 (autori: arh. *T. Niga*, arh. *Gh. Hussar)*

elaborată de ISPROR şi avizată de C.S.A.C. şi aceasta doar în faza de sarcină de proiectare.

In privinţa seriilor de clădiri tip, construcţii izolate — necoordonate între ele — au fost proiectate în trecut, dar fără preocuparea de a realiza serii complexe, cu posibilităţi de compoziţie, adaptabile la regiunile caracteristice ale ţării.

Evoluţia proiectării blocurilor tip

După primele încercări de a proiecta locuinţe, făcute în mod necoordonat, de către colective izolate, cu soluţii foarte diferite atât sub aspectul calitativ (confort), cât şi sub aspectul tehnic, în anul 1950 IPC a luat primele măsuri de coordonare a proiectării de locuinţe, pentru a putea satisface comenzile din ce în ce mai mari.

Atelierul arh. *Gh. Trifu* a elaborat, într'un termen foarte scurt, o primă serie de proiecte de blocuri zise tip, cu variante de faţade pentru diferite regiuni ale ţării.

Timpul scurt de proiectare, dar mai ales lipsa clarificării dela început a principiilor care stau la baza mecanizării şi industrializării execuţiei, au făcut ca aceste proiecte să nu-şi atingă scopul decât în mică măsură.

Respectiv, institutul a făcut faţă comenzilor de locuinţe primite, însă prin proiectele elaborate nu a împins înainte execuţia spre noi metode avansate.

Pentru constructor este tot una dacă execută după proiecte tip sau proiecte obişnuite, dar cu aplicarea elementelor şi detaliilor tip.

Pentru proiectare însă, metoda *tipizării clădirii în întregime* prezintă mari avantaje de timp, cu condiţia elaborării unor serii complete de clădiri tip, inclusiv toate anexele social-culturale ale locuinţelor. Din seriile complexe, eventual folosind împreună 2—3 serii similare, se pot obţine cele mai variate compoziţii de cuartale şi străzi (vezi îndeosebi metoda elaborată de acad. arh. Smirnov şi arh. Plessein).

Metoda tipizării secţiunilor de blocuri dă posibilităţi mai mari de rezolvare — îndeosebi pe magistralele principale — în situaţii speciale sau în cazul terenurilor neregulate şi accidentate — mărind însă considerabil volumul lucrărilor de proiectare (fiecare construcţie trebue proiectată din nou, pe baza secţiunilor-tip).

In privinţa justei aplicări a metodelor de tipizare trebue deasemenea lichidată starea de totală rămânere în urmă.

Cu toate încercările repetate făcute de institutele de proiectare în decursul ultimilor ani, până în prezent nu dispunem, totuşi, decât de o singură serie de *secţiuni refolosibile*

Ca soluţii tehnice erau folosite planşee de lemn cu porţiuni de beton armat monolit, nu se căuta gruparea şi standardizarea nodurilor sanitare, etc.

Primele *blocuri tip* elaborate în vederea unei prefabricări a planşeelor au fost proiectate în 1951 de atelierul arh. *M. Hornstein.*

Este deosebit de instructivă o analiză a acestor proiecte care reprezintă epoca de pionierat în această problemă; din ele apar clar unele lipsuri şi nelămuriri, care au persistat mult timp, unele nefiind rezolvate nici până azi.

In primul rând, în munca proiectanţilor se mai pot observa puternice rămăşiţe de cosmopolitism şi funcţionalism.

Cred că în această perioadă noi am confundat noţiunea de *economie* justă, obţinută prin proiectare, într'un regim socialist, în care reducerea masivă a preţului de cost al construcţiilor se obţine prin introducerea metodelor avansate în proiectare şi execuţie, printr'o strictă dimensionare, prin folosirea materialelor noi, a materialelor locale, etc. cu noţiunea de « *ieftin* » tipică pentru felul

cum erau executate mizerele locuinţe muncitoreşti în timpul regimului burghezo-moşieresc.

Intr'adevăr, burghezia nu avea interes să construiască economic. Interesele industriaşilor şi ale trusturilor de materiale de construcţie de a stoarce un profit maxim, precum şi volumul mic de construcţii, dictau acest lucru. Aşa se explică de altfel, şi rămânerea în urmă a «ştiinţei» burgheze a construcţiilor şi a normelor de proiectare.

Antreprenorii — arhitecţii şi inginerii — aveau deasemenea interesul ca lucrările să nu fie economice. Aceasta pentrucă, în primul rând, câştigul lor era în raport direct cu costul construcţiilor; în al doilea rând, starea de înapoiere a ştiinţei construcţiilor îi făcea să supradimensioneze elementele construcţiei (la această supradimensionare contribuind şi rapiditatea cu care voiau să proiecteze arhitecţii vremurilor trecute, pentru a câştiga cât mai mult). Şi apoi, trebuiau să-şi adauge şi rezerva de materiale pe care să şi le poată însuşi... Iar atunci când se limita costul construcţiei, această «ieftinire» se făcea prin micşorarea spaţiilor şi volumelor, ajungând la dimensiuni inadmisibile (vezi blocurile din Bucureşti), prin eliminarea oricărui confort (vezi aşa zisele «locuinţe ieftine» pe care burghezia le construia pentru muncitori; de ex.: blocuri cu parter şi un etaj, cu cca 10 apartamente de câte o cameră şi bucătărie, având un singur wc şi o priză de apă pe tot nivelul).

Regimul nostru a lichidat această stare de lucruri. Noi nu avem interesul să risipim materialele, noi trebue să le economisim, pentrucă noi construim de zeci de ori mai mult ca burghezia. Deaceea, în regimul nostru se desvoltă ştiinţa construcţiilor, se aplică pe scară largă ştiinţa sovietică. Interesele institutelor de proiectare sunt cele ale poporului muncitor; proiectanţii sunt acum stimulaţi pentru a proiecta cât mai economic, pentrucă ceeace se economiseşte la o locuinţă serveşte la construirea altora. Noi trebue să construim tot mai economic, dar în acelaşi timp tot mai bine, mai trainic, mai confortabil, mai frumos. Nu prin reducerea confortului şi sărăcirea aspectului estetic trebue să realizăm noi reducerea preţului de cost, ci prin aplicarea tehnicei avansate.

Neavând suficientă experienţă, proiectanţii au

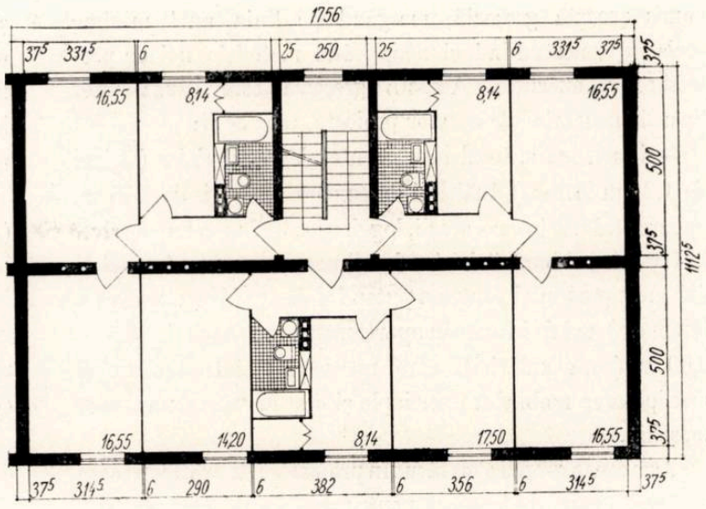

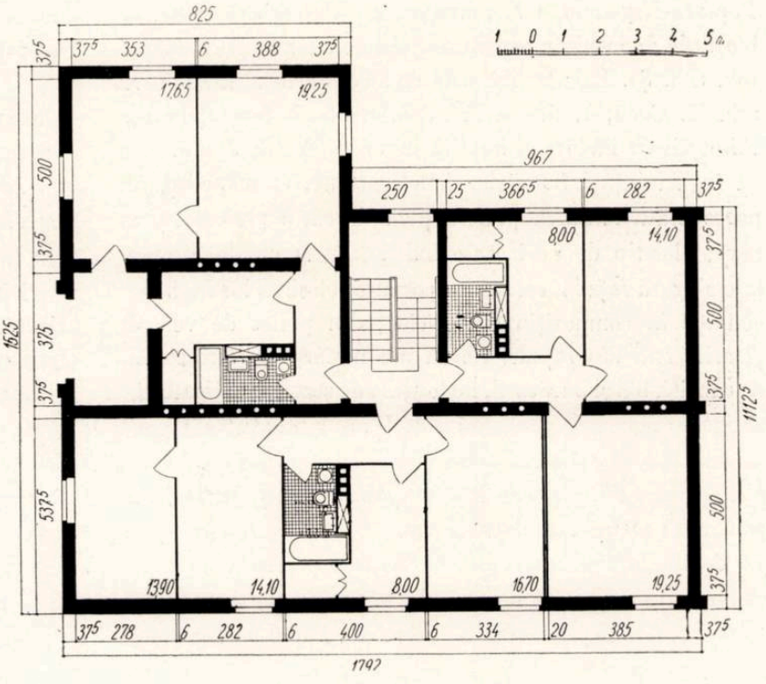

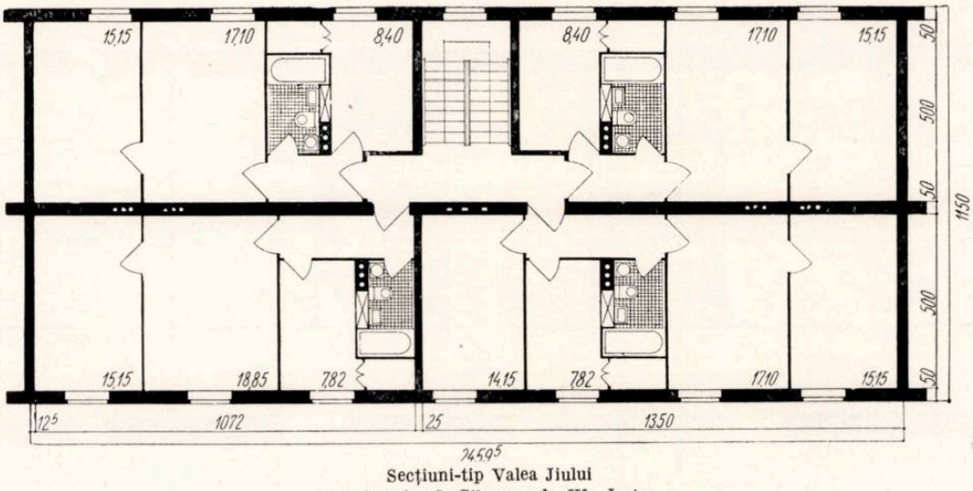

Secţiuni-tip Valea Jiului
Autori: arh. *I. Silvan*, arh. *W. Juster*

comis această greşeală, mergând pe linia unei minime rezistenţe, nestudiind şi neaplicând metodele noi de proiectare şi execuţie. Această greşeală este cauza unor lipsuri generale ale acestor proiecte, cum ar fi:

— dimensiunile total insuficiente ale vestibulelor (lăţime de 1,25 m la roşu), înălţimi de camere de locuit de 2,65 m, paliere strâmte la casa scării, loggii aşezate în mod nepotrivit în faţa băii şi bucătăriei (probabil pentru a salva faţadele), dar mult prea mici pentru a putea fi folosite (de ex. pentru a lua masa) uşi de intrare în apartamente şi camere de 87,5 × 2,00 m (cota zidăriei), care nu permit introducerea şi manipularea mobilelor princiaple şi dau în general un aspect meschin.

Asemenea greşeli s'au făcut în proiectare de arhitecţii care au creat tipuri de locuinţe pentru anii 1950, 1951 şi 1952, pe baza cărora s'au executat un mare număr de blocuri de locuit. Astfel, tov. arh. Gh. Trifu, R. Udroiu, M. Hornstein la apartamentele tip CGM, tov. arh. M. Dima, Gh. Popescu-Negreanu, Gh. Petraşcu, N. Porumbescu. etc. la blocurile de locuinţe pentru oraşul muncitoresc Hunedoara, tov. arh. Şt. Balş la blocurile de locuinţe dela Brad, tov. arh. N. Cucu, I. Silvan, W. Juster, etc. la locuinţele din Filipeştii de Pădure şi localităţile de pe Valea Jiului.

In privinţa influenţelor funcţionaliste, cosmopolite, se poate arăta folosirea preferenţială de către proiectanţi a secţiunilor tip de «orientare unică», cu serviciile dispuse la o singură faţadă, ceeace nu permite folosirea lor în bune condiţii în compoziţia cuartalelor; din punct de vedere plastic, una din faţade, fie că are nesfârşitele ferestruici de cămări, băi şi bucătării, fie loggiile de serviciu obligatorii, amintite mai sus, devenind astfel total nesatisfăcătoare.

Exemple negative de acest fel găsim în proiectele întocmite pentru Filipeştii de Pădure (arh. Şt. Balş, M. Dima), pentru Fieni (arh. I. Silvan), etc.

Trebue relevat faptul că în această perioadă au fost elaborate şi o serie de blocuri tip bazate pe documentarea sovietică. Aceste proiecte (autori arh. Gh. Popescu-Negreanu şi M. Dima) folosind unele principii de plan sovietice (dublă orientare, băi interioare ventilate, etc.) nu au lipsurile de mai sus; se menţin însă lipsurile generale, provenite din insuficienta studiere a acestei documentaţii, ca subdimensionarea uşilor şi vestibulelor.

Aceste proiecte s'au întrebuinţat rareori în practică (Hunedoara, regiunea Stalin) şi atunci cu lipsuri importante în executarea lor, astfel că ele nu pot fi analizate şi apreciate în mod just nici azi. Astfel, trebue menţionat, de pildă, că ventilaţiile băilor şi cămărilor s'au executat neglijent, uneori cu legături greşite sau modificate faţă de proiect, deseori fiind înfundate cu moloz sau tencuială.

De asemenea neglijenţă au dat dovadă întreprinderile de execuţie ale MCIMC care au lucrat în 1951—1952 la Hunedoara, regiunea Stalin şi Valea Jiului, neglijenţă care poate fi caracterizată ca lipsă de răspundere, atunci când este vorba de confortul elementar al locuinţelor. De altfel chiar principiul de proiectare a acestor ventilaţii (execuţia lor se face prin ţeserea zidăriei în loc de a folosi prefabricate cu faţa interioară lisă), este greşit.

In general, ceeace caracterizează aceste proiecte în perioada amintită, este lipsa de grijă pentru confort şi pentru aspectul interior al apartamentului.

Astfel, nu se asigură o intrare cât de cât reprezentativă, iar din vestibulul înghesuit se deschid în desordine intrările în camere de locuit şi servicii.

Din punct de vedere tehnic, această perioadă este caracterizată, pe de o parte, prin lipsa de curaj a soluţiilor tehnice (grinzi prefabricate de 3,25 m şi 3,50 m deschidere, zidării portante exagerate) şi, pe de altă parte, prin aplicarea unor principii mai curajoase, dar nu îndeajuns chibzuite. Astfel, de exemplu, la locuinţele muncitoreşti din regiunea Stalin s'au aplicat planşee din chesoane de 5 m deschidere, cu nervuri aparente pe tavane, fără umplutură sau alt izolant fonic; din cauza nervurilor ce nu pot fi finisate în bune condiţii, aspectul interior este cu totul nesatisfăcător.

Ansamblurile de locuinţe proiectate până în 1951 cu

Gruparea bucătărie — baie — cămară la secţiunile-tip Valea Jiului

Fig. A reprezintă soluţia iniţială, conform proiectului tip; fig. B şi C arată în ce măsură dimensiunile şi formele clare ale încăperilor din soluţia iniţială au fost injust modificate prin «adaptarea» soluţiei iniţiale

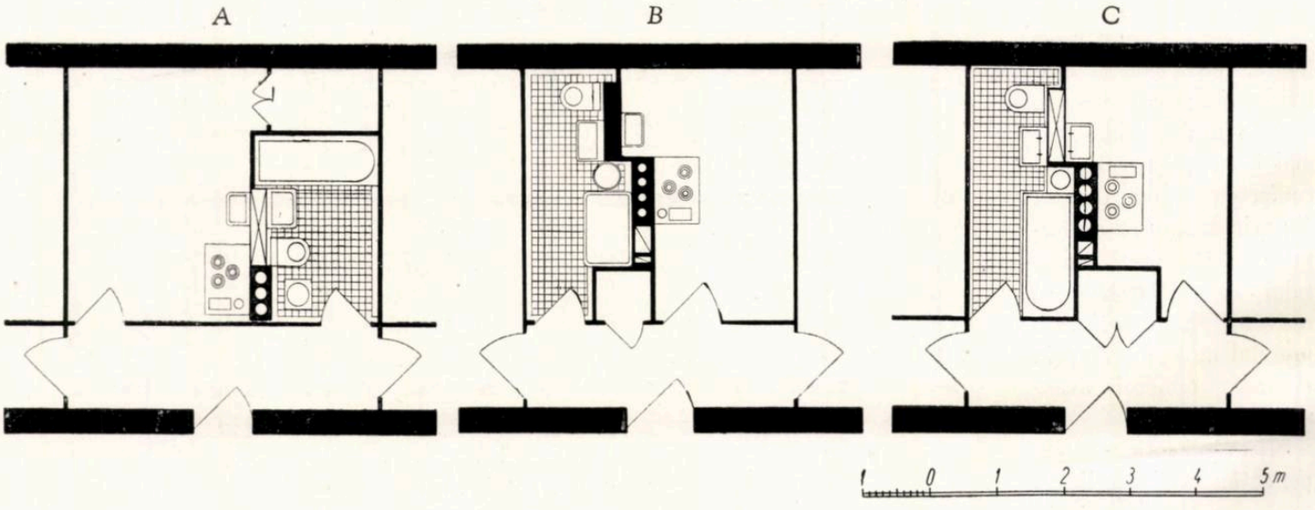

Ansamblu de locuinţe la Petrila — Valea Jiului
Autori: arh. *V Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

aceste blocuri tip prezintă lipsuri generale, datorite aceloraşi cauze (rămăşiţele funcţionaliste, lipsă de experienţă proprie, neadâncirea suficientă a documentării sovietice); ele se reduc la gruparea pe teren a unor blocuri simple — de regulă în formă lineară — înşirate dealungul sau perpendicular pe străzi.

Aceste dispoziţii amintesc încă unele principii moştenite dela vechile «sistematizări urbane» capitaliste, rezultatul fiind o monotonie generală a străzilor cu case identice, ducând la depersonalizarea oamenilor, la neglijarea necesităţii acestora de frumos; terenul fărâmiţat lăsa în jurul caselor prea puţin spaţiu, iar apropierea caselor între ele ducea la o slabă aerisire şi luminare.

Distanţele între străzile paralele şi între intersecţiile de străzi nu puteau fi destul de mari decât mărind peste măsură loturile afectate caselor, ceeace a dus deasemenea la rezultate neeconomice.

La rezolvarea simplistă a ansamblurilor a contribuit în mare măsură faptul că nu s'au elaborat *secţiuni-tip* şi *blocuri tip* în variante suficiente, lipsind îndeosebi soluţiile de colţ. Acesta a fost cazul ansamblului de locuinţe dela Fieni, proiectat exclusiv cu blocuri lineare, care nu au permis o compoziţie variată.

In anul 1952, proiectanţii au făcut un pas înainte pe drumul tipizării construcţiilor.

Pe baza unui prim catalog sumar de prefabricate de beton armat, s'a întocmit o serie de 6 secţiuni-tip denumite «Valea Jiului» 1952 (autor arh. I. Silvan).

Analizând aspectele pozitive, putem arăta că, bazate pe principiul unui zid portant median longitudinal, aceste secţiuni-tip au realizat apartamente mai economice decât în soluţiile precedente. Păstrând aceeaşi suprafaţă locuibilă (30 — 32 mp) s'a redus suprafaţa construită cu 5% — 8%.

Acest lucru se datorează adâncirii documentaţiei sovietice, abandonării sistemului de 2 apartamente la scară, folosit până atunci în exclusivitate, şi adoptării sistemelor cu 3 şi 4 apartamente la scară.

In elaborarea tipurilor s'a folosit şi experienţa arhitecţilor Republicii Populare Ungare, care folosesc des schema de plan adoptată.

Sistemul constructiv a devenit mai raţional, scăzând consumul specific al materialelor.

Reducerea suprafeţelor auxiliare s'a făcut, însă, în detrimentul confortului apartamentului. S'au menţinut astfel dimensiunile nesatisfăcătoare ale vestibulului şi nu s'a făcut nimic pentru amenajarea arhitecturală a acestui spaţiu de primire.

Deşi secţiunile-tip prevedeau sistemul ventilării şi luminării băii peste cămară, în practică au apărut o serie de variante, adoptate de diverşi proiectanţi, care, în dorinţa nejustificată de a scoate baia la faţadă, au adoptat scheme de plan ale serviciilor de forme curioase, care nu au permis o bună utilizare a încăperilor.

Astfel, cămara a devenit un dulap, impropriu pentru păstrat alimente din cauza sobei dela baie sau bucătărie, cada de baie a fost suprimată şi înlocuită cu un sitz-bade, sau s'a pierdut spaţiul util din bucătărie.

Trebue remarcată, în schimb, ca deosebit de pozitivă preocuparea şi introducerea în proiect a unei grupări identice de instalaţii sanitare, ceeace a permis realizarea unui nod sanitar prefabricat.

Acest progres important pe linia tipizării contructiilor nu a fost însă exploatat în bune condiţii, în realizarea practică a nodului sanitar apărând o serie de defecte datorate în parte proiectării, în parte execuţiei.

Totuşi, s'au putut da în folosinţă un mare număr de apartamente la Hunedoara, Valea Jiului, etc., folosind acest nod sanitar prefabricat.

Prin posibilităţile oferte de această primă serie de secţiuni-tip s'au putut compune cuartale variate ca formă, superioare calitativ faţă de studiile anilor precedenţi.

Indeosebi s'au îmbunătăţit faţadele, aşa cum se vede din desfăşurările prezentate, rămânând doar desavantajul nenumăratelor ferestruici ale băilor în faţade, mascate prin traforuri.

Secţiunile tip cu apartamente având camere de locuit pe ambele faţade, care pot fi folosite la orice orientare, şi varietatea soluţiilor de capăt şi de colţ, elaborate pe baza primei serii, permit realizarea unor ansambluri închegate, de 4—6 ha, ducând la o grupare mai densă de

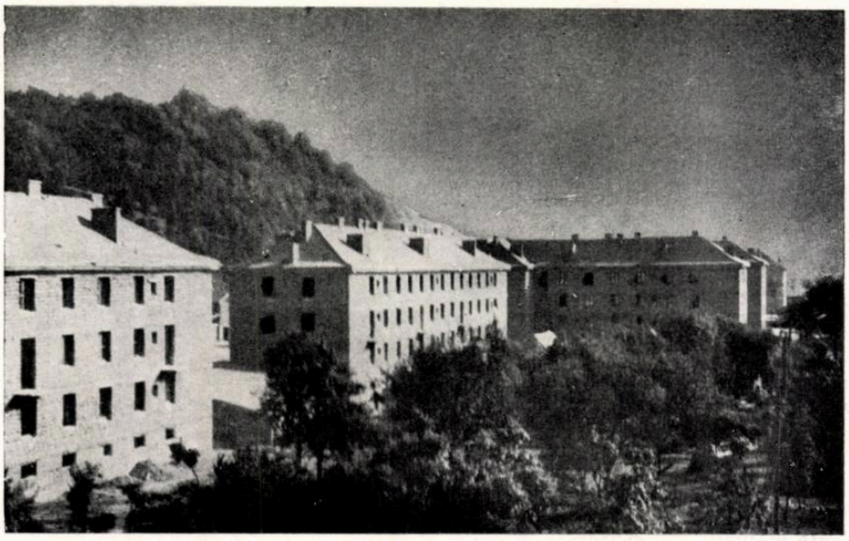

Aspecte de pe şantierele din Valea Jiului, unde se execută blocuri de locuinţe formate din secţiuni-tip 1952

construcţii, păstrând în acelaşi timp spaţii mari interioare şi creând adevărate parcuri, terenuri de joc pentru copii, zone de servicii, etc.

In acelaşi timp, prin crearea acestor ansambluri mari, închegate, cuartalele capătă un caracter mai orăşenesc, dând fronturi lungi şi unitare spre străzi şi permiţând mărirea numărului de etaje, fără ca siluetele caselor să piardă din punct de vedere estetic, ci dimpotrivă.

Din punct de vedere economic, aceste realizări reduc cheltuelile edilitare, de întreţinere şi exploatare.

Pe lângă progresul realizat, trebue însă arătate şi o serie de deficienţe grave, criticate în parte şi în presă, care au apărut la darea în folosinţă a apartamentelor.

O bună parte din aceste deficienţe se datoresc faptului că nici această serie nu a fost elaborată conform metodelor clare şi precise ale documentaţiei sovietice. Respectiv, nu a fost elaborată o serie de secţiuni-tip în formă de proiecte de execuţie cu toate detaliile de construcţie rezolvate în mod unitar.

In realitate, pe lângă unele prefabricate unificate şi obligatorii, secţiunile-tip au fost folosite numai ca anteproiect, cu foarte multe derogări şi adaptări, fapt care a făcut, pe de o parte, ca proiectele întocmite pentru anumite localităţi să sufere calitativ prin introducerea necontrolată a diverse modificări şi, pe de altă parte, a creat prea multe tipuri de detalii şi elemente de construcţii (s'a ajuns la 12 dimensiuni diferite de grinzi de planşeu, la 4 variante de bloc sanitar, la detalii de tâmplărie diferite, etc.) fapt care a îngreunat executarea lor în serie mare.

Lipsa aprofundării studiului, superficialitatea în rezolvarea problemelor complexe legate de proiectarea locuinţelor a făcut ca, uneori, proiectanţii să nu respecte condiţiile elementare de funcţionare sau confort, pentru a putea rezolva problemele de economie, de plastică sau de ansamblu. Apar camere în care uşile, ferestrele şi sobele sunt astfel aşezate, încât încăperea nu poate fi bine mobilată (astfel unele soluţii de colţ la blocuri executate la Lonea şi Petrila în Valea Jiului, autori arh. W. Juster şi V. Sebestyen). Alteori, pentru a obţine un ritm în faţade, s'au dispus astfel ferestrele în camera

de locuit, încât apar lipite de pereţii transversali, într'o parte, lăsând doar un plin de 10 cm, camera neavând astfel nici suficientă lumină, nici un aspect plăcut. Uneori se poate constata un exces de uşi şi ferestre, aşezate fără discernământ la camera de zi, dormitoare sau bucătării (de ex. la locuinţele dela Hunedoara, autori arh. Gh. Petraşcu, N. Porumbescu, R. Udroiu); alteori ferestrele scărilor sunt tăiate de acestea şi nu se pot deschide în condiţii bune (de ex. la locuinţele din Lupeni, autor arh. I. Silvan).

Lipsa izolării fonice a planşeelor, scări de tip L, sonore, cu balustrade nestudiate, casa scării de 2,50 m, prea îngustă ca aspect, iată încă dovezi de lipsa de adâncire a studiului.

Contactul din ce în ce mai strâns al proiectării cu şantierele a ridicat, atât nivelul profesional, cât şi simţul de răspundere al proiectanţilor; un ajutor preţios îl constitue îndeosebi criticile apărute în presă.

Mare parte din deficienţele grave arătate în mod sumar în acest articol, consecinţă a nivelului teoretic slab şi a practicii insuficiente a proiectanţilor noştri în acest domeniu, au fost în mod just relevate de către locatari, muncitori constructori, etc. Prelucrarea acestor critici a fost de un real ajutor pentru institutele de proiectări şi cele de cercetări, care urmăresc în prezent lichidarea importantelor lipsuri semnalate.

Trebue să precizăm, însă, că în această problemă complexă a proiectării de locuinţe, uneori critica la adresa proiectării este nejustă, neadâncind sub toate aspectele problema şi îndeosebi confundând uneori deficienţele unei proaste execuţii cu lipsurile în proiectare.

Astfel, o serie de grave deficienţe în privinţa lucrărilor de tâmplărie se datorează unei proaste execuţii. Deasemenea, deseori în bucătăriile reduse se montează maşini de gătit de zidărie, mult prea mari, cu care desigur că nu se pot mobila în bune condiţiuni. Proasta execuţie a ventilaţiilor compromite funcţionarea lor.

Pe de altă parte, de multe ori se critică nejust forma alungită a camerelor de locuit. Ori, la analiza acestei probleme reiese, pe de o parte, că aceasta dă mari avantaje economice (scurtarea frontului, reducerea pier-

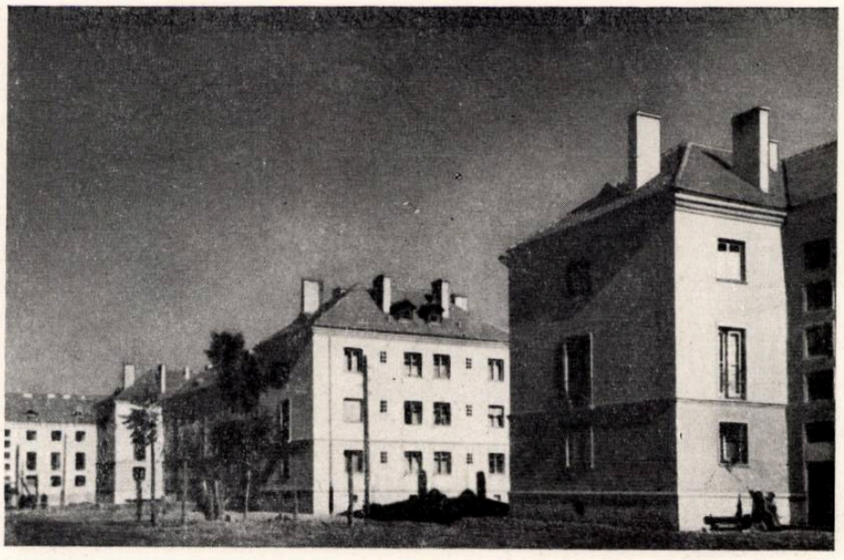

Blocuri de locuinţe în construcţie la Reşiţa, proiectate din secţiuni-tip 1952.

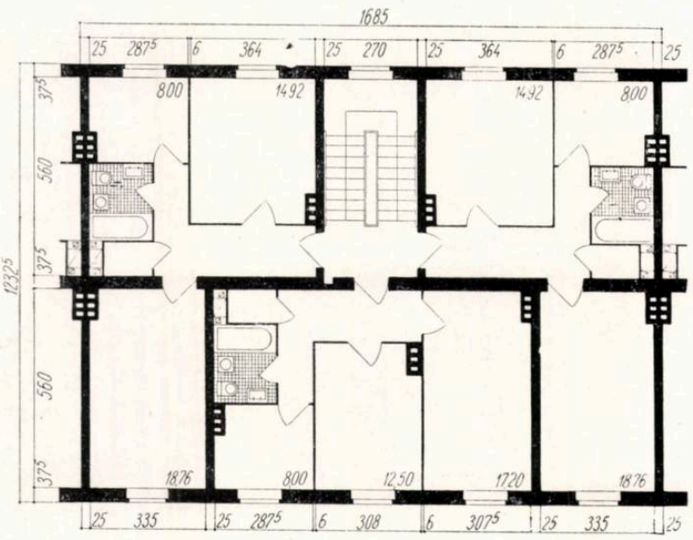

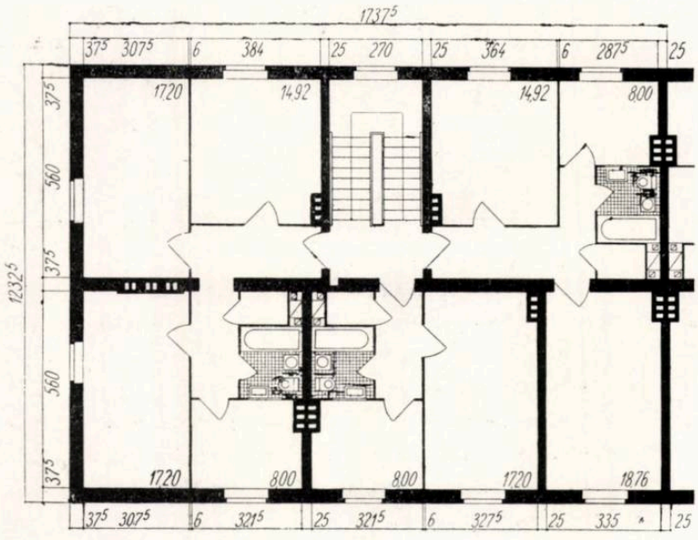

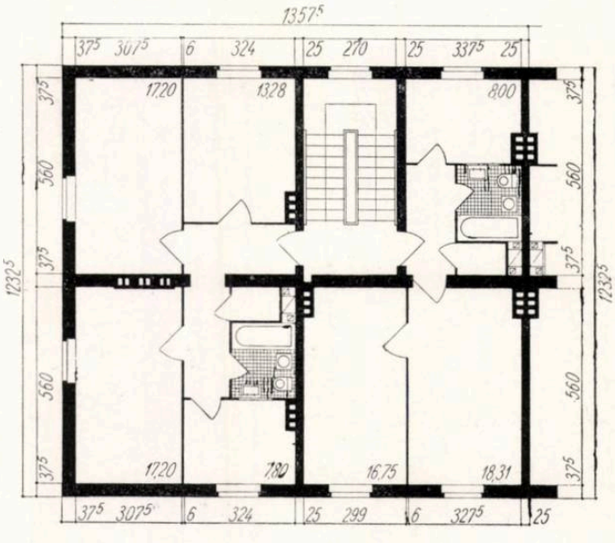

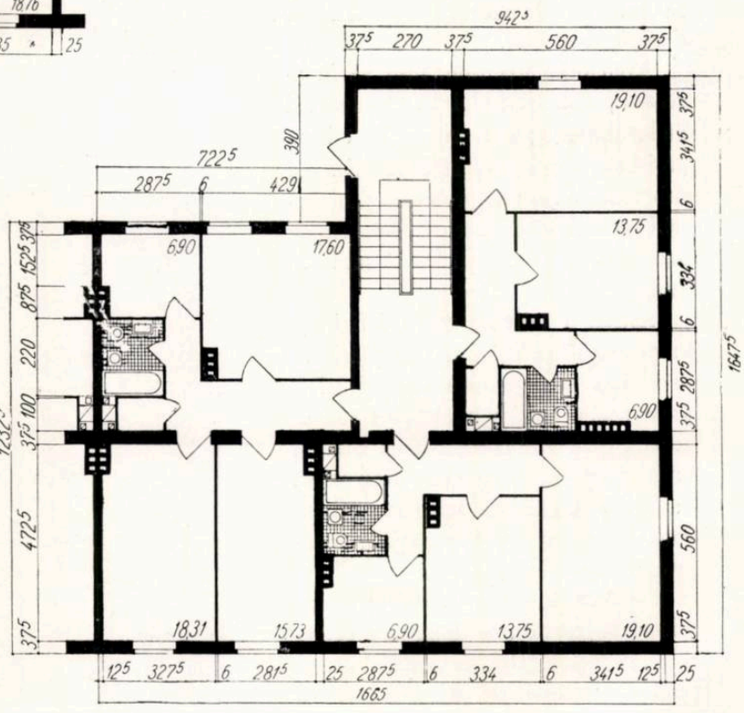

derilor de căldură, pereți interiori mai lungi, etc.), pe de altă parte, aceste camere se pot mobila în mai bune condițiuni decât încăperile pătrate. Desigur, nu trebue depășite anumite limite, ca lățimea minimă de 3,00 m, proporția generală de 1/2 între lățime și adâncime, etc.

Deasemenea, de multe ori se critică în mod nejust amplasarea băilor în interiorul clădirilor, neținând seama de avantajele economice, de îmbunătățirea schemei de funcționare a planului, de repartizarea ce apare astfel posibilă pentru spațiul de primire și distribuție și cel de serviciu, în fine și de faptul că nu se pot crea ansambluri orășenești de mare valoare plastică, cu nesfârșitele ferestruici ale băilor și cămărilor.

Partidul și Guvernul au trasat — odată cu înființarea Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții — și sarcina realizării primelor proiecte tip de locuințe, de către ISPROR.

Pe baza experienței câștigate și a analizei lipsurilor secțiunilor-tip elaborate până în 1953, s'a elaborat o primă serie de secțiuni-tip prin care s'a încercat înlăturarea deficiențelor de diverse naturi, cunoscute până atunci, cât și o mai temeinică cercetare și aplicare a experienței Uniunii Sovietice.

Colectivul de arhitecți (Gh. Trifu, L. Levy, M. Butculescu și Gh. Sebestyen) a majorat în primul rând suprafața locuibilă, având apartamente de 2 camere de 33 mp, apropiindu-se astfel de suprafețele normativului sovietic. S'au adus o serie de îmbunătățiri, ca: lărgirea vestibulului la 1,54 m,

Secțiuni-tip ISPROR 1953
Autori: arh. *Gh. Trifu*, arh. *L. Levy*, arh. *Gh. Sebestyen*, *M. Butculescu*

TABEL Nr. 2

Secțiune-tip	Secțiune lineară 2 + 2 + 2	Secțiune de colț 2 + 2 + 3
Suprafața construită	204,59	246,13
Suprafața locuibilă	95,58	16,02
Suprafața utilă	180,95	203,43
Lungimea fațadei	16,60	—
$K_1 = \frac{\text{S. camere}}{\text{S. utilă}}$	0,554	0,572
$K_2 = \frac{\text{Volum}}{\text{S. camere}}$	6,620	6,570
$K_3 = \frac{\text{S. camere}}{\text{S. construită}}$	0,468	0,471
$\frac{\text{L. străzi}}{\text{S. camere}}$	0,1753	—
$\frac{\text{L. străzi}}{\text{Nr. locatari}}$	1,385	—
$\frac{\text{S. camere}}{\text{Nr. locatari}}$	8,000	8,290

crearea de spații de primire separate de degajamentul de serviciu al bucătăriei și băii, introducerea unei plăci care creează un mic dulap peste acest degajament, soluționarea justă a băii (în interiorul apartamentului), forma potrivită a bucătăriei, forma și dimensiunile deosebite ale celor două camere de locuit, mărirea ușilor la 1,00×2,25 m, ceeace asigură circulația ușoară a mobilierului de orice dimensiuni. Deasemenea, au crescut posibilitățile de rezolvare plastică a fațadelor.

Prin adâncirea traveei dela 11 la peste 12 m, s'au realizat economii de materiale și lucrări edilitare și economii în exploatare.

In fine, s'au făcut propuneri pentru eliminarea a o serie de deficiențe tehnice arătate mai sus (sonoritatea planșeelor și scărilor etc.).

In tabelul de indici Nr. 2 se văd caracteristicile acestor secțiuni-tip.

Tabelul Nr. 3 face o comparație între normele propuse de Academia de Arhitectură a U.R.S.S. și cele ale secțiunilor-tip ale ISPROR

Trebue relevată o lipsă a proiectelor elaborate de ISPROR, rezultând din această comparație. Dacă apartamentele de tip mic se încadrează în limitele propunerilor sovietice la limita superioară, având deci suprafețe locuibile mari pentru numărul de persoane care vor locui în ele, apartamentele de tip mare, curente, sunt sub limita admisibilă inferioară. Rezultă o confuzie între aceste două tipuri de apartamente și deci perspectiva de a folosi și apartamente mici drept mari, înghesuind locatarii lor.

Cu toate părțile pozitive ale acestor tipuri, nu putem fi mulțumiți cu rezultatele obținute. Nu vom insista asupra unor lipsuri de detaliu ale tipului prezentat, care de altfel nici nu a fost încă experimentat prin executarea lui.

Nu putem fi însă mulțumiți, în primul rând, fiindcă, luate în ansamblu, eforturile depuse de arhitecții proiectanți au fost insuficiente în domeniul tipizării și rezultatele obținute nesatisfăcătoare.

CONCLUZII

O recapitulare a lipsurilor constatate până acum ne arată că:

— s'a tratat cu superficialitate confortul elementar al apartamentului, pe baza unor principii de economie greșit înțelese (mai ales serviciile și circulațiile au fost subdimensionate și deseori greșit amplasate);

— secțiunile-tip trebue folosite în compoziție cu mai mare simț de răspundere, pentru a nu sacrifica confortul și funcționarea apartamentului, unor condiții, de multe ori formale, de plastică;

— s'a dat foarte puțină atenție tratării arhitecturale a interioarelor apartamentelor; spații de primire, vestibuluri mai largi, nu există deobicei; în general, tratarea încăperilor este lipsită de preocuparea realizării unor aspecte arhitecturale; (nu este întâmplător, de exemplu, faptul că, deobicei, proiectanții nu specifică nici culorile zugrăvelilor, nici ornamente cât de simple pentru interioare și că

TABEL Nr. 3

Secțiuni-tip	Apart. de 2 cam. tip mic		Apart. de 2 cam. tip mare		Apart. de 3 cam. tip mare	
	Propunerea sovietică	ISPROR	Propunerea sovietică	ISPROR	Propunerea sovietică	ISPROR
Suprafața locuibilă	24,00—30,00	23,19	34,00—38,00	33,20	46,00—55,00	50,70
Suprafața camerei de zi	14,00	16,94	18,00	18,54	20,00	19,05
Suprafața bucătăriei	6,00—7,00	6,78	6,00—8,00	6,78	7,00—9,00	6,78
Suprafața auxiliară	—	19,55	—	20,35	—	20,35
$\frac{\text{Suprafața auxiliară}}{\text{Suprafața locuibilă}}$	0,70—0,60	0,67	0,60—0,50	0,61	0,45—0,35	0,40

Aspecte de interior la un bloc de locuințe executat din secțiuni-tip 1952

ușile sunt meschin tratate, atât cele de intrare în blocuri, cât și în camerele de locuit);

— se aplică cu superficialitate noile procedee tehnice, mecanizarea, etc. Apartamente fără izolări fonice, nervuri nefinisate de chesoane care apar pe tavane, pereți despărțitori care se deslipesc de zidăria portantă, scări cu paliere denivelate, blocuri sanitare permanent defectuoase, sunt câteva aspecte ale lipsurilor tehnice.

Fără îndoială că aceste lipsuri se datoresc în parte și unei execuții de proastă calitate și insuficientei îndrumări, din partea institutelor de încercări și cercetări.

Pentru remedierea tuturor lipsurilor care au caracterizat activitatea noastră în acest domeniu și care numai în mică măsură au putut fi atinse în acest articol sumar, trebue să luptăm cu forțe unite.

Având în vedere nu numai necesitățile imediate cărora trebue să le facem față în proiectarea de locuințe, ci mai ales perspectiva cerințelor viitorului, singura metodă justă de proiectare este folosirea cu toată intensitatea a proiectelor tip așa cum ne arată experiența prețioasă a Uniunii Sovietice.

Practica sovietică de întocmire a proiectelor tip de locuințe a elaborat dealungul anilor astfel de metode și principii datorită cărora soluțiile adoptate în proiecte corespund cerințelor mereu crescânde de confort și estetice ale omului sovietic și cerințelor de economie și industrializare amplă a lucrărilor de construcție.

Călăuzindu-se după prețioasa experiență sovietică, arhitecții, inginerii și tehnicienii proiectanți de locuințe tip au de dus la bun sfârșit, în cel mai scurt timp, sarcini de mare importanță, pentru a asigura proiecte de calitate șantierelor noastre.

Pe baza documentării și experienței de până acum trebue stabilite unele principii de bază privind confortul și nivelul artistic al realizării locuințelor ce se vor proiecta. Un rol important revine Uniunii Arhitecților, care are sarcina de a organiza desbateri pentru lămurirea acestor probleme.

O altă sarcină importantă este combaterea părerii greșite — care mai dăinue în conștiința unor proiectanți — că problema construcțiilor de masă, și în primul rând a locuințelor, nu ar permite desfășurarea celor mai mari posibilități de creație arhitecturală.

Desigur că rezolvarea problemelor așa zise de «arhitectură majoră» sau reprezentativă are o mare importanță pentru realizarea măreților construcții ale socialismului, pentru reconstrucția socialistă a orașelor noastre; dar materialul de bază din care arhitectul creator modelează de fapt creația sa — orașul — este reprezentat prin construcțiile de masă, și în primul rând prin locuințe.

Rezolvarea justă a secțiunilor-tip, posibilitățile mari pe care trebue să le ofere pentru fațadele care rezultă din asamblarea lor, rămâne una din cele mai importante și în același timp cele mai dificile probleme de creație în domeniul arhitecturii.

Bucătărie
(secțiune-tip 1952)

In strânsă colaborare cu organele de execuție, de încercări și de producție a materialelor de construcție, trebue să luptăm pentru introducerea cu curaj a metodelor avansate de execuție în proiectele care se vor elabora, fără de care volumul crescând al locuințelor necesare nu va putea fi realizat.

Trebue să trecem apoi cu cea mai mare urgență la elaborarea unor serii minimale de *secțiuni-tip* și de *clădiri-tip*.

Am arătat mai sus că aceste căi de tipizare au amândouă specificul lor, domeniul lor preferat de aplicare. Experiența de până acum ne arată că trebue să urmăm ambele căi, unica serie de secțiuni tip de care dispunem astăzi neputând acoperi nici pe departe întreaga gamă de necesități.

Aspecte de interior la blocuri de locuinţe executate din secţiuni-tip 1952

Astfel, pe lângă completarea seriei de secţiuni-tip cu cel puţin 1—2 serii, având indicii tehnico-economici şi de confort deosebiţi, va trebui să elaborăm cel puţin 2—3 serii de *clădiri tip* pentru principalele regiuni ale ţării.

In elaborarea seriilor va trebui să respectăm sistemele posibile de compoziţie (cuartale). Practica sovietică arată că este necesar ca o serie să conţină un număr de 10—15 clădiri, dispunând de case cu diferite apartamente.

Caracterul complex al soluţiilor în proiectele tip (condiţionarea reciprocă a părţilor de arhitectură, de construcţie şi instalaţii tehnico-sanitare) trebue să se exprime într'o combinare raţională a părţilor de arhitectură şi construcţie ale proiectului, cu cerinţele unui grad ridicat de economie (posibilă prin industrializarea desvoltată a construcţiilor), şi cu realizarea unor termene reduse pentru executarea clădirilor de locuit.

O problemă foarte importantă, care trebue rezolvată cu toată atenţia este asigurarea maximă a confortului şi durabilităţii apartamentului, acestea fiind expresia grijii regimului nostru democrat popular faţă de omul muncitor.

Creşterea neîncetată a nivelului material şi cultural al poporului nostru care construeşte cu succes socialismul pune în faţa arhitecţilor ca problemă de prim ordin soluţionarea arhitecturii locuinţelor.

Mobilizaţi de Uniunea Arhitecţilor, va trebui să desbatem pe larg toate aspectele activităţii noastre în domeniul proiectării de locuinţe, sprijinindu-ne reciproc prin critici şi sugestii, cerând sprijinul tuturor factorilor interesaţi în rezolvarea acestor probleme de o deosebită importanţă.

Conştienţi de marea lor răspundere, arhitecţii, autori ai proiectelor de construcţie şi reconstrucţie a oraşelor noastre, îşi pun întregul lor elan şi întreaga lor capacitate de creaţie în slujba poporului muncitor.

Grădina din piaţa Manejului — Moscova

Spaţii libere plantate în oraşul socialist

Conf. arh. R. LAURIAN

Desvoltarea capitalismului a adus cu sine creşterea rapidă a populaţiei oraşelor, în special în urma concentrării industriale în jurul centrelor mari. Creşterea numerică a populaţiei a avut loc în detrimentul condiţiilor ei de trai. Astfel, printre altele, s'a accentuat distrugerea spaţiilor verzi dimprejurul oraşelor, cum şi îmbucătăţirea şi micşorarea simţitoare a celor din interiorul oraşelor.

Această situaţie a ridicat problema spaţiilor libere plantate care să îmbunătăţească condiţiile de trai în oraşe. Imbunătăţirea condiţiilor de trai în mediul urban prin crearea unor zone verzi, activitate de o deosebită importanţă pentru viaţa unui oraş în continuă creştere, depinde de caracterul statului şi de regimul social, de legile economice ce acţionează în statul respectiv.

Statul capitalist, instrument în mâna burgheziei, a fost şi este întrebuinţat de către această clasă pentru oprimarea, exploatarea şi jefuirea oamenilor muncii. Statul capitalist este prin esenţă ostil rezolvării problemelor care ar atinge câtuşi de puţin interesul de mărire continuă a bogăţiei claselor dominante şi ar crea condiţii mai bune de trai claselor exploatate. Exponenţii marelui capital, în mâna cărora se găseşte statul capitalist, rezolvă îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă în oraşe, prin întrebuinţarea administraţiei de stat numai în folosul claselor exploatatoare.

Prin creşterea şi desvoltarea necontrolată a oraşului capitalist, spaţiile libere plantate dimprejurul oraşului sunt desfiinţate, iar cele din interior, distruse în mod treptat. Această trăsătură caracteristică desvoltării oraşelor capitaliste, care face ca la un moment dat suprafaţa spaţiilor plantate să fie insuficientă în raport cu nevoile populaţiei, poate fi urmărită şi în desvoltarea oraşului Bucureşti până la 23 August 1944. Astfel, planurile care indică desvoltarea zonei construite a oraşului Bucureşti, dela sfârşitul sec. XV şi până la 23 August 1944, arată că dela un diametru de 500 m s'a ajuns la un diametru de 3—3,5 km. Datorită creşterii necontrolate a oraşului, natura a fost îndepărtată de oraş şi spaţiile care cândva erau plantate au fost cu timpul ocupate cu construcţii. Acelaşi lucru poate fi observat şi cu privire la spaţiile libere plantate din interiorul oraşului, care ajung la cifre cu totul sub limitele inferioare ale unei minime deserviri a populaţiei oraşului. Bucureştiul avea înainte de 23 August 1944, doar 2, 3 mp spaţiu plantat de locuitori. O situaţie similară ilustrează cifrele ce raportează suprafaţa de plantaţii la 1 locuitor în oraşe ca Londra (9 mp spaţii plantate de locuitor), Paris (7 mp spaţii plantate de locuitor), Viena (8 mp spaţii plantate de locuitor), New York (6 mp spaţii plantate de locuitor), faţă de cifra recomandabilă, care este în jurul a 20 mp de locuitor.

Oglindind diferenţierea de clasă în oraşele capitaliste, cartierele muncitoreşti sunt aproape total lipsite de spaţii verzi, spre deosebire de zonele luxoase de locuinţe ale claselor exploatatoare. De exemplu, la Londra, în partea apuseană a oraşului (West-End) unde se găsesc zonele de locuinţe ale aristocraţiei şi marii burghezii, există 23 mp spaţii plantate de locuitor, iar în partea de răsărit a Londrei (East-End), ocupată de cartiere muncitoreşti, spaţiile plantate ating abia cifra de 0,40 mp de locuitor. Situaţia este similară şi în alte capitale din apus. La Viena, suprafaţa parcurilor şi grădinilor raportată la un locuitor variază între diferite cartiere, după poziţia socială a celor ce locuiesc cartierul, între 18—0,50 mp de locuitor, iar la Paris între 9,8 — 0,03 mp. In cartierele sărace — cum sunt cartierele din Estul Parisului — ca o consecinţă a locuinţelor insalubre şi a lipsei de spaţii plantate, există o morbiditate foarte ridicată de tuberculoză, care scade în cartierele mai aerate.

In Bucureşti situaţia era similară; în cartierele muncitoreşti din Est şi Sud lipseau aproape cu desăvârşire suprafeţele plantate; în schimb, în Nord, cartierele de locuinţe ale marii burghezii beneficiau de zona plantată a lacurilor.

Legile economice obiective ce acţionează în sistemul capitalist exclud şi fac imposibilă problema desvoltării planificate a oraşelor capitaliste. Deaceea, în condiţiile capitalismului, punerea problemei unui plan de sistematizare după care să se desvolte oraşul constitue o diversiune sau în cel mai bun caz o utopie. Acest lucru este ilustrat şi de desvoltarea de până la 23 August 1944 a oraşului Bucureşti.

Planul de sistematizare a oraşului Bucureşti prevedea în 1935 plantarea unor suprafeţe de teren libere totalizând 1600 ha. Nu numai că aceste spaţii nu au fost realizate, dar chiar terenuri libere care ar fi putut să fie uşor plantate, în imediata apropiere a zonelor de locuinţe muncitoreşti, au fost scoase din zona liberă plantată şi parcelate de capitalişti, cum este cazul parcelării Florească sau al aceleia din cartierul Vatra Luminoasă. Acestea sunt câteva dintre aspectele felului în care orânduirea social-economică a societăţii capitaliste determină realizarea spaţiilor plantate în interiorul oraşelor capitaliste.

Diametral opusă este situaţia spaţiilor libere plantate în oraşele Uniunii Sovietice.

Activitatea Statului Sovietic, desfăşurată în vederea asigurării satisfacerii maxime a necesităţilor materiale şi culturale mereu crescânde ale poporului sovietic, s'a extins şi asupra domeniului construcţiei şi reconstrucţiei oraşelor.

Regimul sovietic a moştenit dela Rusia ţaristă o stare deplorabilă a gospodăriei comunale şi în special în situaţia spaţiilor plantate ale oraşelor. In oraşele cu peste 100000 locuitori existau în 1927 numai 3,5 mp teren plantat de locuitor. Pentru a lichida această stare de lucruri, sovietele orăşeneşti, sprijinindu-se pe iniţiativa şi munca voluntară a oamenilor muncii, au realizat lucrări de mare amploare în domeniul inverzirii oraşelor. Suprafaţa spaţiilor libere plantate în 524 oraşe din R.S.F.S.R. a crescut dela 9247 ha în 1927 la 24 655 ha în 1941.

In oraşele din Donbass, suprafaţa parcurilor şi grădinilor pe locuitor reprezenta — la 1 Ianuarie 1934 — 3,00 mp, iar la sfârşitul anului 1935 ajunsese la 20,00 mp. In Leningrad au fost create 670 grădini şi scuaruri. Inainte de Marea Revoluţie Socialistă, la Moscova, din cele 2145 ha de spaţii plantate, numai 830 ha erau în folosirea publică; astăzi, 4625 ha de parcuri, grădini şi scuaruri sunt la dispoziţia populaţiei din capitala Uniunii Sovietice.

In timpul puterii sovietice s'au creat 9 parcuri de cultură şi odihnă, 15 parcuri de copii şi 16 grădini de cartier; în anii 1944—1947, parcul central de cultură şi odihnă «M. Gorchi» s'a mărit de 2 ori, parcul Cunţev a crescut dela 150 ha la 230 ha prin anexarea pădurilor vecine, şi parcul Hinchinsc dela 20 ha la 150 ha.

Aceste câteva date sumare ilustrează ce departe sunt oraşele capitaliste de rezolvarea problemei spaţiilor libere

Parcul din Gagră (Caucaz)

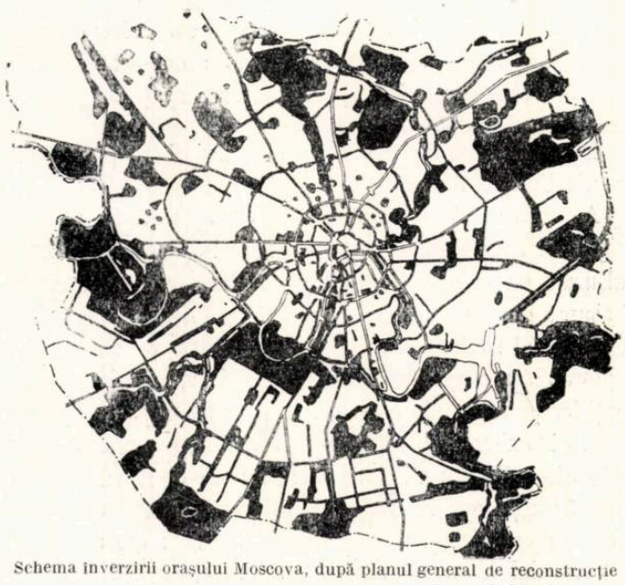

Schema înverzirii oraşului Moscova, după planul general de reconstrucţie

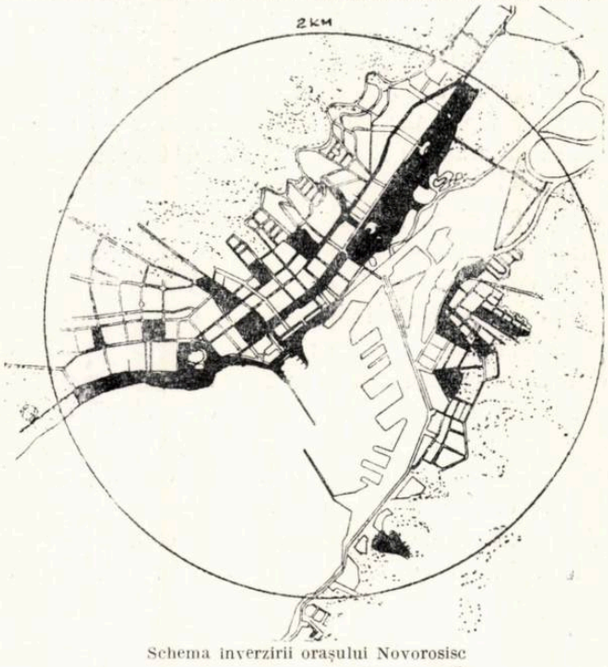

Schema înverzirii oraşului Novorosisc

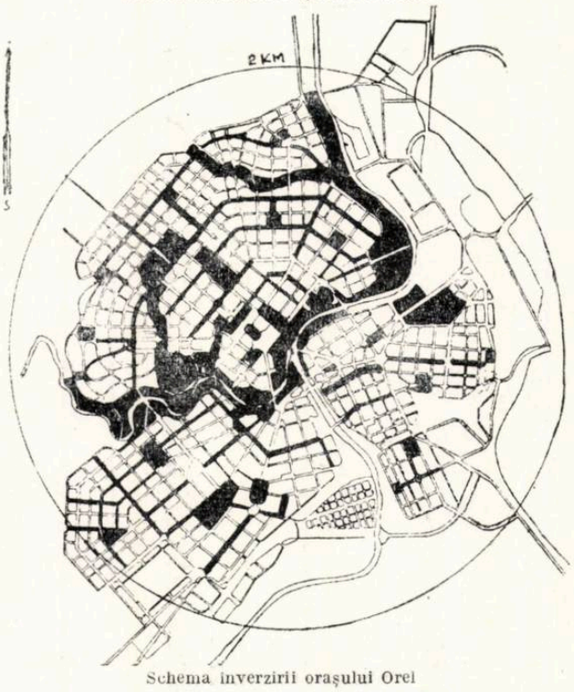

Schema înverzirii oraşului Orel

plantate, faţă de realizările în acest domeniu din Uniunea Sovietică.

In baza analizei ştiinţifice a rezultatelor obţinute în crearea numeroaselor parcuri şi grădini, constructorii de oraşe sovietici au stabilit o serie de principii care să permită alcătuirea unor sisteme raţionale de spaţii plantate, întocmind în acest scop norme de plantare a oraşelor.

Una din cele mai importante funcţiuni pe care le au spaţiile plantate în oraşe este aceea că asigură o zonă de protecţie sanitară între cartierele industriale şi cele de locuit.

Normele sanitare şi regulile de protecţie sanitară sovietice prevăd 5 clase de zone de protecţie şi de siguranţă contra incendiilor în jurul industriilor. Lăţimea zonelor de protecţie variază între 50—1000 m, după felul industriilor care trebue izolate de zonele de locuinţe. Aceste norme sunt aplicate şi la noi, fiind adaptate la condiţiile specifice ale ţării noastre.

Cercetările făcute de savanţii sovietici în ceea ce priveşte influenţa plantaţiilor asupra microclimei sunt de o deosebită importanţă.

Anastasiev a constatat că aerul în masive plantate este cu 18—20% mai umed decât pe teren deschis, iar Bodrov a observat că chiar fâşiile înguste (lăţimea de 10 m) de arbori şi arbuşti pot exercita o acţiune de umezire a aerului pe o distanţă de 600 m. Institutul unional de ameliorări agronomice şi al economiei forestiere din U.R.S.S. a stabilit că rolul de protecţie al plantaţiilor contra vântului se întinde pe o distanţă egală cu de 40 ori înălţimea arborilor. Lăţimea zonei acţiunii de protecţie contra prafului este de 10—20 ori înălţimea arborilor. Fedânschi şi Beriuşev au făcut o serie de experienţe privitoare la micşorarea sgomotului datorită zonelor plantate. In interiorul unui masiv plantat, sgomotul scade cu 19—20 decibeli; în scuaruri însă, efectul de micşorare a sgomotului este neînsemnat, nedepăşind 4—7 beli. De aici apare necesitatea ca în oraşe să se grupeze spaţiile plantate pentru a forma unităţi cu suprafaţa cât mai mare; fracţionarea terenurilor plantate pe suprafaţa oraşului este mai puţin propice, atât în ceea ce priveşte acţiunea de protecţie contra sgomotului, cât şi în legătură cu realizarea de zone cu un microclimat simţitor diferenţiat faţă de zonele clădite ale oraşului.

Suprafeţele reduse de terenuri plantate, aşezate la întâmplare, aşa cum este situaţia în oraşele capitaliste, nu pot influenţa asupra schemei generale arhitectonice a oraşului, au o importanţă estetică redusă şi nu satisfac în măsură suficientă necesităţile de odihnă şi recreare a populaţiei. Normele sovietice stabilesc că suprafeţele scuarurilor pe teritoriul oraşului nu trebue să depăşească 4—12% din suprafaţa totală a spaţiilor libere plantate.

La realizarea reţelei de parcuri şi grădini în oraşele socialiste trebue să se ţină seama de problemele de economie şi de utilizare, de condiţiile locale (climă şi relief), de dimensiunile şi de caracterul oraşului.

Costul amenajării şi exploatării unor parcele mai mari şi mai compacte de plantaţii este mai mic decât amenajarea unor întinse bulevarde sau fâşii plantate. Intrebuinţarea de fâşii măreşte lungimea reţelelor de apeducte, canalizare, drenuri şi reţeaua de utilaj tehnic este mai complicată şi mai scumpă.

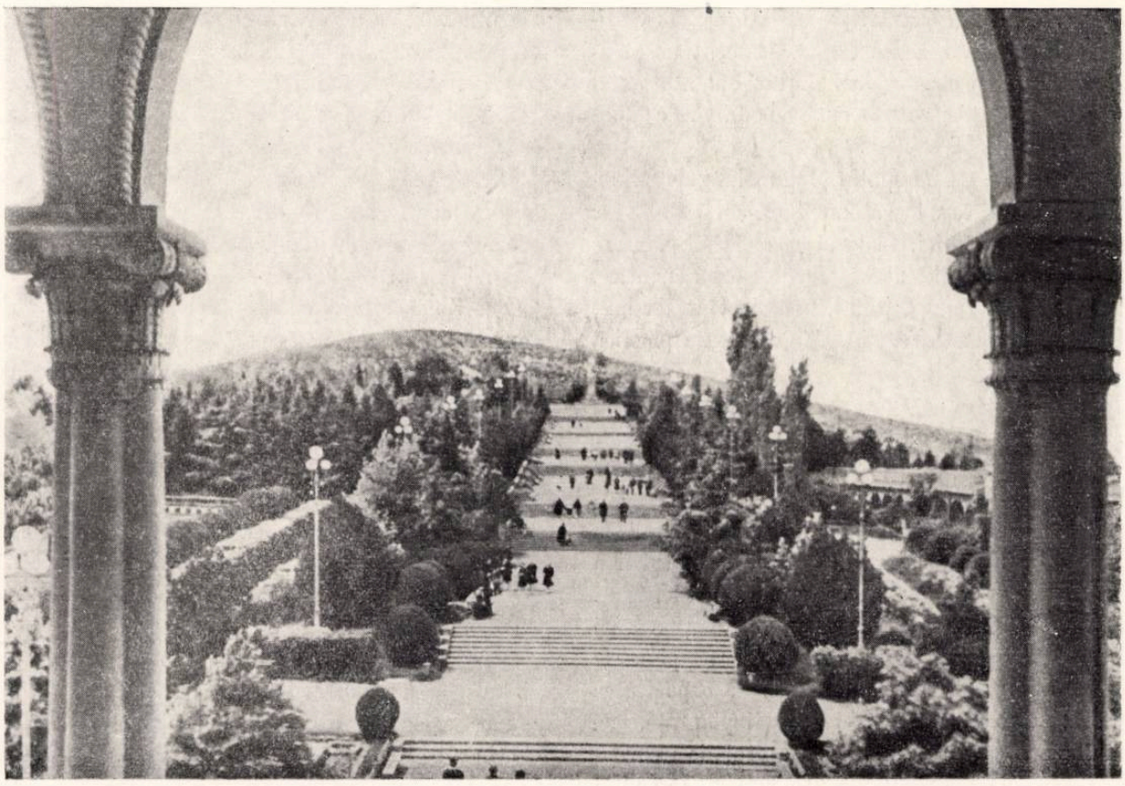

Parcul « I.V. Stalin » din Tbilisi

Fâşiile sunt mai puţin proprii odihnei, atmosfera este mai puţin curată şi sgomotul mai puţin atenuat decât în interiorul unor parcuri mari; în schimb, fâşiile plantate, drumurile de umbră, sunt agreabile pentru parcursul dintre zonele de muncă şi cele de odihnă.

In oraşele aşezate într'o regiune secetoasă este preferabilă crearea de masive plantate, sistemul de plantaţie fracţionat sau cu fâşii îngreunând posibilităţile de îngrijire a plantaţiilor; în schimb, în regiunile bântuite de vânturi aspre, în schema generală a oraşului vor domina fâşiile ca element important de protecţie.

Terenurile joase, relieful accidentat care nu este apt pentru construcţii, însă favorabil pentru plantare,hotărăşte adesea alcătuirea sistemului de plantaţie. Axul principal de compoziţie a oraşului, orientarea oraşului spre elementele naturale (fluvii, bazine de apă), adaptarea compoziţiei la particularităţile naturale locale, deschiderile de perspective spre vederi interesante, condiţionează sistemul de plantaţie.

Suprafaţa şi felul spaţiilor verzi variază în funcţie de dimensiunile oraşului, condiţionându-i structura. In oraşe mici, natura este aproape; câteva scuaruri, bulevarde plantate şi o grădină sau un parc periferic constitue elementele de dotare necesare; în oraşele mijlocii apare necesitatea unei grădini interioare şi a unui parc central de cultură şi odihnă. In oraşele mari sunt necesare mai multe parcuri de cultură şi odihnă, precum şi grădini cu caracter special grădini zoologice şi botanice, parcuri de cultură şi sport), sistemul de plantare devenind mai complex.

Caracterul şi funcţiunile oraşului intervin, deasemenea, în stabilirea sistemului de plantare. După importanţa reţelei de dotări sociale şi culturale, după poziţia acestor dotări se influenţează structura arhitecturală a oraşului. In jurul acestor elemente se creează scuaruri, bulevarde plantate unesc pieţele importante, gările, terenurile sportive, realizându-se astfel o legătură între diferitele elemente ale oraşului prin intermediul spaţiilor plantate.

In cazul staţiunilor balneo-climaterice, parcul este centrul compoziţiei şi determină aspectul general al oraşului; institutele de cură, sanatoriile se grupează în jurul lui, iar reţeaua de străzi este subordonată intrărilor în parc.

Din cele arătate apare că este de evitat tratarea după un singur mod a sistemului de plantare. Va trebui să realizăm în oraşe un sistem combinat care prezintă un interes mai mare din punct de vedere arhitectonic, este mai variat şi contribue la stabilirea unei personalităţi specifice legate de caracterul oraşului şi de condiţiile locale.

Analiza câtorva oraşe sovietice ne va ajuta să înţelegem mai bine aceasta.

Schema spaţiilor libere plantate din oraşul Orel arată o perfectă legătură a ei cu reţeaua stradală, o desvoltare amplă a terenurilor plantate în jurul elementelor naturale, o orientare a întregii compoziţii spre râul Oca; cu ajutorul spaţiilor libere plantate s'a obţinut de către autorii planului, o unitate desăvârşită între structura oraşului şi elementele naturale.

Planul oraşului Novorosisc este desvoltat liniar între litoralul Mării Negre şi poalele munţilor Caucaz. Oraşul are vederea liberă spre malul mării, care este bogat plantat şi fâşii plantate asigură legătura cu masivele împădurite din exterior.

Compoziţia de bază a planului oraşului Moscova este legată de râul Moscova; în bucla principală a râului se desvoltă, pe o suprafaţă de 1000 ha, parcul central de cultură şi odihnă « Maxim Gorchi ». De aici de desfăşoară o largă

derspectivă spre colinele Lenin, unde este așezată universitatea Lomonosov cu grădinile ei. Două inele centrale plantate leagă parcurile între ele. In jurul unui inel plantat exterior, larg de 10 km, sunt așezate locurile de odihnă ale populației Capitalei Uniunii Sovietice.

La Leningrad s'a creat un spațiu plantat lung de 6 km, pe malul golfului Finic, care leagă parcul orășenesc Cronverc cu parcul maritim al Victoriei. In jurul acestei fâșii plantate se vor amenaja instituțiile necesare sporturilor nautice. Elementul natural, litoralul golfului, organizat cu un lanț de parcuri și grădini, participă direct la structura plastică a orașului.

Condițiile pentru crearea unui sistem unic arhitectural al orașului se bazează, în ceea ce privește realizarea spațiilor plantate, pe norme, rezultate ale unor analize științifice și ale vastei experiențe sovietice.

Normele stabilite de Academia de Arhitectură a U.R.S.S. au fost verificate practic în urma construirii a cca 400 orașe noi. Aceste norme sunt stabilite în legătură cu dimensiunea orașului și ținând seama de funcțiunea lui și de factorii geografici (climă, relief, masive plantate existente). Aplicarea lor este condiționată de capacitatea de deservire a diverselor feluri de spații plantate, de zonele de influență ca distanță, de procentul de frecventare a populației, de procentul de utilizare a terenului (zone plantate, terenuri construite, suprafața aleelor, a apelor, etc.)

Astfel, atât la proiectarea de ansamblu, cât și la cea de detaliu, există elemente concrete care ușurează o realizare unitară și corespunzătoare nevoilor reale ale populației din regiuni diferite.

Spațiile libere plantate într'un oraș socialist se caracterizează prin modul lor de dotare, prin organizarea lor în legătură cu activitatea recreativă a vizitatorilor, prin concepția artistică ce stă la baza compoziției lor.

Parcurile de cultură și odihnă sovietice sunt instituții culturale de masă, de tip nou, cu rolul de a asigura oamenilor muncii o odihnă plăcută, ajutându-i în același timp să-și ridice nivelul lor ideologic, politic, cultural și profesional.

Pe lângă zonele de odihnă, în parcurile sovietice se creează zone care permit desfășurarea unor multiple activități. Astfel există:

— Zona cultural-educativă și informativă, cu biblioteci, expoziții, săli de conferință, stații de radioficare, gazete luminoase și proiectate, alei cu portretele stahanoviștilor, etc.

— Zona artistică, cu teatre, săli de concerte, pavilioane pentru muzică și terenuri rezervate serbărilor în aer liber.

— Zona sportivă, cu stadioane, terenuri de sport, terenuri pentru exercițiile pionierilor.

— Zona distractivă, cu restaurante, platforme pentru dansuri, terenuri rezervate jocurilor mecanice.

— Zona rezervată pentru jocul copiilor, cu bazine, terenuri de joc, colțuri botanice și zoologice, orașul copiilor.

Astfel se creează oamenilor muncii condiții cât mai bune pentru refacerea forțelor de muncă, pentru îmbogățirea cunoștințelor lor culturale și profesionale, pentru educarea lor în spirit marxist-leninist, contribuind la educarea omului nou, luptător pentru pace și socialism.

Desvoltarea parcurilor sovietice este bazată pe realitate, pe o adaptare perfectă la teren, pe o apropiere realistă de natură. Parcurile sovietice sunt deschise, cu accesul liber de jur împrejur, ele nu sunt înghesuite printre clădiri, așa cum le întâlnim în orașele capitaliste, putând astfel participa în asamblu la valorificarea estetică a orașelor.

Parcurile sovietice fiind utilizate atât pentru desfășurarea unor mari serbări populare de masă cât și pentru odihna individuală, sunt realizate, în general, în stil mixt, îmbinând peisajul natural cu porțiuni organizate în vederea unei optime deserviri. Parcurile au un caracter popular, permițând o folosință de masă. Acest lucru apare clar în planul parcului Cuscov dela Moscova, care include pe teritoriul său un renumit domeniu din sec. XVIII. Aci se pot compara două compoziții de parcuri din epoci diferite.

Partea nouă a parcului, executată de arhitecții M. I. Prohorova și I. S. Grinevițchi, are alei de dimensiuni mari care permit accesul maselor în toate colțurile parcului; porțiunile din interiorul aleelor, care servesc la degajarea mulțimii, sunt tratate liber, cu vegetație bogată. In ansamblul parcului domină zonele umbrite față de cele însorite, obținându-se o folosință plăcută a parcului, atât ziua, cât și seara. Teritoriul parcului este astfel organizat, încât se pot realiza, pe lângă satisfacerea nevoilor de odihnă individuală, mari serbări populare de masă.

Planul general al parcului Cuscov—Moscova

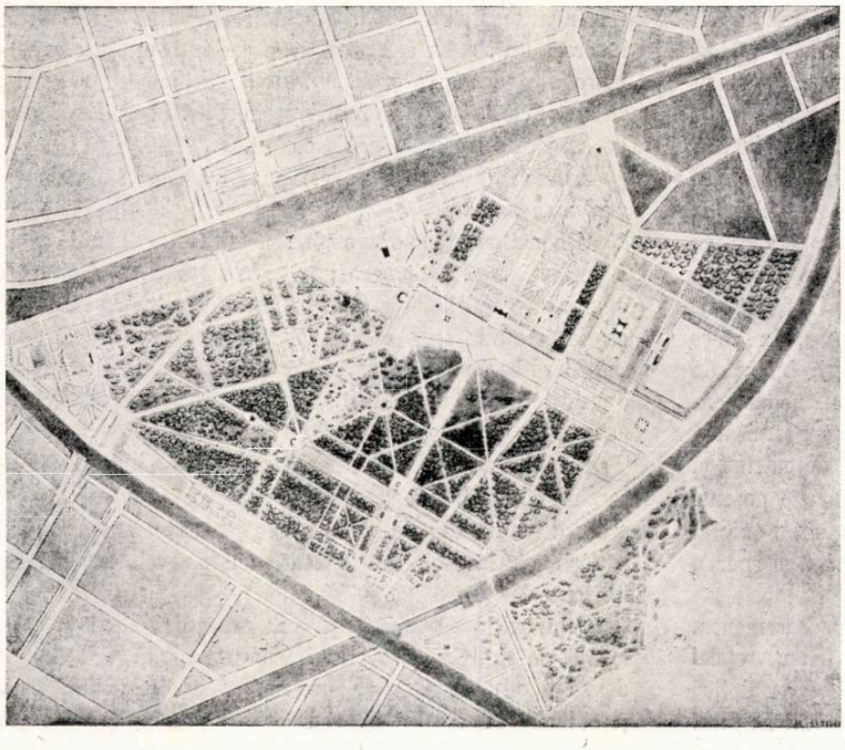

In arhitectura parcurilor sovietice se întrebuinţează materiale de construcţie şi motive naţionale locale. Astfel, parcurile care se desvoltă în toate regiunile geografice ale Uniunii Sovietice şi care sunt locuri de odihnă ale oamenilor sovietici, corespund prin arhitectura lor cerinţelor celor care le frecventează. Sculpturile din parcurile sovietice sunt opere cu un nivel artistic ridicat. Tematica acestor sculpturi exprimă realitatea sovietică şi eroicele sale cuceriri; întâlnim în parcuri figurile conducătorilor iubiţi ai oamenilor muncii, ale marilor luptători ai revoluţiei, ale ostaşilor neînfricaţi ai armatei sovietice, teme despre munca paşnică, întreceri sportive, despre viaţa fericită a copiilor sovietici, etc.

In parcurile sovietice se realizează o atmosferă de linişte şi reconfortare, se exprimă dorinţa de viaţă a oamenilor sovietici; ele au un caracter optimist, contribuind astfel la formarea şi educarea unui om de tip nou, constructor al comunismului.

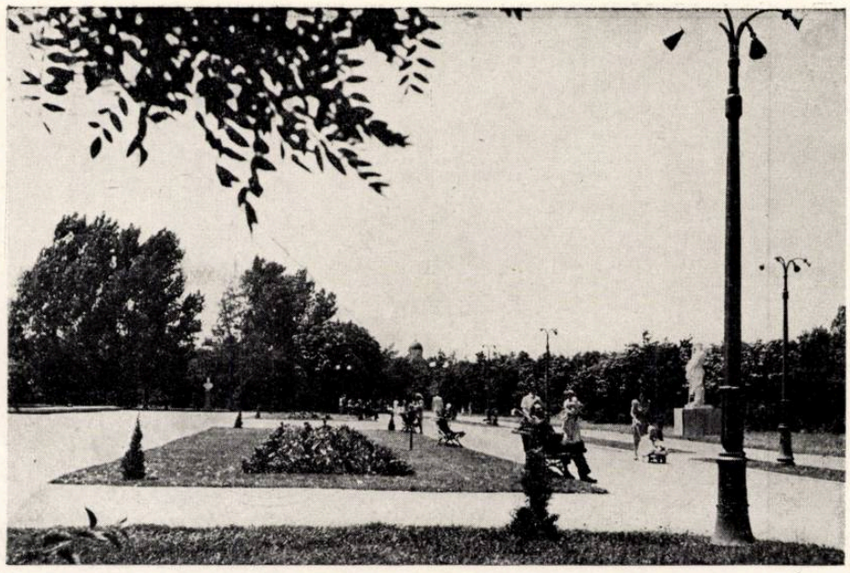

Aspect din parcul de cultură şi odihnă « I.V. Stalin »

Vedere din grădina « Filimon Sârbu »

★

In Republica Populară Română se desfăşoară o muncă intensă în vederea construcţiei şi reconstrucţiei socialiste a oraşelor patriei noastre.

Grija continuă a statului democrat popular pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale oamenilor muncii a cuprins şi domeniul dotării oraşelor cu spaţii libere plantate. Numeroase parcuri, grădini şi scuaruri au fost şi sunt create pentru ca viaţa în oraş să fie mai bună şi mai plăcută.

La 1 Mai 1951 a fost inaugurat în Bucureşti parcul de cultură şi odihnă « I. V. Stalin ». Prin amenajarea unei vaste esplanade pornind din piaţa I.V. Stalin, prin construirea unui teatru în aer liber în mijlocul acestui parc, prin afectarea tuturor cluburilor sportive aflate pe malul lacului Herăstrău, s'au îmbunătăţit mijloacele de deservire a oamenilor muncii. Amenajarea, în plus, a unui teritoriu de 50 ha în prelungirea parcului existent, a contribuit la sporirea suprafeţei plantate, dând posibilităţi de organizare a unui important centru pentru distracţie şi odihnă. Restaurante, baze sportive dotate cu tot utilajul necesar, alei largi plantate şi pietruite au fost executate pe locul unde înainte se întindeau vaste terenuri virane pline de bălării.

Alături de acestea, crearea unor parcuri şi grădini de cartier au contribuit în mod simţitor la sporirea suprafeţelor plantate. Printre acestea trebue menţionat Parcul Copilului, cu o suprafaţă de 60000 mp, realizat pe fostul loc al groapei Cuţarida, precum şi noile grădini din cartierele Vitan-Dudeşti, Ferentari, Pieptănari şi Vergului. Au fost deasemenea amenajate numeroase scuaruri şi peste 100 solarii în diferite cartiere. Grădinile publice existente au fost refăcute, transplantându-se tei bătrâni, brazi argintii şi molizi şi punându-se peluze noi de gazon şi flori.

O grijă deosebită a fost acordată creării unor complexe sportive sau amenajării celor existente. Printre acestea trebue menţionate transformările făcute la Stadionul Republicii, a cărui capacitate este astăzi de 40000 spectatori, precum şi construirea noului complex Dinamo, realizat pe fostul teren al Velodromului şi al cărui stadion poate cuprinde cca 23000 spectatori. Această realizare cuprinde o hală de gimnastică, numeroase terenuri de sport pentru antrenament, terenuri de voley, basket, precum şi o pistă betonată pentru ciclism.

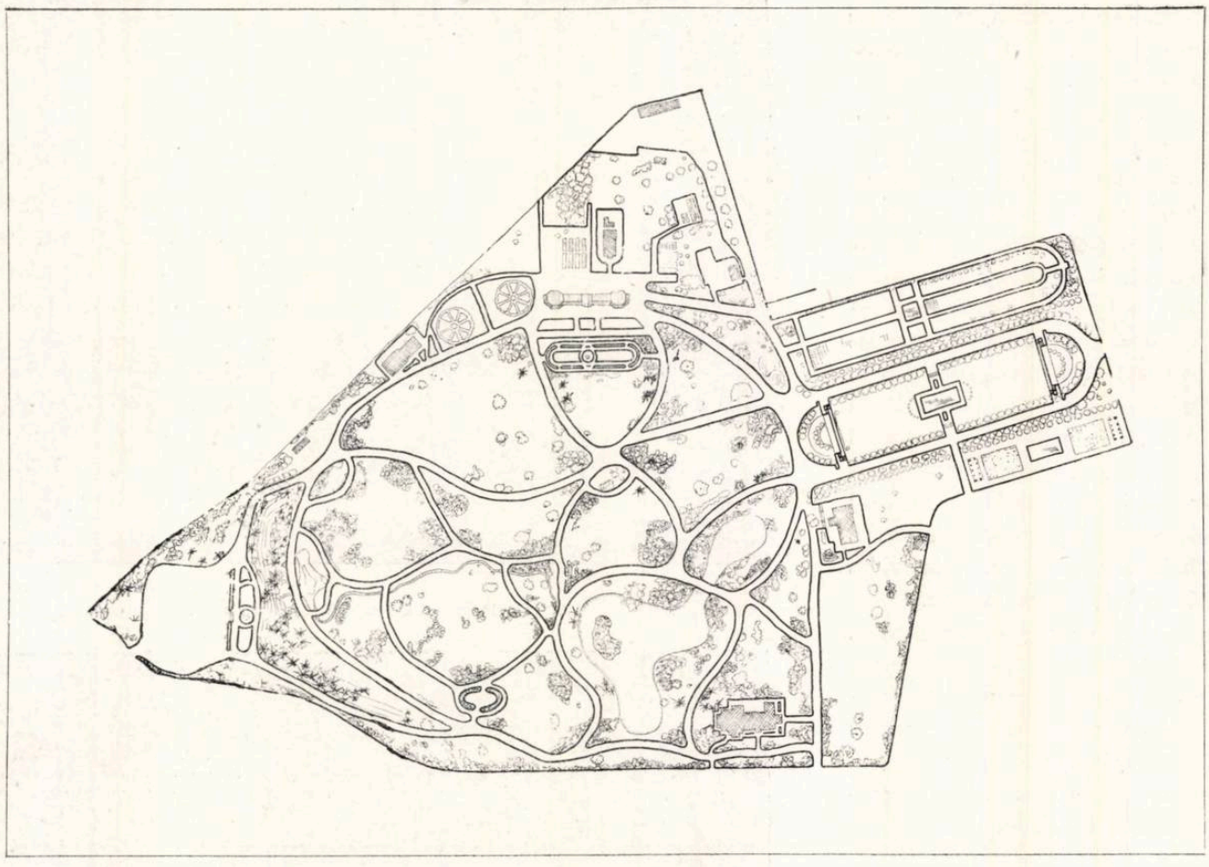

Planul Grădinii Botanice — București

In activitatea desfășurată până acum au apărut însă și numeroase deficiențe și dificultăți datorite, în special, lipsei unui plan de sistematizare a orașului, care să prevadă desvoltarea armonioasă a parcurilor de cultură, odihnă și sport. Aceasta a făcut ca unele instituții să se așeze în zona lacurilor, zonă rezervată în special amenajărilor de spații libere plantate, fără a ține seama de perspectivele de desvoltare a orașului. De exemplu, complexul sportiv Floreasca și grupul de producție cinematografic Floreasca nu sunt studiate într'o concepție unitară, legată de amenajarea lacului. Prin volumul lor, ele creează un contrast nefavorabil cu peisajul înconjurător. Nu s'a realizat încă o reorganizare științifică a Grădinii Botanice în spiritul biologiei miciuriniste și transformarea ei într'un important mijloc de activitate didactică și de culturalizare a maselor după modelul grădinilor botanice din Uniunea Sovietică. Activitatea culturală-educativă în cadrul parcului de cultură și odihnă « I. V. Stalin » nu a reușit încă să cuprindă toate problemele legate de popularizarea realizărilor din țara noastră și nu a fost organizată astfel pentru a avea și în timp de iarnă o activitate susținută.

Hotărîrea din 13 Noembrie 1952 a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a orașului București, a deschis largi perspective pentru desvoltarea parcurilor și grădinilor din Capitală.

Trasând marile principii de reconstrucție a orașului, această hotărîre prevede reorganizarea în mod planificat a spațiilor libere plantate existente, crearea de noi parcuri, grădini, scuaruri și terenuri de sport, contribuind astfel la îmbunătățirea climei și la organizarea odihnei și recreației oamenilor muncii. Punându-se în valoare elementele de frumusețe naturală (relief, ape, păduri, plantații), atât din oraș, cât și din zona preorășenească, se vor îmbunătăți condițiile de viață ale populației, se va înfrumuseța Capitala patriei noastre.

In urma Hotărîrii din Ianuarie 1953 a Consiliului de Miniștri s'au construit în Capitală o serie de lucrări cu caracter cultural și sportiv, lucrări destinate să îmbunătățească viața oamenilor muncii din Capitală și care au creat condițiile unei bune desfășurări celui de al IV-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților pentru Pace și Prietenie care a avut loc în luna August în București.

Lucrările executate au fost amplasate în raioanele și cartierele cu o populație densă muncitorească, neglijate complet în trecut, cum sunt raioanele 23 August și Grivița Roșie. Dintre aceste lucrări, cea mai importantă realizare o constitue construirea marelui parc cultural-sportiv din raionul 23 August — Complexul de cultură și sport « 23 August ».

Așezat în partea de Est a orașului, parcul 23 August a fost construit în vechea groapă a Vergului și pe fostele terenuri insalubre învecinate.

Noul complex, ce cuprinde o suprafață de cca 50 ha și care înglobează în cadrul său parcul Vergului, a fost creat în spiritul studiilor făcute pentru planul general de sistematizare a Capitalei, rezolvând necesitatea creării unei zone verzi importante în partea de Est a orașului. Această zonă

verde va fi legată către Nord prin lacul Fundeni, cu zona lacurilor din Nordul Bucureștului.

In cadrul acestui parc, elementul principal este stadionul sportiv de 80000 de locuri. Inafară de aceasta, acest parc este înzestrat cu un teatru în aer liber de 4000 locuri, un lac artificial, cu numeroase construcții auxiliare, oglinzi de apă, peluze și fântâni. Sunt prevăzute a se construi în etapa următoare o piscină și o arenă de sport.

Accesul principal se face printr'o intrare monumentală din b-dul Muncii; a fost creată o esplanadă în prelungirea străzii Maior Coravu, cât și în șoseaua Iancului. Intregul ansamblu va fi completat cu grupuri statuare, basoreliefuri, elemente decorative, etc.

Lipsa unui plan de sistematizare care să prevadă perspectivele de desvoltare a orașului a făcut ca în trecut să se admită construirea în această zonă a unor elemente care micșorează însă valoarea arhitecturală a acestui ansamblu.

Alături de realizarea acestui complex sportiv, s'a prevăzut înzestrarea parcului «I. V. Stalin» cu noi lucrări culturale și sportive în desvoltarea celor existente, s'a prevăzut lărgirea rețelei de alei și plantații, pentru obținerea unui aspect unitar și armonios al suprafețelor amenajate în 1951.

Parcul «N. Bălcescu» din raionul Griviția Roșie a devenit, deasemenea, un centru de cultură pentru populația muncitoare a acestui cartier, prin construirea unui teatru în aer liber de cca 2000 locuri.

Construcțiile prevăzute și realizate în domeniul spațiilor verzi în anul 1953 reprezintă doar o mică parte a marilor lucrări legate de reconstrucția Capitalei. In planul general de sistematizare a orașului București va trebui să se propună un sistem de spații libere plantate care să satisfacă nevoile de deservire a populației. La studiul acestui sistem va trebui să se țină seama de următoarele principii:

1. Zona construită a orașului trebue să fie dotată cu suficiente spații libere plantate, uniform repartizate.

2. Parcurile și grădinile să se realizeze în primul rând pe terenuri improprii a fi construite și în locul cartierelor insalubre.

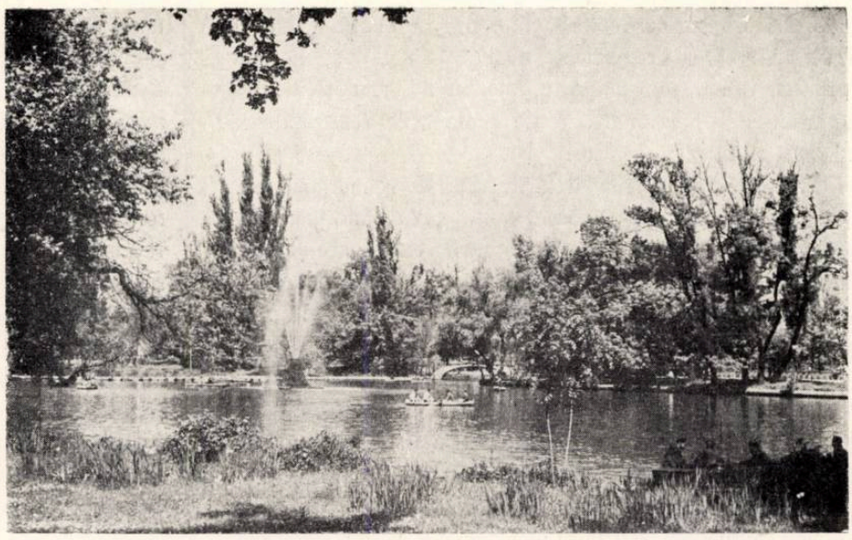

Lacul din grădina Cișmigiu

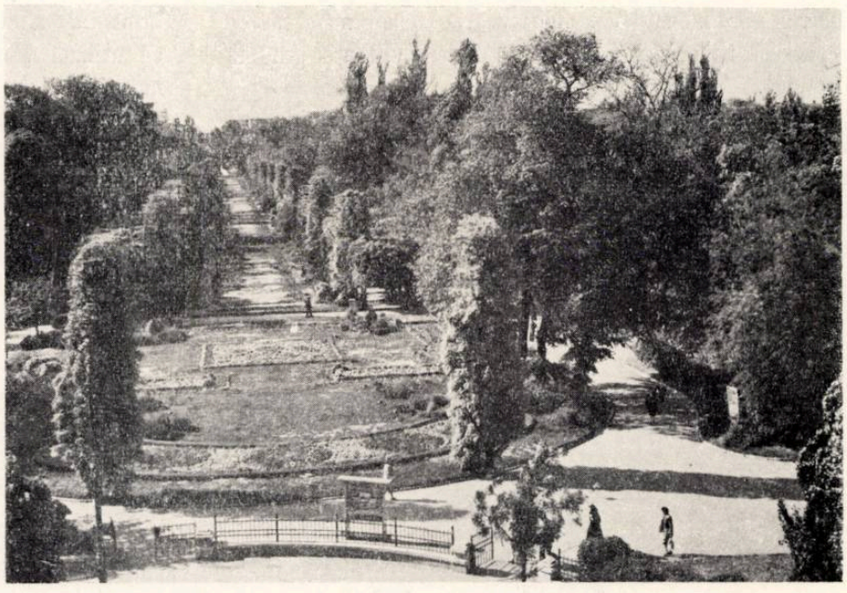

Aleea centrală din grădina Cișmigiu

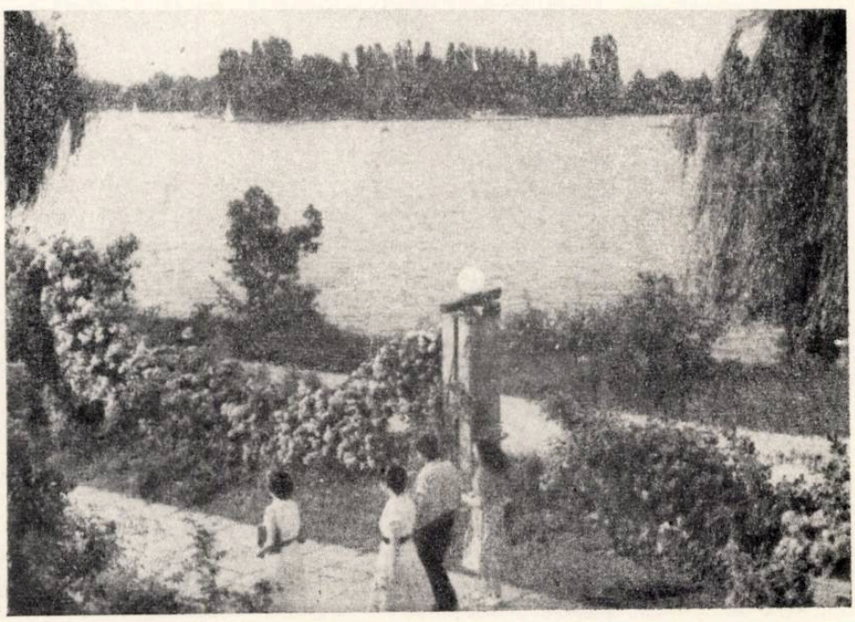

Vedere din parcul de cultură și odihnă «I.V. Stalin»

3. La dimensionarea spaţiilor libere plantate trebue să se ţină seama de zonele de nocivitate a industriilor, de gruparea terenurilor plantate, pentru a forma unităţi cu suprafeţe cât mai mari, şi de economiile realizabile la execuţia şi întreţinerea lor.

4. Valorificând particularităţile naturale şi monumentele de arhitectură prin spaţii libere plantate, realizând prin fâşii bogat plantate legătura dintre parcurile exterioare şi interioare, să se tindă la evidenţierea celor mai frumoase aspecte ale oraşului, pentru realizarea unui organism unitar cu o structură plastică proprie.

5. Să se prevadă în oraş spaţii libere plantate cu scopuri precise ; în realizarea lor să se utilizeze în mod creator operele clasice care fac parte din patrimoniul artistic universal şi minunatele exemple ale arhitecturii parcurilor sovietice.

In cadrul oraşului, o grijă deosebită va trebui dată asanării complete a lacurilor Colentinei din Nordul Capitalei. In jurul acestora se va putea crea un puternic masiv plantat, utilizând terenurile virane sau slab construite ; în cadrul acestui masiv se vor amenaja baze sportive, case de odihnă şi tabere de pionieri, iar în regiunea lacului Fundeni, viitoarea grădină zoologică.

In Sudul oraşului, pătrunzând în lungul Dâmboviţei, largi bulevarde plantate vor lega parcurile ce vor trebui create în jurul mânăstirii Văcăreşti şi în Valea Plângerii, unde se va putea realiza un al doilea parc de cultură şi odihnă în suprafaţă de cca 100 ha.

In partea de Nord şi Est a Capitalei, prin utilizarea masivelor plantate, se va putea realiza o centură de păduri şi de zone de odihnă. Astfel legarea prin perdele de protecţie a pădurilor Scroviştea, Snagov, Căldăruşani, dela Nord, a pădurilor Afumaţi, Pustnicul şi Cernica, dela Est, organizarea peisagistică şi dotarea lor cu baze de odihnă şi sport, legarea printr'un canal a lacurilor Snagov şi Căldăruşani cu lacurile de pe valea Colentinei, vor contribui la constituirea în Nordul şi Estul Capitalei a unei regiuni de deosebit interes turistic şi sportiv.

Pentru a asigura o deservire apropiată şi comodă pentru populaţia care locueşte în Sudul oraşului, va trebui să se prevadă plantarea şi organizarea regiunii dintre văile râurilor Argeş şi Sabar, lipsită astăzi de orice amenajare. Punerea în valoare a masivului păduros Comana şi a malurilor pitoreşti ale lacului Greaca, elemente ce vor trebui deservite prin mijloace de transport în comun, va contribui, deasemenea, în mare măsură, la crearea unor puncte deosebit de atractive.

Aplicând principiile constructorilor de oraşe sovietici, întocmind studii în legătură cu îmbogăţirea florei noastre, cu utilizarea materialelor locale şi introducerea formelor naţionale în arhitectura parcurilor, vom contribui la transformarea socialistă a Capitalei. Oraşul Bucureşti va corespunde astfel nevoilor de trai şi de frumos ale oamenilor muncii. Spaţiile libere plantate ale oraşelor noastre de mâine, ale oraşelor socialiste, vor deveni adevărate centre de cultură şi de educare a maselor muncitoare în spiritul socialismului şi al dragostei de patrie.

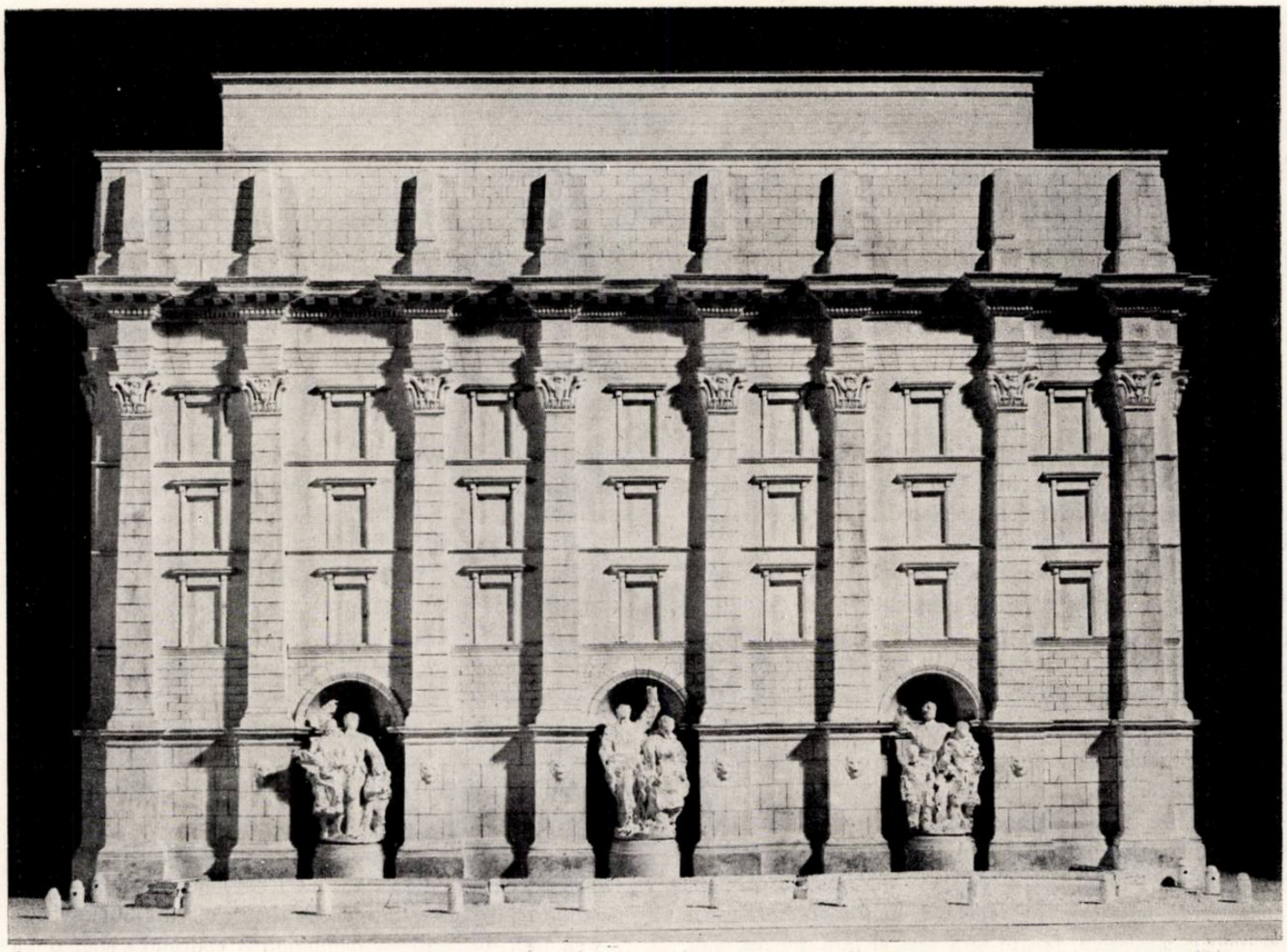

Macheta noii clădiri administrative din Piaţa Republicii — Bucureşti
Autor prof. arh. *R. Bordenache*

Teorie şi critică

Despre arhitectura noii clădiri din Piaţa Republicii*)

Prof. arh. P. MACOVEI
Vicepreşedinte al
Uniunii Arhitecţilor din R. P. R.
Arhitect şef al oraşului Bucureşti

Deschizând un ciclu de discuţii asupra unor construcţii realizate sau proiectate în ultima vreme în ţara noastră, secţia de teorie şi critică a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. a organizat o primă desbatere publică asupra clădirii construite în Piaţa Republicii (între palatul Ministerului Afacerilor Interne şi clădirea «Librăria Noastră», fostă «Creţulescu»), clădire executată după planurile prof. Richard Bordenache.

Această desbatere s'a bucurat de o largă participare din partea arhitecţilor; observaţiile şi criticile aduse au arătat interesul pe care ei îl poartă problemelor de creaţie arhitecturală şi au contribuit, în mare măsură, la clarificarea problemelor ridicate.

Alegerea pentru prima desbatere a clădirii din Piaţa Republicii nu este întâmplătoare. Ea a fost determinată, în primul rând, de faptul că această construcţie este una dintre primele clădiri realizate pentru a crea un ansamblu urbanistic, menită să fie un monument care să împodobească piaţa centrală a oraşului.

Trebue semnalat însă dela început, ca o greşeală principală, tocmai faptul că, deşi această lucrare a fost ridicată pentru a contribui la închegarea unui ansamblu, pentru a

*) Articol scris pe marginea desbaterii organizate de secţia de teorie şi critică a Uniunii Arhitecţilor.

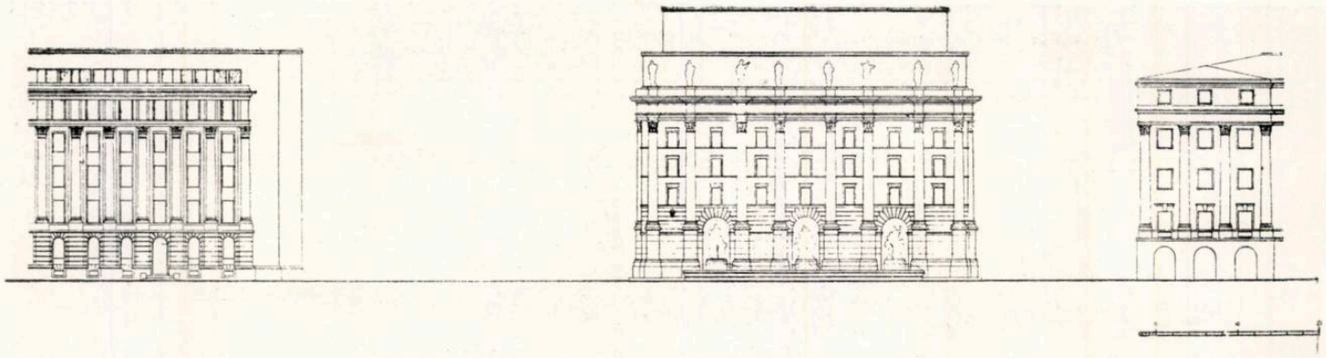

Proiecţie ortogonală a faţadei, cu distanţa la cele două construcţii vecine

rezolva măcar parţial o piaţă care are, prin poziţia sa centrală, o importanţă deosebită pentru capitala noastră, ea a fost construită fără să existe un plan definitiv al ansamblului pieţei în care se încadrează.

Studiul Pieţei Republicii s'ar fi putut face fără să fi fost necesar ca întreg planul de sistematizare al oraşului să fie definitivat, întrucât aceasta constitue o problemă locală, ale cărei date nu pot diferi esenţial în planul viitor.

Piaţa Republicii constitue unul din aspectele arhitecturale cele mai haotice pe care le-am moştenit dela regimul capitalist, fiind în momentul de faţă un spaţiu inform şi neorganizat.

Provenită din dărâmarea în anul 1939 a unor clădiri mari care constituiau un cadru destul de unitar şi care realizau în acea vreme unul dintre puţinele ansambluri oarecum închegate ale oraşului, ea s'a întins în mod neorganizat prin dărâmările succesive, făcute fără rost şi fără niciun plan.

De Piaţa Republicii se leagă amintiri de luptă ale populatiei muncitoare a Capitalei, care, în Februarie 1945, sub gloanţele călăului Rădescu, a realizat un pas înainte pe calea clasei muncitoare spre cucerirea puterii şi izgonirea monarhiei.

Condiţiile în care prof. arh. R. Bordenache trebuia să rezolve proiectarea acestei clădiri erau deosebit de grele, decurgând, pe de o parte, din lipsa planului de ansamblu al pieţei, iar pe de alta, din alţi factori, ca:

— o foarte lungă perspectivă frontală, din dreptul hotelului Ateneului (cca 350 m), perspectivă coborîtoare însă;

— orientarea către Nord, deci o faţadă lipsită de soare şi lumină;

— înălţimea mare şi desordinea calcanelor clădirii fostă « Generala », care trebuiau acoperite de construcţia proiectată;

— lipsa unei unităţi a clădirilor învecinate, atât ca arhitectură, cât şi ca material: palatul Muzeului Republicii (cea mai valoroasă clădire din piaţă, construită în piatră de Baschioi), palatul Ministerului Afacerilor Interne (executat din piatră de Vraţa, într'o arhitectură clasică manieristă), clădirea fostă Creţulescu (proiectată sub influenţa renaşterii italiene şi executată din piatră de Rusciuc) şi biserica Creţulescu (singurul element cu caracter naţional din acest ansamblu, din epoca post-brâncovenească, cu atât de frumoase proporţii şi detalii, din cărămidă aparentă). Dacă la acestea adăugăm şi celelalte clădiri din piaţă: palatul Bibliotecii Universitare (proiectat în aşa zisul « clasic franţuzesc »), palatul Ateneului R.P.R. (într'o arhitectură eclectică având la bază ionicul grec) şi hotelul Ateneului, ne dăm seama de caracterul divers al clădirilor existente şi de dificultatea de a realiza o unitate.

Cum se punea problema?

Sarcina pentru proiectant era de a realiza o construcţie care să acopere spre piaţă calcanele desordonate şi informe ale clădirii fostă « Generala », printr'o arhitectură care — ţinând seama de faptul că nu există un proiect definitiv de ansamblu al pieţei şi că lucrarea respectivă, din cauza adâncimii reduse, nu putea avea o destinaţie importantă — trebuia să constitue un element de legătură subordonat unităţii ansamblului, încadrat cât mai armonios între clădirile existente.

Autorul nu şi-a pus în felul acesta problema, ci, în loc să caute să se înscrie între celelalte elemente ale pieţei, a urmărit — după cum a declarat într'o şedinţă de avizare — « să iasă din ordinea monotonă a cadrului » sau, după cum a spus în şedinţă « a căutat să nu facă un ordin arhitectonic oarecare, înşiruit în proporţiile curente clasice ».

Pornind dela poziţia construcţiei în piaţă, proiectantul a considerat-o ca pe cea mai importantă, ca elementul principal căruia trebuiau să i se subordoneze celelalte elemente existente, şi nu a căutat să exprime în această lucrare un conţinut de idei nou şi bogat, legat de unele evenimente politice petrecute în această piaţă, de luptele clasei muncitoare sau de lupta şi năzuinţele de azi ale poporului nostru.

Nepunându-şi problema conţinutului de idei care trebuia exprimat în această lucrare, tov. arh. R. Bordenache nu a avut faţă de elementele de arhitectură clasică pe care le-a utilizat, acea atitudine justă, de prelucrare critică, novatoare, pentru a realiza un lucru actual şi nou, corespunzător unui conţinut nou, ci a căutat să facă ceva cât mai diferit numai ca formă, deşi a folosit pentru aceasta tot un vocabular vechi, pe care l-a căutat în formulele cele mai neobişnuite, în rezolvările cele mai particulare ale arhitecturii renaşterii târzii.

Din adoptarea acestei poziţii individualiste au decurs o serie de lipsuri, de defecte în soluţionarea acestei clădiri ca o parte a unui ansamblu.

Astfel, deşi toate celelalte clădiri din piaţă au un ritm simplu, o alternanţă regulată a coloanelor ce compun ordinul respectiv, la construcţia în cauză s'a adoptat un ritm compus, rezultând din alternarea a două travee de deschideri diferite; în felul acesta, faţada clădirii, în loc să devină un element de legătură, de trecere cât mai regulată, simplă şi ordonată

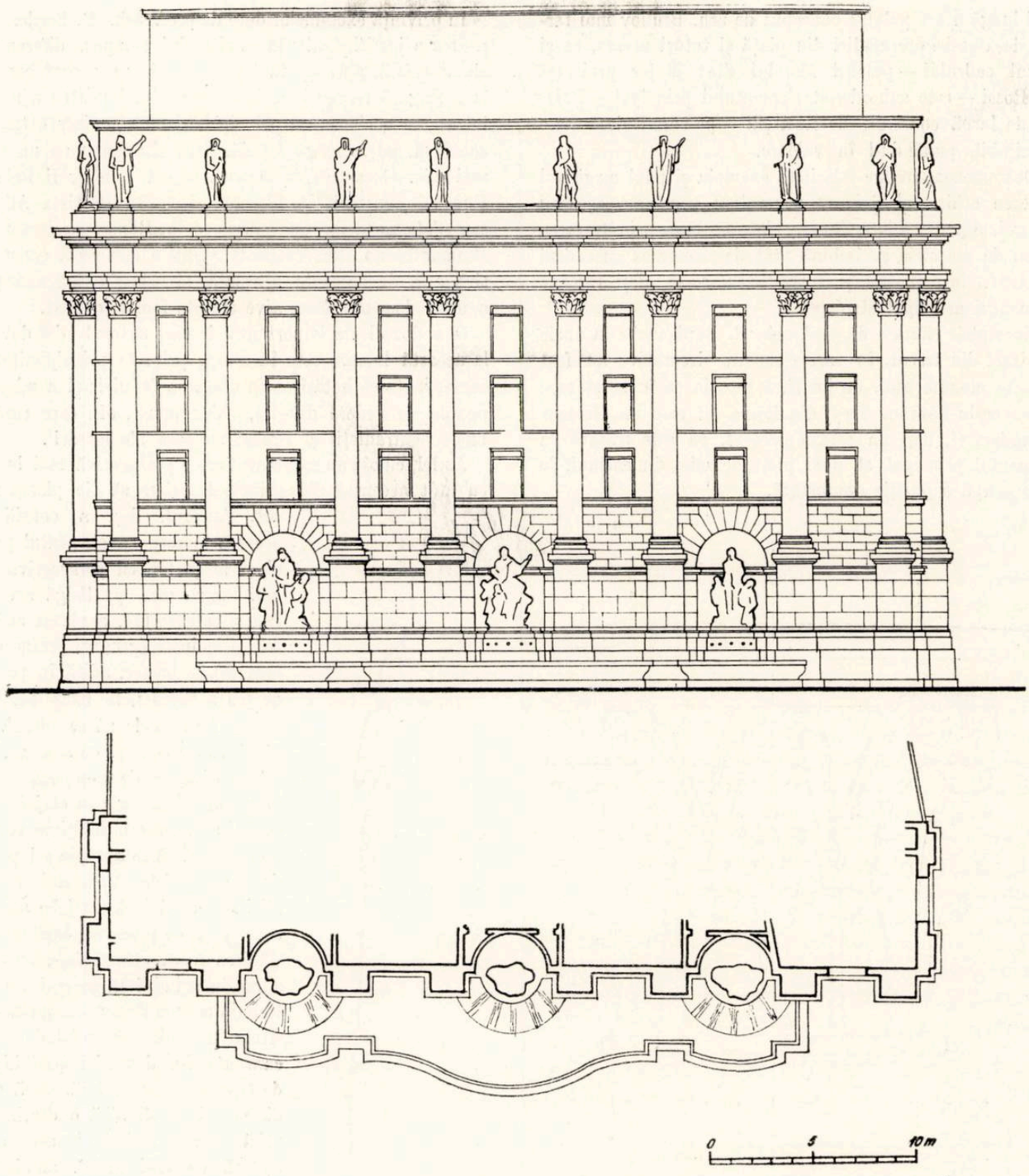

Faţada şi planul — Variantă

dela o arhitectură vecină la alta, capătă, prin tratarea diferită, un accent prea personal, un ritm propriu care o face să distoneze.

Afară de aceasta, în loc să folosească coloane aşa cum au atât palatul Republicii cât şi palatul Ministerului Afacerilor Interne, autorul a prevăzut pile drepte, pe care le-a acuzat puternic. In felul acesta însă, pilele nu fac decât să fie un element de diferenţiere în plus faţă de clădirile vecine şi să amintească elementul cel mai secundar şi oarecum înafara pieţei, casa fostă Creţulescu.

Pe de altă parte, înafară de forme, legătura clădirii noi cu celelalte existente trebuia urmărită şi printr'o unitate de material. In loc de a utiliza, însă, unul din materialele existente de acum în piaţă, clădirea a fost executată — din păcate, parţial, într'un mod arbitrar şi defectuos — din piatră de Bampotoc, care are caracteristici foarte diferite de pietrele din care s'au construit celelalte clădiri din piaţă.

Autorul a invocat în sprijinul soluţiei sale atât de diferenţiate, faptul că această clădire are cea mai lungă perspectivă din piaţă şi că prin aceasta capătă o importanţă deosebită. Totuşi, aceasta nu implica tratarea construcţiei respective ca pe cel mai important element din piaţă. La Leningrad, în piaţa Palatului de Iarnă, perspectiva cea

mai lungă o are palatul conceput de arh. Brüllov mai târziu decât celelalte clădiri din piață și totuși acesta, ca și restul cadrului — palatul Marelui Stat Major proiectat de Rossi — este subordonat elementului principal — Palatul de Iarnă construit de Rastrelli — pe care-l deservește admirabil, punându-l în valoare.

Deasemenea, trebue folosit ca exemplu și felul magistral în care arhitectul Sciusev a rezolvat problema așezării mausoleului din Piața Roșie, element care prin tratarea plină de măestrie se îmbină atât de armonios cu cadrul existent, întregindu-l și subordonându-i-se, deși rămâne elementul principal al pieței.

Exemplele căutate de prof. arh. R. Bordenache la unele realizări din trecut, în care elemente decorative au fost tratate monumental, nu justifică poziția sa în acest caz: de exemplu Fântâna Trevi din Roma nu este un element secundar, ci, deși un calcan decorat, ea este tratată ca elementul principal al unei piețe de mici dimensiuni, în care ocupă o poziție dominantă.

In privința exemplelor date de prof. arh. R. Bordenache pentru a justifica adoptarea ritmului compus, diferențiat, ele se referă, aproape fără excepție, la un accent central, la o singură travee care întrerupe ritmul pentru a marca intrarea sau elementul principal, și nu constitue o tratare continuă, pe întreaga fațadă, prin alternarea cu un ritm mai mic. Excepțiile la această regulă, cum ar fi Palazzo Rucellai construit la Florența de Leon Battista Alberti sau Palazzo della Cancelleria dela Roma, proiectat de Bramante, nu sunt realizate printr'o structură constructivă atât de puternic afirmată, ci printr'o fină nuanțare a unor elemente decorative tratate foarte delicat.

O a doua lipsă importantă de care autorul a dat dovadă la această lucrare este în ceeace privește principialitatea, consecvența și hotărîrea în tratarea fațadei; el a adoptat puncte de vedere diferite, chiar opuse, din care rezultă unele contradicții și lipsuri serioase ale lucrării.

Astfel, cu cât un monument are o perspectivă mai lungă, cu atât accentul său principal trebue să fie plasat mai sus. Autorul, deși a considerat această lucrare ca elementul principal al pieței, cu perspectiva cea mai lungă, care pe lângă aceasta este și coborîtoare, a plasat accentele principale (grupuri statuare și fântâni), la parter, adică în partea de jos a fațadei, la baza clădirii, ceeace face ca ele să se piardă în piață, să nu conteze ca accente.

Ținând seama de acea perspectivă lungă, ar fi fost logic ca etajele noii clădiri să capete o înălțime corespunzătoare, să se apropie cel puțin de cea a etajelor Palatului Republicii. Legând însă etajele acestei construcții cu planșeele existente în clădirea fostă « Generala », autorul a exprimat în piață tocmai ceeace trebuia ascuns prin această clădire, ritmul meschin, comercial, de etaje, care nu i-a dat nici posibilități de tratare monumentală. Dacă clădirea trebuia să aibă o destinație utilă, aceasta trebuia, în acest caz, tratată cu mai multă amploare, pentru a permite o exprimare corespunzătoare cadrului existent.

Poate că o soluție mai justă, mai consecventă cu principiul adoptat, dacă acesta era valabil, ar fi fost studierea unui mare element central, care să constitue un element monumental-decorativ și care să suporte distanța dela care este privit.

Deasemenea, nici principiul adoptat în tratarea fațadei, al unui ritm compus, diferențiat, nu a fost dus consecvent până la capăt în tratarea tuturor detaliilor. Astfel, golurile

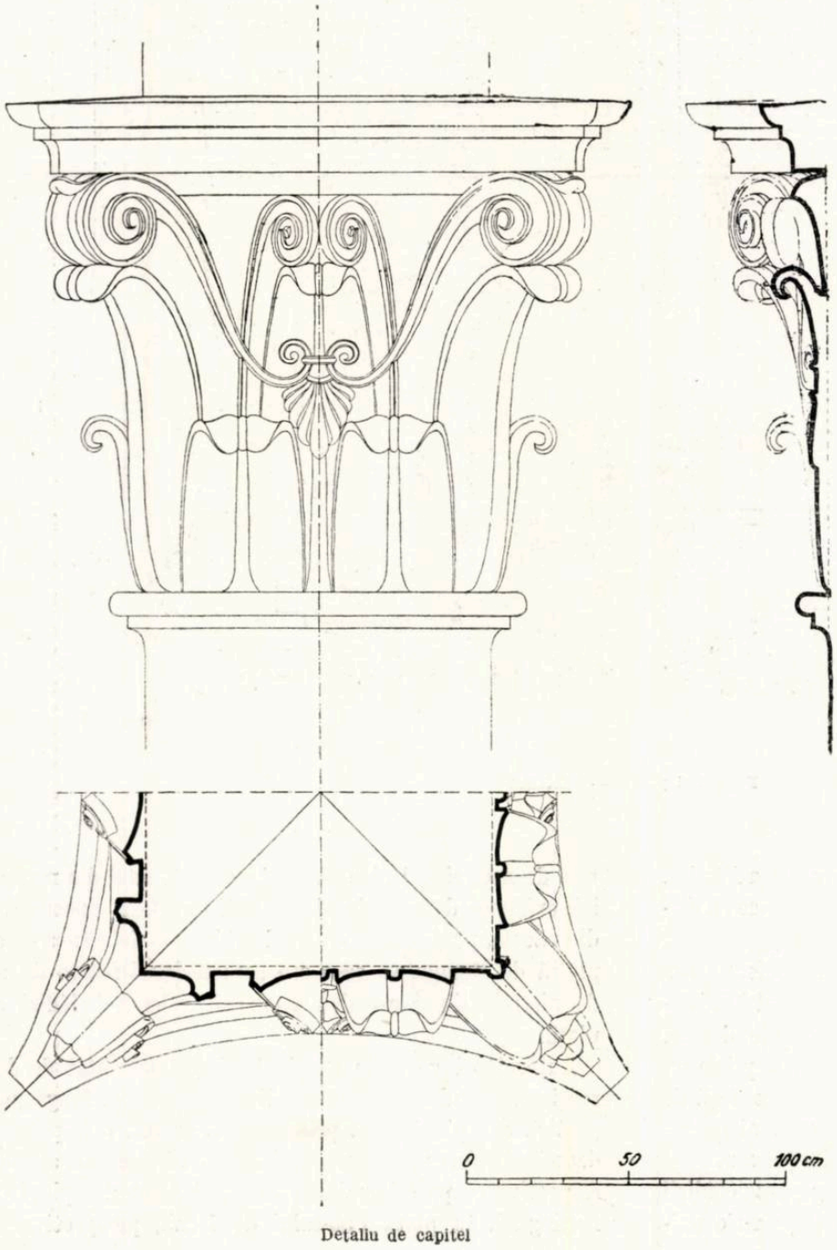

Detaliu de capitel

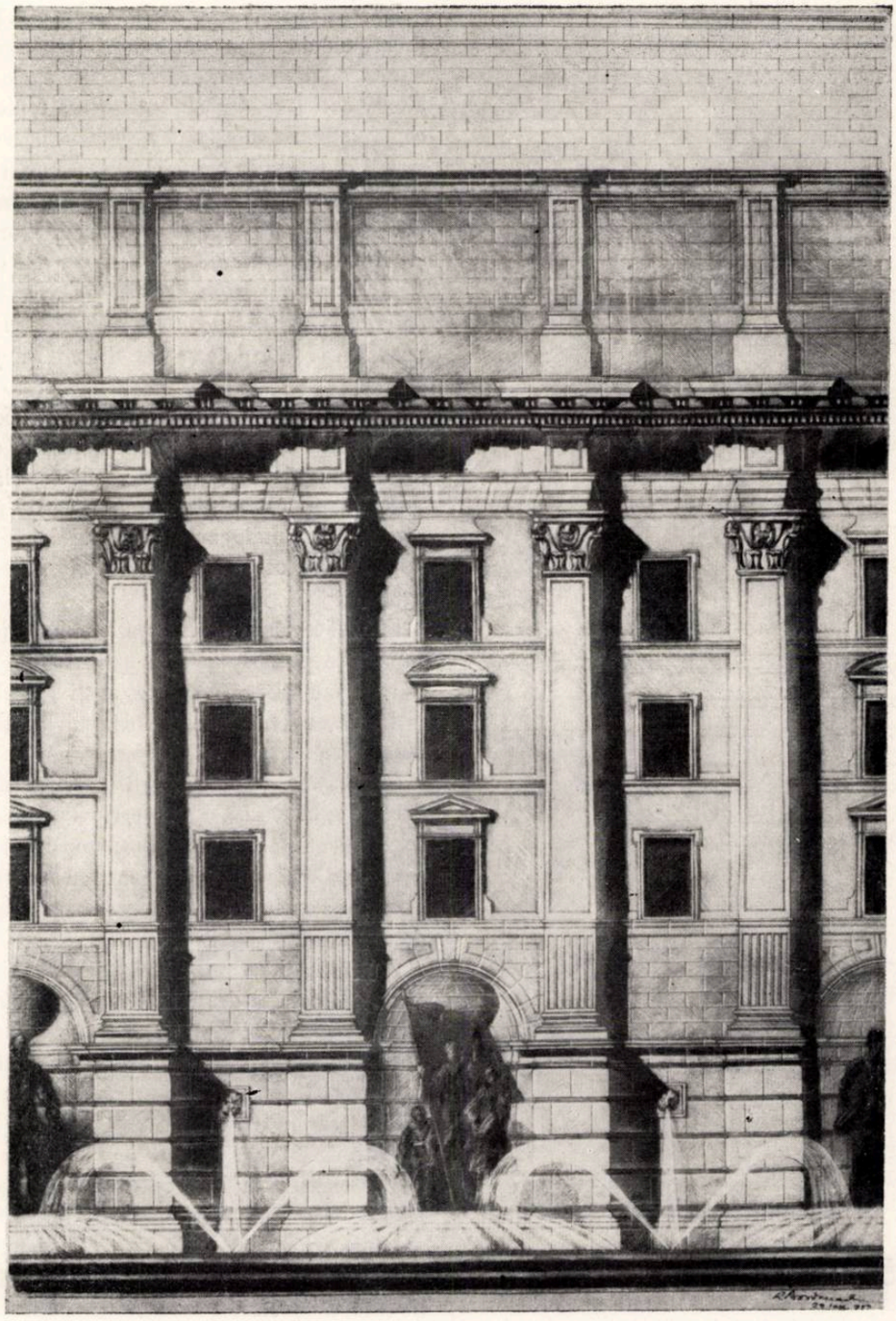

Fragment de fațadă

ferestrelor au aceleași dimensiuni, indiferent dacă stau pe un câmp mare sau pe unul mic, iar tratarea ancadramentelor ferestrelor diferă prea puțin pentru a pune în valoare ritmul principal al compoziției față de cel secundar. In felul acesta, ritmul compus, alternant, al pilelor apare insuficient diferențiat și pare aplicat, suprapus mecanic pe un ritm continuu de ferestre de mărimi egale, la distanțe egale la care nu se leagă organic.

Pe lângă acestea, clădirea mai are unele lipsuri privind compoziția sau tratarea detaliilor, provenite în mare parte din poziția nerealistă pe care autorul — repetând greșeala pe care mulți dintre proiectanții noștri o fac — a adoptat-o în timpul studiului, de a se înșela prin desene frumoase, dar necorespunzătoare realității.

Astfel, compoziția fațadei indicată în studiile și desenele întocmite de autor cu multă măestrie artistică și profesională, se bazează pe jocuri de lumini și umbre care nu există în realitate, întrucât clădirea este orientată spre Nord, și care nu au făcut decât să înșele chiar pe autor, creându-i o imagine falsă.

Fațada fiind expusă la Nord, structura arhitecturală trebuia făcută aparentă, nu prin umbre și lumini, ci din jocul de materiale și culori care trăiesc o viață proprie mult mai intensă în umbră, acolo unde lumina nu le acoperă, nu le subordonează, suprapunându-le jocul său propriu.

Mai trebue spus că utilizarea coloanelor era mai indicată decât a pilelor pătrate, pe lângă motivele de unitate cu celelalte clădiri extistente, și datorită tocmai

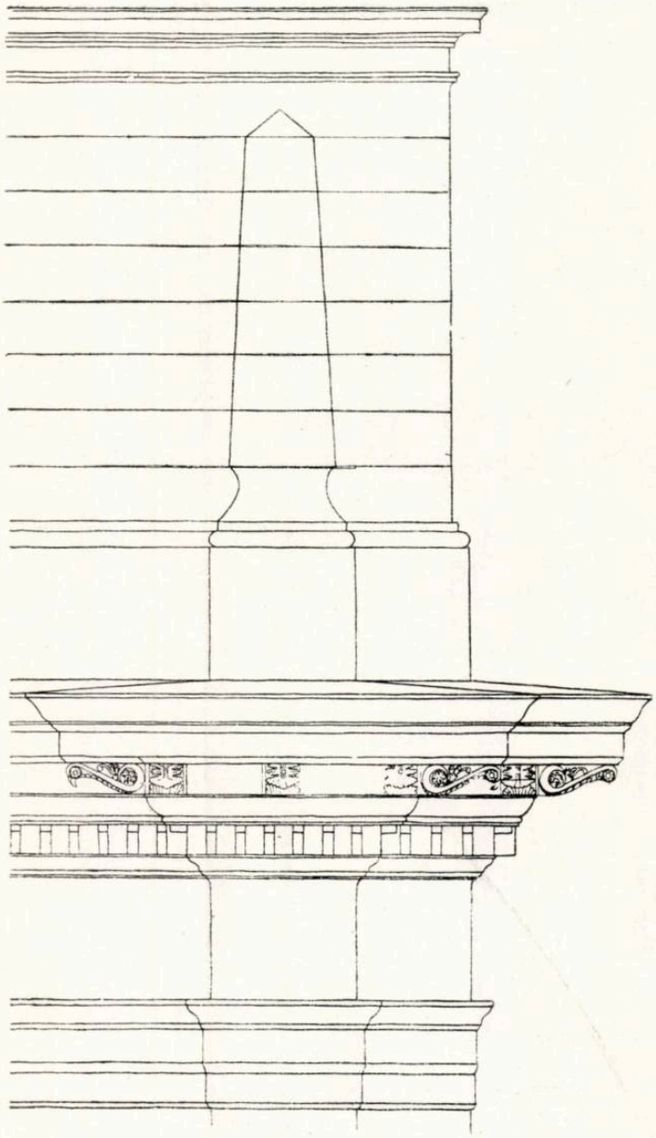

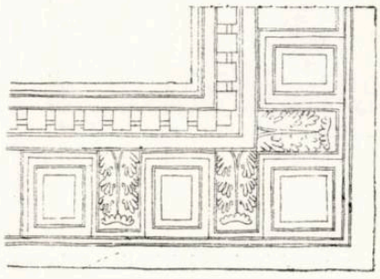

Detaliu de cornișe

condițiilor specifice de expunere la Nord. Intr'adevăr, folosirea de pile sau de elemente cu muchii ascuțite este mai indicată în lumina directă, acolo unde jocul de lumină și umbră poate pune în valoare finețea muchiilor și diferența și nuanța planurile. In umbră însă, unde suprafețele vorbesc prin valorile lor proprii, o coloană primește cu totul altfel lumina — chiar când aceasta este difuză și indirectă — decât o suprafață plană și prin aceasta ea se diferențiază mai clar de fondul plan pe care este aplicată, decât o pilă dreaptă.

Diferențierea de materiale, așa cum a fost realizată, este drept, nu din vina autorului, nu îmbunătățește însă ritmarea, ci, dimpotrivă, accentuează unele defecte și creează altele. Astfel, prin oprirea arbitrară a pietrei de Bampotoc cam la treimea inferioară a clădirii, în loc ca ea să se regăsească în pile și în cornișă — ceeace ar fi desenat mai clar structura arhitecturală și ar fi ajutat proporțiile generale, înălțând și ușurând totul — se accentuează caracterul greoi și lipsa de legătură între soclu și partea superioară. Prin oprirea pietrei la treimea inferioară a pilaștrilor, se deformează toate proporțiile acestora; ei apar trapezoidali, prea scurți față de capitele, de cornișă și de aticele superioare.

Datorită desenelor nerealiste făcute pentru fațadă, nu a apărut din timpul studiului raportul cu totul nefericit dintre plinuri și goluri. In realitate, clădirea apare ca o masă mare, foarte grea și apăsătoare, împărțită în trei registre orizontale aproape egale între ele, registrul din mijloc fiind ocupat cu trei rânduri de ferestre mici și egale.

Efectul cel mai greoi îl creează însă cele două atice de zidărie suprapuse peste coloane și care dau un caracter apăsător și trist întregii clădiri. Ele ar fi trebuit neapărat să fie perforate cu ferestre sau goluri sau vibrate cu unele elemente decorative pentru a fi ușurate.

In creațiile noastre de astăzi trebue să se reflecte, chiar dacă nu se utilizează direct forme naționale, ceeace caracterizează creațiile din trecut ale poporului nostru și anume caracterul avântat, vioiciunea și chiar grația, care exprimă caracterul optimist și sănătos al poporului nostru, firea lui deschisă.

Grupurile de statui prevăzute în proiect a fi legate de nișele și bazinele dela parterul clădirii, menite să exprime un conținut de idei, nu sunt tratate cu toată seriozitatea, atât prin faptul că sunt trei grupe nediferențiate, cât și prin considerarea lor doar ca elemente decorative, din soclul cărora țâșnește apă, ceeace le dă aerul că plutesc.

Deasemenea, în tratarea unor detalii sunt unele lipsuri, cum ar fi profilul sărac peste soclu, în raport cu bosajele acestuia, raportul dintre profilele ferestrelor și detaliile capitelului, precum și continuarea mecanică, peste pilaștri, a tuturor profilelor orizontale dintre etaje. Decroșarea cornișei pe fiecare pilă, din cauza ieșiturii puternice a acesteia, apare ca un joc cam violent, care fragmentează în loc să ritmeze cornișa, îngreunând-o.

Pe lângă lipsurile și greșelile semnalate, trebue arătate calitățile pe care lucrarea prof. arh. R. Bordenache le are: în primul rând ea contribue la înfrumusețarea cadrului Pieței Republicii; apoi, deși ea este numai un paravan, autorul a căutat să-i dea o masă mai consistentă în fațadele laterale și s'a preocupat de posibilitatea transformării în viitor a fațadelor clădirilor existente pe calea Victoriei și pe str. Academiei. Calitățile principale ale clădirii stau în studiul detaliilor, în general frumos tratate, cu mult rafinament și chiar cu forță.

Execuția lucrării este foarte îngrijită, datorită în bună parte proiectantului, care a urmărit cu pasiune lucrarea și a îndrumat de aproape șantierul, simțul lui de răspundere antrenând pe executanți.

Un rol deosebit şi o parte importantă de răspundere la realizarea acestei clădiri a avut-o şi Comisia de avizare a Comitetului de stat pentru construcţii. Trebue spus că avizarea a avut o serie serioasă de lipsuri în privinţa acestei lucrări: mai întâi, a permis ca lucrarea să se execute fără a fi avizată şi când a cunoscut aceasta s'a mulţumit să spună că nu mai poate aviza, ci doar face « recomandări ». Apoi unele avize au fost confuze şi neprincipiale, netratând cu toată seriozitatea o problemă atât de importantă. Astfel, într'un aviz se spune că « se lasă proiectanţilor toată libertatea pentru a hotărî asupra alegerii elementelor faţadei », ceeace nu a constituit un ajutor sau o îndrumare dată proiectării. Nu s'a urmărit apoi şi nu s'a controlat felul în care recomandările au fost folosite şi aplicate.

Proiectantul, la rândul său, a minimalizat şi chiar neglijat importanţa avizării, neintroducând în practică unele din observaţiile comisiei, lucru incompatibil cu disciplina de stat şi care poate antrena consecinţe serioase, chiar grave, atât pe plan artistic-arhitectonic, cât şi tehnic şi economic.

★

Discuţiile care s'au dus asupra lucrării prof. arh. R. Bordenache au fost deosebit de utile pentru participanţi. Ele au arătat cu claritate că, pentru a putea face faţă sarcinilor de o importanţă deosebită ce stau în faţa arhitecţilor din ţara noastră, trebue ca ei, în primul rând, să lupte cu convingere împotriva poziţiilor individualiste, să caute întotdeauna să încadreze creaţia lor în modul cel mai firesc şi mai armonios în ansamblul arhitectural orăşenesc din care face parte lucrarea.

Din discuţii a mai apărut necesitatea, ca înainte de a începe proiectarea propriu zisă, proiectanţii să adâncească şi să frământe conţinutul de idei pe care trebue să-l exprime opera respectivă, bazându-se pe înţelegerea profundă şi clară a scopului lucrării şi a felului în care ea trebue să servească.

Numai prin clarificarea şi precizarea acestui conţinut de idei, proiectanţii se vor putea exprima limpede, vor putea crea imagini artistice care să vorbească poporului, să-l ajute în lupta sa pentru o viaţă mai bună.

La baza creaţiei şi a compoziţiilor noastre nu trebue să punem dogme moarte, diferite formule sau trasee regulatorii rafinate, ci în primul rând un conţinut de idei viu şi bogat, luat din realitate, din viaţa şi lupta celor ce muncesc, iar pentru exprimarea acestui conţinut de idei să folosim tot ce este valabil în realizările trecutului, prelucrând, însă, această moştenire în mod critic şi novator.

De o deosebită importanţă pentru aceasta este însuşirea de către proiectanţii noştri a unei concepţii ştiinţifice despre creaţia lor şi despre lume, însuşirea cât mai profundă a principiilor realismului socialist şi a ştiinţei marxist-leniniste.

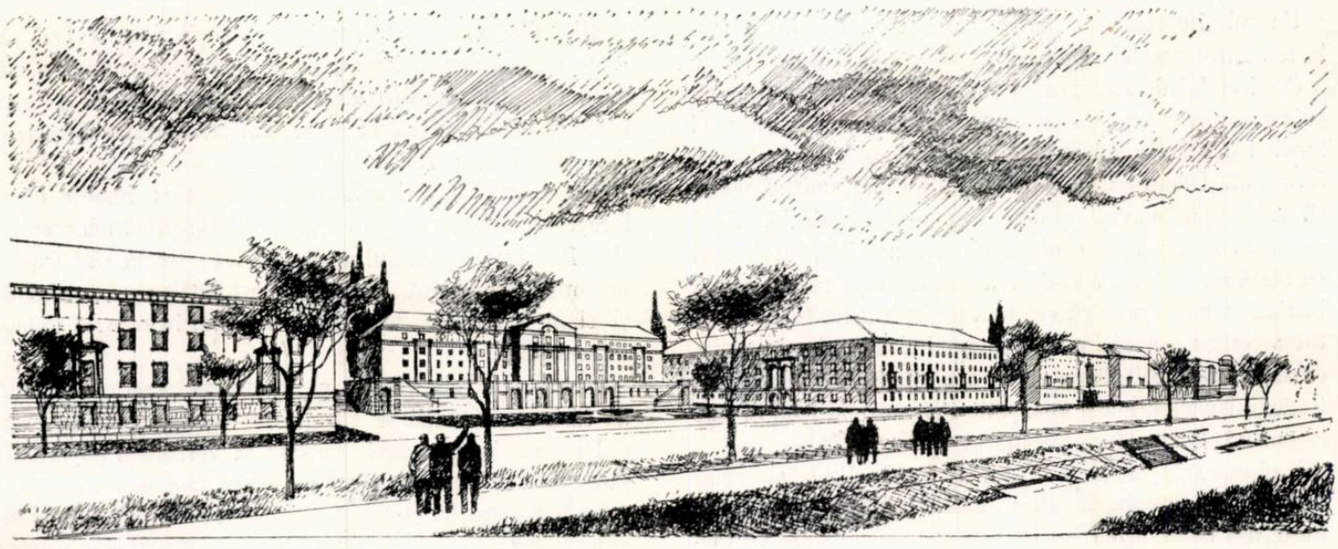

Perspectiva cuartalului depe str. Păcurari

Din practica proiectării

Noi clădiri de locuit în oraşul Iaşi

In cadrul sistematizării unui cartier din oraşul Iaşi s'a realizat sarcina de proiectare pentru construirea a 100 apartamente într'un cuartal cuprins între străzile Păcurari, Mohănescu şi 23 August.

La alegerea terenului pentru amplasarea noilor clădiri de locuit s'au avut în vedere următoarele consideraţiuni:

— Str. Păcurari este aşezată pe cornişă, astfel că blocurile de locuinţe vor beneficia de frumoasa privelişte spre lunca Bahluiului şi spre dealurile de cealaltă parte a luncii.

— Terenul acestui cuartal este aproape liber, strada Păcurari fiind în mare parte distrusă în timpul războiului.

— Se va putea ridica pe cornişă un front de blocuri care să contribue la precizarea siluetei oraşului.

— Are o poziţie centrală faţă de oraş şi străzi dotate cu lucrări edilitare.

— Mijloace de transport comode.

Terenul prezintă o declivitate importantă, lucru care a creat dificultăţi în proiectare (diferenţa de nivel între str. Păcurari şi colţul nordic al străzii 23 August este de 20 m).

In sistematizare s'a ţinut seama de construcţiile importante aflate pe teren. Astfel s'a deschis o perspectivă largă spre vale liceului, s'a păstrat în compoziţie clădirea masivă a Căminului de studenţi şi o bisericuţă monument istoric. S'a amplificat construcţia Bibliotecii cu două aripi laterale spre str. 23 August şi str. Păcurari.

Compoziţia cuartalului se grupează în jurul unui spaţiu central dreptunghiular organizat ca parc. Se asigură străzilor care mărginesc cuartalul o arhitectură liniştită şi unitară, având în mod clar intenţia de a crea fronturi stradale bine definite. Frontul spre str. Păcurari, mărginind o arteră de cornişe, a fost studiat astfel ca să prezinte accente sezisabile dela mare distanţă. S'a prevăzut ca limita vestică a cuartalului — care este şi punctul de intrare în oraş — să fie accentuată cu un turn. In acelaş timp, s'a proiectat o retragere în axul frontului formând o incintă deschisă spre stradă, incintă al cărei fundal îl formează un bloc mai înalt. Frontul străzii 23 August s'a proiectat cu un ritm liniştit, această parte a arterei constituind urmarea compoziţiilor importante care succed Universităţii şi Institutului de Planificare, unde urmează să se amenajeze terase, fântâni şi grupuri statuare.

Fronturile spre strada Mohănescu nu sunt însă mulţumitoare. Ele apar sparte, cornişele sunt discontinue, permiţând vederi necontrolate spre interiorul cuartalului. Problema e încă nerezolvată; adâncirea proiectării va trebui să asigure în viitor mai multă ordine şi o mai bună legătură cu construcţiile existente.

Bilanţul teritorial al cuartalului arată că din suprafaţa de 10 ha, rezervându-se creşei 3500 mp, grădiniţei 4500 mp şi scăzând dotările existente cu terenurile lor, se ajunge la o suprafaţă construită de 2500 mp (procent construit 25%). Se amplasează pe acest cuartal 3300 locuitori (densitatea netă de 330 loc. la ha).

Intrările în blocuri au fost plasate în interiorul cuartalului, considerându-se că străzile care mărginesc cuartalul sunt străzi de mare circulaţie.

Se asigură astfel o trecere directă către construcţiile de dotare ale cuartalului şi spre parcul amenajat în interiorul lui.

Construirea primelor 100 apartamente se va începe în colţul vestic, spre str. Păcurari. Apartamentele vor fi de 2 şi 3 camere, cu baie, cămară, bucătărie, încălzire centrală, apă caldă, fiind deservite de o singură centrală termică.

In rezolvarea compoziţiei s'au folosit 3 tipuri de tronsoane curente şi un singur tronson special pentru colţul din Vestul cuartalului, tratat ca turn.

Rezolvarea expresiei plastice a fronturilor străzilor a fost dominată, de ideea de a crea o arhitectură orăşenească cu fronturi continue, fără însă a-i da rigiditate şi un aspect monumental care ar sugera mai degrabă construcţii cu caracter oficial decât blocuri de locuit. S'au folosit în acest scop pergole, loggii-balcoane, care prin natura, prin proporţia şi destinaţia lor dau blocurilor, chiar când sunt de mari dimensiuni, un aspect mai primitor, mai vesel şi mai puţin rigid. S'a urmărit în acelaş scop o modenatură delicată, evitându-se elemente prea puternice.

Realizarea acestui cuartal de locuinţe va contribui la ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii din Iaşi şi totodată la înfrumuseţarea oraşului.

Arh. L. AXELRAD

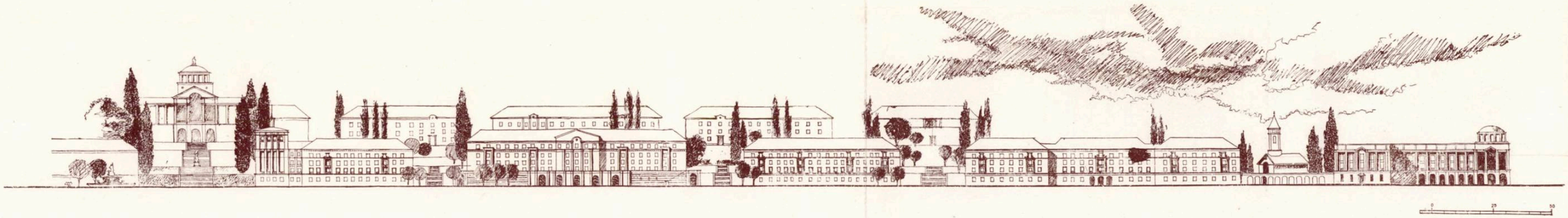

Desfăşurarea cuartalului spre str. Păcurari (vederea cornişei)

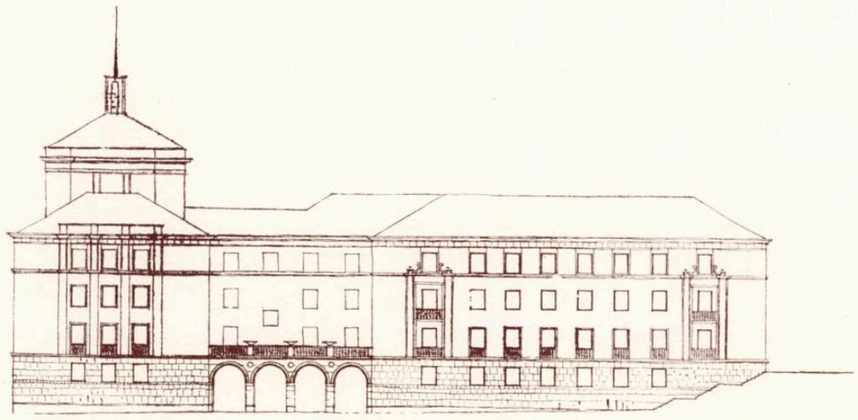

Faţada spre Est

Faţada spre Vest

Faţada spre Sud

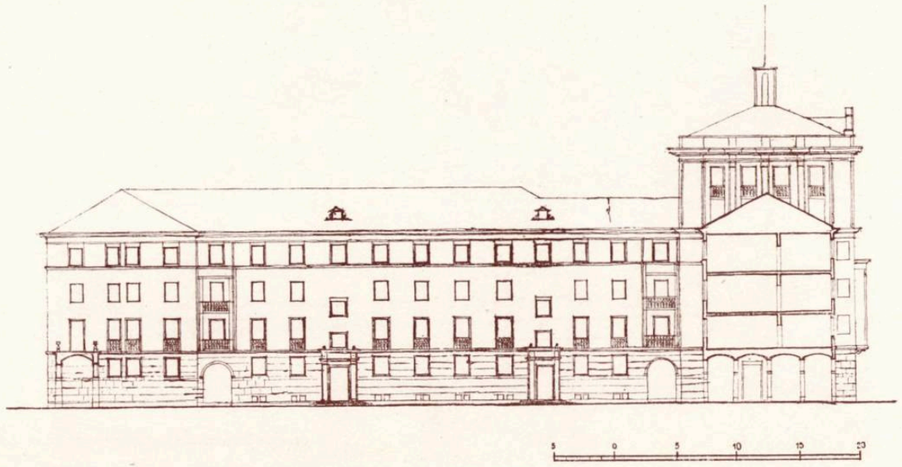

Faţada spre curtea interioară

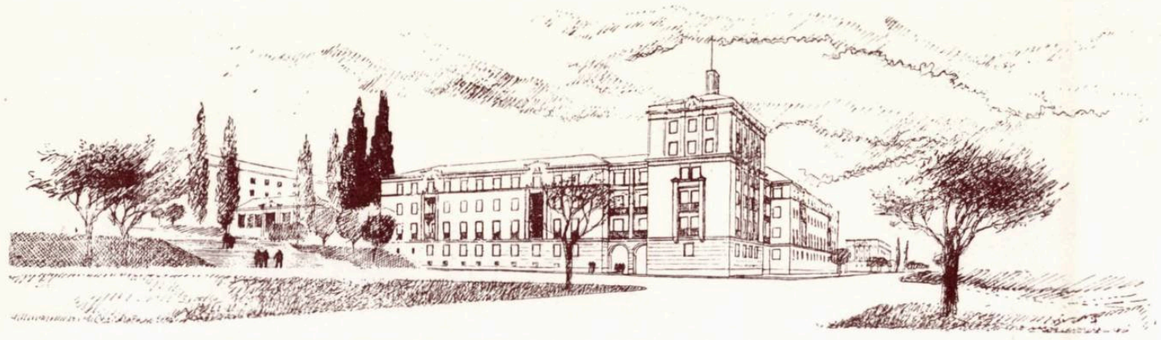

Perspectiva blocurilor de locuințe
Autori: arh. *L. Axelrad*, arh. *Z. Papanide*

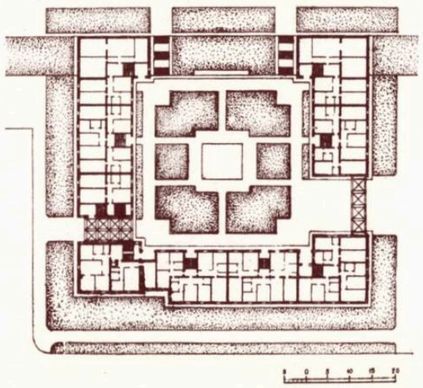

Parter

Etaj

Plan de situație a blocurilor în construcție

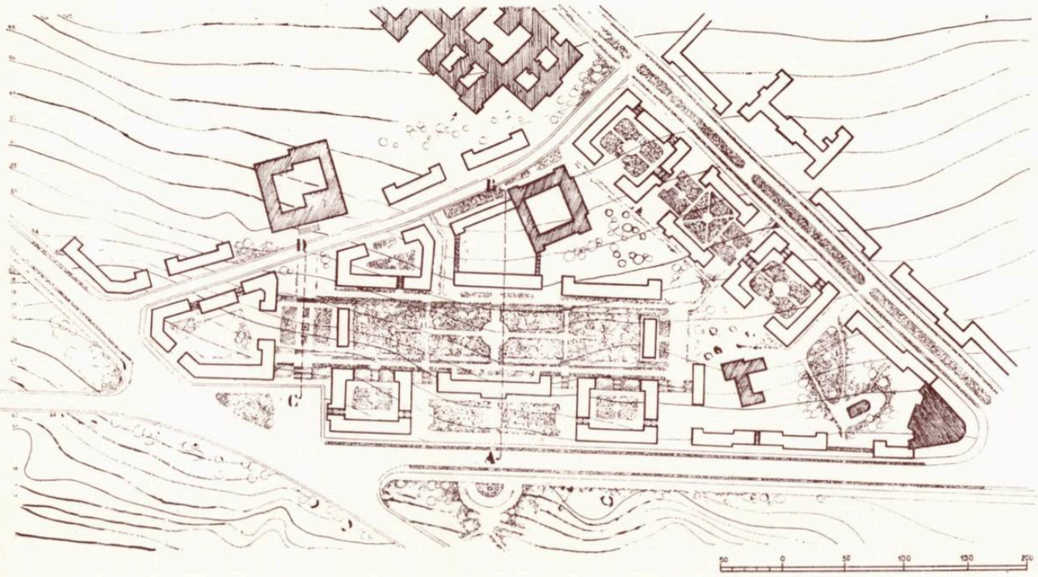

Schița de sistematizare a cvartalului
Autori: arh. *L. Axelrad*, arh *Gh. Filipeanu*

Conferinţa de presă dela Uniunea Arhitecţilor cu delegaţia care a vizitat U.R.S.S.

Delegaţia de arhitecţi români care, la invitaţia Uniunii Arhitecţilor Sovietici din U.R.S.S., a vizitat Uniunea Sovietică în cursul lunii Noembrie, a ţinut în ziua de 11 Decembrie la Casa Arhitectului din Capitală o conferinţă de presă în cadrul căreia membri ai delegaţiei au împărtăşit participanţilor — ziarişti, arhitecţi, oameni ai artei şi culturii — impresii şi învăţăminte culese în cursul vizitei în Uniunea Sovietică.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de prof. arh. Pompiliu Macovei, vicepreşedinte al Uniunii Arhitecţilor, care, în numele arhitecţilor români, a mulţumit partidului şi guvernului nostru, precum şi Uniunii Arhitecţilor Sovietici, pentru posibilitatea oferită unui număr de 15 membri ai Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. de a lua contact direct cu minunatele realizări ale arhitecturii sovietice.

Preşedintele Uniunii Arhitecţilor, prof. arh. Duiliu Marcu, conducătorul delegaţiei, a vorbit apoi despre importanţa vizitei arhitecţilor români în U.R.S.S. şi despre învăţămintele culese.

« Această vizită — a spus vorbitorul — a fost pentru arhitecţii noştri un minunat mijloc de informare directă şi de învăţătură. Contactul cu marii maeştri ai arhitecturii sovietice, cu conducătorii învăţământului arhitectural, cu academicienii, a fost tot atât de util pentru noi ca şi vizitarea şantierelor, a lucrărilor în curs de execuţie, sau contactul cu inginerii şi constructorii.

Noi orizonturi se deschid arhitecţilor români care — oricât erau de bine informaţi despre unele lucrări de arhitectură sovietică — au avut ocazia de a vedea şi de a cunoaşte direct modul de plănuire al lucrărilor sau realizărilor din cele cinci mari oraşe vizitate de noi: Moscova, Leningrad, Chiev, Erevan, Tbilisi ca şi minunata staţiune balneo-climaterică Soci.

Cu această ocazie noi ne-am dat seama ce importanţă au pentru arhitecţii sovietici studiile de ansamblu ale unei străzi, ale unui cuartal sau chiar ale întregului oraş; ei îşi rezolvă sarcinile de arhitectură numai pe baza unei concepţii de ansamblu. Aceasta este o învăţătură pe care trebue să o aplicăm şi la noi; numai astfel vom ajunge să creem şi în oraşele patriei noastre ansambluri de arhitectură unitară ».

« Noi arhitecţii români, — a încheiat vorbitorul — avem multe de învăţat dela colegii noştri sovietici. Să continuăm studiile şi proiectele noastre pe calea începută, pe calea experienţei arhitecturii sovietice, pentru a găsi soluţii din ce în ce mai juste de arhitectură naţională ca formă şi socialistă în conţinut ».

Prof. arh. Horia Maicu, membru în Biroul Uniunii Arhitecţilor, laureat al Premiului de Stat, desvoltând tema « Impresii şi aspecte din călătoria în U.R.S.S. » a spus între altele:

« Vizitând Moscova, cu aspectul ei măreţ de capitală a socialismului victorios, în care minunatele opere ale arhitecturii sovietice continuă în forme noi, cu un conţinut de idei socialist, firul tradiţiei vechilor monumente de arhitectură, creaţii ale geniului popular rus, noi am putut cunoaşte în mod nemijlocit măestria cu care arhitecţii sovietici, prelucrând creator bogata moştenire a trecutului, făuresc arhitectura epocii de construire a comunismului.

Ne întoarcem din minunata ţară sovietică cu experienţa îmbogăţită şi cu hotărîrea de a aplica ceeace am văzut şi am învăţat ».

Prof. arh. Gustav Gusti, membru în Comitetul de conducere al Uniunii Arhitecţilor, director al ISPROR, a vorbit despre construcţiile de locuinţe — problemă centrală a arhitecturii sovietice.

« In cadrul grandioaselor sarcini puse arhitecţilor şi constructorilor, construcţia de locuinţe constitue o problemă centrală.

Grija permanentă a Partidului Comunist şi a Guvernului Sovietic pentru satisfacerea nevoilor crescânde, materiale şi culturale, ale omului sovietic, se oglindeşte clar în această uriaşă activitate constructivă în care greutatea specifică o deţin construcţiile de locuinţe ».

Prof. arh. Richard Bordenache a vorbit despre monumentele istorice ale arhitecturii din U.R.S.S. El a descris impresia adâncă produsă asupra arhitecţilor noştri de istoricul palat al Cremlinului, de monumentala Piaţă Roşie, de construcţia bisericii Vasili Blajenâi, operă magistrală a arhitecţilor din secolul XVI, şi de alte monumente istorice, mărturie a geniului creator al arhitecţilor ruşi.

Prof. arh. Octav Doicescu, membru în Comitetul de conducere al Uniunii Arhitecţilor, preşedinte al Filialei Bucureşti, a spus printre altele:

« In centrul spiritual al Uniunii Sovietice, în Moscova, — efortul de creaţie al arhitecţilor şi al celorlalţi artişti este măreţ. Case de locuit, în vaste ansambluri urbane, înverzite de multe plantaţii; clădiri monumentale, administrative, dar mai ales noile clădiri înalte ale Moscovei, sunt grandioase şi impresionează puternic. Executate cu măestrie, cu cele mai noi metode pe care tehnica le pune la dispoziţia oamenilor, ele exprimă cu hotărîre o lume paşnică şi optimistă. Sunt semnele viguroase ale unei lumi noi, cu rădăcini adânci în speranţele, dorinţele şi demnitatea oamenilor ».

A vorbit apoi conf. univ. Ludovic David, secretar al Uniunii Arhitecţilor, despre nivelul ridicat de viaţă al oamenilor sovietici.

« Am fost adânc impresionaţi — a spus vorbitorul — văzând minunatele condiţii de viaţă ale oamenilor sovietici şi grija permanentă a Partidului Comunist şi a Guvernului Sovietic pentru asigurarea unui nivel de viaţă din ce în ce mai ridicat ».

Descriind aceste condiţii de viaţă, posibile numai într'o orânduire socialistă, vorbitorul a încheiat:

« De aceleaşi condiţii minunate de viaţă se bucură, împreună cu toţi cetăţenii şi arhitecţii sovietici, cărora statul le asigură cele mai bune condiţii de creaţie.

Arhitecţii români, însufleţiţi de exemplul arhitecţilor sovietici, vor contribui din toate puterile la ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor, la construirea socialismului în ţara noastră ».

In încheierea conferinţei de presă, tov. prof. arh. Pompiliu Macovei a subliniat că membrii delegaţiei de arhitecţi români care au vizitat Uniunea Sovietică vor continua să popularizeze minunatele învăţăminte culese în vizita lor, în cadrul unor viitoare întâlniri cu arhitecţii, constructorii şi ceilalţi oameni ai muncii din ţara noastră.

Discuţii asupra unor secţiuni-tip de locuinţe

In zilele de 22 şi 29 Octombrie, s'au organizat de către cercurile Proiect Bucureşti şi ISPROR din Filiala Bucureşti a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R., la Casa Arhitectului, discuţii asupra unor studii elaborate pentru secţiunile-tip de locuinţe.

In scopul lămuririi acestei probleme care constitue o sarcină importantă a arhitecţilor, sarcină trasată de Hotărîrile din 19—20 August ale partidului — care prevăd să fie date în folosinţă oamenilor muncii apartamente pentru 50.000 de familii până la sfârşitul planului cincinal — au fost supuse discuţiei o serie de studii de secţiuni-tip grupate în 3 mari categorii: cu puţine etaje (până la 5), cu 6 şi 8 etaje şi cu mai multe etaje.

Discuţiile purtate pe marginea acestor studii au urmărit să se înlăture o serie de confuzii şi să se ajungă la unele concluzii principiale, care să poată forma puncte de plecare pentru studiile secţiunilor-tip ce vor fi utilizate în aceşti 2 ani.

Studiile au fost făcute de mai multe colective din ISPROR (secţiuni cu 3 până la 5 nivele) şi de colectivele raionale ale institutului Proiect-Bucureşti (secţiuni cu 6 până la 12 nivele).

In cele două şedinţe s'au luat pe rând în discuţie toate soluţiile prezentate, începând cu secţiunile cu puţine nivele.

Prezentarea a fost făcută de către autori; la discuţii au luat parte mai mulţi arhitecţi şi ingineri, care şi-au expus punctele lor de vedere.

In privinţa acestor prezentări cred că dacă expunerea proiectelor n'ar fi fost făcută într'un mod defectuos, accentuându-se mai mult asupra apartamentului decât asupra secţiunii-tip, participarea la discuţii în prima şedinţă ar fi putut fi mai fructuoasă. Discuţiile purtate în a doua şedinţă, când s'au tras şi unele concluzii asupra discuţiilor, au fost mai organizate şi cu rezultate mai pozitive.

A fost relevat în discuţii faptul că dela apariţia Hotărîrilor din 19—20 August ale plenarei lărgite a C.C. al P.M.R., acestea sunt singurele studii referitoare la problema locuinţelor, ceeace constitue o rămânere în urmă; în general, vorbitorii au arătat că s'a constatat o slabă preocupare pentru rezolvarea şi adâncirea problemei, atât din partea proiectanţilor cât şi a forurilor tehnice de conducere. Până la această dată multe din lipsurile practicii noastre de construcţia locuinţelor ar fi trebuit să fie remediate. Rămânerea în urmă se datoreşte şi atitudinii greşite a unor arhitecţi care, desconsiderând problema secţiunilor-tip, au scos-o din cadrul problemelor majore ale arhitecturii, cu toate că tocmai realizarea construcţiilor de masă care constitue de fapt majoritatea construcţiilor oraşului — dă cele mai largi posibilităţi de creaţie arhitectului.

Discuţiile au relevat că proiectele de locuinţe din anii anteriori au suferit de o serie întreagă de lipsuri.

Astfel s'a confundat deseori noţiunea de «economic» cu cea de «ieftin», după felul de a gândi specific al burgheziei, caracterizat prin totala lipsă de interes faţă de viaţa şi confortul oamenilor muncii şi prin necunoaşterea unui mod ştiinţific de a pune problema în toată complexitatea ei; datorită acestei confuzii s'a ajuns ca unele apartamente să fie subdimensionate, cu circulaţii înguste, greşit repartizate, cu uşi şi ferestre prea mici, etc.

Necunoaşterea şi superficialitatea în adoptarea soluţiilor tehnice a tras după sine o scădere a gradului de confort, neizolarea de sgomot a apartamentului, etc.

S'au vădit influenţe formaliste în studiul secţiunii, dându-se preponderenţă unora dintre factori asupra altora — (orientarea, axul heliotermic, etc.) — fapt care a determinat unele rezolvări slabe şi neeconomice.

Lipsa de cunoaştere a nevoilor reale ale oamenilor muncii a dus la unele rezolvări de apartamente care evident nu au corespuns.

In studiile prezentate se reflectă însă faptul că s'au tras totuşi o serie de învăţăminte din greşelile trecutului şi, prin studierea ştiinţifică a lucrărilor deja executate, s'a ajuns la anumite concluzii pozitive. Astfel de concluzii, care reprezintă un pas înainte, sunt:

Privitor la apartament:

a) trecerea dela apartamente înghesuite de 29—30 m.p. locuibili, cazând 4 persoane, la apartamente medii de 38—39 m.p. locuibili, cazând 5 persoane. Această linie generală adoptată, pe lângă faptul că dă rezolvări şi mai economice şi cu un confort mai ridicat, rămâne valabilă şi pentru viitorul mai îndepărtat când necesităţile vor creşte şi apartamentul va putea fi folosit în bune condiţii de o familie mai puţin numeroasă;

b) îmbunătăţirea gradului de confort al apartamentului a fost una din problemele esenţiale pe care şi-au pus-o proiectanţii: rezolvarea clară a degajamentelor, introducerea uşoară a mobilierului în apartament şi aşezarea lui comodă, separarea părţii de primire de partea de servicii, proporţia armonioasă a pieselor componente a apartamentului, asigurarea unei arhitecturi interioare plăcute, etc.

Privitor la studierea secţiunii se constată în mod clar atât din expuneri, cât şi din discuţii că progresele înregistrate până acum în aceste studii se datoresc, în cea mai mare măsură, studierii în mod serios a documentaţiei şi practicii sovietice din vastul sector al locuinţelor.

Studierea ştiinţifică de către arhitecţi a experienţei ţării noastre a constituit deasemenea o învăţătură serioasă.

Mi se pare important faptul că una din preocupările principale ale arhitecţilor a fost analizarea variaţiei costului construcţiei în raport cu creşterea numărului de etaje atât ca valoare de investiţie, cât şi de exploatare.

Din studiile prezentate s'a constatat că problema cheie pentru toate tipurile de secţiuni este raportul dintre *suprafaţa locuibilă* şi *cubaj* şi raportul dintre *frontul faţadei* şi *cubaj*, aceşti indici constituind verificarea soluţiilor. S'a discutat problema dimensiunii traveii, considerându-se ca un punct de plecare hotărîtor în justeţea soluţiei.

Multe din studiile prezentate, desconsiderând acest factor important, mi se par necorespunzătoare (de exemplu propunerile tov. arh. E. Gyorgy care a adoptat o travee generală de 4 m., - după părerea mea — neeconomică).

Mi se par deasemenea necorespunzătoare unele soluţii în care apartamentele sunt puse în condiţii de iluminare nesatisfăcătoare, soluţii bazate exclusiv pe considerente plastice personale ca de exemplu unele din soluţiile atelierului raional Gh. Gheorghiu-Dej (prof. arh. O. Doicescu); soluţia cu toate camerele dispuse împrejurul unei curţi interioare (arh. D. Slavici) pe care o consider neeconomică, şi soluţia în care majoritatea apartamentelor sunt luminate prin loggii ce dau într'o curte strâmt dimensionată (arh. N. Florea).

Din discuţii a reeşit că pentru secţiunile cu multe etaje problemele se grupează în jurul numărului de apartamente, numărului de scări şi numărului de ascensoare, soluţia economică atât pentru investiţii cât şi pentru exploatare depinzând în mare parte de buna lor rezolvare.

Consider că pentru buna funcţionare chiar a unei secţiuni cu 12 nivele este suficientă o singură scară, legătura între secţiuni putându-se face prin culoare de legătură; pentru 8 nivele este suficient un singur ascensor iar pentru 10—12 nivele sunt necesare 2 ascensoare, cu condiţia ca numărul de apartamente pe care le deservesc să fie cel puţin 6.

In general, problema a fost privită în toată complexitatea ei, factorii care condiţionează buna rezolvare fiind studiaţi în ansamblul lor. Preocuparea privitoare la ansamblul urbanistic a fost legată de problemele economice ale investiţiei şi exploatării, ale coeficienţilor de cost pe cap de locuitor, ale coeficientului de front de faţadă, etc., de forma secţiunii, de condiţionarea ei interioară în funcţie de deservirea circulaţiilor cele mai bune şi în acelaş timp cele mai economice, de probleme de plastică şi expresie interioară şi exterioară, de posibilităţi reale de construcţie, etc.

Toţi aceşti factori au fost analizaţi şi studiaţi, ţinându-se seama de nevoile reale ale oamenilor pentru care se vor construi aceste apartamente.

Un aport pozitiv la discuţiile purtate în aceste două şedinţe l'au avut tov. ingineri; ei au arătat necesitatea de a se da o rezolvare planului secţiunilor, ţinându-se seama de soluţia constructivă posibilă în anii 1954—55, în funcţie de mijloacele actuale ale ţării, de gradul de desvoltare a industrii materialelor de construcţie şi al mecanizării.

In cursul discuţiilor a fost atacată o problemă de cea mai mare importanţă: folo-

sirea justă a experienței sovietice, care uneori este privită ca un tipar ce trebue aplicat și folosit întocmai.

Consider că documentarea sovietică — pentru a nu fi aplicată în mod mecanic — trebue să fie bine înțeleasă prin cunoașterea serioasă a realității din U.R.S.S. și numai apoi, cunoscând realitățile și nevoile specifice țării noastre, să fie aplicată în practica noastră. Un exemplu negativ mi se pare adoptarea mecanică de către colectivele raionale T. Vladimirescu — (arh. T. Niga și arh. H. Delavrancea Gibory) — a soluțiilor sovietice în care bucătăria este legată intim de apartament prin intermediul unei nișe, soluție care nu corespunde standardului nostru actual

Deasemenea mi se pare greșită adoptarea unor forme de secțiuni sovietice studiate special pentru anumite situații concrete, care nu sunt de fapt secțiuni-tip valabile pentru orice compoziție (exemplul studiilor prezentate de arh. C. Crișan și arh. I. Giurgea).

Incheind discuțiile, tov. arh. I. Silvan, arhitect șef al ISPROR făcând o analiză a lipsurilor constatate până acum în proiectarea secțiunilor-tip, a spus că dacă arhitecții sunt convinși că rezolvarea acestor probleme este foarte dificilă și complexă și dacă au ajuns la convingerea că se pot crea secțiuni tip valabile, pentru ca apoi să se desfășoare adevărata muncă de creație, aceasta constitue un important punct câștigat și o garanție că în viitor munca se va desfășura în bune condițiuni.

Consider ca cel mai important rezultat al ședințelor — în afara discuțiilor concrete și amănunțite asupra secțiilor — convingerea cu care a plecat fiecare că rezolvarea în mod just a secțiunilor-tip constitue premiza realizării în bune condițiuni a construcțiilor de locuit, atât sub aspectul lor constructiv utilitar, cât și sub aspectul lor estetic.

Arh. N. P.

Excursii de studii organizate de Uniunea Arhitecților din R. P. R.

Excursiile de studii și documentare organizate de Uniunea Arhitecților ocupă un loc important în viața cercurilor din București ale Uniunii.

Lună de lună, arhitecții vizitează în diverse regiuni ale țării monumente de arhitectură veche, de arhitectură populară și noile construcții pentru oamenii muncii, realizate sau în curs de execuție.

Aceste excursii sunt un ajutor prețios pentru arhitecții noștri, ce luptă pentru punerea bazelor unei arhitecturi care să oglindească în forme naționale aspirațiile și realizările clasei noastre muncitoare.

Studiate la fața locului, monumentele valoroase ale trecutului apar altfel decât în fotografii sau desene; ele pot fi înțelese așa cum le-au conceput meșterii — deseori anonimi — cu proporțiile lor minunate și așezarea desăvârșită în peisaj.

Aceste studii permit arhitecților cunoașterea aprofundată a elementelor arhitecturii noastre vechi, expresie a simțului artistic și măestriei meșterilor ieșiți din popor.

Deasemenea, vizitarea construcțiilor ce se execută azi în toate colțurile țării noastre — locuințe muncitorești, palate de cultură, cămine, școli — constitue pentru proiectanți un prețios schimb de experiență, o verificare practică a muncii dela planșetă, verificare menită să scoată la iveală lipsurile și greșelile făptuite și să ducă la îmbunătățirea proiectării.

Imbogățind cunoștințele participanților, aceste excursii pot ajuta totodată la strângerea de material documentar — schițele, desenele, acuarelele, fotografiile aduse din excursii fiind puse de Uniune la dispoziția arhitecților, prin expoziții organizate periodic la Casa Arhitectului și rămânând apoi ca un fond documentar al Uniunii.

Până acum au fost organizate astfel de excursii la Iași, Câmpulung-Muscel, Orașul Stalin, Hunedoara, Valea Jiului, Curtea de Argeș, Cluj, regiunea Suceava și în împrejurimile Capitalei, la Fundenii Doamnei.

Publicăm o serie de corespondențe primite dela participanții la aceste excursii, însoțite de câteva desene și acuarele alese din materialul strâns la Uniunea Arhitecților

I A Ș I

Prima excursie organizată de Uniunea Arhitecților a avut ca obiectiv orașul Iași.

Au fost vizitate bisericile Trei Ierarhi, Sf. Nicolae Domnesc, Bărboi, Aroneanu, mânăstirea Frumoasa și Cetățuia (cu sala gotică din palat), palatul Ghica, Palatul Administrativ, etc.

Am revăzut mânăstirile la care se regăsesc influențele clasicismului rus, mărturie a strânselor legături culturale și politice cu poporul rus.

Ne-au fermecat frumusețea, armonia și uneori gingășia acestor monumente, legătura strânsă a celor mai multe cu natura înconjurătoare; ne-au uimit adesea rezolvările lor constructive, perfecțiunea execuției (ca la Trei Ierarhi), priceperea și măestria cu care bătrânii meșteri au știut să interpreteze și să prelucreze în forme noi, originale, elemente venite de departe.

Deși bine organizată tehnic, excursia a suferit totuși de lipsa unui program de vizitare judicios întocmit. Cu puțin efort s'ar fi putut evita vizionarea în prea mare grabă a unor monumente (ceea ce a dus la imposibilitatea luării de schițe) și chiar renunțarea la altele — din lipsă de timp.

Propun ca unul din obiectivele viitoarelor excursii să-l constitue studierea temeinică a arhitecturii populare. Dacă monumentele importante sunt în general cunoscute și din publicații, arhitectura populară — sursă ine-

Orașul Stalin — Cartierul de locuințe „Steagul Roșu"

Mănăstirea Cozia
Desen profesor arh. *N. Lupu*

Iași — Biserica Bărboi
Desen profesor arh. *N. Lupu*

puizabilă de inspirație și creație — este în general foarte puțin cunoscută și publicațiile sunt aproape inexistente. In proiectare avem deseori nevoie — mai ales în proiectarea locuințelor — de elemente la scara omului, elemente care se găsesc din belșug în valoroasa noastră artă populară, elemente cunoscute și iubite de popor și care trebue să îmbogățească formele arhitecturii noastre.

ORAȘUL STALIN

Intâmpinați și conduși de arhitecții din Orașul Stalin, un grup de 30 de arhitecți din București și Ploiești au vizitat monumentele istorice din Orașul Stalin și împrejurimi, cartierele de locuințe muncitorești dela Steagul Roșu și cele din regiune—recent realizate — precum și atelierele de prefabricate de beton armat din Orașul Stalin.

Cu toată graba cu care au fost trecute în revistă monumentele, explicațiile ample și documentate date de tov. arhitecți din Orașul Stalin au făcut ca participanții la excursie să tragă prețioase învățăminte din vizitarea acestor monumente. Faptul însă că au fost vizitate cca 20 monumente într'o singură zi și lipsa de exercițiu a majorității tovarășilor, i-au împiedicat să facă mai multe schițe și acuarele la fața locului.

Prima zi a fost rezervată vizitării cartierelor vechi ale orașului; s'au vizitat turnurile și zidurile cetății, biserica Neagră și Casa Sfatului, biserica Sf. Bartholomeu, etc.

Apoi, cu autobuzul, am pornit la vizitarea unor monumente din regiune: Bran, Codlea, Ghimbav, etc., oprindu-ne însă mai mult la noile cartiere muncitorești Steagul Roșu și la cele din regiune și la atelierele de prefabricate din Orașul Stalin.

Vizitând cartierele de locuințe muncitorești, nu se poate să nu te izbească contrastul dintre felul cum locuiau muncitorii în trecut și între locuințele realizate și în curs de realizare aci, expresie a grijii Partidului și Guvernului pentru oamenii muncii.

Vizita făcută la cele două cartiere de locuințe a făcut ca grupul nostru de arhitecți să constate importanța ce se acordă construcției de locuințe în țara noastră prin numărul mare de apartamente executate și în curs de execuție și să aprecieze calitățile acestor cartiere.

La Steagul Roșu, o parte a cartierului este terminată și dată în folosință, altă parte este terminată de roșu, cu construcțiile finisate la interior.

Aspectul interioarelor este în general plăcut, apartamentele sunt spațioase, destul de bine împărțite, cu toate instalațiile necesare. Există însă o serie de deficiențe care ar trebui evitate pe viitor. Deseori, pentru a masca execuția proastă a tencuelii, s'au vopsit pereții în culori închise și s'au tras desene cu «rolul», ceea ce dă un rezultat negativ. Planșeele executate în chesoane dau un efect plastic dubios și în plus sunt foarte sonore. Balustradele la scări au fost executate din cinci platbande paralele de fier 5×50, ceeace duce — înafară de o risipă de fier — la un efect «estetic» din cele mai nefericite.

Obloanele ferestrelor s'au dovedit nejust studiate și rău executate; mecanismul destul de slab se înțepenește după vopsire și lamelele de lemn nu mai pot fi manevrate.

Supărătoare e așezarea rigidă a blocurilor, fără preocuparea de a organiza astfel compoziția, încât să se creeze un spațiu plăcut în interiorul cartierului.

★

Intr'o localitate din regiune a fost dat în folosință un cuartal pentru 1200 locuitori, format din 9 blocuri de locuințe și 2 cămine.

Cartierul a fost amplasat într'un cadru natural deosebit de frumos. Dar tocmai din cauza acestui cadru ni s'a părut că proiectanții nu s'au preocupat suficient de problema compoziției cuartalului. Fiind chiar în interiorul cuartalului, nu se citește nicio intenție de a ordona clădirile, de a le asigura o vedere liberă spre peisaj sau de a crea o rețea de circulație interioară; totul pare așezat la întâmplare și-ți dă o impresie de înghesuială.

Sunt de semnalat și alte lipsuri. Din punct de vedere al execuției, tâmplăria a fost făcută din lemn verde, care bine înțe-

Iaşi — Biserica Trei Ierarhi
Desen arh. *L. Vasilescu*

Iaşi — Biserica Sf. Nicolae
Desen arh. *A. Gelber*

les lucrează după montare. Faptul că unele coşuri trec prin zidul cămării de alimente, ceeace are ca efect încălzirea ei, constitue o serioasă greşeală de proiectare.

★

Atelierul de prefabricate de beton armat din Oraşul Stalin este bine organizat; el a furnizat în bune condiţiuni prefabricatele de beton folosite la construcţiile de locuinţe muncitoreşti.

Se fabrică aici elemente de planşeu chesonat de 2—3—4—5 şi 6 m deschidere, a căror greutate variază între 300 şi 700 kg. Deasemenea se fabrică şi cadre pentru luminatoare tip de fabrică, la turnarea şi vibrarea cărora am asistat.

★

Vizitarea şantierelor ne-a făcut să întrevedem posibilitatea unor desbateri în cadrul Uniunii, la care să participe, atât excursioniştii, cât şi proiectanţii, pentru discutarea lipsurilor sezisate.

Cred că dacă disciplina în timpul excursiilor va fi mai bună, dacă participanţii la excursie vor fi adânc pătrunşi de importanţa vizitării şi studierii la faţa locului a monumentelor arhitecturii noastre vechi, ca şi a unor şantiere sau construcţii noi, vom putea aplica cu succes în munca de proiectare valoroasele învăţăminte ale unor astfel de excursii.

Arh. Z. GRUNDL

FUNDENII DOAMNEI

In ziua de 7 Iunie a avut loc excursia organizată de Uniunea Arhitecţilor la Fundenii Doamnei, cu scopul de a fi vizitată frumoasa bisericuţă a cimitirului.

Clădită în 1699 de spătarul Mihail Cantacuzino, biserica dela Fundeni constitue un monument original, care introduce în arhitectura noastră elemente ce vor influenţa arta sec. XVIII.

Prelucrarea originală a unor elemente clasice (console bogat decorate, ancadramente de uşi şi ferestre cu cornişe şi antablament, panouri şi cartuşe, etc.) şi mai ales decoraţia exterioară în stucatură sunt elemente deosebite, şi explică interesul arhitecţilor pentru acest monument.

Participanţii la excursie au avut posibilitatea să admire frumoasa rezolvare a interiorului, bolţile susţinute de arcuri rezemate pe console, pridvorul cu arce trilobate şi coloane de piatră, acoperit cu o boltă ovoidală.

Dar atenţia lor s'a îndreptat mai ales asupra părţii celei mai originale şi valoroase a bisericii, arhitectura şi decoraţia ei exterioară. Impărţirea prin brâe în registre orizontale, fiecare tratat altfel, cu decoraţia bogată de stuc, prelucrare originală a unor modele orientale; ancadramentele de piatră bogat sculptate ale ferestrelor, ornamentaţia de piatră a pridvorului, toate acestea contribue la frumuseţea monumentul atât de interesant prin rezolvarea faţadelor sale.

Vizita făcută la biserica dela Fundenii Doamnei a fost pentru participanţi deosebit de instructivă. Decoraţia de stuc şi elementele decorative întrebuinţate, care au îmbogăţit patrimoniul nostru artistic, sunt de o valoare considerabilă, putând contribui cu succes la realizarea formei naţionale a construcţiilor pe care le proiectăm astăzi.

Folosită de colectivele care au proiectat noul local al Operei de Stat şi cinematograful «Infrăţirea între popoare» din raionul Griviţa Roşie, decoraţia dela Fundenii Doamnei este departe de a fi epuizată ca sursă de inspiraţie. Ea oferă o mulţime de posibilităţi de prelucrare, şi arhitecţilor care au văzut-o la faţa locului le va fi desigur mai uşor să aplice cele văzute şi învăţate acolo, în practica arhitecturală.

Arh. M. COTESCU

VALEA JIULUI

Pentru o cât mai amplă şi mai justă documentare a arhitecţilor asupra problemei locuinţelor muncitoreşti, care prezintă o deosebită importanţă pentru arhitecţii noştri, Uniunea Arhitecţilor a organizat în zilele de 1—3 August o excursie pe Valea Jiului. Repetând această excursie, cercurile Proiect Bucureşti şi ISPROR au organizat în zilele de 19—20 Sept. o nouă excursie de studii şi documentare pe aceleaşi şantiere.

Ceeace impresionează în mod deosebit pe cel care vizitează oraşele muncitoreşti din Valea Jiului este anvergura lucrărilor în

curs de execuţie, ritmul viu în care se construeşte, pentru a se pune cât mai curând la dispoziţia oamenilor muncii din acest bazin carbonifer noi şi noi locuinţe, frumoase, confortabile, îngrijit executate.

Trista moştenire a regimului burghezo-moşieresc — casele dărăpănate, fără instalaţii şi lipsite de amenajările de interes social absolut necesare — dispare din faţa ochilor noştri.

Pe o lungime de cca 40 km, între colinele şi pe platourile Văii Jiului apar mereu noi cuartale cu blocuri de locuit, verigi ale noilor aşezări ce se creează. Incepând dela Uricani-Sterminos, Uricani - Aştioara, Lupeni-Viscoza, Lupeni-Paroşeni, Vulcan, Petroşani şi terminând cu Petrila şi Lonea ne simţim într'un trepidant şantier, unde până în prezent s'au executat cca 2000 apartamente de diverse tipuri. Macaralele turn telescopice sau pionier, excavatoarele, benzile rulante, furtunurile de împins mortarul — mijloace mecanice de înaltă tehnicitate — sutele de camioane care circulă încoace şi încolo, dau şantierului un aspect cu totul diferit de vechile şantiere.

De faţă cu noi se dărâmau cocioabele mizere, iar înainte ca ultimele dărâmături să fie îndepărtate se şi începea turnatul primelor tălpi de fundaţii pentru un nou bloc. Brigăzile complexe compuse din 40 oameni, aplicând metode înaintate de muncă în lanţ, reuşesc să execute la roşu, în 40 — 45 zile, un bloc cu 36 apartamente. Iureşul este impresionant; acolo unde este nevoie se lucrează şi noaptea, se primesc ajutoare şi dela alte brigăzi şi săptămânal alte apartamente sunt date în folosinţă oamenilor muncii.

Locatarii, în general, sunt mulţumiţi de noile lor locuinţe; niciodată, în trecut, ei nu au avut posibilitatea să locuiască în astfel de condiţii, pentrucă nicicând problema condiţiilor de viaţă a muncitorilor n'a constituit o problemă pentru regimul burghezo-moşieresc.

Totuşi, realizările de până acum au o serie de lipsuri care trebue lichidate în viitor. Parte din ele au şi fost îndepărtate la

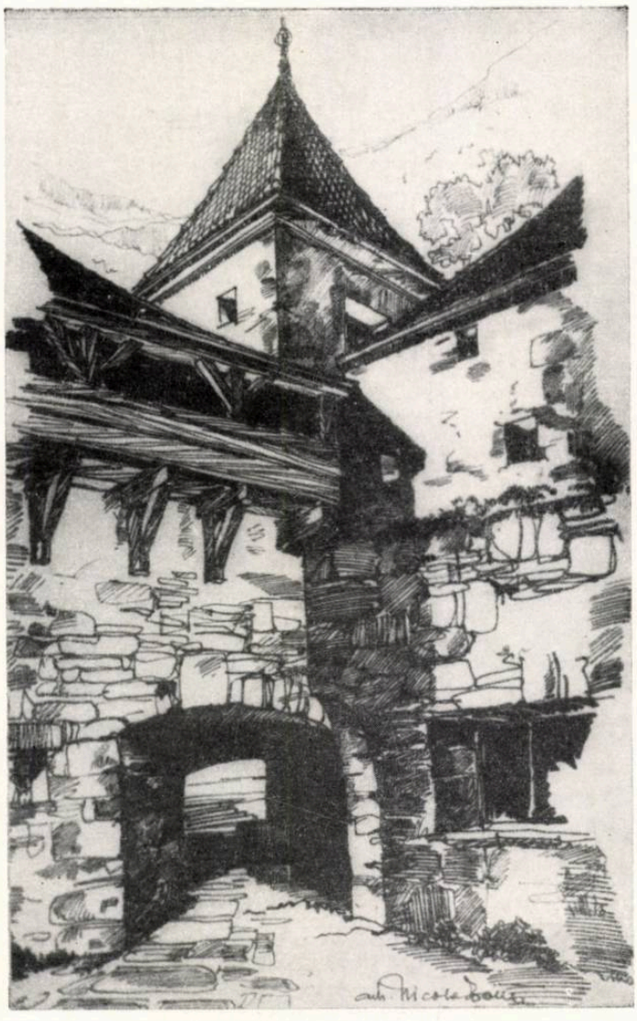

Intrare la Bastionul Ţesătorilor — Oraşul Stalin
Desen arh. *N. Botez*

cuartalele construite în ultima vreme. Astfel, locuinţele dela Lonea, mai noi, sunt mai bune, mai spaţioase ca cele dela Uricani. Cuartalele noilor oraşele Lonea şi Lupeni Viscoza sunt deasemenea mai reuşite, mai bine compuse, realizându-se, pe lângă nota de caldă intimitate a locuinţelor, şi punerea în valoare a minunatului peisaj înconjurător. Nu acelaşi lucru se poate spune despre cuartalele dela Petrila şi Uricani la care se pare că proiectantul, studiind în birou, a întocmit planuri ce nu ţin seama de configuraţia terenului; profilul străzilor este prea mic, silueta clădirilor greoaie.

Deşi majoritatea construcţiilor nu sunt încă finisate în exterior, am putut constata multe stângăcii nepermise, multe detalii greoaie şi chiar diferit executate dela bloc la bloc. Nu sunt utilizate decât în mică măsură pitoreştile elemente ale arhitecturii regionale ce se întâlnesc din abundenţă la vechile clădiri din Lupeni, Vulcan, Petroşani. Ancadramentele ferestrelor sunt simpliste şi inestetice, cornişele greoaie, decoraţiile de faţadă străine şi intrările mici şi neprietenoase. Uneori, pentru efecte de faţadă, se compromite interiorul locuinţei (ca la Vulcan). Peste tot se simte lipsa arhitectului pe şantier, lipsă ce a dat naştere la interpretări diferite ale detaliilor.

Distribuţia interioară a apartamentelor compuse din două camere şi dependinţe este în general rigidă şi insuficient de primitoare.

Interioarele ar trebui să fie mai îngrijite. Dacă punem un lavabou, trebue să calculăm un spaţiu normal pentru libertatea mişcărilor la spălat, să punem şi oglinda cu policioară. Dacă facem loc de duş, să facem şi o cadă pentru ca apa să nu inunde camera, iar dacă nu putem pune faianţă, să vopsim pereţii pentru a nu fi atacaţi de umezeală.

Materialul utilizat în mare măsură este blocul de steril. S'a încercat oare obligarea întreprinderii pentru o execuţie mai bună?

Trustul nr. 7 construcţii Petroşani nu are suficiente cadre de conducere pentru şantiere şi de aceea, dată fiind intensitatea lucrărilor, avem impresia că nu le poate stăpâni satisfăcător. Proiectanţii trebue să ceară remedierea acestei stări de fapt.

Infăptuirea vastului program de construcţii preconizat de Hotărîrile plenarei lărgite a Comitetului Central al Partidului din 19 — 20 August, pentru îmbunătăţirea condiţiilor de locuit ale oamenilor muncii, cere ca toţi proiectanţii şi arhitecţii să-şi pună întreaga lor capacitate de creaţie în slujba realizării în cele mai bune condiţii şi la timp a construcţiei de locuinţe. Ei trebue să fie însufleţiţi de ideea că în aceste construcţii se întruchipează grija partidului faţă de om, că ele sunt menite să-i facă omului muncitor viaţa mai uşoară, mai plăcută, mai frumoasă.

Arh. V. AGENT

« Arhitectura în Republica Populară Română »

Prof. arh. Gr. IONESCU

Sub auspiciile Comitetului de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii al Consiliului de Miniştri a fost pub icat în Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, un album cu fotografii a diferite monumente de arhitectură din ţara noastră, intitulat «Arhitectura în Republica Populară Română».

Fotografiile publicate în această lucrare, extrase din materialul mult mai bogat şi foarte bine sistematizat, care a fost prezentat în expoziţia «Arhitectura în Republica Populară Română» — ce a repurtat un meritat succes în vara anului 1952 la Moscova şi Leningrad — ne sunt înfăţişate pe categorii de monumente şi epoci, în următoarea ordine:

— *Construcţii noi (43 imagini);*

— *Arhitectura oraşelor în secolul XIX şi începutul secolului XX (13 imagini);*

— *Arhitectura veche (46 imagini);*

— *Arhitectura locuinţei populare (41 imagini).*

Pentru a sublinia importanţa materialului publicat, autorii lucrării prezintă la început, într'o scurtă introducere, fazele principale ale desvoltării arhitecturii în ţara noastră.

Publicaţii de genul acesta, menite în primul rând să umple o parte din golul atât de resimţit în domeniul documentării cu privire la arhitectura ţării noastre, sunt foarte bine venite.

Nu cunoaştem intenţia autorilor, adică dacă au voit să facă din acest album o operă de popularizare a unor variate monumente de arhitectură, ori s'au gândit să întocmească o lucrare ştiinţifică de documentare. Puţinele date cuprinse în prefaţă şi modul de grupare, mai degrabă întâmplător, al imaginilor, ne face să credem că prima ipoteză este mai aproape de adevăr. Socotim, însă, că printr'un mic efort, lucrarea ar fi putut satisface ambele nevoi, ceeace ar fi însemnat, fără îndoială, un progres şi un câştig în plus. Pentru aceasta ar fi trebuit, însă, revizuită şi puţin lărgită, în

primul rând notiţa introductivă, arătându-se succint, dar în mod ştiinţific, cu caracterizările necesare, etapele principale ale evoluţiei arhitecturii de pe teritoriul Republicii Populare Române, începând cu vremurile neoliticului (fiindcă primele urme în domeniul activităţii constructive autohtone se referă la această perioadă, căreia îi aparţin, între altele, resturile de locuinţe care formau satul întreg descoperit în săpăturile arheologice ale Institutului de Istorie al Academiei R.P.R. în anii 1949 şi 1950, pe botul de deal numit Holm, lângă Hălăşeşti în regiunea Iaşi) şi sfârşind cu zilele noastre.

Pentru vremurile orânduirii feudale, care au lăsat în domeniul construcţiilor mărturii bogate şi valoroase din punct de vedere artistic, înfăţişarea etapelor evolutive trebue făcută ţinându-se seama de faptul că monumentele de arhitectură ale acestei vremi prezintă, ca stiluri, forme şi detalii, trăsături particulare, caracteristice celor trei mari regiuni ale ţării: Transilvania, Ţara Românească şi Moldova. Etapele evolutive trebuiau deci înfăţişate — espectându-se bineînţeles şi cronologia, în cadrul fiecărei regiuni. Ilustraţia — destul de bogată dar nu totdeauna bine aleasă în publicaţie — trebuia să urmeze la rându-i aceeaşi desfăşurare în ce priveşte regiunea şi cronologia.

Iată şi câteva îndreptări ce se impun alături de unele date care sunt indicate greşit sau nu sunt indicate; ar fi trebuit să se scrie: pentru biserica Sf. Niculae din Rădăuţi: *construită probabil în jurul anului 1360*; pentru biserica mânăstirii Cozia: *construită în jurul anului 1390;* pentru mânăstirea Hurez: *1689—1693;* pentru biserica din Strehaia: *1645;* pentru biserica mânăstirii Văcăreşti: *1716—1722;* pentru paraclisul aceleiaşi mânăstiri: *1736;* pentru biserica Voroneţului: *1488, adăugită şi pictată în 1547;* pentru biserica Golia din Iaşi: *1650—1660;* pentru Biserica Neagră din Braşov: *începută în 1385, sfârşită în 1477*, etc. In capitolul « Arhitectura locuinţei populare » trebue precizate câteva identificări. Astfel, casa arătată sub nr. 9 nu este din regiunea Craiova, ci din satul Pietroşiţa-Dâmboviţa regiunea Ploieşti; casa arătată sub nr. 11, actualmente mutată în Muzeul Satului din Bucureşti, nu provine din regiunea Piteşti, ci din satul Ciauru, regiunea Craiova.

Inceputurile promiţătoare făcute cu această publicaţie, alături de care putem cita şi colecţia de « Documente de Arhitectură Românească » pregătită în cadrul catedrei de Istoria Arhitecturii dela Institutul de Arhitectură « Ion Mincu » ne îndreptăţesc să aşteptăm apariţia — sub auspiciile şi îndrumările Comitetului de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii al Consiliului de Miniştri şi ale Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. — de lucrări noi şi mai variate şi mai cuprinzătoare.

Резюме статей журнала

В СВЯЗИ С ПРОЕКТИРОВАНИЕМ ТИПОВЫХ СЕКЦИЙ ЖИЛЫХ ЗДАНИЙ

Арх. И. Сильван

Статья анализирует главным образом решения типовых секций крупных жилых зданий, разработанных за последние 3—4 года Институтом проектирования сооружений и, позже, Институтом проектирования городов, жилых и общественных зданий.

Наряду с некоторым прогрессом, достигнутым в деле типизации строительства, в проектировании жилых зданий ещё сохранился целый ряд серьезных недостатков, которые являются результатом недостаточно глубокого изучения советской документации и поверхностного разрешения комплексных задач, связанных с этим вопросом.

Проектировщики не всегда выполняют элементарные требования планировки и комфорта, ошибочно применяют принцип экономии и понижения себестоимости, занижая для этого размеры некоторых помещений; они жертвуют иногда хорошей плапировкой для сохранения пластического эффекта, не оказывают должного внимания вопросам внутренней отделки помещений, а также не применяют с достаточной смелостью новую технику.

Ввиду насущных требований, поставленных перед архитекторами в области проектирования жилых зданий, для того чтобы выразить в своих проектах заботу о трудящихся и дать им возможность жить в красивых и уютных домах, и в то же время для того чтобы проектированием обеспечить строительные работы, которые можно было бы выполнить быстро, экономно и доброкачественно, — единственным правильным методом проектирования может считаться максимальное использование типовых проектов так, как нам указывает ценный опыт Советского Союза.

На основании документации и существующего опыта, при активной помощи Союза Архитекторов, наши архитекторы должны установить основные принципы комфорта и художественного оформления жилых зданий, которые будут проектироваться в будущем, ликвидируя таким образом отставание в деле проектирования в этой области.

ОЗЕЛЕНЕНИЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ ГОРОДОВ

Доцент арх. Р. Лаурьян

После критического анализа вопроса озеленения в капиталистических городах, автор указывает на успехи достигнутые в этой области в Советском Союзе и устанавливает принципы проектирования озеленения в социалистическом городе.

Преследуя цель улучшения жизненных условий трудящихся, при планировке системы озеленения необходимо принимать во внимание местные природные условия, архитектурную структуру города и нормы посадок, установленные на основании научных методов.

Озелененые территории в социалистическом городе отличаются своим оборудованием, устройством в связи с времяпрепровождением в них трудящихся во время отдыха, а также художественной идеей, которая является основой для их оформления.

Непрерывная забота народно-демократического строя в нашей стране об улучшении условий жизни трудящихся охватила и область озеленения городов.

Многочисленные парки, сады и скверы были созданы и продолжают создаваться для того, чтобы жизнь в городе стала лучше и приятней.

Решение партии и правительства от 13-го ноября 1952 года о генеральном плане социалистической реконструкции города Бухареста открыло широкие перспективы для развития парков и садов в нашей столице.

Последние работы были осуществлены в густо населённых рабочих районах, которые до этого были совершенно заброшены, как например, район «23-го августа» и «Гривица Рошие».

Среди крупных сооружений этого года числится комплекс культуры и спорта «23 августа», который занимает площадь около 50-ти гектаров и главным элементом которого является спортивный стадион вместимостью в 80.000 мест.

В заключение автор указывает на принципы, которые должны лежать в основе проектирования системы озеленения и делает ряд конкретных предложений для созданпя зеленых пространств, как в городе. так и в пригородной зоне.

ОБ АРХИТЕКТУРЕ НОВОГО ЗДАНИЯ НА ПЛОЩАДИ РЕСПУБЛИКИ

Проф. арх. П. Маковей

Эта статья написана по поводу прений, открытых отделом теории и критики Союза Архитекторов РНР, в связи с новым зданием, построенным недавно на Площади Республики в Бухаресте, по проекту профессора арх. К. Борденаке и содержит наиболее важные замечания и критику относительно оформления этого здания.

Проф. арх. П. Маковей указал, что произведение проф. арх. Р. Борденаке имеет целый ряд достоинств и содействует в первую очередь украшению площади Республики. Кроме того, несмотря на то, что эта постройка служит только лишь маскировкой, автор постарался придать больше содержательности боковым фасадам, предусмотрев на будущее возможность переделки существующих зданий по Каля Викторией и по улице Академии.

Главным достоинством этого здания является обработка деталей, которые были разработаны красиво, с большой тонкостью и даже силой.

Главной задачей проектировщика было создать сооружение, которое закрыло бы со стороны площади беспорядочные и бесформенные глухие стены здания, принадлежавшего бывшему обществу «Дженерала», такое архитектурное сооружение, которое служило бы элементом связи с окружающей застройкой, и подчиненным единству ансамбля, включенным как можно гармоничнее в среду существующих зданий.

Однако проектировщик, заняв индивидуалистическую точку зрения, рассматривал свое сооружение как главное на площади, как сооружение, которому должны быть подчинены прочие существующие элементы и не постарался выразить в этом труде новое идейное содержание, связанное с нынешними стремлениями нашего народа.

В связи с этой индивидуалистической точкой зрения был допущен целый ряд недостатков и ошибок в разработке проекта этого здания, которое представляет собой часть цельнго ансамбля.

Тов. проф. арх. Р. Борденаке, не поставив перед собой вопроса идейного содержания, которое должно было быть выражено в данной работе, не имел правильного подхода к использованию элементов классической архитектуры, не переработал их критически и новаторски, для того. чтобы создать что-то новое, современное, соответствующее новому содержанию.

Прения, которые велись о произведении проф. арх. Р. Борденаке, показали ясно. что, для того чтобы архитекторы нашей страны смогли выполнить стоящие перед ними важные задачи, необходимо чтобы они решительно боролись в первую очередь против индивидуалистических тенденций, углубляли и выявляли идейное содержание, которое должно быть выражено в их творчестве, стремились бы придать своим произведениям самые естественные и гармонические формы в сочетании с архитектурным ансамблем города.

НОВЫЕ ЖИЛЫЕ ЗДАНИЯ В ГОРОДЕ ЯССЫ

Арх. Л. Аксельрад

Для того чтобы способствовать повышению жизненного уровня трудящихся города Яссы и, в то же время, содействовать украшению города, было выполнено, в связи с местной перепланировкой города, проектное задание по постройке ста квартир для трудящихся одного из предприятий города.

Статья содержит целый ряд соображений, относительно обоснования выбора территории, а также критические замечания об архитектурной композиции квартала и о разрешении пластического выражения уличного фронта.

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 — Bucureşti

1021

SUMAR

Un an de activitate

pag. 1

Arh. Silvan

In legătură cu proiectarea secţiunilor-tip de locuinţe

pag. 3

Conf. arh. R. Laurian

Spaţii libere plantate în oraşul socialist

pag. 16

CRITICĂ ŞI TEORIE

Prof. arh. P. Macovei

Despre arhitectura noii clădiri din Piaţa Republicii

pag. 25

DIN PRACTICA PROIECTĂRII

Arh. I. Axelrad

Noi clădiri de locuit în oraşul Iaşi

pag. 32

CRONICA

pag. 33

RECEN II

Prof. arh. Gr. Ionescu

«Arhitectura în Republica Populară Română»

pag. 39

ОДЕРЖАНИЕ

Год работы

стр. 1

Арх. И. Сильван

В связи с проектированием типовых секций жилых зданий

стр. 3

Доц. арх. Р. Лаурьян

Озеленение социалистических городов

стр. 16

КРИТИКА И ТЕОРИЯ

Проф. арх. П. Маковей

Об архитектуре нового здания на площади Республики

стр. 25

ИЗ ПРАКТИКИ ПРОЕКТИРОВАНИЯ

Арх. Л. Аксельрад

Новые жилые здания в городе Яссы

стр. 32

ХРОНИКА

стр. 33

РЕЦЕНЗИИ

Проф. арх. Гр. Ионеску

«Архитектура в Румынской Народной Республике»

стр. 39

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR
DIN R. P. R. ŞI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ŞI CONSTRUCŢII

REDACŢIA, BUCUREŞTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel: 6.13.31, 4.07.44

Lei 10 —

E 1689

KAT

ARHITECTURA RPR

Institut de [illegible]
BUCUREŞTI
ОБМЕН - [illegible]
VYM[illegible] - WY[illegible]A
TAU[illegible] - [illegible]HA

2

1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R. ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

2
1954

Országos Műemléki Könyvtár TULAJDONA

Sistematizarea şi reconstrucţia oraşului Vulcan

Arh. *T. ICONOMU*

Oraşul Vulcan face parte din lanţul de aşezări miniere din Valea Jiului. Şi aici, ca în toate centrele muncitoreşti ce s-au format sub capitalism, caracterul aşezării reflectă lipsa completă de preocupare, atît pentru problema ansamblului urbanistic, cît şi pentru crearea unor condiţii de viaţă omeneşti.

Lipsa de zonificare — datorită căreia industriile nocive se intercalau cu cartierele de locuit, iar căile de transport improprii stînjeneau desfăşurarea normală a activităţii oraşului — cum şi majoritatea locuinţelor insalubre au dus la lipsa celor mai elementare condiţii de igienă. In cadrul măsurilor generale luate în întreaga Vale a Jiului cu scopul de a ridica nivelul condiţiilor de trai al muncitorilor mineri, Partidul şi Guvernul nostru au hotărît să reconstruiască oraşul pentru a putea asigura condiţii optime de viaţă şi de muncă locuitorilor săi. S-a hotărît realizarea rapidă a unui program masiv de construcţii de locuinţe noi, sănătoase şi confortabile, care prin caracterul şi aspectul lor să corespundă cerinţelor actuale ale minerilor.

Primele construcţii de blocuri au fost realizate în anul 1952. In contrast izbitor cu vechile cocioabe, au început să se înalţe blocuri cu mai multe etaje, cu apartamente luminoase şi confortabile, cu toate instalaţiile sanitare, oferind minerilor condiţii de trai mult superioare.

In 1952 nu exista, însă, un studiu de sistematizare a oraşului, ceea ce a dus la alegerea unui amplasament şi a unei compoziţii arbitrare, care a generat unele greutăţi proiectării clădirilor etapei de construcţie din anul 1953. Pentru a putea porni la proiectarea acestei etape, colectivul de arhitecţi a elaborat, în primul rînd, o schiţă principială de sistematizare, care să servească apoi ca bază de desvoltare a studiului ansamblului.

Schiţa de sistematizare şi proiectele construcţiilor din etapa 1953 au fost realizate în cadrul ISPROR de către un colectiv de proiectare condus de arh. T. Iconomu în colaborare cu arhitecţii G. Hariton, P. Simionescu, E. Machedon şi S. Farb.

Realizarea acestei schiţe de sistematizare trebuia să asigure organizarea şi îmbunătăţirea teritoriului, astfel încît să creeze condiţii optime, atît pentru desfăşurarea procesului de producţie, cît şi a celorlalte aspecte ale vieţii de zi cu zi a muncitorilor.

Pe scurt, situaţia existentă era următoarea:

Vulcanul, mic orăşel minier se desfăşoară într-o vale strîmtă, pe trei terase succesive, cu denivelări între 10 şi 15 m fiecare.

Fondul de locuit moştenit dela regimul capitalist este format în cea mai mare parte din case sărăcăcioase, mici, vechi, numai cu parter, multe amplasate în lunca inundabilă a Jiului.

Majoritatea sînt insalubre şi pot constitui numai o valoare locativă de moment, trebuind însă să fie înlocuite în întregime.

Oraşul se întinde pe o suprafaţă prea mare faţă de populaţia pe care o adăposteşte, avînd o densitate prea redusă şi fiind lipsit aproape în întregime de înzestrări edilitare.

Circulaţia rutieră de tranzit, care are pante neadmisibile, ca de altfel multe alte drumuri de circulaţie locală, se face prin strada principală a oraşului, stînjenindu-i astfel activitatea.

Dotările lipsesc în întregime. Doar o singură școală — care are un local potrivit — și cîteva biserici de oarecare valoare artistică merită să fie păstrate.

Calea ferată de tranzit intersectează de nivel accesele spre locurile de muncă și, prin faptul că traversează cartierele de locuit, agravează și mai mult situația acestei așezări.

Prin tema rezultată din planul general de sistematizare de suprafață a Văii Jiului, întocmit anterior, s-a fixat pentru orașul Vulcan un număr sensibil sporit al populației viitoare, față de situația actuală, și o densitate medie a populației de circa 350 loc./ha.

Se cerea, crearea unei noi zone industriale, se stabileau traseele principale ale unui drum de tranzit, ale căii ferate, precum și rectificarea albiei Jiului. Tot astfel, prin planul economic de perspectivă se mai stabilea și diagrama mișcării muncitorilor către locurile de muncă.

★

Față de situația existentă și de problemele puse de temă, colectivul de proiectare a orașului Vulcan a propus o schiță sumară de sistematizare a orașului, trasînd unele principii de desvoltare a viitoarei așezări.

Ținîndu-se seama de relieful terenului, s-a adoptat în primul rînd o zonificare care să aducă ordine și să claseze diferitele funcțiuni. Corectînd situația existentă, acestea au fost grupate pe categorii: industrie, cartiere de locuit, dotări, zone verzi, circulații.

Instalațiile industriale au primit amplasamente în zone speciale, izolate și înconjurate de mari spații verzi de protecție sanitară, menite să apere cartierele de locuit de incomoditatea și nocivitatea produsă de funcționarea industriilor.

Pentru cartierele de locuit s-a rezervat o zonă de circa 70 ha, situată pe înălțimea teraselor superioare care domină valea în amfiteatru. Degajate astfel către aer curat, ele sînt așezate pe un teren mai sănătos și sînt ferite de umezeala din luncă.

Poziția dominantă deschide orașului perspective frumoase către mai multe direcții și permite totodată și desfășurarea lui cu un profil interesant de-a lungul cornișelor naturale ale teraselor.

Zona de locuințe este destinată să cuprindă în mare majoritate apartamente în blocuri, avînd subsol, parter și trei etaje. Locuințele vor avea un caracter specific orășenesc și corespunzător unui nivel de viață ridicat.

Tot în cadrul schiței de sistematizare, pe baza experienței și normelor sovietice, s-a stabilit numărul și felul dotărilor cu amplasamentele lor.

Clădirile de interes public, Sfatul Popular, Oficiul P.T.T., banca, sălile de spectacol, restaurantele și marile magazine au fost grupate într-o compoziție centrală, formînd centrul civic. Acesta urmează a fi centrul de compoziție al planului orașului către care converg străzile principale și o esplanadă pentru manifestări de masă, ce se deschide către cornișa cu alei de plimbare înspre perspectivele largi ale dealurilor înconjurătoare.

Pentru școli și spitale au fost de asemenea fixate poziții dominante și degajate în spații verzi, iar piața alimentară și tîrgul au primit amplasamente în marginea vestică, avînd acces ușor, atît pentru populația orașului pe care o va deservi, cît și pentru aprovizionarea cu marfă de pe drumul de tranzit sau din pasul Vulcan.

Locuințele propriu-zise au fost grupate în blocuri, în cadrul unor cuartale avînd suprafețe dela 6—9 ha, organizate după ultimele metode sovietice, pe alveole perimetrale, formînd curți gospodărești, în jurul unor mari spații verzi destinate pentru odihnă, agrement și sport.

Cuartalele cuprind și dotările de creșe și grădinițe pentru copii, care nu vor mai fi astfel obligați să traverseze străzile sau să parcurgă distanțe mari pentru a ajunge la ele.

Au fost rezervate cartiere speciale pentru construirea de locuințe individuale (case numai cu parter, dispunînd de o parcelă de teren ce poate fi cultivată).

In cuprinsul orașului s-au desvoltat mici centre de interes local: piețe, scuaruri degajînd cîte o biserică veche, amenajări verzi cu trepte, fîntîni și alei, mici pîraie și pînze de ape amenajate prin folosirea vechilor torenți de munte ce urmează a fi regularizați.

Intr-un mare spațiu verde, de-a lungul Jiului rectificat, s-a prevăzut zona sportivă și parcul de cultură și odihnă al orașului. Prin instalațiile de epurare ce urmează a se executa, apele rîului, care în prezent sunt negre din cauza deversărilor dela instalațiile industriale, își vor căpăta claritatea, redobîndind rolul de element urbanistic natural, putînd astfel să devină o sursă de înfrumusețare a orașului și nu de urîțire a lui.

S-a dat o deosebită atenție studiului general al circulațiilor de diferite categorii, care punea probleme grele.

Marile circulații de legătură exterioară, adică drumul de tranzit, linia ferată curentă, cît și o linie de cale ferată îngustă deservind deplasarea muncitorilor de-a lungul văii, au fost degajate și ele din zonele de locuit, la o distanță minimă de 50 m și au fost mărginite de-a lungul lor cu fîșii de plantație înaltă de protecție sanitară, împiedicînd astfel ca sgomotele lor să stînjenească odihna muncitorilor.

In studierea traseelor acestor circulații s-a ținut seama ca ele să corespundă destinației lor specifice de căi de circulație rapidă (șoseaua de tranzit urmînd a deveni o autostradă pentru viteză de 80 km/oră), reducîndu-se la minimum intersecțiile lor cu căile de circulație locală și cu marile fluxuri de scurgere ale muncitorilor către locurile de muncă.

Intersecțiile au fost studiate cu treceri la nivele diferite, pentru a feri populația de accidente.

Tot în vederea securității, razele de curbură ale șoselei, cît și legăturile ei cu orașul au fost stabilite conform normelor și corespunzător cu viteza de circulație a autovehiculelor. Căile ferate vor fi electrificate, suprimînd astfel o altă sursă importantă de fum și contribuind prin aceasta și mai mult la însănătoșirea atmosferei.

★

Prin concretizarea liniilor mari călăuzitoare ale sistematizării orașului, colectivul de proiectanți a urmărit să asigure baza unei desvoltări urbane pe principii noi, corespunzătoare noului conținut socialist al orașului, și să creeze condiții optime pentru atingerea unui nivel de trai ridicat al minerilor.

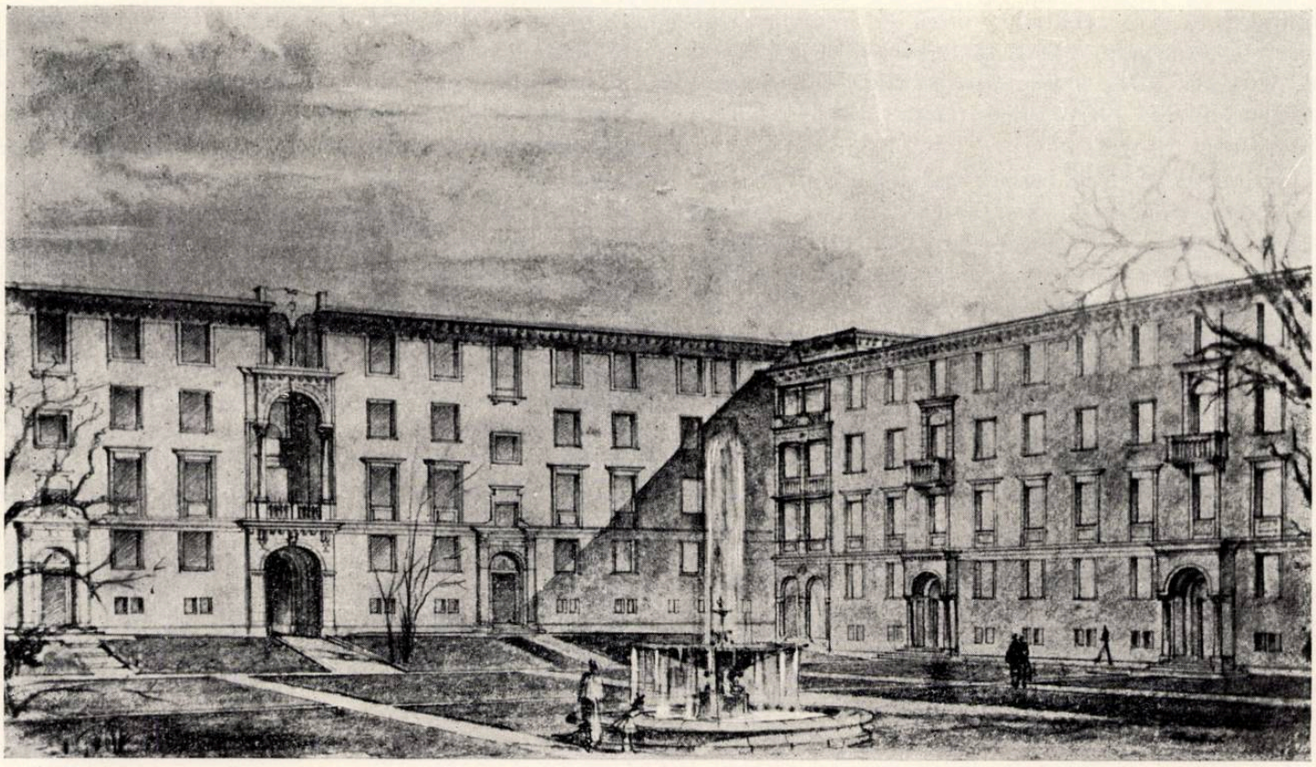

Vulcan — Perspectivă din interiorul unui cvartal de locuințe
Autorii proiectului: arh. *T. Iconomu*, arh. *D. Harilon*, arh. *E. Machedon*, arh. *A. Solomon*, arh. *P. Simionescu*

Acest scop care a stat la baza proiectării se reflectă în concepția schiței de sistematizare prin unele intenții bine precizate.

Astfel, tratarea întregului spațiu urban ca o singură unitate, prin crearea unor condiții cît mai bune de confort interior și exterior pentru toate locuințele, tinde să exprime caracterul societății noastre, grija pentru om a statului nostru de democrație populară, în care orașul devine un bun al tuturor celor ce muncesc.

Tot așa se poate observa și ideea de afirmare a unei legături organice între oraș — locul de desfășurare a vieții — și locurile de muncă, imaginea activității creatoare a oamenilor. Acest lucru a fost urmărit atît prin influența și importanța în compoziție a circulațiilor majore de legătură, cît și prin deschiderea de perspective largi din mai multe puncte importante ale cartierelor de locuit către zonele industriale din vale sau către dealurile înconjurătoare presărate cu puțuri de mină.

Pentru crearea unui oraș potrivit noilor forme de viață, s-a dat o atenție specială proiectării spațiilor destinate desfășurării manifestărilor de mase, care reprezintă unul din aspectele caracteristice ale vieții noastre publice.

Ele își găsesc expresia în amenajarea specială a pieței centrale și a esplanadei, pentru a putea cuprinde un număr important de oameni.

In sfîrșit, însuși caracterul imprimat ansamblurilor de arhitectură prin proiectarea de artere largi cu fronturi de clădiri importante, prin piețele și dotările ce au fost prevăzute, are ca scop să exprime caracterul nou al vieții muncitorilor din patria noastră. Scara și amploarea nouă a desvoltării orașului, ținuta sa, vor contribui la transformarea mentalității formate de ambianța micilor noastre orașe provinciale din trecut, în general tristă și umilă, va contribui la dezvoltarea sentimentelor de optimism, bucurie și demnitate ale omului nou al societății noastre.

★

Odată cu concretizarea liniilor generale ale sistematizării au fost stabilite și datele esențiale de care trebuia să se țină seama la proiectarea locuințelor pentru etapa de construcție pe anul 1953.

Terenul destinat construcțiilor acestei etape se găsește în partea de vest a orașului, de o parte și de cealaltă a viitoarei magistrale care va face legătura între centrul civic și ieșirea înspre locurile de muncă. El se întinde către nord până la marginea terasei superioare ce domină valea și dispune de o frumoasă vedere chiar deasupra unei piețe importante, stabilită prin sistematizare.

Prezența pe teren a construcțiilor începute în 1952, care, prin dispoziția și arhitectura lor generau unele axe de compoziție și servituți de care trebuia să se țină seama, a creat — după cum s-a mai arătat — greutăți în rezolvarea ansamblului central. Datorită lipsei unui plan de sistematizare, așezarea acestor blocuri s-a făcut la întîmplare și deci fără a se putea ține seama de desvoltarea viitoare a orașului.

Ținînd seama de situația creată, proiectanții au rezolvat dispoziția blocurilor pe teren, grupîndu-le într-o compoziție arhitectonică subordonată sistematizării orașului, în care au căutat să pună în valoare elementele principale ce reieșeau din datele propuse.

Frontul dinspre sud al străzii a fost încheiat cu trei blocuri — A, B și C — dispuse astfel încât să completeze compoziția formată din celelalte blocuri existente pe teren.

Pentru a ascunde arhitectura nereușită a acestora, s-a așezat în axul dintre cele două corpuri existente, blocul B. Acest bloc a fost proiectat cu prăvălii la parter (pe o înălțime de circa 5 m) și cu apartamente la cele trei nivele superioare.

Spațiile dintre noile blocuri formează intrări simetrice în incinta cuartalului, axate pe elementele principale, cu loggii, ale clădirilor existente, pe care le pun astfel în valoare.

Latura de nord a străzii este închisă de blocurile D și E.

Compoziția simetrică deschisă spre gară ține seamă de axul important de perspectivă al compoziției ansamblului pieței din vale — propusă prin sistematizare — care se închide cu blocul D. S-au prevăzut de o parte și de alta a acestui ax două mari deschideri bine marcate prin portaluri decorative, pentru degajarea pietonilor către gară.

Blocul D, care susține axul compoziției, este flancat de corpuri perpendiculare formate, pe de o parte, de blocul ce urmează a se construi în această etapă și un alt bloc simetric, spre vest, care va trebui să fie construit într-o etapă viitoare. Două aripi ale acestor blocuri închid și împlinesc compoziția pe marginea cornișei și fac legătura cu căminul de nefamiliști existent, aliniindu-se cu acesta.

★

In ceea ce privește stabilirea caracterului arhitectural, proiectanții au considerat că, pentru a lega arhitectura viitorului oraș de tradițiile artistice ale poporului nostru, nu pot ține seama nici de arhitectura vechilor locuințe, nici de plastica blocurilor începute în 1952.

In adevăr, vechiul fond de locuit este format din case tip mici, uniforme și urîte, cu totul necorespunzătoare din punct de vedere al condițiilor de locuit și al aspectului estetic, a căror « arhitectură » denotă lipsa de orice preocupare artistică a autorilor.

In ce privește construcțiile etapei 1952, ele au deficiențe importante și nu puteau constitui elemente care să genereze aspectul viitorului cartier.

Proiectantul acestor blocuri — arh. M. Dima — avusese în compoziția sa ideea de a fărîmița cât mai mult volumele, atît în plan, cît și în elevație, ceea ce dădea arhitecturii lor o scară și un caracter cu totul necorespunzător orașului nou. Arhitectura oltenească, folosită de meșterii populari la construcții de proporții mici, nu a fost dezvoltată de proiectant la o scară majoră monumentală, pentru a putea susține volumele importante la care este folosită.

Aceste dispoziții agitate ale volumelor nu erau de loc potrivite cu tehnica de execuție bazată pe tipizare, prefabricare și pe utilaj mecanizat.

Se vede clar, din cele arătate mai sus, că fondul de construcție existent pe teren la începerea proiectării pentru 1953, nu putea fi considerat ca factor valabil de inspirație pentru stabilirea unui caracter arhitectural al noii așezări.

Ținînd seama și de faptul esențial că acest oraș se dezvoltă astăzi în condițiile luptei pentru construirea socialismului și că arhitectura lui trebue să exprime conținutul nou de idei și noile forme de viață ale poporului, s-a considerat că este mai normal să se încerce crearea unei arhitecturi naționale în formă, al cărei caracter să nu se restrîngă în cadrele unei concepții strîmte, regionaliste.

Orașul Vulcan, dată fiind densitatea pe care trebue să o atingă în viitor, va fi construit cu o înălțime destul de mare (H=15 m); artera pe care se construiește este o magistrală largă, ale cărei fronturi clădite trebuie să susțină, din punct de vedere plastic, legătura între două piețe importante. Construcțiile de pe această magistrală trebuie să facă față și perspectivelor lungi dinspre vale.

In consecință, s-a urmărit obținerea unor fronturi masive, în care pătrunderile au fost dozate cu grijă, pentru a nu le distruge unitatea. Tot din considerații de ansamblu, deși blocurile conțin mici locuințe muncitorești, s-a dat fațadelor o ținută majoră care să poată susține cele mai importante fronturi din oraș și să exprime, prin caracterul ei amplu și generos, importanța pe care o acordă regimul nostru de democrație populară locuințelor pentru oamenii muncii, satisfacerii cît mai depline a cerințelor lor materiale și artistice.

In ceea ce privește arhitectura acestor fronturi mari, folosind experiența sovietică și bazîndu-se pe metodele de compoziție ale arhitecturii Renașterii, colectivul a căutat să prelucreze elementele inspirate din arhitectura noastră veche, tradițiile artistice populare cele mai înaintate, într-o formă nouă.

In opoziție cu tendințele regionaliste ce predomină în proiectarea construcțiilor pentru Ardeal, proiectul de față este o încercare de a se obține o arhitectură națională în formă, care să exprime noul conținut de idei al societății noastre.

★

Intreaga compoziție din etapa 1953 a fost proiectată pe bază de secțiuni tip proiectate de ISPROR, în care apartamentele sînt grupate cîte două sau trei pe etaj, la o scară.

Apartamentele sunt desfășurate pe patru nivele și atît prin dispoziția lor interioară, cît și prin dotarea lor urmăresc să ofere familiilor de mineri condiții bune de locuit.

S-au prevăzut camere de circa 18 m² pentru doi părinți și eventual un copil mic și camere de 14 m² pentru cazarea a doi membri de familie.

Toate apartamentele au vestibul, bucătărie, cămară și o cameră de baie cu wc. In subsol (proiectat la nivelul solului, pentru a feri construcția de infiltrațiile de apă) s-au prevăzut boxe separate pentru fiecare apartament, cu spațiu pentru combustibil și provizii de alimente.

Pentru încălzire s-a adoptat un sistem mixt: la blocul B și F, încălzire centrală, care a fost găsită mai justă față de funcțiunile interioare, iar pentru celelalte blocuri, sobe de teracotă cu combustiune de cărbune.

Această situație se consideră tranzitorie, urmînd ca în viitor, odată cu termoficarea orașului, să se facă și racordarea acestor blocuri la instalația generală.

In cadrul proiectării, preocupările colectivului nu s-au limitat numai la confortul interiorului clădirilor, ci s-au extins și asupra spațiului exterior, căutînd să dea în felul acesta o rezolvare largă nevoilor gospodărești și de odihnă în aer liber.

Considerînd spațiul exterior ca o prelungire a funcțiunii de locuit, el a fost studiat cu grijă. Inafară de strada publică, al cărei profil a fost proiectat corespunzător cerințelor

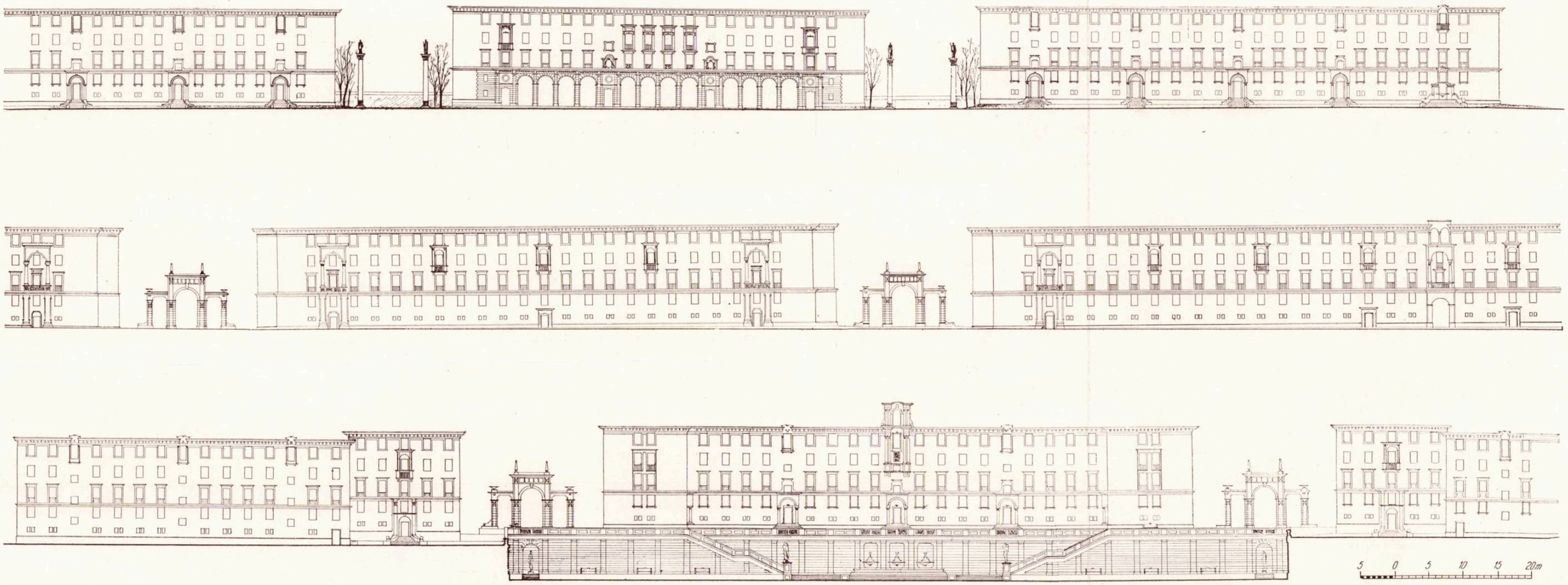

Desfăşurări de-a lungul unor străzi

Perspectivă de-a lungul unei străzi

Perspectivă de-a lungul unei străzi

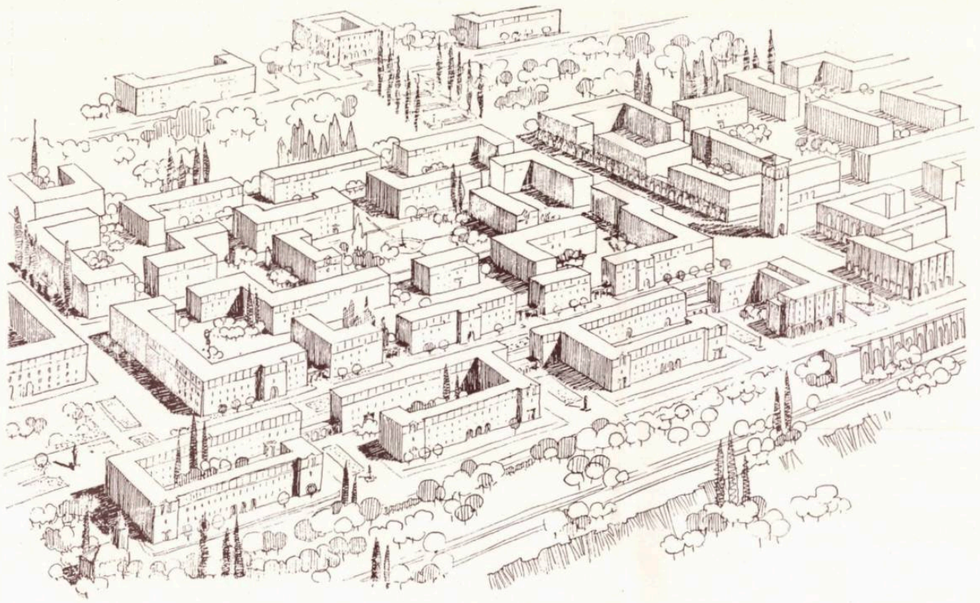

Perspectivă de ansamblu

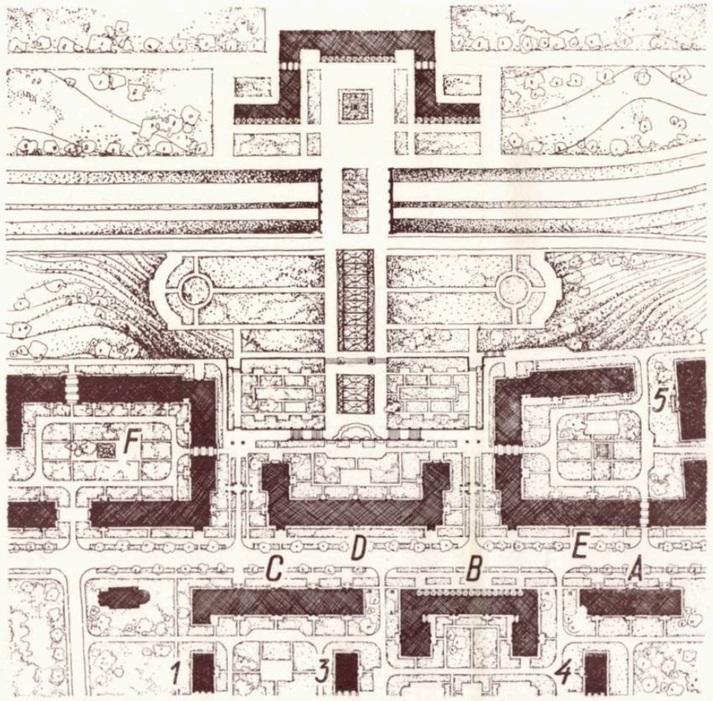

Plan de situație a blocurilor în construcție.
Autori: arh. *T. Iconomu*, arh. *D. Hariton*, arh. *S. Farb*, arh. *P. D. Simionescu*

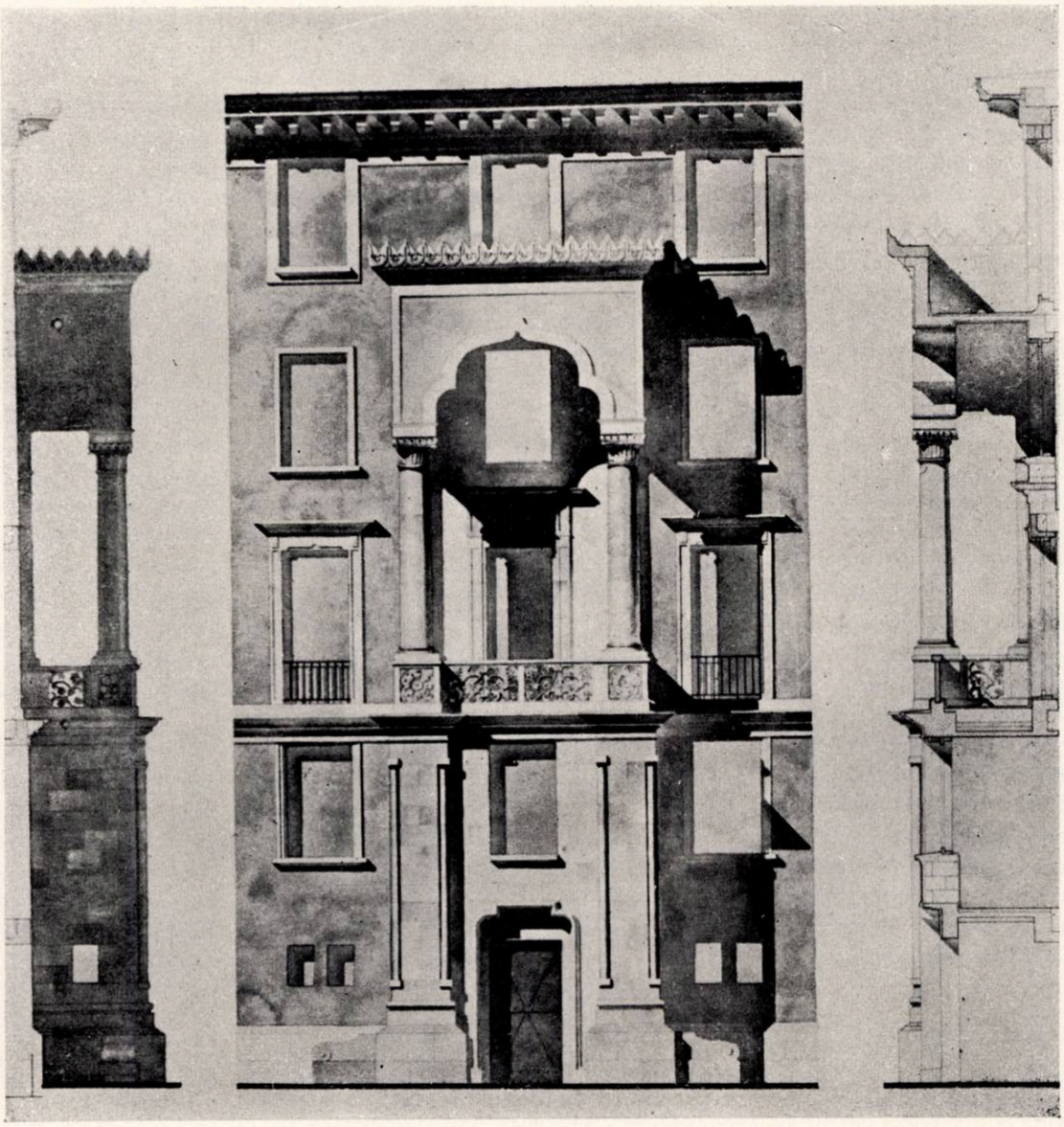

Detaliu de fațadă la blocul D.
Arh. *E. Machedon*, des. *E. Mantu*

circulației comode a vehiculelor și pietonilor, spațiul interior al cvartalelor a fost studiat amănunțit, spre a contribui în cea mai mare măsură, prin buna sa organizare, la îmbunătățirea confortului minerilor.

S-au proiectat drumuri interioare carosabile și pavate, deservind fiecare intrare de scară, alei de pietoni și bănci de odihnă în cadrul spațiilor verzi, incinte cu nisip pentru jocul copiilor, cît și anumite spații mai retrase pentru cerințele gospodărești: locuri pentru bătut covoarele și pentru depozitarea gunoaielor.

Plantația are un rol preponderent în amenajarea exterioară; ea ajută la purificarea aerului și are un rol util, creează spații de umbră, atât dealungul trotuarelor, cât și în zonele de odihnă ale cuartalelor. Plantația este menită să joace un important rol decorativ și de agrement, atît în interiorul cuartalelor, cît și în zonele de plimbare, de care vor profita din plin locuitorii orașului.

In acest sens, proiectanții ISPROR studiază cu grijă un plan amănunțit al plantațiilor, în care se stabilește dela început organizarea grădinilor, speciile florilor și arbuștilor, cît și esențele de copaci cele mai potrivite pentru clima și condițiile locale din Valea Jiului.

★

In modul de construcție al ansamblului etapei 1953 dela Vulcan se desprinde același principiu aplicat pe toată Valea Jiului și anume de a obține o mare economie prin întrebuințarea pe scară cît mai largă a materialului local, cît și prin reducerea manoperei, prin folosirea masivă a materialelor prefabricate și a unui utilaj de șantier adecvat.

Avînd în vedere că sterilul se găsește în mari cantități la Vulcan, construcțiile sunt prevăzute pe ziduri portante din blocuri mici prefabricate (tip Cristianin) de steril. Planșeele sunt din corpuri de umplutură prefabricate tot din steril, așezate pe grinzi prefabricate de beton armat.

Pentru acoperirea celor cinci blocuri, proiectanții au aplicat un sistem nou, care nu folosește lemnul ș care

constă în acoperirea cu ţigle de Marsilia, la pantă foarte mică (20°), aşezate într-un strat de mortar de irasbit pe un pat din dale prefabricate aşezate înclinat. Sistemul este economic şi mai sigur decît cel cu terasă întrebuinţat la construcţiile din 1952.

Deşi într-o regiune de munte şi cu ploi destul de dese, proiectanţii au considerat că expresia arhitectonică nu va avea nimic de suferit prin părăsirea formelor tradiţionale de acoperişuri în pante repezi şi înlocuirea lor prin acest sistem, că arhitectura ar putea fi şi în acest mod integrată organic în peisajul regiunii, folosind în acelaşi timp un sistem economic şi potrivit condiţiilor noastre tehnice.

★

In realizarea ţelurilor propuse, colectivul a întîmpinat mari greutăţi, care au dus, de sigur, la o serie de lipsuri ce se resimt în cadrul proiectării.

Existenţa pe teren a unui număr de blocuri care generau anumite axe şi direcţii, cu o arhitectură nereuşită şi o înălţime mai mică, au creat mari dificultăţi în organizarea ansamblului şi găsirea corespondenţelor cu axele importante survenite prin schiţa de sistematizare. Astfel, se poate considera că axul de compoziţie al pieţei gării nu-şi găseşte suficient corespondenţa în spatele blocului D, unde s-ar fi cerut să existe un spaţiu larg, cu cadrul de piaţă care să susţină acest ax. De asemenea, din aceleaşi cauze, organizarea cuartalului din sud a fost extrem de anevoioasă şi nu şi-a găsit nici acum rezolvarea definitivă.

Tot astfel, întrebuinţarea unor secţiuni tip care nu permit realizarea loggiilor sau spărturilor mai importante, au limitat foarte mult posibilităţile de exprimare plastică reducîndu-le la accente minore, balcoane sau mici volume degajate în dreptul intrărilor.

Elemente arhitectonice mai importante nu s-au obţinut decât la blocul B, la al cărui parter s-a putut proiecta un portic pe întreaga lungime a faţadei, îmbogăţind astfel sensibil imaginea acestei clădiri. De asemenea, la blocul E s-au putut introduce două accente mai importante în cadrul a două travee proiectate special, una către stradă şi alta către vale, care la parter au ganguri de pătrundere în cvartal, iar la nivelele superioare, loggii ample pe ambele părţi, deservind camere adăugate la apartamentele tip.

In urmărirea expresiei plastice nu s-au adus, însă, transformări în dispoziţiile tipurilor de secţiuni de bază. Ele au fost adaptate numai acolo unde cerinţele constructeiv o reclamau, păstrînd în genere toate calităţile de economie pe care le aveau iniţial (dispoziţie, cuplări de instalaţii, dimensiuni, sistem constructiv).

Proiectarea mai are, desigur, şi alte lipsuri, fie de detaliu de construcţie, cum ar fi izolarea fonică insuficientă a planşeelor, fie altele, pe plan mai general, care au fost deja sezisate de locatari, cum ar fi insuficienta dimensionare a unor încăperi sau a uşilor din apartamente.

Trebue adăugat că proiectarea de faţă oglindeşte şi lipsurile pe care le mai au încă secţiunile tip folosite în cursul anului 1953, lipsuri care vor trebui înlăturate în proiectarea din anii viitori.

Proiectanţii au căutat să dea oraşului un aspect şi un caracter care să-l facă demn de stima şi mîndria muncitorilor, să uşureze munca acestora printr-o bună organizare şi dozare a circulaţiilor şi să întărească în rîndurile minerilor din Valea Jiului, odată cu interesul crescînd pentru viaţa nouă pe care o trăiesc, şi sentimentul contribuţiei lor la făurirea unui viitor luminos, la făurirea socialismului.

Teatrul în aer liber din parcul « N. Bălcescu » — Fațada principală.
Autor arh. *P. E. Miclescu*, coautor arh. *D. V. Marinescu*

Teatrul în aer liber din parcul N. Bălcescu

Arh. *P. E. MICLESCU*

Teatrul în aer liber din parcul Nicolae Bălcescu, în raionul Griviţa Roşie, face parte din ansamblul de lucrări realizate în cursul anului 1953, din iniţiativa Partidului Muncitoresc Romîn şi a Guvernului Republicii Populare Romîne. Aceste lucrări împlinesc lipsa unor edificii de educaţie, cultură şi sport în cartiere cu o densă populaţie muncitorească, cartiere lăsate de trecutul regim burghezo-moşieresc într-o completă stare de înapoiere.

Moştenirea lăsată de capitalism în domeniul teatrelor în aer liber o constituie aşa zisele « grădini de vară », de cele mai multe ori improvizate pe locuri virane împrejmuite cu scînduri, între calcane de clădiri. Aceste « grădini », în care se desfăşurau spectacole de « revistă », erau de fapt adevărate întreprinderi comerciale, unde nu primau nici calitatea spectacolului, nici condiţiile în care el se desfăşura, ci beneficiul comercial al întreprinderii exploatatoare.

Acestea exprimă, de altminteri, limpede conţinutul şi caracterul teatrului capitalist, ale cărui scene au fost astfel mijloc de difuzare a celor mai decadente manifestări ale « artei » şi de cea mai scăzută moralitate; el era doar un mijloc de dezorientare şi înşelare a maselor — îndepărtînd din conştiinţa lor adevărata cauză a situaţiei lor mizere — şi mijloc de îmbogăţire a unor capitalişti. Asemenea teatru îşi putea desfăşura activitatea în orice loc şi în orice condiţii.

Cu totul altfel este privit teatrul în regimul socialist. In societatea socialistă, teatrul, devenit instituţie de stat, are rolul de a educa masele, de a le ridica nivelul cultural şi artistic, de a le da posibilitatea să înţeleagă în mod profund realitatea înconjurătoare, de a le transforma în elemente active în lupta pentru construirea noii societăţi.

De aceea, în ţara noastră, în care se construieşte socialismul, teatrul capătă o mare însemnătate politică, artistică şi culturală, căreia trebuie să-i corespundă, atît rezolvarea întregului organism al teatrului, cît şi aspectul lui arhitectonic, amplasarea lui în raport cu ansamblul de construcţii ce formează centrul populat respectiv. Cu asemenea obiective, teatrul în aer liber trebuie să devină şi devine o adevărată operă de arhitectură.

Prima încercare de a realiza un astfel de teatru în Bucureşti o constituie construirea, în 1945, a teatrului în aer

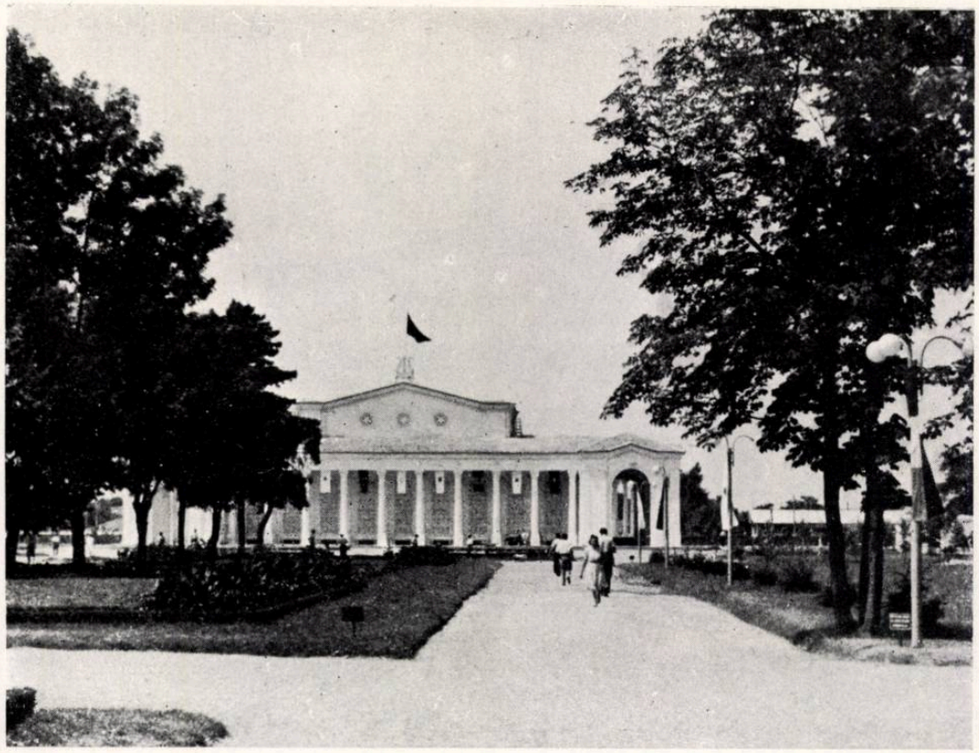

Vederea teatrului din parc.

liber din parcul I. V. Stalin. Pentru prima dată în țara noastră s-a realizat atunci un teatru de vară care nu mai este un simplu schelet de scînduri, ci o construcție — tratată ca un element important în cadrul unui parc — care comportă gruparea unui mare număr de oameni. Acest teatru oferă condiții bune de desfășurare a spectacolelor. El nu constituie, însă, o creație arhitecturală, deoarece expresia lui plastică nu depășește formele rudimentare dictate de condițiile funcționale, masa lui greoaie și informă dăunînd înfățișării parcului.

Menit să constituie un cadru de arhitectură demn de desfășurarea unor importante manifestări culturale, teatrul construit în parcul Nicolae Bălcescu trebuia să exprime elanul, năzuințele de pace și prietenie, bunăstarea poporului nostru care construiește avîntat socialismul și, în același timp, să oglindească nivelul artistic și tehnic al arhitecturii noastre.

Destinat să înzestreze unul din cele mai importante cartiere muncitorești — Griviția Roșie — cartier legat de viața Capitalei noastre printr-un glorios trecut de luptă, amplasarea lui a făcut obiectul unor amănunțite cercetări pe teren în vederea găsirii locului celui mai potrivit tuturor cerințelor de bază: accese, posibilități de transport, cadru, perspective etc. Pe lîngă acestea, construcția ar fi trebuit să dispună de o declivitate naturală în care să se poată înscrie gradenele amfiteatrului, așa cum este de obicei cazul la teatrele antice.

A trebuit, însă, să se renunțe la această cerință, deoarece terenurile disponibile din cuprinsul raionului, care prezentau denivelări favorabile, nu satisfăceau, în schimb, alte necesități mai imperioase. Aceasta a dus la alegerea unui spațiu liber plantat din cartierul Bucureștii Noi, care se întinde pe o suprafață aproape plană de 17 ha, și anume parcul N. Bălcescu. Situat pe bulevardul de penetrație Bucureștii Noi (cu profil transversal de 40 m), parcul este deservit deocamdată de o linie de tramvai ce poate fi oricînd dublată de servicii de autobuze care să asigure teatrului legături lesnicioase cu orice parte a raionului și cu centrul orașului.

Această amplasare s-a impus îndeosebi prin faptul că oferea clădirii un cadru într-adevăr favorabil. Deși parcul a suferit defrișări în anii trecuți și se resimt urmările unei prelungite neîngrijiri, totuși, prin măsuri de regenerare, prin lucrări de replantare și radicală reamenajare, teatrul va dobîndi cadrul verde potrivit, completare indispensabilă arhitecturii sale.

Astfel situat față de ansamblul raionului și de oraș, pentru amplasarea teatrului în parc mai trebuiau îndeplinite o serie de condiții practice funcționale (de acces, orientare, acustică etc.) pe de o parte, și estetice, de altă parte, unele în aparentă contradicție cu celelalte.

In primul rînd era însă necesară precizarea funcțiunilor pe care teatrul era destinat să le îndeplinească, adică stabilirea temei de proiectare — inițial numai sumar enunțată — care cerea un teatru în aer liber cu o capacitate de circa 2000 locuri, avînd caracterul unui teatru de estradă.

Adoptarea cu prea multă ușurință a unei ipoteze în care scena deschisă să fie redusă la o simplă estradă (sau la ceea ce era « orchestra » teatrului antic, care nu mai este propriu-zis delimitată spre public), risca să ducă la soluții confuze, cu totul contrarii principiilor realiste ale teatrului socialist.

Pe de altă parte, pînă la capacitatea de 2000 locuri, un amfiteatru în aer liber poate face față condițiilor de audiție și vizibilitate necesare reprezentării unor foarte variate genuri de spectacole (în special de teatru dramatic propriu-zis și muzical), suprafața pe care se desfășoară

locurile spectatorilor fiind destul de redusă și permițînd ca amănuntele dialogului și mimica actorilor să poată fi urmărită chiar din locurile extreme.

Așa dar, precizându-se intenția de a construi un teatru în aer liber în care să se poată desfășura o cît mai variată gamă de spectacole ale repertoriului dramatic și în bună parte și ale celui muzical, a fost întocmit cu colaborarea a diferiți specialiști, un program potrivit căruia teatrul urma să fie destinat următoarelor manifestări:

— teatru dramatic,
— spectacole de operă și balet,
— coruri, concerte,
— reuniuni publice, conferințe.

Amfiteatrul de circa 2000 locuri [din care circa 1800 locuri pe gradene (bănci continue) și 200—300 locuri într-o galerie acoperită], dispune și de spații anexe acoperite: foaiere, adăposturi în caz de ploaie.

Pentru a asigura gradenelor o bună vizibilitate s-a creat denivelarea necesară prin excavarea terenului și ridicarea lui în jurul excavației, cu pămîntul rezultat din săpătură.

Ansamblul scenei a fost utilat în așa fel, încât să permită reprezentarea cu decoruri proprii a repertoriului dramatic al teatrelor cu săli închise.

Scena propriu-zisă este prevăzută cu spații laterale făcînd și oficiul de magazii de decoruri — accesibile din exterior — depozite de rechizite și tapițerie; planșeul scenei este liber dedesubt, pentru a permite instalații de trape etc., orchestra avînd amenajat un loc la un nivel inferior scenei.

In corpul scenei, pe mai multe etaje, sînt prevăzute cabine pentru artiști și încăperi mai mari pentru figuranți[1] și coriști.

La ultimul nivel, o sală închisă și spații aferente descoperite, mascate vederii publicului, vor face oficiul de foaiere pentru artiști (colectivul teatrului va putea întruni până la 150—170 persoane).

Ansamblul este prevăzut cu instalații electrice pentru scenă, precum și cu instalațiile mecanice de bază (instalații de radioamplificare și retransmisie), instalații sanitare cu apă rece și caldă pentru artiști, grupuri sanitare, canalizare etc.

Programul precizat implica în principiu construirea, pe de o parte, a unui corp de clădiri cuprinzînd scena cu toate anexele ei — în suprafață de circa 500—600 m² și înălțime de circa 15 m, concepută ca pentru orice teatru dramatic — și pe de alta, amenajarea gradenelor amfiteatrului pe panta unei excavații de teren, într-o dispoziție similară cu a teatrului realizat cu cîțiva ani înainte în parcul I. V. Stalin, cu deosebirea amintită că aici nu se putea dispune de o pantă naturală.

Problema amplasării ansamblului în cadrul parcului, privită sub aspectul orientării și circulației, se prezenta astfel:

Pentru a permite reprezentarea de spectacole la orice oră din zi, așa încît, atît dimineața, cît și după amiaza, vederea spectatorilor să nu fie orbită de soare, orientarea cea mai prielnică era nord-sud (amfiteatrul privind spre nord). Acest lucru indica, deci, așezarea teatrului în parc cu axul lui longitudinal paralel cu bulevardul Bucureștii Noi. Pe de altă parte însă, cea mai simplă rezolvare a circulației interioare recomanda accesul publicului prin fundul amfiteatrului.

Prima ipoteză ce se impunea pentru satisfacerea ambelor cerințe, era de a amplasa teatrul spre extremitatea de nord a aleii longitudinale existente (cea mai lungă și mai bogat plantată din parc), în care caz se beneficia, atît de perspectiva lungă a acestei alei, cît și de cadrul verde ce i-l asigura această parte, cea mai împădurită din tot parcul. In acest caz, teatrul urma să fie dispus cu amfiteatrul spre aleea de acces, iar scena cu anexele ei (ascunse vederii publicului), înspre limita de nord a parcului.

Această amplasare nu era însă satisfăcătoare, din considerente de ordin estetic; această alee, care ar fi străbătut

Vederea amfiteatrului

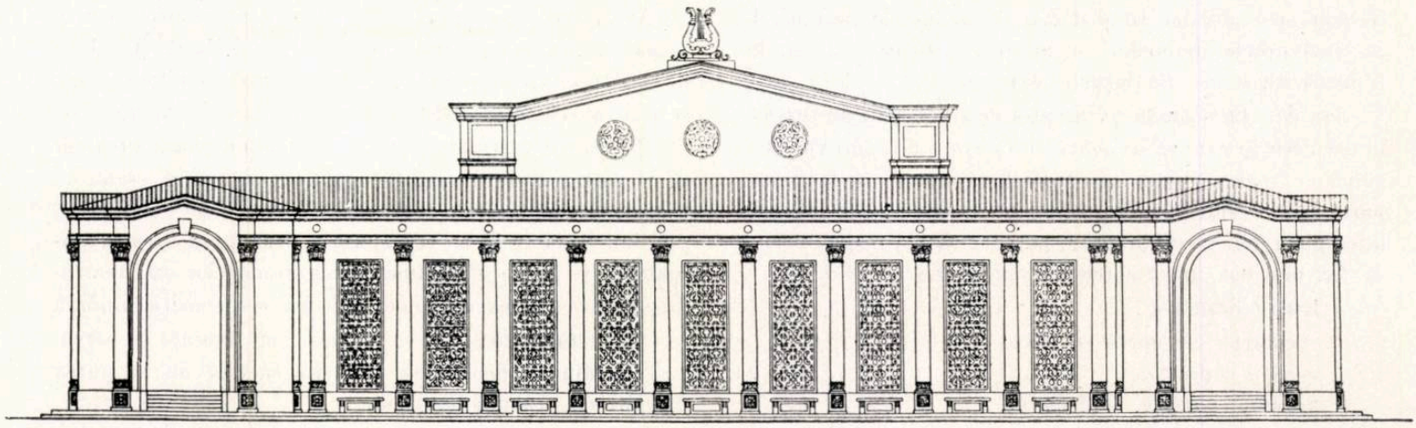

Fațada principală

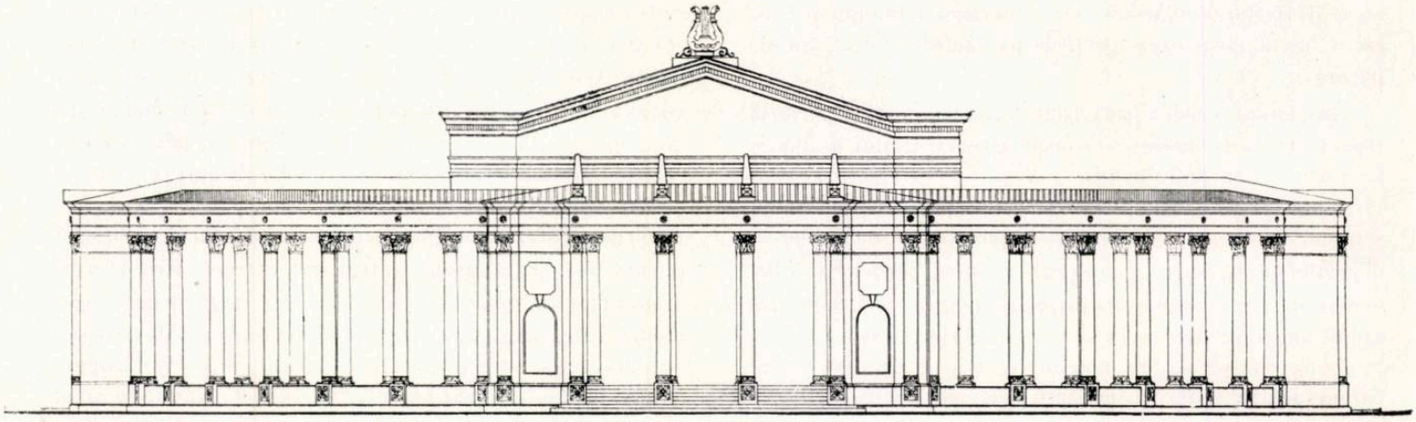

Fațada posterioară

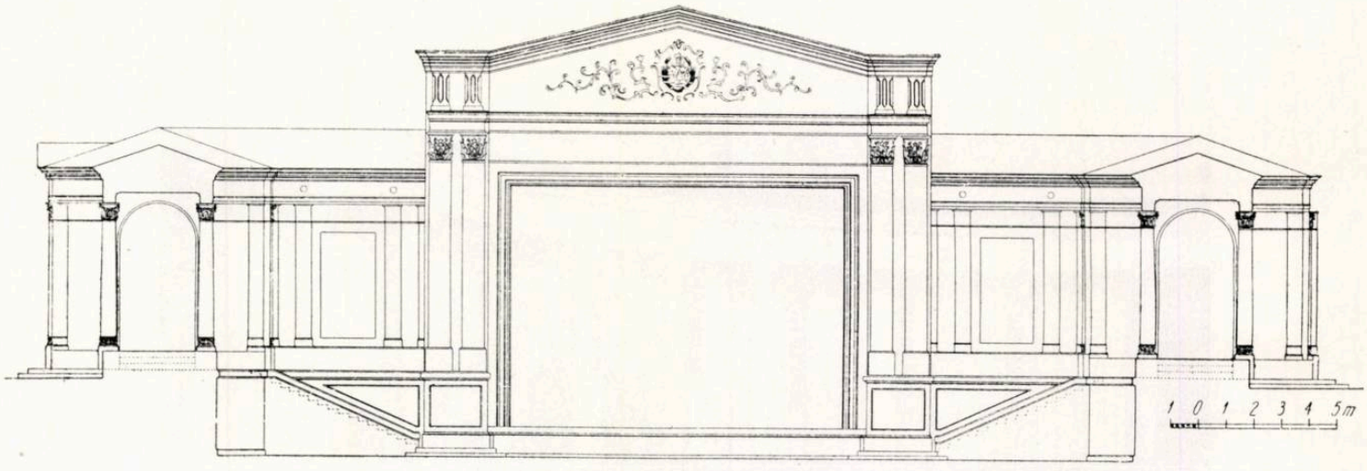

Secție transversală

întreg parcul în lungimea lui spre a duce la teatru, nu este totuși decât un ax de compoziție secundar al parcului, iar teatrul ar fi prezentat înspre artera de acces din centrul orașului, bulevardul Bucureștii Noi, o fațadă laterală. De altminteri, atît pentru eliberarea terenului necesar construcției, cît și pentru degajarea unor perspective din diverse puncte, ar fi fost necesară defrișarea unei însemnate porțiuni din întreaga suprafață plantată cu copaci bătrîni, fapt cu totul contrariu principiului de a feri la maximum plantațiile existente.

Din punct de vedere al exprimării plastice, al echilibrului de ansamblu al compoziției, nici soluția funcțională a acce-

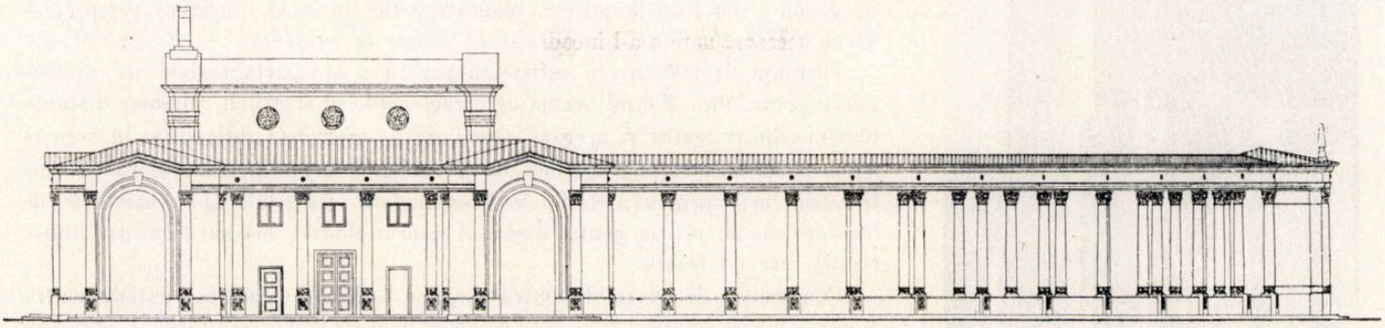

Fațada laterală

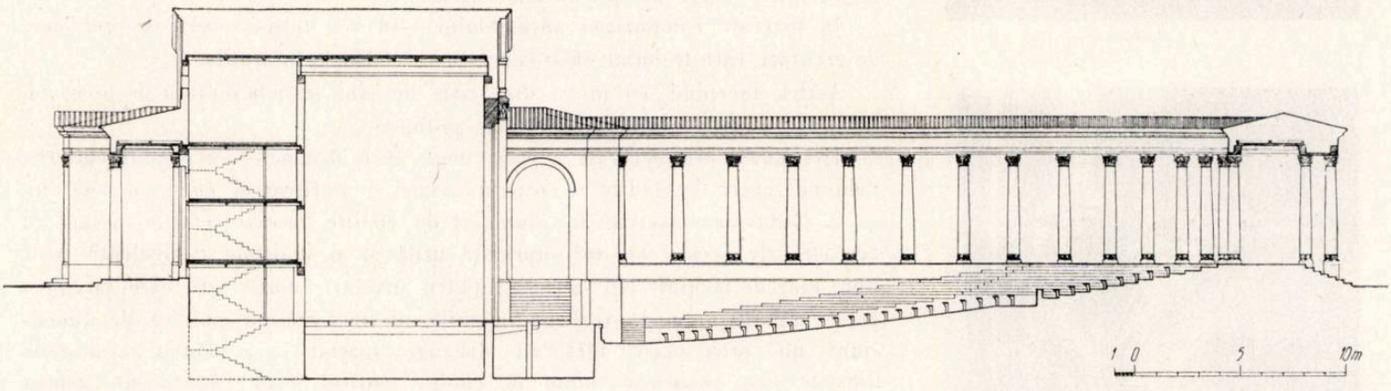

Secție longitudinală

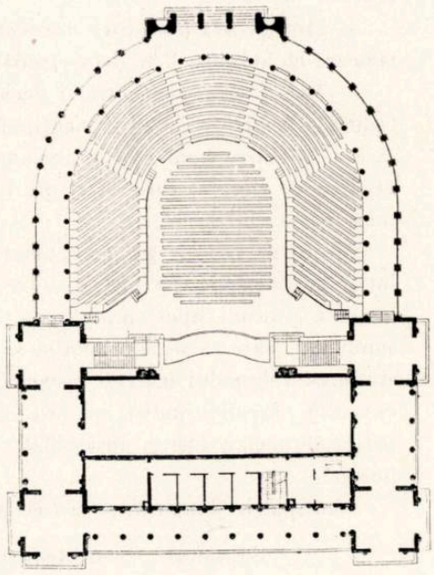

Plan

sului principal prin convexitatea amfiteatrului — volumul important al construcției apărînd în fund, doar ca un corp dosnic — nu era satisfăcătoare.

Această ipoteză de amplasare a fost, de aceea, părăsită în favoarea amplasării teatrului în axul principal al parcului, perpendicular pe bulevardul Bucureștii Noi, deci cu orientare est-vest. Pentru acest amplasament au pledat următoarele considerente:

Cazurile de folosire a teatrului în orele de dimineață fiind practic aproape inexistente, orientarea amfiteatrului spre răsărit era acceptabilă, căci în felul acesta avea soarele în față numai dimineața.

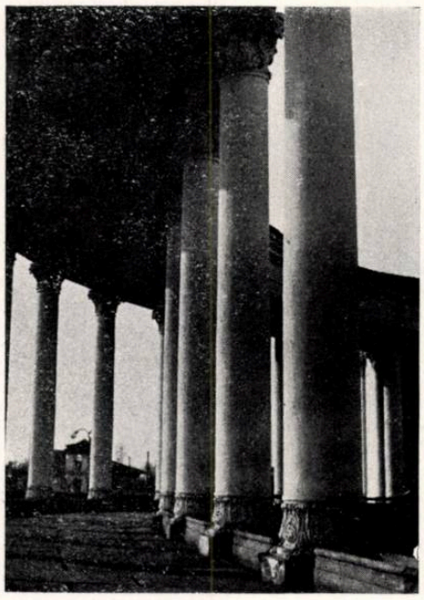

Colonada

Capitel

Bază și piedestal

In ceea ce privește accesul, atît dinspre bulevard, cît și din partea opusă, dinspre strada Olteniei și cartierul ce se va desvolta acolo în viitor, exista posibilitatea creării în ambele părți ale teatrului a unor alei largi, cu partere de gazon și cu flori la mijloc, plantate astfel încît să-i asigure perspectiva verde necesară spre a a-l încadra și a-l scoate în evidență.

Distanța de 200 m era suficientă pentru a îndepărta teatrul de sgomotele bulevardului. Ținînd seama de caracterul local al străzii Olteniei, distanța de 50 m dintre teatru și această stradă era de asemenea suficientă. In această parte trebuia creată o perdea de plantație compactă, concentrică cu amfiteatrul, atît pentru a limita vederea înafara parcului, spre cartierul de locuințe vecin, cît și pentru a realiza cadrul plantat necesar legăturii dintre stradă, parc și teatru.

Compoziția de ansamblu putea dispune astfel de elemente esențiale pentru a putea fi echilibrată. Teatrul, amplasat în centrul de gravitație al parcului, urma să prezinte corpul masiv al scenei în axul perspectivei principale dinspre bulevard și o intrare secundară în partea opusă scenei, intrare care prin arhitectura ei mai ușoară și scundă putea să se încadreze mai bine în unghiul de vedere dinspre strada Olteniei.

In privința compoziției ansamblului s-au ivit totuși o serie de probleme, de greutăți, care trebuiau să-și capete o rezolvare prin studiu.

Astfel, începînd cu însăși dispoziția de plan inițială dictată de program, trebuiau să fie rezolvate următoarele probleme:

1. Legarea arhitecturală a celor două părți distincte, cu caracter diferit: volumul masiv de clădire al corpului scenei și amfiteatrul cu gradenele lui.

2. Reducerea masivității volumului de clădire necesar corpului scenei cu anexele sale (peste 500 m² suprafață utilă și o înălțime echivalentă cu a unui bloc de locuințe cu subsol și patru nivele) — masivitate care făcea ca acesta să fie greu de realizat în mijlocul unei grădini publice de dimensiuni nu prea mari, fără a-i distruge spațiul și a dăuna atmosferei liniștite (un asemenea volum de clădire putînd lesne căpăta un aspect brutal și apăsător).

3. Nepotrivirea dintre funcțiunea corpului de clădire cu serviciile scenei și rolul de corp principal ce i-l dă situația lui în capul perspectivei de acces a publicului.

4. Profilul terenului care prezenta o pantă mică foarte defavorabilă, ce coboară cu aproape 1 m dela stradă pînă la amplasamentul clădirii.

5. Necesitatea concentrării locurilor spectatorilor pe o suprafață cît mai redusă — pentru a putea fi menținute în limita distanței maxime de vedere, fără a sacrifica confortul — precum și înscrierea amfiteatrului într-o formă geometrică simplă, care să se poată lega arhitectonic în mod cît mai armonios, cu corpul scenei.

Eforturile inițiale în compunerea ansamblului au fost astfel îndreptate, întîi spre a reduce pe cît posibil volumul aparent al clădirii, pentru a-l aduce la scara grădinii, apoi spre găsirea unui element comun ambelor părți ale ansamblului, care să le cuprindă și să le lege organic între ele, să ușureze masivitatea volumului înalt al scenei și să dea fațadelor principale importanța cuvenită. Aceste condiții au fost satisfăcute prin adoptarea unei dispoziții periptere pentru întreg ansamblul, dispoziție care-i putea crea un caracter unitar.

Principalele date caracteristice ale proiectului sunt următoarele:

Suprafața:	— amfiteatru	1000	m²
	— portic	250	m²
	— ansamblul scenei	670	m²
	— volumul total	11850	m³

Clădirea din zidărie de cărămidă și planșee de beton armat, parte făcute din elemente prefabricate, parte turnate (cu excepția planșeului scenei, de o construcție mixtă, cu grinzi principale de beton armat și grinzi secundare de lemn care susțin pardoseala de scînduri impusă de necesitățile scenice) cuprinde:

a) scenă, adîncă de circa 10 m, cu o deschidere de 12 m înspre amfiteatru şi o înălţime liberă de 10,60 m sub planşeul din prefabricate de beton armat ce o desparte de podul cu instalaţii mecanice; spaţiul de dedesubtul scenei permite orice instalaţie de trape etc.; la acelaşi nivel, sub scenă, este rezervat şi spaţiul pentru orchestră, de circa 60 m²;

b) două « buzunare » care degajează scena lateral, servind şi la depozitarea decorurilor;

c) încăperi anexe care sînt prevăzute, atît la nivelul scenei, cît şi sub aceasta, pentru mobilier, tapiţerii şi rechizite, depozitarea materialelor electrice etc.;

d) deasupra « buzunarului » mai scund (spre nord) al scenei este prevăzută pătrunderea decorurilor şi de asemenea trei încăperi pentru radio, mecanici, electricieni, cu acces direct pe scenă printr-o scară metalică;

e) în spatele scenei, pe întreaga ei înălţime, împărţite pe patru nivele deasupra unui subsol cu instalaţii, sînt amplasate cabinele pentru actori (prevăzute cu instalaţii de apă caldă şi rece), camerele pentru figuranţi şi corişti, grupurile sanitare respective şi duşurile comune de etaj; toate aceste încăperi sunt direct legate cu scena printr-o scară de beton armat care are acces şi din exterior;

f) lîngă intrare se află un vestibul care serveşte, de asemenea, drept cameră de aşteptare; alături se află biroul administraţiei teatrului;

g) un foaier pentru artişti care se găseşte la ultimul etaj şi are acces la două mari terase — ascunse de vederea publicului — destinate odihnei şi recreaţiei artiştilor.

Intreg acest ansamblu asigură colectivului condiţii bune de muncă [1]).

Pentru a reduce din masivitatea volumului aparent al clădirii, prea apăsător faţă de dimensiunile grădinii dacă ar fi fost exprimat în întregul lui, s-a utilizat mijlocul de a-l îngropa, aşa încît nivelul scenei se află la — 1,60 faţă de cota trotuarului, iar cota inferioară a pardoselii amfiteatrului la — 2,70 m.

Adîncimea amfiteatrului corespunde astfel şi denivelării necesare pantei gradenelor pentru a le asigura o bună vizibilitate, fără ca ele să se ridice cu mai mult de 1 metru pe umplutură, deasupra cotei terenului, acest lucru contravenind, atît principiilor unei construcţii economice, cît şi, mai ales, cerinţelor plastice. Intr-adevăr, înspre exterior, un zid de susţinere al unui rambleu mai înalt de un metru ar fi avut un aspect greoi, disproporţionat faţă de volumul clădirii şi ar fi fost deci necorespunzător cerinţelor compoziţiei şi expresiei plastice.

Pentru a obţine o vizibilitate bună, cu o denivelare minimă a gradenelor, amfiteatrul a fost despărţit în două părţi de un parapet jos de zidărie, într-o dispoziţie asemănătoare cu aceea, foarte judicioasă, a micului teatru în aer liber din oraşul Frunze (R.S.S. Kirghiză), şi anume un parter cu bănci paralele cu scena şi un balcon cu gradene concentrice.

Faţadei principale a teatrului, orientată spre aleea de acces, îi corespund serviciile scenei: cabinele actorilor şi coriştilor, birourile administraţiei, scara, etc., încăperi utilitare ce trebuiau ascunse vederii publicului (care nu are acces în această parte a clădirii şi trebue s-o ocolească pentru a ajunge la amfiteatru).

Dublarea acestei faţade cu un portic face ca această faţadă (care în realitate nu corespunde decît unui dos de scenă) să capete caracterul cuvenit recepţiei publicului, acel caracter deschis şi primitor, atît de viu exprimat de pridvorul celei mai modeste case de ţară. Acest portic se continuă, atît în faţadele laterale, cît şi în jurul amfiteatrului, îndrumînd, împărţind şi canalizînd circulaţia publicului pînă la scările mari ce coboară la parterul amfiteatrului, de o parte şi de alta a scenei, şi mai departe, din porticul semicircular, la gradenele balconului.

S-a urmărit să se asigure porticului, ale cărui coloane susţin un antablament care se continuă de jur împrejurul clădirii cu cornişa la înălţimea de

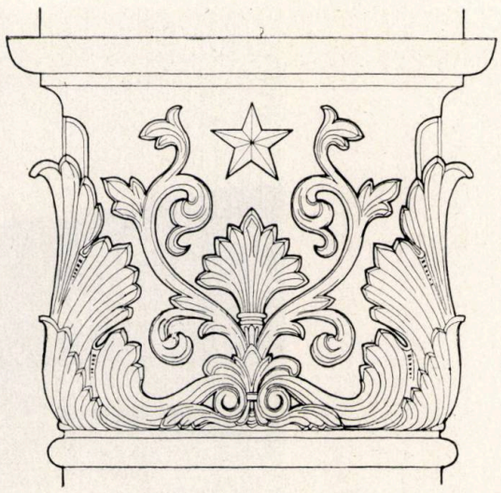

Capitelul dela pilastrul scenei

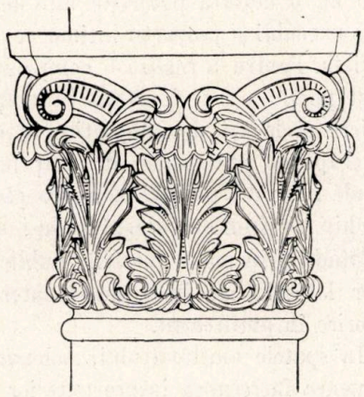

Capitel

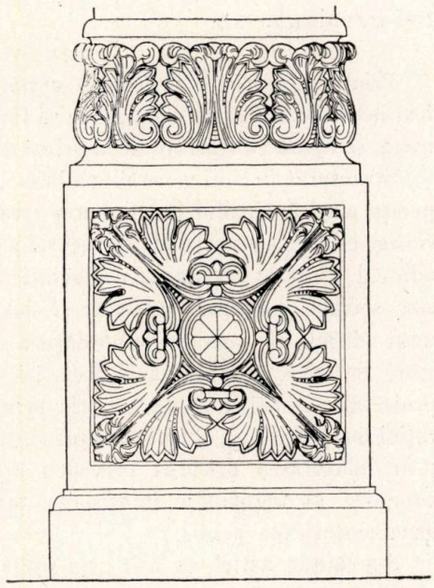

Bază şi piedestal

[1]) Ca normativ de bază au fost luate normele din lucrarea « Construcţii verzi » de L. B. Lunţ.

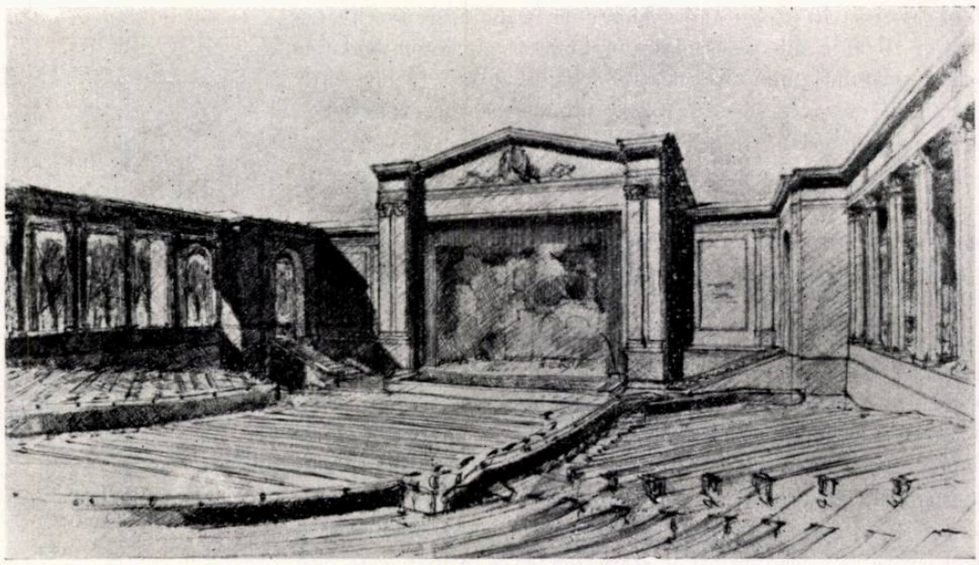

Perspectivă interioară

7,50 m, o măsură potrivită față de construcția și ambianța parcului și proporții intime ce dau scara întregului edificiu. Pentru a realiza o compoziție cît mai expresivă, acest portic a fost împărțit în spații care servesc drept foaiere și locuri de adăpostire în caz de ploaie. El este întrerupt de pavilioane de colț puternic decroșate, cu arcadă între doi pilaștri deasupra căreia cornișa se frînge în chip de fronton, accentuîndu-i axul, pentru a marca, în fațada principală, intrările publicului în capătul porticelor laterale, iar în fațadele laterale, axele scărilor de coborîre în amfiteatru.

In spatele amfiteatrului, colonada porticului este de asemenea întreruptă înspre exterior de pavilionul intrării dinspre strada Olteniei, viguros decroșat, cu trei intercolonamente între două plinuri masive, supraînălțat cu patru pinacluri ornamentali.

In fațada principală, corpul înalt al scenei domină ansamblul, accentuînd cu axul frontonului lui — în vîrful căruia se înalță o liră — simetria riguroasă a compoziției, fără a fi însă copleșitor prin masa lui, datorită porticelor ce-l înconjoară.

★

Printre obiectivele principale urmărite în proiectare a fost acela ca întreaga compoziție să fie ușor și liber exprimată, să apară cu claritate dela prima vedere.

Structurat în linii generale pe baza principiilor de compoziție clasică, tinzînd la îmbinarea creatoare a procedeelor clasice cu formele naționale, proiectul a urmărit să exprime adîncul caracter popular și democratismul orînduirii noastre sociale, păstrînd totodată și nota festivă potrivită unui edificiu în care se vor desfășura importante manifestări artistice. In măsura în care își va fi atins scopul, proiectul a izbutit aceasta, nu atît prin limbajul ornamentației și al decorului, ci mai mult prin mijloace arhitectonice, prin înlăturarea oricărui procedeu arhitectural care să complice, să îngreuneze înfățișarea, precum și a oricărei ornamentații de prisos.

S-a căutat, astfel, ca atît prin simplitate și cumpătare, claritate și echilibru, cît și mai ales prin rapoartele intime realizate între diferitele elemente și detalii de arhitectură și decorație, să se apropie compoziția de însușirile de bază ale artei noastre naționale din care se desprinde acel lirism ușor, voios și sănătos, zîmbitor și primitor, specific poporului nostru.

Ordinul întrebuințat, element de bază al arhitecturii teatrului, de proporții, compoziție și detalii originale, provine din forme clasice, în interpretarea ce li s-a dat în țara noastră.

Inițial s-a prevăzut ca coloanele cu fusul de secțiune poligonală să fie prefabricate. Dar din cauza unor dificultăți de realizare, ele au fost turnate pe loc din beton armat, cu secțiune rotundă, pe un piedestal aproape cubic, a cărui formă și decorație sunt caracteristice arhitecturii noastre naționale.

Principiul coloanei pe piedestal a fost adoptat spre a da posibilitatea folosirii unuia și aceluiași ordin în situații diferite, pentru a păstra unitatea arhitecturii clădirii, precum și pentru a permite adaptarea proporțiilor acestuia la fiecare din aceste situații.

Astfel, în fațada principală — care după cum se știe este defavorizată de panta coborîtoare a terenului — pe lîngă corectările aduse acestuia și ridicarea întregii construcții pe două trepte, piedestalul contribuie la înălțarea și punerea în valoare a coloanelor peristilului. Piedestalul ajută de asemenea la proporționarea porticului semicircular; la colonada exterioară, cu toate că piedestalul este angajat în zidul de susținere al rambleului amfiteatrului, el contează totuși împreună cu coloana, în raportul dintre înălțime și intercolonament, pe cînd la colonada interioară, cu intercolonament mai redus, coloana este lipsită de piedestal.

La același portic, semicercul fiind racordat cu porțiuni în linie dreaptă, este de menționat corecțiunea optică adusă intercolonamentelor printr-o descreștere progresivă a lor, astfel încît să nu poată fi simțită diferența deschiderilor dintre coloanele din partea curbă și cele din porțiunile drepte.

Antablamentul, cu o modenatură simplă și sobră, fără ornamente clasice (înafară de denticulii obișnuiți în inter-

pretarea locală a arhitecturii clasice), cu friza decorată cu butoni ornamentali ce amintesc pe cei specifici arhitecturii noastre naţionale, susţine o învelitoare de olane, care prin forma şi culoarea ei contribuie la localizarea arhitecturii ansamblului.

Alt element decorativ tradiţional, important în arhitectura clădirii, este traforul, folosit pentru a ascunde ferestrele serviciilor scenei. Acesta decorează şi uşurează peretele de fond al porticului din faţada principală, ajurîndu-l aproape pe toată înălţimea lui. Atunci cînd printr-un dispozitiv special prevăzut, traforul poate fi puternic luminat din interior, el capătă un rol deosebit în expresia plastică a clădirii, prin efectul decorativ de noapte astfel obţinut.

In faţade, sub portice, precum şi în frontonul corpului scenei — unde culminează deasupra porticelor — apar motivele ornamentale în trafor — de asemenea caracteristice tradiţiei naţionale — avînd ca temă de compoziţie steaua în cinci colţuri.

★

In privinţa ornamentaţiei teatrului sunt de relevat unele lipsuri.

Formelor ei bazate pe moştenirea noastră artistică li se poate reproşa — cu toate că sînt prelucrate în compoziţii originale — că sînt încă prea aproape de modelele care le-au inspirat, că procesul de creaţie nu a fost dus mai departe, pentru a ajunge o prelucrare mai hotărîtă, mai îndrăzneaţă, mai profundă, în forme corespunzătoare timpurilor noastre.

In cursul procesului de proiectare, arhitecţii, în colaborare cu artiştii plastici, nu au pierdut din vedere acest fapt. Dacă nu au putut da însă roadele dorite, aceasta se datoreşte în special termenului extrem de scurt al lucrării.

Expresivitatea clădirii trebuie, aşadar, căutată în armonia maselor ei, în silueta ei, în unitatea compoziţiei, în liniştea, seninătatea şi oarecum monumentalitatea la care tinde clasicismul ei, eliberat de dogmatismul celor cinci ordine.

Cunoaşterea greutăţilor de care se loveau organele de execuţie, a problemelor tehnice şi tehnologice ce determinau adoptarea anumitor materiale, modul de a le pune în operă şi deci crearea formelor de arhitectură corespunzătoare, apărea cu atît mai imperioasă, cu cît de buna rezolvare a acestor probleme prin proiectare era condiţionată şi posibilitatea realizării clădirii în termen scurt. De aceea s-a urmărit a fi prevăzute în proiect materiale şi procedee tehnice care să permită o execuţie simplă şi rapidă în bune condiţii. In special, în materie de finisaje au fost făcute în proiect sacrificii în acest sens (ornamente de ipsos, în loc de piatră artificială, pardoseli de beton în loc de piatră, tencuieli simple zugrăvite sau spoite etc.).

Este de regretat că renunţînd, pe de o parte, la unele materiale preţioase şi la anumite procedee de execuţie corespunzătoare, clădirea n-a beneficiat, în schimb, în măsura dorită, de buna calitate a execuţiei finisajelor.

Pe întreg parcursul proiectării, colectivul de arhitecţi proiectanţi a primit un ajutor preţios prin sfaturile şi îndrumările continue date de organele C.S.A.C. şi ale Sfatului Popular al Capitalei.

Teatrul în aer liber din parcul Nicolae Bălcescu reprezintă o lucrare valoroasă, unul din monumentele arhitecturale cu care se mîndreşte Capitala patriei noastre. El reprezintă încă una din nenumăratele construcţii realizate în scopul creşterii nivelului cultural al oamenilor muncii din ţara noastră. Acestei griji permanente a Partidului Muncitoresc Romîn şi a Guvernului Republicii Populare Romîne pentru ridicarea continuă a nivelului material şi cultural al oamenilor muncii din ţara noastră, a căutat să-i răspundă prin eforturile depuse colectivul care l-a proiectat.

Cămin muncitoresc în execuţie

Proiectarea de cămine muncitoreşti

Arh. *N. FLORESCU*

Printre construcţiile ce se realizează în masă în ţara noastră, ilustrînd preocuparea permanentă a Partidului şi Guvernului pentru creşterea buneistări a oamenilor muncii, sînt şi căminele muncitoreşti.

In proiectarea ansamblurilor de locuinţe, căminele apar ca elemente importante ce au rolul să asigure cazarea muncitorilor nefamilişti.

Avînd în vedere numărul mare de cămine necesare, s-a început şi la noi — pe baza experienţei sovietice de tipizare a construcţiilor — proiectarea de construcţii de cămine.

Programul acestor cămine, întocmit pe baza cerinţelor şi posibilităţilor actuale din acest domeniu în ţara noastră, precum şi în lumina indicaţiilor date de « Kratkii spravocinik arhitektora » 1951, cuprinde:

vestibul, hol, camere de dormit pentru numărul respectiv de persoane, *cameră de zi, vestiare, oficiu* de preparare a mîncării, *camere de curăţire, grupuri sanitare* formate din *spălătoare, duşuri* şi *wc-uri, depozit de rufe, cabină pentru portar, depozit de valize* şi *spălătorie.*

In dimensionarea acestora s-a folosit schema de normativ cuprinsă în tabela de mai jos:

Vestibul + hol	0,18 m²/pers.
Dormitoare	4,50 m²/pers. maximum 6 pers. în cameră
Cameră de zi	0,15 m²/pers.
Vestiare-curăţire	0,15 m²/pers. la fiecare nivel
Spălătoare	1 la 8 persoane
Duşuri	1 la 15—25 pers.
Cabine igienă	1 la 50 femei
WC	1 la 12 femei 1 la 18 bărbaţi + 1 pisoar la 18 bărbaţi
Oficiu bucătărie	cca 12 m² la fiecare etaj
Depozit de rufe	1 la fiecare etaj

Cu deosebită atenţie a fost studiată unitatea de bază a căminului, camera de locuit, căutîndu-se atît satisfacerea necesităţilor de confort ale locatarilor, cît şi a condiţiilor de ordin economic şi constructiv. Din studiul asupra camerei de locuit, făcut în baza acestor condiţii, a reieşit ca soluţie optimă camera de patru paturi, fiind admisibilă, în mod excepţional, şi cea de cinci paturi (tipul *a* şi *a'* de 3,70 m — 3,90 m × 5,20 m, tipul *b* de 3,61 m × 5,60 m, tipul *c* de 3,80 — 4,00 m × 6,00 m; la tipul *a*, *a'* şi *c* se consideră dimensiunea mică interaxul zidurilor despărţitoare).

Dimensiunile camerelor au rezultat din ipoteza folosirii prefabricatelor, ţinînd seama şi de dimensiunile mobilierului STAS prevăzut.

Sistemul de construcţie ales iniţial a fost ziduri portante longitudinale şi grinzi de beton armat cu corpuri de umplutură. Acest sistem poate fi însă înlocuit cu altele, cum ar fi grinzi transversale sau ziduri transversale cu chesoane etc.

Intrucît deschiderile camerelor se înscriu în sistemele de construcţie întrebuinţate curent la locuinţe, căminele se vor putea realiza, în general, în cadrul cuartalelor de locuinţe.

Camerele de tip *a* şi *b* — de patru paturi — au avantajul că se înscriu în dimensiunile curente ale grinzilor întrebuinţate în momentul de faţă pe şantiere (sistemul de construcţie din grinzi de 5,20 sau 5,60 m deschidere şi corpuri de umplutură).

Camera *c* cu cinci paturi (6 m adîncime) prezintă greutăţi de execuţie, deoarece la construcţiile prevăzute cu grinzi şi corpuri de umplutură, grinzile prezintă pericolul ruperii la transport, 6 m fiind limita teoretică admisă pentru acest sistem de planşeu.

Soluția *a* mai are avantajul că se înscrie în indicii economici foarte aproape de normă (4,73 m²/persoană în cameră) în timp ce soluția *b* dă 4,92 m²/persoană în cameră.

Soluția *a* prevede alimentarea sobelor de pe culoar, ceea ce prezintă un plus de confort, mai ales în ipoteza încălzirii cu cărbuni.

Camerele tip *a* și *c* corespund normelor sovietice în ceea ce privește înălțimea camerelor (peste 3 m liber, rezultînd un cubaj mediu de peste 14 m³). De asemenea, au fost prevăzute ventilații în camere de același tip ca la proiectele de locuințe elaborate de ISPROR.

Tipul *b* de cameră prezintă deficiența că nu are focarul sobei înafara camerei, iar ventilația de 12,5×12,5 nu este suficientă. Înălțimea camerei este de 2,74 m ca și la locuințe, compensîndu-se cubajul mai redus prin suprafața mai mare (ceea ce scumpește însă construcția). La această soluție, grinda de rezistență este chiar aceea a locuințelor curente, 5,60 m ceea ce pentru cămine de mică capacitate este un avantaj în execuție.

In ipoteza că volumul de construcție este mare, mărindu-se astfel și numărul de prefabricate necesare, poate deveni rentabilă executarea căminelor cu grinzi de deschidere diferită de a locuințelor, recomandîndu-se tipul de cameră *a*.

S-au proiectat trei tipuri de plan, și anume:

— tipul de plan A, cu un grup sanitar, cu camere tip *a*, valabil pentru un singur sex pe întregul cămin, întrucît circulația sa se face prin holul clădirii, hol care deservește și celelalte nivele (autor arh. N. Florescu);

— tipul de plan B, cu un grup sanitar, cu camere tip *b*, care are posibilitatea despărțirii sexelor pe nivele, circulația fiind înafara etajelor curente (accesul la scară direct dela intrare; autor arh. G. Morariu).

— tipul de plan cu două grupuri sanitare amplasate în capete, în trei variante (autor arh. N. Florescu): C_1 — prima variantă cu camere tip *a*; C_2 — a doua variantă cu camere tip *c*; C_3 — a treia variantă cu camere tip *a'*, avînd capacitatea sporită, valabilă în special pentru încălzirea centrală și multe nivele (peste p+2 etaje).

In planurile tip A, C_1, C_2, C_3 s-a încercat să se acorde o grijă permanentă pentru ca cei ce vor locui în cămin să găsească un mediu plăcut, optimist. S-a căutat să se creeze o arhitectură ordonată, clară, cu circulații largi și logice, încăperi bine studiate și cu înălțime suficientă. Totuși, unele aspecte n-au fost aprofundate suficient. In primul rînd, problemele constructive n-au fost studiate în ansamblu, o greșeală fiind legarea în mod mecanic a rezolvării constructive a căminelor de aceea a construcțiilor de locuințe. Apărea clar dela început — și proiectantul cunoștea acest lucru — că planșeul rezemat pe deschiderea mică va aduce economii serioase; această soluție n-a fost pusă însă la baza studiilor de arhitectură, ca variantă, pentru a se putea trage concluzii clare.

Fațadele sunt departe încă de un stadiu final de studiu, deși s-a efectuat și un proiect de execuție (cămin pentru 186 persoane). Dacă în ansamblu fațadele sînt oarecum rezolvate, mai sînt elemente importante de detaliu, nerezolvate, cum ar fi elementul central al intrării principale, care nu are o terminație satisfăcătoare la partea superioară. Intenția de a cupla ferestrele pe centru, pentru a rezolva cu un element amplu tratat pe înălțime, este justă, dar partea superioară nu este rezolvată. De asemenea, tratarea pilei de mijloc de aceeași importanță cu cele două de margine creează impresia neplăcută de plin în ax.

In ceea ce privește planul B, trebuie arătat că el are o serie de deficiențe importante. Intrarea, care se face pe axul construcției, găsește în interiorul vestibulului un zid în față, iar scara este așezată astfel că împiedică utilizarea holului. Această rezolvare, strict utilitară, arată lipsa de

Tip a. Cameră cu 4 paturi (la colț 3 paturi). Adîncimea camerei 5,20 m, încălzire cu sobe. Valabil pentru planurile tip A_1 și C_1.

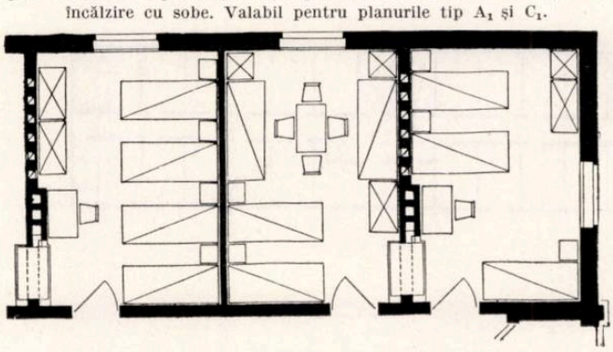

Tip a' Cameră cu 4 paturi. Adîncimea camerei 5,20 m, încălzire centrală. Valabil pentru planul tip C_2

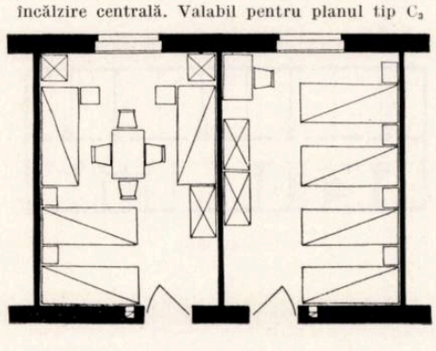

Tip b. Cameră cu 4 paturi. Adîncimea camerei 5,60 m, încălzire cu sobe. Valabil pentru planul tip B.

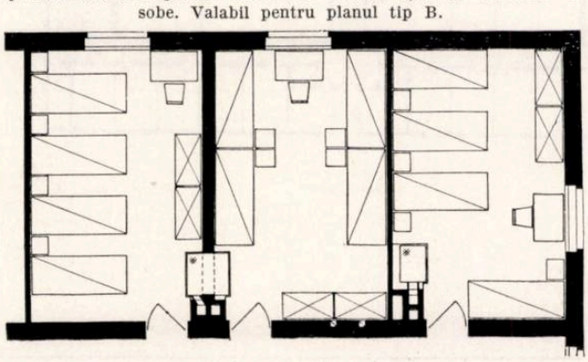

Tip c. Cameră cu 5 paturi (la colț 4 paturi). Adîncimea camerei 5,60 m, încălzire cu sobe. Valabil pentru planul C_2 similar cu C_1

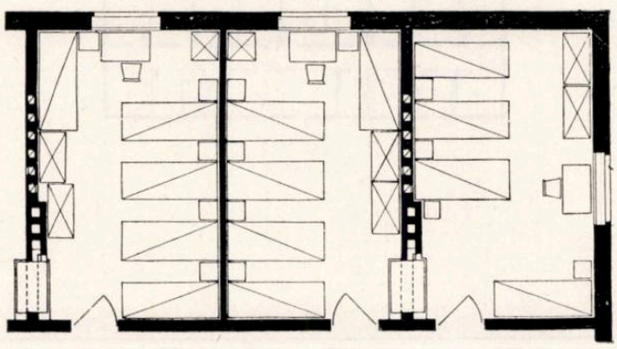

Tip A

Faţadă principală (parter + etaj).

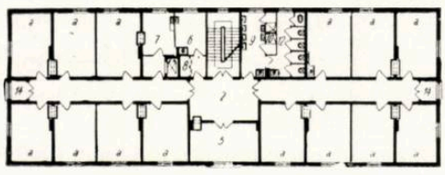

Plan etaj.

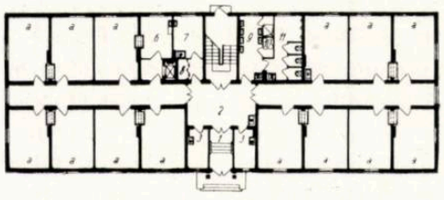

Plan parter.

Tip C1

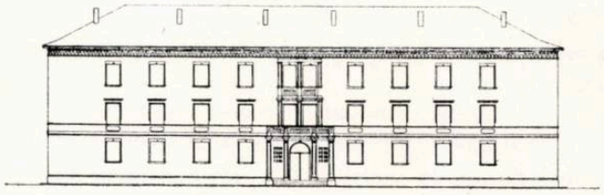

Faţadă principală (parter + 3 etaje).

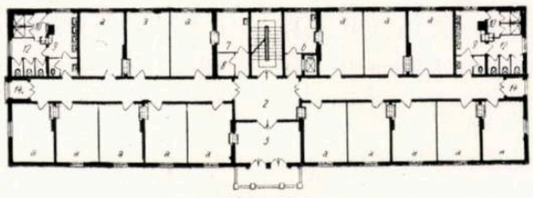

Plan etaj.

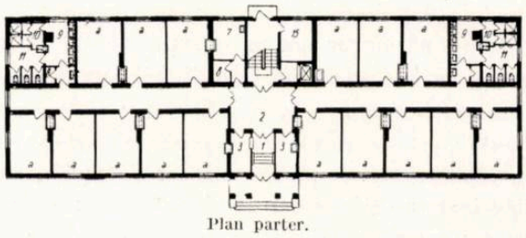

Plan parter.

Tip B

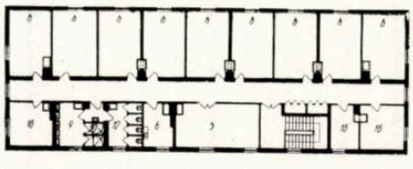

Plan etaj.

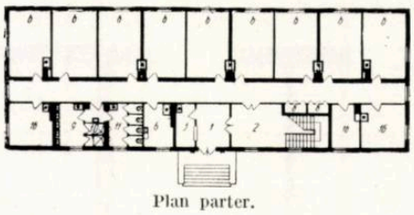

Plan parter.

Tip C

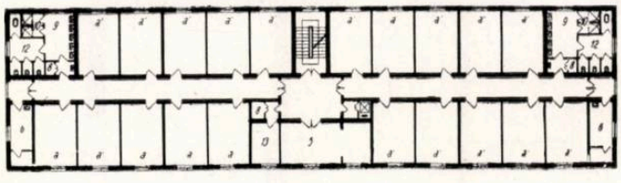

Plan etaj.

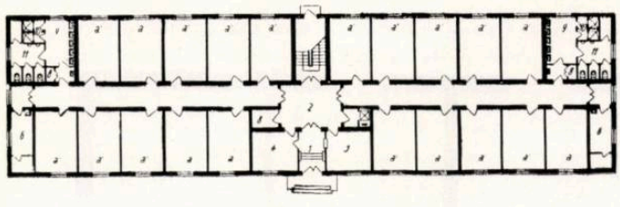

Plan parter.

TABELA I *)

Tip de plan de bază	Nr. nivele	Nr. paturi pe nivel	Total nr. paturi	Nr. paturi în cameră și tip de cameră	Nr. grupuri sanitare pe nivel	Sexe cazabile. Proporția posibilă în %	Observații
A	p+1 p+2	52	104 156	4_a	1	1 sex 100%	Studiate în ipoteza încălzirii cu sobe
B	p+1 p+2	44	88 132	4_b	1	2 sexe 50%, 100%, 33%, 100%	
C_1	p+1 p+2	62	124 186	4_a	2	2 sexe 25%, 50%, 100% 16,5% 33%, 50%, 100%	
C_2	p+1 p+2	78	156 234	5_c	2	2 sexe 25%, 50%, 100% 16,5%, 33%, 50%, 100%	
C_3	p+2 p+3	80	240 320	$4_a'$	2	2 sexe 16,5%, 33%, 50%, 100% 12,5%, 25%, 37,5%, 50%, 100%	Studiate în ipoteza încălzirii centrale

*) Combinările din tabelă nu sunt limitative. Ele se încadrează însă în proporțiile cele mai indicate și în posibilități constructive curente.

grijă pentru crearea unui spațiu de primire plăcut și ordonat, amintind de « mașina de locuit » funcționalistă. Soluționarea asimetrică voită, funcționalistă, a planului a dat naștere la gîtuirea intrării în grupul sanitar, la fațade laterale cu goluri dezaxate, la dezordinea coșurilor pe acoperiș etc. Păstrarea înălțimii de etaj de la locuințe pentru a folosi scara prefabricată de la locuințe a dus la obligativitatea unor parapete de 40—50 cm la camerele de locuit, făcînd nerealizabilă mobilarea camerelor în condiții bune și folosirea spațiului din dreptul ferestrelor, deși în detaliul *b* este indicată în acel punct o masă.

Proiectele au fost realizate în atelierul de tipizări din ISPROR, condus de arh. Gh. Trifu.

Aceste tipuri prezintă posibilitatea de a varia capacitatea în funcție de etaje sau numărul de locatari pe nivel.

Toate tipurile de plan au fost studiate concomitent cu fațadele, la care s-a căutat o ritmare a golurilor și găsirea unei ritmări care să permită cît mai variate rezolvări.

In proiectarea căminelor s-a ținut seama, între altele, de prevederile evacuării în caz de incendiu, plasîndu-se scările la 20 m distanță dela ușa ultimei încăperi locuite. De asemenea au fost prevăzute grupurile sanitare necesare.

In ceea ce privește încălzirea, s-au prevăzut sobe (o sobă la două camere cu alimentarea din coridor), care pot folosi drept combustibil lignitul (cărbune inferior), trecerea la alt combustibil fiind o problemă simplă, lignitul punînd cele mai grele condiții de alimentare și construcție.

Pe baza tipurilor de mai sus, executate în faza sarcină de proiectare, s-au realizat proiectele de execuție de cămin pentru 88 persoane (tip de plan B) și pentru 186 persoane (tip de plan C_1).

La proiectele de execuție s-a urmărit ca pentru fiecare regiune a țării să se prelucreze elementele de arhitectură romînească specifice ei.

Căminele care au la bază planurile A, C_1 și C_2 necesită în general o orientare bună pe două părți. Numărul de camere de locuit fiind mai mic pe o latură, există posibilitatea orientării mai bune a laturii cu camere de locuit pe toată fațada, în detrimentul celeilalte. Astfel, aproximativ 25% din camere sînt slab orientate, limită admisă de norma sovietică. Căminul mic de 88 sau 131 persoane poate fi orientat spre est, sud sau vest (în regiunile de munte).

Căminele tip C_3 necesită neapărat două orientări bune.

Prin felul cum sunt concepute, căminele pot fi în general amplasate, atît izolat, cît și în cadrul unor ansambluri, fără a pune probleme deosebite.

Analizînd problema economiei soluțiilor în ansamblu, față de proiectele de cămine executate pînă azi de institutele de proiectare din țara noastră, s-a făcut un pas înainte, ajungîndu-se la o suprafață sub 10 m²/pers. pe nivel curent.

Acest lucru se poate vedea clar din tabela de indici de mai jos:

Tip de plan	A	B	C_1	C_2	C_3
Suprafața de palier caracteristic	9,83	9,78	9,76	8,99	8,99
Numărul unităților de folosință					

Cifrele din tabelă sînt rezultate din restudierea sarcinilor de proiectare în lumina experienței căpătate la tipurile de plan A și C, care se găsesc în faza de proiect de execuție.

★

In urma studiilor făcute pentru elaborarea proiectelor tip de cămine s-a ajuns la unele rezultate pozitive, cum este stabilirea unui tip economic și confortabil de cameră (cea cu patru paturi) și la studierea acestor cămine în legătură cu locuințele. Au rămas, însă, unele probleme ce trebuie rezolvate în viitor. Astfel, trebuie restudiate tipurile de mobilier STAS folosite în cămine, care în momentul de față sînt încă departe de a putea fi socotite satisfăcătoare, atît în ceea ce privește comoditatea, cît și aspectul estetic. De asemenea, trebue găsite unele soluții constructive noi, care să ducă la executarea mai rapidă și mai economică a căminelor. Sînt încă nerezolvate probleme ca aceea a sobelor și coșurilor pentru încălzire cu cărbuni, a izolației fonice și altele. Este necesar ca forurile interesate în soluționarea problemelor ridicate de proiectarea tip (CSAC, MCIMC, ICIMC) să colaboreze mai eficace și mai operativ pentru rezolvarea acestor probleme.

In fine, de o mare importanță pentru proiectarea în bune condiții a căminelor ar fi întocmirea și difuzarea unui normativ în care să fie concretizată experiența dobîndită pînă în prezent la noi.

Discuri de ceramică smălţuită din epoca lui Ştefan cel mare.

Ceramica decorativă în arhitectura veche romînească

C. NICOLESCU
Asistentă la Secţia de artă feudală
a Muzeului de artă al R.P.R.

Istoria arhitecturii noastre vechi înfăţişează o bogată folosire a ceramicii în decoraţia faţadelor, în forme variate şi originale.

Puţin cunoscută, ceramica decorativă merită să fie studiată, fiind una din manifestările caracteristice ale creaţiei populare şi putînd constitui o bogată sursă de inspiraţie pentru arhitecţii noştri.

Cele mai vechi urme ale folosirii acestui procedeu decorativ s-au găsit cu ocazia săpăturilor făcute la cele două biserici din oraşul Turnu Severin (sec. XII—XIII). In molozul rezultat din ruinarea acestor monumente, construite din materiale aparente — piatră şi cărămidă — s-au găsit mici discuri cu picior, smălţuite cafeniu şi verde, asemănătoare acelora care decorează monumentele din Ţara Romînească în secolul al XIV-lea. Acest sistem de ornamentaţie este introdus de meşterii balcanici, care au găsit în ţările romîneşti un mediu pregătit anterior prin existenţa ceramicii ca meşteşug străvechi, ceea ce a făcut ca acest procedeu decorativ să capete la noi o largă aplicare şi să fie folosit mai mult şi mai variat chiar decît în construcţiile bizantine şi balcanice.

Meşterii populari au adoptat acest procedeu ingenios de ornamentaţie folosit în construcţiile bizantine, balcanice şi ruseşti pentru a înfrumuseţa şi înveseli faţadele de piatră cenuşie ale monumentelor şi a îmbogăţi interioarele palatelor şi caselor domneşti sau boiereşti. Continuatori ai unei vechi tradiţii artistice în lucrarea ceramicii, meşterii pricepuţi în arta olăriei au dezvoltat acest procedeu, au creat noi forme şi decoraţii pe baza prelucrării vechilor desene ale vaselor ţărăneşti sau chiar ale crestăturilor în lemn, dînd naştere unei arte noi, originale, ducînd-o la o înflorire deosebită în cursul secolelor XV şi XVI.

In alcătuirea decorului policrom al faţadelor şi interioarelor construcţiilor civile şi religioase, ceramica este întrebuinţată sub formă de cărămizi, plăci, discuri simple sau cu picior, roze şi rozete, stele, bumbi triunghiulari sau sferici, farfurioare etc., acoperite cu smalţ colorat — verde cafeniu sau galben — dispuse izolat sau în frize.

Inflorirea ceramicii care împodobeşte monumentele de arhitectură este strîns legată de desăvîrşirea meşteşugului ceramicii în general şi de dezvoltarea lui ca meşteşug de lux, cu caracter artistic, menit să satisfacă cerinţele clasei feudale.

Incă din perioada prefeudală, meşteşugul ceramicii face un pas înainte prin introducerea smalţului. Inflorirea vieţii economice în oraşele dunărene şi dobrogene în această perioadă face să poată pătrunde în aceste centre ceramica smălţuită bizantină şi orientală, ale cărei procedee tehnice şi de ornamentaţie, mai înaintate decât cele locale, vor fi îndată adaptate şi prelucrate de meşterii romîni. Unele procedee de ornamentaţie, cum este, de exemplu, acel « sgrafitto » (realizarea motivelor decorative printr-un contur sgîriat, desenat cu un instrument ascuţit), cît şi coloritul în pete scurse, cafenii şi verzi pe fond galben, caracteristice olăriei de acest gen, se regăsesc şi în veacurile următoare, folosite mult în ceramica decorativă şi mai ales în cea pavimentară.

In secolele următoare, dezvoltarea treptată a meşteşugurilor, printre care ceramica deţine un rol de seamă, face ca încă din secolul al XIV -lea să existe centre ca tîrgul Argeşului, în Ţara Romînească, şi Baia, în Moldova, în care meşteşugarii olari lucrau probabil, pe lîngă olărie, şi ceramică decorativă.

Monumentele veacului al XIV-lea, atîtea cîte s-au păstrat în Ţara Romînească cu structura lor originală (biserica Sf. Nicolae Domnesc din Argeş, mînăstirea Cozia şi Cotmeana) sînt construite din materiale aparente în care predomină piatra brută. In paramentul acestor edificii, cărămida este folosită alternînd cu piatra şi constituie ocniţele, cornişele etc., îmbinarea cărămizilor roşiatice cu albul cenuşiu al pietrei dînd un efect deosebit de plăcut acestor monumente.

Biserica din Bălinești (1499) — Fațada spre vest.

Biserica Sf. Niculae din Dorohoi (1495) — Fațada spre est.

Biserica Sf. Ioan din Piatra (1497—1498) — Fațada spre est.

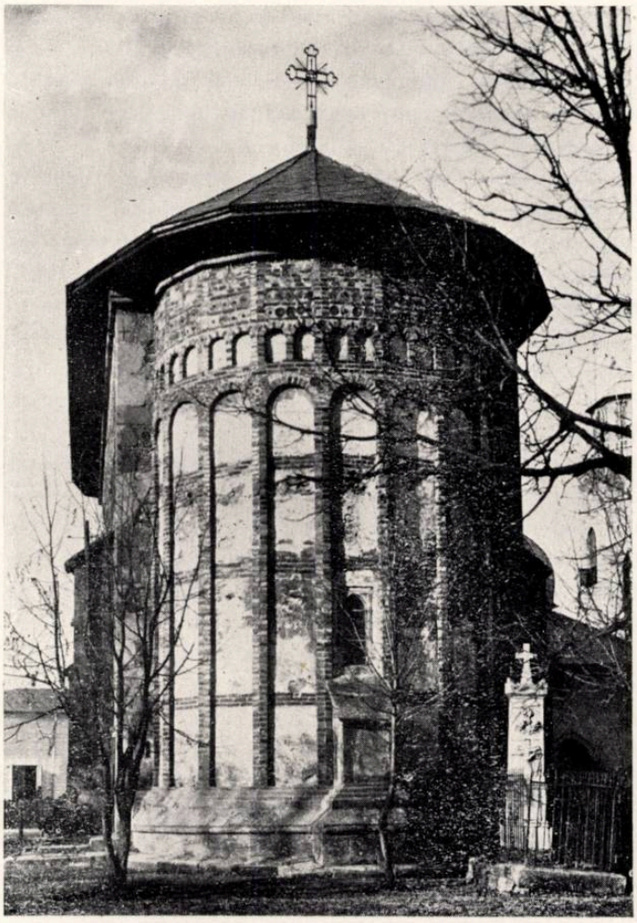

Biserica Sf. Gheorghe din Hîrlău (1492) — Fațada spre vest.

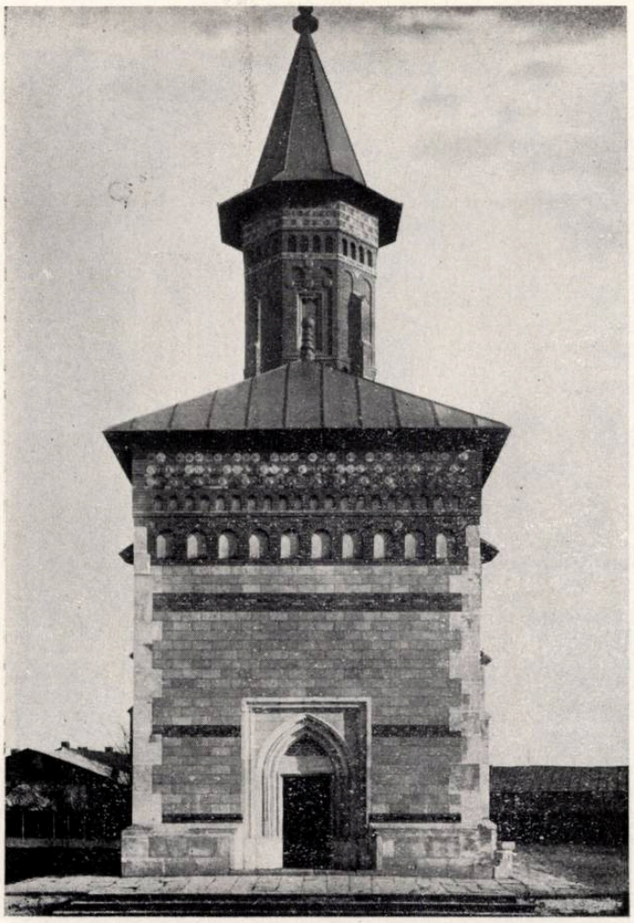

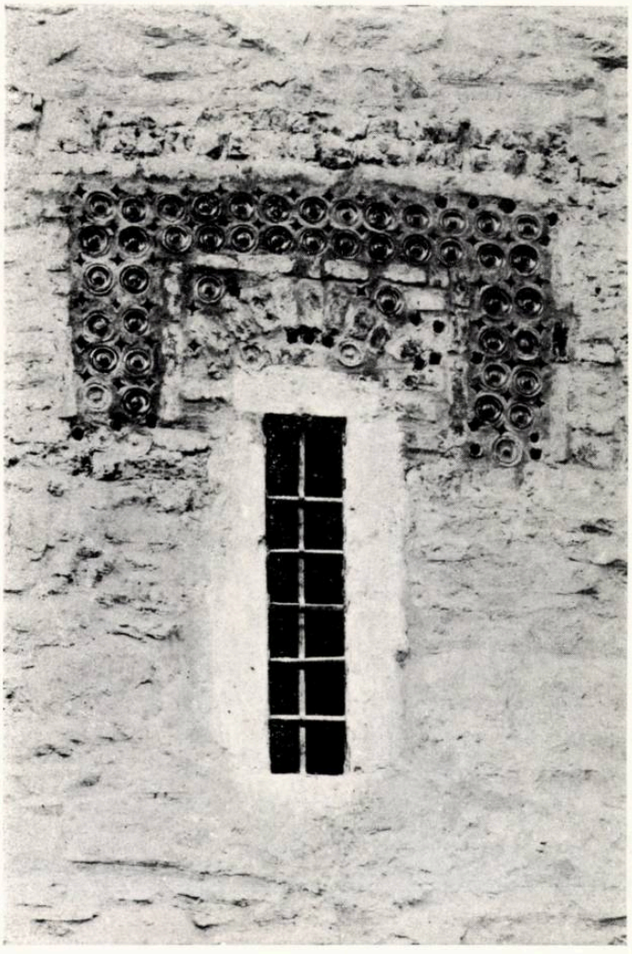

Detaliu de fereastră dela biserica Sf. Treime din Siret.

Detaliu de fereastră dela biserica mînăstirii Neamț.

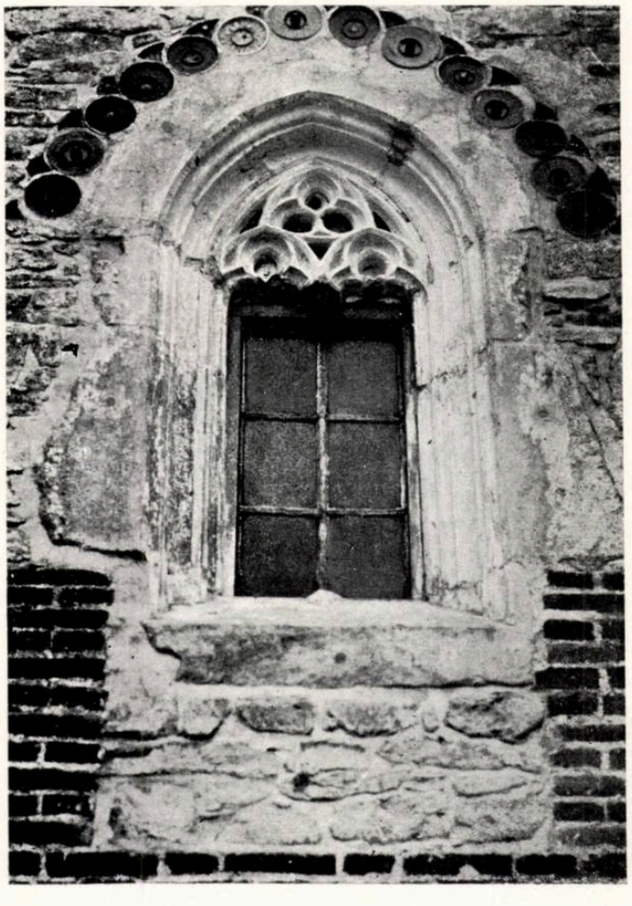

La Cozia (1386) sobrietatea efectului decorativ rezultat din alternanța pietrei cenușii cu cărămida este înviorată de un element nou de ornamentație. Ceramica smălțuită, sub forma unor flori cu patru petale (cruciforme) cafenii, este dispusă deasupra chenarelor sculptate ale ferestrelor, încadrează rozetele perforate și arcadele sculptate din registrul superior al fațadelor. Aceste ornamente accentuează ritmul liniilor și pun în valoare sculptura chenarelor și arcadelor.

La Cotmeana (1389), ceramica apare sub forma unui șir de discuri cu buton, cafenii și verzi, dispus imediat sub cornișă și pe arcurile firidelor alungite, care decorează întreaga suprafață a fațadelor. Bumbi asemănători au fost găsiți și în săpăturile dela mînăstirea Vodița, monument mai vechi, datînd din anul 1370, cît și în săpăturile dela Tîrgoviște, decorînd probabil un paraclis dela sfîrșitul veacului al XIV-lea.

Cu ocazia săpăturilor făcute la curtea domnească dela Argeș s-au dat la iveală o serie de fragmente ceramice de cornișe, ciubuce, ancadramente de ferestre sau de uși etc. Acestea sînt, fie în formă de frînghie răsucită, fie cu profile gotice sau ajurate tot cu desene gotice. Plăcile smălțuite, cu desen în relief reprezentînd scene de luptă și cavaleri, găsite tot aici, au constituit probabil decorul interior al încăperilor palatului domnesc. Acest decor al interioarelor devine ceva obișnuit în încăperile luxuoase domnești pînă în sec. al XVII-lea, în Țara Romînească și în Moldova, cînd este înlocuit, după moda orientală, fie prin lemn placat, fie prin stucaturi policrome.

In secolele următoare ceramica decorativă este utilizată rar în arhitectura Țării Romînești, apărînd, de exemplu, în a doua jumătate a sec. al XVI-lea la mînăstirea Cobia (1572) unde sînt folosite cărămizi smălțuite colorate în galben, cărămiziu, verde închis și verde deschis, care dau un aspect pitoresc monumentului, prin folosirea lor chiar în construcția zidului.

In secolul al XVII-lea, legăturile artistice cu Moldova fac să apară în decorarea fațadelor elemente de ceramică cum sînt ornamentele de teracotă verde dispuse pe partea superioară a fațadei și pe turla bisericii Stelea (1645), șirul de discuri verzi, cu un buton conic la mijloc, de pe timpanele firidelor și de sub cornișa bisericii Golești (1646), butonii de teracotă presărați neregulat în interiorul arcaturilor din registrul superior al bisericii Vlădești (1657).

Schitul Cornet (1666) de pe Valea Oltului este decorat cu o friză de plăci smălțuite dispusă sub cornișe și sub brîu, iar turnul clopotniță al mînăstirii Negru Vodă din Cîmpulung este și el decorat cu butoni de ceramică. Mai tîrziu, ceramica este înlocuită cu decorul pictat sau de stucul policrom al fațadelor.

In Moldova, ceramica decorativă a fost utilizată în secolul al XIV-lea la biserica Sf. Treime din Siret, sub forma unor farfurioare cu buton, smălțuite cafeniu, asemănătoare acelora dela Cotmeana. Secolele XV și XVI, anii domniei lui Ștefan cel Mare și ai urmașilor săi, constituie epoca de înflorire a ceramicii decorative moldovenești. Acestei epoci îi corespunde o desvoltare strălucită a artelor în general și a arhitecturii, desvoltare ce își are origina în lupta poporului pentru neatîrnare, în dorința lui de libertate.

Discuri smălţuite decorate cu motive în relief, dela biserici din epoca lui Ştefan cel Mare.

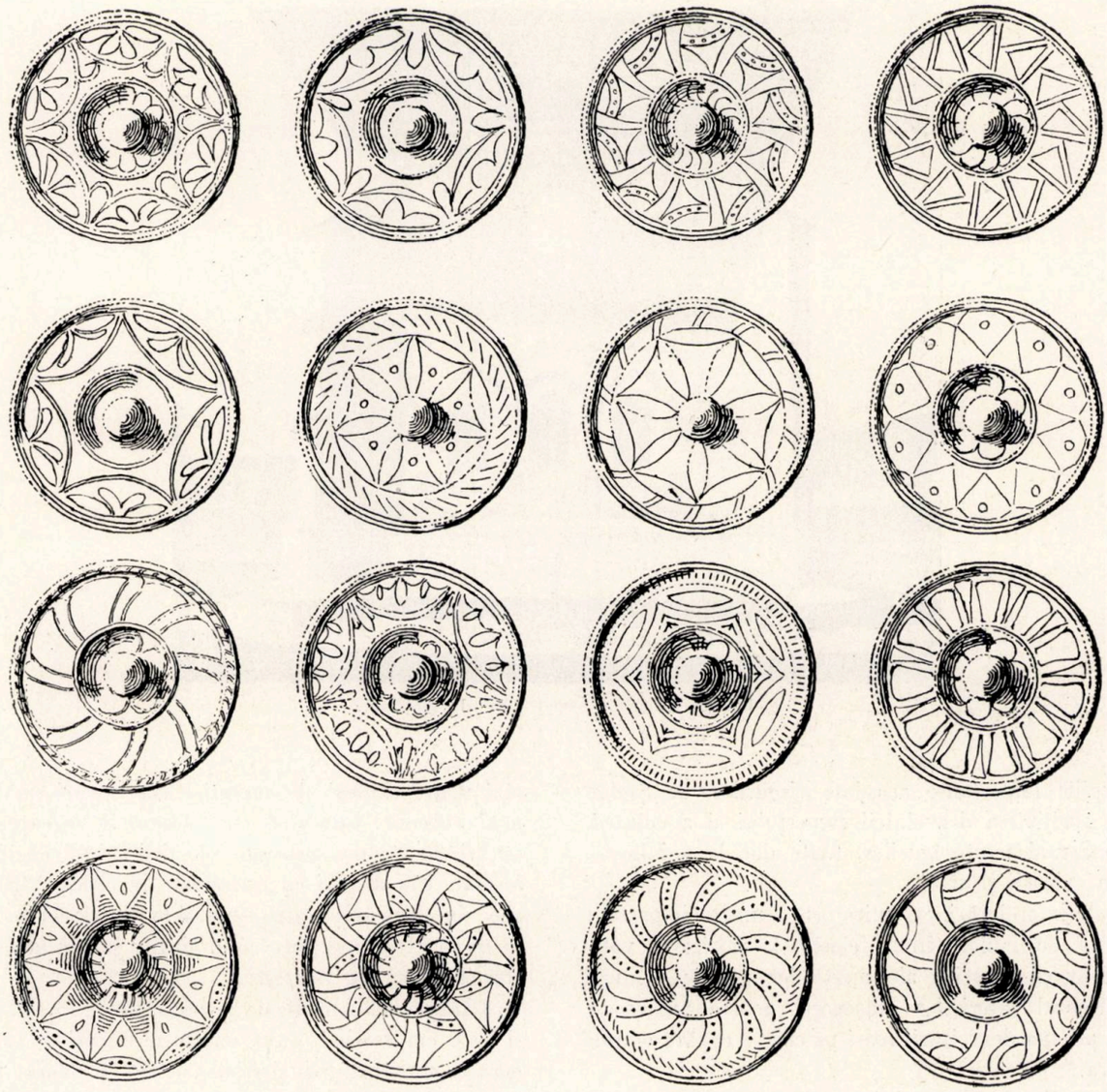

Modele de discuri de ceramică dela biserica mînăstirii Neamţ.

Ornamente de ceramică smălţuită în verde, dela biserica Stelea din Tîrgovişte.

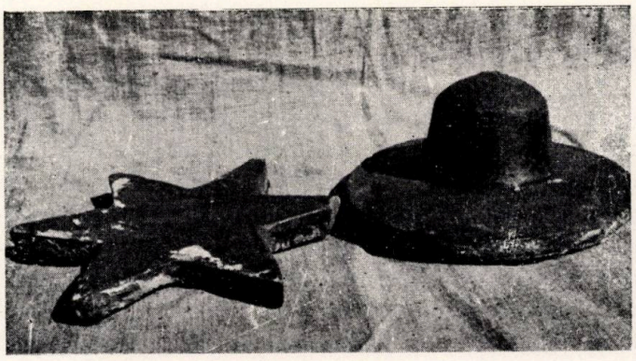

Elemente ceramice cu picior, smălţuite în verde şi galben — sfîrşitul sec. XIV şi sec. XV.

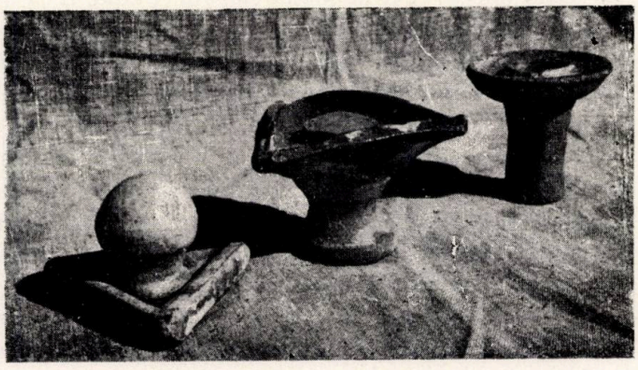

Biserica mînăstirii Neamţ — Faţada spre vest.

Privilegiile importante acordate tîrgurilor de Ştefan cel Mare, sprijinirea dezvoltării comerţului şi a culturii, avîntul mare al meşteşugurilor, toate duc la o înflorire generală a culturii şi artei.

In aceste împrejurări, ceramica ocupă un rol important în decoraţia edificiilor, fiind folosită la realizarea valoroaselor inovaţii plastice ale meşterilor moldoveni, mai ales în decorul bisericilor orăşeneşti, foarte numeroase acum din pricina dezvoltării mari pe care o capătă oraşele în Moldova.

Pentru realizarea aspectului exterior al clădirilor, meşterii moldoveni vibrează faţadele de piatră brută aparentă ale bisericilor din veacul al XV-lea (în care numai colţurile şi contraforţii sunt de piatră cioplită şi făţuită) cu un decor de materiale aparente, obţinut prin combinarea cărămizii smălţuite şi variat colorate, cu ornamente de ceramică, discuri şi butoni de teracotă smălţuită, divers colorată şi împodobită cu desene.

La unele monumente (bisericile Sf. Nicolae din Dorohoi, Sf. Gheorghe din Hîrlău, Borzeşti, Bălineşti etc.) imediat deasupra soclului sînt aşezate două sau trei rînduri de cărămizi smălţuite, iar un al doilea brîu, la fel compus, este dispus cam la o treime din înălţimea zidului. Sub şirul de ocniţe, uneori chiar între ocniţe şi deasupra lor, se găsesc de asemenea frize compuse din unul, două sau chiar mai multe rînduri de cărămizi sau discuri smălţuite. In mod obişnuit, cărămizile se folosesc în registrele de jos, iar frizele dispuse deasupra sau dedesubtul ocniţelor sînt formate din discuri cu ornamente în relief. Uneori discurile sînt dispuse şi între timpanele dintre ocniţe sau chiar în mijlocul ocniţei, cîte unul singur sau în grupe de cîte trei (biserica din Borzeşti).

Cărămizile, în medie de 28 cm lungime, 13—14 cm lăţime şi 5—6 cm grosime, sunt smălţuite numai pe faţa exterioară cu un strat gros şi sticlos de smalţ colorat în variate nuanţe de verde, cafeniu şi galben, foarte rar albastru, violet închis sau albastru deschis cu o nuanţă verzuie. Astfel de cărămizi nu au niciodată pe ele vre un ornament. Ele sunt aşezate însă totdeauna alternativ, verde cu cafeniu sau verde cu galben; această ritmare a culorilor dă un efect plăcut.

Discurile au în medie diametrul de 20 cm; unele sînt simple, cu o margine uşor proeminentă, altele sînt sprijinite pe un picior cilindric, gol în interior, înalt de 8—12 cm, cu care se prind mai puternic în zidărie. Ele sînt de obicei împodobite cu motive decorative în relief. Motivele care apar frecvent sînt, fie geometrice, mai ales împletituri (tresa şi entrelac), fie zoomorfe. Cele din urmă formează o categorie deosebit de interesantă prin apariţia unor animale fantastice, ca jipaetul, calul înaripat, scorpionii

Fragment din friza decorativă dela biserica mîn. Neamţ. Acuarelă de O. Roguschi.

încolăciți, sgripțorul, cerbul cu patru coarne; uneori apare motivul unei femei care ține în mîini doi pești; la acestea se mai adaugă în mod obișnuit stema Moldovei, în care locul principal îl ocupă bourul încadrat de două personaje feminine îngenunchiate. Aceste discuri se lucrau în tipare de lemn « negative ». Din această cauză, înafară de motivele amintite mai sus, mai apare și o altă serie de motive identice cu acelea folosite în crestăturile populare în lemn. Deoarece sînt destinate a fi văzute de la mare distanță și de jos, ele sînt lucrate în trăsături foarte largi, fără amănunte, deosebindu-se prin aceasta de plăcile decorative din interioarele caselor domnești și boierești.

Intre discuri sînt aplicate ornamente ceramice de formă triunghiulară sau rombică, cu picior, avînd la mijloc un bumb conic sau sferic. Un astfel de ornament are latura de 8—10 cm și piciorul înalt de 5—7 cm, cilindric, plin, pentru a se înfige trainic în zidărie. Buza triunghiului este ușor ridicată și bumbul din mijloc este proeminent. Aceste ornamente sînt smălțuite și colorate ca și discurile. In compoziția unei frize din discuri și astfel de triunghiuri se ține totdeauna seama de alternanța și îmbinarea armonioasă a culorilor. Arareori se folosesc în locul cărămizilor sau al discurilor, plăci pătrate, ca la biserica din Pătrăuți, sau plăci rombice, ca cele dela biserica Sfîntul Ilie.

Toate aceste forme de ceramică alcătuiesc un decor policrom care dă edificiilor din secolul al XV-lea un aspect sărbătoresc.

Unul dintre cele mai reprezentative și originale monumente, împodobit cu un bogat decor de discuri și cărămizi colorate, este biserica mare a mînăstirii Neamț (1497). La această construcție, care este originală și prin alte trăsături noi — ca, de exemplu, apariția camerei mormintelor — s-a folosit din plin ceramica decorativă. Astfel, friza de sub cornișă este mai lată decît la alte monumente; de-a lungul întregii înălțimi a fațadei coboară benzi late de 50—60 cm, de cărămizi smălțuite, ferestrele au, pe lîngă chenarul de piatră obișnuit, un cadru de cărămizi sau numai o arcadă de discuri; toate acestea constituie elemente noi, neîntîlnite la nici un alt monument din această epocă.

O altă notă originală o constituie ornamentația discurilor care compun friza — mai ales geometrică sau vegetală, legată de arta populară — ceea ce formează de asemenea o trăsătură deosebită față de obișnuitul decor ceramic cu animale în relief.

Din aceste motive, biserica mare a mînăstirii Neamț este un monument unic în arhitectura moldovenească.

In vremea urmașilor lui Ștefan cel Mare, meșterii moldoveni întrebuințează tot mai rar ceramica în decorarea fațadelor, deoarece se părăsește treptat sistemul paramentului aparent, introducîndu-se tencuirea fațadelor. In vremea lui Petru Rareș se generalizează decorul pictat al monumentelor religioase, pe întreaga suprafață a fațadelor. Mînăstirea Humor, Vatra Moldoviței, Voroneț etc. sînt îmbrăcate de sus pînă jos într-un bogat vestmînt de pictură în care predomină albastrul intens, verdele și roșul, fapt ce a prilejuit deseori compararea lor cu covoarele sau smalțurile orientale. Ca și în Țara Romînească, ceramica decorativă se mai folosește doar sporadic în Moldova; astfel, biserica Sf. Dumitru din Suceava, din vremea lui Petru Rareș, mai păstrează un bogat decor de plăci pătrate pe turlă; ceramica de fațadă este încă utilizată la monumentele dela sfîrșitul secolului al XVI-lea (mînăstirea Aron Vodă de lîngă Iași — 1594 — care este decorată cu stele și flori de ceramică verzi) și la cele din veacul al XVII-lea (biserica Rădeanu și Buciulești). După aceasta, suprafețele tencuite ale fațadelor iau definitiv locul celor aparente, ducînd la dispariția ceramicii de fațadă.

★

Formele de ceramică decorativă descrise mai sus s-au folosit exclusiv pentru ornamentarea fațadelor, în special la monumentele religioase. In săpăturile făcute la cetatea și curtea domnească din Suceava s-au găsit discuri și triunghiuri asemănătoare celor folosite la construcțiile religioase, decorînd, desigur, fațadele acestor edificii civile.

Dacă durata utilizării ceramicii ca decor al fațadelor de biserici este relativ scurtă, în Țara Romînească înflorind mai ales în secolul al XIV-lea, iar în Moldova în veacul al XV-lea, în schimb, în arhitectura civilă, în interiorul construcțiilor, ceramica este întrebuințată un timp mai îndelungat, fără întreruperi, pînă în veacul al XVII-lea. Ceramica sub formă de plăci, dale pavimentare și plăci de sobă a intrat în compoziția interioarelor luxuoase ale palatelor domnești sau ale curților boierești din veacul al XIV-lea pînă în veacul al XVIII-lea. In funcție de destinația pe care o au în decorul de interiori plăcile acestea sînt lucrate în tehnici diferite, avînd un desen și colorit deosebit.

Pardoseala obișnuită a caselor era de cărămidă nesmălțuită. In interioarele luxoase se foloseau însă, fie cărămizi smălțuite dreptunghiulare, mai rar rombice sau pătrate, fie plăci decorate cu motive geometrice sau florale stilizate. Aceste cărămizi (25 — 27 cm lungime, 13 — 15 cm lățime și 5 cm grosime), sînt smălțuite cu un smalț de calitate foarte bună în culori deschise: galben de lămîie, albastru-verzui și verde. In unele cazuri apar exemplare bicrome cafenii cu pete scurse verzi. Plăcile pavimentare decorate sînt de formele și dimensiunile celor simple. Ele au un decor variat, realizat într-o tehnică specială și sînt policrome. Unele sînt decorate cu motive geometrice și vegetale întîlnite și în ceramica populară; linii frînte, linii oblice grupate cîte două sau dispuse în rețea constituie chenarul plăcii, cîmpul fiind împodobit cu o rozetă împletită, o floare cruciferă stilizată sau crenguțe fine cu flori. Aceste plăci sînt colorate în galben, verde și cafeniu; de obicei, fondul este galben, motivele sînt conturate cu cafeniu, iar verdele este dispus în pete scurse neregulate. Desenul este « sgrafitto »; motivele au uneori un relief ușor, numai conturul lor fiind adîncit.

O categorie aparte în acest grup o constituie plăcile care au numai decor vegetal rezultat din îmbinarea palmetei și semipalmetei, motiv caracteristic pentru toate genurile de artă din vremea lui Ștefan cel Mare. Lucrate în aceeași tehnică, aceste plăci, deosebit de decorative, sînt monocrome. Plăcile menite să împodobească pereții sînt dreptunghiulare și cu decorul în relief. Ele constituiau frize de unul sau mai multe rînduri, așezate probabil, fie dela pardoseală în sus pînă la o treime din înălțimea pereților, mai ales în sălile de mîncare, fie ca să acopere pereții în partea superioară.

Atît în Ţara Romînească, cît şi în Moldova, astfel de plăci sînt lucrate în tipare de lemn, pentru a se obţine motivele şi ancadramentul mic în relief, asemenea ramei unui tablou. Ele se prind în mortar cu ajutorul unor mici pedunculi. Lungimea variază între 20 şi 24 cm, lăţimea între 15 şi 18 cm, grosimea fiind de 2—3 cm. In Ţara Romînească, cele mai vechi plăci de acest fel sînt cele dela curtea domnească din Argeş, amintite mai sus. Aceste plăci, în decorul cărora persistă motivul cavalerului şi al scenelor de luptă, se găsesc în Ţara Romînească şi la sfîrşitul secolului al XVI-lea, decorînd palatul domnesc al lui Petru Cercel dela Tîrgovişte. In aceeaşi perioadă (sec. XV—XVI), în Moldova, plăcile de decor interior sînt cu mult mai variate. Astfel, în materialul găsit la Cetatea Sucevei, cît şi în acela dela curţile domneşti din Hîrlău apar numeroase plăci decorate cu scena obişnuită a cavalerului, întîlnită şi în Ţara Romînească. Pe lîngă acesta mai apar încă o serie de alte figuri, ca: Sf. Gheorghe omorînd balaurul, arborele vieţii încadrat de un bărbat şi o femeie, stema Moldovei asemănătoare aceleia de pe discuri etc. Inafară de aceste motive se mai regăsesc animale fantastice identice acelora întîlnite în decorul discurilor, cît şi motive geometrice înrudite cu acelea din crestăturile populare. Figurile, costumele, detaliile de arhitectură obişnuite pe aceste plăci sînt lucrate cu lux de amănunte, desenul fiind foarte migălos şi precis. Coloritul obişnuit este verde, cafeniu şi galben, monocrom. La Hîrlău este folosită o culoare de smalţ roşu închis, puţin obişnuită. Tot aici s-au găsit, ca şi la curtea domnească dela Argeş, numeroase fragmente de cornişe, ciubuce cu profile şi desene gotice.

★

In Ţara Romînească şi în Moldova, ceramica este folosită în secolele următoare în interior, mai ales pentru decorul sobelor. Intrebuinţarea ceramicii în interior se reduce acum treptat, mai ales către sfîrşitul secolului al XVII-lea, cînd se introduce tencuirea interioarelor şi împodobirea lor cu stucaturi policrome, aşa cum se mai păstrează încă la palatele brîncoveneşti dela Potlogi şi Mogoşoaia. Plăcile din această vreme, folosite la construirea sobelor, sunt decorate mai ales cu motive vegetale: vrejuri, frunze, flori de acant, garoafe, lalele, rodii etc. executate tot în relief şi smălţuite. In decorul acestor plăci apar şi multe ornamente împrumutate crestăturilor în lemn, aşa cum se pot vedea în numeroase fragmente găsite la Cotnari şi la Baia. Multe dintre plăcile de ceramică folosite acum sînt nesmălţuite, iar decorul lor este uneori grosolan realizat în comparaţie cu al celor mai vechi. Sfîrşitul veacului al XVII-lea înseamnă în ambele ţări părăsirea acestui procedeu decorativ care cunoscuse o atît de mare înflorire în veacurile anterioare.

In interioarele ţărăneşti, mai ales în nordul Moldovei, se pot vedea pînă azi, în casele bătrîneşti, sobe mari, ocupînd aproape jumătate din încăperea de locuit, înzestrate cu plită, cuptor de pîine, horn de aerisire şi un cotlon pe care, în timp de iarnă, doarme întreaga familie a gospodarului. Astfel de sobe sînt împodobite cu plăci de ceramică, de obicei simple, uşor adîncite, unele avînd în centru un bumb proeminent sau un decor redus la cîteva linii spirale colorate. Existenţa acestor sobe în interioarele dela ţară este veche, deoarece Paul de Alep, un călător străin care străbate Moldova la mijlocul veacului al XVII-lea, le descrie foarte amănunţit, impresionat de forma lor şi de căldura plăcută pe care o dau în timpul iernilor grele moldoveneşti. Din secolul al XVIII-lea şi din secolul trecut s-au păstrat exemplare deosebit de frumoase de sobe formate din plăci de ceramică decorate bogat cu elemente florale şi figurative, colorate verde şi cafeniu pe fond galben, păstrînd tehnica mai veche « sgrafitto », obişnuită în ceramica monumentală şi în olăria secolelor XIV—XVI.

★

Caracterul luminos şi optimist al acestui decor de arhitectură interioară şi exterioară realizat prin utilizarea elementelor de ceramică are, fără îndoială, la bază contribuţia directă a meşterilor moldoveni şi munteni.

El oglindeşte tocmai dragostea pentru ornament şi culoare a poporului nostru.

Urmînd exemplul arhitecţilor sovietici care folosesc cu succes în creaţiile lor bogăţia şi varietatea decorului de arhitectură ceramic, va trebui să începem şi noi studiul acestui sector de creaţie artistică a poporului.

Vom găsi aici o serie de elemente decorative care, putînd fi folosite ca prefabricate în finisarea arhitectonică sub formă de: cărămizi profilate, cărămizi cu reliefuri ornamentale, cărămizi colorate şi smălţuite, discuri, brîie, profile, ornamente, traforuri, plăci ceramice de dimensiuni mai mari etc., corespunzînd deci ritmului actual de construcţie, vor constitui în acelaşi timp forme valoroase capabile să îmbogăţească formele plastice ale arhitecturii noastre şi să reînvie o formă de decoraţie folosită cu măiestrie în vechea noastră arhitectură.

Din activitatea Institutului de arhitectură «Ion Mincu»

Proiectele de arhitectură ale studenţilor în cursul anului şcolar 1952-1953

Arh. *A. MOISESCU*

Anul şcolar 1952—1953 a marcat un progres în creşterea nivelului teoretic şi artistic al studenţilor Institutului de arhitectură. Proiectele de arhitectură executate oglindesc adîncirea orientării către o arhitectură socialistă, având la bază metoda realismului socialist. S-a simţit din ce în ce mai mult progresul realizat în cunoaşterea arhitecturii naţionale, clasice şi sovietice. Tendinţele cosmopolite, predominante în facultate cu cîţiva ani în urmă, au fost izolate, marea masă a studenţilor orientîndu-se din ce în ce mai hotărît către o arhitectură realistă. In proiectele studenţilor se simte un progres serios, atît în privinţa posibilităţilor artistice, cît şi în creşterea capacităţii de a exprima noul conţinut de idei al societăţii noastre prin compoziţii şi forme corespunzătoare.

De cea mai mare importanţă în realizarea acestor succese a fost cunoaşterea, din ce în ce mai temeinică, a principiilor şi experienţei arhitecturii sovietice.

Totuşi, unele aspecte de formalism reapar, ici şi colo, sub forme deghizate, ce se manifestă uneori în rezolvările constructiviste ale planurilor, prin folosirea mecanicistă a scheletului de beton armat, prin lipsa de preocupare pentru arhitectura interioară, sau în tendinţa către folosirea mecanică, lipsită de o selecţionare prealabilă sau de o prelucrare, a elementelor arhitecturii clasice sau naţionale.

In munca studenţilor anului II este remarcabil progresul înregistrat, de aproape totalitatea lor, în seriozitatea studiului şi în calitatea prezentării.

Proiectele dovedesc cunoaşterea elementelor clasice şi folosirea lor cu destulă abilitate, priceperea de a crea compoziţii clare şi bine proporţionate.

Totuşi, la proiectul anului II — *O scară de onoare* — multe soluţii folosesc încă elementele clasice numai în chip de decor, fără o preocupare pentru dimensiunile reale şi pentru nevoile actuale. Programul cerea să se studieze o scară de onoare « în clădirea sfatului popular al unei capitale de regiune ». Monumentalitatea exagerată şi pierderea scării, realizarea unor bolţi sau cupole imense şi greoaie la cea mai mare parte din proiecte, dovedesc neînţelegerea caracterului şi amploarei care trebuia să fie dată în realitate acestui element într-un edificiu de acest gen. Se poate observa, de asemenea, folosirea mecanică şi a tematicii sculpturale sau picturale, care reprezintă personaje mitologice sau din antichitate, fără nici o legătură cu subiecte actuale sau cu caracterul unui sfat popular.

Aceste aspecte se pot observa şi în proiectul *Un pavilion de ape minerale*, în care alegerea elementelor clasice s-a făcut, de multe ori, fără a se selecţiona formele cele mai potrivite caracterului programului, realizîndu-se în multe proiecte o arhitectură rigidă, greoaie, peste măsură de sobră, un simplu decor care nu caută să exprime un program real şi actual, ci se rezumă doar la analizarea mecanică a unuia sau altuia din ordinele clasice.

Aceste lipsuri se datoresc, însă, şi îndrumărilor corpului didactic, care nu a făcut suficiente eforturi pentru orientarea acestor proiecte către forme mai adecuate conţinutului real al programelor, cît şi programelor înseşi, care nu reflectă în conţinut caracterul nou al edificiilor cărora le sînt destinate.

Un oarecare progres în această privinţă se observă mai ales la realizarea proiectului unei clădiri « CEC », la care se vădeşte o tratare mai aproape de realitate. Trebuind să creeze imaginea unui edificiu public de o importanţă mai mică, într-o arhitectură inspirată din elemente clasice sau din Renaştere, o bună parte din studenţi au reuşit să obţină acest lucru fără pierderea scării. Au mai fost totuşi destule proiecte în care s-a manifestat tendinţa către decor, către exagerarea nejustificată a înălţimilor etajelor, exclusiv pentru motive de faţadă. Mai ales greşită ni se pare tratarea faţadei principale cu un etaj nobil, ceea ce nu exprimă corect programul care prevedea aşezarea pieselor principale pentru public la parter.

Un mare pas înainte îl prezintă proiectele anului III *O poştă* şi *O locuinţă individuală*. In aceste proiecte se manifestă clar trecerea spre o exprimare realistă, în forme naţionale, a noului conţinut socialist. Astfel, la subiectul « O poştă » într-un oraş capitală de raion în Oltenia, se observă la multe proiecte o alegere judicioasă a elementelor şi creşterea posibilităţilor de a le transpune la o scară monumentală, o expresie deajuns de reuşită a unui edificiu public de mai mică importanţă, şi, la unele proiecte, chiar capacitatea de a reda în forme laconice o notă senină, optimistă, corespunzătoare conţinutului nou al arhitecturii noastre.

Tot astfel, în proiectele de locuinţe individuale, studenţii au vădit talent în alegerea şi folosirea justă a elementelor populare, reuşind să creeze o imagine veselă şi intimă a locuinţei individuale. Cele mai multe dintre proiecte prezintă un nivel artistic ridicat, depăşind chiar uneori

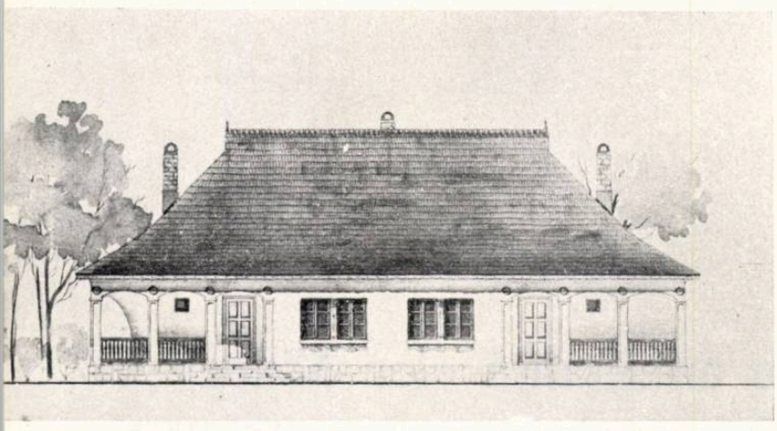

Locuință individuală — Student *Pascaru Gh.*, anul III. — Atelier prof. arh. *P. Macovei*

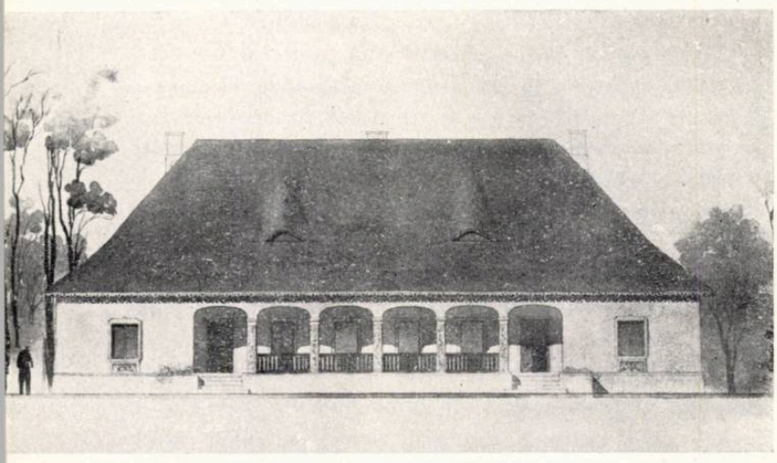

Locuință individuală — Student *Dascălu Virg.*, anul III. — Atelier prof. arh. *H. Maicu*

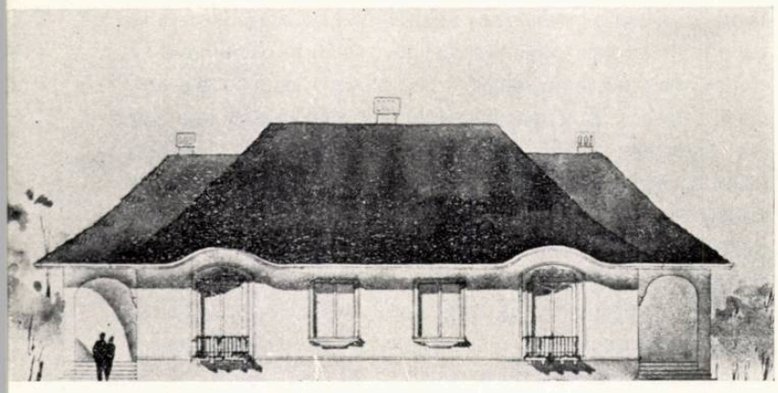

Locuință individuală — Student *Nunchevici E.*, anul III. — Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

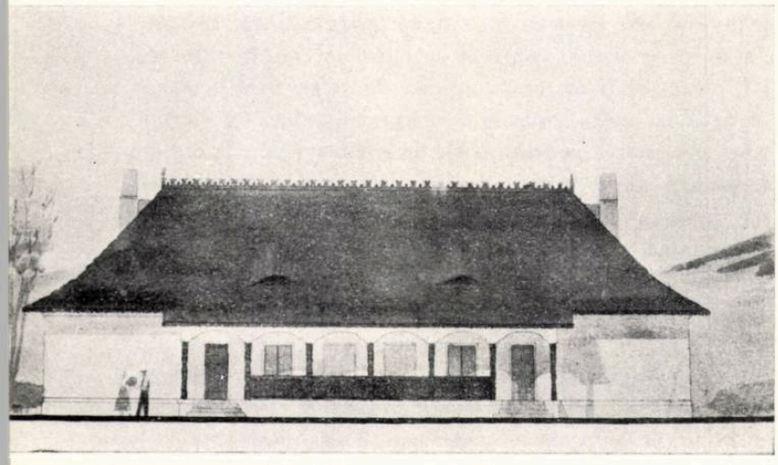

Locuință individuală — Student *Cociu C.*, anul III. — Atelier prof. arh. *H. Maicu*

nivelul proiectelor de locuințe individuale realizat în institutele de proiectări.

Toate acestea dovedesc progrese serioase realizate de studenții anului III. Totuși, proiectele prezintă și unele aspecte negative. Astfel, în proiectele «O poștă» se mai poate observa pe alocuri tendința de a folosi mecanic — ca decor — elementele arhitecturii naționale, ceea ce face ca unele proiecte să dea o impresie arhaică. Cît privește proiectul «O locuință individuală» al anului III, nu toți studenții au reușit să evite un caracter rural al arhitecturii. Dificultatea cea mai mare consta tocmai în prelucrarea elementelor populare și realizarea unei expresii care să ușureze așezarea acestor locuințe individuale într-un cadru urban.

Proiectul *Un spital* de 100 paturi, cu o policlinică, întocmit de studenții anului IV, dovedește preocuparea de a crea o imagine nouă acestui gen de edificiu. Incercînd, în căutarea expresiei sale plastice, să creeze o imagine monumentală adecuată unei clădiri publice, ei au reușit să realizeze proiecte destul de variate. Dacă în căutarea expresiei s-a putut observa o orientare în general justă, în studiul compoziției planurilor și mai ales al spațiilor interioare, s-au mai resimțit încă aspecte de constructivism și funcționalism. Este evident că nu poate fi considerată justă preocuparea unilaterală pentru imaginea exterioară a edificiului, neglijînd interioarele. Unitatea plastică a unui edificiu impune ca studiul arhitectonic să închege într-un ansamblu armonios toate părțile unei clădiri.

La proiectul *O baie*, întocmit în același an de studii, compoziția planurilor reprezintă în general un progres realizîndu-se soluții unitare și compacte destul de ordonate și interesante, în care se reliefează just elementul dominant, piscina. Tratarea arhitectonică a fațadelor nu a reușit însă, să atingă același nivel, putîndu-se observa o oarecare dezorientare în căutarea caracterului acestui edificiu. Volumul dominant al piscinei, care se înalță peste întreaga clădire de exemplu, a fost tratat destul de diferit de către fiecare, însă destul de neconsecvent, mergînd dela tratarea sa insignifiantă, cu o expresie de zid plin decorat de ocnițe, pînă la tratarea cu goluri mari, fără a se reuși o unitate de scară între aceste volume și restul clădirii. Acest aspect este accentuat și mai mult în unele proiecte de tratarea funcționalistă a corpurilor joase în contrast cu intrarea — ce împrumută la unele proiecte «rețeta» noii clădiri a Teatrului de operă și balet al R.P.R. — și mai ales cu volumul piscinei. Realizarea la trei scări diferite a acestor trei elemente principale ale compoziției — piscina, intrarea și clădirea propriu-zisă — face ca cele mai multe proiecte să nu închege o imagine unitară.

Proiectele pentru *Casa Arhitectului*, întocmite tot de anul IV, în contrast cu «băile», se prezintă mult mai unitare în concepție. Și la acest proiect studenții și-au dovedit posibilitățile crescute în realizarea de planuri compuse armonios și cu discernămînt. Insușirea și folosirea inteligentă a principiilor clasice de compoziție a dus la realizarea multor planuri frumos rezolvate, care dovedesc un serios progres chiar în cursul anului, dacă facem comparație cu proiectul de «spital». Spre deosebire și de proiectul de «baie», proiectele «Casa Arhitectului» se disting prin realizarea unor imagini unitare ale fațadelor în care au

fost folosite cu îndemînare principiile clasice şi elementele naţionale. Multe proiecte redau o imagine clară, optimistă şi viguroasă.

Este de remarcat, totuşi, că unele proiecte au creat imagini de o monumentalitate exagerată, imprimînd edificiului un aer prea oficial, lipsit de caracterul mai cald, mai vesel şi intim, propriu unei case de cultură şi apropiindu-se mai mult de caracterul unui palat administrativ. Este clar că la aceasta a contribuit într-o mare măsură şi programul care cuprindea multe exagerări.

Studenţii anului V au avut de studiat în primul semestru două proiecte: *Un bloc de locuinţe* pentru mineri, în Valea Jiului şi *O sală de concert.*

Şi în rezolvarea arhitecturii acestor proiecte s-a putut vedea limpede dezvoltarea orientării realiste a studenţilor. Cea mai mare parte din proiectele *O sală de concert* izbutesc să creeze o imagine monumentală şi impozantă a acestei clădiri publice de mare importanţă, destinată marilor mase. De asemenea, în multe proiecte s-a reuşit să se redea just caracterul acestui program, atît prin nuanţarea mai accentuată a formelor arhitectonice, cît şi prin îmbinarea lor cu artele plastice (pictură, sculptură emblematică etc.), fapt care a contribuit la evidenţierea conţinutului de idei. In general, studenţii au folosit cu pricepere tradiţiile clasice şi pe cele naţionale, prelucrate şi adaptate temei date.

Problemele au fost atacate şi rezolvate just şi la proiectele *Un bloc de locuinţe.* Cei mai mulţi studenţi au izbutit să evite monotonia unui volum foarte lung şi simplu şi să îmbine arhitectura locuinţei cu a magazinelor dela parter, în compoziţii clare şi ordonate. Ei au reuşit să redea o imagine destul de apropiată de caracterul nou al acestui tip de locuinţă, esenţial diferit, atît prin conţinutul de idei, cît şi ca mod de rezolvare, de blocurile de raport capitaliste.

Cu toate acestea, şi la proiectele anului V se manifestă o serie de deficienţe necombătute încă suficient în Institut.

Programele acestor proiecte puneau probleme de o mai mare complexitate, soluţiile trebuind să fie legate, mai ales la sala de concerte, şi de probleme plastice de ansamblu. S-a putut observa, însă, faptul că se priveşte încă superficial problema plasticii unei clădiri legată într-un ansamblu şi că se resimte încă puternic viziunea «izolaţionistă» a proiectării de clădiri, rupte de ansamblul din care fac parte. Acest mod de a privi problemele nu a fost încă deajuns combătut în anii de studii precedenţi şi se reflectă mai ales în superficialitatea studierii planurilor de situaţie şi a perspectivelor de ansamblu, în neglijarea bazei urbanistice a arhitecturii.

Astfel, programul proiectului «O sală de concert» indica aşezarea acestei clădiri în axul de perspectivă al unei artere largi de 40 m lăţime. Acest element important al programului a fost neglijat de o mare parte din studenţi, care nu au ţinut seama de el în arhitectura clădirii, în scara şi în proporţiile sale. Din această cauză, multe proiecte au prezentat soluţii ce dădeau edificiului o scară nepotrivit de redusă — incapabilă să suporte o perspectivă mai îndepărtată — sau proporţii foarte joase, ce dădeau mai curând impresia unui pavilion dintr-un parc.

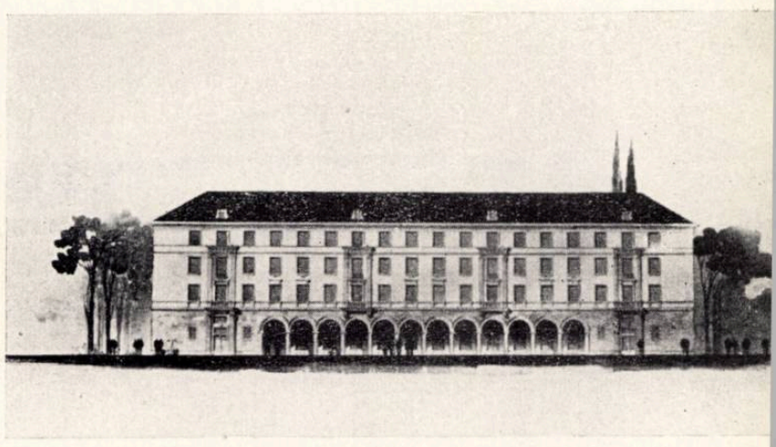

Bloc de locuinţe cu magazine — Student *Cojoc V.*, anul V —Atelier prof. arh. *D. Ma*

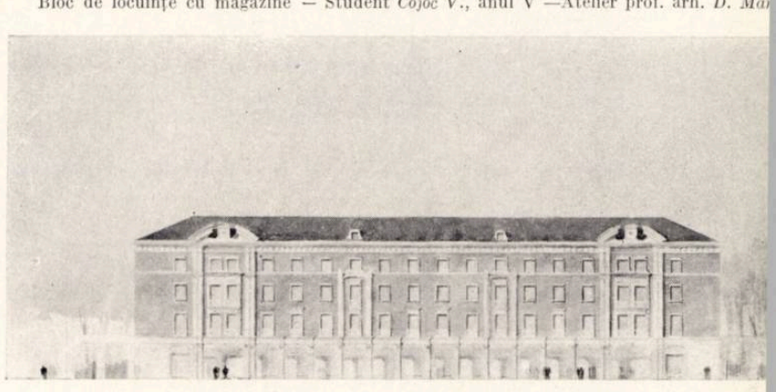

Bloc de locuinţe cu magazine — Student *Ionescu C.*, anul IV — Atelier prof. arh. *H. Sl*

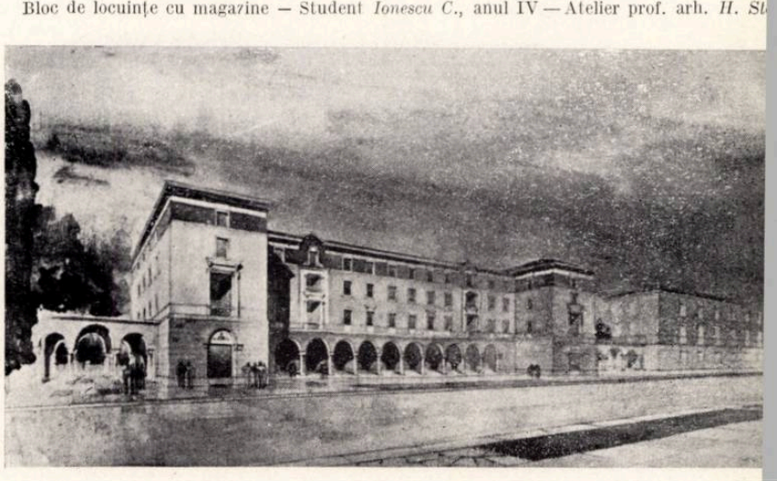

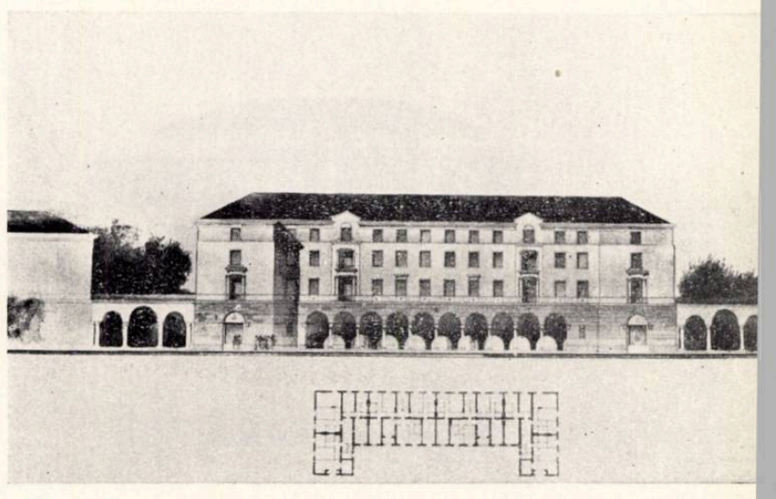

Bloc de locuinţe cu magazine — Student *Ioanovici D.*, anul V. — Atelier conf. arh. *A. Dan*

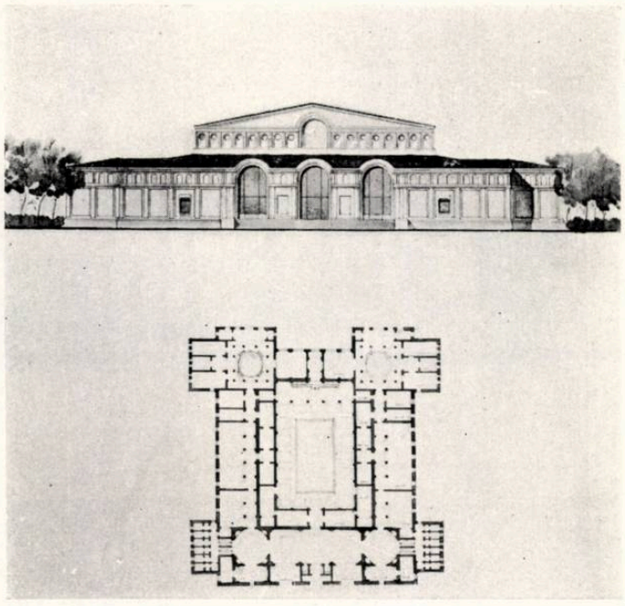

Baie publică — Student *Popovici D.* anul IV. — Atelier prof. arh. *P. Macovei*

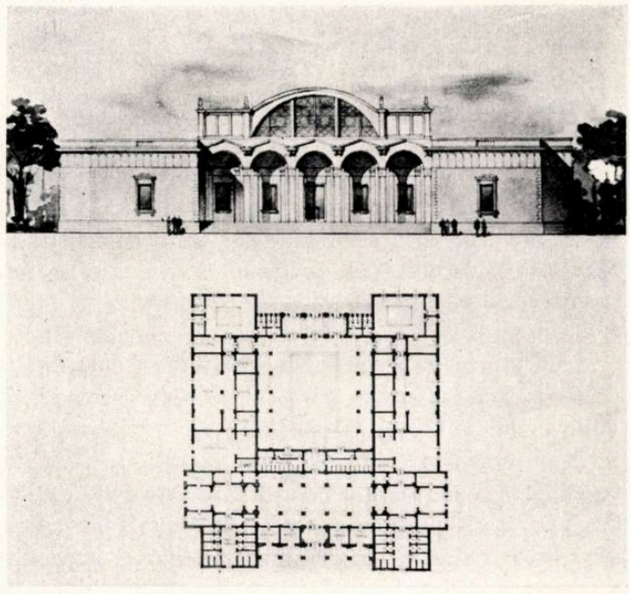

Baie publică — Student *Popescu L.* anul IV — Atelier prof. arh. *D. Marcu*

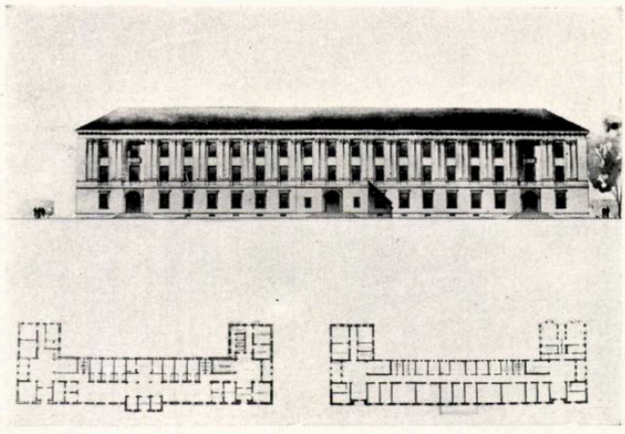

Spital — Student *Dobre I.*, anul IV. — Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

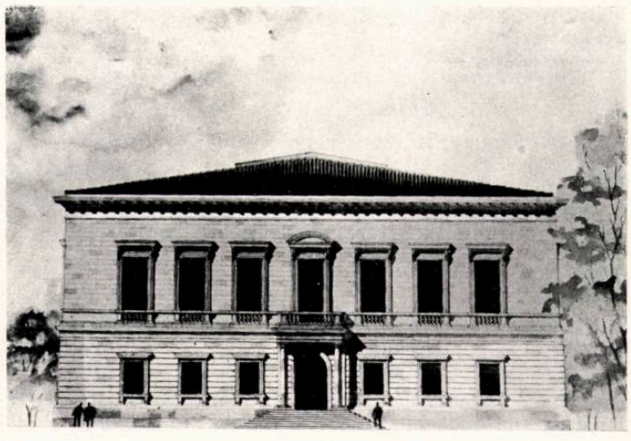

CEC — Student *Gavra S.*, anul II. — Atelier prof. arh. *D. Marcu*

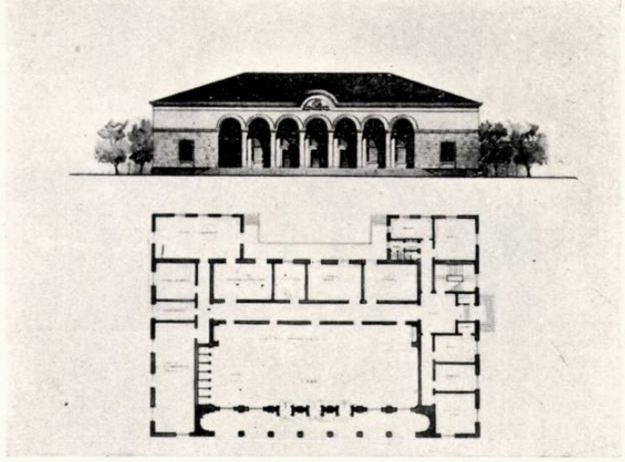

Sediu P.T.T. — Student *Pavel I.*, anul III. — Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

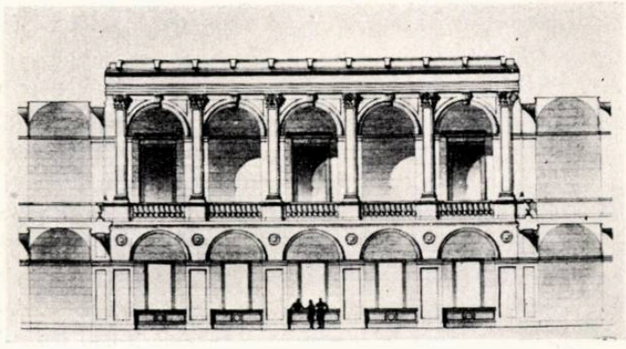

Interior de CEC — Student *Stor L.*, anul II. — Atelier prof. arh. *D. Marcu*

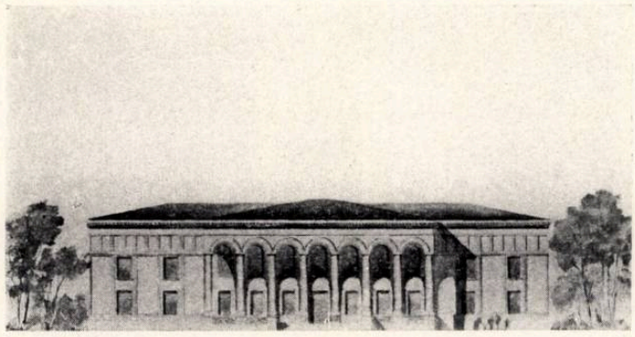

Casă de cultură — Student *Sima M.*, anul III.— Atelier prof. arh.*O. Doicescu*

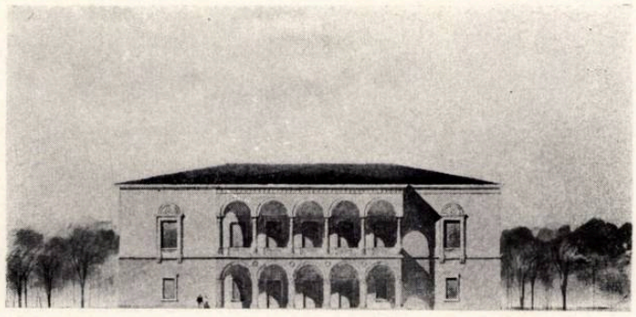

Casă de cultură — Student *Orosz L.*, anul III. — Atelier prof. arh. *P. Macovei*

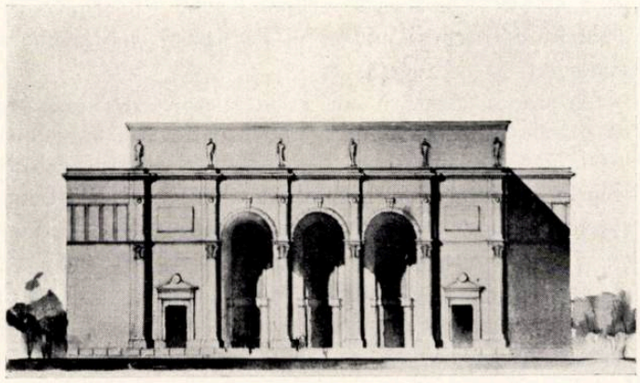

Sală de concert — Student *Vulcan S.* anul V.
Atelier prof. conf. *A. Damian*

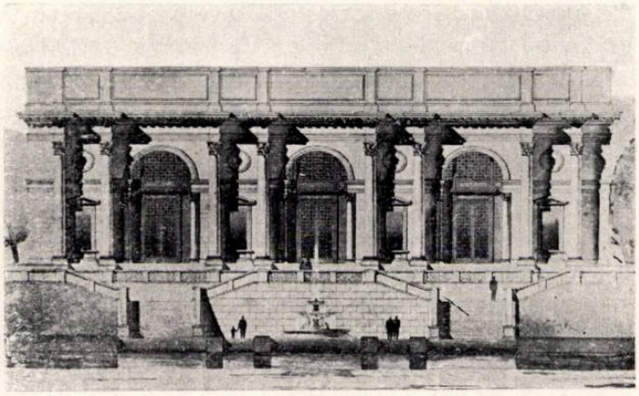

Pavilion de ape minerale într-un parc — Student *Moraru V.* anul II.
Atelier conf. arh. *A. Damian.*

La proiectul « Un bloc de locuințe », care avea ca temă studierea unui bloc format din patru tronsoane cu tipuri date prin program, s-a remarcat o lipsă, aproape generală, în modul de asamblare a tronsoanelor. Deși existau posibilități destul de variate de asamblare, care ar fi putut duce la compoziții spațiale foarte diferite, cei mai mulți au prezentat aceeași soluție stereotipă a unui volum linear, oferind spre strada principală un front drept și simplu, întrerupt numai de accente plate decorative. Marea asemănare între aproape toate proiectele dovedește că dorința de a aduce soluții noi și cît mai variate, ca fiecare student să aducă un aport personal, este încă insuficient desvoltată.

Această deficiență, de altfel, poate fi remarcată la toți anii de studii, existînd la o mare parte din studenți tendința către « rețete » și « șabloane », manifestată prin adoptarea și aplicarea mecanică, pretutindeni, a unor formule verificate, bucurîndu-se de un succes special, mai ales « rețetele » Casa Scînteii, Teatrul de operă și balet sau Palatul Mogoșoaia. Anul acesta va trebui să se ducă o luptă susținută cu această tendință de « minimă rezistență » și să se lupte permanent pentru dezvoltarea individualității și posibilităților personale ale fiecărui student.

Cît privește nivelul general al prezentării proiectelor din toți anii, deși s-a observat o creștere sensibilă a posibilităților artistice ale studenților, prezentarea perspectivelor, însă, este încă la un nivel cu totul nesatisfăcător.

Cu toate lipsurile arătate, proiectele realizate în anul școlar precedent dovedesc un progres simțitor în folosirea elementelor arhitecturii naționale, în transpunerea lor la o scară monumentală, cît și în cunoașterea și folosirea patrimoniului clasic. Aceste realizări ale studenților, datorate unei munci tot mai susținute și serioase sub conducerea colectivului didactic, nu ar fi fost posibile fără studierea din ce în ce mai temeinică a minunatelor exemple ale înaintatei arhitecturi sovietice, care au constituit un ajutor prețios și multilateral în activitatea Institutului de Arhitectură.

Studiind și adâncind și de aici înainte din ce în ce mai serios experiența sovietică, însușindu-și în spirit critic patrimoniul clasic și național, studenții Institutului de arhitectură « Ion Mincu » vor putea obține noi succese în munca lor.

Stilul în arhitectură*)

B. MIHAILOV
Doctor în arhitectură

Problemele privind terminologia stilurilor provoacă în prezent numeroase divergenţe. Divergenţele ridicate de conţinutul termenilor «clasic», «clasicism», «renaştere», «baroc», «rococo» etc. se explică, în mare măsură, prin faptul că şcoala germană formalistă a criticii de artă, a căutat stăruitor să definească aceste noţiuni în felul său. Dar nici noi nu am dat încă o definiţie destul de completă acestor noţiuni. De aceea numeroşi critici şi istorici de artă, pentru a evita pericolul formalismului, preferă să renunţe complet la terminologia stilurilor, care poate provoca involuntar o asociaţie cu anacronicele definiţii formaliste ale stilurilor. Renunţînd însă la această terminologie sîntem lipsiţi de posibilitatea de a da o denumire generală unui şir de fenomene asemănătoare care au apărut în mod normal în istoria artei; ceea ce este cu atît mai inacceptabil, întrucît tocmai critica şi ştiinţa marxistă a istoriei artei — care consideră arta ca o reflectare a realităţii în dezvoltare, în lupta şi contradicţiile ei — este capabilă să definească bazele generale ale dezvoltării artei în diferite ţări, în funcţie de asemănarea cauzelor sociale şi cultural-istorice, ce le-au dat naştere. Dacă excludem din istoria artelor noţiunea de stil, îngreunăm cunoaşterea legilor generale de dezvoltare a artei. Ştiinţa marxistă care dezvăluie legile de dezvoltare a societăţii este capabilă să lămurească şi legile generale de dezvoltare a artei.

Problema terminologiei stilurilor mai ales în domeniul istoriei arhitecturii este deosebit de importantă, deoarece în arhitectură stilul se manifestă de obicei cel mai limpede.

Tendinţa noastră de a defini cît mai precis noţiunea de stil în arhitectură este deci firească, altfel fiind imposibilă folosirea corectă a terminologiei formată în decursul istoriei.

Inainte de a defini termenii stilistici, este necesar în primul rînd, să arătăm caracterul istoric chiar al noţiunii de «stil».

Estetica marxistă afirmă importanţa primordială a conţinutului în unitatea dialectică dintre conţinut şi formă, care se creează în operele de artă; ea recunoaşte, în acelaşi timp, o oarecare independenţă a dezvoltării formei artistice.

Caracterul dialectic al unităţii dintre conţinut şi formă constă, după cum a arătat I. V. Stalin, în faptul că «între formă şi conţinut există un conflict. Acest conflict nu există între conţinut şi formă în general, ci între forma *veche* şi conţinutul *nou*, care caută o formă nouă şi năzueşte spre ea».

Stilul, ca unitate concretă istorică dintre formă şi conţinut, ce se dezvoltă odată cu dezvoltarea culturii, ca unitate dintre formă şi procedeele de compoziţie, se formează şi se dezvoltă în acelaşi timp cu formarea şi dezvoltarea artei epocii respective, se schimbă odată cu schimbările acesteia şi parcurge etapele ei de naştere şi dezvoltare, maturitate şi decadenţă.

In procesul formării sale, stilul se manifestă la început ca o unitate a bazelor ideologico-artistice ale dezvoltării artei, dar, pe măsură ce conţinutul îşi subordonează şi transformă formele artei, stilul capătă o expresie mai mult sau mai puţin deplină, atît în formele şi metodele de creaţie cît şi în procedeele măiestriei artistice; în cele din urmă, se creează un sistem finit de forme artistice, capabil să exprime un anumit conţinut. Natural că, odată cu modificarea conţinutului, şi acest sistem încetează de a mai fi o formă potrivită pentru exprimarea acestuia; are loc procesul schimbării stilurilor.

Inlocuirea unui stil prin altul nu înseamnă însă înlăturarea totală a tuturor mijloacelor artistice şi tehnice ale vechiului stil. Paralel cu schimbarea formelor şi metodelor de creaţie se păstrează şi oarecare continuitate.

Intr-adevăr, fiecare epocă nouă de creaţie în arhitectură şi-a însuşit dela cele precedente, ceea ce îi convenea pentru rezolvarea noilor sarcini care îi stăteau în faţă.

Fiecare epocă nouă păstrează de la trecut numai acele procedee şi forme de creaţie care sunt apte — în noile condiţii — să rezolve problemele artei noi. Existenţa moştenirii explică totodată şi independenţa relativă a dezvoltării formei artistice. In arhitectură, la aceasta contribuie de asemenea şi faptul că formele artistice supravieţuiesc mult prototipurilor lor constructive (astfel a fost de pildă cu ordinul doric); ele persistă de-a lungul istoriei arhitecturii, supravieţuind schimbării epocilor sau dispărînd pentru a reînvia în condiţii istorice noi. Ele servesc pentru exprimarea unor idei noi, pentru crearea unor noi imagini artistice, dar păstrează reguli de bază care le dau o stabilitate considerabilă şi o dezvoltare relativ independentă.

Elaborîndu-se în lupta curentelor de artă, stilul reflectă lupte şi contradicţii, constituind o unitate dialectică între conţinut şi formă.

Dacă problema se limitează însă la lupta dintre nou şi vechi, la lupta dintre curentele artistice, care reflectă contradicţiile de clasă, nu se poate vorbi despre existenţa a două stiluri în aceeaşi epocă istorică. Existenţa a două stiluri este posibilă numai atunci cînd în societatea antagonistă de clasă există concomitent — după cum a arătat V. I. Lenin — **două culturi,** cum a fost de pildă în perioada formării naţiunilor burgheze, în timpul capitalismului.

Problema **independenţei relative a dezvoltării formelor artistice** în arhitectură are o importanţă mai mare decît

*) Articol tradus din revista «Arhitectura U.R.S.S.» Nr. 12, 1953.

în celelalte arte, deoarece operele de arhitectură sînt foarte costisitoare, sînt legate de nevoile prezentului și au rădăcini adînci în tradițiile trecutului.

Arhitectul nu poate să-și creeze operele independent de cerințele timpului: dacă nu ține seama de nevoile sociale ale vremii sale sau încearcă să meargă împotriva lor — el poate să creeze doar proiecte care nu sînt necesare nimănui. Istoria arhitecturii cunoaște numeroase exemple de idei născute moarte, care nu corespund cerințelor epocii.

Forma arhitecturală este influențată de legătura dintre baza tehnică-constructivă a acestei arte și nivelul de dezvoltare al forțelor de producție și mijloacele tehnice de care dispune epoca, ceea ce provoacă apariția de forme **constructive noi.** Totodată, apar, natural, o serie de noțiuni particulare ca de pildă «stilul materialului» prin care se subînțelege asemănarea construcțiilor dintr-o regiune oarecare, ce depinde de unitatea materialelor folosite. Asemenea noțiuni particulare nu pot desigur să înlocuiască nici în cea mai mică măsură noțiunea generală de «stil», care depinde, în primul rînd, de conținutul operelor artistice și este determinată de sarcinile social-economice și ideologice ale epocii.

Aceste noțiuni particulare ale stilului influențează însă asupra **caracterului formei** în care se manifestă stilul. Chiar Vitruviu a arătat că imaginea artistică a unei opere de arhitectură se formează în funcție de condițiile sociale, de obiceiurile oamenilor pentru care se construiește clădirea, de tradițiile arhitecturale ale locului respectiv (în care intră și condițiile de alegere a materialelor și metodele uzuale de construcție etc.) și de condițiile naturale.

Intrucît unul din elementele **conținutului** în arta arhitecturii îl constituie atitudinea omului față de natură — atitudine care a variat foarte mult în diferite epoci istorice — stilul poate de asemenea să varieze în funcție de această latură a conținutului artei. Astfel, de pildă, în Grecia antică, în perioada arhaică, vîrfurile militaro-aristocratice ale societății, sprijinindu-se pe agricultură și creșterea vitelor, au avut o atitudine complet diferită față de natură decît meșteșugarii orașelor din perioada de dezvoltare a artei clasice grecești.

Atitudinea omului social față de natură este de asemenea foarte importantă pentru înțelegerea caracterului stilului în artă.

Rezultă deci că numeroase forme de arhitectură ale unuia și aceluiași stil pot să fie diferite în funcție de tradițiile arhitecturale ale regiunii respective și de condițiile ei naturale. De aceea la studierea fenomenelor caracteristice pentru apariția și răspîndirea unui stil — și care sînt exprimate în conținutul ideologic-artistic al operelor de arhitectură — este necesar să se țină seama de fenomenele particulare cu caracter local, ca bunăoară «stilul materialului» etc., și să se facă abstracție de ele la aprecierea operelor de arhitectură și la studierea dezvoltării arhitecturii.

Natural că terminologia stilurilor a apărut doar atunci cînd a început să se formeze și istoria artelor, adică în secolele XV—XVI în Italia.

De asemenea este caracteristic faptul că termenii în legătură cu stilul nu s-au creat în procesul apariției și dezvoltării unei arte oarecare, ci au fost aplicați la arta epocilor istorice concrete mult mai tîrziu, cînd a fost posibil să se cuprindă în ansamblu întreaga dezvoltare, și să i se dea o apreciere uneori pozitivă, alteori critică, cuprinsă într-un singur cuvînt. Astfel, au apărut termenii: «clasic», «clasicism», «baroc» etc.

Primul termen stilistic folosit, acel de «gotic», a fost după cum se știe, o poreclă injurioasă dată artei europene din evul mediu, care era socotită «barbară» spre deosebire de «maniera antică» pe care se străduiau s-o renască arhitecții Renașterii italiene. Mai tîrziu însă, termenii stilistici au fost utilizați pentru a defini și arhitectura unor epoci mai vechi. Astfel, la începutul sec. al XIX-lea, istoricul francez De Caumont a propus termenul «romanic» pentru arta din perioada dela moartea lui Carol cel Mare (814) pînă la începutul artei gotice; termenul a fost apoi adoptat în literatura științifică.

Noțiunea de «clasic», de arhitectură clasică, este cea mai puțin discutabilă; dar și ea necesită o precizare spre a o putea folosi ca unitate de măsură pentru fenomenele calitativ identice.

Prin «clasic», prin «artă clasică» se înțeleg de obicei opere excepționale, deosebite și unice. Prin opere «clasice» se înțeleg de asemenea și capodoperele.

Noțiunea de «clasic» în domeniul arhitecturii se aplică de obicei perioadei de înflorire a arhitecturii antice grecești și arhitecturii apogeului Renașterii italiene (Renașterea înaltă). S-ar părea că noțiunea de «clasic» trebuie atribuită și perioadelor de înflorire ale altor epoci remarcabile din istoria arhitecturii.

Goticul, de pildă, a avut o perioadă strălucită de înflorire, cînd au fost create construcțiile grandioase de o înaltă valoare artistică ale catedralelor din Paris, Reims, Strassbourg etc. Nimeni însă nu numește goticul un stil clasic. Expresia «goticul clasic» ar suna foarte curios.

La fel, noțiunea «clasic» nu se atribuie nici strălucitelor realizări ale arhitecturii imperiului bizantin, probabil din aceleași cauze.

Noțiunea «artă clasică» include deci și ceva în plus în afara definiției obișnuite. Putem stabili și înțelege ce este aceasta, dacă ne adresăm istoriei arhitecturii.

Să analizăm acum trăsăturile caracteristice ale artei clasice. Ca artă a unei perioade de înflorire, arta clasică se distinge printr-o înaltă unitate între conținut și formă. Dar această unitate nu constituie o proprietate doar a stilului clasic, ci ea este proprie tuturor perioadelor de înflorire a artei, orice conținut ar avea acestea. Conținutul deci, și în urma acestuia și forma, poate fi extrem de diferit. El poate să aibă un caracter îngust de clasă sau unul mai larg care să corespundă nu numai intereselor claselor dominante, dar să reflecte și năzuințele maselor populare. Cu cît conținutul artei arhitecturale este mai cuprinzător cu cît el este mai **popular,** cu atît sîntem mai în drept să numim această artă — **clasică.** Cu cît conținutul este mai larg, cu atît este mai atotcuprinzător stilul, care în acest caz, cuprinde toate formele artei, toate aspectele vieții, asigurînd posibilitatea sintezei artelor. Caracterul cel mai larg care să oglindească toate aspectele vieții în dezvoltarea ei, îl poate avea numai arta **realistă,** care se distinge prin profunzimea cu care reflectă adevărul vieții.

Deosebit de vital și de activ este realismul în arhitectură, deoarece el asigură omului condițiile optime de exi-

stență și influențînd asupra lui prin imaginile lui artistice clare, el contribuie la îmbunătățirea condițiilor de trai, la întruchiparea idealului fericirii omenești, nu în ceruri ci pe pămînt.

Elementul principal, care deosebește arta clasică antică greacă de oricare alta — și despre care nu se amintește în definițiile obișnuite ale clasicului — este **caracterul ei realist**; acest element a constituit în perioada de înflorire a arhitecturii grecești reflectarea concepțiilor umaniste despre lume ale păturilor înaintate ale democrației sclavagiste ateniene din sec. al V-lea î.e.n., care au căutat să dezvolte cultura laică în opoziție cu cultura religioasă din perioada arhaică.

Apreciind caracterul unui stil, trebuie să se țină seama de orientarea lui politică ce se manifestă viu în fenomenele tipice, în principalele probleme de arhitectură și construcție, în formele tipice ale arhitecturii.

Comparînd arhitectura Greciei și a Romei antice cu arhitectura Egiptului sau cu arhitectura medievală romanică sau gotică, ne vom convinge că prima se deosebește considerabil de acestea din urmă chiar în problemele esențiale ale sistemelor de construcție, sau ale tipurilor ei arhitecturale. Dacă Egiptul și evul mediu au înălțat, în mare majoritate, construcții religioase, în schimb în Grecia și, în special, la Roma, au predominat construcțiile publice: piețele orașului, teatrele, sălile de consilii (buleuterii), palestrele, porticurile publice, leshiile (un fel de cluburi), termele, circurile, amfiteatrele etc.

A. A. Jdanov — luînd ca exemplu muzica — a dat o vie caracterizare esenței artei clasice: «Pentru muzica clasică sînt caracteristice veridicitatea și realismul, știința de a realiza unitatea dintre o formă artistică strălucită și un conținut profund, de a îmbina cea mai înaltă măiestrie cu simplitatea și accesibilitatea ei» [1]).

Așadar, în definiția obișnuită a noțiunilor «clasic», «artă clasică» trebuie să introducem rectificări esențiale. **Clasică trebuie denumită perioada cea mai înaltă de dezvoltare a epocilor importante ale artei realiste sau cel puțin a acelei arte în care predomină indiscutabil trăsăturile realiste și care oglindește deci în mod veridic viața și corespunde intereselor poporului.**

Arta clasică nu poate deci să nu aibă la baza sa trăsăturile artei populare.

Arhitectura Greciei antice — care este pe drept cuvînt considerată ca cea mai clasică dintre epocile clasice ale arhitecturii — s-a format în mod natural din formele arhitecturii populare. Cu toate împrumuturile și prelucrările creatoare ale formelor sale se poate urmări continuitatea dela formele locuinței populare antice grecești și pînă la Partenon. **Arhitectura clasică s-a dezvoltat în mod organic din însăși creația poporului și de aceea și-a păstrat întotdeauna baza sa realistă.**

Așadar, nici arta despoției egiptene nici perioada de înflorire a goticului nu pot fi denumite «artă clasică», deoarece tendințele realiste nu au fost predominante.

Pentru dezvoltarea stilului arhitectural, o importanță principală o au condițiile social-economice și cultural-istorice. Un exemplu în acest sens îl constituie tocmai arta gotică. Dezvoltîndu-se în perioada tîrzie a feudalismului, goticul a atins înflorirea maximă în orașele renăscute la o viață nouă, datorită dezvoltării noilor forțe de producție.

Din cauză că ideologia evului mediu mai stăpînea încă mințile oamenilor, iar relațiile de producție nu ajunseseră să corespundă încă suficient noii dezvoltări a forțelor de producție — arta gotică înflorește sub influența noilor posibilități economice; ea contribuie însă numai parțial la dezvoltarea noii concepții despre lume corespunzătoare noilor condiții de viață. Elementele cele mai mobile ale acestei arte — și în primul rînd sculptura — reflectă deja tendințele realiste ale meșteșugarilor dela oraș; arhitectura însă, a cărei structură a formelor rămîne în întregime medievală, bisericească, cu imagini mistice — oglindește noile condiții de viață numai în proporțiile grandioase ale catedralelor gotice, capabile de a cuprinde populația unui oraș întreg, fiind destinate nu numai serviciului religios ci și pentru adunările comunității orășenești, care își rezolva aici problemele obștești, clădirile speciale ale conducerii orașului — primăriile — apărînd mai tîrziu.

Arhitectura gotică ne dă exemplul unei arte dintr-o astfel de perioadă, în care a început să se creeze deacum o nouă bază economică; însă suprastructura își păstrează încă — în mare măsură — caracterul căpătat în regimul social anterior — feudal — și, numai în cele mai mobile verigi ale acestei arte începe o nouă mișcare.

Datorită necorespondenței dintre conștiința socială și noile condiții de viață — arhitectura gotică în perioada dezvoltării orașelor din secolele XI—XIV, fiind o artă conținînd contradicții profunde, a progresat numai pînă cînd contradicțiile pe care le cuprindea s-au dezvoltat și au dus la decăderea ei. Așadar, goticul nu poate sub nici un chip să fie denumit o artă clasică. De aceea, pomenim în mod obișnuit despre apogeul goticului, dar nu despre o perioadă clasică a arhitecturii gotice.

★

După ce am definit arta clasică, vom încerca să stabilim deosebirea dintre clasic și clasicism.

Spre deosebire de clasic, care se definește prin unitatea dintre conținut și formă, clasicismul se caracterizează prin lipsa corespondenței totale între formă și conținut. La baza lui se află **imitarea** artei clasice a trecutului. Astfel, teoreticienii clasicismului occidental din secolele XVII—XVIII au proclamat arta antică drept veșnică, drept unic model, iar imitarea ei drept singura metodă de creație artistică.

Este natural deci ca procesul creației artistice la arhitecții clasicismului să evolueze în sens invers decît la arhitecții clasicului: **dela formă spre conținut,** nu dela conținut spre formă. Caracterul imitativ al clasicismului explică faptul că noul conținut nu poate să fie exprimat de el pe deplin; conținutul este adus ca jertfă formei perfecte. Clasicismul este stilul acelor perioade de dezvoltare a artei în care fie că noul conținut nu este încă pe deplin scos în evidență fie că și-a pierdut deja forța și nu mai este suficient de puternic pentru a-și subordona în totalitate forma artistică.

Nu au nimic comun cu clasicismul acele perioade inițiale de dezvoltare a arhitecturii, în care arhitecții s-au adresat moștenirii trecutului, folosind-o pentru soluționarea noilor lor probleme proprii.

[1]) «Consfătuirea activiștilor sovietici din domeniul muzicii la C. C. al P. C. (b) al U.R.S.S.» Edit. Gospolitizdat, 1948

Astfel, antichitatea a fost utilizată în mod creator de maeștrii Renașterii corespunzător cu sarcinile artei lor.

«Renașterea» — ca termen definind un stil — a fost folosit pentru prima oară chiar de creatorii arhitecturii din epoca Renașterii. Pentru prima oară, despre necesitatea de a **renaște** arta antică, pomenește Antonio Averlino — în jurul anului 1460, în tratatul său despre arhitectură; mai tîrziu, în sec. al XVI-lea termenul «renaștere» apare la Vasari în biografiile unor artiști. Arta Renașterii s-a format în lupta împotriva gîndirii teologice medievale, ca o artă a tinerei clase burgheze — pe atunci în ascensiune — care s-a unit temporar cu poporul spre a lupta împotriva feudalilor.

Obținînd victoria împotriva feudalilor, burghezia florentină a rupt această uniune, a început să conducă autonom republica și a înrobit pe aliatul său; dar lupta împotriva feudalilor a continuat sub alte forme, și umanismul — arma ideologică a burgheziei orășenești, care tindea spre renașterea culturii laice în opoziție cu cultura bisericească — a continuat un timp să se dezvolte.

Antichitatea pe care au căutat să o renască — ca un model de cultură și artă laică — a fost în Italia o moștenire națională, proprie, ceea ce, natural, a ușurat procesul însușirii ei.

Renașterea italiană, formată în orașele din Toscana și Italia de Nord — a pierdut terenul de sub picioare după decadența economică provocată de cucerirea Bizanțului de către turci și deplasarea căilor comerciale mondiale spre vest; de aceea ea a trebuit să-și realizeze sarcinile în condiții complet diferite, deosebit de nefavorabile. Acest lucru a provocat faptul că, deși a atins apogeul posibilităților sale creatoare, Renașterea înaltă nu a putut în fond să le și realizeze pe deplin.

Așadar, **Renașterea poate fi definită ca arta burgheziei în ascendență, care a antrenat numeroase elemente populare în lupta împotriva feudalismului și a gîndirii teologice medievale. Folosind moștenirea antică, Renașterea a creat o artă laică în opoziție cu cea bisericească. Intrucît această moștenire constituie moștenirea sa națională, Renașterea este de asemenea un stil național.**

Stilul Renașterii — creație a culturii naționale laice — și-a elaborat mijloace artistice proprii pe baza celor antice. Pentru Renaștere sînt caracteristice: forme și proporții armonioase, caracterul rațional și claritatea planurilor, tendința spre compoziții de tip central, folosirea pe scară largă a ordinelor antice, care fac ca operele să fie în armonie cu scara omului.

Dacă vom căuta să definim o artă recunoscută — în general — drept clasică, cum este arhitectura apogeului Renașterii vom vedea că deși arta lui Bramante și Rafael a fost creată în spiritul tradițiilor realiste și a tins spre făurirea unor opere cu un caracter umanist clar exprimat, acest caracter este contradictoriu în fondul său deoarece sarcinile pe care au fost obligați să le rezolve Bramante și Rafael le-au fost date de către conducătorii bisericii romane, și nu puteau să răspundă deci de loc intereselor poporului. Contrareforma care a apărut atunci a măturat complet înclinațiile umaniste ale unora dintre papi. De aceea, arhitectura apogeului Renașterii nu a fost decît un scurt episod și nu și-a putut soluționa în întregime problemele sale proprii.

In celelalte țări ale Europei, Renașterea s-a dezvoltat în condiții deosebite. Pretutindeni unde începea un avînt al orașelor și al culturii orășenești — acolo unde burghezia orășenească unită cu poporul s-a ridicat împotriva feudalilor — s-au creat condiții favorabile pentru însușirea și dezvoltarea ideilor umaniste și pentru înflorirea noilor forme ale artei. Aici este necesar să subliniem că formele arhitecturii clasice răspîndite de către Renaștere în Italia, n-au fost pentru țările europene o moștenire națională; ele erau importate ca forme care exprimau cel mai complet ideile timpului. Insă întrucît mersul înainte al unor noi categorii sociale — burghezia și meșteșugarii — creiau premize pentru dezvoltarea artei **populare** pretutindeni — paralel cu însușirea formelor Renașterii italiene — avea loc și o dezvoltare a artei populare originale, care îmbogățea arhitectura și îi dădea un colorit național. De aceea, se poate vorbi despre o dezvoltare națională originală a arhitecturii Renașterii în Franța, în Țările de Jos, în Germania, Anglia, Spania și în alte țări din Europa Occidentală.

★

Am mai amintit că în Italia, Renașterea nu s-a putut dezvolta pe deplin, din cauza condițiilor considerabil schimbate ale vieții sociale. Forțele ei creatoare — în noile condiții — au creat o artă nouă care era în contradicție aproape totală cu Renașterea. Se poate spune că ceea ce a semănat Renașterea, a recoltat **barocul,** utilizînd pentru scopurile sale realizările creatoare ale Renașterii. In locul artei orașelor libere a urmat o artă creată la ordinele Vaticanului, ai cărui stăpîni au condamnat, în perioada contrareformei, tendințele umaniste ale unora dintre precursorii lor, căutînd cu furie să sădească iezuitismul fanatic.

Arhitectura realistă — clară și rațională — a Renașterii nu mai corespundea noilor sarcini. Biserica catolică tinde să distragă atenția oamenilor dela viața pămîntească. In locul unei conștiințe clare și a satisfacției de a trăi aici, pe pămînt, pe care le produc operele de arhitectură ale Renașterii, acum trebuie să apară avîntul mistic al sufletului, nemulțumit de existența lumească și tinzînd către o lume necunoscută, lumea de dincolo de viață.

De aceea arhitectura barocului elaborează acum mijloace direct opuse acelora ale arhitecturii Renașterii.

In locul clarității compoziției în plan și în spațiu apar compoziții voit complicate cu efecte neașteptate, care trebuiau să uluiască pe spectator; în locul unei luminări uniforme și vii a interioarelor care să asigure o percepere clară a proporțiilor — găsim contraste bruște de lumină și semiobscurități tainice. In locul unei arhitectonici clare și a unei structuri logice a formelor arhitecturale, aici predomină arbitrarul total al formelor, iar în locul unor proporții raționale și armonioase o imprecizie voită a lor. Toate mijloacele arhitecturii sînt folosite acum pentru a încurca a buimăci pe spectator și a-l face să aibă senzația realității minunilor unei lumi iluzorii. Datorită acestei acțiuni a arhitecturii, pictura poate acum să reprezinte minunile lumii iluzorii, ca o realitate direct vizibilă, ca o acțiune care se desfășoară sub ochii spectatorilor. De aceea, atît pictura cît și sculptura capătă un caracter naturalist, sensorial, completînd astfel acțiunea arhitecturii.

In arhitectura civilă arta barocă avea însă un caracter diferit, ce își găsește expresia în palatele conducătorilor

eclesiastici, în reşedinţele lor din afara oraşelor şi în ansamblurile orăşeneşti. Dacă pe faţadele palatelor orăşeneşti mai erau necesare efectele superficiale, cu ajutorul cărora conducătorii bisericii căutau să-şi întărească dominaţia, la vile nu mai era nevoie să se creeze efecte teatrale atît de obositoare. Toate mijloacele rafinate, elaborate de către arhitecţii epocii barocului, erau folosite aici pentru stabilirea unei legături cît mai intime cu natura, pentru apropierea ei. In această direcţie, s-a realizat foarte mult. Dezvoltarea stilului baroc în arhitectura unei serii de ţări europene — în care monarhii şi-au cîştigat puterea distrugînd — în alianţă cu oraşele şi cu burghezia orăşenească — pe marii feudali — este determinată de arhitectura civilă a barocului. Noii stăpîni nefiind interesaţi să împartă puterea cu Vaticanul, au căutat să dezvolte mai mult cultura laică decît pe cea bisericească, pe aceasta folosind-o numai în măsura în care le servea scopurile lor proprii.

Ca urmare, într-un şir de ţări europene — pretutindeni unde influenţa catolicismului a fost puternică — cum ar fi în sudul Germaniei, Austria, în Polonia şi Lituania, dezvoltarea barocului în forma sa cea mai reacţionară a avut loc sub egida Vaticanului. Pretutindeni au fost construite copii mai mari sau mai mici după biserica « Il Gesu » a lui Vignola; pretutindeni lucrau meşterii italieni, săvîrşind expansiunea catolică în domeniul arhitecturii. Dar întrucît arta barocului se adresa maselor largi populare căutînd să le atragă spre catolicism, pentru a-şi putea infiltra cu mai mult succes ideile proprii — ea era obligată să includă în compoziţiile ei formele populare, să se apropie de popor, să preia într-o oarecare măsură gusturile şi tradiţiile acestuia; în această direcţie barocul iezuit a mers foarte departe în acele ţări pe care el căuta să le subordoneze influenţei bisericii catolice (America Latină ş.a.). In alte ţări, în care s-a format absolutismul, dezvoltarea stilului baroc a avut loc sub egida stăpînilor laici şi a dobîndit un caracter mai progresist, deoarece mijloacele create de arhitecţii barocului au lărgit considerabil posibilităţile de expresie ale arhitecturii.

★

In lumina consideraţiilor făcute pînă acum urmează să lămurim care din fazele de dezvoltare ale arhitecturii ruse pot fi denumite clasice şi dacă se pot aplica arhitecturii ruse termenii stilistici « gotic », « Renaştere », « baroc ».

Perioada clasică a arhitecturii ruse trebuie socotită pe bună dreptate perioada înfloririi arhitecturii naţionale ruse din secolele XV—XVI; în această perioadă, Rusia eliberîndu-se definitiv de sub jugul tătar, măreţele monumente de arhitectură create de puterea de stat — cum sînt bisericile Vosnesenia din Kolomenskoe şi Vasili Blajenîi din Moscova — corespundeau intereselor întregului popor. De aceea, destinaţia religioasă ocupă în aceste biserici-monumente un loc neînsemnat, iar formele lor arhitecturale reflectă în mod strălucit tradiţiile arhitecturii populare.

Se pune problema: a existat oare stilul Renaşterii în Rusia? Aceasta este o problemă care a fost ridicată de nenumărate ori, nefiind pînă acum soluţionată satisfăcător.

Este interesant de ştiut care au fost toate posibilităţile exterioare de transplantare a Renaşterii italiene pe pămîntul rus. Vom aminti că nenumăraţi maeştri italieni remarcabili au fost chemaţi de Ivan al III-lea la Moscova, unde au executat numeroase lucrări mari. Cu toate acestea, Rusia nu a pornit în acea vreme pe calea Renaşterii italiene. Aceasta deoarece pe atunci în Rusia domina puternica sa **arhitectură clasică,** care corespundea Renaşterii prin mijloacele ei artistice — armonia formelor şi proporţiilor precum şi claritatea compoziţiilor de tip central. In ce priveşte structura formelor şi imaginilor artistice, maeştrii italieni puteau propune prea puţine lucruri moscoviţilor. Din modelele care au fost propuse lui Fioravanti pentru a se călăuzi, ar fi putut învăţa şi Bramante. Lovindu-se de o artă clasică atît de puternică, stilul Renaşterii a trebuit să cedeze şi maeştrii italieni şi-au revărsat creaţia lor în albia puternicii arte clasice ruse din secolele XV—XVI.

In Rusia, condiţii social-istorice, asemănătoare cu cele existente în Italia în epoca Renaşterii, s-au creat de abia în secolul al XVII-lea cînd a apărut o nouă pătură socială, « oamenii posadelor »[1]) şi s-au creat premizele pentru înflorirea culturii şi artei laice, în special în oraşele comerciale libere cum era de pildă, Iaroslavl. Acelaşi proces, însă întrucîtva frînat de puterea bisericească şi de stat, a avut loc şi la Moscova care în vremea aceea a devenit centrul comercial al ţării. Totodată s-au creat condiţii favorabile şi pentru o însuşire organică a formelor Renaşterii europene, ceea ce s-a şi întîmplat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea pregătind astfel terenul pentru dezvoltarea barocului şi clasicismului rus din secolul al XVIII-lea.

S-a propus să se considere arhitectura moscovită din sec. al XVII-lea drept « goticul rus », pe baza asemănării condiţiilor social-istorice. Există însă deosebiri esenţiale care pledează împotriva acestei categorisiri. In realitate ideea de bază a construcţiilor gotice din apus avea un caracter pur bisericesc, în timp ce în Rusia, în secolul al XVII-lea sub influenţa reprezentărilor şi cerinţelor populare se transformă însuşi caracterul compoziţiei construcţiilor bisericeşti. Ele se înconjoară pe toate părţile cu porticuri şi promenade, capătă pridvoare largi şi îşi pierd tendinţa de creştere în înălţime, tipică pentru monumentele secolului al XVII-lea. Toate aceste modificări merg pe linia laicizării arhitecturii bisericeşti, a transformării bisericii într-un loc de adunare sărbătorească. Totodată este caracteristic faptul că în Rusia procesul iniţial a fost dezvoltarea formelor arhitecturii populare şi laicizarea arhitecturii bisericeşti, iar însuşirea formelor arhitecturii apusene — prelucrate în mod creator — a constituit un proces ulterior şi paralel, în timp ce în majoritatea ţărilor din Europa apuseană stilul Renaşterii a început printr-un import al formelor Renaşterii italiene şi a fost doar întovărăşit de o dezvoltare a formelor artei populare.

Aceste consideraţii dovedesc forţa şi puternica înflorire a artei ruse din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, care nu poate fi în nici un caz denumită « barocul moscovit », deoarece nu are nimic comun cu barocul.

In realitate, în această pericadă, în Rusia a avut loc o renaştere — oarecum frînată de biserică şi stat — a optimistei arte populare bazată pe reprezentările mitologice de basm, care nu au dispărut niciodată din popor, şi pe transpunerea acestora în arhitectura monumentală.

Insă « Renaşterea » rusă, ca o artă a « oamenilor posadelor » a fost un fenomen de scurtă durată. In cea de a doua

[1]) posadă — în Rusia veche: partea comercială-industrială a oraşului din afara zidurilor sale.
« oamenii posadelor » = tîrgoveţii şi meşteşugarii (N.T.)

jumătate a secolului al XVII-lea, statul moscovit se transformă într-o uriașă putere absolutistă. Spre sfîrșitul sec. al XVII-lea devine predominantă construcția de stat care preia toate elementele fundamentale ale arhitecturii posadelor, mărind însă considerabil proporțiile construcțiilor. Acumularea experienței și măiestriei artistice au asigurat o largă dezvoltare a artei construirii bisericilor, în care arta populară a căpătat expresia cea mai deplină, creînd compozițiile originale și minunate ale bisericilor pe mai multe registre; arhitectura mondială nu cunoaște ceva asemănător. In sfîrșit, la începutul sec. al XVIII-lea apare un moment în care cotitura din viața socială provoacă o cotitură și în arhitectură.

In Rusia, nu au existat niciodată premize pentru dezvoltarea barocului, în forma lui reacționară-catolică, deoarece catolicismul nu a pătruns înăuntrul granițelor sale. Premizele social-istorice necesare pentru dezvoltarea barocului laic au apărut în Rusia odată cu crearea uriașului imperiu absolutist al lui Petru I, care a luptat cu perseverență pentru cultura laică și împotriva reacțiunii bisericești.

Barocul este o artă a claselor dominante ale statelor absolutiste, ce se sprijineau pe burghezie și pe meșteșugari, dar care înăbușeau tendințele acestora de eliberare, folosind în acest scop elementele feudale puse în slujba lor (aristocrația). De aceea, în Rusia, odată cu instaurarea absolutismului, oamenii posadelor au încetat să joace un rol serios ca beneficiari, întreaga activitate constructivă trecînd în mîinile statului și ale aristocraților-moșieri. Acum tradițiile artei populare se transmit numai prin arhitecți, dintre care mulți se ridică din popor, iubesc arta populară și tind să o transpună în mod creator în noile condiții.

Rezultă deci că termenul « baroc » poate fi aplicat numai arhitecturii ruse din cel de al doilea pătrar al sec. al XVIII-lea — cînd rezultatele reformelor lui Petru au început să fie destul de evidente — însă nu și arhitecturii profund populare din secolul al XVII-lea, care ar putea fi mai curînd numită Renașterea rusă.

Ne mai rămîne să lămurim acum în ce măsură poate fi numită **clasică** arhitectura rusă din cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

Această perioadă începe prin activitatea creatoare deosebit de bogată a genialului Bajenov și prin insuccesele ideilor sale grandioase. Sfîrșitul sec. al XVIII-lea, perioadă de înflorire a monarhiei aristocratice este caracterizat în arhitectură prin opera lui Kazakov. S-ar părea că este greu —atunci cînd este vorba de arhitectura unei perioade de înflorire a monarhiei aristocratice — să se vorbească despre reflectarea în arhitectură a intereselor adevărate ale poporului, despre exprimarea în ea a năzuințelor poporului. Totuși, acest lucru este profund adevărat. Cauza insuccesului genialelor idei ale lui Bajenov a constat în faptul că el a cutezat să meargă împotriva voinței conducătorilor, căutînd să întruchipeze în arhitectură ideile cele mai înaintate ale timpului său. In ansamblul palatului Kremlinului el a vrut să creeze un nou centru, organic legat de întregul oraș și a cărui piață principală să fie punctul de concentrare al orașului și al întregii țări. La crearea ansamblului din Țaritîno, el a căutat să reînvie tradițiile arhitecturii secolului al XVII-lea și, în acest fel, să redea arhitecturii timpului său un caracter popular.

Arhitecții sec. al XVIII-lea au privit mult înainte și au căutat să înfăptuiască ceea ce corespundea năzuințelor poporului. Multe din planurile concepute de Bajenov au fost realizate de Kazakov. La începutul sec. al XIX-lea la Petersburg, Zaharov a creat opere de însemnătate mondială. Dar, nici Bajenov, nici Kazakov nu au avut posibilitatea de a-și înfăptui în întregime ideile lor, care corespundeau năzuințelor poporului.

Arhitectura celei de a doua jumătăți a sec. al XVIII-lea se caracterizează prin necorespondența dintre ideile acestor remarcabili arhitecți și condițiile vieții sociale; de aceea această arhitectură nu poate fi numită cu adevărat clasică. Neavînd posibilitatea să-și înfăptuiască în mod liber concepțiile, ea era forțată să execute comenzile puterii de stat și ale aristocrației, alunecînd în clasicism, adică într-o artă în care principalul nu este conținutul ci perfecțiunea formelor, oarecum abstracte și raționaliste. In operele în care forma și conținutul alcătuiesc un tot unitar (de exemplu, palatul Tauridei al arhitectului Starov) noi nu simțim acel conținut mare, social care să emoționeze. Neavînd posibilitatea să cuprindă în forme arhitecturale patosul noului conținut social, arhitecții au fost obligați să se ocupe în mare măsură cu crearea de forme și de aceea multe opere de arhitectură par reci și mohorîte, ca ceva minunat care ar fi putut fi înfăptuit, dar a rămas nerealizat. Excepție fac doar cîteva opere ale lui Kazakov, care au un puternic caracter social, cum sînt Sala Coloanelor din Casa Sindicatelor și, în special, minunatul spital Galițîn.

Altfel s-au petrecut lucrurile în prima jumătate a secolului al XIX-lea. In acel timp, în special după războiul pentru apărarea patriei din 1812, conștiința socială se schimbă pe calea dezvoltării ideilor democratice, ceea ce s-a reflectat desigur și în arhitectură.

Reconstrucția Moscovei, renăscută din cenușă, a decurs într-o atmosferă de avînt național, iar la Petersburg s-au înălțat o serie de monumente cu caracter triumfal ce oglindesc bucuria poporului care a luptat dîrz împotriva cotropitorilor străini și i-a izgonit. Avîntul social este încununat de răscoala decembriștilor. Așadar, la începutul secolului al XIX-lea arhitectura a creat opere strălucite: ea a oglindit ideile cele mai progresiste ale timpului și a avut un caracter realist. Operele de arhitectură din acel timp sînt pătrunse de un fel de elan interior, ele devin lirice, iar formele lor dovedesc că arhitecții de atunci au prelucrat în mod profund formele clasice pentru a crea imagini noi care să constituie expresia epocii lor. In operele cu caracter triumfal și mai ales în construcțiile din Moscova și în mărețele ansambluri ale Petersburgului se simte că arhitecții trăiesc împreună cu întreg poporul bucuria victoriei asupra dușmanului; ei creează opere care nu mai conțin patosul fals și răceala interioară caracteristice numeroaselor opere de arhitectură din cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Tocmai datorită faptului că, în această perioadă conținutul a devenit iarăși elementul principal în sinteza artistică, arhitectura rusă a căpătat o importanță mondială, reprezentînd o fază nouă și strălucită de dezvoltare a clasicismului. Ea nu a atins pe deplin culmile clasicului numai pentru că a fost întreruptă de ofensiva întunecatei reacțiuni din timpul țarului Nicolae, neputîndu-și dezvălui astfel pînă la capăt uriașele ei posibilități creatoare.

Unele lipsuri în activitatea de înfrumuseţare a Capitalei

Arh. *D. HARDT*

O contribuţie însemnată la înfrumuseţarea aspectului oraşelor, mergînd uneori pînă la crearea unui « specific » al acestora, o au elementele de arhitectură decorativă care le împodobesc şi le înfrumuseţează.

Problema elementelor de arhitectură decorativă în oraşe este o problemă vastă, ce are contingenţe strînse cu rezolvarea spaţiilor verzi ale oraşului, cu rezolvarea străzilor şi pieţelor acestuia, cu arhitectura clădirilor sale.

In ţara noastră, dezvoltarea capitalismului a dus şi în domeniul arhitecturii, în domeniul aspectului oraşelor, la haos şi anarhie, la sărăcie de expresie, la urîţirea şi distrugerea valorilor de artă.

Impotriva moştenirii grele lăsate de regimul burghezo-moşieresc, statul nostru democrat popular duce, pe linia grijii permanente pentru ridicarea buneistări materiale şi culturale a întregului popor, o acţiune susţinută de înlăturare a urmelor lăsate de odiosul regim de jaf şi exploatare, o acţiune susţinută de înfrumuseţare a oraşelor.

Pe această linie au fost realizate construcţii însemnate pentru oamenii muncii, ca ansambluri de locuinţe şi construcţii cu caracter cultural, educativ, sportiv etc.; în pieţele oraşelor ca şi în cadrul complexelor de construcţii realizate, au apărut monumente şi statui, scuaruri şi fîntîni decorative.

Pavilion de stahanovişti din piaţa Mihai Vodă.

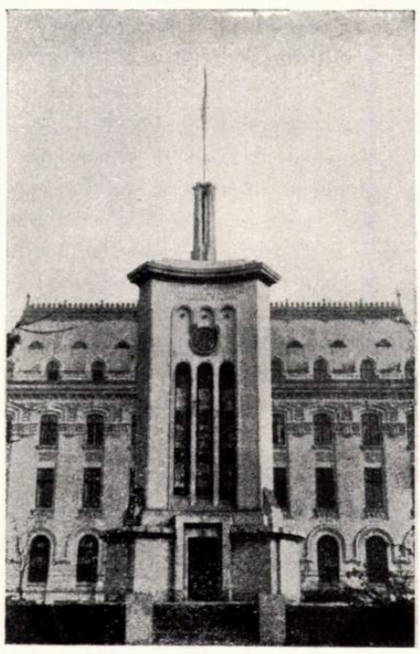

Este suficient să citäm construirea complexului cultural-sportiv « 23 August », a teatrului în aer liber « N. Bălcescu », amenajarea parcului de cultură şi odihnă « I. V. Stalin » şi a parcului sportiv « Dinamo » din Bucureşti.

In multe din oraşele ţării s-au ridicat în ultima vreme monumente şi statui valoroase, ca de pildă statuia lui I. V. Stalin şi monumentul Eroului Sovietic din Bucureşti, statuia lui I. V. Stalin din Oraşul Stalin etc.

In cadrul complexelor de lucrări ce au fost realizate în pieţele oraşelor noastre, elementele decorative folosite exprimă un conţinut de idei nou, legat de viaţa poporului nostru.

★

Din păcate însă, în practica ultimilor ani s-au ivit o seamă de aspecte negative în acest domeniu, aspecte asupra cărora este necesar să insistăm.

Ne vom opri, astfel, la panourile pentru stahanovişti din piaţa 28 Martie şi din piaţeta podului Mihai Vodă.

Primul, de o compoziţie decadentă, formalistă, folosind mijloace publicitare ieftine (tuburi de neon) şi lucrări artistice dubioase (picturi pe sticlă, calitativ sub orice critică) este un exemplu de felul cum nu trebuie tratat un asemenea panou.

Al doilea înşiră una peste alta fotografiile stahanoviştilor şi fruntaşilor în cadrul bizar al unei arhitecturi orientale.

Dacă ne-am opri numai la aceste exemple pe care le-am considerat direct păgubitoare înfăţişării oraşului, nu înseamnă că celelalte panouri de onoare existente, de exemplu cele din grădina Cişmigiu, reuşesc să rezolve satisfăcător problema. Astfel, această sarcină pusă arhitecţilor şi artiştilor rămîne încă neîndeplinită, deşi rezolvarea artistică a panourilor de onoare trebuie să constituie o preocupare serioasă, atît a sfaturilor populare, cît şi a arhitecţilor şi a artiştilor plastici.

★

Multe din scuarurile Capitalei — unele din ele realizate pe locul ruinelor rămase de pe urma bombardamentelor — s-au împodobit cu fîntîni decorative şi cu statui. In ceea ce priveşte fîntînile, ele fiind, în marea lor majoritate nestudiate cu suficientă seriozitate, nu funcţionează sau funcţionează prost, stropind şi pătînd nu numai unele părţi ale construcţiei, dar şi pe trecători şi formînd băltoace împrejur. Aşa se întîmplă cu fîntîna din faţa bisericii Creţulescu, cu cea din Cişmigiu din apropierea Ministerului Forţelor Armate, în sfîrşit, cu fîntînile noii clădiri administrative din Piaţa Republicii; alte fîntîni, ca de pildă cea recent construită în scuarul din Piaţa Tolbuchin, sînt de concepţie cosmopolită. Cît priveşte unele statui şi elemente decorative ce împodobesc scuarurile Capitalei, ele sînt de asemenea necorespunzătoare. De aceea remarcăm cu plăcere înlăturarea din scuarurile « Casa Centrală a Armatei » şi fostului Teatru Naţional a unora din statuietele de gust îndoielnic şi lipsite de scară care le « împodobeau ».

Panou de stahanovişti din piaţa 28 Martie.

Tot despre lipsă de scară este cazul să vorbim şi în legătură cu unele din statuile din parcul de cultură şi odihnă « I. V. Stalin » şi din parcul sportiv « Dinamo », prea mici faţă de spaţiile larg deschise în care sînt aşezate.

Fîntînile şi sculpturile decorative au de jucat un rol important în înfăţişarea viitoare a oraşelor noastre şi în susţinerea marilor ansambluri arhitectonice. Arhitecţii noştri care au dobîndit realizări pozitive în acest

Fîntînă din piaţa Libertăţii.

domeniu, (fintînile din scuarul Gării de Nord, din scuarurile pieţei 28 Martie sau din Piaţa Libertăţii), trebuie să se inspire din moştenirea valoroasă a arhitecturii clasice, ca şi din tradiţia arhitecturii noastre naţionale. Exemple sovietice, ca cel al fîntînii proiectate de arh. Vlasov, Constantinski şi Seinin pentru parcul central de cultură şi odihnă « Gorki » din Moscova, ne arată la ce minunate rezultate se poate ajunge în această direcţie.

★

Problema deosebit de însemnată a edicu-lelor (chioşcuri de ziare, alimentare, C.A.M., adăposturi pentru staţiile de tramvai, WC-urile publice) nu şi-a găsit încă o rezolvare satisfăcătoare şi aceasta trebuie să constituie o preocupare de seamă a sfaturilor populare şi a C.S.A.C.

In ceea ce priveşte amplasamentul lor, trebuie să se evite aşezarea unor asemenea construcţii mici între clădirile mari de pe străzi şi bulevarde. Ele trebuie să fie aşezate numai în parcuri sau, în cazul cînd este neapărată nevoie, pe aleile învezite ale unora din arterele foarte largi. In felul acesta s-ar înlătura atît disproporţia de scară inevitabilă atunci cînd se alătură construcţiilor monumentale micile construcţii uşoare ale chioşcurilor, cît şi lipsa de armonie dintre detaliile de arhitectură şi decoraţie ale edi-cului şi cele ale construcţiilor apropiate. Pe străzi şi bulevarde, funcţiunile acestor mici construcţii ar trebui rezolvate în par-terul sau subsolul unora din clădiri, urmînd să se proiecteze edificii independente numai atunci cînd dimensiunile lor le-ar permite să se susţină singure în cadrul ansambluri-lor arhitectonice ale oraşelor.

In acest sens trebuie să studiem modul cum a fost rezolvată problema debitelor de ziare şi tutun, a WC-urilor publice etc. în cadrul volumului construit al multora din staţiile de metro din Moscova.

Ceea ce s-a făcut pînă astăzi la noi pe această linie este încă nesatisfăcător. Dacă în articolul de faţă nu ne oprim asupra construcţiilor din parcul de cultură şi odihnă « I. V. Stalin », despre al căror caracter cosmopolit s-a vorbit îndeajuns în repetate rînduri, şi dacă trecem şi peste construcţiile provizorii, foarte inegale ca expresie şi valoare, ridicate pe străzi şi în pieţe cu ocazia Festivalului mondial al tineretului şi studen-ţilor, ni se pare important să insistăm asupra chioşcurilor pentru difuzarea publicaţiilor.

Avem de a face aici cu o încercare de folo-sire a motivelor decoraţiei populare pentru împodobirea unui edicul produs în serie şi avînd o largă răspândire. In legătură cu rezolvarea chioşcului însuşi se ridică două probleme distincte.

Prima problemă — aceea dacă este posibil să se găsească pentru aceste edicule un tip

Chioşc pentru difuzarea presei.

standard, un tip unic, care să poată fi folo-sit ori şi unde şi în orice condiţii, fie pe un bulevard larg, între clădiri înalte, fie pe o stradă îngustă, pe un trotuar, fie între două clădiri sau, în sfîrşit, pe aleile unui parc; a

Fîntînă pentru Parcul central de cultură şi odihnă M. Gorki (Moscova).
(Autori: arh. *A. Vlasov, G. Konstantinski* şi *E. Şeinin*

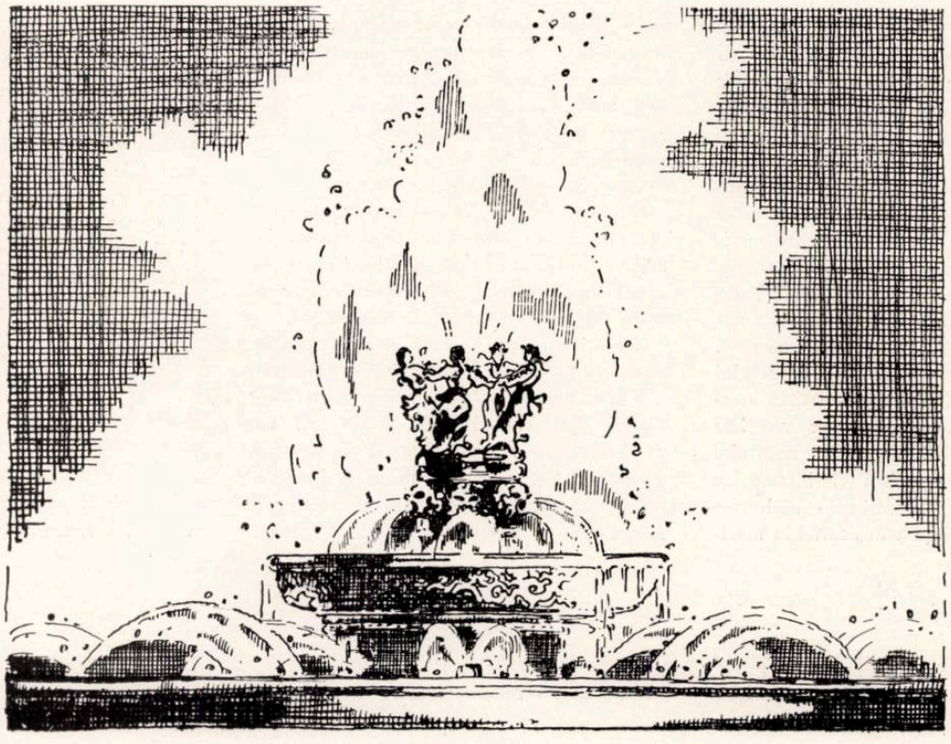

a doua problemă se referă la felul în care pot şi trebuie să fie folosite elementele de decor inspirate din moştenirea artistică a poporului. In legătură cu prima problemă, considerăm că, deşi de dorit, un tip standard care să corespundă atîtor situaţii diferite este greu realizabil, dacă nu imposibil. In legătură cu cea de a doua problemă, a folosirii motivelor decorative populare, considerăm că aceasta s-a făcut formal şi mecanic şi a dus la un abuz de motive decorative aparţinînd unor epoci şi tehnici de realizare diferite. Uneori, aceste motive decorative sînt folosite neraţional, cum este, de pildă, cazul cu decoraţia în crestături, specifică lemnăriei masive, şi care este aplicată aici în scîndurile panourilor din partea de jos a chioşcurilor. Lipsa de scară şi de unitate face ca unele motive să pară sărace, iar altele prea încărcate.

Credem că soluţia justă a problemei este căutarea unei arhitecturi mai simple, cu motive decorative mai puţine, dar mai convingătoare şi folosirea cu mai mult curaj a culorilor.

In sfîrşit, revenind la cele scrise mai sus, aceste chioşcuri n-ar trebui să se găsească în nici un caz aşa cum se găsesc acum, situate între clădiri, ci numai în zone înverzite, în mijlocul vegetaţiei.

★

Ansamblul artistic-arhitectonic al pieţelor oraşelor mai suferă încă din cauza coloritului strident şi plasticii, adesea de un gust îndoielnic, a panourilor publicitare aşezate ori cum şi ori unde, fără să se ţină seama că acoperă faţadele clădirilor, că taie perspectiva străzilor şi bulevardelor, că strică arhitectura oraşului. Nu mai puţin este sluţit oraşul de afişele mai mici sau mai mari sau de textele şablonate care se găsesc pe soclurile şi zidurile caselor, pe firmele magazinelor, pe garduri, pe pomi, ba chiar şi pe unele ferestre sau vitrine şi ale căror urme adesea nu mai pot fi îndepărtate.

Problema afişajului şi a publicităţii trebuie să capete o rezolvare în întreg ansamblul ei; publicitatea şi agitaţia vizuală trebuie să-şi găsească locul pe panourile şi în punctele anume destinate acestui scop, situate aşa ca să-şi poată îndeplini rolul fără a dăuna aspectului oraşului. Se pot folosi în acest scop panourile oarbe ale construcţiilor, eventual unele calcane, apoi panouri anume amenajate în parcuri şi pieţe, mici construcţii cilindrice special executate, în sfîrşit unele garduri, mai ales cele ale şantierelor. Peste tot însă, publicitatea trebue făcută ordonat şi respectînd cu stricteţe spaţiile rezervate.

Un alt lucru care dăunează aspectului faţadelor multor clădiri este apariţia construcţiilor informe ce adăpostesc ventilele de intrare în clădiri a gazelor naturale. Acceptarea cu o fatalistă şi birocratică resemnare a unor «prescripţii» elaborate fără destulă chibzuinţă a dus astfel la mutilarea faţadelor a numeroase clădiri din centrul oraşului.

Panou de stahanovişti în grădina Cişmigiu.

★

In sfîrşit, nu puţine pagube se aduc oraşului prin greşita înţelegere a acţiunilor de înfrumuseţare iniţiate de sfaturile populare.

Cu asemenea prilejuri, nu rareori s-au văruit sau vopsit faţade şi socluri din materiale aparente, cărămidă şi piatră, s-au distrus ornamente sculptate sau colorate, s-au făcut neîngăduite schimbări în arhitectura faţadelor şi clădirilor. Au fost mutilate sau înlăturate pur şi simplu unele din gardurile şi porţile bogat decorate care împodobeau multe din clădirile realizate la noi la finele veacului XIX. Aşa s-a întâmplat la «Casa Universităţii» din str. Dionisie Lupu, al cărei gard decorativ făcut din fier şi bronz a fost înlocuit cu unul cu totul insignifiant. Un alt fapt care merită să fie semnalat este acela al dispariţiei grilajelor de protecţie din jurul pomilor de pe bulevarde; este necesar, de asemenea, să existe o preocupare de tratare artistică a stîlpilor de tramvai, a felinarelor, a firmelor etc.

Este datoria C.S.A.C. şi a serviciilor de arhitectură ale sfaturilor populare să ia măsuri pentru remedierea acestor lipsuri, ca şi pentru asigurarea unui control efectiv în toate domeniile arhitecturii decorative.

Sarcini din ce în ce mai mari vor sta în faţa constructorilor noştri. Capitala şi oraşele ţării noastre se vor împodobi cu construcţii măreţe, bulevarde şi parcuri. Se va accentua nevoia de lucrări de artă şi decoraţie. Se pune deci în mod imperios problema pregătirii de cadre cu calificare superioară şi medie, arhitecţi şi artişti plastici, meşteri pietrari, ipsosari, feronieri, ceramişti etc. cadre ce sînt şi vor fi chemate să traducă în viaţă aceste însemnate sarcini.

Influenţa curentelor decadente în arhitectură a dezobişnuit pe arhitecţii noştri de studiul detaliilor. Uniunii Arhitecţilor îi revine sarcina importantă de a stimula şi urmări prin cercurile sale dezvoltarea aptitudinilor şi măiestriei arhitecţilor, îndrumîndu-le munca de creaţie şi pe linia decoraţiei arhitecturale şi a arhitecturii decorative.

Problema producţiei prefabricatelor de elemente decorative, singura metodă capabilă să asigure acoperirea cererilor din ce în ce mai mari ce vor veni, trebuie să-şi găsească din vreme rezolvarea, cel puţin din punct de vedere tehnologic şi al organizării producţiei.

Rezolvarea în ansamblu a acestor probleme, care, deşi sînt atât de diverse, se leagă strîns între ele, nu se poate obţine decît pe calea unei acţiuni conjugate în cadrul unei strînse colaborări între C.S.A.C., institutele de proiectare, Ministerul Construcţiilor, Uniunea Arhitecţilor din R.P.R. şi Uniunea Artiştilor Plastici.

Uniunea Arhitecţilor a şi luat, de altfel, iniţiativa înfiinţării unor cercuri de ridicare a nivelului profesional al arhitecţilor, iniţiativa organizării unor excursii de studiu, a unor discuţii în jurul problemelor muncii de creaţie şi a unor expoziţii. Acestea constituie desigur puncte de plecare nu numai pentru stimularea şi îndrumarea muncii de creaţie a arhitecţilor în general, dar şi pentru legarea ei de problema decoraţiei arhitecturale şi a arhitecturii decorative.

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 — Bucureşti

Резюме статей журнала

ПЛАНИРОВКА И РЕКОНСТРУКЦИЯ ГОРОДА ВУЛКАН

Арх. Т. ИКОНОМУ

Говоря о планировке и реконструкции города Вулкан, расположенного в угольном бассейне Долины Жиу, автор статьи указывает, в каком ужасающем состоянии находился этот город под капиталистическим строем, когда не существовало целесообразного зонирования. Народно демократический строй принял ряд радикальных мер по ликвидации этого положения вещ[illegible] Эскизный проект планировки предусматривает переустройство города и путей сообщения с возможно более внимательным учетом основных требований нашего общества в котором важнейшую роль играет забота о человеке и об его материальных и культурных потребностях.

В эскизном проекте планировки предусмотрены целесообразное зонирование территории города и разрешение вопросов транзитного транспорта без пересечения жилых районов. Зона, отведенная под жилые дома, расположена на здоровых площадках, с которых открывается вид на самые живописные окрестности. В общей композиции города основную роль играет его общественный центр.

В статье говорится также и о вопросах, возникших в ходе разработки рабочих проектов, намеченных для строительства в 1953 году. В ней отмечается стремление авторов этих проектов создавать монументальную архитектуру, здания с обширными, внушительными фасадами, соответствующими новому размаху социалистического строительства в Румынской Народной Республике.

ТЕАТР ПОД ОТКРЫТЫМ НЕБОМ В ПАРКЕ ИМЕНИ НИКОЛАЕ БАЛЧЕСКУ

Арх. П. Е. МИКЛЕСКУ

Театр под открытым небом в парке имени Николае Балческу является частью ансамбля построек культурного и спортивного характера, возведенных в Бухаресте летом 1953 года.

В своей статье автор всесторонне освещает творческий процесс разработки проекта этого театра.

Исходя из необходимости выразить в архитектурном произведении величественные идеи мира и дружбы, которыми воодушевлен наш народ, строящий с огромным подъемом социализм, и подчеркнуть новые характерные черты социалистического театра, отличающие его от театра буржуазного, — автор указывает, что проектировщики театра под открытым небом в парке имени Николае Балческу стремились в простых и четких формах, на основе элементов классической архитектуры и творчески переработанных традиций нашей национальной архитектуры, создать архитектурное произведение, способное содействовать социалистической реконструкции столицы нашей Республики.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ РАБОЧИХ ОБЩЕЖИТИЙ

Арх. Н. ФЛОРЕСКУ

Статья трактует вопрос проектирования рабочих общежитий, являющихся важным элементом жилых ансамблей, массовое строительство которых осуществляется теперь в нашей стране. Состав этих общежитий разработан на основе нынешних потребностей, с использованием советского опыта проектирования в этой области. Особое внимание было уделено изучению жилой комнаты — основной единицы общежития.

В статье описываются три различных типовых плана, предусматривающих комнаты на 4 и 5 кроватей.

В разработке фасадов, изучаемых параллельно с типовыми планами, было проявлено стремление к такому чередованию проемов, которое даст максимальные возможности для нахождения самых разнообразных решений и, кроме того, позволит внести в каждую область нашей страны характерные для нее элементы румынской архитектуры.

Подчеркивая положительные результаты, полученные до настоящего времени в области проектирования типовых общежитий, статья выявляет вместе с тем и некоторые проблемы, которые еще не были разрешены. Так например, выдвигается вопрос о пересмотре используемой теперь меблировки СТАС (Государственные Стандарты), вопрос о нахождении некоторых новых строительных решений, о звуконепроницаемости стен, о печах и дымоходах для отопления углем, о разработке проектировочных норм для рабочих общежитий.

ДЕКОРАТИВНАЯ КЕРАМИКА В СТАРИННОЙ РУМЫНСКОЙ АРХИТЕКТУРЕ

К. НИКОЛЕСКУ

Статья говорит о широком использовании керамики в нашей старинной архитектуре, как многоцветного украшения фасадов и внутренних помещений гражданских и культовых зданий.

Продолжатели древних художественных традиций в обработке керамики, народные мастера, переняли этот способ орнаментации, используемый в византийских, балканских и русских постройках и, развивая его на основе переработки старых рисунков сосудов крестьянского обихода и резьбы по дереву, создали новое, самобытное искусство.

Декоративная керамика, используемая как украшение фасадов церквей, под видом кирпичей, дисков — простых и с ножкой, — круглых окон и розетт, звездочек, треугольных и шарообразных орнаментов, тарелочек и т.д., покрытых глазурью окрашенной в зеленый, коричневый или желтый цвет и расположенных разбросанно или во фризе, — отметила небывалый расцвет в румынском государстве главным образом в XIV веке (в таких памятниках, как церковь Св. Николая в Куртя де Аржешь, монастыри Козия и Котмяна), а также в Молдове в XV веке, когда были осуществлены ценнейшие пластические нововведения при постройке церквей Св. Николая в Дорохое, Св. Георгий в Харлэу, монастыря Нямц и.т.д.

В композицию роскошных интерьеров княжеских дворцов или боярских усадьб керамика использовалась с XIV до XVIII века в виде плиток, плит для замощения и печных изразцов.

Простые керамические плитки украшают также большие печи в старых крестьянских домах.

В заключение, автор, подчеркивает возможность использования декоративных керамических элементов заводского изготовления для архитектурной отделки, основываясь на творческой переработке методов и форм, используемых для отделки наших старинных памятников.

ИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АРХИТЕКТУРНОГО ИНСТИТУТА ИМЕНИ ИОНА МИНКУ

Архитектурные проекты студентов в 1952—53 учебном году

Арх. А. МОИСЕСКУ

На основе тщательного анализа архитектурных проектов, выполненных студентами Архитектурного института имени Иона Минку, в 1952-53 учебном году, статья указывает на успехи, достигнутые главным образом благодаря все более основательному изучению принципов советской архитектуры и классического и национального художественного наследства, в результате чего было отмечено обобщение направления к архитектуре в духе социалистического реализма и устранение формалистических и космополитических тенденций прошлых лет.

И все же, в школьных проектах еще проглядывают пережитки формализма, проявляющегося, главным образом, в механическом использовании классических и национальных архитектурных форм, без их переработки в духе присущего нашему обществу нового идейного содержания.

Серьезные недостатки проявляются также в изучении архитектуры отдельных зданий, как неотъемлемой части ансамбля, и в недооценке градостроительных основ архитектуры.

Предоставленные проекты свидетельствуют о том, что художественные возможности в смысле уменья пользоваться акварелью значительно возросли по сравнению с предыдущими годами и что с этой точки зрения уровень проектов непрестанно повышается.

SUMAR

Arh. T. Iconomu
Sistematizarea şi reconstrucţia oraşului Vulcan
pag. 1

Arh. P. E. Miclescu
Teatrul în aer liber din parcul Nicolae Bălcescu
pag. 7

Arh. N. Florescu
Proiectarea de cămine muncitoreşti
pag. 16

C. Nicolescu
Ceramica decorativă în arhitectura veche românească
pag. 20

Arh. A. Moisescu
Din activitatea Institutului de Arhitectură « Ion Mincu »
pag. 27

B. Mihailov
Stilul în arhitectură
pag. 32

CRONICA

Arh. D. Hardt
Unele lipsuri în activitatea de înfrumuseţare a Capitalei
pag. 38

СОДЕРЖАНИЕ

Арх. Т. Иконому
Планировка и реконструкция города Вулкан
Стр. 1

Арх. П. Е. Миклеску
Театр под открытым небом в парке имени Николае Балческу
Стр. 7

Арх. Н. Флореску
Проектирование рабочих общежитий
Стр. 16

К. Николеску
Декоративная керамика в старинной румынской архитектуре
Стр. 20

Арх. А. Моисеску
Из деятельности Архитектурного института имени Иона Минку
Стр. 27

Др. арх. Б. Михайлов
Стиль в архитектуре
Стр. 32

ХРОНИКА

Арх. Д. Гардт
Некоторые недочеты в деятельности по украшению столицы
Стр. 38

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA, BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel: 6.13.31

Lei 10 —

E 1689

KAT

ARHITECTURA RPR

Országos Műszaki Könyvtár TULAJDONA

Institut. de Documentare Tehnică
BUCUREȘTI
ОБМЕН - ECHANGE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - ČMENA

3

1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R. ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

3
1954

Könyvtár

Despre unele construcţii social-culturale realizate în Bucureşti în anul 1953 *)

Prof. arh. *H. MAICU*

O serie de lucrări importante, prevăzute — printr-o hotărîre a partidului şi guvernului — a fi construite pentru dotarea Capitalei noastre, au fost realizate în anul 1953 şi date în folosinţă cu prilejul celui de al IV-lea Festival mondial al tineretului şi studenţilor.

Aceste lucrări reprezintă un progres important făcut de arhitectura noastră pe drumul realismului socialist, în lumina Hotărîrilor din 13 noiembrie 1952 ale Comitetului Central al P.M.R. şi ale Consiliului de Miniştri al R.P.R.

Forţa de mobilizare a partidului nostru, precum şi elanul creator al maselor, au făcut ca aceste lucrări să se poată realiza într-un ritm cu totul nou şi neobişnuit, într-un termen extrem de scurt — de 5-6 luni — care nu părea posibil pentru mulţi dintre tehnicienii noştri de frunte.

Arhitecţii şi inginerii proiectanţi, cît şi cei ce au organizat şi condus execuţia acestor lucrări au dat dovadă că sînt demni de încrederea pe care partidul şi guvernul le-au acordat-o.

Interesul deosebit pe care l-au trezit aceste lucrări în rîndul oamenilor muncii s-a manifestat prin entuziasmul cu care zeci de mii de cetăţeni ai Capitalei au sprijinit realizarea lor, efectuînd sute de mii de ore de muncă voluntară.

La baza creaţiei arhitecturale a acestor lucrări a stat grija pentru satisfacerea nevoilor culturale ale oamenilor muncii, constructori ai socialismului în ţara noastră.

In capitala patriei noastre se simţea tot mai mult lipsa unui complex sportiv-cultural care să cuprindă un mare stadion. Revoluţia culturală în plină desfăşurare în ţara noastră impune construirea a nenumărate edificii de cultură, teatre, teatre în aer liber, cinematografe etc., necesare ridicării nivelului cultural al oamenilor muncii. Lucrările social-culturale construite în vara anului 1953 constituie în acelaşi timp dotări importante pentru reconstrucţia socialistă a Capitalei noastre.

La alegerea amplasamentelor în cadrul oraşului a existat preocuparea de a contribui, prin construirea acestor lucrări, la ridicarea unor cartiere muncitoreşti ţinute de regimul burghezo-moşieresc într-o stare de înapoiere şi mizerie.

Astfel, parcul şi stadionul « 23 August » s-au construit într-un cartier muncitoresc, pe nişte terenuri degradate ale unei foste fabrici de cărămidă, transformate în depozite de gunoaie, în preajma cărora apa freatică — stagnînd în smîrcuri — constituia un focar de infecţie pentru locuitori.

In partea opusă a oraşului, în cartierul Griviţa Roşie — intrat în tradiţia revoluţionară a clasei muncitoare din ţara noastră prin eroicele lupte ale muncitorilor ceferişti — s-a construit cinematograful « Infrăţirea între popoare » şi teatrul în aer liber din parcul « Nicolae Bălcescu ».

*) Referat al Secţiei de Teorie şi Critică a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R., prezentat în şedinţa plenară a Uniunii Arhitecţilor din 28—29 ianuarie 1954.

Prin aceste amplasamente s-au inițiat primii pași pentru transpunerea în viață a ideii lichidării contrastelor dintre centru și periferie, în conformitate cu directivele partidului și guvernului cuprinse în Hotărîrea cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a Capitalei.

La proiectarea acestor lucrări s-a pus în mod deosebit problema conținutului de idei pe care imaginile arhitecturale trebuie să le exprime.

Ideea caracterului larg democratic, idee tipică societății socialiste, este exprimată în mod clar în lucrările stadionului și teatrelor în aer liber. Astfel ea se afirmă — în imaginea arhitecturală a stadionului — prin accesul care se face direct și continuu, pe trepte largi, prin perceperea de pe coronamentul taluzului înverzit a uriașei mase de spectatori ce ocupă tribunele, iar — în arhitectura teatrelor de vară — prin aspectul deschis și primitor al intrărilor, prin forma dată amfiteatrelor, care, deși au o capacitate mare, au reușit să păstreze caracterul cald și primitor. Prin înscrierea lor în natura înconjurătoare, prin legătura firească ce s-a realizat între natură, arhitectură și om, este redată ideea dragostei pentru natură, care se reflectă în toate manifestările de artă și cultură ale poporului nostru.

Ideea unității și forței conștiente și senine este specifică clasei muncitoare în lupta ei revoluționară. Prin analogie, ea se exprimă în imaginea arhitecturală a porticului cu coloane gemene și puternice de la cinematograful «Înfrățirea între popoare», cît și în unitatea și armonia volumelor.

Dacă autorii acestor lucrări ar fi adoptat în opera lor de creație o emblematică socialistă, aceasta ar fi ajutat și îmbogățit exprimarea conținutului nou de idei.

In general, principalele lucrări terminate în vara anului 1953 în București reprezintă un pas înainte din punctul de vedere al exprimării conținutului nou de idei al epocii noastre. Ele trezesc în inima noastră, a celor ce le privim, sentimente de mîndrie patriotică, de încredere în capacitatea și forța creatoare a poporului nostru muncitor, de optimism și avînt revoluționar în munca de construire a socialismului în țara noastră.

In timp ce, în țările capitaliste, guvernele reacționare fac investiții uriașe în scopuri agresive, în țara noastră, la fel ca în toate țările aparținînd lagărului păcii și socialismului în fruntea căruia se află marea Uniune Sovietică, se realizează importante construcții pașnice, necesare ridicării continue a nivelului de viață și cultură al oamenilor muncii.

La proiectarea acestor lucrări, proiectanții au folosit cu succes experiența arhitecturii sovietice, atît pentru unele idei în rezolvările planurilor, cît și în adoptarea unor soluții tehnice și economice. De asemenea, studiul atent al realizărilor măreție ale arhitecturii sovietice a ajutat pe proiectanți să facă pași înainte în aplicarea metodei de creație a realismului socialist, care reușește să reflecte realitatea în mersul ei înainte, în continuă dezvoltare revoluționară; îmbină practicul cu perspectivele cele mai largi, cu aspirația permanentă către înainte, cu lupta pentru comunism.

In ceea ce privește forma națională, prin prelucrarea creatoare a tradiției arhitecturii trecutului nostru, pe lîngă faptul pozitiv că aceasta a devenit o preocupare în rîndul arhitecților noștri, rezolvările suferă încă de lipsurile inerente primelor încercări. Nu este întîmplător faptul că sursa de preluare și prelucrare a tradiției naționale la aceste lucrări s-a limitat aproape exclusiv la arhitectura muntenească a secolului al XVIII-lea. Perioada sus — amintită — una dintre cele mai vii epoci de înflorire a arhitecturii noastre — atrage în mod deosebit pe arhitecți, deoarece permite o preluare mai directă a formelor, cu mai puține riscuri de a cădea în arhaism. Aceasta nu constituie o lipsă, însă trebuie să fim atenți pentru a nu aluneca spre o limitare săracă a izvoarelor de inspirație și la o frînare a posibilităților de creație.

Ar fi de neiertat să lăsăm de o parte bogatele și variatele surse de inspirație ale arhitecturii trecutului, ca de exemplu: monumentele ridicate în timpul lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș — în Moldova, Matei Basarab — în Muntenia, sau valoroasa influență a arhitecturii ruse în arhitectura noastră veche.

De asemenea, prelucrarea creatoare a elementelor arhitecturii noastre populare, atît de variate și originale, nu constituie încă o preocupare permanentă și suficient de adîncită.

Deși tradiția arhitecturii clasice a început să fie folosită în mare măsură în munca de creație a arhitecților, totuși lipsa de experiență și de aprofundare a esenței clasicului duce frecvent la lipsa de unitate a compoziției, la o serie de elemente și detalii lipsite de scară în raport cu construcția și față de om, iar alteori, la un surplus de decorație sau la unele interpretări neconsecvente. Vom încerca să exemplificăm aceasta prin analizarea concretă a lucrărilor, scoțînd în evidență calitățile și lipsurile lor, urmărind a face o critică care să ne ajute în munca noastră de creație față de care trebuie să fim din ce în ce mai exigenți.

PARCUL DE CULTURĂ ȘI SPORT «23 AUGUST»
(autori arh. W. Juster, ing. G. Aznavorian)

Este cel mai important ansamblu cultural-sportiv al Capitalei. Programul cuprindea crearea unui parc în care trebuiau să se amplaseze: un stadion de 80 000 locuri, cu toate anexele și instalațiile necesare unei bune funcționări, un teatru de vară de 4000 locuri, o arenă descoperită pentru volei, baschet, tenis cu 7000—8000 locuri, o piscină descoperită pentru înot și sărituri, cu 5000 locuri, precum și diverse terenuri sportive de antrenament, un mic teatru de marionete, bufete, chioșcuri, fîntîni etc. Inafara piscinei și a arenei de sport, care se vor realiza într-o etapă viitoare, toate obiectele programului au fost proiectate și executate în intervalul februarie - iulie, inaugurîndu-se cu prilejul Festivalului.

Compoziția de ansamblu s-a dispus pe două axe: una, N—S, pe linia axei mari a stadionului, creîndu-se o alee principală de acces, care se desface apoi într-o circulație în jurul stadionului; a doua axă, orientată E—V, unește turnul de parașutare cu teatrul de vară, situat la extremitatea vestică a parcului. De-a lungul acestei axe, materializată printr-o alee principală a parcului, s-au dispus terenurile sportive de antrenament, arena de sport și piscina în aer liber grupate în jurul unei piațete. Această alee care coboară prin trepte largi spre lacul creat prin săpătură sub nivelul apelor freatice, leagă parcul amenajat în depresiunea terenului, cu restul parcului de la nivelul străzii.

Din păcate, existența unor construcții pe teren nu a permis autorilor exprimarea organică a celor două axe în compoziție, legate destul de artificial printr-o alee secundară de evacuare a publicului din stadion. Aceasta știrbește din unitatea compoziției și nu reușește să subordoneze elementele componente obiectului principal, stadionul.

La proiectarea stadionului s-a folosit experiența stadionului Kirov din Leningrad, adaptată la condițiile speciale ale terenului. S-a adoptat același principiu, ocuparea tribunelor făcîndu-se de sus în jos.

Stadionul este realizat prin săparea terenului la o adîncime de 7,50 m, cu pămîntul rezultat executîndu-se un rambleu de circa 7,50 m înălțime deasupra nivelului terenului de joc, rambleu dispus sub forma unui taluz înverzit spre exterior. Imaginea amplă, unitară, a albiei eliptice a stadionului impresionează și surprinde prin mărimea și profunzimea ei, pe care nu o bănuiești din exterior.

Linia continuă orizontală a gradenelor nu este întreruptă decît de tribuna oficială, acoperită și de cele două tuneluri dispuse simetric pe latura opusă.

Tribuna acoperită este așezată în partea superioară, de vest, a stadionului, copertina fiind la același nivel cu linia parapetului ultimei gradene de sus.

Accesul la tribună din exterior se realizează printr-o curte de onoare înconjurată de o colonadă.

Vestibulul, holul cu vestiare și galeria foaierului, care deservesc tribuna oficială creează, prin succesiunea și proporțiile juste ale pieselor, un ansamblu armonios.

Finisajul lor interior, cu pardoseala de marmură albă, cu chenare gălbui și roșii, decorația inspirată din arhitectura clasică, cu ghirlande, cupe și lauri, sugerînd distincțiile acordate sportivilor, ajută la crearea unui cadru corespunzător.

Tunelurile de intrare a sportivilor în stadion, largi de 8 m, flanchează în exterior construcția, care conține pe două niveluri cabinele de vestiare și anexele necesare echipelor sportive. Forma construcției, ușor curbată, urmărind taluzul exterior al stadionului, capătă două accente prin arcele puternice care marchează intrările în tuneluri.

*

Analiza critică a acestei impunătoare realizări este dificilă, deoarece, pe de o parte, lucrarea nu este terminată în ansamblul ei, lipsind elemente importante, ca cele ce vor marca intrarea principală, ca definitivarea coronamentului stadionului prin accente arhitecturale, statuare, plantații etc., care nu se vor putea face pînă ce nu se va avea certitudinea unor tasări definitive; pe de altă parte, lipsește anturajul ce-l va forma parcul propriu-zis, cu plantații de arbori, partere de flori, fîntîni, statui, lampadare etc., care în viitor vor susține și completa imaginea arhitecturală a complexului « 23 August »

Sînt însă o serie de defecte de compoziție, de unitate, de proporții, scară și detalii, care se pot și trebuie să fie analizate.

Astfel, accentele arhitecturale ale stadionului, cum ar fi intrările, intrarea oficială a sportivilor, a publicului, nu sînt legate între ele, avînd fiecare o tratare proprie, ce nu contribuie la unitatea ansamblului.

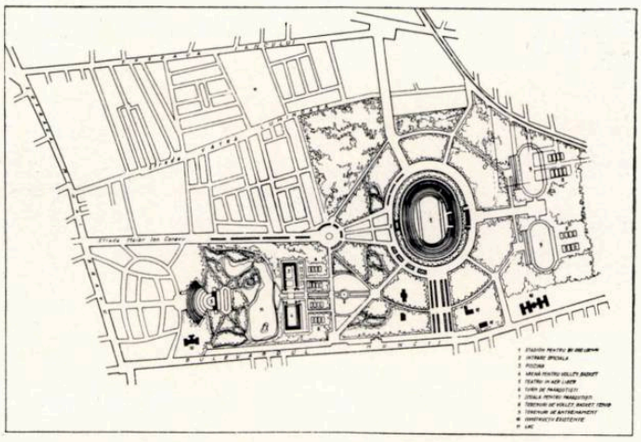

Plan de ansamblu al Complexului cultural sportiv « 23 August »

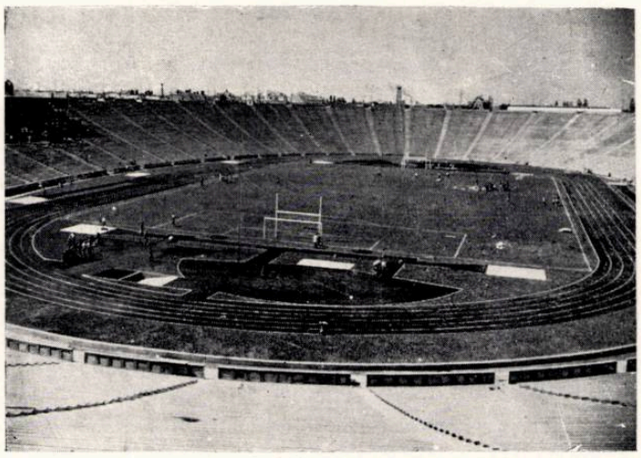

Stadionul « 23 August »

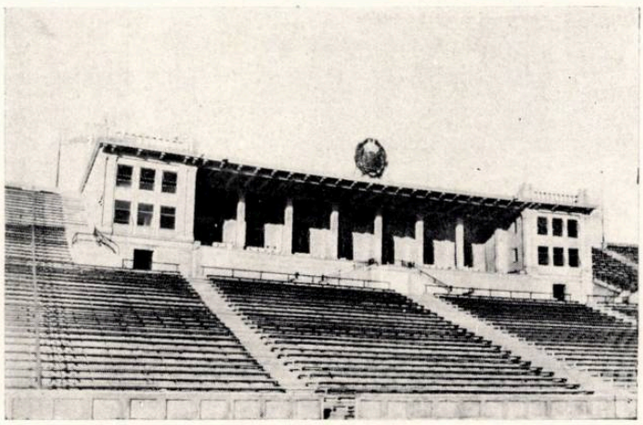

Tribuna oficială

Intrarea sportivilor

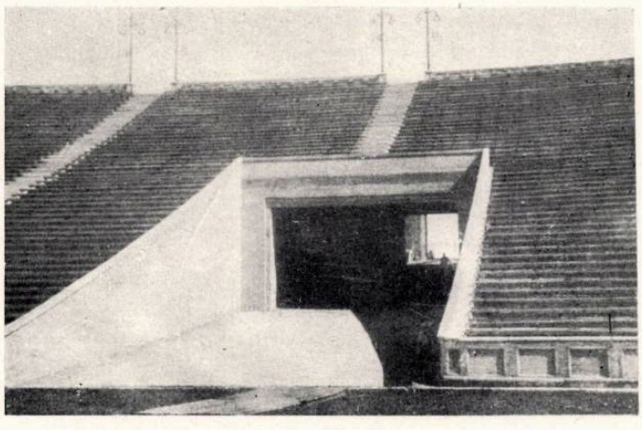

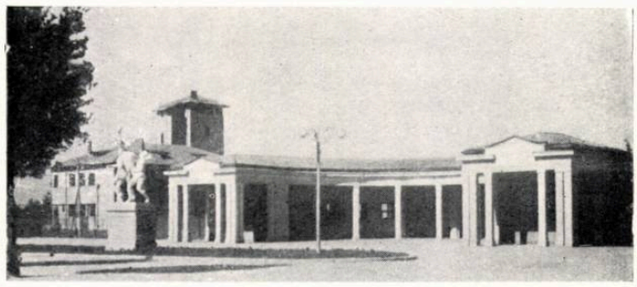

Casele de bilete

Construcțiile care adăpostesc casele de bilete, plasate de o parte și alta a intrării publicului, sînt lipsite de monumentalitate și ieșite din scara ansamblului, iar desfășurarea lor în formă de exedre accentuează efectul neplăcut al inexpresivității lor.

Trecînd de această intrare, se ajunge la scările principale care urcă la stadion. Aceste scări cu un singur fir de circulație și flancate de două fîntîni — tratate cu stîngăcie și lipsă de atenție în ce privește modenatura — sînt sărace și nu constituie o intrare publică suficient de importantă pentru imensul stadion care ți se desfășoară în fața ochilor cînd ajungi sus. De aici, priveliștea este impresionantă. Forma armonioasă a incintei, mărimea ei, te cuceresc. Totul este grandios, fără a fi copleșitor. Vizibilitatea este perfectă; de oriunde privești, cuprinzi întreg ansamblul.

Incîntarea scade însă, cînd îți îndrepți atenția asupra tribunei oficiale. Aici intenția creatorilor nu este limpede exprimată, lipsește unitatea între incintă și tribună. Credem că interdependența acestor două elemente, stadionul și tribuna, nu și-a găsit exprimarea justă nici în ceea ce privește silueta și nici în detalii.

Compoziția tribunei este defectuoasă; elementele ei nefiind organic legate între ele, calajele — prin modul cum sînt tratate — dominînd asupra părții centrale, unitatea nu este realizată; stema, plasată deasupra părții centrale, este ruptă de restul compoziției, poziția ei nefiind pregătită în nici un fel de celelalte elemente de arhitectură.

Proiectanții, tratînd problema instalațiilor de radioficare cu mai multă fermitate, ar fi putut găsi și alte rezolvări funcționale pentru amplasamentul acestora, așa cum a reușit arhitectul Nikolski la stadionul din Leningrad, unde astfel de cabine cu aspect funcționalist nu se văd.

Unitatea de compoziție a tribunei mai suferă, pe lîngă faptul că colonada retrasă a părții centrale nu se afirmă suficient asupra calajelor, și prin aceea că aceste calaje laterale au la partea superioară o balustradă, element care accentuează și mai mult greșeala de compoziție semnalată.

In ce privește detaliile exterioare, ele sînt eclectice: prelucrarea moștenirii trecutului nu este făcută cu discernămînt; nu se recunoaște nici o sursă de inspirație națională în elementele decorative, iar cele clasice sînt aplicate cu multe greșeli. Putem spune că autorii nu au pătruns încă sensul clasicului în arta arhitecturii.

Modenatura tribunei pare pusă la întîmplare, fără a ține seama de tectonica ansamblului, de o succesiune logică și armonioasă. Astfel, profilele cele mai ușoare se găsesc în partea inferioară a tribunei și sînt de multe ori incorecte, nelegate între ele și de aceea inexpresive.

Unele elemente, cum ar fi, de pildă, coloanele părții centrale, sînt frumoase și bine proporționate. Același lucru se poate spune și despre consolele cornișei principale. Tavanul însă, pare apăsător și nu a fost studiat cu suficientă grijă.

O impresie foarte neplăcută lasă și balustradele simpliste de fier ale treptelor de la baza tribunei. Basorelieful nu este la scara stadionului; fiind prea mic, nu se vede destul de bine, iar scările tribunei ar fi trebuit tratate mai amplu. Printre alte stîngăcii se remarcă și împărțirea în asize prea mici, care subliniază și mai mult greșelile de scară. Această tribună, care ar fi trebuit să fie accentul arhitectural principal în interiorul stadionului, nu are, nici din punct de vedere al compoziției și nici din cel al detaliilor, calitatea artistică corespunzătoare importanței și rolului pe care îl are în ansamblu.

Aceleași lipsuri, adică lipsa de legătură cu stadionul și în același timp și cu tribuna principală, le prezintă și intrarea oficială. Ideea de bază în proiectarea acestui element, un atrium, este valabilă și destul de bine realizată; proporțiile lui sînt armonioase. Intrarea oficială prezintă însă și cîteva aspecte negative în ce privește detaliile, care pe de o parte nu sînt în concordanță cu detaliile tribunei principale, iar pe de altă parte sînt tratate prea plat, lipsite de relieful necesar unor elemente arhitecturale ce trebuie sezisate de departe. Aceste detalii însă, sînt inspirate din moștenirea trecutului nostru într-o măsură mult mai mare decît cele de la tribună. Aici s-au încercat unele prelucrări ale stilului brîncovenesc. Ele suferă, însă, foarte mult din cauza unei execuții defectuoase. Cornișa principală a porticului este lipsită de importanță. Legătura între acest portic cu partea arhitravată a atriumului este rezolvată în mod neconvingător, fără o legătură organică.

Interioarele intrării oficiale, așa cum am arătat mai sus, sînt plăcute ca spații și au detalii bine studiate. Aceasta se explică prin faptul că proiectanții au putut stăpîni mai bine compoziția, proporțiile și scara, la realizarea acestor interioare cu volume și suprafețe obișnuite, decît în realizarea aspectului exterior al stadionului, unde s-au lovit de volume și suprafețe neobișnuite, a căror rezolvare plastică rămîne o problemă grea, nu numai pentru ei, dar și pentru arhitecții cu mai multă experiență.

Arcele ce marchează în exterior intrarea sportivilor, nu sînt organic legate cu stadionul, prezentînd un aspect neplăcut, atît din exteriorul, cît și din interiorul incintei. Cele două porți monumentale care depășesc cornișa principală așa de hotărît, nu reușesc să creeze împreună cu porticul principal un ansamblu unitar. Fațadele laterale accentuează și mai mult acest aspect nereușit. Curțile interioare din spatele arcadelor, la intrarea în tuneluri, chiar dacă au o justificare funcțională, nu sînt în raport just cu volumele care le înconjoară.

Cu privire la lucrările secundare ale stadionului, cum ar fi grupurile sanitare, se poate spune că ele apar destul de străine în aspectul general al ansamblului, fiind tratate cu stîngăcie. Ele vor trebui, în viitor, să fie acoperite cu iederă, pentru a putea astfel să se integreze în masa de verdeață a parcului.

Drumul care duce de la stadion la complexul sportiv, încă neconstruit, are unele aspecte frumoase și perspective

interesante, el fiind dominat de turnul paraşutiştilor, care în viitor, va trebui să primească o tratare arhitecturală.

In ceea ce priveşte elementul principal al compoziţiei ansamblului, stadionul, proiectanţii care au reuşit să rezolve problema din punct de vedere tehnic, cu toate că au avut o concepţie în general justă, au lăsat să se strecoare multe lucruri imperfecte. Ei au reuşit să redea unele din ideile generale ale epocii noastre, însă nu au reuşit să exprime, în compoziţia şi tratarea în detaliu a elementelor principale arhitecturale, ideea esenţială specifică acestei lucrări şi care trebuia să fie scoasă în evidenţă, aceea a forţei senine şi libere, legată de sportivitate, legată de participarea unei mase impresionant de mari de oameni ai muncii care urmăresc cu interes aceste manifestări sportive.

De aceea trebuie din nou atrasă atenţia asupra importanţei exprimării conţinutului de idei în opera de arhitectură, conţinut de idei care nu poate fi exprimat decît prin identificarea creatorului cu munca şi aspiraţiile poporului, prin însuşirea creatoare a moştenirii trecutului, prin adîncirea cunoaşterii teoriei şi practicii arhitecturii sovietice, prin însuşirea unei măiestrii artistice corespunzătoare.

Ţinînd seama de condiţiile obiective în care s-a proiectat această lucrare: timpul de proiectare foarte scurt, noutatea şi vastitatea temei, lipsa de experienţă a proiectanţilor, defectele semnalate mai sus trag totuşi mai puţin în balanţa generală, decît calitatea lucrării, care rămîne un succes al arhitecturii noastre, un succes al arhitecţilor patriei noastre.

Teatrul de vară din parcul «23 August» (autori arh. W. Juster, arh. A. Dîmboianu) a fost soluţionat ca un teatru de estradă în care se pot desfăşura spectacole de cîntece, dansuri, balet. Creat printr-o taluzare în malul vestic al terenului, el grupează cele 4200 locuri într-un amfiteatru semicircular dispus în jurul unei scene descoperite, ce are în spatele ei un decor arhitectural permanent.

Parterul construcţiei, care adăposteşte anexele scenei, formează un perete plin ce asigură un fundal liniştit în spatele artiştilor, avînd într-o oarecare măsură şi rolul de perete reflectant al sunetelor.

Etajul îl constituie un portic format din cinci arcade zvelte, avînd la capete două arcade mai puternice care avansează spre scenă. O scară în două rampe coboară de-a lungul zidului plin, legînd terasa porticului cu scena, şi permite folosirea ei pentru montări de ansamblu. In acest fel s-a creat un fundal care face vizibilă vegetaţia parcului prin golurile arcadelor.

O interesantă încercare o constituie reluarea unei tradiţii decorative din vechea arhitectură romînească — a elementelor colorate de ceramică smălţuită, aplicate la friză, arhivoltă şi la intradosul arcelor.

Sursa de inspiraţie a acestui fundal arhitectural este arhitectura secolului al XVIII-lea şi în special a palatului Mogoşoaia.

Silueta generală a acestei construcţii este reuşită, exprimîndu-se limpede şi direct.

Autorii au reuşit să obţină, pe lîngă aspectul sărbătoresc ce culminează cu fundalul scenei, şi un aspect cald şi prietenesc, cînd privirea cuprinde desfăşurarea amfiteatrului care apare în dimensiuni şi cu un număr de locuri, mai mic decît în realitate. Această senzaţie de concentrare,

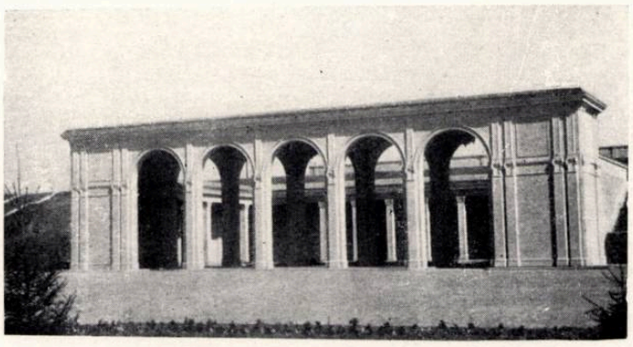

Intrarea la tribuna oficială

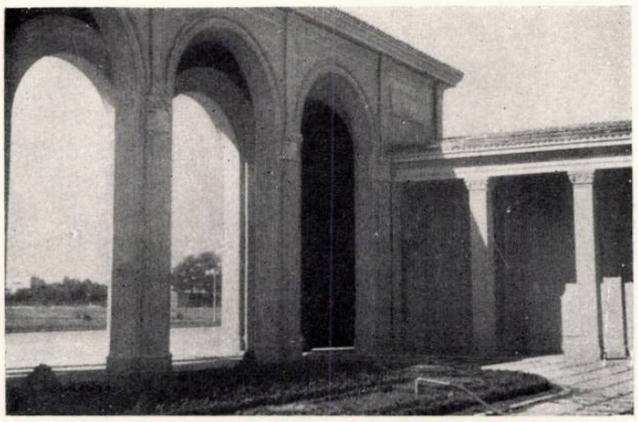

Curtea interioară

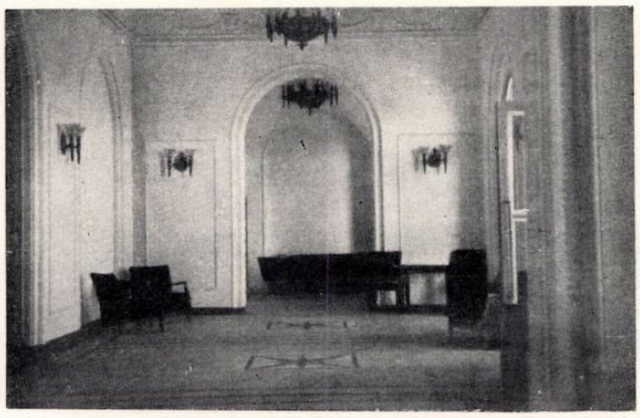

Foaierul tribunei oficiale

Detaliu de arcadă

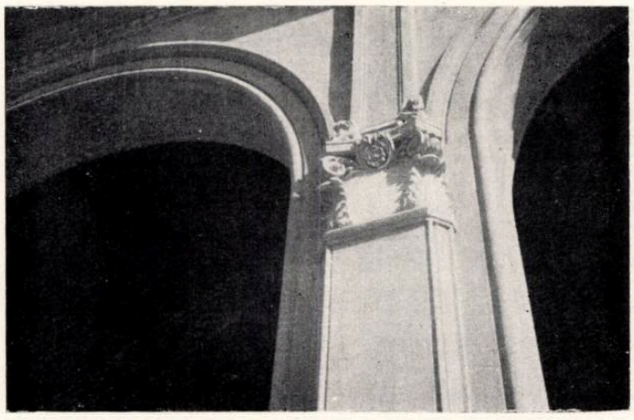

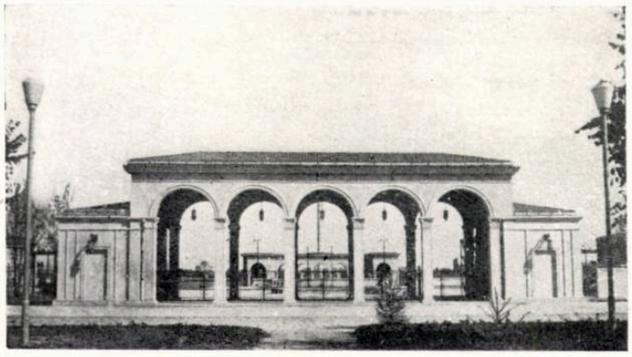

Teatrul de vară «23 August». Intrarea

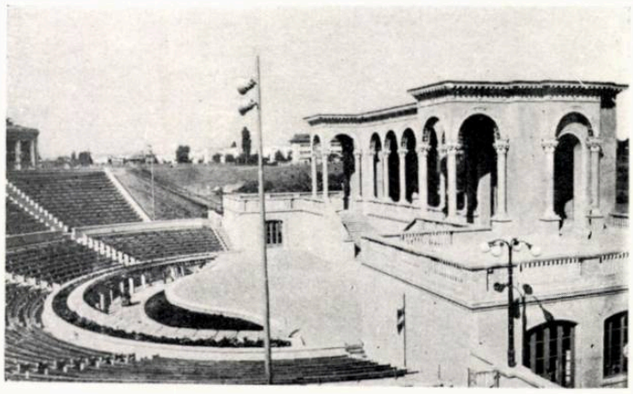

Amfiteatrul și scena

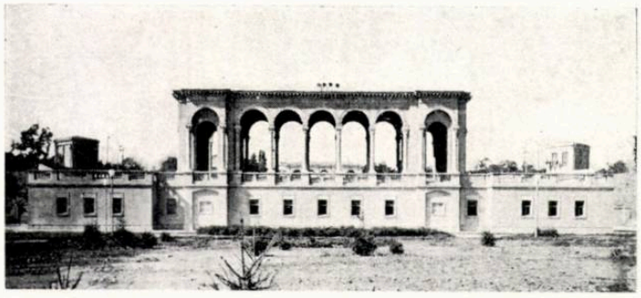

Vederea scenei dinspre parc

Detaliu

de adunare a locurilor către scenă, face să te simți bine și aproape de scenă chiar din locurile cele mai îndepărtate.

Imaginea arhitecturală este plină de vervă și ritm tinerese. Detaliile sînt în general frumoase și sensibile, prelucrarea creatoare a epocii brîncovenești fiind făcută cu înțelegere și în mod convingător.

Compoziția fundalului arhitectural al scenei este corectă, totuși autorii ar fi trebuit să insiste mai mult pentru a obține o legătură mai organică între soclu și porticurile ce formează coronamentul.

Scara monumentală cu două rampe, ce leagă scena cu porticul fundalului, poate fi utilă unor anumite montări, însă și ea contribuie la aspectul puțin cam grandilocvent al acestui decor permanent.

Cornișa fundalului, deși cu elemente prea mărunte, este tratată îngrijit, ca și capitelurile și bazele coloanelor care constituie un exemplu pozitiv de prelucrare justă a moștenirii trecutului.

Vederea de noapte a acestui fundal de arhitectură, cu fîntîna mare luminată, a cărei țîșnire de apă joacă în spatele arcurilor, este cu adevărat feerică.

Trebuie semnalate, însă, și o serie de lipsuri. Astfel, scena este delimitată spre public de o curbă arbitrară și neplăcută, în totală dezarmonie cu formele fundalului, deși li s-a atras atenția autorilor asupra acestui defect încă de la faza «sarcină de proiectare».

Porticul care formează intrarea dinspre oraș nu este suficient de important pentru a susține perspectiva creată de-a lungul șoselei de acces.

In ceea ce privește compoziția acestui portic de intrare, cît și tratarea modenaturii sale, trebuie să arătăm că au greșeli serioase.

Credem că ele subliniază și lipsa de coordonare și unitate în munca de creație a colectivului, pentru că nu se pot explica altfel salturile de la lucruri bune la lucruri slabe.

Astfel, calajele care cuprind casele de bilete sînt lipite de portic pe linia pilelor, avînd și înălțime mai joasă decît acesta și par adăugate ulterior cu destulă inabilitate. Ele reușesc să compromită imaginea arhitecturală a porticului, care în partea lui centrală are calități plastice. Inafară de aceasta, pe aceste calaje apar, cu totul inexplicabile, dure și ciudate, niște profile în formă de șipcă, de secțiune trapezoidală, urme ale formalismului.

Tov. W. Juster, arhitectul șef al Complexului «23 August», este unul din arhitecții noștri cu posibilități și perspective de dezvoltare; de aceea i s-a încredințat și răspunderea unei astfel de lucrări.

Poziția pe care o are însă tov. arh. W. Juster față de critică, față de îndrumarea organelor ce răspund pe linie de stat de treburile arhitecturii, este o poziție de supraapreciere a posibilităților sale, o poziție care nu poate să ducă decît la frînarea dezvoltării acestor posibilități.

Colectivul de proiectare a ansamblului cultural-sportiv «23 August» va trebui să muncească încă mult la completarea și definitivarea lui. Pe de o parte, se vor putea elimina, cu cheltuieli relativ mici, unele din greșelile semnalate, iar pe de altă parte, realizarea în bune condiții a lucrărilor ce nu au fost încă începute va duce, cu siguranță, la crearea unui ansamblu arhitectural valoros din punct de vedere artistic și ideologic.

CINEMATOGRAFUL « INFRĂȚIREA INTRE POPOARE »

(autori arh. D. Bacalu, arh. N. Porumbescu, arh. Tr. Stănescu)

Vizionarea filmelor artistice și documentare în săli confortabile și just repartizate în cadrul orașelor noastre este necesară pentru ridicarea nivelului cultural al oamenilor muncii.

Raioanele din N—V Capitalei, cu o populație muncitorească numeroasă, resimt de multă vreme lipsa unor astfel de dotări.

Hotărîrea partidului și a guvernului de a construi în raionul Griviția Roșie un cinematograf modern, de tip nou, are tocmai acest obiectiv — satisfacerea nevoilor culturale ale maselor muncitoare.

Mulți s-au îndoit de justețea acestui amplasament, considerînd cinematograful prea mare pentru populația cartierului, iar prin faptul că este plasat departe de centrul orașului, că el nu va putea funcționa în mod rentabil. Practica a infirmat aceste ipoteze, actualmente cinematograful « Infrățirea între popoare » funcționînd cu săli pline și fiind într-adevăr util atît populației muncitoare din raionul Griviția Roșie, cît și Capitalei noastre.

Din punct de vedere al dezvoltării viitoare a cartierului, cadrul arhitectural necesar acestei clădiri monumentale se va putea realiza rapid și cu ușurință prin ansambluri de locuințe ale căror volume și plastică vor fi rezolvate în armonie cu plastica și silueta cinematografului ce va forma centrul acestei compoziții. In urma Hotărîrilor plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din august 1953, realizarea acestui ansamblu de locuințe va începe chiar în campania de construcții a anului acestuia.

Justă este, de asemenea, și așezarea clădirii față de una din importantele artere de acces în București, Bulevardul Bucureștii Noi; cinematograful va forma — mai ales prin dezvoltarea viitoare a cadrului său — un important nod arhitectural în plastica generală a acestei magistrale.

Programul adoptat este cu totul nou pentru țara noastră. In dorința de a realiza un edificiu cultural mai complex, proiectanții s-au orientat după un tip de cinema-club construit ca atare în U.R.S.S. și asemănător celui construit la Moscova, în 1952, după proiectul arhitectului Cealtîkian.

Rezolvat pe două niveluri, el cuprinde la parter vestibulul cu casa de bilete, apoi foaierul cu o mică scenă pentru spectacole de estradă. Pe laturi sînt galeriile destinate bufetului-fumoar și o sală de lectură. La capătul acestor galerii sînt scările principale ce duc la sala de spectacol, situată la nivelul superior, avînd o capacitate de 800 locuri.

La baza concepției acestui tip nou de program stă grija deosebită pentru om. Pe lîngă aspectul exterior și interior care trebuie să reflecte bucuria de viață a oamenilor ce prin muncă își făuresc prezentul și viitorul lor fericit, grija pentru om se manifestă și prin crearea unei ambianțe plăcute pentru cei ce așteaptă rîndul la vizionarea filmului, oferindu-li-se săli și degajamente încăpătoare, bufete, săli de lectură, precum și spectacole de estradă.

Privită din exterior, clădirea se afirmă prin silueta și volumele sale, echilibrată, senină și fermă. Monumenta-

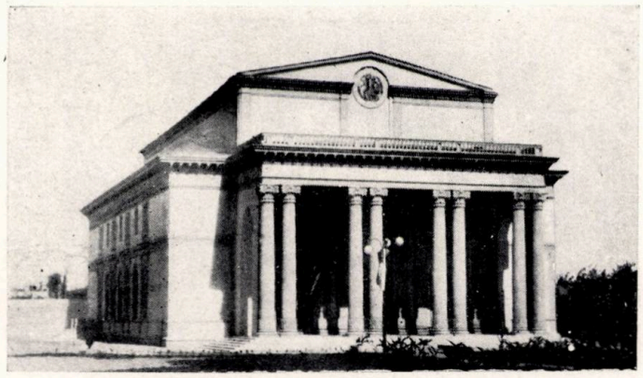

Cinematograful « Infrățirea între popoare »

Fațada principală

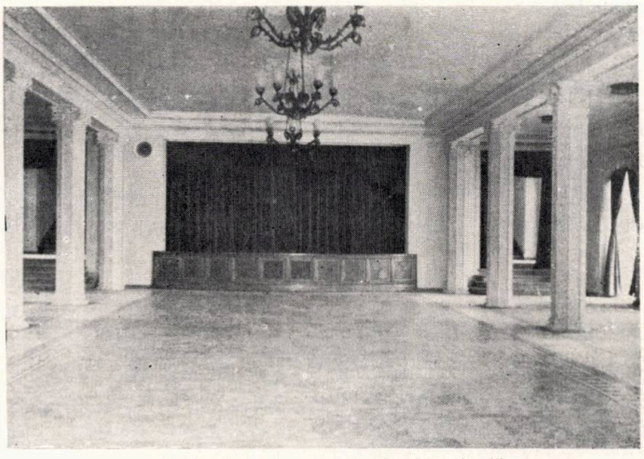

Foaierul pentru spectacole de estradă

Detaliu foaier

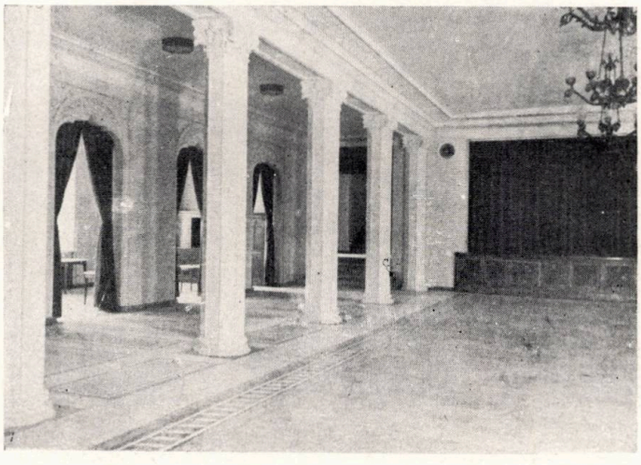

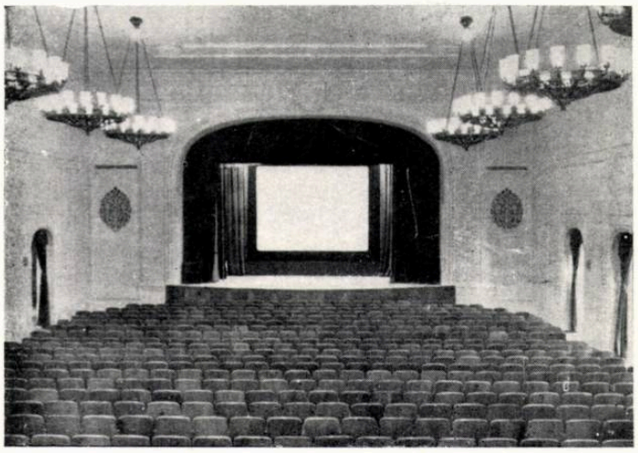

Sala de proiecție

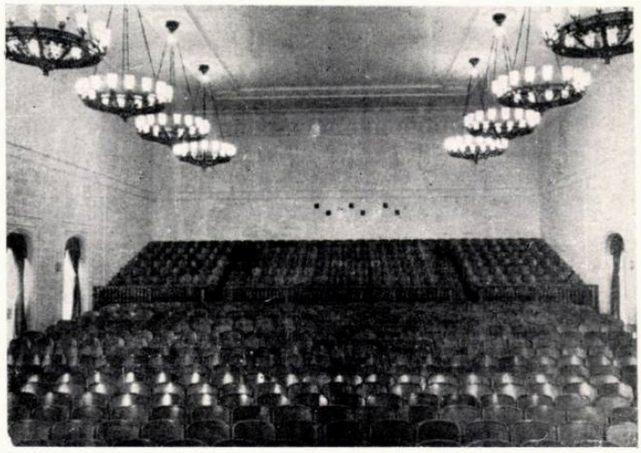

Sala de proiecție

litatea potrivită temei a fost obținută. Imaginea arhitecturală se exprimă clar și direct, prin volume simple și sincere, prin elemente majore de arhitectură (porticul arhitravat cu coloane gemene).

Decorația este bogată, depășind uneori măsura justă și alunecînd spre o împodobire exagerată.

Fațada principală, avînd ca motiv dominant porticul cu coloane duble, monumental și primitor, este frumos compusă și bine proporționată.

Cornișa principală și friza decorativă bogată și bine studiată se afirmă printr-o justă proporționare și gradare a elementelor ei componente, îmbinînd armonios compoziția clasică cu forma națională a decorației.

★

Unitatea pe care proiectanții au reușit să o realizeze în siluetă și volume nu este însă realizată în tratarea diferitelor fațade.

Fațadele formează preocupări în sine care nu țin seama de legătura și condiționarea reciprocă, care trebuie să existe între diferitele părți, între acestea și aspectul general al clădirii.

Faptul că volumul superior, care exprimă sala cinematografului și formează coronamentul construcției nu este tratat — din punct de vedere al decorației — în armonie cu restul fațadelor, contribuie și el la accentuarea lipsei de unitate în tratare.

Legarea fațadei principale de cea laterală prin introducerea unui arc greșit întrebuințat, este un lucru nereușit, pe care proiectanții ar fi putut să-l evite, deoarece li s-a atras în repetate rînduri și în timp util atenția asupra acestei erori. Argumentul autorilor că această rezolvare a fost întrebuințată de Palladio relevă o lipsă de adîncire, de analiză științifică necesară pentru înțelegerea condițiilor în care o rezolvare este sau nu valabilă. Porticul lui Palladio nu are coloane gemene, printre altele, și nicicînd marele maestru al Renașterii tîrzii nu ar fi pus două coloane marginale, care formează o unitate, să se proiecteze în condiții diferite, una pe golul porticului și alta pe plinul zidului ce formează acest arc.

A prelua și prelucra de la clasici este valabil numai cînd adîncim esența clasicului, cînd înțelegem modul lor de gîndire și măiestria cu care au știut să creeze în conformitate cu legile frumosului.

Peretele din spatele coloanelor apare prea încărcat, iar tavanul porticului nu are nici o legătură cu restul elementelor din portic, avînd o tratare cu profile firave pe o suprafață lipsită de aspectul tectonic corespunzător. Și asupra acestei greșeli li s-a atras atenția proiectanților și ar fi putut-o evita.

Trebuie subliniat că din punct de vedere al aspectului exterior, clădirea cinematografului « Înfrățirea între popoare » este un succes al arhitecturii noastre, un pas făcut înainte în căutarea de imagini arhitecturale noi, care să corespundă noilor idei și vieții noi ce se dezvoltă în țara noastră.

Consultările făcute pe parcurs la această lucrare au determinat pe proiectanți să abandoneze soluțiile ce reproduceau la altă scară fațada Teatrului de operă și balet, îndrumînd studiile autorilor către actuala soluție cu portic arhitravat și coloane gemene.

In felul acesta, autorii au fost ajutați să creeze o operă originală care, datorită entuziasmului lor tinerese, talentului

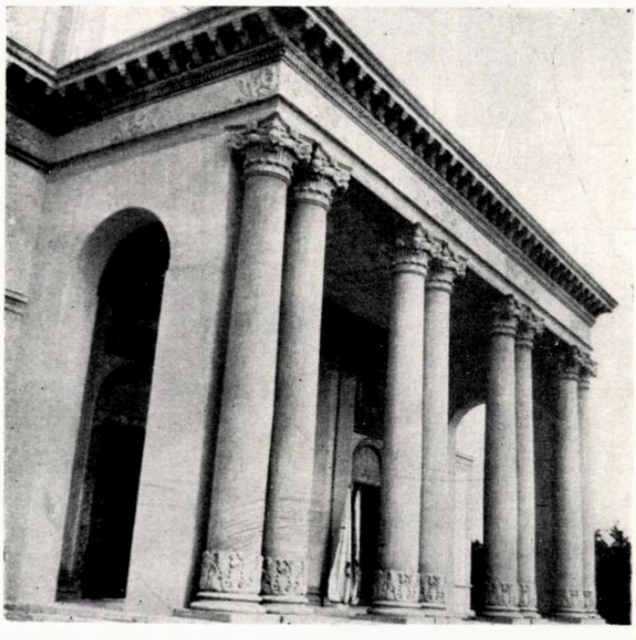

Porticul de intrare

și dragostei de muncă, reușește să cucerească privitorul, să-l însufleţească, să-l bucure.

*

Interioarele, din punct de vedere al distribuţiei şi al dispoziţiei în plan, corespund, atît funcţiei, cît şi unei succesiuni gradate în raport cu rolul şi importanţa lor în compoziţie. Nu acelaşi lucru se poate afirma din punctul de vedere al volumelor acestor încăperi.

Astfel, vestibulul de intrare este mult prea înalt pentru o piesă pregătitoare care conduce la piesa principală a parterului, holul. Inălţimea acestuia, justă în realitate, apare mică în contrast cu înălţimea vestibulului.

Degajamentele şi circulaţiile verticale sînt bine dimensionate. Sala de cinematograf este puţin prea înaltă, aducînd prin aceasta o notă de solemnitate şi răceală nepotrivită.

In ce priveşte decoraţia, considerăm că holul de la parter este cel mai reuşit. Autorii au tratat această piesă importantă cu elemente decorative delicate şi armonioase. Din păcate, cadrul enorm şi greoi al uşii ce face legătura cu vestibulul ca şi decoraţia sa contrastează neplăcut cu decoraţia senină şi plăcută a holului.

Decoraţia sălii de proiecţie are multe lipsuri şi nu contribuie la îmbunătăţirea aspectului ei plastic, nefiind concepută în mod unitar cu sala. In general, nu există o unitate în scara elementelor decorative, tratîndu-se decoraţiile din aceeaşi încăpere la scări diferite.

Proiectanţii şi-au ales ca sursă de inspiraţie pentru interioarele clădirii decoraţia de la biserica Fundenii Doamnei. Este drept că acest fel de decoraţie murală, de influenţă probabil persană, nu este tipică arhitecturii noastre. Trebuie să recunoaştem că ea are un caracter şi un ritm original, multă gingăşie şi prospeţime şi ar fi fost într-adevăr interesant ca autorii să preia ceea ce este cu adevărat valabil, metoda şi spiritul ei, dozarea şi graţia ei, şi să creeze pe această bază motive decorative ale suprafeţelor, în forme noi, vii, corespunzătoare vremurilor noastre.

Nu numai, însă, că s-au reprodus fără o prelucrare creatoare motive decorative de la Fundeni, dar proiectanţii le-au aşezat cu prea puţină măiestrie, neţinînd seama de ceea ce este cu adevărat valoros în concepţia decorativă a Fundenilor, şi anume armonia între alternarea suprafeţelor decorate cu suprafaţele liniştite, ritmul şi dozarea lor.

Menţionăm, de asemenea, că mărimea şi numărul candelabrelor din sală sînt excesive.

Tov. arh. D. Bacalu, N. Porumbescu şi Tr. Stănescu, autorii lucrării, elemente tinere şi dotate, s-au convins că lipsurile în proiectarea acestei lucrări se pot evita în viitor prin adîncirea teoriei arhitecturii, a legilor compoziţiei, a folosirii critice şi creatoare a moştenirii trecutului.

In studiile care se fac pentru refolosirea proiectului acestui cinematograf-club în oraşul Hunedoara, în urma discuţiilor purtate la C.S.A.C., proiectanţii se străduiesc să îmbunătăţească valoarea plastică a proiectului, pentru a crea unitatea de expresie a faţadelor, temperînd şi dozînd mai just decoraţia, eliminînd legătura greşită dintre colonadă şi arc, restudiind plafonul porticului etc.

Cinematograful «Infrăţirea între popoare», cît şi proiectul pentru refolosirea lui în oraşul Hundeoara, sînt exemple ale dezvoltării progresive a arhitecturii noastre.

Teatrul în aer liber din parcul «Nicolae Bălcescu»

TEATRUL IN AER LIBER DIN PARCUL «NICOLAE BĂLCESCU»

(autor arh. P. E. Miclescu, coautor arh. V. Marinescu)

Teatrul este aşezat în parcul Nicolae Bălcescu, care are o suprafaţă de 17 ha şi este situat în vecinătatea cinematografului «Infrăţirea între popoare».

Aşezarea teatrului de vară aici este judicios aleasă, deservind atît populaţia din raionul Grivița Roşie, cît şi locuitori din alte raioane ale Capitalei, care în zilele libere vor putea, pe lîngă spectacol, să se bucure şi de frumuseţea parcului. Parcul creează, de asemenea, cadrul necesar teatrului.

Capacitatea sa este de 2000 locuri şi este conceput pentru teatru dramatic, ansambluri muzicale, coruri, concerte şi conferinţe.

Locul aşezării teatrului în parc ni se pare de asemenea bine ales, acesta fiind punctul de convergenţă al aleilor principale ale parcului.

Problema pusă arhitecţilor, avînd în vedere orientarea care trebuia dată teatrului, şi anume cu scena îndreptată spre accesul principal, a fost dificilă.

Proiectanţii au găsit o soluţie de plan care rezolvă problema în mod just.

In acelaşi timp, autorii au creat o soluţie spaţială plastic valabilă, prin faptul că integrează organic edificiul în cadrul parcului.

Proiectanţii au ales ca temă principală a compoziţiei peripterul, avînd o colonadă în formă de portic semicircular în jurul amfiteatrului public, care se continuă în traseu drept în jurul şi spatele scenei.

In acest fel, arhitecţii au reuşit să dea teatrului un aspect deschis şi primitor, privit din toate părţile, fără a pierde impresia de delimitare şi de legare, în acelaşi timp, a edificiului cu natura înconjurătoare.

Soluţia este limpede şi unitară şi redă o imagine ce poate fi uşor cuprinsă şi înţeleasă.

Expresia de ansamblu a construcţiei reuşeşte, prin imaginile ce le oferă, să exprime o parte din ideile generale ale epocii noastre. Conţinutul democratic al edificiului este redat prin caracterul primitor al colonadelor, iar prin claritatea şi seninătatea aspectului general este redat optimismul, calmul şi încrederea în viitor a omului nou.

Prin destinaţia construcţiei, prin imaginea ei artistică, prin preocuparea pentru vizibilitatea optimă a tuturor spectatorilor, cît şi prin buna amenajare a spaţiilor pentru

artiști, se reflectă grija pentru om, care stă în centrul preocupărilor partidului și guvernului nostru.

Volumele generale ale clădirii sînt bine proporționate, ele se compun și se leagă în mod firesc cu natura înconjurătoare. Proiectanții au reușit proporționarea volumului scenei, problemă care de obicei este dificilă.

Cu ajutorul porticului a fost înlăturat efectul copleșitor care este caracteristic pentru astfel de programe, obținîndu-se o impresie generală de echilibru, armonie și unitate.

La această impresie mai contribuie, înafară de proporțiile generale, și folosirea unui număr redus de elemente de arhitectură, cît și măsura în folosirea mijloacelor de expresie. Imaginea este de ajuns de variată, oferind ca elemente asemănătoare și unitare, coloanele, timpanele și arcadele, în imagini diferite pe toate fațadele.

Excepție face intrarea de pe fațada posterioară. Ea este străină ca tratare și ca elemente de restul edificiului, proiectanții pierzînd aici unitatea de exprimare.

In ce privește fațada principală, ea este bine rezolvată și frumoasă. Cu toate că are două accente principale — intrările publicului — două arce primitoare deasupra cărora se găsește cîte un fronton, unitatea ansamblului compoziției este obținută prin peristil, totul concurînd la susținerea volumului scenei, care este dominanta compoziției și care se exprimă de asemenea printr-un mare fronton. Frontoanele au fost tratate cu multă originalitate, ele reușind să se integreze perfect cu formele naționale întrebuințate în plastica acestui edificiu.

Cele două arce care formează elementele de colț ale acestei fațade sînt frumos dimensionate, iar spectatorul, trecînd prin ele, intră într-o suită de arcade și porticuri monumentale care conduc în colonada din jurul amfiteatrului. Această succesiune de forme de arhitectură este bine dozată ca efecte și izbutită ca proporții, dînd un pronunțat caracter festiv acceselor publicului.

Ca un element negativ în fațada principală trebuie subliniată slaba rezolvare a unor traforuri în spatele porticului și pe fronton.

Din cauza prezenței necesare a ferestrelor mici, care dau lumină încăperilor din jurul scenei, soluția cu traforuri este principial justă. Noi criticăm, însă, în mod hotărît plastica lor inexpresivă, formalistă, care dă fațadei principale o notă de provizorat, fiind departe de exemplele valoroase ce le întîlnim în arhitectura veche românească.

Fațada laterală a teatrului este în general plăcută, avînd un accent puternic în partea situată spre fațada principală și o trenă formată din colonada amfiteatrului.

Stabilirea ordinului arhitectonic este bazată pe principii clasice, ordinul este prelucrat în mod creator, proporțiile intercolonamentului au fost transformate în sensul unor proporții mai largi, ceea ce dă un caracter mai deschis, mai nou imaginii arhitecturale. Prin întrebuințarea aceluiași ordin, atît la intrare, cît și la amfiteatru, ce se deosebește numai prin tratarea bazei, se contribuie mult la realizarea unității ansamblului.

In ce privește modenatura întrebuințată de către proiectanți la acest edificiu, ea nu are suficientă sensibilitate și caracter.

Ajungînd în amfiteatru, impresia generală este plăcută te simți bine, colonada creînd impresia unui spațiu delimitat, limpede, arhitectonic, dar în același timp păstrînd, prin transparența lui, legătura cu natura înconjurătoare.

Cu tot numărul mare de locuri, spațiul amfiteatrului, pare intim, iar panta dată este plăcută, amintind panta unei săli acoperite. Criticabil este spațiul lăsat între rînduri, care este în mod hotărît prea strîmt. De asemenea, mobilierul nu se leagă cu arhitectura.

Nereușită este tratarea portalului scenei. Proporțiile lui nu sînt juste, dau o impresie de greoi, de apăsător și este, de aceea, în contradicție cu restul arhitecturii. Acest portal, împreună cu tot peretele din fund, este tratat prea sumar și inexpresiv, dînd o impresie de sărăcie. Era absolut necesar să se dea o importanță mai mare acestui perete deoarece el ocupă locul principal în amfiteatru, către el fiind îndreptate privirile spectatorilor. Această greșală într-un punct esențial al edificiului micșorează valoarea întregii opere, sărăcește conținutul de idei, necontribuind printr-o ținută demnă și festivă la rolul educativ al arhitecturii teatrului.

La tratarea inconsistentă și neconvingătoare a portalului scenei se adaugă și unele lipsuri ale elementelor arhitectonice laterale; arcadele cu scările de coborîre nu sînt tratate cu grija necesară. De exemplu, rezolvarea arcadei, flancată numai pe o parte cu pilaștri, este stîngace.

Poziția proiectanților a fost justă în ce privește tratarea întregii compoziții pe o tramă clasică. Această tramă este prelucrată, ca proporții și principii tectonice, conform necesităților actuale, folosindu-se elementele naționale și experiența arhitecturii sovietice.

Trebuie, însă, arătat că deși autorii au reușit să dea teatrului un caracter just, edificiul apărînd senin și liniștit în mijlocul naturii, că deși imaginea generală are un pronunțat caracter nou, iar în formele sale se recunoaște legătura spirituală cu tradiția națională, totuși unele elemente decorative alese din moștenirea trecutului nostru artistic nu au fost suficient prelucrate în spirit inovator.

Trebuie menționat faptul că tov. arh. Paul Miclescu, șeful colectivului de proiectare, un arhitect valoros și cu practică îndelungată, a avut o atitudine pozitivă, justă față de critică și de îndrumările primite pe parcursul elaborării proiectului. Modestia sa, pasiunea și elanul său în muncă au contribuit la îmbunătățirea hotărîtoare a proiectului, reușind să realizeze o operă de creație valabilă pentru dezvoltarea arhitecturii noastre pe drumul realismului socialist.

★

In munca de avizare și îndrumare a acestor lucrări, C.S.A.C., cît și arhitectul șef al orașului, au avut o serie de lipsuri, neputînd cuprinde în adîncime toate problemele și negăsind totdeauna cele mai juste metode.

Lucrările terminate în vara anului 1953 au toate aceeași trăsătură comună, afirmarea conținutului nou de idei al epocii noastre, în imagini arhitecturale create pe baza prelucrării creatoare a moștenirii arhitecturale a poporului nostru, a marilor tradiții ale arhitecturii clasice și a neîntrecutei experiențe practice și teoretice a arhitecturii sovietice.

Ele sînt mlădițele tinere a căror creștere viguroasă trebuie să o ajutăm în mod conștient.

Nu trebuie să acoperim greșelile, să menajăm tendințele subiectiviste și individualiste. Personalitatea creatorului se

dezvoltă valabil numai în focul luptei de opinii, numai pe baza criticii constructive, numai în contact cu realitatea vie a milioanelor de oameni ai muncii pentru care creează. Lucrările pe care sîntem chemaţi să le creăm sînt ale întregului popor muncitor. De aceea, alături de răspunderea personală a autorului coexistă şi răspunderea noastră colectivă, a arhitecţilor strîns uniţi în organizaţia noastră de creaţie, Uniunea Arhitecţilor din R.P.R.

De aceea, nu ne este indiferent că o lucrare de arhitectură reuşeşte sau nu.

De aceea, ajutaţi de partid şi guvern, prin organele de avizare şi îndrumare ale aparatului de stat, prin activitatea continuă a Uniunii Arhitecţilor, în domeniul discuţiilor de creaţie şi al ridicării nivelului ideologic şi profesional al arhitecţilor, să îmbunătăţim tot mai mult calitatea lucrărilor noastre, din punct de vedere al conţinutului şi al formei, cît şi din punct de vedere economic.

Trebuie să reuşim ca operele noastre să prezinte o imagine arhitecturală în care silueta şi compoziţia volumelor, elementele şi detaliile de arhitectură, materialul şi culoarea să formeze o unitate deplină, o armonie desăvîrşită, care să dea imaginii artistice forţa emotivă necesară reflectării bogatului conţinut de idei al minunatei noastre epoci de construire a socialismului.

Trebuie să rezolvăm problema realizării ansamblurilor şi nu numai a obiectelor în sine, oricît de importante ar fi ele ca destinaţie şi ca volum de construcţie.

Prelucrarea creatoare a bogatei noastre tradiţii arhitecturale trebuie să fie făcută cu mare dragoste şi pasiune, pentru ceea ce este cu adevărat tipic în această moştenire, pentru ceea ce merită să fie preluat şi prelucrat mai departe, în forme noi, corespunzătoare noului conţinut al realităţii noastre, în continuă dezvoltare progresivă.

De aceea este necesar a stăpîni şi aplica cu măiestrie legile compoziţiei arhitecturale, unitatea şi contrastul, dominanta, ritmul şi proporţia, tectonica formelor, scara elementelor şi a detaliilor, în interdependenţa dintre ele, dintre ele şi monument, natură şi om, totul concurînd la exprimarea limpede şi puternică a ideilor şi sentimentelor tipice epocii în care întreaga activitate materială şi spirituală a poporului nostru muncitor se desfăşoară sub înţeleapta conducere a partidului, pentru pace, pentru socialism.

*

Experienţa acumulată pînă acum şi mai ales experienţa îndeplinirii cu succes a unor sarcini mari, realizate în termene scurte — cum au fost lucrările executate în Capitală în vara anului 1953 — trebuie folosită creator, pentru sarcinile concrete ce ne stau în faţă.

Partidul şi guvernul urmăresc cu atenţie ca planul de stat să reflecte cît mai just legile economice obiective de ale căror condiţii trebuie să ţină seama organele de planificare: legea economică fundamentală a socialismului — care cere asigurarea satisfacerii maxime a nevoilor materiale şi culturale mereu crescînde ale oamenilor muncii, prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei pe baza tehnicii celei mai înalte — şi legea economică a dezvoltării planice proporţionale a economiei naţionale.

De aceea se concentrează acum întregul efort asupra sectoarelor economice rămase în urmă, ca: sectorul agrozootehnic, industria alimentară, industria uşoară a bunurilor de larg consum, construcţia de locuinţe, cămine, cantine, clădiri social-culturale, în marile aglomeraţii muncitoreşti şi la sate.

Acest vast program de construcţii, a cărui realizare va contribui, împreună cu celelalte măsuri luate de partid şi guvern, la ridicarea nivelului de viaţă, material şi cultural, al poporului muncitor, pune în faţa arhitecţilor sarcini de mare importanţă şi răspundere, dar în acelaşi timp deosebit de frumoase prin problemele de creaţie ce le ridică, prin bogatul lor conţinut de idei umanist, care va trebui, cu măiestrie artistică şi pricepere tehnică, să se reflecte în proiectele noastre.

Analiza metodelor juste, cît şi a lipsurilor ce s-au manifestat în munca noastră de creaţie, justa întrebuinţare a spaţiilor şi a materialelor, grija permanentă pentru economii, trebuie să ne călăuzească pentru a dezvolta mai departe ceea ce este nou şi creşte şi a înlătura ceea ce este vechi şi moare.

In problema proiectelor tip pentru locuinţe, în curs de desfăşurare şi planificate a fi realizate din fonduri centralizate, în campania de construcţii a anului 1954, cît şi în problema locuinţelor individuale şi prin cooperare, ce se vor realiza pe baza creditelor acordate de stat, pentru a putea face faţă cu cinste realizării lor în bune condiţii faţă de termenele scurte în care trebuie să fie proiectate, exemplul şi experienţa mobilizării şi îndrumării forţelor noastre de proiectare în realizarea lucrărilor terminate în vara anului 1953, cu ocazia Festivalului, trebuie să fie folosite din plin.

C.S.A.C. cît şi institutele de proiectare vor trebui să adopte metodele cele mai operative şi concrete în munca de îndrumare şi proiectare, dezvoltînd experienţa obţinută din aceste lucrări.

De asemenea, proiectele tip pentru creşe, cămine de zi, şcoli elementare, băi publice pentru oraşe şi sate, cămine culturale şi cluburi sătesti, construcţii tip pentru agricultură şi creşterea vitelor, pentru SMT-uri şi gospodării de stat şi colective trebuie să fie în centrul preocupărilor noastre. Studiului raţional, pe baza proceselor tehnologice necesare bunei rezolvări a construcţiilor din ramura industriei alimentare şi industriei bunurilor de larg consum, trebuie să-i dăm, de asemenea, cea mai mare atenţie.

Trebuie să avem o înţelegere adîncă a importanţei pe care o au lucrările ce se vor realiza în anul 1954; a importanţei pe care o are găsirea soluţiilor economice, a eliminării tendinţelor de împodobire excesivă, a exprimării imaginilor artistice-ideologice în mod laconic, prin mijloace simple; a importanţei pe care o are o justă colaborare cu execuţia, pe care proiectarea trebuie să o ajute să părăsească metodele vechi şi rutiniere, dar de la care trebuie să înveţe şi să ia experienţa practicii concrete a construcţiei.

Numai ţinînd seamă de obiectivul principal ce-l urmăreşte partidul şi guvernul prin realizarea noului program de construcţii şi de toţi factorii ce intervin în procesul complex al proiectării şi execuţiei, vom putea descoperi posibilităţi şi rezerve interne, materiale şi spirituale, uriaşe, care să asigure realizarea cu succes a construcţiilor menite să contribuie la ridicarea nivelului de viaţă al poporului muncitor.

Pe marginea dezbaterii cu privire la proiectarea staţiunilor de maşini şi tractoare

Arh. *I. GHICA-BUDEŞTI*

Sarcinile trasate sectorului agricol de plenara lărgită a C.C. al P. M. R. din 19—20 august 1953 ridică noi şi importante probleme în domeniul construcţiilor rurale. Volumul mult sporit al investiţiilor alocate agriculturii în anii viitori înseamnă că odată cu dezvoltarea unităţilor agricole socialiste existente, se vor crea noi construcţii ale staţiunilor de maşini şi tractoare şi ale gospodăriilor de stat şi colective, deci alte mii şi mii de clădiri care se vor ridica pretutindeni pe întinsul patriei noastre.

Este de cea mai mare importanţă ca această operă de reconstrucţie de mari proporţii să fie realizată în cele mai bune condiţii tehnice, ajutînd astfel pe scară largă la satisfacerea nevoilor materiale şi culturale mereu crescînde ale oamenilor muncii de la sate şi oraşe.

Uniunea Sovietică, marea ţară a socialismului — uriaşă putere industrială şi ţara celei mai înaintate agriculturi — care a creat, pe lîngă numeroase oraşe mari şi uzine, noi tipuri de aşezări populate în zonele rurale şi de centre de producţie agricolă, trebuie să ne fie exemplu viu şi în acest domeniu. Este necesar, deci, să adaptăm la nevoile noastre bogata experienţă sovietică pentru proiectarea aşezărilor ce vor lua fiinţă în cadrul rural.

Un început în această direcţie l-a făcut Uniunea Arhitecţilor în şedinţa de discuţii din 27 noiembrie 1953, cînd au fost dezbătute unele aspecte ale proiectării SMT-urilor.

Scopul acestei şedinţe a fost ca prin luarea în discuţie a modului de proiectare de pînă acum a unei categorii de unităţi — tipice pentru organismele noi ce se dezvoltă intens în mediul nostru sătesc — să se permită o luare de poziţie şi lămurirea liniei celei mai juste de urmat în proiectarea viitoare a unităţilor agricole socialiste prin fixarea cîtorva principii esenţiale.

In acest scop este util să se analizeze unele din aspectele mai importante asupra cărora s-au purtat discuţiile şi să se concretizeze cîteva din concluziile la care s-a ajuns.

*

Un prim principiu ce s-a desprins din dezbateri este că proiectarea unui SMT sau a oricărei unităţi agricole socialiste nu poate căpăta o soluţie practică, economică şi estetică dacă este privită izolat, fragmentar, ruptă de ansamblul de condiţii şi împrejurări ce o influenţează sau pe care ea însăşi le modifică.

Proiectantul construcţiilor agricole trebuie să ştie că lucrează pentru oameni de tip nou — care au cerinţe tot mai mari faţă de calitatea creaţiei arhitecturale — oameni faţă de care nu va putea justifica lipsa de curaj şi de idei rodnice în rezolvarea problemelor de estetică şi de construcţie a noilor clădiri rurale.

Pentru a face faţă sarcinilor importante ce le revin, principalele condiţii ce trebuie să le satisfacă proiectanţii care creează noile unităţi agricole socialiste sînt:

1. alegerea unui amplasament bun;
2. satisfacerea maximală a cerinţelor tehnice de producţie;
3. execuţia trainică şi economică;
4. expresia arhitecturală veridică într-o formă iubită şi înţeleasă de popor şi armonizată cu cadrul natural.

I. *Amplasarea*

Amplasarea staţiunilor SMT existente nu s-a făcut ţinînd seama de un plan de ansamblu dinainte conceput, privind răspîndirea geografică de principiu pe întreaga ţară, în funcţie de teritoriile deservite. Primele amplasări au fost condiţionate de existenţa unor construcţii ce ofereau condiţii de adăpostire imediată utilajului agricol necesar mecanizării.

De multe ori nu s-au luat în considerare condiţiile de salubritate ale noilor unităţi agricole socialiste, aşezarea lor faţă de sat, căi de acces etc. Adeseori, amplasamentele au fost greşit alese în centrul unor sate sau chiar al unor oraşele, devenind astfel un factor permanent de perturbare şi nocivitate pentru localităţile respective (SMT Pribileşti, reg. Baia Mare); alteori, dimpotrivă, amplasamentele sînt complet izolate în mijlocul cîmpului, la mari distanţe de orice aşezare omenească de oarecare importanţă (SMT Călugăreni, reg. Bucureşti). In alte cazuri, terenurile SMT-urilor s-au dovedit insuficiente în ce priveşte suprafaţa efectiv folosibilă pentru toate construcţiile corespunzătoare fazei lor finale de dezvoltare sau improprii pentru desfăşurarea normală a procesului de producţie, din cauză că erau inundabile ori situate într-o zonă infectată de paludism.

Pentru a se obţine o rezolvare satisfăcătoare a problemei amplasării, aceasta trebuie făcută în viitor, pe de o parte înlăturînd toate neajunsurile constatate în cazurile SMT-urilor existente; pe de altă parte, este necesar să se stabilească o corelaţie strînsă cu aşezarea celorlalte unităţi agricole socialiste din cadrul sătesc, cu gospodăriile agricole de stat şi gospodăriile colective — care se dezvoltă odată cu SMT-urile — cu satul în vecinătatea căruia se află — şi pentru a cărui creştere şi propăşire el este o bază materială puternică — şi, în sfîrşit, cu teritoriul deservit de SMT.

Metodica ştiinţifică pentru proiectarea noilor aşezări necesită întocmirea mai multor planuri generale care permit sistematizarea la diferite eşaloane: plan general de răspîndire pe regiune a unităţilor reţelei SMT, plan general de organizare pentru fiecare staţiune a dinamicii muncilor de cîmp, raportat la teritoriul deservit, plan general de distribuire a clădirilor staţiunii pe terenul ce-i este afectat, în legătură cu sistematizarea aşezărilor omeneşti şi a altor unităţi de producţie din apropiere.

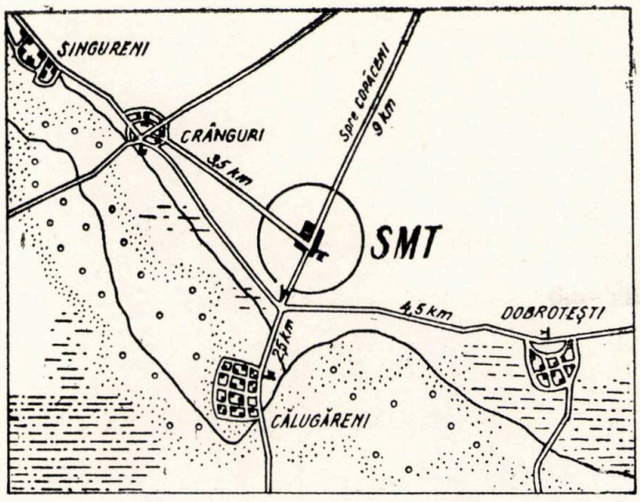

Schema de amplasare a SMT Călugăreni faţă de comunele cele mai apropiate. Aşezare greşită, izolată de sate.

La întocmirea acestor planuri de sistematizare este necesar să se ţină seama şi de adînca prefacere pe care SMT-urile o vor aduce în structura aşezărilor omeneşti. Mijloacele de lucru puternice asigură o dominare mult mai mare a omului asupra solului pe care-l cultivă, iar aplicarea metodelor noi agrotehnice necesită unirea tuturor ţăranilor muncitori în cadrul unor centre săteşti mai mari.

Pentru acest motiv, SMT-urile — purtătoare ale mecanizării tot mai avansate a proceselor de muncă — nu se pot acorda nici cu fărîmiţarea ogoarelor, nici cu răsfirarea exagerată a satelor. In viitor trebuie să ne aşteptăm la dispariţia treptată a odăilor, sălaşelor, crîngurilor şi cătunelor risipite pe tot întinsul marilor cîmpii de pe teritoriul patriei noastre şi la o evoluţie a satelor noastre către o structură mai împlinită, mai strînsă. Este evident, deci, că SMT-ul constituie un element strîns legat de viaţa şi dezvoltarea satului. Alegerea amplasamentului SMT-ului nu trebuie, prin urmare, să fie făcută ţinînd seama exclusiv de condiţiile imediate de producţie, oferite de existenţa unor clădiri mai mult sau mai puţin spaţioase şi trainice, ce se află pe un teren oarecare, chiar cînd astfel se realizează o reducere iniţială a investiţiilor; în toate cazurile, amplasamentul este necesar să fie strîns legat de viaţa ţărănimii muncitoare.

SMT-ul trebuie să rămînă legat de sat şi de viaţa lui socială, putînd folosi împreună cu acesta o seamă de instalaţii şi clădiri de interes comun, care contribuie la îmbunătăţirea nevoilor materiale şi culturale ale ţărănimii muncitoare şi muncitorilor din SMT.

O staţiune de maşini şi tractoare din preajma unui colhoz
(reprodus din revista sovietică «Tehnica pentru tineret» Nr. 12/1953)

1 - Atelierul. 2 - Garajele şi remizele pentru adăpostirea tractoarelor, automobilelor şi combinelor. 3.-Platforma betonată pentru maşinile agricole. 4 - Gaterul. 5 - Depozitul de lemn rotund. 6 - Atelierul auxiliar de tîmplărie. 7 - Pompa de apă care alimentează cu apa ce o pompează de la o fîntînă arteziană, sectorul «de producţie», centrala termoelectrică (10), casele de locuit şi cantina (9). 8 - Biroul. 11 - Depozitul de combustibil şi lubrifianţi, amplasat pe o platformă specială, în afara teritoriului sediului central. 12-Stadion. 13-Clubul. 14-15-16-Locuinţe. Ferma de creştere a animalelor: 17-Grajd de vaci. 18-Padoc de iarnă. 19 - Adăpost pentru păsări. 20-Grajd pentru porci. 21- Secţia de preparare a furajelor. 22-Incăpere pentru păstrarea legumelor, 23-Serele. 24-Răsadniţele. Apa este trimisă de la staţia de pompare (25) spre casele colhoznice (29), fermă şi spre grădina de legume. 26-Turnul de apă. 27-Centrala termoelectrică a colhozului. 28-Depozitul de combustibil.

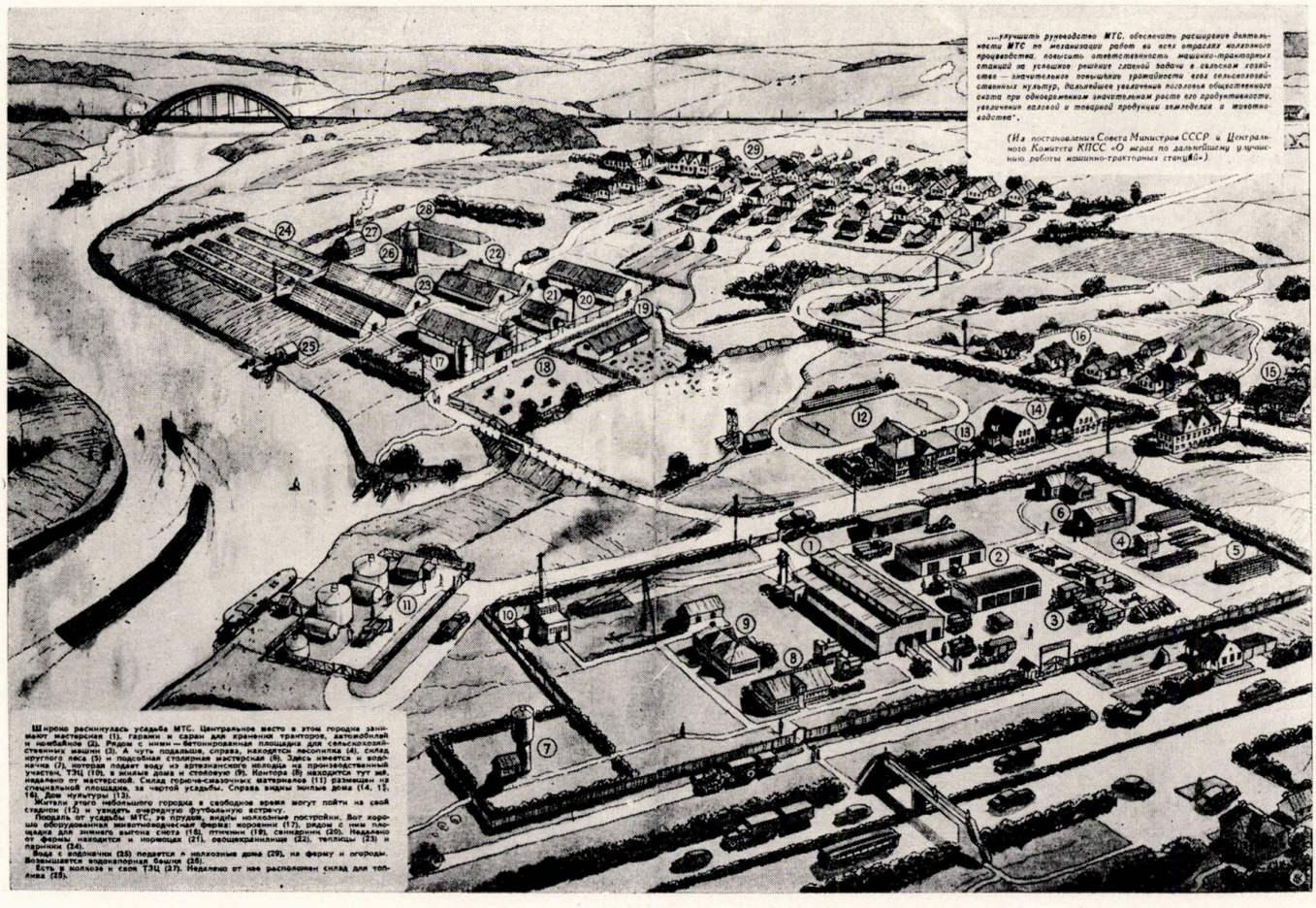

II. *Satisfacerea cerinţelor tehnice de producţie*

O altă problemă, a cărei soluţionare este de cea mai mare importanţă pentru planificarea reţelei viitoare de SMT, ca şi pentru alegerea terenurilor adecvate necesare, o constituie stabilirea capacităţii tipurilor de SMT, exprimată în număr de tractoare.

Fireşte că aceasta este necesar pentru a stabili întinderea justă a terenurilor ce trebuie afectate, evitîndu-se exagerările de pînă acum, care scot din circuitul agricol întinse suprafeţe de pămînt arabil, preţios în primul rînd pentru extinderea culturilor.

Odată cu stabilirea capacităţii, va trebui să se ştie cu certitudine dacă această capacitate este maximă sau dacă ar putea fi mărită şi în acest caz, în ce proporţie. In acest scop, proiectarea va prevedea posibilităţi de extensiune, fără a stînjeni în viitor desfăşurarea proceselor funcţionale normale.

Totodată, problema alegerii tipului de atelier a staţiunii trebuie rezolvată ţinînd seama de nevoile de producţie şi fluxurile tehnologice, ca şi de realizarea de economii în investiţii şi exploatare. La SMT-urile complet noi ce vor lua fiinţă în 1954, se prevede, în locul a două ateliere — unul pentru întreţinerea tractoarelor, şi altul pentru întreţinerea batozelor, combinelor şi utilajului agricol— un singur atelier mixt pentru repararea tuturor maşinilor şi tractoarelor.

Desigur că, în exploatare, un singur atelier prezintă mari avantaje.

Dar modul de rezolvare a problemei atelierului interesează şi din punct de vedere arhitectonic, avînd o înrîurire însemnată, atît asupra planului general, cît şi asupra expresiei arhitectonice a faţadelor ansamblului SMT. Este evident că atelierul, constituind centrul în jurul căruia se desfăşoară cea mai intensă circulaţie şi fiind totodată şi clădirea cu suprafaţa şi volumul cel mai mare, trebuie să aibă, din punct de vedere arhitectonic, valoarea de dominantă a compoziţiei. Nu poate fi indiferent, deci, pentru compoziţie şi expresia ei plastică, dacă fluxurile şi interesul converg către o singură clădire sau se împart între două construcţii de inegală importanţă.

Revine, însă, Ministerului Agriculturii sarcina să precizeze capacitatea cea mai adecvată a staţiunilor în condiţiile din R.P.R., extensiunea posibilă a acestei capacităţi şi tipul de atelier ce trebuie adoptat în funcţie de capacitatea staţiunii.

Odată clarificate aceste probleme va fi posibilă elaborarea unor normative care să pună capăt şovăielilor proiectanţilor; astfel, aceştia se vor putea concentra asupra problemelor esenţiale ale compoziţiei complexelor SMT pentru rezolvarea mai economică, mai închegată a planului general, avînd o expresie plastică de ansamblu şi de detaliu valabile.

Ca şi la amplasarea SMT-urilor, s-au constatat şi în rezolvarea planurilor ge-

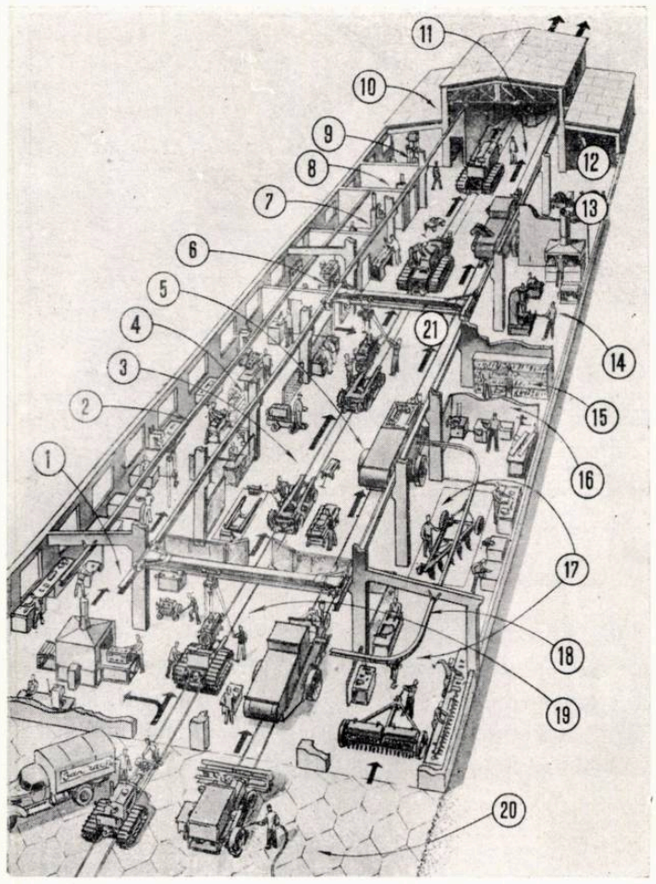

Atelierul SMT
(reprodus din revista sovietică «Tehnica pentru tineret» No. 12/1953)

1-Secţia pentru reglarea şi vopsirea tractoarelor şi combinelor. 2-Biroul, vestiarul, dusurile, toaletele. 3-Repararea obiectelor pentru combustibil. 4-Repararea acumulatoarelor şi aparatelor electrice. 5-Secţia de turnare şi arămire. 6-Staţiunea de încercare. 7-Secţia de reparare a combinelor şi maşinilor agricole. 8-Secţia de reparare a motoarelor. 9- Secţia de reparare şi montare a tractoarelor. 10- Monoşină. 11-Secţia de întocmire a devizului de defecte şi de completare a pieselor lipsă. 12-Secţia de lăcătuşerie mecanică. 13-Camera de vulcanizare. 14-Secţia de forje şi sudură. 15 - Sculăria. 16-Secţia de tîmplărie şi tapiţerie. 17-Secţia de reparare a maşinilor agricole. 18-Monoşină. 19-Secţia de demontare şi spălare. 20-Platforma de pregătire a maşinilor pentru reparaţie

Planul atelierului SMT (proiect tip Nr. 1660)
(reprodus din revista sovietică «M.T.S.» Nr. 12/1953)

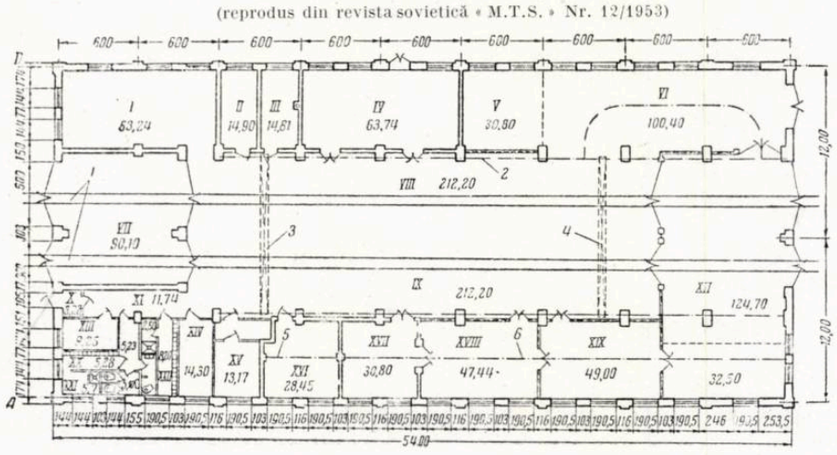

I-Secţia de lăcătuşerie mecanică. II-Magazia de scule. III-Incăpere pentru vulcanizare. IV-Secţia de forjă şi sudură. V-Secţia de tîmplărie şi tapiţerie. VI-Secţia pentru repararea maşinilor agricole. VII-Secţia pentru reglarea maşinilor. VIII-Secţia de reparare a combinelor şi maşinilor agricole. IX-Secţia de reparare şi montare a tractoarelor. X-Tambur. XI-Coridor. XII-Secţia de demontare şi spălare. XIII-Biroul. XIV-Secţia pentru repararea aparatajului de combustibil. XV-Secţia pentru repararea acumulatoarelor şi aparaturii electrice. XVI-Secţia de turnare şi arămire XVII-Staţia de încercare. XVIII-Secţia de reparare a motoarelor. XIX-Secţia pentru completări şi constatare a defectelor. XX-Vestiar pentru bărbaţi. XXI-Duşuri, XXII-Vestiar pentru femei (suprafeţele sînt date în m²). 1-Cale ferată îngustă (decovil). 2-Grindă de pod rulant. 3 şi 4-Macarale-grinzi cu capacitate de ridicare de cîte 3 tone. 5-Monoşină pentru 1 tonă, 6-Monoşină pentru 3 tone.

nerale ale staţiunilor existente numeroase deficienţe.

Imprăştierea clădirilor este cu totul excesivă, prin aplicarea fără discernămînt a distanţelor de protecţie contra propagării incendiilor, prin prevederea de spaţii mult prea mari între remize şi în jurul atelierelor, ca şi între clădirile cantinei şi administraţiei, ceea ce duce la o sporire a costului drumurilor de acces, reţelelor alimentare, plantaţiilor, împrejmuirilor şi în general a tuturor lucrărilor de amenajare a terenului.

Există o disproporţie şi între înălţimea clădirilor şi distanţa dintre ele. Se mai constată o trasare rigidă a planului şi o înşirare monotonă a remizelor, fără o preocupare pentru crearea de ritmuri, alternanţe şi variaţii care ar putea îmbogăţi mult expresia plastică de ansamblu a complexelor SMT în raport cu valoarea lor reprezentativă.

Aceste deficienţe rezultă din aplicarea în mod mecanic a schemei tip dată de B. I. Nikandrov în lucrarea sa «Construcţiile pentru staţiuni de maşini şi tractoare» Este evident că schema tip trebuie folosită numai pentru orientare; ea reprezintă numai un exemplu tipic abstract într-o situaţie dată de accese, vînturi dominante, orientare etc. In nici un caz o schemă nu poate înlocui un plan general pentru fiecare staţiune; acesta trebuie întocmit de fiecare dată, adaptînd principiile din schemă condiţiilor specifice ale terenurilor celor mai variate ca poziţie şi aşezare faţă de sate şi de căile de comunicaţie, de ape şi de condiţii de relief. Numai astfel scheletul rigid al schemei poate căpăta toate elementele care însufleţesc un organism viu.

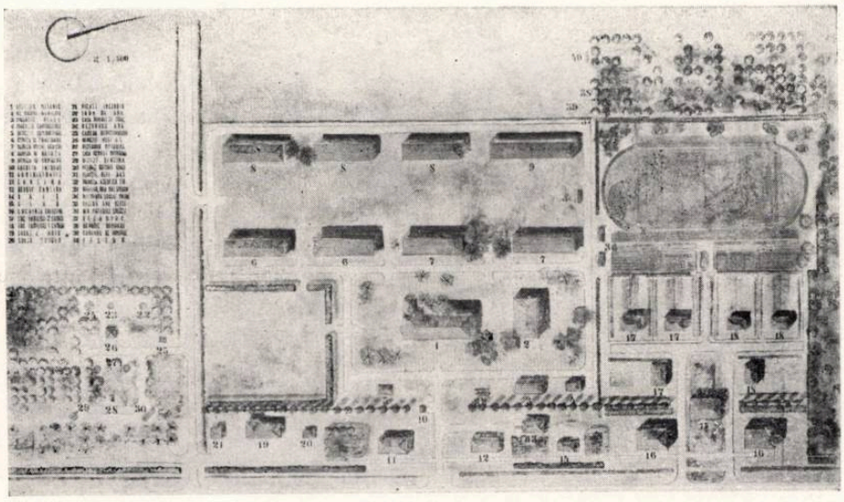

Plan general al unui SMT
Aplicare mecanică a schemei tip; plan rigid, răsfirare exagerată a construcţiilor; cartierul de locuit nu se integrează în planul de ansamblu.

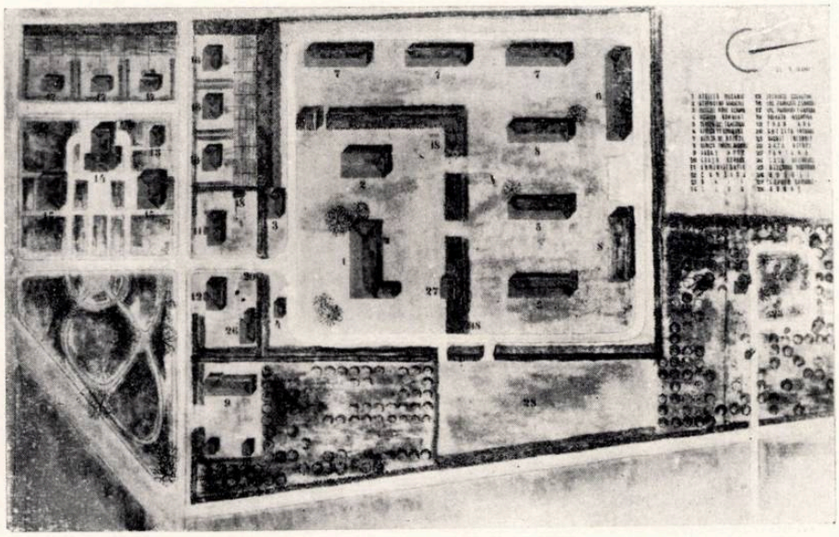

Plan general al unui SMT
Aceleaşi deficienţe ca mai sus. Cartierul de locuit prea restrîns, fără posibilităţi de dezvoltare.

Schemă model de sistematizare a unui sediu principal de SMT pentru 100 tractoare.
(reprodus din revista sovietică «Constructorul sătesc» Nr. 6/1953)

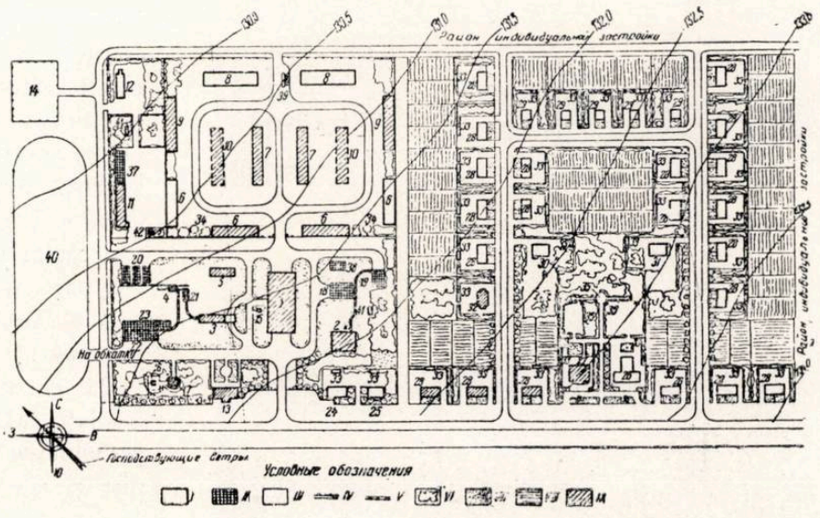

1-Atelierul SMT. 2-Centrala electrică. 3-Atelierul de prelucrarea lemnului şi şopron. 4-Instalaţia de gatere. 5-Magazia pieselor de schimb. 6-Garaj pentru tractoare. 7-Remiză pentru combine autopropulsate. 8-Remiză pentru combine remorcate. 9-Şopron pentru maşini agricole. 10-Platformă deschisă pentru păstrarea maşinilor agricole. 11-Garaj auto. 12-Garaj pentru 6 cai cu şopron pentru vehicule. 13-Administraţia. 14-Baza de produse petroliere. 15-Staţia de gazogeneratoare. 16-Staţia de pompare. 17-Turnul de apă. 18-Platformă pentru combustibil. 19-Platformă pentru cenuşă. 20-Platformă pentru lemn rotund. 21-Platformă pentru sortare. 22-Platformă pentru cherestea. 23-Platformă pentru deşeuri utile. 24-Cantină pentru 36 locuri. 25-Magazin. 26-Club clădire de învăţămînt. 27-Cămin pentru 50 oameni (cu parter şi etaj). 28-Case de locuit cu 2 apartamente. 29-Casă de locuit cu un apartament. 30-Grădiniţă de copii pentru 25 locuri. 31-Creşă pentru 25 locuri. 32-Baie pentru 10 locuri. 33-Magazie pentru necesităţi gospodăreşti. 34-Bazin de apă pentru nevoile împotriva incendiului. 35-Teren de voleibal. 36-Teren pentru dans. 37-Teren pentru parcarea în aer liber a automobilelor. 38-Teren pentru fier vechi. 39-Platformă pentru spălarea tractoarelor şi maşinilor agricole. 40-Platformă pentru rulare. 41-Closet. 42-Platformă pentru spălarea automobilelor.
I-Clădiri proiectate. II-Platformă pentru păstrarea maşinilor în aer liber. III-Terenuri pentru jocuri. IV-Incintă. V-Decovil. VI-Plantaţii. VII-Partere de flori. VIII-Grădini de legume. IX-Clădiri proiectate pentru construcţie în 1954—1956.

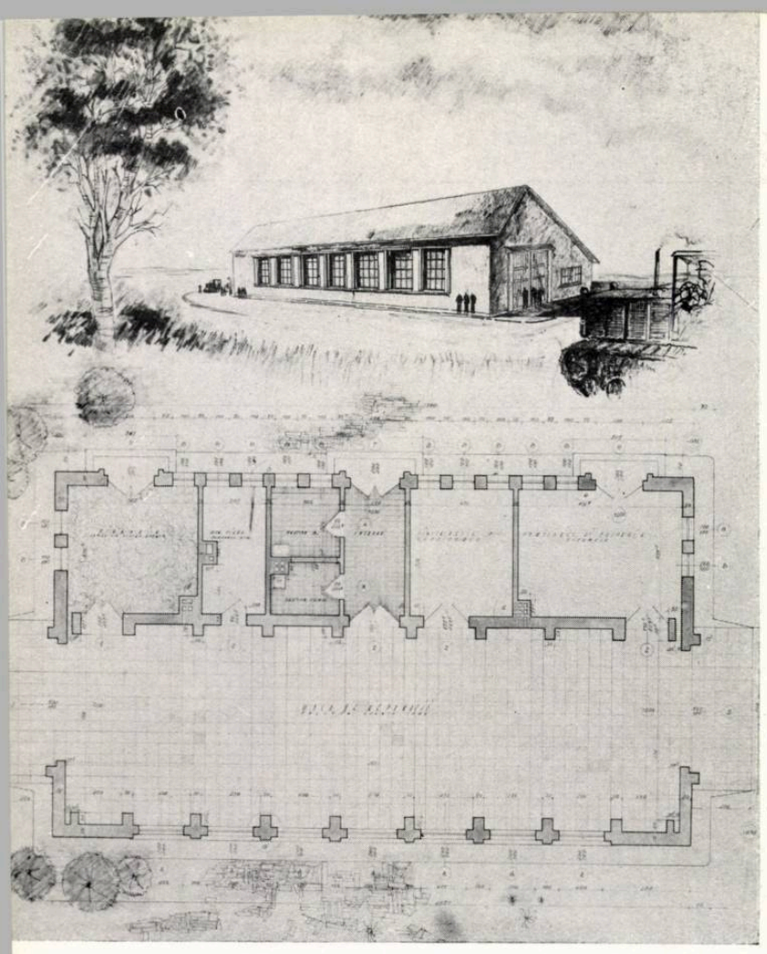

Atelier de reparaţii de utilaj agricol. Autor arh. *M. Chisim.*
Soluţionare plastică funcţionalistă, cu acoperiş asimetric.

Administraţie — Autor arh. *Al. Baloşan*
Tratare arhitecturală săracă; elementul de intrare nejust proporţionat şi rupt de tradiţia populară.

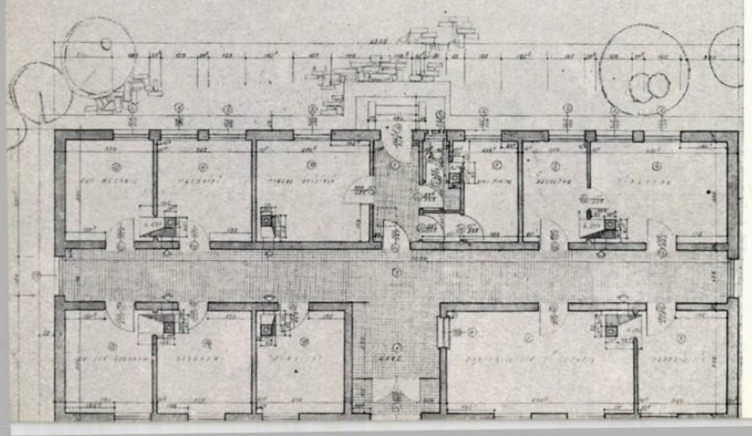

In concluzie, este deci posibilă o restrîngere a spaţiului în sectorul de producţie, chiar şi în soluţia de plan cu două ateliere şi cu numeroase tipuri de diferite remize pentru diverse categorii de maşini adăpostite. In cazul soluţiei cu un atelier unic — către care se tinde şi la noi pe baza experienţei sovietice — dacă s-ar reduce numărul de adăposturi, menţinînd capacitatea lor totală, sînt desigur mai multe posibilităţi şi se poate obţine uşor mărirea, într-o proporţie mult mai mare, a indicelui de ocupare a terenului, prin comasarea clădirilor şi apropierea lor. S-ar putea ajunge astfel la crearea unei incinte adunate a curţii de producţie, care ar putea căpăta astfel o tratare arhitectonică mai legată şi expresivă, închegată în jurul atelierului mixt unic ca dominantă a compoziţiei. In acest fel, soluţiile actuale n-ar mai avea un caracter dezlînat, ordonarea nemaifiind făcută exclusiv de perdelele de arbori care despart diversele curţi de producţie.

Tot în problema planului general trebuie examinat modul cum vor fi aşezate clădirile cu caracter social şi administrativ (cantina, baia şi administraţia), pentru a se obţine o grupare mai strînsă, care să ducă la un ansamblu arhitectonic mai legat. In orice caz, aceste elemente — care ţin în aceeaşi măsură, atît de sectorul de producţie, cît şi de cel al locuinţelor pentru muncitorii din SMT — trebuie să contribuie prin compoziţia de ansamblu la legarea lor organică.

In ce priveşte sectorul de locuinţe cu dotările sociale aferente, club-şcoală şi eventual grădiniţă şi creşă, care pot deveni necesare în cazul cînd cartierul de locuit ar urma să se dezvolte, trebuie stabilite principiile de amplasare pentru aceste elemente şi mărimea loturilor de folosinţă individuală. Soluţiile găsite pînă acum ne apar simpliste, deoarece cantina, administraţia şi baia sînt aproape invariabil înşirate de-a lungul drumului ce conduce de la cartierul de locuit la curtea de producţie, iar micul cartier de locuinţe, cu dotările sale ce se rezumă la un club, este rezolvat rapid, constituind o unitate juxtapusă complexului clădirilor de producţie, juxtapusă satului şi nicidecum legată organic cu satul sau complexul.

Adesea clubul, prin amplasarea lui imediat lîngă un complex SMT situat departe de sat, se află şi el prea departe de locuitorii satelor din regiune; în această situaţie, deservind numai pe cei 200 muncitori din SMT, avînd deci o folosinţă restrînsă, clubul este tratat mult prea important. Pe de altă parte, încadrarea invariabilă a clubului între două locuinţe colective este de criticat, ca şi forma rigidă, fără posibilităţi de extensiune ce s-a dat de obicei cartierului de locuinţe individuale, limitat la şase clădiri cu cîte două locuinţe de tip orăşenesc, improprii pentru aşezarea în cadrul satului.

Poate deveni neplăcută apariţia, nu numai a unor clădiri identice, ci şi repetarea aceloraşi dispoziţii de ansamblu în mai multe staţiuni fără a se ţine seama mai atent de adaptarea construcţiilor la teren, pentru încadrarea în peisajul înconjurător şi armonizarea cu arhitectura satelor învecinate.

Pe de altă parte, suprafaţa de 1500 m² a lotului de folosinţă individuală este exagerată, nefiind în raport cu posibilităţile de cultivare intensivă din partea beneficiarilor şi are drept consecinţă o micşorare a indicelui de

ocupare a terenului, ceea ce va constitui o piedică pentru înzestrarea efectivă a parcelării cu lucrările edilitare corespunzătoare unui nivel de viaţă ridicat.

De asemenea, prevederea invariabilă de terenuri sportive întinse, care în anumite cazuri vor crea sarcini de întreţinere în disproporţie cu posibilităţile numărului redus de muncitori din cadrul unui SMT, ne pare exagerată.

In concluzie, în ce priveşte problema sectorului social, proiectarea va trebui să satisfacă următoarele cerinţe:

1. Să stabilească dimensiunea justă a lotului individual care poate fi redusă sub 1000 m².

2. Să prevadă posibilitatea de extensiune a cartierului de locuit şi eventual dotarea acestuia cu alte clădiri, ca: grădiniţă, creşă şi şcoală, ţinînd seama şi de nevoile satelor mai apropiate.

3. Să stabilească capacitatea sălii de spectacole şi mărimea încăperilor căminului cultural, calculîndu-se şi numărul de persoane pentru care poate fi prevăzut, în funcţie de nevoile satelor din vecinătate.

4. Să limiteze dezvoltarea terenului de sport la strictul necesar, ţinînd seama de posibilităţile de întreţinere.

5. Intreaga problemă a sectorului social (locuinţe, dotări culturale etc) să fie rezolvată în toate cazurile în legătură cu aşezările omeneşti din apropiere, atît din punct de vedere al modului de trai, cît şi arhitectonic. Tipurile de clădiri potrivite să fie studiate cu grijă şi adaptate terenului şi arhitecturii locale. Să fie creată prin compoziţia planului general o legătură organică între complexul SMT propriu-zis, cartierul de locuit şi sat.

III. *Probleme de proiectare, construcţie şi execuţie*

In acest sector, proiectarea a recunoscut la timp greutăţile şi a elaborat metodele pentru înlăturarea lor. Faţă de numărul mare al construcţiilor cu acelaşi scop, o proiectare specială pentru fiecare element din SMT ar fi fost absurdă. Metoda proiectelor tip era singura ce putea duce la rezultate bune, prin economie de timp, rapiditate în proiectare şi prin posibilităţile oferite pentru industrializarea elementelor de construcţie. Păşind hotărît pe această cale, proiectarea a putut ajunge la rezultate pozitive, căci a reuşit să acopere cerinţele de proiect necesare pentru realizarea planului de stat. Este adevărat că din cauza unor lipsuri importante, asupra cărora vom reveni mai departe, proiectele elaborate nu au putut trece de stadiul refolosirii şi nu au întrunit calităţile ce se cer pentru recunoaşterea lor ca tipuri ce pot fi multiplicate fără rezerve.

Proiectele tip, prin însăşi definiţia lor, trebuie să se apropie de perfecţie. Acesta nu a fost cazul şi toate defectele care la un exemplar unic nu au aşa mare importanţă, repetate de zeci şi sute de ori devin grave. Asemenea defecte au existat, şi repetarea lor pe scară mare le-a scos la iveală.

In lumina experienţei căpătate se va putea însă, de abia de acum înainte, trece la adîncirea studiului proiectelor în vederea tipizării şi înlăturării tuturor deficienţelor constatate.

Un aspect al grabei în care s-au întocmit proiectele «refolosibile» a fost elaborarea lor fără variante pentru adaptări la cazuri diferite. Este deci necesar ca tipurile ce se vor întocmi să aibă variante cît mai numeroase.

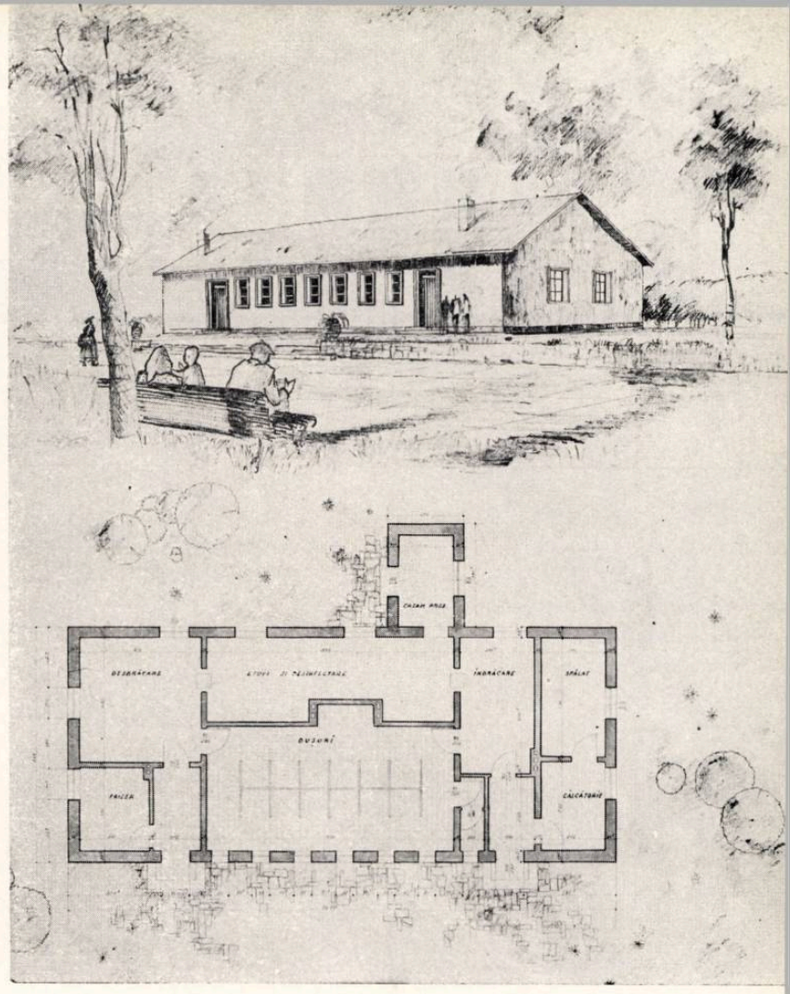

Baie—Autor arh. *G. Virvescu*
Rezolvarea funcţiunilor greşită, neconformă cu cerinţele sanitare; plastic, necorespunzătoare soluţia scoaterii camerei cazanului în afara construcţiei.

Cantină—Autor arh. *A. Baloşan*
Aceleaşi deficienţe plastice ca la administraţie

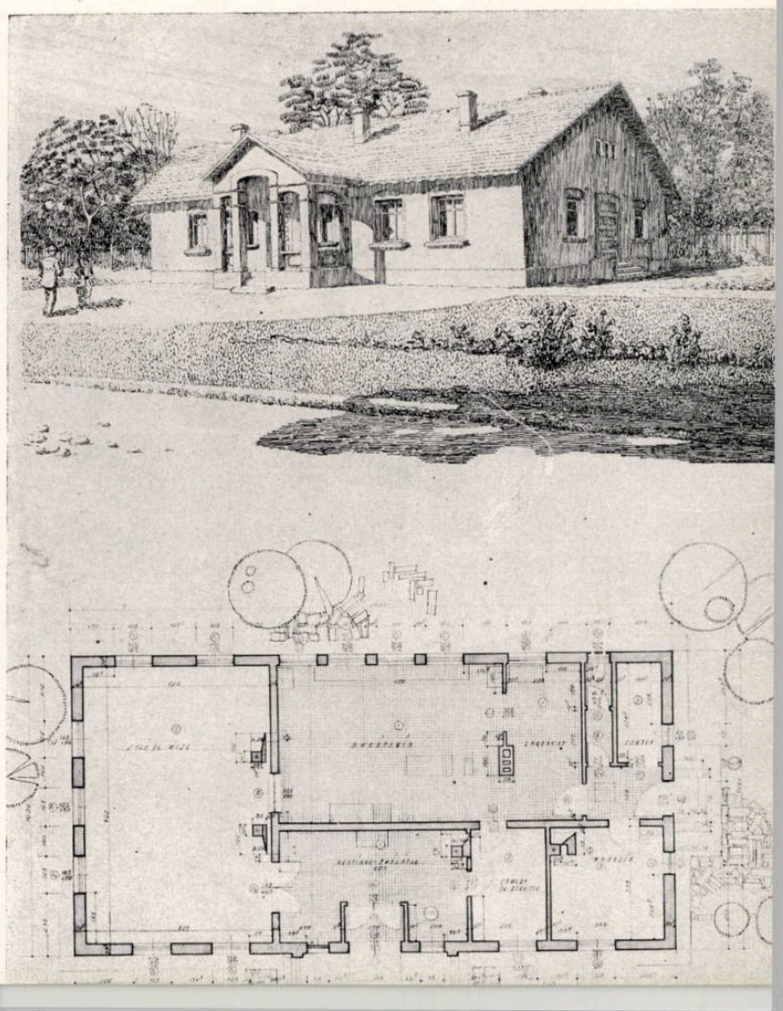

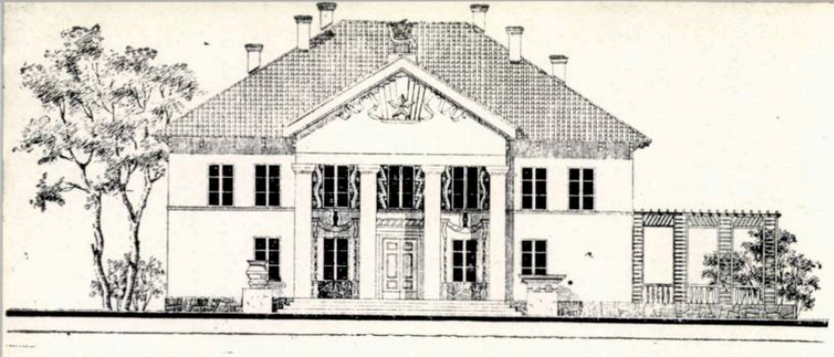

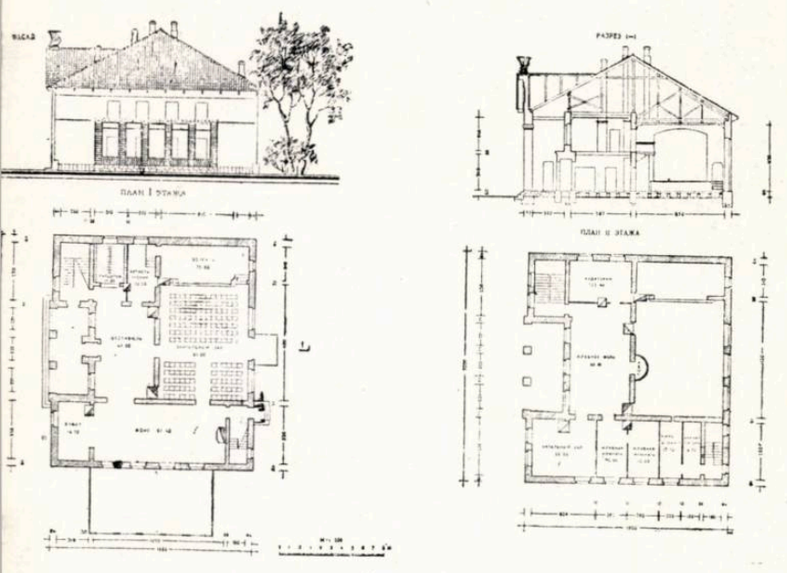

Club sătesc — Proiect sovietic (autor arh. *A. V. Tarasenko*)
(Reprodus din albumul « Construcţii săteşti şi colhoznice » vol. 1 Moscova 1950)
Soluţie clară şi economică, cu o plastică reprezentativă.

Cămin cultural — Autor arh. *N. Petit*
Prelucrare greşită a soluţiei de mai sus, prin crearea unei biblioteci neluminate la etaj, vestibul şi culoare întunecoase, scara greu de găsit etc.

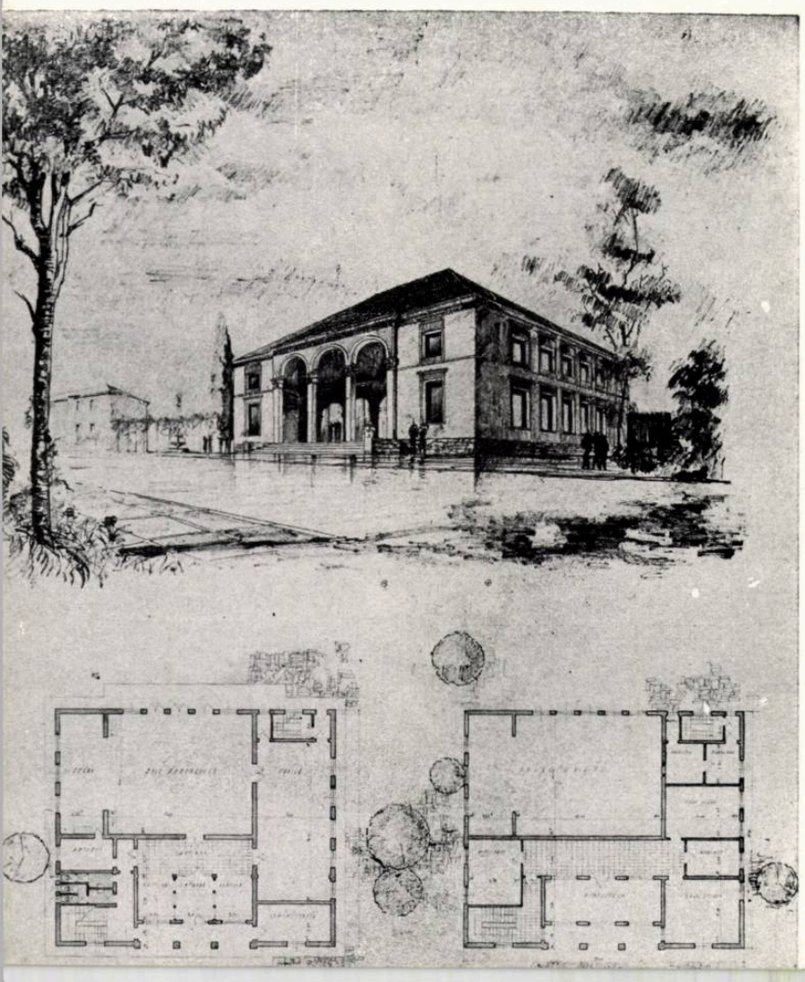

Legată de problema tipizării, dar şi ca o problemă importantă de sine stătătoare, apare problema metodelor de execuţie şi a materialelor de construcţie. In această privinţă, proiectarea şi execuţia au făcut eforturi mari şi au ajuns la unele rezultate bune. Trebuie examinat, însă, cum se vor comporta cu timpul materialele locale folosite şi dacă acestea asigură o calitate şi o durată suficientă a clădirilor din SMT. Aceste probleme au fost considerate cu timiditate de proiectanţi, datorită — pe de o parte — lipsei de experienţă în materie, iar — pe de altă parte — de grija de a nu se putea realiza planul în cazul cînd s-ar fi prevăzut mijloace de execuţie neverificate. In acest domeniu, institutele de cercetări ale Ministerului Construcţiilor nu au făcut cercetări mai ample privitoare la utilizarea lutului, a pămîntului stabilizat şi a altor materiale locale de largă răspîndire. Nici unul din proiectele refolosibile nu a venit cu propuneri de variante pentru introducerea metodelor înaintate industriale pentru unele din elementele de construcţie intrînd în componenţa clădirilor SMT.

Este drept că un colectiv din Ministerul Agriculturii a întocmit o serie de studii interesante în această materie şi a tras unele concluzii foarte favorabile în ceea ce priveşte avantajele, oportunitatea şi posibilităţile de folosire pe scară largă a prefabricatelor de beton armat, ca şi a mecanizării montajelor, în special la construcţia atelierelor şi remizelor SMT. Dar este necesar să se treacă de urgenţă, din domeniul studiilor principiale, la propunerea concretă de mijloace susceptibile de a orienta întreaga problemă a materialelor şi metodelor de lucru pe o cale nouă, operativă. Sub acest raport, Ministerul Construcţiilor şi Industriei Materialelor de Construcţie trebuie să elaboreze metodele, datele şi elementele necesare pentru o realizare economică şi în bune condiţii a numeroaselor construcţii necesare înzestrării unităţilor agricole din sectorul socialist.

IV. *Problema plasticii arhitecturale*

Problema plasticii arhitecturale are o importanţă deosebită. Nu trebuie să uităm că staţiunile de maşini şi tractoare reprezintă elementul nou, socialist, în viaţa satelor şi ca atare caracterul lor reprezentativ trebuie reliefat în mod deosebit. In această privinţă proiectele de pînă acum nu sînt satisfăcătoare.

Chiar pentru elementul principal — atelierul mecanic — care reprezintă centrul, dominanta arhitecturală a compoziţiei, nu a existat o preocupare de a se ajunge la o expresie arhitecturală. Este limpede că soluţionarea a mers pe linia funcţionalistă. Ce a rezultat din îmbinarea volumelor necesare pentru satisfacerea strictă a funcţiunilor, aceasta a fost acceptat cu resemnare ca « proiect » şi realizat. Aşa se explică de ce a apărut la atelierul mecanic pentru reparaţia tractoarelor şi la atelierul mic pentru reparaţia combinelor o formă de acoperiş asimetrică, cu o polată mult lăsată într-o parte; aşa au apărut — în cazul atelierului mixt — o serie de ieşituri şi excrescenţe care dau un aspect confuz, diform şi neînchegat clădirii.

Aceeaşi cale funcţionalistă a fost urmată şi pentru castelul de apă, clădire vizibilă de la mari depărtări şi pentru care nu s-a căutat o îmbunătăţire a formei reieşite din primul calcul ingineresc. Construcţiilor pentru remize

li se poate aduce aceeaşi critică: o aservire totală faţă de funcţiuni.

Desigur, nu poate fi vorba de a crea pentru aceste clădiri utilitare o plastică ad hoc, artificială, obţinută prin îmbrăcarea într-un decor fals, constituit din elemente de adaus, nepotrivite. Insă atît remizele cît şi atelierele, prin dimensiunile diferite, dar modulate ale părţilor lor, oferă posibilităţi de combinare diversă a traveelor, care pot conduce la raporturi şi proporţii armonioase. In aceste condiţii, trecerea de la construcţii avînd caracter pur utilitar la cele arhitectonice este posibilă prin folosirea, pe de o parte a principiilor clasice de compoziţie de ansamblu, pe de altă parte, a experienţei muncii şi abilităţii poporului nostru de a crea cu mijloace simple, imagini artistice.

O asemenea trecere de la construcţiile simple la cele arhitecturale, avînd o valoare artistică, se poate face cu o cheltuială neînsemnată în plus, larg răsplătită de creşterea valorii expresive educative a construcţiilor.

Celelalte clădiri din cadrul staţiunilor SMT, ca pavilionul administraţiei, cantină, baie muncitorească etc. care au un caracter mai puţin sever pentru arhitecţi decît remizele şi atelierele din sectorul de producţie, suferă într-o măsură mai mică de defectul funcţionalismului; ele au planuri mai judicios rezolvate ca distribuţie; în schimb, arhitectura lor exterioară are lipsuri mari. Proporţiile şi plastica motivului central de intrare la cantină şi pavilionul administrativ (arh. Al. Baloşan) sînt cu totul nereuşite şi denotă, prin sărăcia de expresie, o surprinzătoare lipsă de înţelegere pentru gingăşia şi eleganţa elementelor atît de variate ale arhitecturii noastre populare. Nu a existat nici aici — unde nu se mai poate invoca ariditatea subiectului — preocuparea de a căuta cu dragoste şi sîrguinţă în formele arhitecturii naţionale elemente potrivite care să fie prelucrate creator, pentru a lega aceste clădiri ale staţiunii de peisajul natural şi de aspectul arhitectonic local. Incercarea de a crea variante pe regiuni nu a izbutit, datorită, desigur, compoziţiei nereuşite a arhitecturii de bază.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre club (arh. N. Petit) şi clădirile de locuinţe. Nici aici nu se vede preocuparea pentru găsirea unor forme arhitecturale adecvate şi unitar legate pentru toate clădirile. Pentru clădirea de locuinţe colective (arh. I. Trişcu), cît şi pentru cele individuale (arh. I. Baucher) s-au aplicat tipuri orăşeneşti, nepotrivite atît cu specificul local, cît şi nearmonizate între ele.

Proiectul întocmit pentru club prezintă o serie de serioase deficienţe şi din punct de vedere al planului. Astfel, vestibulul este întunecos, scara de acces la etajul I este greu accesibilă şi ascunsă, biblioteca nu este bine luminată prin ferestrele de sub arcadele porticului etc.

In general, proiectantul a vrut să imite soluţia de proiect a unui club sătesc sovietic şi n-a reuşit decît să deformeze planul echilibrat şi bine proporţionat conceput de arhitectul A. V. Tarasenko.

Trebuie menţionat că, deşi există o deosebire netă între caracterul clădirilor de producţie, ca ateliere, remize, garaj, grajd-şopron etc., şi cel al construcţiilor de locuit şi social-administrative (clubul, cantina, administraţia etc.), acesta nu este un motiv pentru a pierde din vedere nece-

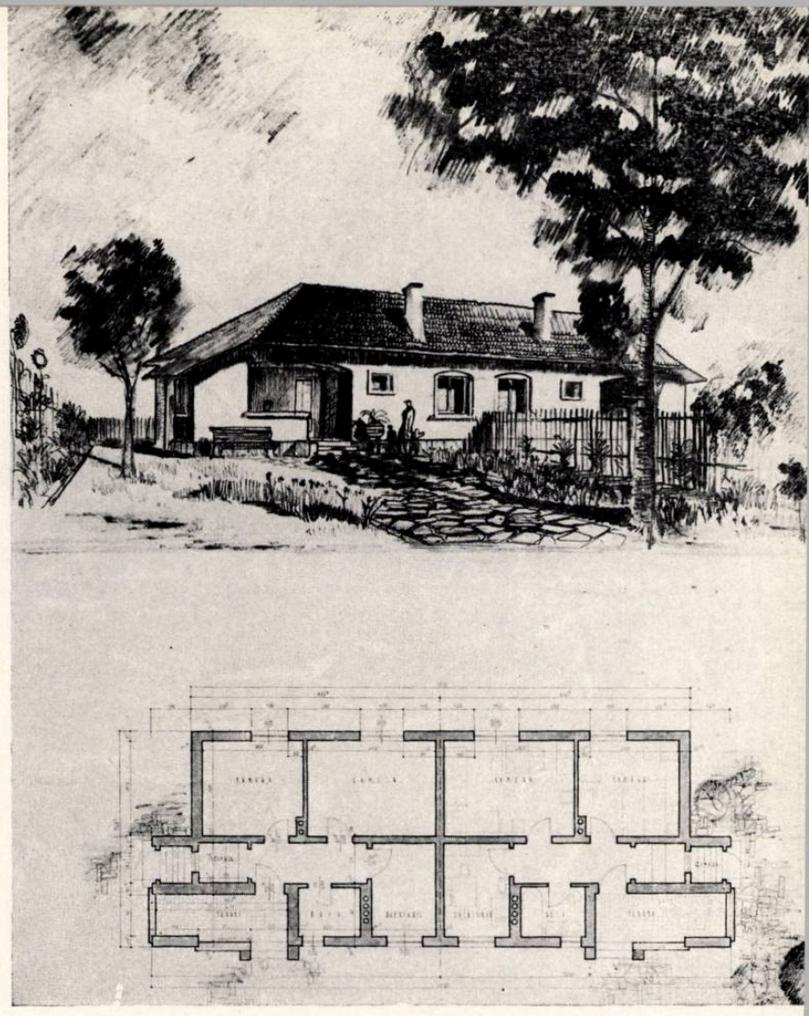

Locuinţe individuale cuplate (tip MCIMC, prelucrat de arh. *I. Baucher*)

Cămin pentru 50 nefamilişti - Autor arh. *I. Trişcu*
Spaţii de circulaţie prea mari, ferestre prea multe, peste necesităţile de luminare şi greşit amplasate faţă de necesităţile de dispunere a paturilor în camere

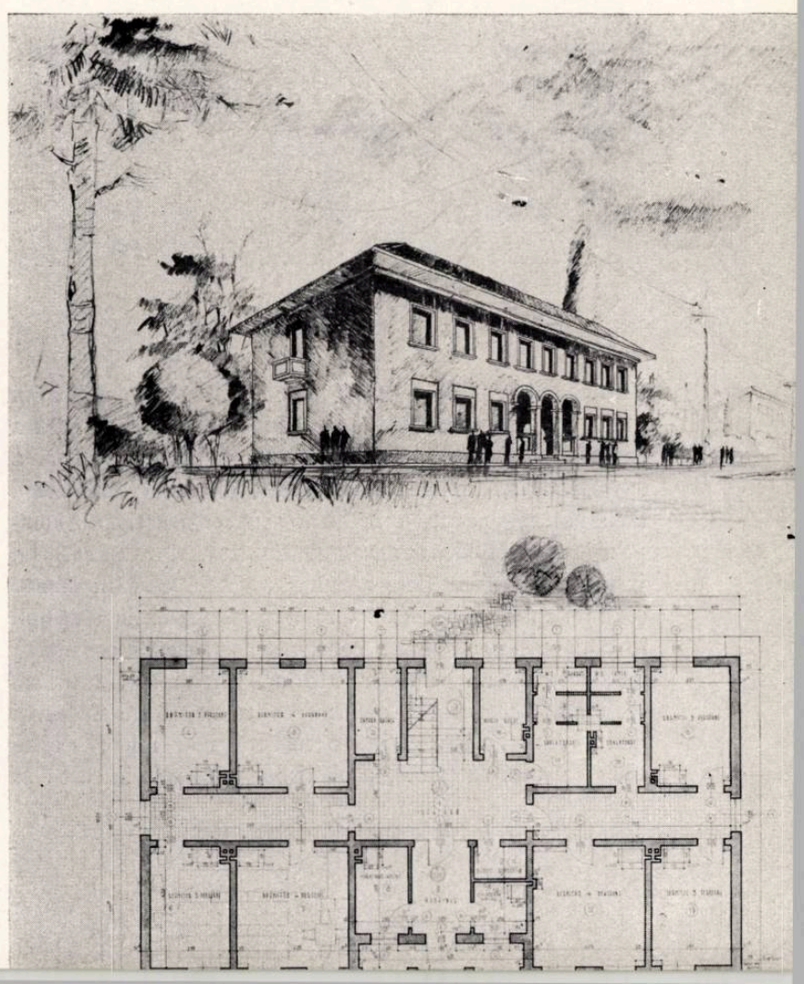

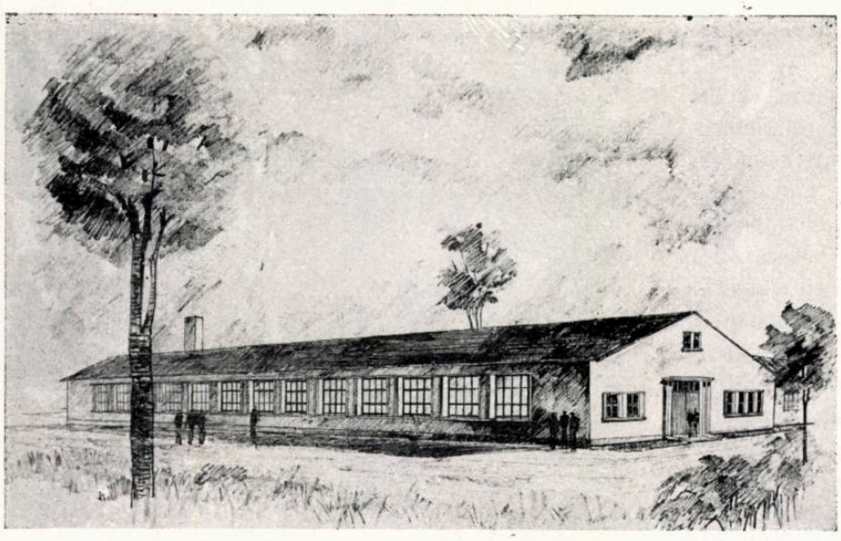

Atelier pentru reparat tractoare — Perspectivă
Autor arh. *M. Chisim*

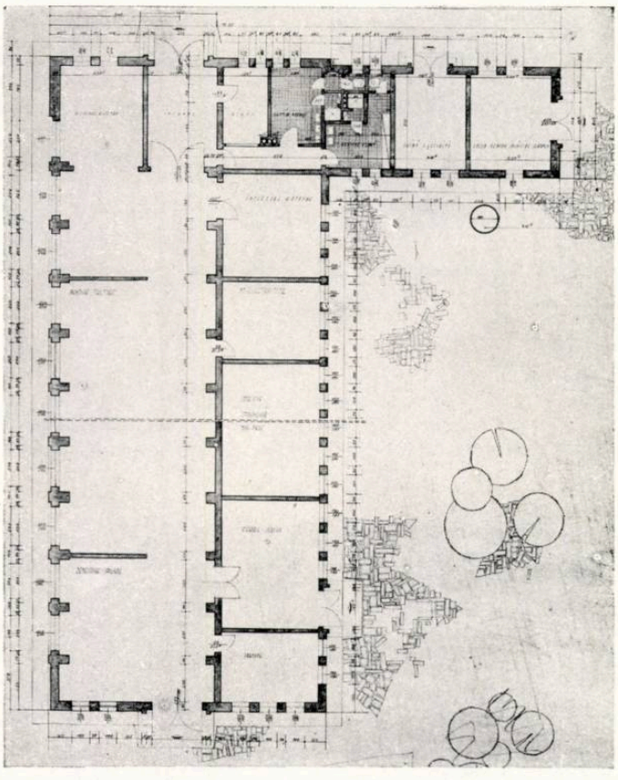

Plan

sitatea unității arhitecturale de ansamblu a complexului SMT. Dacă fiecare clădire are o funcțiune diferită, natura acesteia nu este singura determinantă pentru valoarea reprezentativă a clădirii; această valoare este determinată și de importanța pe care o capătă această construcție prin compoziția arhitectonică de ansamblu. Cu alte cuvinte, nu socotim just punctul de vedere al unor tovarăși care în cadrul ședinței au susținut ca să se împartă clădirile stațiunii în două categorii: una a construcțiilor socotite secundare deoarece au un caracter utilitar, pentru care urmează să fie adoptate materiale și forme ce trebue, să satisfacă mai mult «funcțiunea» și într-o măsură mai mică, «estetica»; și altă categorie, a clădirilor principale în care s-ar încadra construcțiile avînd caracter social-cultural; acestea ar fi singurele pentru care ar merita să se facă «sacrificii», întrebuințîndu-se materiale scumpe și dîndu-se soluții «bogate». De la această concepție la aceea caracteristică burgheziei, după care clădirile avînd caracter utilitar ar fi înafară de arhitectură și ar fi sortite fatal sărăciei de expresie și chiar urîțeniei iremediabile, nu este decît un pas.

Trebuie să combatem cu toată tăria aceste rămășițe ale tendințelor funcționaliste și formaliste și să lichidăm contradicția dintre construcțiile pur utilitare și cele considerate ca arhitectonice, contradicție tipică arhitecturii burgheze cosmopolite.

Arhitectura noastră trebuie să exprime conținutul nou de idei al societății noastre în drum spre socialism; ea trebuie să exprime acest conținut în imagini artistice, care să satisfacă, atît necesitățile materiale, cît și cele de frumos ale oamenilor muncii.

In această privință este evident că prelucrarea creatoare a formelor arhitecturii populare își găsește unul din cele mai potrivite cîmpuri de aplicare la aceste clădiri rurale de dimensiuni mai mici, foarte apropiate ca formă de cele existente, căci tocmai în arhitectura rurală pot fi găsite mai repede forme arhitecturale noi, expresive, legate strîns de arhitectura noastră populară, de tradițiile artistice ale poporului nostru.

Deci, este necesar ca arhitectura clădirilor SMT să fie adîncită pînă la găsirea formelor celor mai potrivite și mai frumoase pentru fiecare construcție în parte, prin prelucrarea creatoare a izvorului nesecat al creației populare.

★

Acestea sînt — prezentate sumar — problemele principale în legătură cu proiectarea ansamblurilor SMT. Proiectarea necesită însă un ajutor eficace și cere clarificarea și indicarea de căi de urmat în toate problemele de arhitectură și execuție a construcțiilor pentru sate. Dacă o serie de probleme au fost atinse în discuțiile purtate în cadrul ședinței Uniunii Arhitecților din 27 noiembrie 1953, ele sînt departe de a fi epuizate și vor trebui continuate cu stăruință.

Trebuie să fim convinși că problema proiectării ansamblurilor SMT nu este o preocupare minoră, în care arhitectul are un rol întîmplător, ci este vorba de multe mii de construcții care vor puncta peisajul întregii țări, reprezentînd spiritul nou socialist în viața satelor.

Arhitectura acestor clădiri nu poate fi oarecare și nu poate rezulta numai din preocuparea de a satisface funcțiunea și cerințele de economii. Ar fi o greșeală de neiertat dacă nu am înțelege că prin transformarea socialistă a agriculturii vor avea loc prefaceri structurale adînci ale satelor, prefaceri care trebuie să se oglindească și în arhitectura noilor construcții ce vor împodobi satul nostru de mîine.

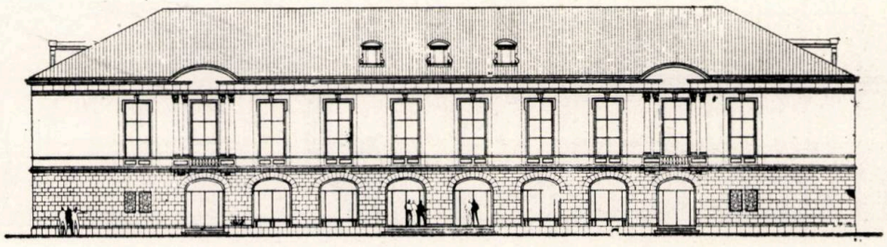

Proiect de cantină (1800/4). Variantă de faţadă
Autor arh. *S. Timotin*

Din practica proiectării

In legătură cu studiile pentru proiecte tip de cantine

Arh. *N. PORUMBESCU*

Hotărîrile plenarei Comitetului Central al P.M.R. din 19—20 august prevăd, în cadrul măsurilor necesare pentru lichidarea rămînerii în urmă a unora din sectoarele noastre economice, sporirea investiţiilor alocate pentru realizarea unui larg program de locuinţe, spitale, edificii de cultură, cantine, creşe, cămine de zi, parcuri etc.

Printre altele, sporirea numărului de cantine, repartizarea lor proporţională pe tot cuprinsul ţării, ridică proiectării o problemă dificilă. In vederea realizării de economii în proiectare şi execuţie şi pentru a se putea realiza volumul important de lucrări, s-a pus problema realizării unor *proiecte tip de cantine*. Depăşindu-se faza proiectării de construcţii izolate, tipizarea pune proiectării şi construcţiei o serie de probleme specifice: de modulare, prefabricare, detalii tip, soluţii constructive care să nu reclame o calificare foarte ridicată, reducerea preţului de cost, probleme de compoziţie şi expresie, adaptarea la condiţii locale din punct de vedere economic şi artistic etc.

Sarcina proiectării tipurilor de cantine a fost încredinţată atelierului de tipizări din ISPROR, care a întocmit sarcini de proiectare pentru mai multe tipuri de cantine.

La baza studiilor acestui colectiv a stat uriaşa practică de construcţie a Uniunii Sovietice; însuşirea experienţei sovietice a adus un preţios ajutor proiectării, atît în lămurirea problemelor tehnico-utilitare, cît mai ales asupra înţelegerii caracterului profund democratic al noului program de cantine, cu totul deosebit de «cantinele» construite de burghezie şi chiar de cele construite cu cîţiva ani în urmă.

Caracterul nou al programului se reflectă în toate problemele esenţiale ale proiectării, de la modul de funcţionare, grija pentru dimensionarea spaţiilor pentru deservirea uşoară, pentru asigurarea confortului, atît pentru consumatori, cît şi pentru personalul de deservire, şi pînă la expresia artistică.

Dimensionarea pieselor a fost făcută pe baza unui normativ special întocmit de colectivul tipizări (arh. Gh. Trifu). Acest normativ va fi confruntat cu proiectele, pentru a se constata în ce măsură poate da naştere unor compoziţii satisfăcătoare şi în ce măsură satisface practic funcţionarea.

Pentru înţelegerea problemei sînt necesare cîteva lămuriri asupra procesului tehnologic care cuprinde două operaţii principale: *producţia şi consumaţia.*

Materia primă (alimentele nepreparate) se păstrează în depozite sau răcitoare, de unde trece la laboratorul de semifabricate, separat pentru carne, peşte, legume, unde este sortată, curăţată şi tăiată. De aici, alimentele trec în bucătărie pentru a fi preparate. Mîncările pregătite se distribuie în oficiu, la ghişeul de distribuţie, de unde sînt duse pe cărucioare în sala de mese. Programul cuprinde, în consecinţă, două părţi distincte născute din procesul tehnologic.

a) grupul încăperilor destinate consumatorilor,

b) grupul încăperilor destinate producţiei, depozitării, administraţiei şi personalului.

Incăperile prevăzute în program sînt dimensionate pe baza numărului, cantităţii şi felului porţiilor, şi după numărul seriilor în care se ia masa, dotîndu-se fiecare cu mobilierul şi utilajul tehnologic necesar. Pentru asigurarea confortului necesar, programul indică o serie de reguli:

O sală de mese nu trebuie să depăşească 250 locuri, aceasta fiind dimensiunea maximă pentru buna ei deservire şi întreţinere şi mai ales pentru crearea unui interior care să înlăture aspectul neplăcut al sălilor vechilor cantine, mari, zgomotoase, lipsite de intimitate.

Inălţimea liberă a sălii să nu fie sub 5 m; sălile cu mai mult de 100 locuri trebuie ventilate mecanic.

Bucătăria, *laboratorul de preparare*, cu oficiile şi anexele ei directe trebuie să se găsească la nivelul sălii de mese, pentru a nu îngreuna deservirea.

Pentru realizarea unei cît mai bune funcţionări trebuie riguros respectată interdependenţa dintre elementele programului şi schema tehnologică detaliată, conform schemei de organizare a spaţiului.

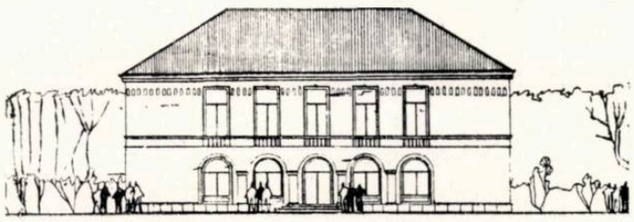

Cantină pentru 450 persoane (trei serii)
Autor arh. *M. Crişan*

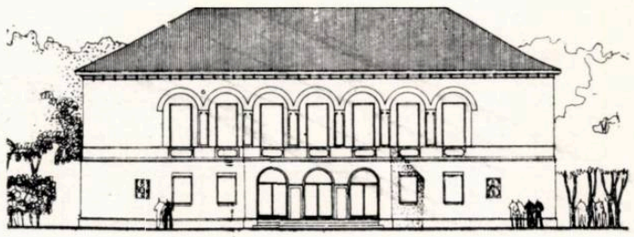

Cantină pentru 600 persoane (trei serii)
Autor arh. *Sp. Spirescu*

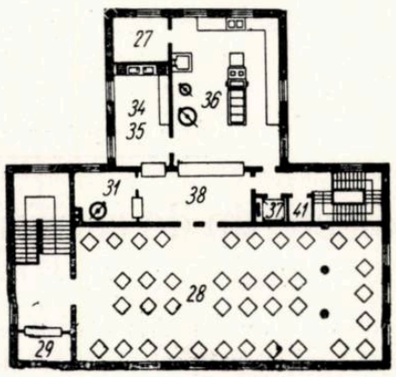

Plan etaj

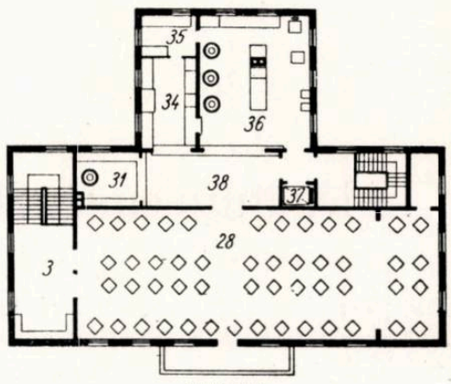

Plan etaj

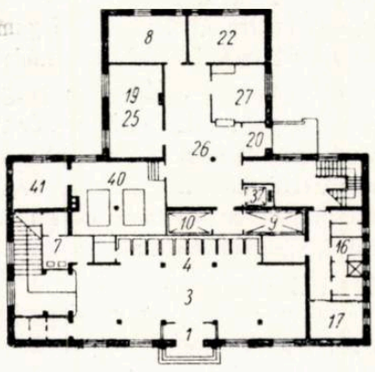

Plan parter

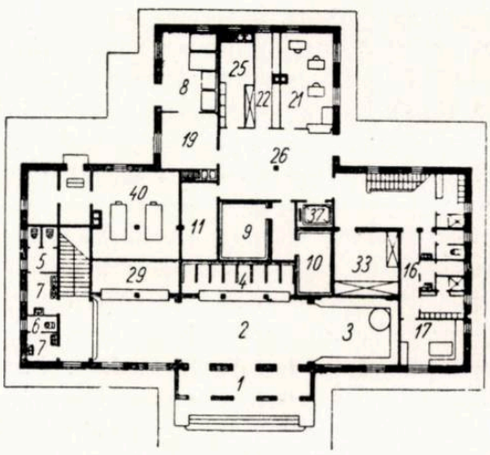

Plan parter

Studierea normativului pentru dimensionarea judicioasă a încăperilor, analiza programului, preocuparea atentă pentru crearea condiţiilor tehnice optime şi pentru asigurarea celor mai bune condiţii de muncă pentru personalul de deservire, grija pentru spaţiile de acces şi consumaţie, reflectă conţinutul democratic, grija pentru om ce stă la baza proiectării cantinelor, astăzi, în ţara noastră. Putem spune că astfel, *caracterul utilitar-social al cantinelor a trecut pe o treaptă calitativ superioară, potrivit cu dezvoltarea vieţii noastre sociale.*

Studiile pentru proiectele tip realizate se împart în două categorii: soluţii cu un singur nivel şi cu două niveluri.

Din prima grupă fac parte proiectele 300/3 şi 600/3 (respectiv 300 porţii servite în trei serii şi 600 porţii servite în trei serii, avînd deci cîte 100 şi 200 locuri în sala de mese.

Proiectul 300/3 (autor arh. Sp. Spirescu), are o formă dreptunghiulară şi o compoziţie nesimetrică, avînd intrarea situată într-o parte a faţadei lungi. Planul, compact, are toate piesele dispuse în jurul sălii de mese. Funcţionarea şi circulaţiile sînt bine rezolvate, dar compoziţia este nesatisfăcătoare. Piesa principală, sala de mese, este arhitectural neorganizată. Volumul exterior, prea compact şi rigid pentru o construcţie joasă numai cu parter, este lipsit de suplețe şi căldură.

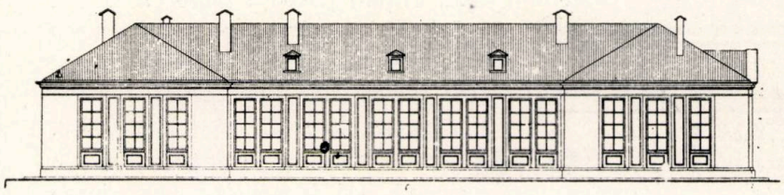

Cantină pentru 600 persoane (trei serii)
Autor arh. *M. Crişan*

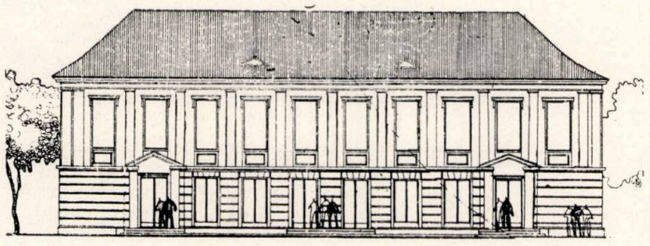

Cantină pentru 1200 persoane (patru serii)
Autor arh. *S. Timotin*

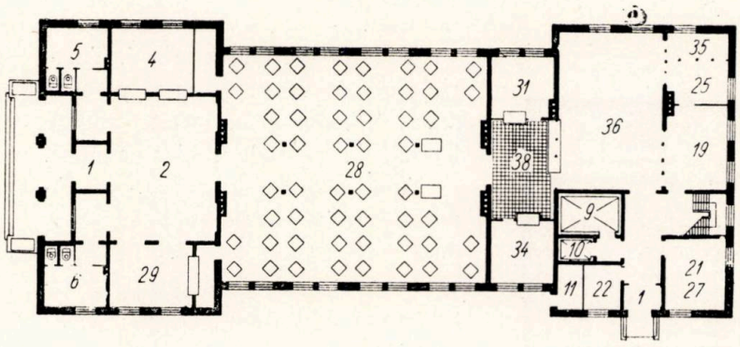

Plan parter

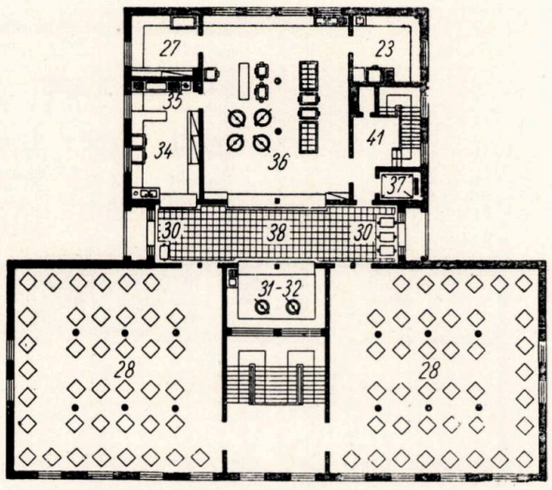

Plan etaj

LEGENDĂ

1. Vestibul
2. Hol
3. Aşteptare
4. Vestiare
5. W. C. bărbaţi
6. W. C. femei
7. Spălătoare
8. Depozite nerăcite
9. Frigider carne
10. Frigider lactate-grăsimi
11. Maşini frigorifice
12. Ventilare
13. Uscătorie
14. Spălătorie
15. Călcătorie
16. Vestiar — duş personal
17. Cameră odihnă personal
18. Hol pentru manevrarea alimentelor
19. Curăţătorie de legume
20. Primirea şi cîntărirea alimentelor
21. Birou de primire
22. Cămară pentru coloniale
23. Patiserie
24. Peşte
25. Carne
26. Platformă pentru primirea alimentelor
27. Administraţie
28. Sală de mese
29. Bufet
30. Depozit de cărucioare
31. Ceai — cafea
32. Pîine
33. Depozit de vase şi tacîmuri
34. Spălătorie pentru veselă de masă
35. Spălătorie pentru vase de bucătărie
36. Bucătărie
37. Ascensor alimente
38. Oficiu
39. Deşeuri
40. Calorifer
41. Depozit de legume şi cărbuni

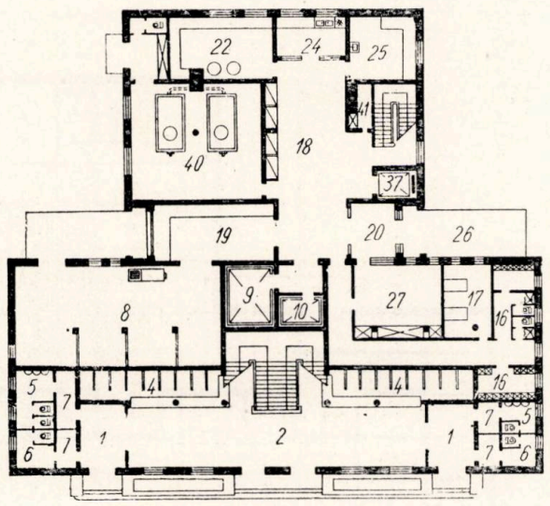

Plan parter

Proiectul 600/3 parter (autor arh. M. Crişan), are intrarea pe latura mică şi serviciile la cealaltă extremitate, centrul fiind ocupat de sala de mese. Planul se împarte în trei zone principale — spaţiile de intrare şi aşteptare, sala de mese, spaţiile de producţie; funcţionarea este clară şi deservirea uşoară. Se obţine totuşi o compoziţie neinteresantă, rigidă, un volum care aminteşte mai degrabă un pavilion din compoziţia vechilor cazărmi, fără supleţe şi anost. Această rezolvare prezintă dezavantaje economice serioase. Arhitectura acestei construcţii, folosită în localităţile din Valea Jiului, este tratată cu elemente de factură clasică.

Vom reveni asupra acestei probleme cînd vom discuta în general formele arhitecturii clasice din Ardeal.

Soluţiile cu parter şi etaj sînt toate compuse în mare, pe aceeaşi schemă, cu un volum în formă de T, a cărui bară orizontală constituie faţada principală cu intrările şi sălile de mese, iar cea verticală cuprinde încăperile destinate producţiei. Spre faţada principală, parterul cuprinde piesele de intrare, sala de aşteptare cu vestiare şi grupuri sanitare, iar în spate încăperile destinate primirii, depozitării şi preparării semifabricatelor, carne, peşte, legume — depozitele frigorifice, grupul administrativ social şi centrala termică. Din sălile de aşteptare de la parter se urcă la etaj

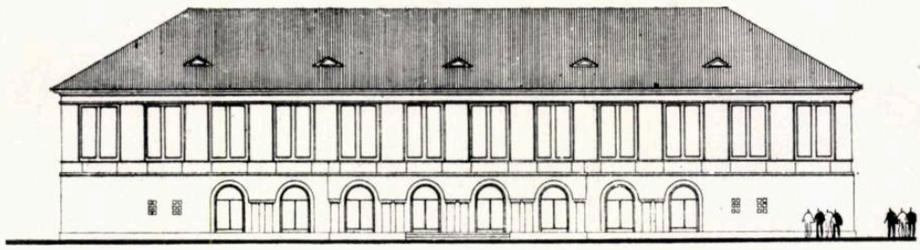

Cantină pentru 1800 persoane (patru serii)
Autor arh. *S. Timotin*

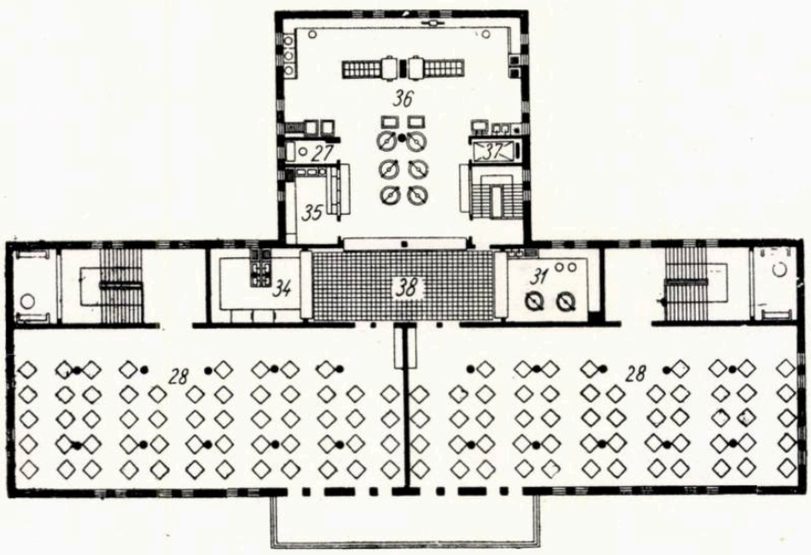

Plan etaj

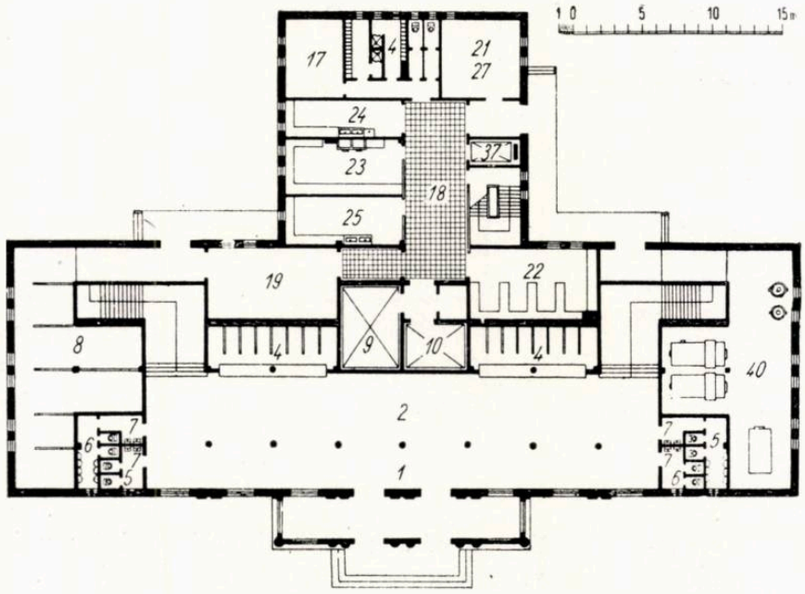

Plan parter

în sălile de mese aşezate spre faţada principală, asigurîndu-se astfel volumului o dominantă şi o tramă regulată a ferestrelor. In spate sînt dispuse oficiile, bucătăria şi anexele.

Aplicată la fiecare soluţie în parte, această schemă duce la rezolvări care variază în ceea ce priveşte numărul sălilor de mese, poziţia şi numărul intrărilor şi scărilor principale.

Astfel, tipurile 450/3 (autor arh. M. Crişan) şi 600/3 (autor arh. Sp. Spirescu), rezolvate pe aceeaşi schemă de plan, se deosebesc între ele numai ca dimensiuni, tipul 450/3 fiind o micşorare la scară a tipului 600/3. Caracteristica lor este că au cîte o singură sală de mese la care se ajunge prin sala de aşteptare pe o singură scară aşezată lateral.

Tipurile 900/4 (autor arh. Sp. Spirescu) şi 1200/4 (autor arh. S. Timotin) sînt rezolvate de asemenea pe o schemă comună, cu două săli de mese şi o singură scară principală, aşezată central, între cele două săli de mese.

Tipul 1800/4 (autor arh. S. Timotin) are două săli de mese şi două scări principale de acces, aşezate lateral, în capetele sălilor de mese.

Tipul 2400/3 (autor arh. S. Timotin) are patru săli de mese şi tot două scări, aşezate lateral.

In general, aceste tipuri sînt rezolvate cu o funcţionare clară riguros conformă cu schema de circulaţie şi funcţionare. Circulaţia alimentelor este uşoară, iar deservirea comodă. Sălile de aşteptare, accesele şi sălile de mese sînt judicios dimensionate, bine luminate şi ventilate, ceea ce constituie principala calitate a tipurilor.

Soluţiile nu se ridică însă mai sus de această treaptă funcţională, aceasta datorită în primul rînd unei greşeli iniţiale de compoziţie în soluţionarea formei generale a planului.

Adoptarea, ca principiu general, a formei în T are avantaje în uşurarea rezolvării planului, posibilităţi facile de luminare şi ventilare directă a încăperilor destinate producţiei etc. Dar această formă — materializare a schemei de funcţionare — nu este născută şi din preocuparea asigurării unei compoziţii a volumului şi a spaţiilor interioare şi nici nu este singura capabilă să asigure condiţiile funcţionale.

De asemenea, desfăşurarea mare a perimetrului antrenează cheltuieli la finisare şi în exploatare (prin sporirea consumului de combustibil pentru încălzire). Faţadele laterale şi posterioare, oricît de uşurate ar fi printr-o modenare abilă a suprafeţelor, rămîn greoaie şi nearmonioase. Rezolvarea funcţională este singura lor caracteristică.

Faptul că se utilizează aceeaşi schemă generală de plan pentru toate soluţiile, deşi acestea sînt diferite ca program, fără să se caute o compoziţie proprie fiecărei categorii de

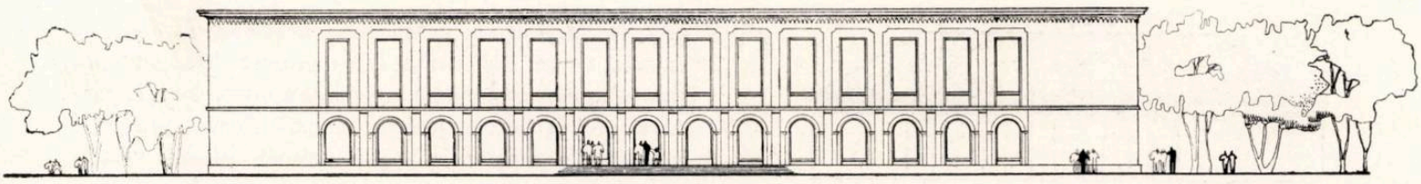

Cantină pentru 2400 persoane (trei serii)
Autor arh. *S. Timolin*

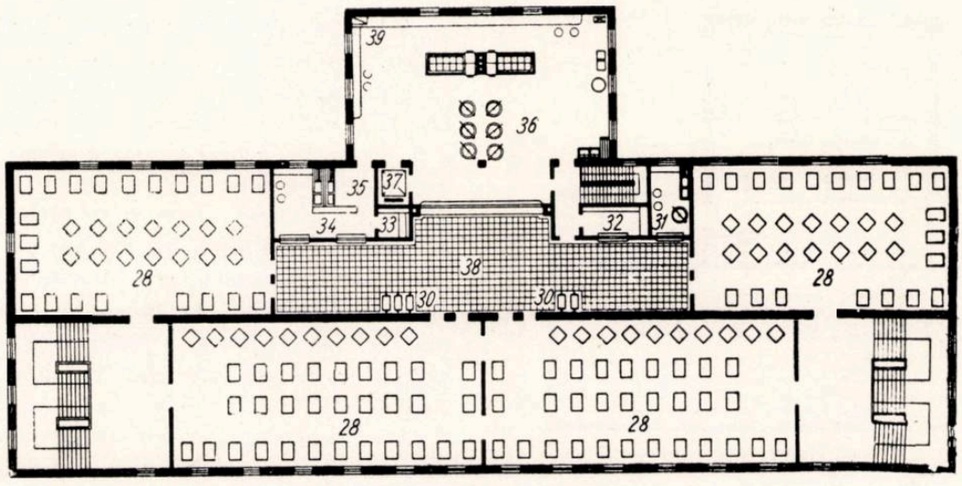

Plan etaj

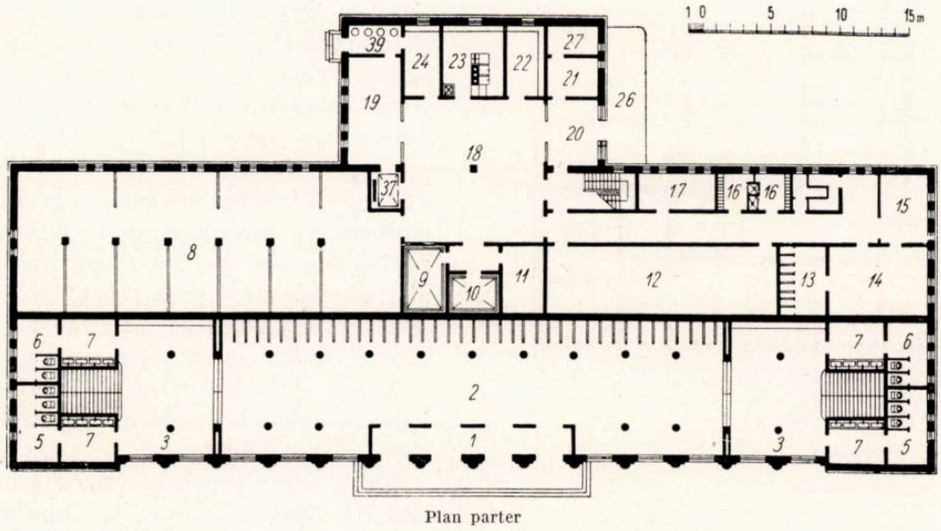

Plan parter

tipuri, caracteristică fiecăruia în parte, constituie o atitudine formală, o greşeală iniţială. Această formă comună nu este generată nici de utilizarea unor travee comune, care să ducă la unificarea sistemului constructiv; (aceasta, de altfel, nici nu justifică o formă generală comună, cu acelaşi mijloc constructiv putîndu-se compune o varietate de forme).

Ilustrativ este proiectul 1800/4 şi mai ales 2400/3. Acest proiect reprezintă un volum foarte mare şi important ca dimensiuni. Pentru că se păstrează aceeaşi schemă ca la un volum de 15 ori mai mic (proiectul 450/3), se obţine o distribuţie întîmplătoare a pieselor principale, care sînt înghesuite în această formă abstractă. Proiectele mici au o intenţie de compoziţie, care nu s-a mai potrivit,

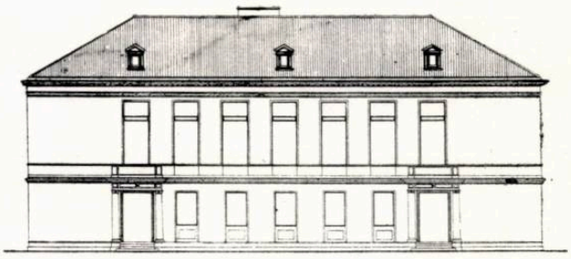

Cantină pentru 600 persoane (trei serii). Proiect de execuţie. Autor arh. *Sp. Spirescu*

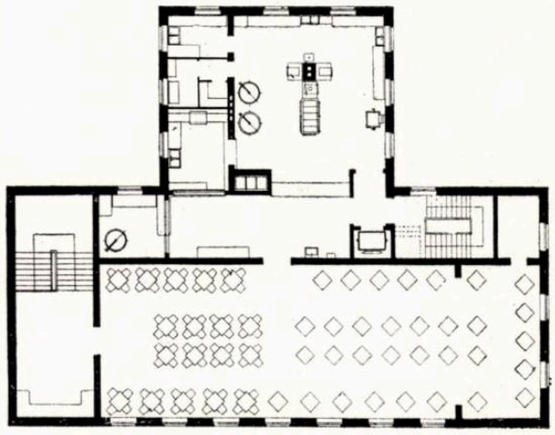

Plan etaj

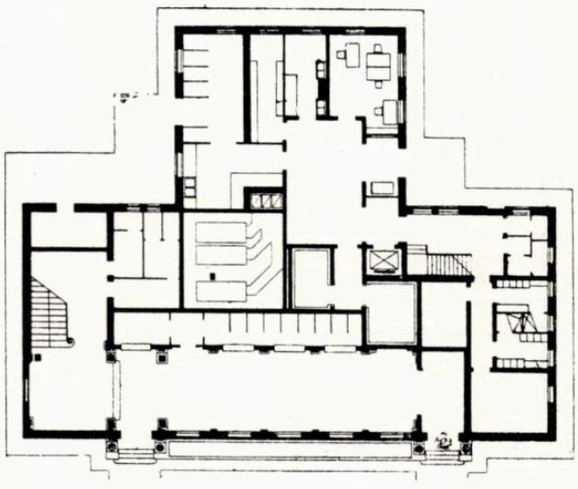

Plan parter

Secţiune longitudinală

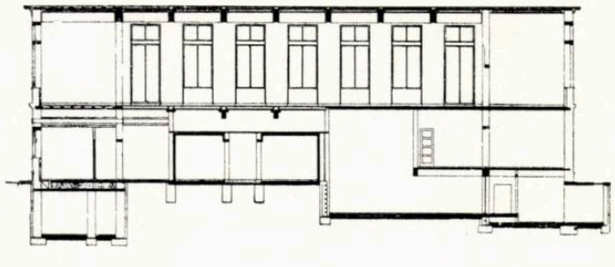

însă, la un program considerabil dezvoltat. Era normal ca acest volum să fie tratat într-o compoziţie a sa proprie, care să asigure o îmbinare judicioasă a diverselor sale piese. Acest proiect, mai mult decît cele mici, dădea prilejul de a se face o compoziţie amplă « caracteristică », volumul asigurînd acest lucru. Totuşi, s-a păstrat forma de T.

In general, sarcinile de proiectare a acestor proiecte tip se remarcă printr-o judicioasă analiză a condiţiilor practic-utilitare, o rezolvare ştinţifică a problemelor de funcţionare şi circulaţie, — o rezolvare pe plan tehnic a problemelor — fără însă ca aceşti factori să se subordoneze preocupării de a se dezvălui prin forme arhitecturale conţinutul nou de idei.

A.A. Fedorov-Davîdov spune relativ la proiectele tip:

« ... *Cea mai mică lipsă de economie a proiectului tip va avea importante urmări negative, şi dimpotrivă, orice economie, orice raţionalizare, fie cît de mică, orice creştere a productivităţii muncii şi orice economie de materiale vor avea un efect strălucit* ».

« ... *Se întîmplă uneori că necesitatea scăderii preţului de cost al construcţiei să fie realizată pe căi nejuste, prin simplificarea proiectului, prin sărăcirea lui în ceea ce priveşte aspectul artistic. Nu trebuie să se uite că construirea clădirilor inexpresive, cu o finisare interioară şi exterioară proastă reprezintă sărăcirea şi denaturarea realităţii sovietice* » *)

Avem nenumărate exemple de case de locuit care dovedesc că tipizarea construcţiei şi folosirea materialelor simple şi ieftine nu duc la uniformitate, monotonie sau sărăcie de expresie. Rolul cel mai important îl are claritatea compoziţiei, frumuseţea proporţiilor, armonia părţilor cu întregul. Modestia materialului nu le poate ştirbi nimic din frumuseţe. Nu trebuie uitat că arhitectura este un mijloc de educare a maselor deosebit de eficace, sugestiv şi puternic. Acest rol nu se poate îndeplini cu sărăcie de idei şi utilizarea proiectelor tip nu justifică cu nimic această sărăcie. Proiectele tip trebuie să devină *interesante* şi *expresive*, realizate cu mijloace simple, dar clare şi armonioase. Autorii nu au fost conduşi de adevărul acestor principii.

In proiectul 600/3 parter şi etaj (faza de proiect de execuţie), atitudinea autorului (arh. Sp. Spirescu) faţă de problemă este cristalizată. Proiectul, consecvent ideilor din sarcina de proiectare, are o bună rezolvare a problemelor utilitare realizate cu grijă şi migală, cu dragoste faţă de detaliile de funcţionare. Remarcabilă este rezolvarea bucătăriei, tratată ca un adevărat laborator.

Compoziţia arhitecturală nu este însă la acelaşi nivel. Volumul obţinut din forma în T a planului este cel caracteristic tuturor soluţiilor.

De la început trebuie remarcată o contrazicere între simetria faţadei şi dispoziţia disimetrică a parcurgerii spaţiilor interioare. Accesul la etaj se face printr-o singură scară, din punct de vedere funcţional bine plasată la unul din capetele sălii de mese; accesul la parter se face însă prin două intrări aşezate simetric de o parte şi de alta a

*) A. A. Fedorov-Davîdov « Unele probleme ale teoriei şi practicii arhitecturii în lumina lucrării lui I.V.Stalin « Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.» şi a Hotărîrilor Congresului al XIX-lea al partidului», articol publicat în revista „Arhitectura U.R.S.S." nr. 3/1953.

centrului, ceea ce face ca plasarea laterală a scării să-şi piardă calitatea, producînd neclaritate în compoziţia parterului, reprezentînd o nedecidere în alegerea partiului. Dacă s-a ajuns la concluzia că rezolvarea simetrică a faţadei reprezintă mai elocvent imaginea pe care autorul a vrut s-o reprezinte, această soluţie nu se poate mărgini la tratarea formală a plasticii, fără a fi însoţită de o metodă de gîndire riguroasă a întregului ansamblu. Analiza avantajelor uneia sau alteia din soluţii — cu o intrare sau două, cu o scară sau două — trebuie să determine soluţia. Consider că se observă aici o predominare a factorilor funcţionali faţă de ideea de compoziţie, care caută să se adapteze funcţiunii prin soluţii de compromis.

Caracterul funcţional general al soluţiei se reflectă şi în rezolvarea detaliilor, a spaţiilor interioare neorganizate arhitectural (de exemplu, scara principală care este de-a dreptul urîtă: cu intradosul nerezolvat, cu un plafon tăiat prin care se strecoară scara ca să ajungă sus).

Apare deci, în primul rînd, o contradicţie între interior şi exterior, rezultată dintr-o poziţie formalistă şi funcţionalistă a autorilor.

Soluţia are o rezolvare aparent ordonată; întradevăr, planul dă această imagine. Secţiunile însă — adică rezolvarea planului în volum — arată o exagerată complicaţie de metode constructive, de niveluri şi planşee care, fără discuţie, nu sînt o uşurare în execuţie. Din acest punct de vedere, soluţia corespunde cu greu condiţiilor pe care trebuie să le îndeplinească un proiect tip, mai ales că această complicare constructivă nu este făcută în avantajul unei compoziţii mai frumoase.

Se remarcă o contrazicere şi în însuşi modul de a gîndi faţada principală, în selecţionarea elementelor de compoziţie. Prin natura lui, prin plasarea la etaj a elementului celui mai important — sala de mese — prin înălţimea lui faţă de piesele parterului, etajul este elementul cel mai important al construcţiei şi ar fi fost logic ca acest lucru să apară şi în faţadă. Totuşi, acest lucru este exprimat cu timiditate în faţadă, iar elementele principale de detaliu mai interesante nu vin să completeze ideea de dominantă, ci sînt plasate la parter, « marcînd» intrările în mod mecanic. Din această cauză, datorită faptului că ele se desfăşoară, nu pe suprafaţa cea mai mare, ci pe înălţimea mică a parterului, aceste elemente devin meschine ca scară şi neinteresante. (A se vedea şi raportul neplăcut dintre fereastra parterului şi coloana de la intrare).

Autorii au dorit să redea faţadelor o expresie plastică legată de arhitectura specifică a Ardealului, de factură clasică.

In Ardeal s-a dezvoltat o foarte originală arhitectură a Renaşterii. Ceea ce face această arhitectură să fie originală, nu este atît *asemănarea* ei cu unele forme ale Renaşterii italiene, ci o serie de elemente cu totul deosebite de acestea. A căuta numai asemănarea cu arhitectura Renaşterii şi a nu căuta *ceea ce este propriu şi caracteristic*, ceea ce este *tipic arhitecturii Ardealului* înseamnă a nu înţelege problemele stilului şi tipicului în artă. Cercetarea monumentelor Renaşterii din Ardeal arată trăsături cu totul originale, care dovedesc o prelucrare a elementelor italiene în forme noi, legate de tradiţia artistică a poporului, forme folosite cu mijloace de compoziţie şi în construcţii deosebite de cele ale Renaşterii italiene. Tocmai acestor elemente originale trebuie să se adreseze cel ce prelucrează critic formele valoroase ale arhitecturii vechi.

In concluzie, se pot constata următoarele caracteristici ale acestor proiecte:

1. O analiză judicioasă a caracterului practico-social al programului şi rezolvarea judicioasă a problemelor tehnice, sub variatele lor aspecte.

2. O expresie arhitecturală neprecizată, neconvingătoare, care nu reuşeşte să reflecte conţinutul de idei al programului.

Cu toată munca depusă de autori în întocmirea acestor proiecte, cu toată grija deosebită în rezolvarea problemelor tehnice făcută cu competinţă, valoarea arhitecturală a acestor proiecte nu este convingătoare. Problemele tehnice sînt cu mult mai aprofundat studiate decît cele de creaţie arhitecturală.

Acordînd un rol preponderent acestor probleme, în detrimentul dezvăluirii conţinutului de idei, depărtîndu-se astfel de caracterul esenţial al arhitecturii — care este tocmai unitatea dintre baza materială şi tehnică, scopul utilitar şi conţinutul ideologic şi artistic — autorii nu au reuşit să creeze compoziţii arhitecturale valabile. Studiile pentru proiectele tip de cantine poartă, din această cauză, un caracter funcţionalist, care cere din partea autorilor o aprofundare a problemelor ideologice şi lămurirea problemelor teoretice, absolut necesară pentru realizarea unităţii armonioase dintre conţinutul de idei, baza materială şi scopul utilitar al operelor de arhitectură.

Principiile pentru sistematizarea Capitalei cuprinse în legiuirile ce însoţesc Regulamentul Organic al Ţării Romîneşti

Arh. *T. EVOLCEANU*

Ca urmare a Hotărîrilor istorice din 13 noiembrie 1952, se întocmeşte planul general de sistematizare şi reconstrucţie socialistă a Capitalei. Munca unui număr important de arhitecţi contribuie la înfăptuirea acestei sarcini, iar atenţia lor este îndreptată spre găsirea celor mai bune soluţii pentru a face faţă multiplelor sarcini izvorîte din Hotărîre.

In acest scop se cercetează şi fazele dezvoltării istorice a oraşului. Pe marginea acestor cercetări şi ca o contribuţie la istoria dezvoltării oraşului nostru, vom încerca în cele ce urmează să arătăm care erau ideile şi ce măsuri se preconizau pentru sistematizarea Capitalei în legiuirile însoţind Regulamentul Organic al Ţării Romîneşti, legiuiri a căror apariţie datează din 1830, adică de acum 124 ani.

Tratatul de la Adrianopol, semnat în urma înfrîngerii turcilor de către armatele ruse, a constituit un sprijin serios acordat ţării noastre de către Rusia, care devenea putere protectoare a Moldovei şi Ţării Romîneşti. Printre multe avantaje oferite de tratatul de la Adrianopol se prevedea şi recunoaşterea de către Turcia a valabilităţii regulamentelor întocmite de către administraţia rusă.

Regulamentele Organice ale Ţării Romîneşti şi Moldovei întocmite sub guvernarea generalului Pavel Kisseleff şi aprobate de adunările obşteşti ale celor două principate au fost puse în aplicare la 1831 în Ţara Romînească şi 1832 în Moldova. Ele au pus bazele începutului parlamentarismului, separînd puterile în stat, au organizat armata şi au reorganizat administraţia, scoţîndu-le din amorţeala lăsată de stăpînirea turcească.

Bazîndu-se pe legături economice existente între Moldova şi Ţara Romînească şi prevăzînd forme de organizare şi administrare aproape identice pentru aceste două ţinuturi, Regulamentele Organice pregătesc unirea politico-economică ce urma să se înfăptuiască ceva mai tîrziu.

Una din problemele principale de care Regulamentul Organic se preocupă este aceea a sistematizării oraşului Bucureşti; astfel, între legiuirile care însoţesc Regulamentul Organic al acestui principat, legiuiri aprobate odată cu Regulamentul se găseşte şi un: *Regulament pentru starea sănătăţii, înfrumuseţarea şi paza bunei orînduieli în poliţia Bucureştiului.*

Intr-un fel de expunere de motive sau prefaţă, se spune că generalul Kiseleff a orînduit printr-un « Ofis » (decret) o comisie din care făceau parte cîţiva înalţi demnitari, precum şi locotenent colonelul de ingineri Bauter. Această comisie urma *« să chibzuiască toate mijloacele cîte privesc la curăţenia oraşului a norodului ce lăcuieşte într-însul »* şi să găsească şi mijloacele financiare pentru realizare. Comisiei i se alătură şi doctorii Constantin Estiotul şi Gronau (Grunau), precum şi « arhitectonii » Harten şi Ott.

Titlul de arhitect (arhitecton) nu apărea pentru prima dată într-un document oficial. Numele celui dintîi, germanul Hartl, apare sub forma Hartz într-un document citat de Gion, datînd din 1820, în care se spune că arhitectonul Hartz, împreună cu alţii făcea parte dintr-o comisie menită să oprească pe egumenii greci ce stăpîneau unele hanuri din Bucureşti, de a dărîma fără anumite precauţii unele zidiri din stăpînirea lor. Numele lui Hartl, sub forma Hartel sau Hartler, este citat de acelaşi autor şi ca numele inginerului care a făcut primul caldarîm în Capitală.

Al doilea arhitect, Ott, este acelaşi cu Moritz von Ott însărcinat de stăpînire, printr-un decret datat din 11 martie 1836, să traseze pe teren planul întocmit de alt « arhitecton » (Xavier Vilacroz) pentru noul oraş Turnu-Severin. In acest din urmă act, Ott capătă titlul de inginer. De altfel, şi el semnează aproape în toate actele dîndu-şi acest din urmă titlu. Numele lui Ott apare şi sub forma Moritz Ott de Catorlez ca întocmitorul unui plan al oraşului Giurgiu, lucrat din ordinul lui Kiseleff, desigur din aceeaşi epocă.

In acea vreme, titlul de arhitecton (arhitect) se dădea mai ales tehnicienilor ce se ocupau cu realizarea clădirilor şi altor construcţii, pe cînd titlul de inginer era rezervat celor ce se ocupau cu măsurători şi trasări pe teren.

Aceşti doi « arhitectoni » au pregătit temeinic, prin lucrări tehnice, întocmirea regulamentului, făcînd măsurători şi devize, stabilind limitele oraşului şi costul lucrărilor de pavaj, asanare, exproprieri etc.

Regulamentul propriu-zis este împărţit în două « capete » (capitole). Primul, împărţit în şase secţii, tratează *« despre cîte privesc la ale sănătăţii, curăţenia şi buna orînduire »*, iar al doilea, împărţit numai în două secţii, tratează despre alcătuirea poliţiei şi a comisiei de doctori.

Principiile de sistematizare sînt cuprinse în primul capitol şi ele sînt, în linii mari, următoarele:

— Limitarea extinderii oraşului.

— Stabilirea unei reţele de străzi principale şi suprimarea celor de prisos, precum şi lărgirea străzilor prea strîmte.

— Degajarea Dîmboviţei şi îndreptarea malurilor ei.

— Scurgerea bălţilor şi mocirlelor din cuprinsul oraşului şi alte măsuri de salubritate.

— Stabilirea pieţelor exterioare (de căruţe) şi a celor interioare.

— Precizarea amplasamentului cimitirelor.

— Iluminatul orașului și înfrumusețarea sa prin înființarea unor promenade.

— Numirea unui arhitect al orașului.

— Indicații generale asupra sistematizării în viitor a orașului.

Limitarea extinderii orașului pare să fi constituit grija de căpetenie a edililor de pe atunci ai Capitalei. Dezvoltarea nemăsurată a orașului în întindere pare să-i fi îngrijorat încă de pe atunci, căci prima frază a articolului I sună astfel:

« *Intinderea orașului Bucureștilor fiind mult mai mare decît numărul populației, de acum înainte va fi poprit fiecare de a face orice zidire sau clădire afară din coprinsul cel de acum al orașului, ale căreia semne sînt cele următoare* ». Urmează descrierea celor 23 semne (borne) care urmau să materializeze pe teren granițele orașului construit. Aceste granițe aveau o lungime de 9800 stînjeni (19 200 m). In planul alăturat s-a încercat o reconstituire, suprapunîndu-se pe planul actual al orașului un plan din 1842 al inginerului *Vladimir Blaremberg*. Din planimetrarea suprafeței reiese că aceste granițe cuprindeau o suprafață de circa 2700 ha. Numărul presupus al populației la acea epocă fiind de circa 60 000 locuitori, reiese o extrem de redusă densitate (circa 22 loc/ha), cifră care justifică perfect hotărîrea de a se stăvili întinderea orașului.

In articolul al treilea se hotărăsc barierele orașului, zece la număr. Enumerarea lor este interesantă, deoarece ne arată care erau căile principale de penetrație în oraș. Se vede că șase din ele veneau dinspre sectorul nordic și numai patru dinspre cel sudic, și acestea erau: drumul Dudeștilor și Vitanului ce merge la Silistra, ulița Dobrotesei (actuala cale a Piscului), podul lui Șerban Vodă și podul Caliții (calea Craiovei) actuala cale a Rahovei. Se adaugă la enumerarea barierelor că: « *nimeni nu va fi slobod, pă jos, călare sau cu carul, a ieși sau a intra în oraș prin alte locuri decît prin cele hotărîte streji* ». Aceasta reprezenta o măsură polițienească și în același timp una fiscală. Metoda prin care se propune realizarea mai ușoară a acestei măsuri este înfundarea celorlalte ulițe de ieșire din oraș și pentru mai multă siguranță, aceasta să se facă clădindu-se case, îndatorire ce ar reveni celor ce ar căpăta locul din partea statului.

Din planul Blaremberg întocmit 12 ani mai tîrziu se poate vedea că normele propuse nu fuseseră aplicate. Deja barierele Podului de pămînt (calea Plevnei) și Uliță Tîrgoviștei (calea Griviței), fuseseră mutate mai înafară. Aceasta dovedește că dezvoltarea orașului spre nord-vest datează încă din acea epocă.

Al doilea principiu cuprins în cea de a doua secție a primului capitol stabilește o rețea de străzi principale, pavarea și lărgirea lor, precum și suprimarea uliților de prisos. Se hotărăște pavarea cu piatră a tuturor uliților acoperite pe atunci cu poduri de lemn (uliți principale). Acestea erau următoarele: podul Mogoșoaiei (calea Victoriei), podul Tîrgului de afară (calea Moșilor), drumul Pantelimonului (calea Călărașilor), drumul Dudeștilor (calea Dudești), podul lui Șerban Vodă (calea Șerban Vodă), podul Caliții (calea Rahovei), podul de pămînt (calea Plevnei), uliță Tîrgoviștei (calea Griviței). Pentru cheltuială « *ce va merge, răspunde fiecare din cei ce au case și locuri de case pe acele uliți, după o dreaptă analoghie* ».

Mai departe se hotărăște să se suprime ulițele de prisos, lăsîndu-se numai acelea găsite de neapărată trebuință. Iată, deci, o măsură menită să mărească suprafața cvartalelor și să aducă o economie în întreținerea străzilor. Pentru pavarea cu piatră se alocă suma de 100 000 lei anual. Vin la rînd întîi ulițele barierelor (arterele de penetrație), socotite ca cele mai importante. Se socotește, în același timp, că în scurgerea a o sumă de ani vor fi pavate cu caldarîm toate ulițele orașului.

Articolul 7 prevede modalitățile lărgirii uliților. Oricine vrea să zidească trebuie să lase uliței patru palme domnești (1 m) sau mai mult, după trebuință. Măsura va fi urmărită pînă la atingerea lărgimii de șase stînjeni (circa 12 m) pentru toate ulițele din oraș. Această lărgire este socotită necesară pentru a se putea face trotuare pentru oamenii ce umblă pe jos. Deci, în acea epocă, ulițele Bucureștilor nu aveau trotuare, ele urmînd să fie realizate ulterior, prin această măsură.

Pentru aducerea la îndeplinire a măsurilor de lărgire a străzilor se hotărăște ca alinierea oricărei clădiri să fie stabilită și verificată de comisarul plășii împreună cu unul dintre arhitectoni — care să meargă la fața locului, să pună semn, iar clădirea să înceapă numai în prezența acestor organe.

Pentru călcarea acestor dispoziții se hotărăște să se pedepsească după pravilă (lege), nu numai proprietarul clădirii, dar și zidarii și dulgherii care vor îndrăzni a lucra fără a îndeplini toate aceste formalități.

Apar mai departe măsurile pentru degajarea Dîmboviței și îndreptarea malurilor ei. Se hotărăște lăsarea liberă a unui spațiu de trei stînjeni jumătate (7 m) de fiecare parte a rîului. In același timp se hotărăște tăierea (suprimarea) umblătorilor, grajdurilor, chioșcurilor și morilor de pe malul Dîmboviței, în cuprinsul orașului, pentru ca astfel: «*dobîndind rîul curgere să fie slobod și să nu mai pricinuiască înecăciune orașului* ». In cadrul acelorași măsuri se hotărăște curățirea Dîmboviței de ostroavele formate din gunoaie și prunduri, iar lărgimea rîului se stabilește la zece stînjeni (20 m) în tot cuprinsul orașului; aceasta trebuie obținută prin lucrări de săpătură date prin cochivechi (licitație). Din prevederea unor asemenea măsuri se poate trage concluzia că Dîmbovița, prin cursul ei leneș, prin inundațiile ei și prin faptul că răspîndea de-a lungul ei toate murdăriile celor două maluri, ajunsese o calamitate pentru a cărei înlăturare era nevoie de măsuri energice.

Prevederile pentru scurgerea tuturor mocirlelor din orașul București sînt cuprinse în a treia secție a primului capitol.

Prin articolul 10 se hotărăște săparea a cinci canale mari, prin care să se scurgă în Dîmbovița toate lacurile și mocirlele orașului. Se descrie traseul și secțiunea acestor canale, care sînt în cea mai mare parte șanțuri în adîncime de 1,50 și 1,25 m lățime, căptușite lateral cu lemn și avînd fundul pavat cu piatră. Ele urmează a fi acoperite cu podini numai în cuprinsul orașului clădit.

Este de remarcat că traseul acestor canale era așa ales, încît să deservească o seamă de curți boierești, ca

acelea ale lui Barbu Ştirbey, unul din boierii autori ai Regulamentului, baronul Ştefan Meitani, băneasa Zoiţa Brîncoveanu, medelnicereasa Elencu Kretzulescu etc. Chiar primul canal ce trebuia început era cel care începea din grădina vornicului Barbu Stirbey; din acestea se vede că, chiar atunci cînd se preconizau măsuri de interes general, ele erau aplicate întîi celor ce făceau parte din clasa stăpînitoare.

Descrierea în Regulament a traseelor acestor canale oferă o sumă de indicaţii pentru cei ce s-ar ocupa cu înfăţişarea Bucureştilor din acele vremuri, cu denumirea mahalalelor şi străzilor şi cu studiul privitor la bălţile din interiorul oraşului. Rezultă din acestea şi existenţa unui lac în dreptul bisericii de la Icoană.

Alte măsuri de salubritate sînt cuprinse în secţia a patra a primului capitol, care se ocupă de *«curăţenia şi altele ce privesc la sănătatea orăşenilor»*. Acestea prevăd ca măturarea curţilor şi uliţelor să fie dată în sarcina proprietarilor de case şi prăvălii şi anume în zilele de marţi şi sîmbătă ale fiecărei săptămîni. Gunoiul urmează a fi ridicat cu ajutorul a 50 care cu boi, datoare a umbla toată ziua pe uliţi. In articolul 15 sînt descrise locurile hotărîte pentru depozitarea acestor gunoaie. Din identificarea lor pot fi trase concluzii, interesînd terenul de fundaţie din Bucureşti. Terenurile hotărîte au în general suprafeţe de circa 16 ha (200/200 stînjeni). Mai departe se descriu măsurile pentru stropirea caldarîmului cu ajutorul unor care cu buţi avînd la «capătul cel din cap» un vas de tinichea cu găuri, ca prin acest vas să se verse apa din bute şi să se facă stropirea cu apă a caldarîmului. De asemenea, se iau măsuri straşnice de oprirea depozitării bălegarului prin curţi sau azvîrlirea lui în Dîmboviţa sau pe locurile virane din oraş, contravenienţii la această opreliste fiind amendaţi prin plata unui streaf (amendă) de un galben împărătesc la venitul casei oraşului.

Infiinţarea unor pieţe mari pentru strîngerea carelor ce vin în oraş cu *«felurime de producte, ca lemne, fîn, orz, cărbuni, varză»* etc. intră în cadrul aceloraşi măsuri privitoare la sănătatea locuitorilor. Această măsură se ia pentru a împiedica circulaţia carelor cu aceste produse în oraş. Pieţele sînt prevăzute a avea cîte 12 000 stînjeni pătraţi (circa 4,5 ha) fiecare. Amplasamentele se precizează: pentru prima la capătul podului Mogoşoaiei, între şoseaua care merge la Herăstrău şi cea care merge la Colentina, cam unde este acum terenul de sport Dinamo; a doua piaţă mare se prevede în locul Oborului de la bariera tîrgului de afară (Moşilor); a treia la bariera podului Şerban-Vodă, cam în faţa actualului cimitir Belu, între actuala şosea a Giurgiului şi şoseaua Olteniţei şi a patra piaţă mare în dreptul barierei podului Caliţei (Rahovei), cam unde se află acum capătul tramvaiului 7. Pentru mahalagiii din Giurgiu şi Mihai Vodă, ce ies din oraş pe Podul de pămînt (calea Plevnei), s-a socotit de prisos a se face altă piaţă *«căzîndu-le în apropiere cea de la podul Mogoşoaiei»*. Distanţa fiind de circa 4 km, locuitorii acestui cartier s-au plîns stăpînirii pentru a li se înfiinţa şi lor o piaţă. Aşezarea acestor pieţe ne dă indicaţii preţioase asupra direcţiilor pe care veneau produsele trebuitoare oraşului.

Tot pentru a se statornici unele puncte comerciale importante se prevede şi înfiinţarea a şase pieţe pentru vînzarea cărnii, zarzavaturilor şi fructelor, a peştelui, mălaiului şi altor produse privind îndestularea obştii. Pieţele acestea urmau să devină singurele locuri de desfacere pentru produsele arătate. Ele trebuiau să fie cumpărate cu bani, terenul fiind achiziţionat de la particulari. Locurile hotărîte sînt următoarele:

1. Pe podul Mogoşoaiei *«la casa răposatului clucer Alecu Nicolescu sau pe locul cămăraşului Iancu Ghica, iar neîndurîndu-se acesta pentru preţ să caute alt loc împrejur»*.

2. *«Pe podul Tîrgului de afară, la zidurile doamnei Ancuţii, lîngă casa Băltăreţului sau, nevoind stăpînul locului a vinde, se va găsi altul împrejur»*.

3. *«Pe podul lui Şerban Vodă, aproape de mînăstirea Sf. Spiridon Nou, în locul unde se făcea dulapul, care loc este al Sf. Mitropolii şi Sf. Mitropolie din bunăvoinţă poate să-l dăruiască obştii ca să nu se mai dea bani în cumpărătoare pe acest loc»*.

4. *«Pe podul Caliţii (calea Rahovei) la casa logofetesei Catinchii Bărcăneaschi, iar nevrînd să-l vîndă, se va găsi alt loc împrejur»*.

5. *«Sub mînăstirea Mihai-Vodă, pe locul stolnicului Petrache ce-l are luat cu embatichiu de la numita mînăstire, iar nevrînd a vinde se va căuta alt asemenea loc împrejur»*.

6. *«Un tîrg a cărui aşezare să fie în locul unde acum se află temniţa, fiindcă puşcăria are a se face în mînăstirea Sf. Spiridon»*.

Ideea aceasta a pieţelor de cartier este progresistă pentru acea vreme. Datorită, însă, principiului sacrosanct al proprietăţii particulare, caracteristic regimului capitalist ce se dezvolta, punerea ei în aplicare n-a putut fi realizată.

Din aceste locuri nu a putut, se vede, a fi achiziţionat decît primul, care a devenit piaţa mică (Amzei). Pentru rest nu s-a putut învoi municipalitatea cu vînzătorul, care desigur cerea un preţ prea mare. Nici Mitropolia n-a avut bunăvoinţa să dăruiască locul său obştii, ca aceasta să nu mai dea bani. Aceste pieţe erau hotărîte şi pentru a se scăpa locuitorii oraşului de plaga intermediarilor precupeţi, care mergeau în întîmpinarea carelor cu produse, să cumpere cu un preţ şi pe urmă să le vîndă la orăşeni cu un preţ îndoit, întreit sau şi mai mult.

Articolele următoare statornicesc locul de tăiere a vitelor (abatorul) pe apa Dîmboviţei din jurul morii mînăstirii Radului-Vodă. Tot în această parte, mai jos, urmează a fi mutate toate pescăriile şi săpunăriile.

Articolele 25—30 stabilesc locuri noi pentru cimitirele oraşului şi modalitatea de îngropare a morţilor. Pentru cimitire, locurile sînt stabilite: primul la capătul podului Mogoşoaiei, al doilea dincolo de Obor, pe drumul Focşanilor, al treilea deasupra dealului de la Filaret, al patrulea pe locul lui Ion Scufa (actuala Grădină botanică). Cimitirele urmau să aibă o formă pătrată, de 400 × 400 m (16 ha); în jurul lor, la distanţă de 16 m, nu se îngăduia nici o zidire.

Din aceasta se vădeşte, cu toată insuficienţa măsurilor sanitare (în prezent zona nocivă a cimitirelor se socoteşte de 300 m), grija pentru sănătatea locuitorilor oraşului. In aceleaşi articole se prevăd, de asemenea, locurile pentru îngroparea morţilor de alte confesiuni.

Penultimul articol al acestei secţii hotărăşte mutarea puşcăriei, fiindcă aceasta *«se cuvine a fi la un loc ca acela unde şi paza celor închişi să fie sigură şi sănătatea lor să*

Planul orașului București la 1842.

Planul actual al orașului.

nu pătimească, dar şi petrecerea să o aibă pe cît omenirea povăţuieşte mai într-o milostivire». In locul vechii puşcării urma să se ridice cea de a şasea piaţă de vînzare de cartier.

Ultimul articol al secţiei priveşte instalarea de cişmele cu apă de fîntînă.

Iluminatul şi înfrumuseţarea oraşului par să fie fost o preocupare importantă a edililor, căci acestei probleme i se dedică o secţie întreagă a primului capitol (secţia 5-a). Primul articol al secţiei priveşte iluminatul oraşului, care se prevede a fi făcut cu felinare încrucişate — depărtate la circa 20 m unul de altul, aprinzîndu-se noaptea cu untdelemn sau untură de peşte, iar nu cu lumînări, şi să lumineze 12 ceasuri pe noapte, iarna şi vara.

Urmează articolul 34, care din punctul de vedere al principiilor de sistematizare are o importanţă deosebită.

Prin acest articol se hotărăşte a se face trei pieţe obşteşti pentru plimbarea publicului. Prin aceste pieţe se înţeleg promenade plantate. Prima urma a se face pe podul Mogoşoaiei, cumpărîndu-se locul lui Dinu Ghica şi al Cleopatrei Trubeţkoi, adică partea de nord a cvartalului actual cuprins între calea Victoriei, str. Academiei, str. Aristide Briand şi str. Edgar Quinet. Al doilea loc pentru plimbare a fost ales la capul podului Mogoşoaiei, în locul unde a fost grădina chioşcului lui Mavrogheni, iar al treilea în josul Mitropoliei, în livedea lui Filaret.

Legiuitorii prevăd o întîrziere în cumpărarea primului loc şi hotărăsc să se pună neîntîrziat în lucrare celelalte două prin începerea sădirii pomilor şi celelalte de trebuinţă, alocînd cîte 2500 lei în acest scop.

Totuşi, nu s-a început atunci decît promenada de la capul podului Mogoşoaiei (şoseaua Kiseleff); livedea lui Filaret n-a fost amenajată decît în 1906 (parcul Libertăţii) şi pierderea cea mai mare pentru oraş este reprezentată de amînarea fără termen a cumpărării locului din centru. Ne putem uşor închipui ce ar fi reprezentat pentru oraş prezenţa în centru a unei pieţe plantate de aproape 2 ha.

In articolul 35 se prevede construcţia unui teatru ridicat cu bani adunaţi de la boieri, negustori şi stăpînii locului.

Numirea unui arhitect al oraşului este prevăzută în articolul ultim al secţiei. Acest arhitect urmează «*ca să fie cu luare aminte spre a se săvîrşi ntocmai, cîte prin contracturi se vor da la cochi-vechi (licitaţie), cum caldarîmuri, scurgeri de mocirle şi alte asemenea, datori fiind a merge adesea ca să vadă cu ochii lucrarea ce se face la acelea şi pentru orice necuviinţă va cunoaşte, îndată să raporteze în scris la comisie spre a se îndrepta la vreme greşeala ce s-ar fi putut întîmpla din lenevire sau iubire de cîştig a celor însărcinaţi cu contractul*».

Tot acest arhitect va cerceta clădirile «*smintite de cutremur*» şi să ia măsuri cu ajutorul Agiei pentru dărîmarea lor, dacă nu se vor putea drege în alt chip.

Arhitectul este, de asemenea, însărcinat cu aducerea la îndeplinire a celor cuprinse în articolele 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 20, 26, 31, 34, adică materializarea limitelor oraşului, aşternerea uliţelor cu piatră, alinierea şi lărgirea uliţelor, lărgirea şi curăţirea Dîmboviţei, canalele de scurgere, stropirea străzilor, puţurile pentru îndestulare cu apă a pieţelor, amenajarea cimitirelor, zidirea puşcăriei noi şi amenajarea pieţelor de plimbare. Este vorba, deci, de un fel de arhitect-şef şi inginer-şef în acelaşi timp, al oraşului organ de îndeplinire şi de control al celor prevăzute în Regulament.

In acest post a fost numit în 1832 arhitectul Hartl.

Capitolul al doilea al Regulamentului cuprinde numai două secţiuni. Prima secţiune privind alcătuirea poliţiei şi îndatoririle sale, are prea puţine legături cu problema sistematizării şi nu ne vom ocupa de ea decît amintind punctele ei esenţiale. Se prevede împărţirea oraşului în cinci plăşi (comisariate) şi fiecare din acestea în cîte trei «popoare» (secţii). Forţa poliţienească astfel alcătuită urma să facă oficiul şi de poliţie comunală, păzind ca prevederile Regulamentului, privitoare la curăţenie, igienă, alimentare şi lipsă la cîntar să fie respectate. Poliţia urma să se ocupe şi de stingerea incendiilor, avînd la dispoziţie un corp de pompieri. Se prevede clădirea unor foişoare de foc, reglementarea exercitării meseriei pentru coşari, controlul străzilor, purtarea de arme, paza de noapte, controlul oamenilor de serviciu etc.

Secţiunea a doua şi ultima a acestui capitol se ocupă cu alcătuirea comisiei de doctori, îndatoririle acesteia şi orînduiala «*spiţăriilor*» (farmaciilor). In articolele acestei secţiuni sînt cuprinse o serie întreagă de măsuri menite să îmbunătăţească starea sănătăţii locuitorilor oraşului. Aşa este înfiinţarea unui post medical gratuit, funcţionînd cîte două ceasuri pe zi în fiecare plasă, «*altoirea*» (vaccinarea) copiilor, controlul alimentelor în piaţă şi curăţirea oraşului, alcătuirea unei comisii din cei cinci doctori ai plăşilor, controlul îndeplinirii profesiei de farmacist şi al calităţii medicamentelor ce se vînd în farmacii etc.

Regulamentul pentru starea sănătăţii, înfrumuseţarea şi paza bunei orînduieli în politia (cuprinsul oraşului) Bucureşti se încheie cu o «*băgare de seamă*» care cuprinde o propunere de principiu privitoare la posibilităţile de reconstrucţie a oraşului. Este propunerea care mai tîrziu a şi fost aplicată, atunci cînd s-au croit bulevardele Capitalei. Pentru aceste motive am socotit că este bine ca această încheiere să fie citată întocmai.

«*In celelalte proiecturi, care nasc din dorire spre a se înfrumuseţa oraşul Bucureştilor şi a se asemăna cu celelalte oraşe ale Europei, este unul a cărui săvîrşire nu se socoteşte a fi peste putinţă. Ştiut este tuturor că prin mahalale, nu numai casele sînt prea rare, dar şi multe locuri pierdute, îngrădiri mari de curţi sau grădini fără nici un folos şi multe locuri slobode fără nici o trebuinţă, unde fiecare aruncă gunoaiele; s-ar putea dar, ridicîndu-se planul oraşului, să se deschidă prin mahalale drumuri largi şi puse pe linie, fără a se abate decît numai unde va fi vreo zidire deosebită, iar cît pentru căscioarele cele mici şi împrejurimi ca cele ce s-au zis mai sus, cu lesnire se socoteşte că s-ar putea îndupleca proprietarii a le vinde cu un preţ ieftin pe seama oraşului, şi atunci, surpîndu-se acele căscioare şi împrejurimi, nu va mai avea nimeni voie a zidi şi a face curţi decît după linia ce va fi hotărîtă; cu acest mijloc, pînă a se îndemna particularii ca să facă zidiri pe aceste uliţe, s-ar putea sădi pe toată lungimea lor, pe amîndouă părţile, copaci care să închipuiască aleeiuri; aceste uliţe atunci arătînd o priveală frumoasă şi mulţumitoare, va îndemna pe mulţi să-şi facă locuinţă acolo, cu mult mai bine decît pe uliţele cele strîmte şi strîmbe care acum se numesc uliţe mari...*»

Discuţie de creaţie asupra arhitecturii industriale

Scopul producţiei socialiste este omul şi nevoile sale; tocmai în vederea satisfacerii voilor materiale şi culturale ale poporului nostru, partidul şi guvernul şi-au îndreptat mersul politicii economice înspre lichidarea rămînerii în urmă a producţiei agricole, a industriei alimentare şi uşoare şi a îmbunătăţirii condiţiilor de locuit.

Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din august 1953 a arătat că, pe lîngă dezvoltarea raţională şi neforţată a industriei grele, se va da o atenţie deosebită industriei bunurilor de larg consum, alocîndu-se — în perioada dintre anii 1953-1955 — industriei alimentare investiţii de circa 1,8 miliarde lei, industriei textile şi de încălţăminte 1,3 miliarde lei etc.

Măreţe sarcini decurg de aici pentru arhitecţi: spre deosebire de situaţia din ţările capitaliste în care arhitectura este pusă în slujba afaceriştilor preocupaţi să scoată un profit maxim, lucrările arhitecţilor şi inginerilor noştri ţin seama de interesele de stat, sînt puse în slujba intereselor poporului nostru muncitor.

Analizînd munca arhitecţilor în domeniul industriei bunurilor de larg consum, Secţia de teorie şi critică a Uniunii Arhitecţilor a constatat că pe lîngă o serie de succese importante au existat şi există încă lipsuri în soluţionarea arhitecturală a problemelor din cadrul industriei uşoare şi alimentare.

In vederea analizării lipsurilor şi realizărilor, pentru îmbunătăţirea muncii arhitecţilor, în zilele de 6 şi 7 aprilie s-a ţinut la Casa Arhitectului o discuţie de creaţie în jurul acestor probleme. Discuţia a fost precedată de o expoziţie cuprinzînd unele lucrări proiectate de cele două institute, Institutul de proiectări al Industriei uşoare şi Institutul de proiectări al Industriei alimentare.

Ordinea de zi a discuţiilor a cuprins referatele celor două cercuri ale Uniunii Arhitecţilor de la IPIU şi IPIA, un coreferat întocmit de un colectiv însărcinat de Secţia de teorie şi critică a Uniunii Arhitecţilor, discuţii şi concluziile şedinţei.

Cele două referate, prezentate de tov. arh. T. Georgescu de la IPIU şi arh. Costinescu de la IPIA, au arătat preocupările arhitecţilor din domeniile respective de specialitate, au analizat critic proiectele expuse, ilustrînd principiile care au stat la baza lor şi au făcut, între altele, următoarele propuneri şi angajamente:

— ţinerea în cadrul Uniunii Arhitecţilor a unor şedinţe trimestriale pentru analizarea proiectelor industriale şi discutarea critică a problemelor arhitecturii industriale;

— un schimb de experienţă între ISPROR şi institutele de proiectări industriale;

— elaborarea de către institute a unor proiecte tip pentru clădiri auxiliare şi a unui catalog de detalii tip;

— repartizarea mai justă a cadrelor de arhitecţi.

Coreferatul a fost întocmit de un colectiv format din tovarăşii arh. I. Mahler, arh. Şt. Călugăreanu, ing. Şt. Georgescu şi arh. L. E. Lişnevski.

Coreferatul, care a reuşit să cuprindă şi să analizeze cu destulă adîncime problemele puse de proiectarea arhitecturală a construcţiilor industriale, a constatat în primul rînd contrastul izbitor ce se remarcă între vechile fabrici ridicate de capitalişti şi noile fabrici şi uzine proiectate, prin grija deosebită dată pentru asigurarea unor condiţii optime de muncă, prin grija pentru om, caracteristică regimului nostru.

Problemele de arhitectură au fost analizate sub aspectele principale care se pun pe parcursul proiectării industriale.

In ceea ce priveşte *amplasamentul*, coreferatul a constatat că, în majoritatea cazurilor, amplasarea întreprinderilor a fost soluţionată fără participarea arhitecţilor şi neţinînd seama de legătura organică ce trebuie să existe între zona de muncă şi zona de locuit.

Referitor la *planul general*, arhitecţii de la IPIU şi IPIA în colaborare cu tehnologii, au creat deseori ansambluri raţionale; totuşi, nu întotdeauna a fost urmărită economicitatea soluţiilor, reducerea terenurilor ocupate şi gruparea construcţiilor; în majoritatea cazurilor nu s-a reuşit realizarea unor compoziţii de ansamblu unitare.

In ceea ce priveşte problemele de *plastică arhitecturală* se constată o serioasă rămînere în urmă, care se manifestă fie printr-o lipsă de preocupare pentru exprimarea unui conţinut nou de idei şi pentru crearea unei arhitecturi noi, socialiste, fie prin serioasele rămăşiţe constructiviste şi formaliste — resturi ale ideologiei burgheze — ce se mai pot vedea în proiectele expuse. De aceea mare parte a construcţiilor proiectate de arhitecţii din IPIU şi IPIA sînt sărace şi lipsite de expresivitate.

Coreferatul a constatat că, din cauza lipsei unei activităţi susţinute de ridicare a nivelului lor ideologic şi profesional, arhitecţii din institutele de proiectări industriale nu au putut interveni activ în toate fazele proiectării şi să aibă un rol hotărîtor în elaborarea proiectelor industriale.

Discuţiile ce au urmat au atacat principalele probleme reieşite şi din referate şi coreferat: problema expresiei şi arhitecturii construcţiilor industriale; problema legăturii între industrie şi oraş şi a arhitecturii pieţelor preuzinale; problema economiei juste în proiectarea industrială şi a colaborării strînse ce trebuie să existe în cadrul colectivului format din arhitect, tehnolog şi inginer; problema îndrumării şi avizării din partea organelor de conducere; problema tipizării şi răspîndirii unei documentaţii bogate.

★

Din referate, coreferat şi din discuţii s-au desprins o serie de concluzii importante pentru îmbunătăţirea muncii proiectanţilor.

In primul rînd analiza muncii arhitecţilor din sectorul industrial a arătat că în grandioasa muncă constructivă depusă după naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, arhitecţii din institutele de specialitate şi-au adus partea lor de aport creator. In statul nostru de democraţie populară, arhitecturii industriale i s-au creat pentru prima oară condiţii pentru o dezvoltare cu succes, servind, nu interesele lacome ale unor antreprenori capitalişti, ci întreg poporul, care lucrează la înflorirea iubitei sale patrii. Arhitecţii, în strînsă colaborare cu inginerii şi tehnologii, au creat multe construcţii cu care, pe drept, cuvînt, se mîndreşte poporul nostru.

Ei au reuşit să folosească bogata documentaţie sovietică, să înveţe de la specialiştii sovietici veniţi în ţară, realizînd clădiri şi ansambluri superioare din toate punctele de vedere vechilor fabrici capitaliste, triste magherniţe şi locuri de exploatare crîncenă a oamenilor muncii.

In această muncă arhitecţii nu au primit în suficientă măsură ajutorul C.S.A.C. şi al Uniunii Arhitecţilor, nu au fost ajutaţi prin critica colegilor lor din alte ramuri ale arhitecturii. Printre altele, acestui fapt

i se datorește că nivelul artistic al acestor construcții nu a atins pe cel al clădirilor din alte domenii, și că nu a fost lichidată ruptura dintre arhitectura industrială și arhitectura construcțiilor de locuit și publice.

Planul grandios de construcții din domeniul industriei bunurilor de larg consum, ce se realizează astăzi în țara noastră, impune o exigență înaltă în privința calității, economicității și ritmului de execuție al acestor construcții. De aceea se impune îmbunătățirea activității de proiectare și îndepărtarea lipsurilor existente încă, ca : excese în suprafața teritoriului întreprinderii, a suprafețelor și cubajelor construite — existența unor rămășițe constructiviste în arhitectura clădirilor, nefolosirea tradițiilor artistice naționale și a unei emblematici socialiste, lipsa de preocupare pentru tipizarea clădirilor și a elementelor de construcție.

O însemnătate deosebită o prezintă problema economicității construcțiilor. Din acest punct de vedere este necesar ca proiectele să urmărească:

— reducerea teritoriului întreprinderii, prin gruparea atelierelor, secțiilor și a clădirilor, prin micșorarea suprafețelor de rezervă și prin analizarea științifică a volumelor și suprafețelor necesare;

— folosirea în producție a unor indici tehnico-economici cît mai avansați, asigurînd cantitățile și sortimentele de fabricate necesare, cu investiții în construcții și instalații minime;

— realizarea unor cooperări maxime cu întreprinderile învecinate sau zonele de locuit, pentru exploatarea și folosirea în comun a drumurilor, rețelelor, secțiilor auxiliare și centrelor de locuit;

— introducerea cu toată hotărîrea și perseverența a tipizării construcțiilor industriale și a elementelor de construcție, lărgirea industrializării, prefabricarea și folosirea materialelor locale, în vederea economisirii materialelor deficitare.

In acest scop, cercurile Uniunii Arhitecților din cadrul institutelor de proiectare vor propune conducerii acestor institute să stabilească un plan concret de tipizare a clădirilor și a elementelor de construcție, întocmirea de cataloage de detalii tip, stabilirea rețelelor optime de stîlpi, corespunzători diferitelor specifice de fabricație De asemenea este necesară elaborarea unor indici tehnico-economici, pe feluri de producție, pentru aprecierea economicității întreprinderilor proiectate și a productivității lor.

O problemă deosebit de însemnată este coordonarea proiectării întreprinderilor industriale cu planul de construcție sau reconstrucție a zonei de locuit, din orașul respectiv. In regimul democrat popular există posibilități pentru combinarea intereselor de muncă și de odihnă, a celor sanitar-igienice și a asigurării dezvoltării nestînjenite a industriei și orașului. Planificarea regională trebuie să fie studiată astfel, încît să se realizeze așezări de zone industriale și zone de locuit bune din toate punctele de vedere. Trebuie să existe o strînsă colaborare între proiectantul zonei de locuit și zonei de muncă.

De o importanță hotărîtoare în activitatea creatoare a arhitecților, sînt problemele creării arhitecturii clădirilor industriale, folosirea metodei realismului socialist. Arhitectura construcțiilor noastre industriale trebuie să satisfacă exigențele artistice crescînde ale poporului nostru, cerințele lui pentru fabrici frumoase și comode. Munca arhitectului în acest domeniu trebuie să fie îndreptată spre folosirea minunatelor exemple sovietice, spre prelucrarea tradițiilor valoroase din trecut, a perioadelor de avînt din arhitectura noastră veche.

In general, avînd în vedere că arhitectura industrială este înainte de toate o arhitectură de ansamblu, trebuie căutate și realizate cele mai simple și clare compoziții care să reflecte specificul muncii ce se desfășoară, să dea proporții juste volumelor în vederea realizării unei unități în compoziție. In locul tratării sărace, a lipsei de idei sau a decorării excesive, mijloacele de expresivitate arhitecturală trebuie concentrate în cîteva puncte hotărîtoare ale compoziției, creîndu-se accente principale care să ducă la crearea unei siluete a întreprinderii.

Folosind clădiri și elemente tipizate, asigurînd o sobrietate caracteristică marilor volume și sinceritate în exprimare, se poate realiza o calitate înaltă artistică a construcțiilor și ansamblurilor.

In vederea îmbunătățirii calității arhitecturale este necesar:

— ridicarea nivelului profesional al arhitecților, care trebuie să studieze problemele specifice ale producției industriale pentru a putea interveni în alegerea ansamblului, în soluția planului general și a clădirilor în parte. Numai prin adîncirea problemelor de producție, de economicitate și de construcție arhitectul va putea să cîștige rolul de creator în proiectarea complexelor industriale;

— ridicarea nivelului ideologic și teoretic și studierea exemplelor arhitecturii industriale sovietice și a elementelor valoroase din trecutul nostru;

— pentru ridicarea nivelului cunoștințelor arhitecților o mare importanță are editarea de către ESAC a materialelor documentare din U.R.S.S. și țările de democrație populară. Uniunea Arhitecților trebuie să sprijine această acțiune de editare;

— întărirea muncii în colectiv, colaborarea strînsă între tehnolog, arhitect și inginer;

— întărirea rolului arhitectului în institutele de proiectare industrială, prin înființarea categoriei de arhitecți șefi care să introducă o linie unitară, economicitate și o expresie nouă socialistă a clădirilor;

— înlăturarea cu hotărîre a formalismului și constructivismului, rămășițe ale ideologiei burgheze;

— discuții periodice organizate de Uniunea Arhitecților asupra problemelor specifice ale arhitecturii industriale, asupra rolului arhitectului în proiectarea industrială și folosirii moștenirii artistice a trecutului și publicarea acestui material teoretic în revista « Arhitectura R.P.R. »;

— analizarea proiectelor celor mai bune, realizate în acest domeniu în cadrul unor dezbateri largi, odată sau de două ori pe an;

— un schimb de experiență trimestrial între cercurile Uniunii Arhitecților din diferite institute de proiectări industriale și un contact organizat între cercul ISPROR, Proiect București și cercurile din institutele industriale;

— recomandarea de către Uniunea Arhitecților în colaborare cu ASIT a producerii unor materiale noi pentru construcțiile industriale, lărgirea sortimentelor de cărămidă în diferite culori și realizarea unor elemente prefabricate ușoare pentru acoperișuri și pereți;

— organizarea de către cercurile Uniunii Arhitecților din institute a unor discuții asupra principalelor probleme și proiecte; urmărirea ridicării nivelului profesional și ideologic al arhitecților; întărirea colaborării cu toți tehnicienii-creatori ai institutelor și sprijinirea conducerii institutelor în mobilizarea masei arhitecților pentru îndeplinirea cantitativă și calitativă a sarcinilor de plan;

— îndrumarea de către C.S.A.C., pe parcurs, a proiectării și preocuparea pentru o mai justă repartizare a cadrelor în institutele industriale, de asemenea rezolvarea problemelor de avizare în cadrul diferitelor organe și ministere.

★

Participanții la ședință și-au exprimat convingerea că arhitecții vor fi în stare să corespundă cerințelor ce decurg din hotărîrile plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953, muncind neîncetat pentru ridicarea nivelului lor profesional și politic, luptînd contra utilitarismului și constructivismului, pentru obținerea unei măiestrii profesionale care să le permită să răspundă complexității cerințelor tehnice și artistice ale construcțiilor industriale.

Arhitecții împreună cu masa milioanelor de constructori își vor consacra toate forțele lor, pentru a fi demni de măreața epocă a construirii socialismului în țara noastră.

DICTIONAR

Arhitectura *)

I

Arhitectura — (din latineşte — *architectura* şi din greceşte ἀρχιτέχτων — constructorul principal) — este arta de a construi clădiri, construcţii mari şi complexe de clădiri, pentru nevoile sociale şi de trai, precum şi pentru nevoile ideologice şi artistice ale societăţii omeneşti. Exprimînd esenţa socială a unei anumite formaţii sociale, arhitectura societăţii compuse din clase antagoniste, serveşte, în primul rînd, interesele claselor dominante, fiind una din armele lor de opresiune materială şi spirituală; în regimul socialist, unde nu există exploatarea omului de către om, arhitectura se eliberează de cătuşele intereselor de clasă şi pentru prima dată ajunge să corespundă adevăratelor cerinţe materiale şi ideologice ale întregului popor.

In operele de arhitectură, soluţionarea problemelor practice utilitare este indestructibil legată de creaţia artistică — crearea imaginilor arhitecturale care exprimă un conţinut ideologic şi artistic bine determinat. Fiind o parte din cultura materială a societăţii, operele de arhitectură sînt în acelaşi timp de artă, în formele cărora se exprimă conştiinţa socială.

Arhitectura, care constituie o parte deosebită a activităţii creatoare a omului, nu se poate identifica numai cu lucrările de construcţie, dar este tot aşa de greşit să o considerăm exclusiv ca o ramură a artei.

In toate etapele de dezvoltare ale societăţii, arhitectura depinde de nivelul forţelor de producţie, de formele relaţiilor de producţie şi ale luptei de clasă; ea reflectă ideile născute de această luptă şi particularităţile culturii poporului respectiv într-o anumită epocă. Dezvoltarea arhitecturii este strîns legată de progresul ştiinţei şi tehnicii, care determină posibilităţile ei reale; punînd în faţa ştiinţei şi tehnicii probleme practice noi, arhitectura stimulează la rîndul ei dezvoltarea unei serii de ramuri ale ştiinţei (mecanica construcţiei, tehnologia materialelor de construcţii, termotehnica în construcţie, tehnica sanitară, acustica; etc.).

Arhitectura a apărut pe treptele cele mai vechi ale dezvoltării societăţii umane. Construcţiile omului primitiv, copleşit de greutatea asigurării existenţei, de greutatea luptei împotriva naturii, erau numai mijloace de apărare împotriva forţelor duşmănoase ale naturii (adăposturi, colibe, case lacustre şi alte locuinţe primitive). Astfel, în arhitectură a predominat la început fără îndoială partea pur utilitară. Dar pe treapta superioară a barbariei au apărut deja «concepţii rudimentare de arhitectură ca artă» (F. Engels)**). La executarea construcţiilor încep să se manifeste nu numai legile necesităţii, dar şi legile frumosului. Arhitectura ajunge la o largă dezvoltare în societatea sclavagistă, cînd se elaborează diverse tipuri de clădiri de locuit şi clădiri publice, care oglindesc diviziunea muncii şi structura de clasă a regimului sclavagist, iar activitatea arhitectonică îşi creează o sferă vastă de metode şi mijloace tehnice şi artistice.

Depinzînd direct de clasa dominantă, care dispunea de mijloacele de producţie în materie de construcţii şi de realizările ştiinţei şi culturii şi le folosea exclusiv în slujba intereselor ei, arhitectura societăţii formată din clase antagoniste serveşte în cea mai mare parte, cu operele sale cele mai bune, vîrful de exploatatori ai societăţii. Exemplele cele mai caracteristice ale arhitecturii din trecut sînt, din această cauză, palatele, castelele, vilele, casele de locuit ale celor avuţi, conacele, precum şi clădirile publice, care servesc pentru afirmarea puterii ideologice şi politice a clasei dominante — temple, mînăstiri, fortăreţe, primării, monumente triumfale etc. In acelaşi timp, locuinţele ce se construiesc pentru masele populare sînt, în mare majoritate, lipsite nu numai de calităţi artistice, dar şi de elementele utilitare cele mai necesare (locuinţele sclavilor în imperiile despotice antice din Orient, şi în statele antice; locuinţele orăşenilor Romei antice — aşa numitele insule; cocioabele şi bordeiele ţăranilor iobagi în Europa feudală; barăcile şi vizuinile pentru muncitori în oraşele capitaliste moderne). Această contradicţie între construcţiile de calitate superioară pentru clasele dominante şi avute ale societăţii şi construcţiile inferioare din punct de vedere arhitectonic, destinate pentru masele exploatate, este trăsătura fundamentală a întregii dezvoltări a arhitecturii în societatea bazată pe clase antagoniste.

Dar, aşa cum arată V. I. Lenin (în «Note critice asupra problemei naţionale»), în orice cultură naţională trebuie să se deosebească două culturi: cultura democratică a maselor care muncesc şi cultura clasei dominante. In arhitectură ca şi în alte domenii de creaţie, paralel cu cultura dominantă a claselor exploatatoare, se manifestă şi cultura democratică, deoarece creatorul operelor de arhitectură este, la urma urmei însuşi poporul. In cele mai bune opere de arhitectură, întreaga societate şi nu numai clasele dominante, îşi exprimă sub o formă plastică idealurile şi năzuinţele eternizînd evenimentele cele mai importante din istoria sa. Totodată, arhitectura populară propriu-zisă creează din cele mai vechi timpuri tipurile sale proprii de construcţie, metode de construcţie şi forme artistice, care reflectă tradiţiile şi particularităţile traiului zilnic, experienţa în construcţie şi gusturile artistice ale maselor populare. Arhitectura populară are o mare influenţă şi asupra arhitecturii claselor dominante care foloseşte în lucrările sale cele mai bune motive şi imagini populare.

In perioada dezvoltării progresiste a diferitelor formaţii sociale, precum şi în perioada luptei pentru independenţa naţională, a avîntului întregului popor, clasele dominante au fost chemate, prin însăşi desfăşurarea obiectivă a evenimentelor să soluţioneze nu numai probleme înguste de clasă, ci şi probleme de importanţă naţională, ceea ce se oglindeşte şi în arhitectura acelor epoci; ea tinde să corespundă prin operele sale, necesităţilor reale ale societăţii şi să exprime sincer în imagini arhitecturale, ideile avansate ale timpului. In aceste perioade istorice în arhitectură predomină de obicei elementul realist. Cu cît istoria poporului, prin lupta de eliberare împotriva asupririi de clasă şi împotriva ocupanţilor străini este mai bogată, cu atît mai puternice şi mai adînci sînt tradiţiile lui progresiste — revoluţionare şi patriotice. O mărturie vie o constituie numeroase opere ale arhitecturii ruse în ale căror imagini atît de apropiate nouă, prin caracterul lor optimist, s-a reflectat lupta măreaţă a poporului rus pentru independenţa sa.

Dimpotrivă, decadenţa şi putregaiul unui anumit regim social, evoluţia claselor lui dominante spre reacţiune, naşte, în mod inevitabil, în arhitectură, o sărăcie ideolo-

*) Din Marea Enciclopedie Sovietică — vol. III, p. 190 — Ed. II-a 1950. Termenul «Arhitectura» (B. P. Mihailov).

**) K. Marx şi F. Engels, Opere, vol. 16 partea I-a, pag. 13 ed. rusă.

gică şi de tratare, duce la înlocuirea elementelor realiste cu cele nerealiste, străine de popor şi duşmănoase faţă de dezvoltarea societăţii. In lupta tendinţelor progresiste (realiste şi reacţionare — antirealiste) în arhitectură, găsim reflectarea luptei de clasă şi de eliberare naţională.

In tot cursul dezvoltării sale istorice, arhitectura creează o mare varietate de tipuri de construcţii şi mijloace de exprimare arhitecturală-artistică, întruchipate de un număr uriaş de monumente care formează moştenirea arhitecturală a diverselor epoci şi popoare.

Această varietate de tipuri şi forme oglindeşte deosebirile între particularităţile şi tradiţiile de viaţă şi cultură naţională ale popoarelor, nivelul tehnicii, precum şi deosebirile de condiţii naturale sau climaterice, predominarea unora sau altora din materialele de construcţie, etc.

Tipurile de construcţie arhitecturală şi complexele lor se schimbă odată cu dezvoltarea societăţii, a forţelor ei de producţie, a relaţiilor ei sociale şi a culturii ei. Dar, şi în cadrul uneia şi aceleiaşi formaţiuni sociale observăm nu numai o mulţime de tipuri şi forme arhitecturale, ci şi diferenţe mari în cadrul aceluiaşi tip, fenomen determinat, în primul rînd, de diferenţierea de clasă, şi de deosebirile social-culturale ale felului de viaţă, de fiecare zi, al diferitelor clase.

Dintre principalele tipuri de construcţii arhitecturale fac parte: diferitele case de locuit, clădirile publice — clădirile organelor puterii de stat, sălile pentru adunări, teatre, muzee, şcoli, stadioane, spitale, construcţii de apărare, construcţii industriale şi de transport, clădiri comerciale, clădiri de cult şi altele.

Deoarece fiecare construcţie creată de om pentru necesităţile lui, reprezintă o parte dintr-un anumit complex de clădiri — aşezări, oraş, fortăreaţă, etc. — arhitectura are ca sarcină, nu numai crearea construcţiilor izolate, dar şi sistematizarea şi construcţia acestor complexe sau a părţilor lor: cvartalele oraşului, pieţe şi străzi, parcuri etc. Activitatea arhitecturală dirijată spre crearea unor asemenea complexe leagă arhitectura propriu-zisă de *construcţia oraşelor*, care reprezintă domeniul cel mai complicat al arhitecturii în sensul larg al cuvîntului.

Intrucît în operele de arhitectură se exprimă nu numai necesităţile materiale ale societăţii, dar şi ideile conducătoare ale diferitelor clase sociale, noi vom vorbi despre imaginile arhitecturale care întruchipează aceste idei. Astfel, în masivele gigantice ale piramidelor şi templelor din Egiptul antic, şi-au găsit o exprimare plastică concepţiile despre natura neclintită şi « divină » a puterii, cultivate de clasele dominante ale despoţiilor sclavagiste.

Spre deosebire de arhitectura egipteană, idealurile societăţii din democraţia antică sclavagistă au căpătat expresie în formele templelor din Grecia clasică, cu colonadele lor deschise, accesibile pentru toţi cetăţenii şi în proporţiile armonioase ale acestor temple. Ideea luptei poporului pentru independenţa naţională şi unitatea de stat din Rusia veche a căpătat o întruchipare vie în formele monumentale ale Kremlinului din Moscova, în turnul puternic al lui Ivan cel Mare, în silueta originală a bisericii Sf. Vasili Blajenîi — monumente create în epoca de afirmare şi consolidare a statului centralizat rus.

Pe de altă parte, sărăcirea ideologică şi putrefacţia culturii burgheze din epoca imperialistă, se reflectă clar în dominaţia absolută a arhitecturii formaliste, neartistice, depersonalizată în mod hidos, lipsită de idei, care ignorează toate formele originale ale vieţii poporului, toate tradiţiile naţionale.

In U.R.S.S., în condiţiile orînduirii socialiste victorioase, au fost înlăturate toate obstacolele în dezvoltarea arhitecturii. Desfiinţarea proprietăţii private asupra pămîntului şi mijloacelor de producţie, industrializarea socialistă a ţării, victoria orînduirii colhoznice, dezvoltarea continuă a economiei naţionale planificate au creat posibilităţi nemărginite pentru reconstrucţia socialistă a oraşelor existente şi pentru construcţia de oraşe noi, pentru construcţia noului sat colhoznic. Creaţia arhitecturală inspirată de măreaţa bogăţie ideologică a epocii lui Lenin-Stalin, a căpătat un conţinut calitativ nou, mai adînc; arhitectura sovietică creează nu pentru o minoritate privilegiată, ci pentru cele mai largi mase populare. Pentru prima oră în istorie, se realizează construirea unor complexe vaste — sate colhoznice, centre muncitoreşti, oraşe şi chiar raioane întregi, pe baza unui plan de sistematizare unitar. A dispărut contradicţia între operele izolate de arhitectură şi construcţiile de masă, contradicţie caracteristică pentru toată dezvoltarea arhitecturii din decursul secolelor trecute. In creaţia de arhitectură a popoarelor sovietice, conţinutul nou, socialist, al arhitecturii, se dezvoltă în forme naţionale. Principala idee conducătoare în arhitectura sovietică este grija stalinistă pentru om. Exprimînd în mod plastic în operele sale conţinutul ideologic adînc al regimului socialist, bazîndu-se pe posibilităţile enorme — materiale şi tehnice — ale economiei socialiste, arhitectura sovietică creează tipuri noi de construcţii şi oraşe, imagini artistice noi, prelucrînd, în mod creator, cele mai bune elemente progresiste din moştenirea trecutului.

Pentru construirea unei anumite construcţii mari sau a unui complex de construcţii, arhitectura trebuie să dispună de o serie de condiţii materiale şi în primul rînd: de un *teren de construcţii*, de *materiale de construcţie* corespunzătoare, de *unelte* pentru lucrări şi de *executanţi* propriu-zişi — muncitori, maiştri, ingineri de diferite specialităţi. Autorul construcţiei — arhitectul (sau colectivul de arhitecţi) — nu se rezumă la elaborarea *proiectului* acestei construcţii (sub formă de schiţe, planşe, planuri, pînă la desenele de execuţie), ci conduce realizarea efectivă a proiectului. In felul acesta, obiectul unei creaţii arhitectonice este construcţia (sau complexul de construcţie) în întregime: amplasarea clădirii (sau a unui grup de clădiri) pe teren (planul de situaţie), repartizarea diferitelor părţi din interiorul clădirii (planul propriu-zis al clădirii), aspectul exterior al întregii clădiri şi al fiecăreia din faţadele ei, compoziţia şi finisajul încăperilor (interiorul clădirii), precum şi toate aspectele de realizare tehnico-constructivă a construcţiei.

Soluţionînd problemele sociale şi de trai, tehnico-constructive şi ideologice-artistice ce-i stau în faţă, arhitectura recurge la mijloace variate de *compoziţie* şi plastică.

Cele mai importante din acestea sînt: *compoziţia generală* a unei clădiri izolate sau a ansamblului de clădiri (ansamblul), armonizarea dimensiunilor diferitelor părţi ale clădirii între ele şi cu ansamblul (proporţiile) şi punerea în evidenţă a proporţiilor generale ale construcţiei, care corespund cu caracterul ei şi cu rolul ei printre alte clădiri; mai departe — diferite metode de *împărţire* a volumelor, suprafeţelor de pereţi etc., *prelucrarea plastică* a părţilor şi detaliilor de clădire; folosirea materialelor de finisare cu diferite proprietăţi şi anumite calităţi plastice; folosirea *culorii* pentru zugrăvirea părţilor exterioare şi interioare ale clădirii; folosirea *ornamentului* şi a altor elemente decorative; combinarea formelor arhitecturale cu *sculpturi*, *picturi*, *opere de artă aplicată* (sinteza artelor). Toate aceste mijloace de arhitectură şi compoziţie, sînt aplicate de arhitectură care foloseşte posibilităţile ce-i sînt puse la dispoziţie de tehnica construcţiei. Anumite forme de arhitectură se bazează de asemenea pe prelucrarea cretoare a diferitelor metode de tehnică a construcţiei; astfel au apărut formele arhitectonice de coloane, arce, cupole, bolţi etc. La rîndul ei, creaţia arhitectonică determină şi elaborarea unor elemente noi de construcţie şi apariţia noilor procedee tehnice de construcţie.

Arhitectura sovietică foloseşte toate mijloacele de exprimare arhitectonică şi artistică, pe baza metodei creatoare a **realismului socialist**. Această metodă — principala metodă creatoare a artei sovietice — constă în prezentarea adîncă şi sinceră a realităţii în dezvoltarea ei revoluţionară. Înţelegînd din punct de vedere creator conţinutul fiecărei sarcini, arhitectul sovietic tinde să satisfacă cît mai complet posibil necesităţile materiale şi spirituale ale oamenilor sovietici. Reflectînd multilateral şi adînc realitatea sovietică, arhitectul la rîndul său, are asupra ei o influenţă transformatoare, creînd condiţiile cele mai favorabile pentru munca, viaţa de fiecare zi şi dezvoltarea culturală a omului. Arhitectura sovietică tinde să lege fiecare sarcină cu problemele generale ale construcţiilor întregului oraş, ale regiunii, ale ţării. Conţinutul ideologic şi artistic al operelor de arhitectură oglindeşte orientarea ideologică generală a ţării sovietice în drumul spre comunism.

Prevăzînd, în condiţii concrete, aplicarea metodelor celor mai avansate de construcţii,

arhitectul sovietic foloseşte, acolo unde este posibil, materiale locale, folosind de asemenea şi tradiţiile locale de construcţie. Arhitectul studiază atent şi formele de arhitectură populară, corespunzătoare climei locale, obiceiurilor şi cerinţelor artistice. Combinînd inovaţia îndrăzneaţă cu folosirea creatoare a elementelor progresiste ale moştenirii arhitecturale, arhitectul sovietic obţine o unitate de formă şi conţinut, în care toate elementele de arhitectură contribuie, la maximum, la satisfacerea totală a cerinţelor materiale ale poporului şi la dezvăluirea conţinutului ideologic al operelor de arhitectură.

Arhitectura sovietică se dezvoltă pe căile realismului socialist, în lupta neîmpăcată cu formalismul de toate felurile generat de cultura burgheză decadentă. Arhitectura formalistă fie că neagă sarcinile arhitecturii în ceea ce priveşte conţinutul de idei şi imaginile, înlocuindu-le cu combinaţia de o logică falsă, a materialelor şi elementelor de construcţie (constructivismul), fie că, caută să mascheze lipsa completă a conţinutului de idei, îmbrăcîndu-se în formele banale, preluate fără nici o critică din arhitectura operelor măreţe din trecut (eclectismul). Şi într-un caz şi într-altul, totala sărăcie spirituală a culturii din perioada imperialismului rezultă clar din formele de arhitectură. Negînd necesitatea transformării creatoare a elementelor progresiste din moştenirea arhitecturii naţionale, arhitectura formalistă exprimă tendinţele cosmopolite ale imperialismului, care încearcă să distrugă demnitatea naţională a popoarelor şi, prin aceasta, să slăbească rezistenţa lor în lupta pentru independenţa naţională.

Arhitectura sovietică se împotriveşte acestor curente de adîncă decadenţă a arhitecturii moderne burgheze, îndreptînd întreaga ei creaţie pe calea intereselor şi nevoilor poporului sovietic în lupta lui pentru construirea societăţii comuniste.

Dezvoltarea arhitecturii de-a lungul diferitelor epoci istorice. In societatea primitivă fără clase, arhitectura nu constituia încă un domeniu independent al activităţii omeneşti. In orînduirea comunei primitive, omul elaborează doar elemente ale tipurilor arhitecturale şi în special locuinţa. In epoca sălbăticiei, aceasta a fost peştera, groapa rotundă, apărătorul de vînt, cortul şi bordeiul. Pe treptele inferioară şi mijlocie ale barbariei, unităţile familiale în creştere provoacă apariţia locuinţelor mari colective sau chiar a aşezărilor mai mari gentilice. Ca exemplu, se pot da aşezările *culturii Tripolie*, ce constau din locuinţe mari (70—140 m²) şi mici (20—30 m²) aşezate în cercurile concentrice în jurul unei pieţe centrale. De asemenea au fost răspîndite (în Caucaz şi în unele ţări europene) construcţiile primitive formate din blocuri sau plăci mari de piatră numite *megalitice* (dela grec. μέγας — mare, λίθος — piatră): *menhiri* (blocuri mari în formă de stîlp, amplasate separate, înfipte în pămînt), *dolmeni* (camere formate din cîteva blocuri turtite de piatră, aşezate vertical şi acoperite cu plăci de piatră), clădiri cu funcţii mai ales funerare, *cromlehuri* (îngrădiri circulare formate dintr-unul sau mai multe rînduri de menhiri), servind, după toate aparenţele, pentru slujba religioasă.

Arhitectura societăţilor sclavagiste. Deja pe treapta superioară a barbariei apar tipuri noi de aşezări: oraşe întărite cu diguri şi şanţuri de apă, «oraşe cu ziduri crenelate şi turnuri» (F. Engels)*) diferenţierea caracteristică vădită dintre tipurile de construcţii (locuinţe şi clădiri publice) oglindind împărţirea pe clase (de exemplu, complexul orăşenesc Armazi în apropiere de Mţheta în Georgia). Se elaborează o serie întreagă de metode tehnice şi artistice şi de mijloace arhitecturale.

Statele sclavagiste — despoţiile vechi orientale — dispuneau de mijloace materiale imense pentru vremea aceea, concentrînd în mîna lor tot teritorul şi complicatul sistem centralizat de irigaţie, atît de necesar. Această concentrare de bogăţii în mîinile statului, cît şi posibilitatea de a folosi munca marilor mase de sclavi explică apariţia, alături de locuinţe, a unor construcţii colosale care au servit, prin scara şi caracterul arhitecturii lor, ca mijloc puternic de influenţare ideologică asupra maselor exploatate. Se construiesc palate şi clădiri monunentale de cult — temple, piramide-mormînt, monumente arhitectonice sculpturale destinate proslăvirii şi divinizării vîrfurilor deţinătoare ale puterii, atît în timpul vieţii lor, cît şi după moarte.

Arhitectura **Egiptului antic.** Deja în perioada cea mai veche a istoriei Egiptului (mileniul al IV-lea î.e.n.) au fost elaborate tipuri originale de locuinţe şi s-au creat formele caracteristice ale arhitecturii egiptene. In perioada regatului vechi (mileniul al III-lea î. e. n.) se creează tipul de mormînt «mastaba», rezultat ca formă şi compoziţie din locuinţă.

In complexul funerar al faraonului Djoser de la Sakkarah (arhitect Imhotep) apare pentru prima dată piramida în trepte, cît şi coloanele angajate în formă de tulpină formată dintr-un mănunchi circular de nuiele. Monumentele caracteristice ale Egiptului — piramidele gigantice de la Ghizeh — mormintele faraonilor celei de a patra dinastii (cea mai mare piramidă — a lui Keops — avea la început înălţimea de 146,6 m), au fost realizate ceva mai tîrziu.

In arhitectura *regatului mijlociu* (mileniul al III-lea — începutul celui de al II-lea î. e.n.), scara construcţiilor este mai puţin grandioasă. Apare porticul acoperit (templul Mentuhotepilor de la Deir-el-Bahari) şi aşanumitele coloane protodorice avînd o secţiune poligonală (mormîntul de la Beni-Hasan). Capătă răspîndire, de asemenea, coloana cu forme de plante. Oraşul acestei perioade, Kahun, are deja o sistematizare aproape în unghiuri drepte.

In perioada *regatului nou* (de la jumătatea celui de al II-lea mileniu pînă la e. n.) se adînceşte inegalitatea socială, creşte exploatarea muncii sclavilor şi a păturilor de jos ale populaţiei. Construcţia palatelor căpătă o mare dezvoltare. Se construiesc imense ansambluri de temple. Templul, imitînd palatul faraonului (după concepţia egiptenilor acesta fiind un «zeu pămîntean»), se împarte în trei părţi principale: curtea înconjurată de coloane, sala de primire (naosul) şi sanctuarul. Toate încăperile templului se află pe aceaşi axă, determinată de mişcarea procesiunilor religioase, de-a lungul aleii sfincşilor, trecînd prin uşa de intrare, străjuite de pile simple şi puternice, în curtea templului (templul de la Luxor secolele XV — XIII î. e. n. şi complexul imens al templului de la Karnac, a cărui sală cu multe coloane este una din cele mai măreţe construcţii ale Egiptului, din secolul al XIII-lea î. e. n.).

Realizarea ansamblurilor grandioase, varietatea tipurilor de coloane, sinteza dintre arhitectură, sculptură şi pictură, monumentalitatea, caracterul general şi geometric al formelor, severitatea ritmului şi simetriei — au condiţionat importanţa arhitecturii egiptene pentru dezvoltarea ulterioară a arhitecturii.

In ţările **Mesopotamiei** din perioada cea mai veche, tipurile principale de construcţii au fost locuinţele, canalele de irigaţie, palatele, templele şi ziguratele — construcţii în formă de turn în trepte folosite pentru oficierea serviciului religios. Un model al arhitecturii monumentale a culturii sumeriene este templul de la El-Obeide (în jurul anului 3100 î. e. n.) la care apar pentru prima dată coloanele degajate. Ca exemplu de oraş se poate da oraşul Ur (a doua jumătate a celui de al III-lea mileniu î.e.n.) cu citadelă, în care se aflau clădirile guvernămîntului, palatul, sanctuarul înălţîndu-se deasupra lor, ziguratul. Apariţia primelor bolţi de piatră găsite în mormintele oraşului Ur aparţine celui de al IV-lea mileniu î. e. n.

In statele cele mai vechi din Asia Mică, în special în statul **Hittit** (al II-lea mileniu î. e. n.) au fost, de asemenea, create lucrări monumentale — temple, palate, canale de irigaţie.

In **Asiria** în perioada celei de a doua înfloriri (secolele IX—VII î. e. n.) au fost create oraşe importante (Kalah, Dur Sarrukin). S-au construit mari palate pe terase (palatul lui Sargon de la Dur-Sarrukin, 711—707 î. e. n.). Un model strălucit de construcţie de alimentare cu apă a fost apeductul lui Senaherib de la Ninive (începutul secolul al VII-lea î. e. n.).

In secolele VII — VI î. e. n. s-a ridicat regatul **Noului Babilon,** care avea capitala la Babilon, un oraş uriaş, renumit prin palatele şi templele sale fastuoase. Oraşele Asiriei şi Babilonului — despoţi militare — aveau un caracter de lagăr militar fortificat, înconjurat de toate părţile cu cartiere

*) K. Marx şi F. Engels Opere, vol. 16, cap. I, p. 13, ed. rusă

de locuit cu o sistematizare liberă. Imaginea oraşului, în care alături de palat se aflau templul şi ziguratul, oglindea contopirea puterii regale cu a preoţimii.

Pentru **Persia** epocii Ahemenizilor (secolele VI — IV î. e. n.), stăpîni de triburi nomade, este caracteristic un nou tip de oraş în care domina puternica citadelă; cu ea se învecina o piaţă pe care se afla palatul îngrădit cu un zid jos; înafara zidurilor erau aşezările nomazilor şi ale populaţiei. In palate (de exemplu cel de la Persepolis), importanţa cea mai mare o aveau sălile de recepţie ale regilor, aşa-numitele *apadana*, cu coloane subţiri la distanţe destul de mari şi cu plafoane de lemn.

In perioada de înflorire a culturii **egeene** (sfîrşitul celui de al III-lea mileniu şi mileniul al II-lea î. e. n.) pe insula Creta, în condiţiile începutului societăţii cu clase, au fost create grandioasele palate de la Knossos şi Phaestos, ce se disting prin sistematizarea liberă a spaţiului interior şi printr-o înaltă calitate a execuţiei.

Monumentele arhitectonice cele mai importante ale culturii **miceniene** sînt aşa-numita Poartă a leilor (secolul al XIV-lea î. e. n.) şi mormintele subterane în formă de cupolă (aşa-numitul mormînt al lui Atreu). Multe forme şi sisteme arhitectonice elaborate în perioada creto-miceniană, ca megaronul, porticurile, curţile interioare înconjurate de coloane rotunde etc. au fost dezvoltate mai departe în arhitectura Greciei.

Arhitectura **Greciei antice** este una din cele mai importante etape ale dezvoltării arhitecturii epocilor trecute.

Dezvoltarea oraşelor state greceşti (polis) şi a vieţii sociale a grecilor a contribuit la formarea unor noi tipuri arhitecturale pe care nu le-a cunoscut arhitectura anterioară. Astfel a fost: buleuterionul (casa consiliului), teatrul, gimnaziul, stadionul, palestra (şcoala). Templele greceşti închinate zeilor — protectori ai comunităţilor orăşeneşti — nu erau sanctuare secrete şi închise ca în Egiptul antic, ci întruneau în ele atît funcţia de clădire de cult, cît şi de clădire publică.

Conţinutul artistic de idei al arhitecturii antice greceşti reflectă trăsăturile umanismului antic, ce se manifestă deosebit de clar în perioada clasică de dezvoltare a arhitecturii greceşti, legată de perioada de înflorire a democraţiei sclavagiste ateniene (secolul al V-lea î.e.n.). In centrul atenţiei întregii arte greceşti se aflau interesele reale ale cetăţenilor liberi ai statului sclavagist, ideologia lor, felul de viaţă şi nevoile lor. Aceasta a determinat importanţa pe care au căpătat-o în arta greacă antică tendinţele realiste, ce se întăreau pe măsura dezvoltării concepţiei materialiste naive despre lume.

Caracterul realist şi concret al gîndirii arhitecţilor greci, ce năzuiau să exprime în forme arhitectonice sensul fiecărei părţi a construcţiei, se vădeşte limpede în crearea sistemului ordinelor, una din cele mai importante realizări ale arhitecturii greceşti. Tematica de idei se exprimă prin diferenţierea formelor, proporţiilor şi detaliilor ordinelor principale: doricul — sobru şi viril, ionicul — armonios, şi corinticul — elegant. Ordinul desfăşurat în colonadă a devenit elementul principal al arhitecturii greceşti din antichitate. Acesta a permis să se dea clădirilor publice şi templelor un caracter deschis, primitor, să lege clădirea vizual şi spaţial de natura înconjurătoare; colonada a fost folosită şi în compoziţia locuinţei antice greceşti; tipul cel mai răspîndit de locuinţă antică grecească era constituit prin gruparea unor camere de locuit în jurul unei curţi interioare înconjurate de coloane.

Tipul cel mai simplu al templului grec, dezvoltîndu-se din formele arhitectonice ale locuinţei, a fost « templul cu ante », clădire cu zidurile laterale prelungite între care sînt aşezate două coloane; din acest tip se dezvoltă peripterul, templu dreptunghiular înconjurat de toate patru părţile cu colonade, care a devenit tipul principal al arhitecturii templelor antice greceşti.

Pe lîngă sistemul ordinelor, o realizare importantă a arhitecturii antice clasice greceşti o constituie elaborarea metodelor proporţionării armonice a tuturor părţilor clădirii, ce şi-a găsit expresia în teoria şi practica folosirii proporţiilor arhitectonice. Grecii au stabilit raporturile geometrice armonice dintre diferitele părţi ale clădirii şi ale acestora faţă de întreg, în concordanţă cu conţinutul artistic de idei al clădirii şi au reuşit să realizeze o unitate a acestor raporturi.

In istoria arhitecturii antice greceşti se deosebesc cîteva perioade mai importante:

1. *Arhaică* (sec. VII, primul pătrar al sec. V. î.e.n.) în care s-au conturat formele ordinului doric şi s-au realizat modelele cele mai vechi de periptere (templul lui Apollo din Terme, templul Herei din Olimpia, la început executate din lemn, etc.) cît şi primele monumente ionice (templul lui Artemis de la Efes şi altele).

2. *Clasică* (sec. V—IV î.e.n.), perioada ridicării Greciei după victoria împotriva regatului persan, marcată de construcţii de mari proporţii la Atena; în acest timp a fost ridicat minunatul ansamblu al Acropolei ateniene, unde se găsesc modelele cele mai desăvîşite ale peripterului doric — Parthenonul şi ale templului ionic — Erehteionul.

Reconstrucţia oraşului Millet, înfăptuită prin anul 479 î.e.n., dezvoltă experienţa de sistematizare « regulată » bazată pe o reţea rectangulară de străzi făcută de arhitectul Hippodamos în oraşele greceşti Pireu şi Turia. In perioada clasică s-a dezvoltat deplin şi tipul locuinţei antice greceşti.

3. *Elenistică* (ultimul pătrar al sec. IV — sec. I î.e.n.), după cuceririle lui Alexandru Macedon, în epoca formării imperiului mondial, al decăderii sale şi formării monarhiei elenistice-orientale, în care timp clasa cetăţenilor liberi ai oraşelor îşi pierde importanţa.

In această perioadă, în arhitectura greacă încep să predomine elementele decorative, în care pătrund elementele orientale. Accentuarea diferenţierii de clasă a societăţii duce la creşterea deosebirilor dintre tipurile de locuinţe. Pe de altă parte, arhitectura greacă se răspîndeşte departe peste hotarele ţării.

In Egipt, Asia Mică, Siria şi alte ţări ia naştere o arhitectură originală, care îmbină tradiţiile locale cu modelele greceşti; se construiesc nenumărate oraşe de tip « regulat »; ordinul se foloseşte pentru realizarea unor porticuri şi peristiluri cu multe coloane, fapt pentru care ordinul se simplifică şi devine mai schematic.

Arhitectura greacă antică (ca şi toată arta antică) poartă caracterul limitării sociale: democraţia sclavagistă antică a fost o democraţie numai pentru cetăţenii născuţi liberi. Alături de clădiri minunate existau jalnicele ergasterii — ateliere - închisori în care munceau robii.

Cu toate acestea, moştenirea arhitecturii antice greceşti, ale cărei modele minunate de măiestrie artistică sînt pătrunse de suflu realist, a avut o influenţă profund progresistă asupra dezvoltării ulterioare a arhitecturii mondiale. Clasicii marxismului au preţuit foarte mult importanţa artei greceşti antice.

Arhitectura **Romei antice** s-a format la început pe baza culturii etruscilor (popoare ce locuiau pe teritoriul Italiei de la începutul primului mileniu î.e.n.). Moştenitoare a arhitecturii antice greceşti, Roma republicană şi imperială a adus multe inovaţii sistemului ordinelor, în planificarea « regulată » a oraşelor, în prelucrarea tipului locuinţei greceşti. Cerinţele sociale ale uriaşului stat sclavagist şi ale imensei sale capitale au fost cu mult mai complexe decît ale Greciei antice; de asemenea, concentrarea unor mijloace materiale foarte mari în mîinile statului şi ale aristocraţiei au dat naştere unor noi tipuri de construcţii, folosirii unor noi sisteme de construcţie şi unor materiale noi. Apariţia « betonului roman », însuşirea şi perfecţionarea largă a construcţiilor de arce, bolţi şi cupole, ce au permis să se realizeze acoperirea unor mari deschideri, au deschis arhitecţilor romani posibilităţi de compoziţie pe care nu le-au cunoscut predecesorii lor. Nivelul înalt al măiestriei tehnice inginereşti a constructorilor romani s-a manifestat în clădiri complexe de cele mai variate tipuri: apeducte aeriene, reprezentînd arcade puternice deasupra cărora treceau canale de alimentare cu apă, amfiteatre şi circuri imense (Colliseum pentru 50.000 spectatori, secolul I î.e.n.), teatre (teatrul lui Marcellus, secolul I î.e.n.), terme (băi publice şi centre de gimnastică) ce închid nenumărate săli foarte mari acoperite cu bolţi (termele lui Caracalla, primul pătrar al secolului III î.e.n.), temple acoperite cu cupole (Pantheonul, primul pătrar al sec. II), bazilici (bazilica lui Maxenţiu, cu bolţi încrucişate, sec. IV), numeroase arcuri de triumf (Roma, arcul lui Titus, Sever, Costantin, sec. I—IV, arcul de la Ancona, Benevent şi alte oraşe), vaste palate imperiale cu parcuri

palatul lui Domiţian pe Palatin, sec. I, palatul fortificat al lui Diocleţian de la Split, sfîrşitul sec. III şi începutul sec. IV) şi multe altele. Modele strălucite de ansambluri arhitectonice au fost forumurile, complexe de clădiri guvernamentale, religioase şi publice în centrul oraşelor (forum Romanum, forumul lui Traian etc.). O atenţie deosebită era acordată planului şi decoraţiei încăperilor interioare. Ideea forţei militare de stat a Romei a fost exprimată în caracterul masiv şi pompos al clădirilor monumentale ale imperiului, în folosirea largă a colonadelor imense de diferite ordine, în exagerarea scării diferitelor clădiri şi a detaliilor lor. Contradicţiile sociale adînci care măcinau societatea sclavagistă romană au dat naştere unor contraste puternice în domeniul arhitecturii locuinţelor: alături de construcţiile vilelor luxoase şi ale palatelor bogătaşilor, precum şi de tipul de locuinţă cu peristil dezvoltat mai tîrziu (modelele cele mai caracteristice s-au păstrat la Pompei), în Roma au crescut raioane întregi de cocioabe în care locuiau cei săraci.

Monumente de arhitectură romană s-au păstrat, nu numai în metropolă, ci şi în toate provinciile imperiului (podul-apeduct de la Gard, în Franţa, un complex imens de temple la Baalbek în Siria, o serie de clădiri în Spania şi multe altele).

In colonii s-au construit oraşe mari cu o sistematizare «regulată»: Timgad, Palmira (secolele II—III); în aceste oraşe se construiesc străzi şi colonade monumentale.

Ajungînd în cele mai reuşite opere ale sale la o mare expresivitate şi desăvîrşire tehnică, arhitectura romană a recurs adesea la un patos fals şi superficial, la efecte pur exterioare. Trăsăturile eclectismului şi alte indicii ale decăderii arhitecturii romane au început să apară cu mult înaintea decadenţei Imperiului Roman, care a marcat sfîrşitul orînduirii sclavagiste, în locul căreia s-a format o nouă orînduire socială — feudalismul. Odată cu naşterea noilor relaţii sociale în cadrele vechii societăţi, în Imperiul Roman se formează arhitectura creştină timpurie, care la început prelucrează şi dezvoltă vechile tipuri de construcţii adaptate la noile cerinţe.

Arhitectura **societăţii feudale** a elaborat tipuri caracteristice de construcţii. Castelele fortificate ale marilor feudali şi palatele orăşeneşti ale seniorilor feudali se deosebeau puternic printre locuinţele jalnice ale ţăranilor sau meseriaşilor şi micilor tîrgoveţi.

In societatea feudală, religia a fost forma dominantă a ideologiei, iar biserica, «sinteza şi consfinţirea supremă a regimului feudal existent» (F. Engels, Războiul ţărănesc german)*); de aici rezultă importanţa excepţională pe care o capătă în arhitectura acestei societăţi clădirile religioase: biserici, catedrale, abaţii — în Europa Occidentală — moschee, minarete — în ţările orientului musulman etc. Din secolul al XII-lea încep să se dezvolte oraşele şi cultura orăşenească ce decăzuseră în prima perioadă a feudalismului.

Primele monumente ale arhitecturii feudale au fost palatele, folosind bolţile şi cupolele pe mari deschideri, cît şi arcele ogivale, realizate în statul Persan al Sasanizilor (secolele III — VI).

O etapă importantă în dezvoltarea arhitecturii o constituie **arhitectura bizantină.** In capitala Imperiului Roman de Răsărit — Constantinopole — în scopul întăririi autorităţii noului stat şi proslăvirii religiei de stat care devenise creştinismul, se realizează clădiri grandioase: biserici, palate, fortificaţii etc. Arhitectura bizantină a atins apogeul în secolul al VI-lea în vremea lui Justinian. Insuşindu-şi moştenirea arhitectonică a trecutului, arhitecţii bizantini au perfecţionat arta clădirilor acoperite cu cupole, creînd un stil arhitectonic independent, mai ales în clădirile bisericeşti monumentale, dintre care cea mai mare este catedrala Sf. Sofia din Constantinopole, acoperită de o cupolă cu o deschidere de 31,4 m (arhitecţii Antonius din Tralles şi Isidor din Millet). Un rol important în arhitectura bizantină l-a avut prelucrarea tradiţiilor arhitecturii orientale din Asia Mică, Siria etc. S-au dezvoltat arcade pe coloane (ale căror arce se sprijină pe imposte deasupra capitelului coloanelor). Către secolul al VIII-lea se elaborează (posibil pe baza modelelor caucaziene) şi se răspîndeşte foarte mult tipul de biserică în cruce şi acoperită cu cupole. Monumente de arhitectură bizantină au fost realizate şi în Italia (biserica San Vitale şi alte biserici din Ravenna, secolul al VI-lea).

Arhitectura **ţărilor slave de sud.** Monumente importante de arhitectură au fost realizate în perioada primului imperiu bulgar (679—1018) în capitala Plisco (palatul mare şi mic, bazilica). In epoca celui de al II-lea imperiu bulgar (1185—1396) s-au realizat opere arhitectonice originale, ca de exemplu biserica Sf. Ioan din Mesembria (Nesebîr). Clădirile monumentale de piatră manifestă în motivele de compoziţie şi decoraţie o înrudire apropiată cu arhitectura celorlalte popoare slave ale Peninsulei Balcanice şi cu arhitectura rusă. Chiar şi exemplele de mai tîrziu ale arhitecturii de lemn bulgare sînt foarte apropiate de arhitectura de lemn rusă, ucraineană sau a celorlalte popoare slave (locuinţele din oraşele Koprivştiţa, Plovdiv, Tîrnovo, etc.). In tîrgurile (oraşele comerciale) bogate ale Dalmaţiei, dezvoltate graţie poziţiei lor favorabile, au fost create construcţii arhitectonice interesante: biserica Sf. Donat în Zadara etc. Formele arhitecturii dalmate au avut o influenţă importantă asupra arhitecturii Renaşterii timpurii din Veneţia.

In ţările feudale ale **Orientului apropiat**, ce se aflau către secolul al VII-lea în zona expansiunii arabe, au apărut tipuri originale de clădiri de cult, de palate şi de locuinţe, oglindind în imaginile şi formele lor arhitecturale (arce în formă de potcoavă, gravură ornamentală bogată, nişe, cupole, etc.) trăsăturile culturii naţionale a acestei ţări şi influenţa cultului musulman (moscheea, mausoleul, palatele, caranvanseraiurile din Damasc, Ierusalim, Cairo, Beirut etc.).

O arhitectură originală a fost creată în această perioadă în **Spania** (aşa-numita arhitectură mauritană — moscheea din Cordova, secolele VIII—X, palatul Alhambra din Grenada, secolele XIII—XIV, etc.).

Foarte importantă şi adînc originală este arhitectura popoarelor Asiei sudice şi Asiei orientale.

In **India**, în primul mileniu î.e.n. au fost elaborate tipuri originale ale clădirilor de cult budiste şi brahmane: *stupa* — arhivă de relicve (o semisferă masivă, avînd la partea superioară relicvariul, ca de exemplu stupa din Sanci), temple terestre şi în peşteri (*ceaitia* — construcţie alungită, împărţită în interior prin două rînduri de coloane, cu plafon în formă de cală, *vihare* — mînăstire; mai tîrziu — templele înalte în formă de turn, *şikhara* şi *vimana* — cu plafonul în trepte). Se construiesc complexe de palate grandioase. Arhitectura Indiei se distinge prin bogăţia compoziţiei, prin formele plastice şi prin bogăţia neobişnuită a decoraţiei sculptate mai ales în secolele XII—XIII (templul din Kadjuraho, în jurul anului 1000, templul din Tandjore, secolul al XIV-lea, etc.).

Monumente minunate de arhitectură apropiate de arhitectura Indiei au fost create în **Indonezia.** Cel mai important este stupa grandioasă din Borobudur, în insula Java.

Arhitectura **Chinei** a creat pe lîngă construcţii de cult şi palate, o serie de construcţii de apărare (marele zid chinezesc, construit pentru prima dată în secolul al III-lea î. e. n., etc.) poduri şi drumuri. Tipurile principale alearhitecturii monumentale au fost: porţile de onoare (aşa-numitele pai-lu) ridicate în memoria marilor evenimente, pagodele în formă de turn (clădiri de cult) ce constau în suprapunerea unui mare număr de etaje asemenea cu colţurile acoperişului curbate în sus (de exemplu pagoda «Frumuseţea dragonului») şi templele. In arhitectura civilă au avut o mare importanţă palatele imperiale compuse dintr-un mare număr de clădiri aşezate de obicei simetric, urcînd pe o serie de terase succesive, înconjurate de împrejmuiri de piatră bogat profilate. Un exemplu strălucit al construcţiei de palate îl constituie complexul palatului imperial din Pekin (secolul al XV-lea). Arhitecţii chinezi foloseau cu abilitate peisajul natural şi adesea creau unul artificial. Grădinile chineze şti, dispuse în compoziţii voit neregulate, avînd iazuri, podeţe dantelate, grote artificiale, ruine, pavilioane, grupe pitoreşti de arbori şi luminişuri, au avut o mare influenţă asupra formării aşa-nu-

*) K. Marx. şi F. Engels, opere, vol. 8, p. 128. ed. rusă.

mitului stil de grădini englezeşti, răspîndit în Europa către secolul al XVIII-lea. Un interes de asemenea excepţional îl reprezintă arhitectura chineză populară de lemn, ce se distinge printr-un caracter original şi prin realizări artistice deosebit.

Feudalismul în ţărilor occidentale ale Europei (format către secolele X—XI) a determinat apariţia unor tipuri caracteristice de clădiri publice şi de cult: castelul cu turnuri şi ziduri întărite, primăria (de asemenea cu turn), catedrala orăşenească, mînăstirea sau abaţia.

In secolele X—XI, în condiţiile fărîmiţării feudale din diferitele ţări ale Europei, pe baza condiţiilor locale a apărut o arhitectură originală aşa-numită **romanică** în al cărui proces de formare au fost folosite tradiţiile construcţiilor romane tîrzii, realizările arhitecturii creştine timpurii şi bizantime şi arhitectura popoarelor slave din peninsula Balcanică (mai ales ale arhitecturii bulgare timpurii). O influenţă importantă asupra formării arhitecturii romanice au avut-o exemplele arhitecturii popoarelor Transcaucaziei; mai ales în Armenia şi Georgia au apărut pentru prima oară tipurile şi modelele principale ale arhitecturii bisericeşti care s-au răspîndit într-o serie de ţări ale Europei centrale şi apusene. Un rol însemnat pentru aceasta l-a avut şi faptul că, avînd reputaţia unor meşteri iscusiţi ai arhitecturii de piatră, constructorii armeni erau chemaţi adesea în diferite ţări europene.

Cele mai însemnate dintre şcolile arhitecturii romanice din **Franţa** au fost: cea burgundă, acvitană şi normandă (catedrala şi abaţia Cluny, biserica St. Stephan din Cannes, biserica St. Sernin din Toulouse). In **Germania,** monumente importante de arhitectură romanică au fost create de şcoala saxonă (biserica Mihail şi Godehard în Hildesheim). Nenumărate monumente foarte diferite ale arhitecturii romanice au fost create în **Italia.** Cele mai importante dintre acestea sînt: catedrala din Pisa, biserica San Miniatto din Florenţa.

Mînăstirilor romanice le sînt caracteristice curţile interioare înconjurate de arcade cu ordine. Construcţiile boltite şi arcadele, la început grele şi apăsătoare, devin cu timpul din ce în ce mai zvelte.

In legătură cu creşterea populaţiei oraşelor, interioarele marilor catedrale devin din ce în ce mai spaţioase şi mai înalte.

La sfîrşitul secolului al XI-lea şi începutul secolului al XII-lea, în **Franţa** se formează elementele unui nou stil — **goticul** — care se dezvoltă, devenind sistemul arhitectonic cel mai important al Europei Occidentale medievale. Folosind noi mijloace constructive — transmiterea împingerii bolţilor prin arcuri de sprijin (arcbutanţi) unor stîlpi de rezistenţă dinafara clădirii (contraforţi) — constructorii au căpătat posibilitatea de a acoperi mari deschideri şi de a uşura la maximum zidăria clădirii. Creînd compoziţii variate pe înălţime, arhitecţii medievali au exprimat cu o limpezime excepţională în arhitectura catedralelor gotice, tendinţa clădirii spre înălţime, iluzia «ruperii» sale de lumea pămîntească, ceea ce corespundea sarcinii de a influenţa masele în spiritul ideologiei religioase a bisericii şi statului feudal.

«Arhitectura greacă oglindeşte o conştiinţă senină, veselă, cea maură — tristeţea, cea gotică — extazul divin; arhitectura greacă este o zi senină, însorită, cea maură un crepuscul luminat de stele, iar cea gotică zorile zilei» spune Engels *).

Arhitectura gotică a făurit arsenalul bogat de detalii decorative, în care se remarcă o înaltă măiestrie a prelucrării pietrei. Cele mai strălucite opere gotice se caracterizează prin trăsăturile unui realism specific, în special în extrem de variatele sculpturi ce reprezintă scene din viaţa de toate zilele, evenimente istorice, etc. Monumente excepţionale ale arhitecturii gotice bisericeşti au fost create în secolele XII—XIV în oraşele Franţei (catedrala Notre-Dame şi S-te Chapelle din Paris, catedralele din Chartres, Reims, Amiens, biserica abaţiei din St. Denis etc.). In această epocă, goticul este stilul predominant şi în alte ţări vest-europene — Germania (catedrala din Köln, Ulm etc.), Anglia (catedrala din Lincoln etc)., Italia (catedrala din Milano etc.).

Sistemul gotic a căpătat în fiecare din aceste ţări un specific naţional şi a elaborat o serie de particularităţi locale în mijloacele şi formele de expresie arhitecturală.

Avîntul economic al oraşelor din nordul Italiei a ridicat la sfîrşitul secolului al XIV-lea o forţă nouă — burghezia — care a păşit la luptă împotriva regimului feudal şi ideologiei lui. Lupta burgheziei oraşelor împotriva feudalilor, clerici şi laici, marchează începutul epocii Renaşterii, care a constituit, după definiţia lui Engels, «cea mai mare revoluţie progresivă din cîte trăise omenirea pînă atunci»... **). In această luptă, drept armă ideologică a servit mişcarea umanistă, care a rupt cu formele religioase, morale şi juridice medievale, sprijinindu-se pe moştenirea renăscută a antichităţii şi propovăduind, în cadrul relaţiilor burgheze în dezvoltare, libertatea personalităţii, independenţa ei de prejudecăţile dogmatismului bisericesc şi de bunul plac al puterii feudale. De tendinţa de a «renaşte» pe baze noi principiile şi formele antice clasice sînt pătrunse şi căutările noii arhitecturi. Acest proces s-a produs cu atît mai uşor, cu cît tradiţiile antichităţii romane nu se stinseseră niciodată complet în arhitectura italiană (chiar şi în perioada gotică).

Oraşele Italiei de Nord şi Toscanei — printre care un rol înaintat l-a jucat Florenţa — au fost centrele primei renaşteri (dela 1419 pînă la sfîrşitul secolului al XV-lea). Programele arhitectonice predominante nu mai sunt castelul fortificat al feudalului sau mînăstirile catolice, ci locuinţa orăşanului bogat, vila sa dinafara oraşului, diferitele clădiri publice şi municipale — primăria, spitalul, orfelinatele — şi chiar şi construcţiile de cult, ale căror forme şi compoziţii rup cu imaginile şi formele goticului.

Bazele arhitecturii Renaşterii au fost puse de Filippo Brunelleschi, care a încoronat catedrala florentină Santa Maria del Fiore cu o cupolă (1420—36) ce mai poartă încă semnele tradiţiei gotice şi a construit bisericile San-Lorenzo, San-Spirito şi capela Pazzi, în ale căror imagini limpezi şi optimiste se oglindesc clar tendinţele umanismului florentin.

Brunelleschi a creat, de asemenea, şi un nou tip de clădire publică — orfelinatul — folosind în compoziţie arcadele pe coloane, ce şi-au găsit apoi o largă dezvoltare în toată arhitectura Renaşterii. Un model de palat al marii burghezii florentine îl constituie palazzo Medici-Riccardi (arhitect Michelozzo). Cu toate că mai păstrează unele trăsături gotice, faţada sa a căpătat de acum o nouă imagine arhitectonică; curtea, înconjurată de arcade, este caracteristică pentru construcţiile de acest tip din perioada primei Renaşteri.

Cel mai mare teoretician şi arhitect a acelei vremi, L. B. Alberti, a început, în 1446, construcţia palatului Rucellai, a cărui faţadă, fragmentată prin ordonanţe de pilaştri şi brîie orizontale, a folosit drept model pentru faţadele palatelor de mai tîrziu. Alberti şi continuatorii săi creează compoziţii clare şi armonioase, ce se deosebesc radical de înfăţişarea încîlcită şi complicată a goticului. O mare importanţă pentru trecerea către arhitectura apogeului Renaşterii l-a avut palatul din Urbino (al arhitectului dalmat Luchian din Vrana — Luciano da Laurana, 1468). Curtea sa cu arcade se depărtează de acum mult de imaginile arhitecturii gotice medievale.

La sfîrşitul secolului al XV-lea şi începutul celui de al XVI-lea, odată cu decăderea oraşelor- comune din nordul Italiei şi cu ridicarea statului papal, centrul activităţii arhitectonice se deplasează la Roma. Puterea papală foloseşte acum cultura şi arta umanistă, formată în cursul secolului al XV-lea în scopul preamăririi dominaţiei sale. Cel mai mare arhitect al apogeului Renaşterii (prima jumătate a secolului al XVI-lea) D. Bramante, a construit la Roma o bisericuţă — Tempietto — şi măreţele grădini ale Vaticanului, iar mai tîrziu a elaborat proiectul grandioasei catedrale Sf. Petru, a cărei construcţie nu a reuşit s-o înfăptuiască. Urmaşul său la proiectarea catedralei Sf. Petru a fost Raffael, care a creat, de asemenea, şi un nou tip de palate şi vile (vila Madama, palazzo Pandolfini, etc.).

*) K. Marx. F. Engels, Opere, vol. 2, p. 63. ed. rusă.

**) K. Marx, F. Engels, Opere alese, vol. II, pag. 53. Ed. P.M.R.,

Резюме статей журнала

О НЕКОТОРЫХ КУЛЬТУРНО-ОБЩЕСТВЕННЫХ СООРУЖЕНИЯХ ПОСТРОЕННЫХ В БУХАРЕСТЕ В 1953 Г.

Проф. арх. Х. Майку

В порядке выполнения обширной программы строительства, намеченной партией и правительством для повышения материального благосостояния и культурного уровня народа, в 1953 году в Бухаресте был осуществлен ряд строек культурного и спортивного характера, ознаменовавших крупный шаг, сделанный румынской архитектурой вперед, по пути социалистического реализма.

Эти стройки, среди которых наиболее важными являются парк культуры и спорта имени 23 августа, кинотеатр «Дружба народов» и летний театр в парке имени Николае Бэлческу, законченные в рекордные сроки — всего 5—6 месяцев, — первые шаги на пути претворения в жизнь идеи ликвидации контраста между центром и окраинами и, в тоже время, крупный вклад в дело социалистической реконструкции столицы.

При проектировании этих строек был выдвинут в первую очередь вопрос идейного содержания, широко демократического характера, который должны выражать произведения архитектуры.

Автор статьи производит критический анализ этих работ, указывая на существующие недостатки и предлагая средства устранения подобных недостатков в будущем.

О ДИСКУССИИ ПО ВОПРОСАМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ МАШИННО-ТРАКТОРНЫХ СТАНЦИЙ.

Арх. И. Гика-Будешть

В статье проанализированы некоторые важнейшие вопросы, по которым проводились прения в рамках дискуссии, организованной Союзом архитекторов РНР по вопросам проектирования машинно-тракторных станций.

Эти вопросы, правильное разрешение которых имеет огромное значение для проектирования новых социалистических сельскохозяйственных единиц, следующие: выбор подходящего места; максимальное удовлетворение технических требований производства; прочность и экономичность экзекуции; нахождение архитектурной формы, которая должна быть близка и понятна народу и гармонично сочетаться с природным окружением.

Автор статьи уделяет особое внимание вопросам архитектурной пластики, указывая, что необходимо бороться с пережитками функционалистических и формалистических тенденций, проявляющихся еще при проектировании отдельных МТС, и ликвидировать противоречие между стройками чисто практического значения и теми, которые считаются архитектурными, — противоречие, типичное для космополитической буржуазной архитектуры.

Вопрос проектирования ансамблей МТС имеет исключительную важность, потому что речь идет о стройках, которые отражают новый, социалистический дух в жизни нашего села, и которые должны способствовать развитию нашего сельского хозяйства, одно из важнейших заданий, намеченных постановлением августовского пленума ЦК РРП 1953 года.

В СВЯЗИ С РАЗРАБОТКОЙ ТИПОВЫХ ПРОЕКТОВ СТРОИТЕЛЬСТВА СТОЛОВЫХ

Арх. Н. Порумбеску

Статья посвящена анализу разработки типовых проектов для строительства столовых, которое намечено провести в широких масштабах в РНР.

Анализируя программу и решения, которые были предложены различными авторами эскизных типовых проектов для столовых, автор указывает, что, вообще, эти работы отличаются правильным учетом практических условий научным разрешением вопросов работы и движения, разрешением технических вопросов; но эти факторы не подчинены заботе о раскрытии при помощи архитектурных форм нового идейного содержания. Почти во всех работах заметно преобладание функциональных факторов над композиционной идеей, которая пытается приспособиться к функции при помощи компромиссов.

Уделяя техническим вопросам преобладающую роль над архитектурным творчеством, авторы не сумели создать полноценные архитектурные композиции.

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕПЛАНИРОВКИ СТОЛИЦЫ В ЗАКОНАХ, СОПРОВОЖДАЮЩИХ ОРГАНИЧЕСКИЙ УСТАВ ВАЛАХИИ

Арх. Т. Эволчану

В историческом развитии Бухареста, Органический устав 1830 года, составленный в период управления русского генерала Павла Кисселева, знаменует важный момент. Автор статьи указывает идеи и мероприятия, содержащиеся в законодательстве, сопровождающем Органический устав Валахии, в связи с перепланировкой Бухареста. Более широко проанализирована, главным образом, первая глава закона, озаглавленного «Устав по здравоохранению, украшению и блюстительству порядка в городе Бухаресте», который содержит принципы планировки Бухареста (ограничение городской территории, установление сети главных улиц и расширение слишком узких улиц, расчистка и выравнивание берегов Дымбовицы, установление внешних и внутренних рынков и т. д.), а также и меры, предлагаемые для осуществления этих принципов. Автор показывает также, в какой мере эти мероприятия были осуществлены на практике. В заключение Устав вносит предложения по реконструкции города, принципы, которые легли в основу создания бухарестских бульваров.

Intreprinderea Poligrafică nr. 4, — Bucureşti

SUMAR

Prof. arh. H. Maicu
Despre unele construcţii social-culturale realizate în Bucureşti în anul 1953
pag. 1

Arh. I. Ghica-Budeşti
Pe marginea dezbaterii în legătură cu proiectarea staţiunilor de maşini şi tractoare
pag. 12

Arh. N. Porumbescu
In legătură cu studiile pentru proiecte tip de cantine
pag. 21

Arh. T. Evolceanu
Principiile pentru sistematizarea Capitalei cuprinse în legiuirile care însoţesc Regulamentul Organic al Ţării Romîneşti
pag. 28

CRONICA
Discuţie de creaţie asupra arhitecturii industriale
pag. 32

DICŢIONAR
Arhitectura
pag. 34

СОДЕРЖАНИЕ

Проф. арх. Х. Майку
О некоторых культурно-общественных сооружениях, построенных в Бухаресте в 1953 г.
стр. 1

Арх. И. Гика-Будешть
О дискуссии по вопросам проектирования машинно-тракторных станций
стр. 12

Арх. Н. Порумбеску
В связи с разработкой типовых проектов строительства столовых
стр. 21

Арх. Т. Эволчану
Принципы перепланировки столицы в законах, сопровождающих Органический устав Валахии
стр. 28

ХРОНИКА
Творческое обсуждение по вопросу промышленной архитектуры
стр. 32

СЛОВАРЬ
Архитектура
стр. 34

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR
DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA, BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel: 6.13.31

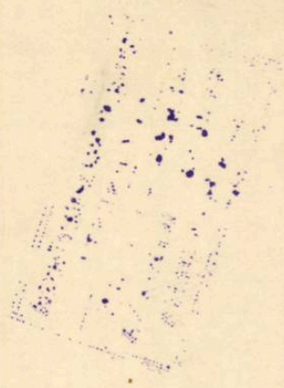

Lei 10 —

E 1689

KAT

REFERÁLVA

ARHITECTURA RPR

Institut. de Documentare Tehnică
BUCUREȘTI
ÖSSZE - CSERE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - OBMEN

Országos Műszaki Könyvtár
BUDAPEST

4
1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R. ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

4

1954

TULADOMA

Construcţia de locuinţe, problema centrală a arhitecturii sovietice

Prof. arh. *G. GUSTI*

Spre sfîrşitul anului trecut, o delegaţie a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. a vizitat U.R.S.S., răspunzînd invitaţiei Uniunii Arhitecţilor Sovietici. Am avut astfel prilejul să luăm contact nemijlocit cu măreţele şi multilateralele realizări ale popoarelor sovietice, pe ale căror meleaguri răsar primele construcţii ale comunismului.

In cele 31 zile petrecute în Uniunea Sovietică am vizitat minunatele oraşe sovietice Moscova, Tbilisi, Erevan, Soci, Kiev, Leningrad, oraşe deosebit de variate prin poziţia lor geografică, prin climă şi peisaj, prin relief şi altitudine, prin mărime şi tradiţii arhitecturale.

Cu toată diversitatea de imagini proprii fiecărui loc, peste tot, privirea noastră a fost impresionată de unul dintre aspectele comune şi caracteristice tuturor oraşelor sovietice. In toate raioanele, atît în cartierele centrale cît şi în cele periferice se înalţă nenumărate şantiere de construcţii profilînd pe cer pădurea lor de schele şi de macarale. Intr-un avînt constructiv general se ridică construcţii tot mai multe, mai frumoase şi mai confortabile, locuinţe, clădiri social-culturale sau administrative, completînd golurile, închegînd şi desăvîrşind înfăţişarea cheiurilor şi magistralelor, a noilor cvartale şi raioane ale oraşelor. Grija pentru om, preocuparea centrală şi permanentă a Partidului Comunist şi a guvernului Uniunii Sovietice, grija pentru satisfacerea nevoilor crescînde, materiale şi culturale ale oamenilor sovietici, se oglindeşte vădit şi în această uriaşă activitate constructivă, în care greutatea specifică o deţin construcţiile de locuinţe.

Numai la Leningrad, unde nu se mai văd urmele asediului de peste 900 zile, se construiesc anual 350 000 m² suprafaţă de locuit; la Kiev — unde nu am mai întîlnit decît o singură casă de locuit avariată, deşi a fost aproape jumătate distrus de către barbarii fascişti — se vor asigura pînă în 1960 locuinţe corespunzătoare pentru întreaga populaţie a oraşului; iar la Moscova, în care în ultimii 4 ani s-au dat în folosinţă 2 866 000 m² suprafaţă locativă, s-a prevăzut construirea anuală a aproape 1 000 000 m² suprafaţă de locuit.

Aceste cîteva cifre ne dau o imagine grăitoare despre ritmul uriaş al campaniei de construcţii şi despre felul în care se materializează directivele Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. cu privire la cel de al 5-lea plan cincinal al Uniunii Sovietice, în care se prevede:

« Pentru îmbunătăţirea continuă a condiţiilor de locuit ale muncitorilor şi funcţionarilor, să se extindă prin toate mijloacele construirea de locuinţe. Să se prevadă în planul cincinal un vast program de construcţii de locuinţe de către stat, sporindu-se în acest scop investiţiile capitale, aproximativ de două ori în comparaţie cu cincinalul precedent. In oraşe şi aşezări muncitoreşti să se dea spre folosinţă, pe linia construcţiilor de stat, noi case de locuit cu o suprafaţă totală de circa 105 *milioane metri pătraţi ».*

Acest gigantic avînt constructiv, care rezultă din însăşi natura orînduirii sovietice, din acţiunea legii economice fundamentale a socialismului, asigură nu numai o dezvoltare nestăvilită a forţelor de producţie, dar tot-

odată o creştere continuă a nivelului de viaţă materială şi culturală a oamenilor sovietici. Desfăşurîndu-se în această direcţie, construcţia de locuinţe din Uniunea Sovietică se caracterizează, nu numai prin rapiditatea execuţiei şi volumul uriaş construit, ci şi prin creşterea neîntreruptă a calităţii sale. Intr-adevăr, prin trecerea societăţii sovietice spre orînduirea comunistă, prin ridicarea neîncetată a bunăstării şi nivelului cultural al celor ce muncesc, oamenii sovietici au devenit mai exigenţi şi în ceea ce priveşte condiţiile de locuit, atît din punct de vedere al confortului — ca desăvîrşire tehnică şi artistică a interiorului — cît şi în ceea ce priveşte măiestria în înfăţişarea faţadelor clădirilor şi a ansamblurilor arhitecturale.

★

Arhitectura sovietică consideră construcţia de locuinţe ca problema sa centrală. Pentru rezolvarea ei în cele mai bune condiţii sînt mobilizaţi, se întrec şi se sprijină în muncă toate institutele de proiectare de oraşe, institutele ştiinţifice ale Academiei de Arhitectură, filialele Uniunii Arhitecţilor Sovietici, precum şi institutele de învăţămînt de arhitectură. In strînsă colaborare cu muncitorii constructori, cu diferiţi specialişti şi tehnicieni, cu oameni de ştiinţă, artişti plastici şi proiectanţi de parcuri şi grădini, cu sprijinul larg al celor ce muncesc, al întreprinderilor beneficiare şi de construcţii, al autorităţilor sovietice, arhitecţii îndeplinesc cu măiestrie şi entuziasm sarcinile de cinste ce le-au fost încredinţate, ridicînd arhitectura clădirilor de locuit pe culmi tot mai înalte.

Inarmaţi cu metoda realismului socialist, întemeindu-se pe principiile profund umaniste ale socialismului şi încadrîndu-se în avîntul întregii culturi sovietice, în permanentă dezvoltare, arhitecţii sovietici desăvîrşesc an de an teoria şi practica arhitecturii locuinţelor. In activitatea lor ei resping orice dogmatism, orice şablonizare, adaptînd permanent creaţia arhitecturală nevoilor concrete, tot mai variate ale oamenilor sovietici, elaborînd planuri care să poată satisface tot mai mult şi în mai bune condiţii cerinţele locuitorilor, clădind locuinţe care să contribuie la ridicarea continuă a nivelului de trai al întregii societăţi sovietice.

Pentru atingerea acestui ţel, arhitecţii sovietici elaborează o gamă variată şi bogată de tipuri de locuinţe, corespunzătoare necesităţilor de locuit, specifice oraşelor mari, mijlocii sau mici, aşezărilor muncitoreşti sau satelor colhoznice, diverselor regiuni atît de deosebite ca altitudine, climă, tradiţii, de pe întinsul ţării sovietice.

Tipizarea înaintată în proiectarea şi execuţia clădirilor de locuit constitue una din trăsăturile de bază ale arhitecturii sovietice. Ea constituie chezăşia îndeplinirii cantitative şi calitative a uriaşelor şi variatelor sarcini puse constructorilor şi arhitecţilor, în acest sector, aşa cum s-a indicat de altfel şi la cel de al XIX-lea Congres al P.C.U.S.

Numai prin tipizare se poate asigura o înaintată industrializare a construcţiei, o puternică dezvoltare a mecanizării şantierelor, rapiditatea în execuţie, reducerea preţului de cost, creşterea confortului şi a expresivităţii construcţiei în interior şi exterior, precum şi posibilităţi multiple de compoziţie a ansamblului arhitectural. Importanţa deosebită ce se acordă întocmirii proiectelor tip se reflectă în faptul că cei mai talentaţi arhitecţi şi constructori sovietici consideră ca o sarcină de cinste rezolvarea problemelor legate de tipizarea clădirilor de locuit, cercetînd multiplele laturi ale acestui domeniu, pentru a-l ridica la un nivel tot mai înalt.

Acum cîţiva ani încă, aplicarea unor proiecte tip, limitate ca număr, nu putea cuprinde şi problema complexă a construcţiei ansamblurilor oraşului; astăzi putem vorbi de o cotitură în această privinţă în institutele de proiectare din U.R.S.S. Se acordă o grijă deosebită pentru elaborarea şi fundamentarea metodologiei proiectării complexe a oraşelor cu clădiri tip, proiectare ce se sprijină pe serii practic nelimitate, care pot asigura variaţia şi totodată unitatea arhitecturală (organizatorică, constructivă, de expresie) atît a oraşului, cît şi a cartierului sau a cvartalului.

Astfel, noile serii de clădiri tip se bazează pe următoarele principii:

1. O serie de blocuri tip este constituită din gruparea diferită a unui număr foarte limitat de secţiuni tip, avînd acelaşi principiu de distribuţie, de confort şi aceeaşi caracteristică constructivă şi arhitecturală. Prin urmare, seria are ca elemente de bază clădirile şi nu secţiunile.

2. Gruparea în ansamblu arhitectural a blocurilor tip prezintă o variată gamă de posibilităţi de compoziţie, datorită faptului că majoritatea blocurilor se pretează la juxtapunere (printr-o simplă aşezare în variantă a ferestrelor semisecţiunii extreme). Astfel, blocurile tip pot fi aşezate în compoziţie: independente, juxtapuse sau legate prin articulaţii, fie cu ajutorul unor elemente bloc de legătură — de înălţime şi aspect diferite — fie cu elemente de arhitectură minoră (portale, galerii, porticuri, etc.).

Este de la sine înţeles că aceste sisteme amplifică capacitatea de adaptare a seriei, creindu-se totodată posibilităţi multiple de compoziţie a ansamblului arhitectural. Ghiprogor (Institutul de proiectare a oraşelor) din Moscova a sintetizat într-un album exemplificator întreaga metodologie de compoziţie şi asamblare, cu soluţii variate de grupare pe străzi şi pe cvartale.

3. In opoziţie cu proiectarea de pînă acum, cînd seria avea un număr relativ redus de blocuri tip, seria actuală cuprinde o gamă bogată şi complexă de blocuri tip. Astfel, Ghiprogor a redactat o ultimă serie compusă din 22 proiecte tip, cu care se pot satisface compoziţii complexe, iar institutul de proiectare din Kiev utilizează 14-20 tipuri într-o serie. O astfel de serie cuprinde blocuri cu număr chiar diferit de caturi, variate ca volum, aspect, rol în compoziţie, orientare şi funcţiuni interioare social-obşteşti. De exemplu, Ghiprogor a prezentat, în cadrul ultimei serii complexe, blocuri diferenţiate în 3 grupe după numărul caturilor, în 3 grupe după forma în plan (liniară, colţ şi în U), în 2 grupe după orientare (est-vest şi nord-sud), în 2 grupe după aşezarea scărilor (la stradă sau spre curte) şi cu variante de instituţii sociale la primul cat (locuinţe, creşe, grădiniţe, magazine, etc.). Seria de bază cuprinde de asemenea şi variante bazate pe aceleaşi secţii principiale, dar cu alternative de sisteme constructive, (materiale, mecanizare) şi de instalaţii.

Moscova — Clădirea înaltă de pe cheiul Kotelniceski
Autori: arh. *A. K. Rostkovski*, arh. *D. N. Ceciulin*

4. O aceeaşi serie cuprinde, pentru aceleaşi clădiri, diferite variante de faţadă, nu din punct de vedere al stilului, ci ca rezolvare a expresiei plastice, prin distribuirea diferită a unor aceloraşi elemente sau detalii, limitate şi specifice seriei. Astfel, prin aşezarea variată a cîtorva tipuri de balcoane, bovindouri, vitrine, ferestre, prin stabilirea unor variaţii în ritmul şi accentele plastice ale faţadei, seria se îmbogăţeşte şi capătă nemărginite posibilităţi de mînuire; acest lucru înlesneşte proiectantului realizarea unor multiple şi bogate compoziţii, fără a fi împiedicat ca pînă acum de posibilităţile reduse, specifice seriilor vechi.

5. Unitatea de stil, unitatea arhitecturală şi constructivă a seriei este obţinută prin întrebuinţarea variată a unui număr bogat — dar totuşi limitat — de elemente constructive şi decorative, ce fac parte integrantă din serie.

Inafară de faptul că proiectarea — în special a clădirilor cu puţine caturi (2—5 caturi)—se foloseşte în mod obligator de Catalogul unional de elemente şi detalii unificate (întocmit de Comitetul de construcţie de pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.), fiecare serie mai dispune şi de un catalog propriu, cu elemente şi detalii suplimentare speciale.

6. Trebuie, însă, subliniat că mînuirea unei serii de blocuri tip, nu împiedică şi elaborarea unor proiecte speciale, cu caractere de unicat, necesare pentru a crea în compoziţia ansamblului anumite accente deosebite.

Cu toate că tipizarea în proiectare este obligatorie şi larg generalizată, ea nu are totuşi un caracter absolut, fetişist. Mulţi arhitecţi şi ateliere elaborează pentru proiecte speciale serii şi tipuri proprii, în cadrul indicilor omologaţi; astfel, cum am constatat în atelierul din Mosproiekt condus de arh. Zaharov, laureat al premiului Stalin şi secretar al Uniunii Arhitecţilor Sovietici, se proiectează cu o serie proprie un ansamblu de clădiri cu 12-14 caturi pe magistrala de 13 km lungime ce porneşte din Piaţa Roşie spre şoseaua Varşoviei. Un exemplu mai modest este acela al clădirii unicat proiectată de arh. A.I. Miminoşvili, pe o stradă secundară din Tbilisi, pentru care a fost distins cu premiul Stalin.

Am dat aceste exemple din care rezultă că tocmai pentru a înlesni progresul se admite excepţional şi folosirea de tipuri proprii sau propuneri de tipuri ameliorate. Aceasta, însă, nu constituie o regulă şi, în general, se luptă pentru folosirea cît mai largă a tipizării, împotriva proiectării « cu bucata ».

Lupta împotriva şablonizării şi pentru o satisfacere cît mai deplină a cerinţelor oamenilor sovietici, se oglindeşte şi în varietatea distribuţiei interioare şi a dimensiunilor apartamentelor; cu toate că predomină apartamentele cu

Moscova — Locuință pe str. Balșaia Kalujskaia

Moscova — Strada Gorki

Stalingrad — Strada Păcii

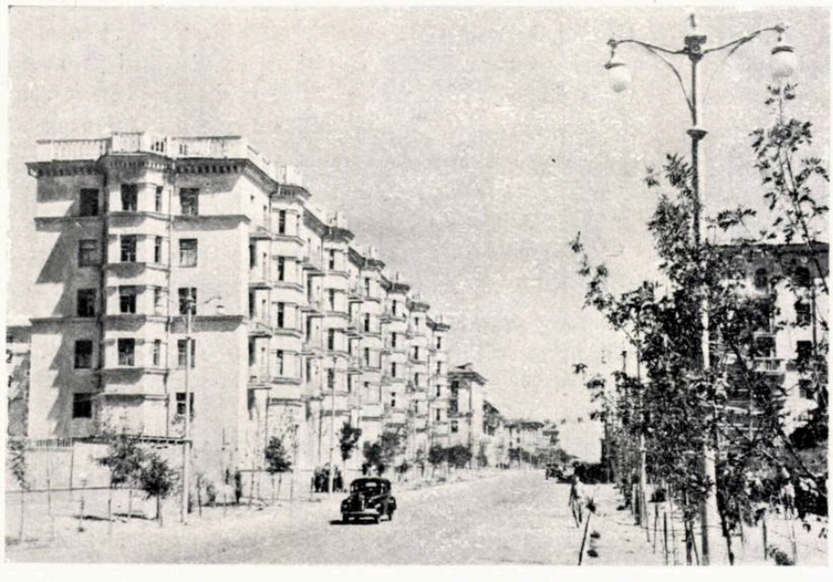

2-3 încăperi de locuit, se construiesc totuși și apartamente ce cuprind între 1-5 camere. De exemplu, institutul Kievproiekt aplică, în conformitate cu necesitățile și experiența ce o are, o proporție de:

circa 5—6% apartamente de 1 cameră;
60—65% apartamente cu 2 camere (Mosproiekt se limitează la 50—60%);
25% apartamente cu 3 camere;
4—10% apartamente cu 4 camere.

Apartamente cu 5 camere se aplică excepțional. Aceste procente trebuie reținute și analizate comparativ cu directivele pe baza cărora noi proiectăm astăzi și care preconizează 70—75% apartamente cu două camere și admit doar excepțional apartamente de o cameră.

Pentru apartamentele cu același număr de încăperi, seriile de proiecte tip sovietice prevăd suprafețe variate—mari, mijlocii sau mici — avînd în vedere necesitățile diferitelor unități familiale, predominînd totuși apartamentul construit cu o suprafață mică și mijlocie (bineînțeles pentru o suprafață locuibilă maximă). In special, în ultimul timp, se atribuie 32—34 m² suprafață locuibilă pentru un apartament de 2 camere și 48—50 m² suprafață locuibilă pentru un apartament cu 3 camere, tinzîndu-se către limita inferioară, în special la clădirile cu puține caturi. Aceste cifre reprezintă suprafețe evident mai mici decît suprafețele secțiunilor tip 1954 din țara noastră; consider că în elaborarea viitoarelor secțiuni tip această problemă a suprafețelor locuibile trebuie încă analizată și studiată cu toată atenția și cu spirit de răspundere.

Cu toată preocuparea de soluționare economică a locuințelor și de reducere a suprafeței construite, în planurile sovietice se prevăd totuși, pe lîngă încăperile de locuit, și spații de circulație comode, precum vestibuluri, holuri interioare, degajamente și oficii prevăzute cu dulapuri și cămări, pentru a mări cît mai mult confortul. Dimensiunile camerelor de locuit coboară uneori, cînd este necesar chiar și sub 3 m lățime sau depășesc 6 m în adîncime, ceea ce nu împiedică ca și aceste camere să fie plăcute de locuit și ușor de mobilat. Bucătăria este redusă ca suprafață; în noile tipuri elaborate la Kiev se atribuie 7,00 m² (față de 6,00 m² din tipurile anterioare), iar Lenproiekt acordă o suprafață sporită de 8—9 m².

In special, în ultimul timp şi cu precădere la clădirile cu puţine caturi, se tinde la reducerea adîncimii încăperilor, respectiv a întregii clădiri, fapt determinat de o mai judicioasă folosire a mecanizării şi de o reducere a consumului de fier.

In ceea ce priveşte camera de baie şi W.C.-ul, întreaga opinie publică şi profesională este de acord că aşezarea lor în interiorul apartamentului şi cu ventilarea nemecanizată (prin coş) constituie cea mai bună soluţionare a problemei, privită multilateral (confort, economie, aspectul faţadei), chiar şi la clădirile cu puţine etaje şi indiferent de climă. Aceasta nu împiedică, însă, ca atît Academia de Arhitectură, cît şi arhitecţii din unele regiuni cu climă subtropicală ale Uniunii Sovietice să-şi pună sarcina întocmirii unor tipuri de locuinţe în care, în anumite cazuri, aceste încăperi să fie direct luminate şi aerisite.

In această problemă, Uniunea Arhitecţilor din R.P.R. şi C.S.A.C. au sarcina ca prin studii, anchete şi experimentare să definitiveze soluţionarea acestei probleme în specificul climatic al ţării noastre, curmînd astfel discuţiile ce au loc în cercuri destul de largi, fie ale arhitecţilor, fie ale beneficiarilor.

Aceeaşi luptă pentru perfecţionarea proiectării construcţiilor de locuinţe şi împotriva aplicării dogmatice a unor norme sau principii se duce în U.R.S.S. şi pe plan tehnic constructiv. Se studiază şi se aplică cu curaj şi cu multă iniţiativă variate sisteme şi metode constructive, fie pentru a valorifica mai bine condiţiile şi posibilităţile locale, fie pentru a găsi noi căi în vederea îmbunătăţirii, ieftinirii sau accelerării execuţiei clădirilor.

Astfel, la Moscova, în cartiere diferite, am vizitat două şantiere ale unor clădiri cu multe etaje, fiecare din acestea construindu-se totuşi pe baza unor metode cu totul opuse. Pe şantierul de pe artera nordică Pervaia Mesceanskaia, se ridică un prim ansamblu de construcţii prefabricate. Avînd înălţimi între 10—14 caturi, cele 3 clădiri grupate sunt constituite dintr-o carcasă prefabricată (stîlpi, grinzi, planşee) din elemente de beton armat, executate pe şantier, cu nodurile rigidizate prin bulonare şi sudare, greutatea maximă a pieselor atingînd pînă la 5 tone; zidurile de cărămidă sînt autoportante pe înălţimea primelor 6 etaje, cele de mai sus rezemîndu-se pe grinzi.

Moscova — Noi locuinţe pe str. Novo Pesceanaia

Minsk — Noi locuinţele pe str. Sovetskaia

Leningrad — Locuinţe pe Bd. Kirov

Secţiuni tip de locuinţe pentru oraşele Bielorusiei

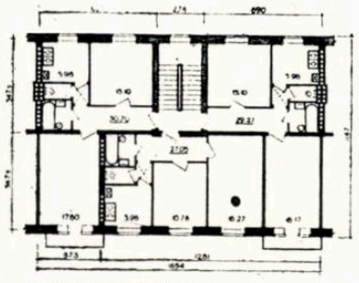

Secţiune frontală 2—2—2
Supr. de locuit = 87,02 m²
Cubaj = 626,06 m³
K_2 = 7,19

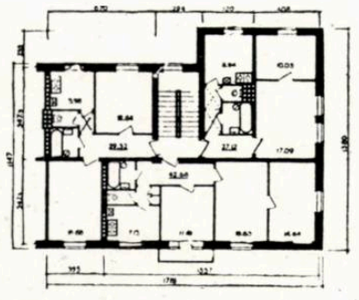

Secţiune de colţ 2—3—2
Supr. de locuit = 99,12 m²
Cubaj = 711,18 m³
K_2 = 7,17

Secţiuni tip de locuinţe pentru Georgia

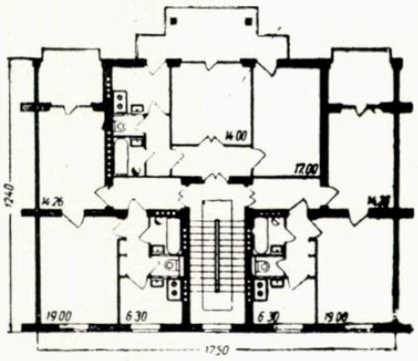

Secţiune 2—2—2
Supr. de locuit = 102,2 m²
Cubaj = 856,0 m³
K_2 = 8,35

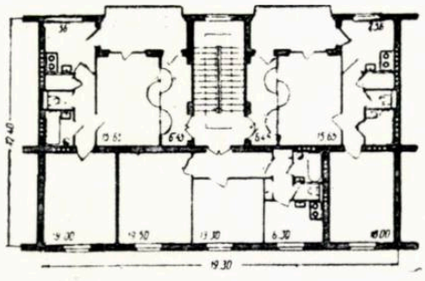

Secţiune 2—2—2
Supr. de locuit = 97,52 m²
Cu baj = 783,3 m³
K_2 = 8,0

Secţiuni tip de locuinţe pentru regiunea Kiev

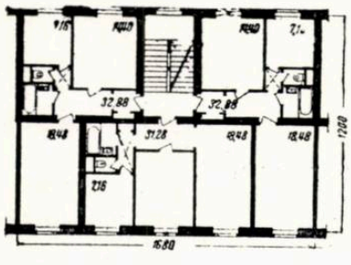

Secţiune 1 — P. 2—2—2
Supr. de locuit = 97,04 m²
Cubaj = 698,54 m³
K_2 = 7,20

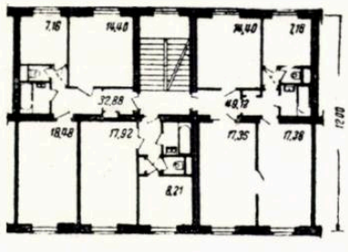

Secţiune 2 — P. 1—2—3
Supr. de locuit = 99,92 m²
Cubaj = 698,54 m³
K_2 = 6,99

Secţiuni tip de locuinţe pentru R.S.S. Letonă

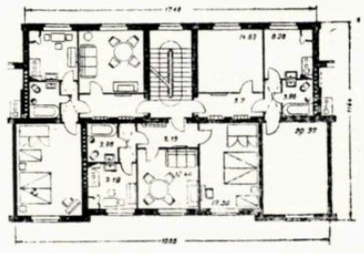

Secţiune lineară 2—2—2

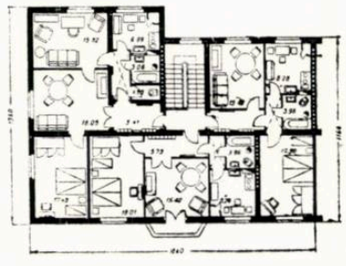

Secţiune de colţ 3—2—2

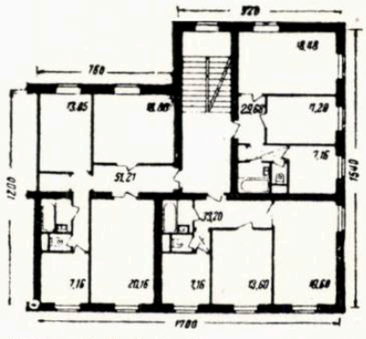

Secţiune 8 T. 2—2—3
Supr. de locuit = 114,09 m²
Cubaj = 829,29 m³
K_2 = 7,27

Şantierul din noul raion de sud-vest al Moscovei, în spatele Universităţii Lomonosov, cuprinde un grup de clădiri cu o înălţime de 10 — 16 caturi şi face parte dintr-un ansamblu destinat corpului didactic al Universităţii. Autorul, arh. I. B. Bielopolski, laureat al premiului Stalin, a aplicat aici numai parţial prefabricarea (fundaţii, planşee, panouri, blocuri sani-tehnice, etc.), elementele purtătoare fiind constituite pe toată înălţimea din ziduri de cărămidă (de la 3,5 la 2 cărămizi grosime).

Din verificarea şi compararea datelor ce vor rezulta din aceste două experienţe pe plan mare, constructorii sovietici vor trage concluzii valabile pentru desfăşurarea viitoarei campanii de construcţie.

Clădirile cu puţine etaje aplică, de asemenea, variate sisteme constructive. Secţiunile tip cele mai noi prevăd ca elemente purtătoare, fie stîlpi, fie ziduri longitudinale, fie ziduri transversale; în mod curent este însă aplicat tipul cu un singur zid median longitudinal — pentru clădiri cu 3—5 caturi, şi cel cu ziduri transversale — pentru clădiri cu 2—3 caturi. Se consideră că soluţia cu 3 ziduri paralele purtătoare constituie schema constructivă cea mai convenabilă din punct de vedere al rezistenţei şi al reducerii numărului elementelor constructive, precum şi ca simplificare a procesului execuţiei, atît pentru terenul slab şi neuniform compresibil al Leningradului, cît şi pentru structura de loes cu tasări posibile, a terenului ucra-

inean. Această soluție permite totodată o mare maleabilitate în distribuirea apartamentelor și asigură indici foarte favorabili în special pentru apartamentele cu suprafață mică, care sînt cele mai frecvente.

In legătură cu această problemă, trebuie arătat că din cauza interpretării greșite a documentării sovietice, și din lipsa unor studii științifice, proiectarea nu a putut primi o îndrumare justă, pierzînd cel puțin 6 luni prin încercarea de a se impune o unică soluție constructivă, cu 4 ziduri purtătoare longitudinale, cu o tehnicitate nerealizabilă. Deabia la începutul acestui an, pe baza unor noi studii, s-a putut alcătui o primă grupă de secții tipizabile cu un sistem constructiv bazat pe ziduri transversale purtătoare și care asigură o mare economie de fier precum și utilizarea unei mecanizări reduse, corespunzătoare nivelului nostru industrial actual.

Tot în această ordine de idei este de amintit că în Uniunea Sovietică, cu tot înaltul nivel general de mecanizare, se ține seama și de condițiile speciale locale în ceea ce privește determinarea sistemului constructiv. Folosirea prefabricării înaintate în ansamblul realizării investițiilor nu împiedică cîtuși de puțin utilizarea pe plan local chiar și a planșeelor de beton armat monolite, atunci cînd condiții obiective o impun (nivel tehnic limitat al execuției, nevoia de rigidizare în regiuni seismice, etc.).

Trebuie menționate, îndeosebi, măsurile riguroase ce se iau pe plan constructiv în regiunile seismice. Pe baza unor norme obligatorii, se elaborează soluții constructive pe zone, ce merg pînă la impunerea planșeelor monolit și la limitarea strictă a numărului etajelor. Astfel, Erevanul, capitala Armeniei Sovietice, al cărui plan director prevede în viitor o populație de 450 000 de locuitori, găsindu-se într-o zonă de seismicitate de gradul 8—9, are limitat numărul caturilor la maximum 5, fără a se considera că această limitare a înălțimii ar putea periclita «caracterul socialist» al orașului. Consider că este și de datoria noastră de a analiza atent înălțimea pe care o propunem pentru orașele ce le proiectăm, prevăzînd înălțimi cît mai corespunzătoare condițiilor și posibilităților noastre și ferindu-ne de excese.

In ce privește numărul caturilor, cu toate că în orașe se tinde în general la o înălțare a clădirilor, pentru a mări densitatea de locuire și a reduce densitatea de construire pe teritoriu, corespunzător necesităților economice și sociale ale orașului socialist, totuși arhitecții sovietici țin seama de condițiile speciale care determină variația și limitarea numărului de caturi.

Astfel, institutul de locuințe al Academiei de Arhitectură a U.R.S.S.S. recomandă o medie de 2—3 caturi pentru clădirile din orașele industriale și o înălțare la 5—6 caturi numai pentru marile orașe și capitale de regiuni sau republici. Luptînd împotriva gigantomaniei, a uniformizării înălțimii construcțiilor și a unei greșite înțelegeri a economiei în dauna caracterului propriu al fiecărui oraș sau cartier, arhitecții sovietici consideră că înălțimea clădirilor trebuie să varieze, nu numai după mărimea și importanța orașului, dar chiar și după așezarea clădirii pe teritoriul orașului, după importanța străzii, după rolul arhitectural al clădirii, după relieful solului.

Tbilisi — Locuință
Autor arh. *A. I. Miminoșvili*

Cu toate că direcția principală a tuturor studiilor urmărește o creștere a înălțimii medii a construcțiilor în orașe, aceasta nu împiedică și o preocupare susținută în vederea întocmirii de proiecte pentru clădiri cu puține caturi și chiar cu un singur cat, de tip familial. Importanța ce se acordă pe întreaga economie acestor categorii de locuințe — avînd fiecare un volum mic, dar totalizînd un volum construit foarte mare — rezultă și din preocupările revistelor sovietice, precum și din cele ale Academiei de Arhitectură.

In vederea stabilirii celor mai bune tipuri de clădiri de locuit, arhitecții sovietici nu se limitează doar la studii și discuții teoretice, ci trec la experimentarea concretă a unor propuneri, în prealabil amănunțit studiate, supunînd apoi clădirile executate folosinței și criticii ascuțite a oamenilor muncii. Așa, de exemplu, s-au putut verifica în practică clădirile cu multe apartamente pe fiecare cat, așezate dealungul unui coridor central. Aceste soluții nu au fost considerate satisfăcătoare nici de locatari și nici de către Academia de Arhitectură, întrucît creează condiții neplăcute de locuibilitate în comun și un aspect interior nesatisfăcător al coridoarelor. Deasemenea, astfel de clădiri nu pot fi așezate în cvartal decît pe o orientare unică, ventilarea transversală a apartamentelor nu poate fi asigurată și sînt economice numai pentru înălțimi de la

Stalingrad — Locuințe pe strada Lenin

6 caturi în sus. De altfel, Academia de Arhitectură a U.R.S.S. pe baza studiilor și anchetelor, a luat o poziție fermă împotriva tendințelor de exagerare a numărului de apartamente la o scară, preconizînd ca tip de bază soluția cu 3 apartamente pentru clădiri cu 2—5 caturi. Pentru clădiri cu multe etaje se preconizează grupuri de 4—6 apartamente la scară, pe considerente economice bazate pe norma de 2000 m² suprafață de locuit ce trebuie să fie deservită de un lift. Așa, de exemplu, clădirile de 10—16 etaje din spatele Universității Lomonosov (arh. I. B. Bielopolski) cuprind grupuri de 4 apartamente la scară, cu 2 lifturi.

Problema merită să fie studiată și de noi cu toată atenția pentru a ne feri de a aluneca pe o pantă megalomană.

Un alt aspect care trebuie subliniat este grija deosebită ce se acordă confortului tehnic și expresivității artistice a locuinței sovietice.

Din punct de vedere al confortului trebuie arătat că locuințele cu peste 2 caturi ce se construiesc în orașe sînt toate înzestrate cu încălzire centrală; cele ce au peste 5 caturi sînt prevăzute cu ascensor și tub de gunoi (preconizîndu-se ca această măsură să fie aplicată și la clădirile cu 4 caturi, ceea ce n-ar ridica costul construcției, pe întregul oraș, decît cu 1%). Apa caldă este asigurată la baie și bucătărie. Toate încăperile sînt ventilate prin coșuri și se prevede pentru fiecare locuință instalații de lumină electrică, telefon și radio; în ultimul timp, instalația de televiziune apare tot mai frecvent în locuințele oamenilor sovietici.

Din punct de vedere al înfățișării artistice a clădirilor de locuit, arhitecții sovietici manifestă o preocupare deosebită pentru execuția cît mai îngrijită, atît a interioarelor, cît și a fațadelor. O grijă deosebită se acordă înfrumusețării spațiilor comune, de acces și circulație în clădirile de locuit (intrări, portale, vestibuluri, scări, paliere), precum și a celor obștești de la primul cat (magazine, holuri, etc.); fiind considerate reprezentative, prin caracterul lor public, se caută ca printr-o execuție îngrijită să se contribuie la educația artistică și civică a oamenilor muncii, la ridicarea nivelului lor cultural. Finisarea fațadei, preocuparea pentru o îngrijită execuție și o înaltă expresivitate artistică a acesteia, considerarea clădirii terminate ca un element ce va contribui la precizarea noii înfățișări a străzii orașului socialist, constituie aspecte ce trebuie să fie scoase în evidență. Pentru realizarea acestor țeluri se depun strădunțe susținute în vederea fabricării materialelor corespunzătoare și a pregătirii cadrelor calificate, pentru executarea interiorului și în special pentru exteriorul clădirilor de locuit. Astfel, încăperile de locuit ale noilor clădiri sînt îmbrăcate în tapete și pe tavan sînt aplicate profile de ipsos; industria materialelor de construcții, a mobilierului și cea textilă asigură un bogat sortiment de materiale și ornamente prefabricate, precum și mobile, lămpi, covoare, draperii, accesibile gustului și bugetului fiecărui locatar. Fațadele sînt îmbogățite de o serie foarte variată de elemente prefabricate decorative, balustrade, cornișe, brîie, ancadramente, console, profiluri, etc. Sînt de remarcat îndeosebi produsele înaintatelor industrii de ceramică din Kiev și Moscova, ale căror realizări constituie premizele pentru obținerea unor deosebit de frumoase fațade, economice și ușor de executat. De altfel, marile progrese în finisajul clădirilor sînt rodu-

unei colaborări sincere, strînse, dintre proiectant, executant, industria de materiale de construcţii şi institutele ştiinţifice şi experimentale; prin această colaborare se asigură o îmbogăţire şi o îmbunătăţire continuă a sortimentului de materiale corespunzătoare.

In privinţa expresivităţii artistice trebuie subliniată preocuparea permanentă a arhitecţilor sovietici de a oglindi în lucrările lor conţinutul nou al epocii socialismului victorios şi de a asigura exprimarea acestui conţinut de idei într-o formă naţională, prin prelucrarea creatoare a bogatei tradiţii artistice şi arhitecturale a popoarelor sovietice. Cu dragoste şi adîncă înţelegere, arhitecţii cercetează şi interpretează creator toată bogăţia artistică creată de secole de popor. Monumentele istorice, religioase, arta populară, tradiţiile arhitecturale constituie un nesecat izvor de inspiraţie, prelucrat şi transpus în noile clădiri ale oamenilor sovietici. Piatra de tuf, cioplită cu ornamente delicate interpretînd motive naţionale armene sau georgiene, loggii cu colonete şi arcade înalte, înfrumuseţează faţadele clădirilor din Erevan şi Tbilisi.

Placajul de ceramică, cu elemente ornamentale ucrainiene, îmbracă clădirile noi ale Kievului, iar bogatul baroc rusesc, împletit cu sobrietatea clasicismului rus, se oglindeşte în arhitectura noilor clădiri ale Moscovei. Decoraţia nu este aplicată artificial pe faţade; ea intră structural în tectonica construcţiei. Bogăţia şi varietatea ei exclud înzorzonarea, iar sobrietatea cu care este dispusă nu include cîtuşi de puţin sărăcia unui purism de mult depăşit. Modul de a compune plastica faţadelor şi volumele ansamblului, perfecta măiestrie şi cunoaştere a legilor compoziţiei artistice şi tehnicii constructive, fac ca aceste lucrări să constituie exemple minunate.

Pentru astfel de lucrări excepţionale în domeniul construcţiilor de locuinţe, numeroşi arhitecţi sînt distinşi în fiecare an cu premiile Stalin, de la autori ai clădirilor importante, ca de exemplu aceea de pe str. Kalujskaia din Moscova, a arh. academ. I. Joltovski, sau mai puţin importante, cum este clădirea din Tbilisi a arh. A. I. Miminoşvili, despre care am mai vorbit.

*

Cele prezentate în acest articol constituie doar cîteva aspecte culese, cu privire la problema construcţiei de locuinţe, în cele 31 zile petrecute în Uniunea Sovietică. Ca arhitect, consider că vizita delegaţiei noastre nu a constituit pentru noi doar o minunată excursie, ci în acelaşi timp, un nepreţuit sprijin tovărăşesc dat de către arhitecţii sovietici, de către oamenii sovietici.

Bogatele învăţăminte primite şi pe care urmează să le aplicăm creator în activitatea noastră, constituie pentru noi şi pentru cei în mijlocul cărora lucrăm un imbold puternic, ale cărui roade sînt convins că nu vor întîrzia să răsară

Kiev — Locuinţe pe str. Kreşciatik

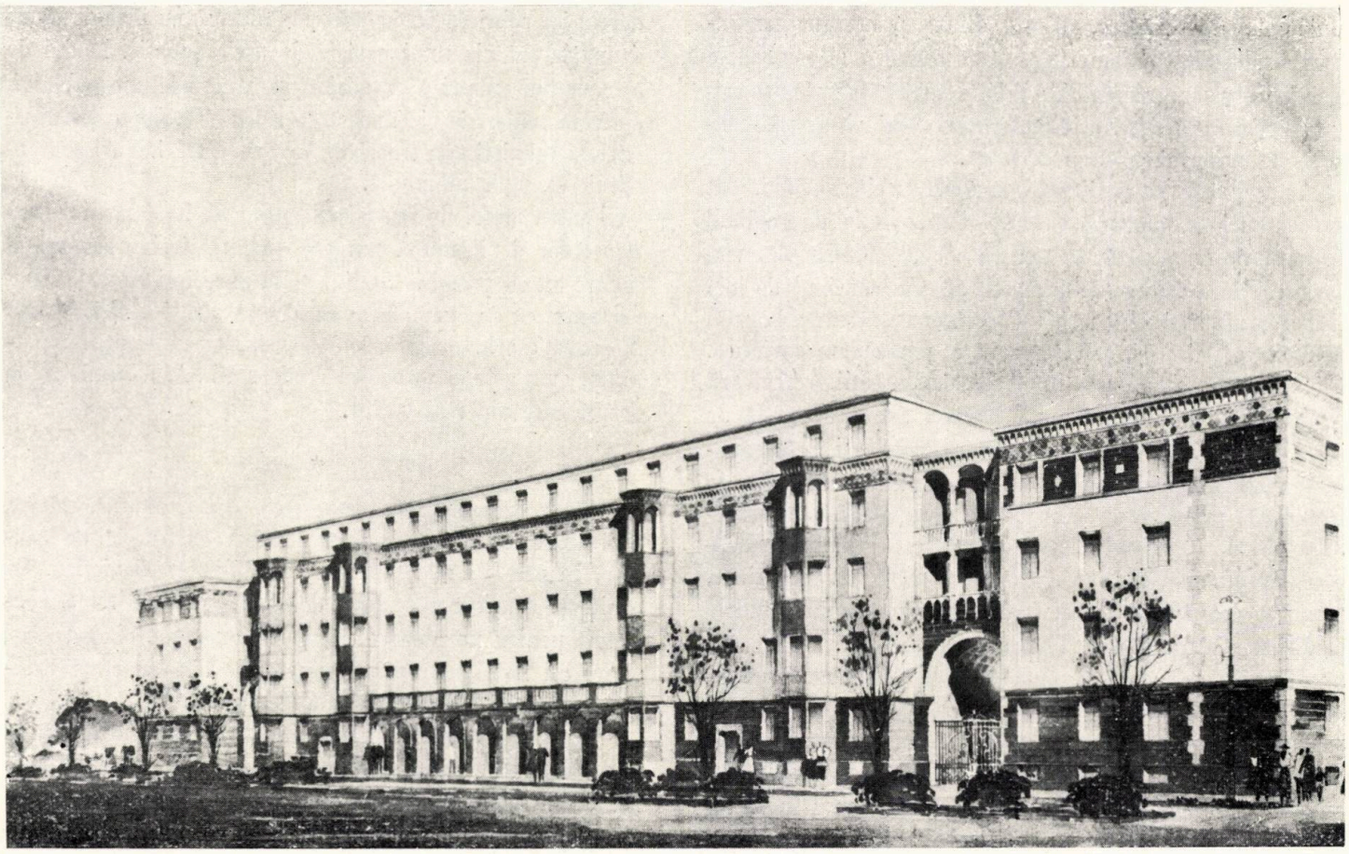

Perspectivă de-a lungul unei străzi
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Prunca*

Cartier de locuinţe în oraşul Roman

Arh. *V. SEBESTYEN*

Datorită ritmului din ce în ce mai accelerat de construire a clădirilor social-culturale şi în special a locuinţelor din ţara noastră, arhitecţii sînt chemaţi să rezolve proiecte de ansamblu a căror amploare crescîndă ridică probleme tot mai complexe.

Pentru a putea, însă, rezolva în condiţii optime problemele ansamblurilor mari, ar fi necesar să avem la bază planurile de sistematizare ale oraşelor noastre, elaborate în conformitate cu profilele economice determinate în mod ştiinţific.

Faptul că pînă în prezent nu am reuşit să elaborăm aceşte planuri de sistematizare, nu trebuie să aibă repercusiuni asupra construcţiilor ce se execută în această perioadă, cînd în republica noastră vechile oraşe se transformă în oraşe noi, socialiste.

Sarcina primită de colectivul brigăzii de tineret din ISPROR de a elabora proiectul pentru primul ansamblu de circa 1000 apartamente în oraşul Roman, a fost cu atît mai grea, cu cît nu am avut un plan de sistematizare după care să ne călăuzim, planul de sistematizare al oraşului Roman întocmindu-se paralel de către un alt colectiv de proiectare.

Datorită unei insuficiente colaborări între cele două ateliere, la început, colectivul nostru nu a reuşit să aprofundeze în suficientă măsură, problemele sistematizării oraşului, mărginindu-se doar la cercetarea posibilităţilor pentru găsirea unui amplasament potrivit primului cvartal de locuinţe. Atacînd problema în mod îngust, am urmărit doar găsirea unui teren de circa 10 ha pe care să se poată executa primele blocuri — fără a fi necesare dărîmări de case — şi care să fie deservit de străzi existente, al căror traseu să se poată încadra în viitorul oraş.

Problema legăturii acestui ansamblu cu oraşul existent şi cu centrul viitorului oraş, precum şi preocuparea de a se realiza, prin primele investiţii, în centrul oraşului, o compoziţie valabilă, a fost însă oarecum neglijată.

Indrumaţi de C. S. A. C., am abandonat prima propunere de amplasare, care se referea la un teren situat pe terasa inferioară a oraşului, unde investiţiile proiectate nu ar fi putut contribui, în primele etape, la dezvoltarea centrului, şi am trecut la elaborarea proiectului pe un teren de pe terasa superioară a oraşului, în imediata apropiere a viitorului centru administrativ. Rezolvarea proiectului pe acest teren implica însă un studiu mult mai complex, care nu putea fi redus la limitele unui cvartal, ci necesita rezolvarea unui întreg sector de oraş.

Abia după trecerea studiului schiţei de sistematizare a întregului oraş în cadrul atelierului nostru s-au creat condiţiile pentru a se trata problema în adevărata ei amploare, rezolvînd în mod armonios şi îmbinînd studiul primului cartier cu studiul de sistematizare al Romanului.

Trebuie să subliniez că legătura strînsă între aceste două probleme nu a fost sezisată de noi de la început; acest fapt a dus la nereuşita primelor studii privind cartierul de locuinţe, studii izolate şi ireale, în care cvartalele nu erau integrate în compoziţia întregului oraş.

S-a căutat ca schiţa de sistematizare a oraşului — care prevede crearea unui oraş nou, socialist, ce se va dezvolta pe vatra actuală a oraşului — să păstreze şi să dezvolte

principiile de organizare valabile ale vechiului oraş. Astfel, se menţine centrul de greutate al oraşului pe terasa superioară de formă triunghiulară, căutîndu-se, în acelaşi timp, obţinerea unei legături intime cu terasa inferioară. Din acest motiv s-a căutat ca piaţa administrativă a oraşului, situată pe cornişa estică, să fie astfel compusă, încît să realizeze o legătură intimă şi o trecere plăcută între cele două terase ale oraşului. Amplasarea a două dotări importante ale oraşului — Sfatul Popular şi teatrul — pe cele două terase, şi legarea acestor două edificii importante, precum şi a pieţelor lor cu ajutorul unei esplanade largi, continuarea bulevardului Republicii pe terasa inferioară a oraşului, precum şi crearea unei noi artere importante — ce va lega parcul oraşului de stadion — vor reuşi în viitor să creeze între aceste două terase acea legătură intimă.

In ceea ce priveşte monumentele arhitecturale valoroase ale trecutului, s-a căutat ca ele să fie puse în valoare, fără ca să domine însă oraşul şi să-i imprime o atmosferă arhaică. Astfel, vechea Episcopie a Romanului a fost încadrată de un parc, pe promontoriul sudic al terasei superioare, urmărindu-se ca ea să intervină în silueta oraşului doar ca un accent secundar, dominante urmînd a fi noile construcţii socialiste ale epocii noastre, ce se vor înălţa în imediata apropiere a acesteia.

De asemenea, s-a urmărit ca sistemul de circulaţie şi compoziţia străzilor să se desfăşoare pe cît posibil pe traseul vechilor străzi, pentru a permite o reconstrucţie lesnicioasă şi treptată a oraşului. Cele trei pieţe importante, dispuse pe direcţiile de sosire ale şoselelor naţionale, vor contribui la crearea unui aspect monumental şi organizat în punctele de acces în oraş, asigurînd totodată o bună repartizare a acestora faţă de perimetrul aglomeraţiei.

Schiţa de sistematizare astfel realizată, nu reprezintă o compoziţie grafică frumoasă, dar, sprijinindu-se pe un studiu amănunţit al problemei, constituie o posibilitate de a realiza un oraş închegat, păstrîndu-se din elementele existente pe cele valabile din punct de vedere plastic şi economic.

Terenul ales pentru construirea primelor cvartale de locuinţe are o suprafaţă de circa 45 ha, fiind limitat spre sud de bulevardul Republicii, spre vest de parcul existent — care va fi păstrat — spre est de panta destul de abruptă ce separă cele două terase, iar spre nord de marginea actuală a oraşului, ce se va menţine şi în viitor. Terenul este sensibil plat, avînd o pantă ce coboară cu circa 2‰ spre bulevardul Republicii.

Prin tema de proiectare şi din datele rezultate din schiţa de sistematizare se cerea executarea de locuinţe cu 4 — 5 caturi pe bază de secţiuni tip avînd 4 apartamente la scară. Secţiunile tip folosite — elaborate în colaborare cu atelierul de tipizări al ISPROR — sînt o adaptare la condiţiile din ţara noastră a secţiunilor tip cu 4 apartamente la scară, utilizate în U.R.S.S. Aceste secţiuni tip au fost elaborate la început pe baza unui sistem constructiv cu ziduri portante transversale, trecîndu-se, în urma recomandărilor C.S.A.C., la sistemul de 4 ziduri portante longitudinale, cu grinzi principale prefabricate, pe deschiderea de 5,60 m, între care se vor monta chesoane întoarse. Secţiunile tip proiectate au avantajul că oferă posibilităţi de prefabricare şi execuţie mai avansate, datorită corespondenţei traveelor de serviciu, avînd însă dezavantajul că nu pot asigura ventilaţia transversală a apartamentelor şi nu pot fi utilizate decît în ipoteza orientării apartamentelor spre est şi vest. Ca indici spaţiali de consum de materiale şi deci ca economie, ele nu diferă de secţiunile cu 3 apartamente la scară, în ipoteza asigurării unui confort similar.

Pentru a se putea crea cvartale de circa 9 ha, cu forme cît mai regulate, compoziţia cvartalelor a fost studiată de la început în ipoteza menţinerii numai a unora din străzile sistemului rectangular existent azi la nord de bulevardul Republicii. S-a propus ca rezolvarea acestor cvartale să se facă pe sistemul alveolar adoptat în U.R.S.S. In primele studii, dotările cvartalului — creşe şi cămine de copii — au fost dispuse în spaţiul verde central, de agrement, al întregului cvartal. De asemenea, s-a căutat să se folosească cît mai mult orientarea favorabilă şi deci

Studiu de ansamblu al cartierului — Variantă
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

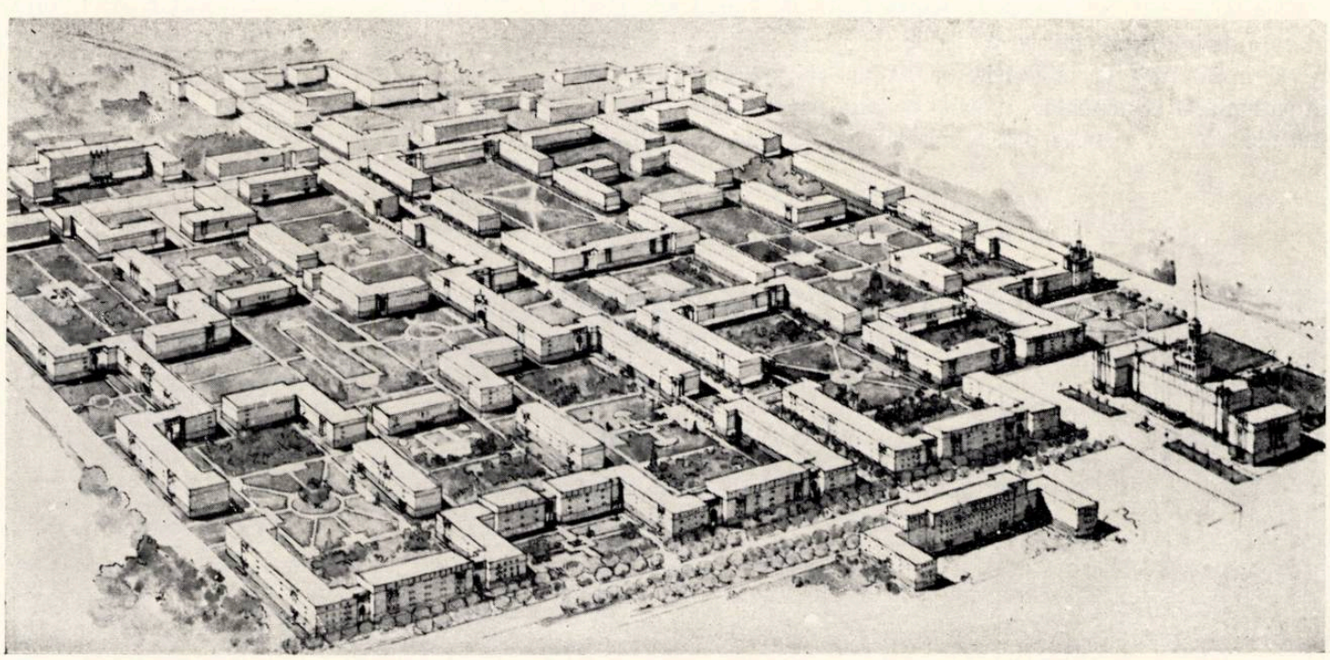

utilizarea secțiunilor cu 4 apartamente la scară, prin crearea incintelor dreptunghiulare, cu latura mare paralelă cu direcția nord-sud. Dar, în aceste studii, nu am ținut seama în suficientă măsură de compoziția și aspectul arhitectural al străzilor, căutînd doar să evităm spărturile prea lungi, fără a închide perspectiva lor de pe stradă cu o construcție. Am evitat fronturile simetrice pe cele două laturi ale străzii și am căutat, pentru ușurarea proiectării și a execuției, utilizarea pe scară cît mai largă a blocurilor identice, fără a ține seama, însă, de necesitățile unui șantier care va lucra cu o mecanizare avansată — de a nu introduce prea multe blocuri în unghi drept.

In urma criticilor și a îndrumărilor primite din partea conducerii ISPROR și a C.S.A.C. am trecut la o compoziție care să elimine deficiențele primelor încercări.

Astfel, s-a trecut la elaborarea unui cvartal în care — pentru a se realiza un aspect monumental și pentru a crea o ordine pe străzile mai importante — fronturile străzilor au fost tratate simetric. Dată fiind utilizarea secțiunilor cu 4 apartamente la scară, la care 50% din apartamente sînt orientate spre interior, alveolele au fost mărite simțitor, ajungîndu-se la dimensiuni de circa 80 pe 140 m, în interiorul cărora au fost dispuse creșele și grădinițele de copii. De asemenea, pentru realizarea unui aspect mai orășenesc, s-a căutat să se înlocuiască sistemul de a proporționa fiecare bloc în parte față de înălțimea sa — ceea ce crea o serie de spărturi dese și neorganizate în frontul străzii — cu sistemul de a construi strada cu un front cît mai închis, realizîndu-se proporțiile necesare și înlăturarea monotoniei, prin retrageri de la alinierea străzii și prin accente de volum.

Cu toate că, prin introducerea acestor modificări, planul de situație a fost îmbunătățit simțitor, soluționarea cvartalului nu putea fi totuși considerată satisfăcătoare, deoarece lipsea, atît o idee dominantă a compoziției, cît și legătura cu schița de sistematizare a orașului; aceasta a făcut ca acest cvartal să se rezume la repetarea unor incinte identice care nu țineau seama, în suficientă măsură, de construcțiile și condițiile existente pe teren.

Abia în ultima fază a studiilor pentru planul de situație care îmbrățișează întreg cartierul, am putut realiza un pas înainte față de proiectele din 1952 și chiar 1953. Ultimul proiect de ansamblu, elaborat pe baza concluziilor trase din schița de sistematizare a orașului și care concretizează toate prevederile acesteia — atît în ceea ce privește dotările necesare bunei funcționări a orașului, cît și prin integrarea sa în oraș și completarea schemei de circulație — credem că reușește să mențină părțile pozitive ale primelor încercări, subordonîndu-le, totodată, unei compoziții de ansamblu. In acest proiect s-a căutat să se creeze în mijlocul cvartalelor o înlănțuire de zone plantate și de agrement care să lege parcul cu strada de cornișă ce desparte cele două terase ale orașului.

Cartierul proiectat are o suprafață totală de 44 ha și este format din asamblarea a cinci secțiuni tip de bază și unele secțiuni speciale pentru terenuri și unghiuri neobișnuite.

Datele caracteristice privind folosirea teritoriului și frecvența utilizării diferitelor tronsoane și dotări sînt următoarele:

Suprafața totală de teren	44 ha	100%
Teren pentru locuințe, alei, zone plantate	26,6 ha	60,5%
Teren rezervat pentru dotări	10,75 ha	24,5%
Drumuri, magistrale	6,7 ha	15,0%

Suprafața locuibilă, calculată pe bază de 36 m² locuibil pe apartament, este de 2840 m²/ha (considerînd suprafața totală de 44 ha) și de 4700 m²/ha (considerînd-o exclusiv la suprafața aferentă locuințelor: 26,6 ha).

Suprafața totală construită (locuințe și dotări) reprezintă 22% din totalul terenului, iar suprafața construită pe teren a locuințelor, raportată la terenul aferent acestora, este de circa 30%.

	4 locuitori de apartament	5 locuitori de apartament
Populația totală	13888	17360
Densitatea brută	315 loc./ha	394 loc./ha
Densitatea netă	530 loc./ha	660 loc./ha

Utilizarea secțiunilor tip:

Secțiune	Apart. la scară	Buc.	%	Suprafața (în m²)		Numărul apartamentelor	
				Unitară	Totală	pe nivel	pe 4 nivele
Liniară	3	111	44	241	26751	333	1332
De colț	3	33	13	281	9273	99	396
Liniară	4	56	22	366	20496	224	896
De colț	4	53	21	405	21456	212	848
Total		253			77976		3472

Roman — Studiu pentru centrul administrativ al orașului — Machetă
Autori: arh. *I. Bedeus-Scharberg*, arh. *V. Sebestyen*, arh. *R. Rău*

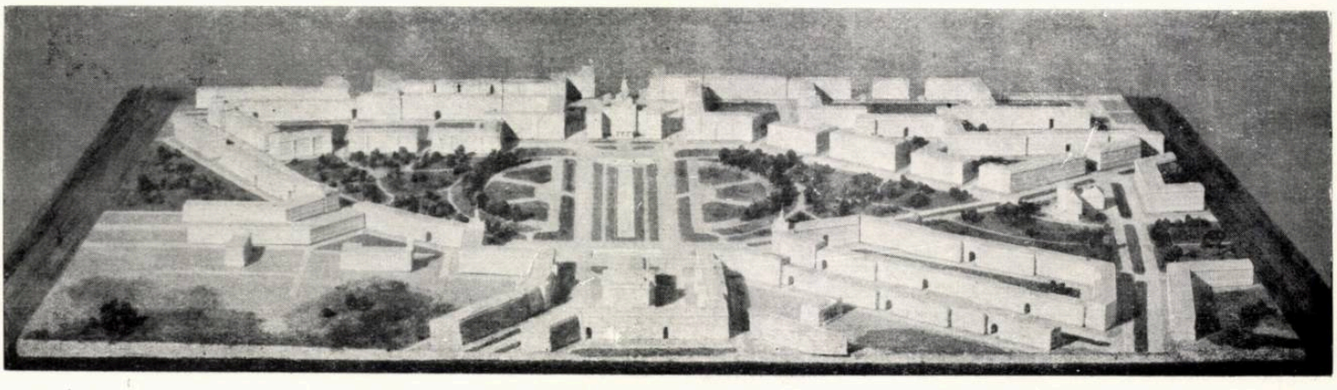

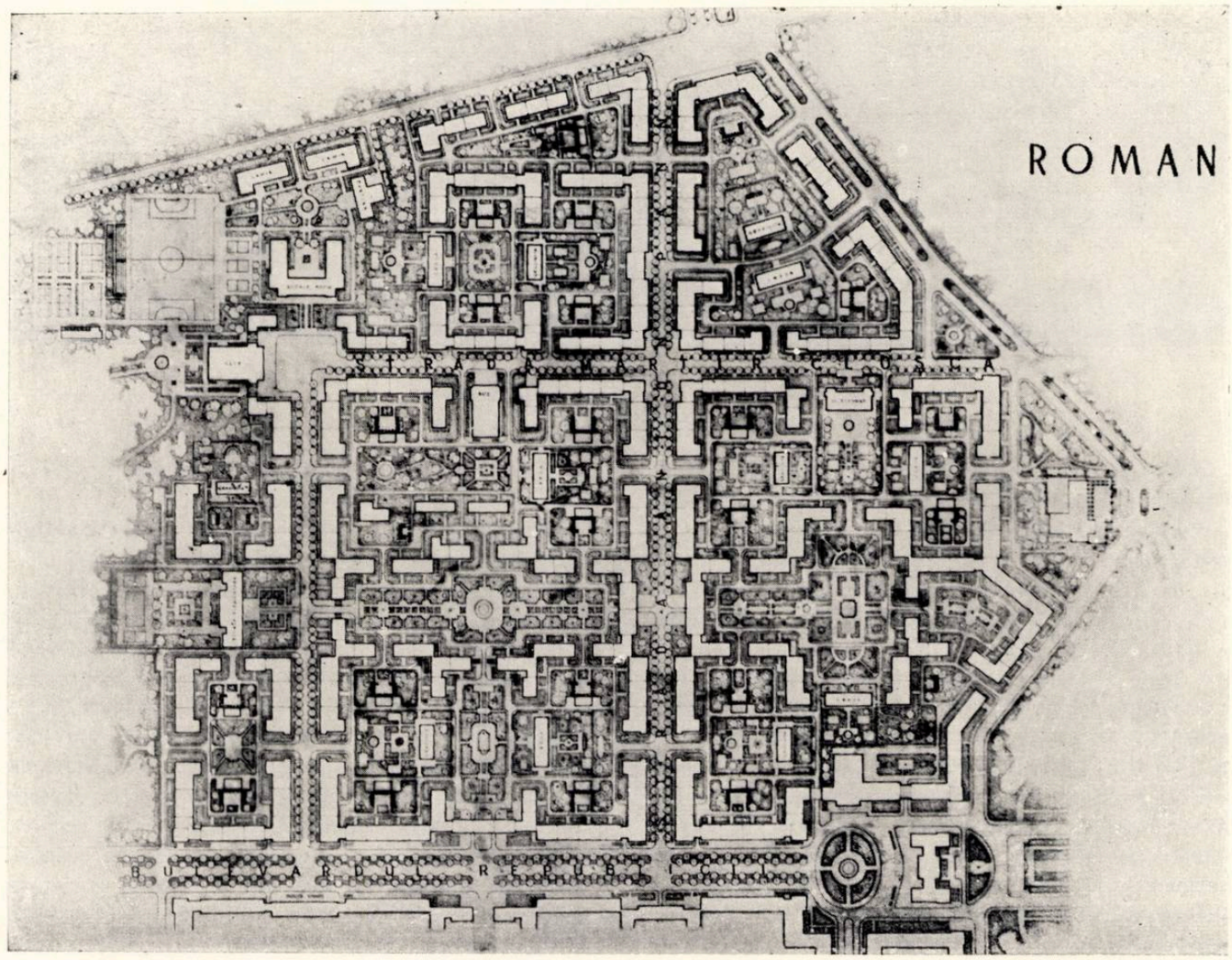

Roman — Studiu pentru planul de ansamblu al cartierului de locuințe
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *C. Frumuzache*, arh. *N. Pruncu*

Dotările prevăzute a se executa în cadrul acestui cartier sînt:

Dotări	Buc.	Supr. constr. (în m²)	Total	Teren afectat (în ha)	Observații
Școala medie .	1	2700	2700	2,7	
Cămine	2	600	1200		
Cantină	1	720	720		
Club	1	1350	1350	0,52	
Baie	1	1000	1000	0,21	
Școală 800 loc.	1	1280	1280	1,08	70—80 locuri pentru 1000 locuitori
Școală 400 loc .	1	600	600	0,65	
Clădiri admin. .	2	—	2745	0,80	
Creșe 88 loc. .	6	540	3240	2,16	31—37 loc. pt. 1000 locuitori; 40 m² teren pe cap de copil
Grădinițe 110 loc.	6	364	2184	2,64	39—47 loc. pt. 1000 locuitori; 40 m² teren pe cap de copil
Blocuri existente	3		1100	—	
Garaje	20	110	2200	—	
Magazine . . .	38	cca 100	3800	înglobate în blocuri	
Total . . .			20319	10,76 = 19% suprafață construită	

S-a urmărit ca dotările principale să fie amplasate în axa de perspectivă a străzilor importante, fără a pierde însă din vedere și justa lor repartizare pe teren. Astfel, în axa străzii paralele cu strada Anton Pann s-a dispus școala medie, iar în axa străzii Martir Cloșca, clubul-cinema al cartierului, urmînd să se amenajeze pe lîngă el și două intrări în parcul orașului. Terenurile sportive, amplasate pentru a putea fi utilizate de școala medie și de club, sînt accesibile și din interiorul parcului, ele făcînd trecerea între terenul afectat școlii și parcul propriu-zis.

Magazinele au fost dispuse în punctele de mare circulație, cum ar fi frontul bulevardului, intersecțiile străzilor mai importante și în special la intersecția străzilor cu zona plantată de circulație pietonieră, ce va lega parcul de cornișa orașului. S-a căutat marcarea acestei axe spre parcul orașului, prin amplasarea unei dotări (școala de 800 locuri), care va avea o tratare arhitecturală diferită față de blocurile de locuit; nu s-a reușit însă și soluționarea în mod satisfăcător a accesului în parc în acest punct.

Compoziția cvartalului urmărește, cum am arătat mai sus, crearea unui front închegat de-a lungul străzii. Astfel,

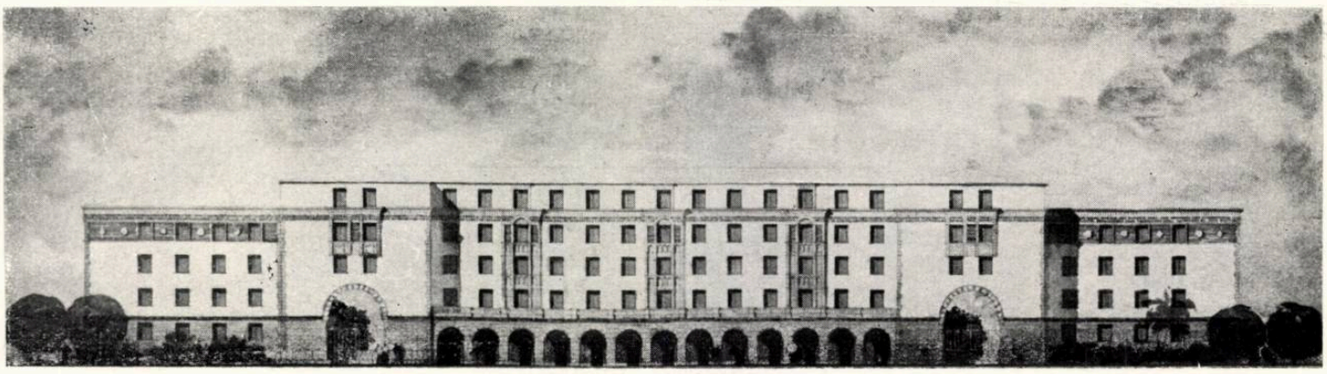

Desfăşurare de-a lungul unei străzi
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

pe str. Anton Pann (perpendiculară pe bulevardul Republicii) s-au utilizat, înafara unor fronturi simetrice şi destul de închise, atît retragerile faţă de aliniament, cît şi alte metode de punere în valoare a unor puncte mai importante ale compoziţiei de ansamblu. Axa compoziţiei, spaţiul central de agrement şi de legătură cu parcul, a fost marcată printr-o retragere de circa 10 m de la aliniament, printr-un arc amplu tratat pe două nivele, care permite accesul în acest spaţiu, şi printr-o supraînălţare cu un nivel a celor două tronsoane centrale. Această lărgire, simetrică pe ambele părţi ale străzii, asigură în acelaşi timp continuitatea compoziţiei şi în celălalt cvartal, pînă la cornişă. Intersecţia străzii Anton Pann cu str. Martir Cloşca a fost marcată printr-o supralărgire creată cu ajutorul decroşurilor rezultate din îmbinarea secţiunilor de colţ cu secţiunile liniare cu 4 apartamente la scară. Prin fronturile continue, realizate prin alipirea blocurilor, s-a căutat să se dea o amploare mai mare, nu numai trecerilor prin blocuri, dar şi intrărilor în interiorul incintelor, pentru a scoate mai bine în evidenţă contrastul între frontul închis al străzii şi spaţiul larg şi primitor al incintelor. Astfel, accesurile în incintele de pe str. Anton Pann sînt marcate, înafară de o distanţare destul de mare a blocurilor (cca 20 m) şi prin loggiile adăugate la capătul construcţiilor, care împreună cu elementele de împrejmuire constituie primul aspect al parcului ce se dezvoltă în interior.

Din discuţiile organizate de cercul din ISPROR al Uniunii Arhitecţilor asupra proiectului prezentat, au reieşit o serie de lipsuri privind compoziţia de ansamblu a cartierului, care este bine să fie subliniate cu ocazia acestei prezentări.

Astfel, trebuie arătat că s-a neglijat de către colectivul nostru să se urmărească crearea unor aspecte mai variate diferitelor străzi. Inafară de bulevardul Republicii, toate celelalte străzi au, în linii mari, acelaşi profil transversal şi prin compunerea fronturilor nu pot fi considerate de importanţă diferită sau cu un caracter specific. Această monotonie şi lipsă de gradare în ceea ce priveşte tratarea străzilor este cu atît mai sensibilă, cu cît nici incintele din cadrul cvartalelor nu au fost concepute ca să ofere o varietate de imagini. Repetarea unor incinte în mod aproape identic a permis, desigur, realizarea cu uşurinţă a unei compoziţii ordonate, dar aceasta pierde mult datorită monotoniei create prin repetarea imaginilor arhitecturale.

Din cauza regimului de construcţie adoptat care creează un front continuu, ajungînd în unele locuri la lungimi de 200—250 m, am căutat o tratare a faţadelor cu accente de volum care să rupă monotonia acestor străzi.

Crearea unui ritm de-a lungul străzilor, prin balcoane suprapuse sau loggii, am considerat-o nesatisfăcătoare, deoarece aceste accente nu pot da, după părerea mea, o variaţie suficient de susţinută în cazul unei desfăşurări aşa de lungi, ele intervenind în compoziţia faţadei doar prin umbrele şi nu prin volumul lor. In cazul de faţă, consider că elementele cele mai potrivite pentru a se realiza o compoziţie armonioasă erau bovindourile, care, pe lîngă un joc de umbre susţinut, pot crea şi o variaţie plăcută prin decroşarea lor faţă de planul faţadei.

Deficienţa esenţială în tratarea faţadelor, relevată cu ocazia discutării proiectului, este că noi nu am urmărit în mod consecvent ruperea monotoniei fronturilor lungi create. Astfel, am menţinut pe toată lungimea faţadelor cornişa la o înălţime constantă, fără a crea întreruperi sau

Perspectivă din interiorul cvartalului
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

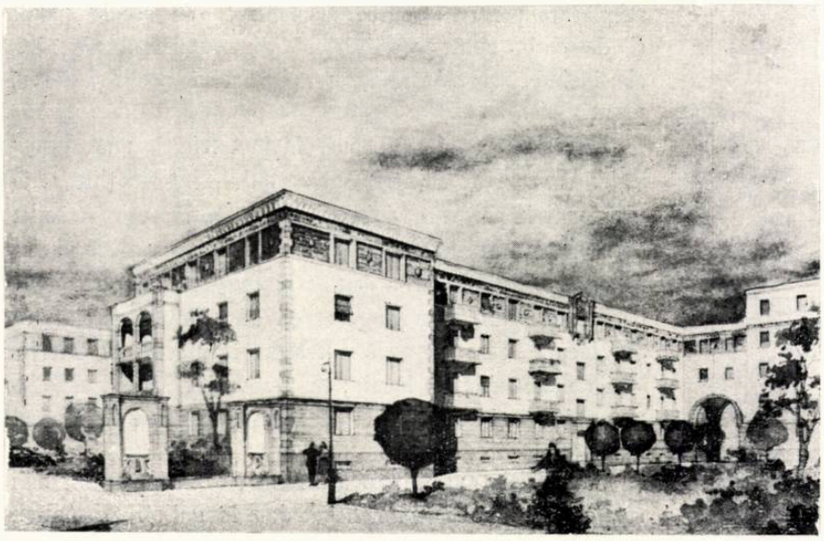

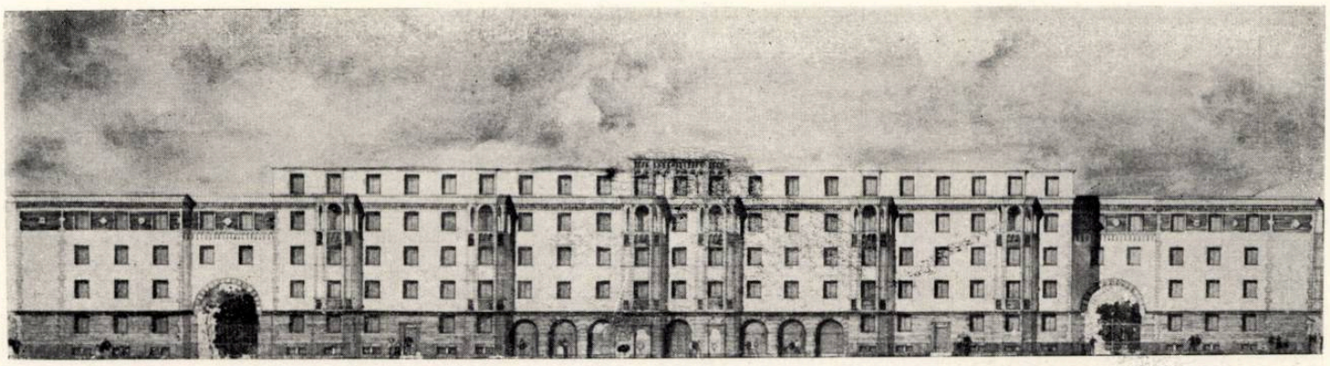

Desfăşurare de-a lungul unei străzi
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

punctări ritmice susţinute ale acestei lungi orizontale. Decroşarea cornişei deasupra bovindourilor, desigur, nu poate fi socotită ca o întrerupere suficientă, mai ales dacă luăm în considerare lungimea mare a fronturilor şi sublinierea acestei orizontale prin tratarea diferită, în ceea ce priveşte culoarea şi materialul, a ultimului etaj. Această greşeală în compunerea fronturilor face ca ritmul urmărit prin bovindouri şi retrageri să nu se afirme în măsură suficientă, creînd în frontul străzilor o dominantă orizontală mult exagerată, care diminuează valoarea accentelor verticale.

Dificultatea principală în rezolvarea plastică a bovindourilor consta în caracterul lor destul de străin de arhitectura noastră din trecut. Noi am căutat să prelucrăm unele elemente decorative ale arhitecturii moldoveneşti, pentru a putea realiza o arhitectură nouă, legată de tradiţiile poporului nostru. Ca sursă de inspiraţie ne-am folosit de elementele, poate mai clar exprimate la biserica Sf. Gheorghe din Hîrlău, elemente care prin utilizarea lor frecventă şi prin valoarea lor plastică fac parte din cele mai caracteristice motive ale moştenirii noastre arhitecturale, putînd servi drept bază în vederea creării unor imagini arhitecturale noi. Prin prelucrarea acestor elemente am urmărit să exprimăm conţinutul nou de idei al societăţii noastre, să demonstrăm prin monumentalitatea cvartalelor de locuinţe caracterul profund democratic al regimului nostru şi totodată să contribuim, prin expresia arhitecturală şi ordinea compoziţiei, la educarea maselor largi. Principalele elemente pe care am încercat să le prelucrăm sînt: crearea unui registru superior din cărămidă aparentă, care să fie încoronat de o cornişă nu prea evazată, susţinută şi prin culoarea unor butoni de ceramică smălţuită. De asemenea, am căutat să preluăm unele idei de decorare a absidelor bisericilor privind tratarea bovindourilor, pentru a realiza cu ajutorul lor acele înlănţuiri de accente verticale care să permită crearea unei imagini plăcute de-a lungul străzilor. Utilizarea lanţurilor de simili-piatră este tot o încercare de a prelucra elementele decorative izvorîte din necesităţile constructive ale multora dintre cunoscutele noastre monumente istorice.

Cu toate aceste încercări, nu am reuşit să dăm construcţiilor noastre o plastică ce ar putea fi socotită o prelucrare novatoare a arhitecturii noastre naţionale. Aceasta se datoreşte în mare măsură şi faptului că, în ciuda eforturilor făcute, nu am reuşit să dăm bovindourilor utilizate o tratare arhitecturală care să permită încadrarea lor în spiritul arhitecturii noastre naţionale. Inafară de aceasta se găsesc şi unele elemente de mai mică amploare — cum ar fi accentele la blocurile 6 şi 7 — care, cu toate că se bazează pe o serie de elemente valoroase ale arhitecturii noastre din trecut au, totuşi, un aspect decorativ de inspiraţie orientală.

In general, se poate constata că, cu toată utilizarea elementelor decorative din vechea noastră arhitectură şi cu toate că faţadele au fost compuse cu noile volume şi cu proporţii de goluri şi plinuri în spiritul arhitecturii moldoveneşti, nu am reuşit să ne integrăm în spiritul acestei arhitecturi. Cu toate aceste lipsuri, trebuie arătat că folosirea elementelor amintite mai sus a permis crearea unei arhitecturi destul de închegate, care datorită tocmai utilizării acestor elemente, poate fi înţeleasă de masele largi.

In ceea ce priveşte planul de situaţie, consider că ansamblul aşa cum este studiat reprezintă totuşi un pas

Perspectivă de pe bd. Republicii
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *N. Pruncu*

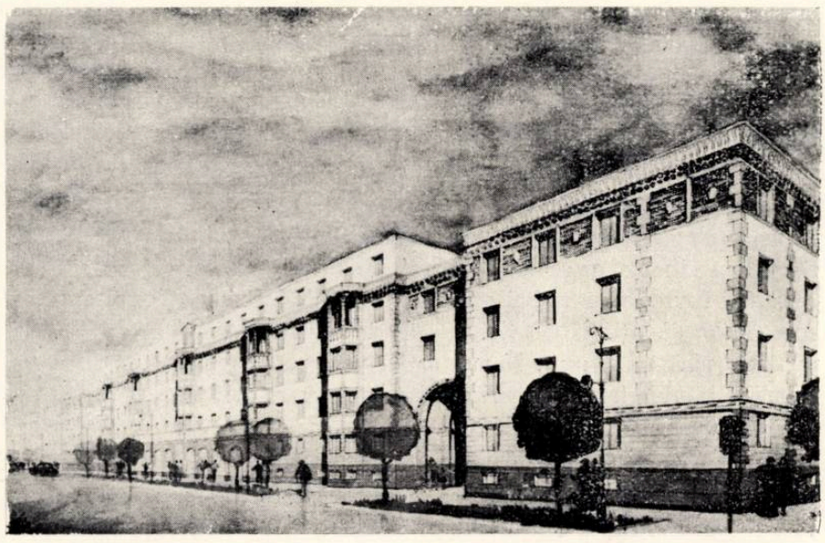

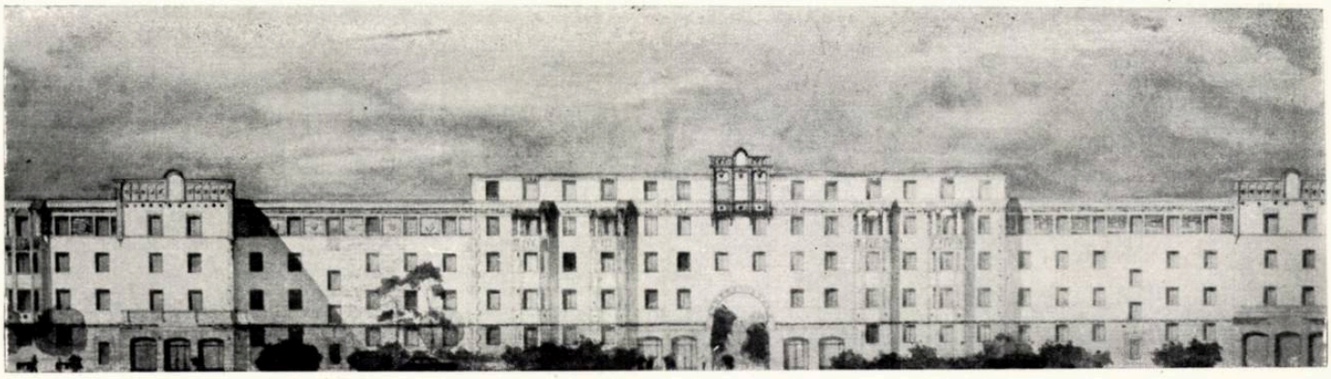

Desfăşurare de-a lungul unei străzi
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *C. Frumuzache*

înainte pe drumul proiectării de locuinţe. Era şi firesc ca primul cartier studiat pe principii mai avansate să prezinte o serie întreagă de dificultăţi care, prin studierea şi încercarea de a le rezolva, vor contribui la lămurirea unor principii valabile de urmat în proiectarea marilor ansambluri.

Astfel, consider că, în linii mari, soluţionarea cartierului este justă.

Cu ocazia discuţiilor din cadrul cercului ISPROR al Uniunii Arhitecţilor, unii tovarăşi ne-au criticat în privinţa felului cum se încadrează cartierul studiat în scara oraşului, susţinînd că noi am creat o expresie arhitectonică mult prea citadină, ieşită din scara unui oraş de provincie de amploarea Romanului. Unii tovarăşi din cadrul colectivului nostru şi-au însuşit în totul această critică, recunoscînd că printr-o monumentalitate exagerată şi prin lipsa unei atmosfere mai pitoreşti, nu am mers pe o linie justă. Mie, personal, mi se pare că proiectul prezentat se încadrează în scara unui viitor oraş socialist, reşedinţă de raion, care va fi totodată şi unul din marile centre ale Moldovei. Desigur că este necesară crearea unor aspecte mai pitoreşti în cadrul oraşului, dar socotesc că acest cartier, situat în imediata apropiere a viitorului centru administrativ, nu se pretează, atît prin poziţia sa faţă de centrul oraşului, cît şi prin relieful şi sistemul stradal deja existent, la crearea unor imagini mai pitoreşti. Această problemă de principiu, a integrării noilor ansambluri în scara viitoarelor noastre oraşe, nu a fost în prezent suficient studiată. Datorită unei experienţe insuficiente, precum şi faptului că o comparaţie cu felul de tratare a oraşelor din Uniunea Sovietică nu este întru totul posibilă (oraşele de o importanţă economică şi administrativă similară au o populaţie de 5—6 ori mai mare), în momentul de faţă, la noi, problema nu poate fi soluţionată decît în mod subiectiv de către fiecare proiectant în parte. Ca să putem elimina greşelile şi lămuri problemele cu un ceas mai devreme, ar trebui organizate în cadrul Uniunii Arhitecţilor discuţii de creaţie care să analizeze exemplele realizate pînă în prezent. Numai astfel vom putea pune la îndemîna proiectanţilor noştri concluziile necesare pentru a se orienta în mod just în viitor.

In ceea ce priveşte principul creării alveolelor mai mari, consider că el este valabil mai ales cînd este vorba de secţiuni avînd 50% din apartamente cu ferestrele orientate exclusiv spre aceste incinte. Insă, pentru a nu reduce prea mult procentul de suprafaţă construită a cvartalului, acest spaţiu este bine să fie utilizat ca spaţiu plantat al dotărilor. Desigur că, urmînd aceste principii, nu se mai poate crea un spaţiu plantat central interior, dominant faţă de incinte, fără a depăşi limitele admisibile pentru acesta. Dar, în cazul de faţă, cred că nici nu ar fi fost necesar acest lucru şi socotesc că o prelungire a zonei verzi a parcului în interiorul cvartalului şi crearea, prin aceasta, a unei circulaţii plăcute pentru pietoni, este mai justă şi poate constitui centrul compoziţiei, fără a domina prin dimensiuni incintele care o înconjoară.

Ţin să subliniez din nou importanţa pe care o are crearea de fronturi continue de-a lungul străzilor. După părerea mea, acest lucru este necesar, nu numai pentru asigurarea aspectului şi compoziţiei străzii, dar şi pentru a aduce o economie destul de serioasă în proiectare.

Afirmaţia mea se bazează deocamdată doar pe analogia ce o fac între construcţiile de locuinţe cu 2-3 caturi şi cele cu 4-5 caturi. Studiul arhitecţilor V. A. Monahov şi T.V. Kislîh, apărut sub titlul «Utilizarea raţională a proiectelor tip ale clădirilor de locuit»*), arată clar cum prin cuplarea blocurilor tip şi realizarea unor fronturi de case cu 2-3 caturi, care depăşesc dimensiunile utilizate pînă în prezent, se poate ajunge la o economie serioasă prin proiectare.

In ceea ce priveşte practica de proiectare, consider necesar să subliniez că planurile de ansamblu care urmăresc realizarea unor fronturi continue pe străzi sînt destul de rigide şi asigurarea unei compoziţii ordonate şi închegate nu este posibilă dacă proiectantul nu dispune de o serie completă de secţiuni tip, compusă dintr-un mare număr de secţiuni de dimensiuni variate.

Numărul redus de secţiuni tip care stau la îndemîna arhitecţilor în momentul de faţă creează prejudicii serioase în vederea realizării unei compoziţii de ansamblu; o singură serie de secţiuni tip, formată dintr-un tip liniar, un tip de capăt şi două tipuri de colţ, este cu totul insuficientă pentru a permite crearea unor ansambluri variate. Cu aceste 4 tipuri de bază se pot crea desigur, soluţii care să rezolve multe din problemele ce stau în faţa arhitecţilor noştri, dar ele nu pot fi utilizate în mod raţional la

*) Editura de stat pentru arhitectură şi construcţii, Moscova 1953.

orice sistem de compoziţie. In cazul nostru, de exemplu, consider că am greşit alegînd un sistem de a compune acest cartier cu tronsoane care nu erau adecvate acestuia, căutînd printr-o forţare a soluţiei să ne înscriem în numărul foarte limitat de secţiuni tip existente în acel moment. Lipsa unor secţiuni în formă de Z, T şi + a necesitat o serie de soluţionări prin lipirea blocurilor la colţ pe o adîncime foarte mică.

Această rigiditate a planului de situaţie implică ca secţiunile tip pe baza cărora s-a închegat compoziţia să nu sufere modificări esenţiale ale dimensiunilor. Numai în această ipoteză, dacă odată cu prezentarea ansamblului se aprobă şi secţiuni tip care să rămînă valabile indiferent de evoluţia între timp a secţiunilor tip din ţara noastră, vom reuşi să realizăm ansambluri compuse care să contribuie la transformarea oraşelor din ţara noastră.

Desigur, aceasta nu necesită ca secţiunile tip, odată aprobate pentru un ansamblu (secţiuni concepute pe baza dezvoltării în momentul respectiv a industriei noastre de materiale de construcţie şi a mecanizării şantierelor noastre), să rămână neschimbate în ceea ce priveşte, atît întreaga structură, cît şi sistemul de rezistenţă. Ele pot şi trebuie să fie adaptate la începutul fiecărei noi campanii la situaţia din acel moment, pentru a ţine pasul şi a contribui la dezvoltarea tehnicii construcţiei; dar aceste acomodări şi îmbunătăţiri trebuie să se înscrie în principiile şi în dimensiunile cu care tronsoanele au fost proiectate în momentul creării compoziţiei întregului ansamblu.

Numai în felul acesta se va putea respecta compoziţia şi se va putea asigura ca şantierul respectiv să nu rămînă în urma dezvoltării procedeelor de execuţie din ţara noastră.

★

Ne aflăm abia la începutul proiectării marilor ansambluri de locuinţe din ţară. Sarcinile măreţe care stau în faţa arhitecţilor din ţara noastră ne obligă să ne pregătim temeinic pentru a depăşi cît mai curînd faza primelor încercări şi a păşi la proiectarea şi realizarea primelor ansambluri închegate care să contribuie la transformarea oraşelor noastre dezorganizate, moştenire de la regimul burghezo-moşieresc, în viitoarele oraşe socialiste ale patriei noastre.

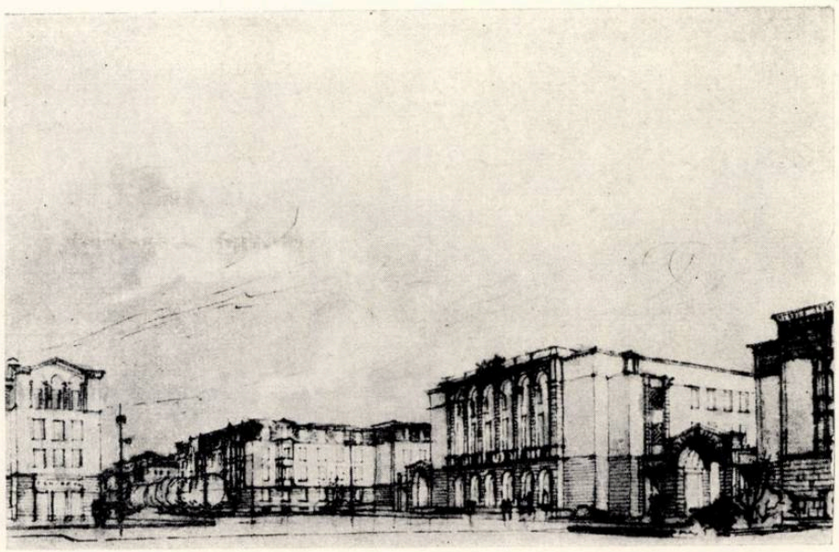

Perspectiva pieţei clubului
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *C. Frumuzache*

Perspective de-a lungul unor străzi
Autori: arh. *V. Sebestyen*, arh. *C. Frumuzache*

Din practica proiectării

Studiu de proiect tip pentru un club sindical

Arh. *L. GARCEA*

Pentru studierea cît mai temeinică a diferitelor aspecte ale proiectării cluburilor, cît şi pentru a satisface în bune condiţii problemele ridicate de marele volum de construcţii ce se realizează în acest domeniu, Consiliul Central al Sindicatelor şi Comitetul de stat pentru arhitectură şi construcţii au hotărît tipizarea proiectelor pentru cluburi, clasificîndu-le după specificul lor (sindical, raional, etc.) cît şi după numărul de locuri din sala de spectacol.

Seria proiectelor tip pentru cluburi după numărul de locuri este făcută din 100 în 100 pînă la 800 de locuri. Proiectul tip la care ne referim în acest număr, cu sala de spectacol pentru 400 de locuri, este întocmit în atelierul tipizări din ISPROR, de către arh. M. Bucur, autor şi arh. N. Vlădescu, coautor.

Construcţia are parter şi două etaje, sala de spectacol fiind aşezată la parterul clădirii. Două foaiere bine luminate sînt alăturate sălii, servind atît acesteia ca degajamente pentru public în timpul pauzelor, cît şi independent ca săli de expoziţie, uşor accesibile publicului. Din galeria ce dublează vestibulul cu vestiare pornesc scările pentru etaje.

La primul etaj, dintr-o galerie suprapusă peste galeria parterului se ajunge al balconul sălii de spectacol (100 locuri). Inspre faţada principală sînt situate: cercul pionieri, un salon pentru şah, sala de lectură cu anexele necesare (abonamente şi depozit de cărţi).

Pe aripile laterale ale construcţiei, la primul etaj, sînt aşezate de o parte bufetul cu anexele sale, iar de cealaltă parte sala de gimnastică, prevăzută cu vestiare, duşuri şi toalete. La al doilea etaj sînt plasate cinci saloane pentru cercuri de studii, două saloane pentru cercuri muzicale, o sală de biliard, precum şi cabina de proiecţii cinematografice.

Scena sălii de spectacol are o adîncime de 9,00 şi o lăţime de 15,00 m, deschiderea scenei fiind de 8 m. Alăturat scenei se află depozitul de decoruri şi o sală spaţioasă pentru artişti, cabinele acestora fiind plasate la etajele 1 şi 2.

Perspectiva sălii de spectacol

In privinţa dimensionării încăperilor şi a schemei de funcţionare s-a folosit « Normativul de proiectare a cluburilor » întocmit de C.S.A.C. în 1953. Utilizarea acestor norme a însemnat un real progres în proiectare. Din analiza comparativă cu un club proiectat în 1950 (clubul din Reşiţa) se remarcă importante economii.

Separarea funcţiunilor celor două grupuri importante de încăperi—de spectacol şi de club — este bine

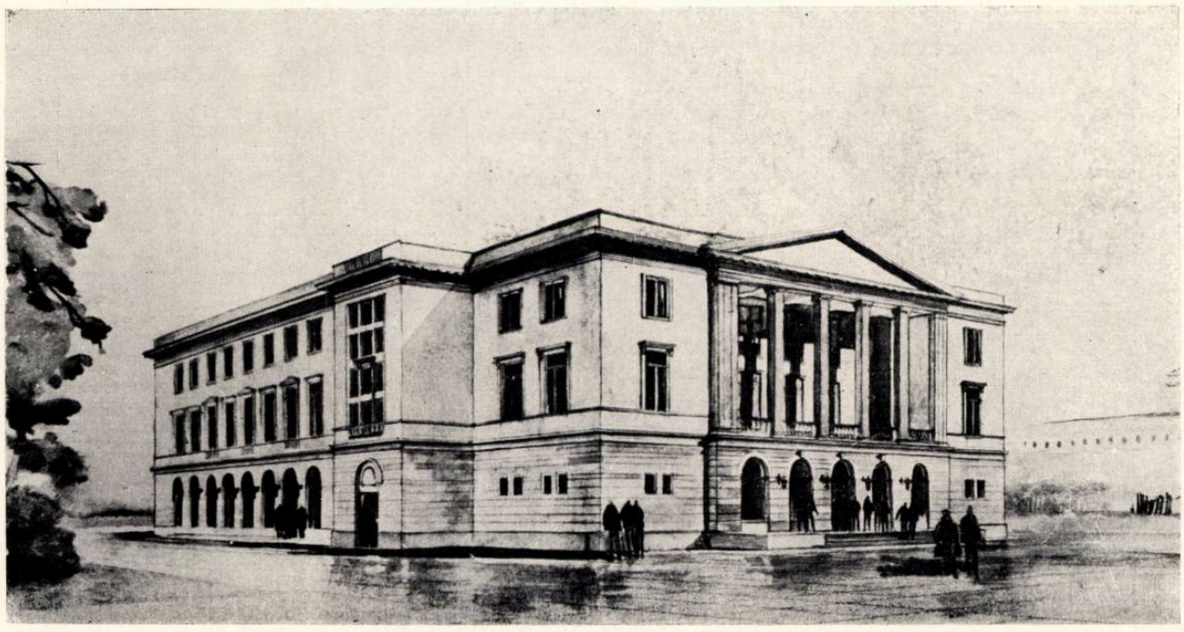

Perspectivă — Variantă

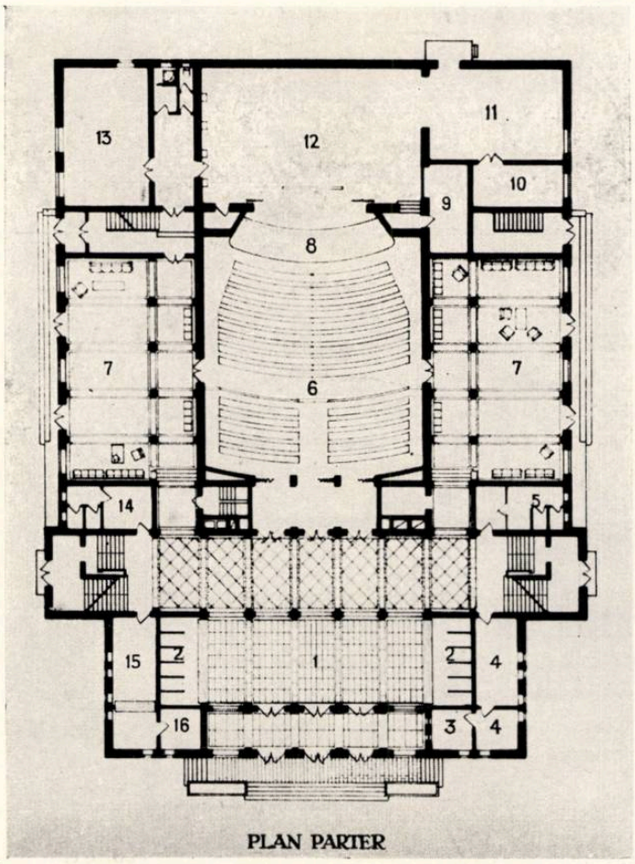

PLAN PARTER

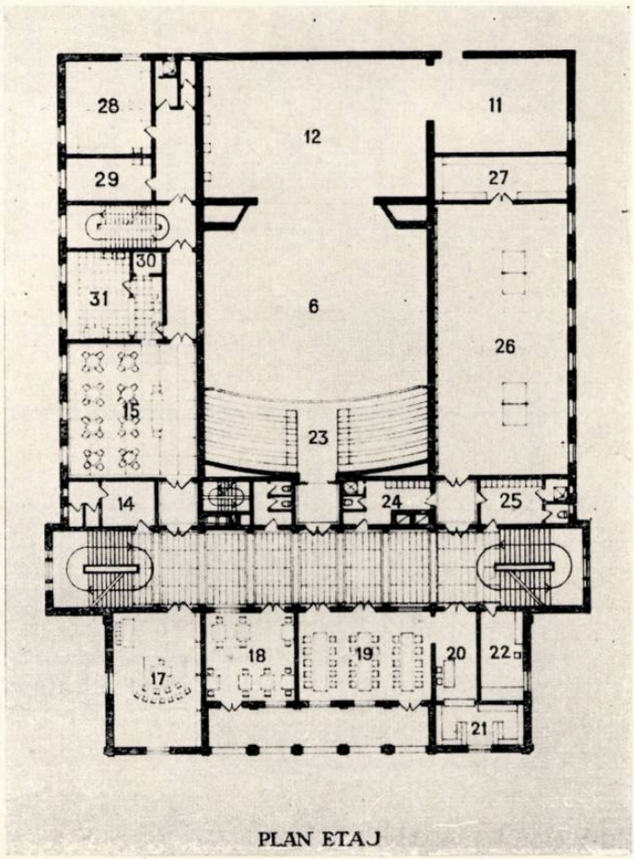

PLAN ETAJ

1 — Vestibul. 2 — Vestiare. 3 — Casă. 4 — Administrație. 5 — W. C. 6 — Sala de spetcacol. 7 — Foaier. 8 — Orchestra. 9 — Electrician. 10 — Depozit recuzită. 11 — Depozit decoruri. 12 — Scena. 13 — Sală de așteptare artiști. 14 — W. C. 15 — Bufet. 16 — Oficiu. 17 — Cerc pionieri. 18 — Șah. 19 — Sala de lectură. 20 — Abonamente. 21. Depozit de cărți. 22 — Instructor de gimnastică. 23 — Balcon. 24 — Desbrăcare băieți. 25 — Desbrăcare fete. 26 — Sala de gimnastică. 27 — Depozit material sportiv. 28 — 29 — Cabine pentru artiști. 30 — Cămară. 31 — Bucătărie.

rezolvată. Totuși, accesul spectatorilor de la balcon pe aceeași scară cu vizitatorii încăperilor de club este într-o măsură discutabilă.

Amplasarea bufetului destinat sălii de spectacol de cealaltă parte a galeriei de circulație a clubului trebuie revizuită. Așezarea unor mese pentru răcoritoare în foaierele publicului ar fi suficiente și suprafețele atribuite în proiect bufetului și oficiului de la parter, totalizînd 36,00 m², ar putea primi o altă destinație. De altfel, accesul publicului la bufetul indicat în proiect s-ar face cu dificultate printr-o singură ușă de 1 m lărgime.

Un aspect al progresului realizat în proiectare este dimensionarea sălii de spectacol după metode științifice din punct de vedere acustic. Acustica sălilor de spectacol era în genere un capitol neglijat de arhitecții noștri, care urmăreau numai un aspect plastic cît mai reușit.

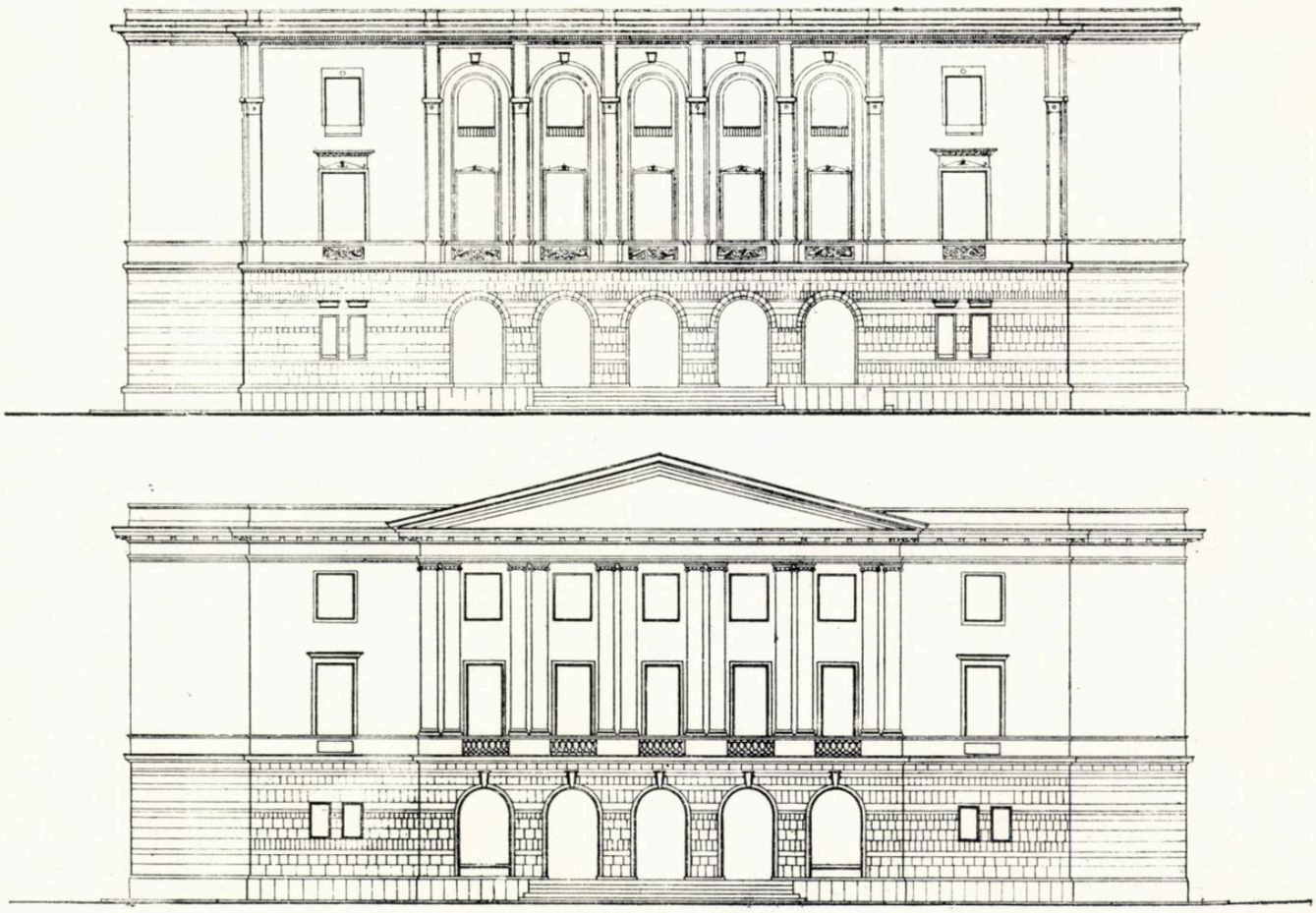

Variante de fațadă

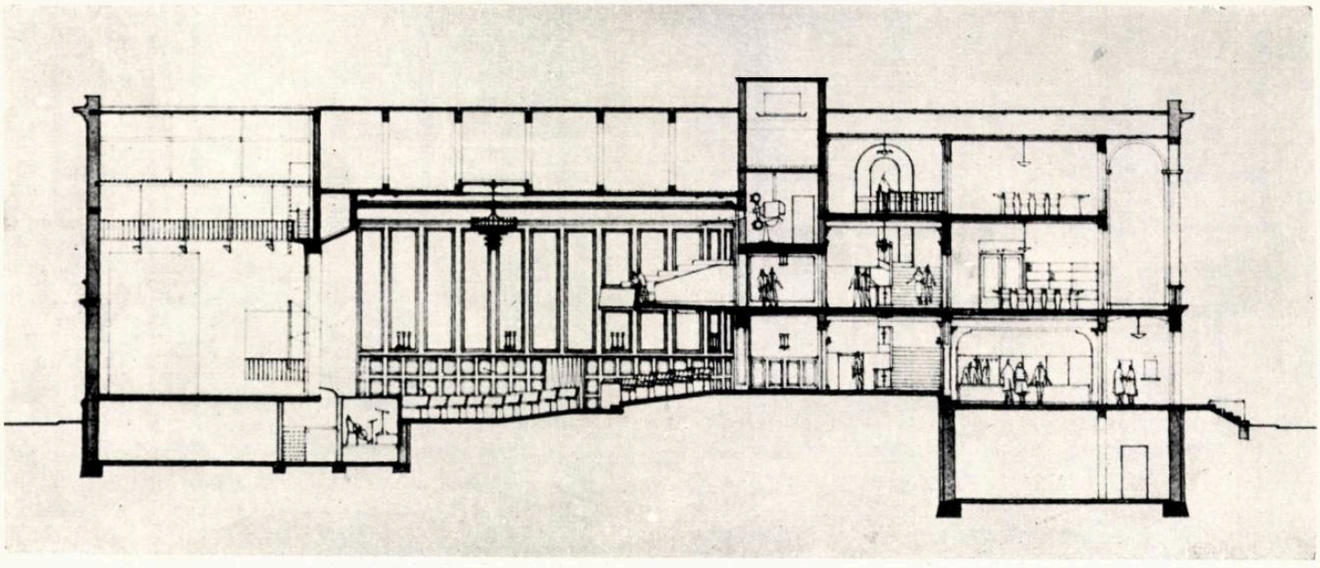

Secțiune longitudinală

Acest studiu din punct de vedere acustic al sălilor de spectacol ar trebui efectuat chiar și în cazul sălilor mai mici, evitîndu-se astfel din vreme erori care mai tîrziu dăunează calității spectacolelor.

Sala de spectacol a acestui proiect tip de club sindical este o dovadă că aspectul plastic se poate îmbina prefect cu justa proporționare a celor trei dimensiuni din punct de vedere acustic și că tratarea acustică a pereților, dacă este gîndită de la început, nu are nici un fel de consecințe neplăcute asupra arhitecturii.

Proiectul care face obiectul prezentului articol, fiind un proiect tip, trebuie, în primul rînd, să fie cît mai adaptabil oricărei situații.

Autorul proiectului a urmărit o soluție simetrică și compactă, care va putea susține cu succes un cap important de perspectivă sau centrul unei compoziții.

Probleme de restaurare a monumentelor istorice

Arh. *GH. CURINSCHI*

Restaurarea monumentelor istorice de arhitectură face parte integrantă din opera de păstrare și însușire a moștenirii culturale a poporului romîn.

Datorită valorii de cunoaștere, cît și valorii artistice pe care o reprezintă, monumentele de arhitectură au un imens rol educativ. Imaginile monumentelor de arhitectură întruchipează ideile esențiale și năzuințele epocii în care au fost create. Ele ne vorbesc astăzi într-un limbaj elocvent despre situația claselor, despre ideile dominante ale diferitelor epoci, despre evenimentele de seamă ale istoriei poporului nostru. Monumentele de arhitectură reprezintă realizări de seamă ale geniului popular. Chiar dacă au fost clădite la comanda claselor asupritoare, ca instrumente de dominație ideologică asupra poporului, ele au fost realizate de meșteri ieșiți din popor, care au pus la baza creației lor întreaga forță a talentului, folosind pentru plăsmuirea imaginilor artistice procedee și forme preluate din arhitectură populară pe care le-au prelucrat și le-au dezvoltat la o scară monumentală.

Monumentele de arhitectură ajută masele oamenilor muncii să înțeleagă și să cunoască mai bine istoria, stimulînd interesul și mîndria patrotică pentru trecutul istoric măreț al poporului, pentru valorile culturii sale.

Monumentele de valoare ale vechii arhitecturi reprezintă o sursă inepuizabilă de concepții plastice, de procedee de compoziție și forme. Imaginile lor luminoase și optimiste, pline de colorit și viață, formele dinamice și avîntate, sînt capabile să ajute la exprimarea ideilor generoase ale societății eliberate de exploatare.

Ca urmare a Hotărîrii din 13 noiembrie 1952 a C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la construcția și reconstrucția orașelor și organizarea activității în domeniul arhitecturii, s-a trecut, în cadrul măsurilor de protecție și restaurare a monumentelor de arhitectură, la elaborarea proiectelor de restaurare a unor monumente de arhitectură importante, cum ar fi mănăstirea Neamț, biserica Precista din Galați sau mănăstirea Dealului.

In trecut, sub dominația capitalismului, cosmopolitismul și disprețul burgheziei față de cultura poporului au făcut ca opera de restaurare a monumentelor istorice să nu constituie o preocupare de seamă. Stilizarea, transformarea arbitrară și falsificarea arhitecturii vechi a edificiului, prin «înnoirea» fără sfială și discernămînt a elementelor pierdute, «restaurările» bazate pe inspirația sau intuiția restauratorului și dominația bunului plac al proprietarului particular—care au bîntuit Europa în a doua jumătate a secolului al XIX-lea—au atins și țara noastră. Arhitectul Lecômte du Noüy, în serviciul familiei regale, a dărîmat în mod vandalic monumente de seamă, înlocuindu-le cu plăsmuiri proprii, bazate mai mult pe fantezie, decît pe respectarea adevărului. Restauratorii care au lucrat la începutul secolului al XX-lea la refacerea bisericilor lui Ștefan cel Mare din Popăuți, Dorohoi sau Hîrlău le-au «înnoit» fără să țină seama cîtuși de puțin de posibilitatea conservării paramentului original, obținînd clădiri cu aspect rigid, scoase parcă «din cutie». Trebuie arătat, însă, că printre restauratorii care au lucrat, au fost și oameni care — fără să aibă o concepție marxistă asupra istoriei și artei — au realizat totuși, datorită talentului și unei practici îndelungate, restaurări valoroase din punct de vedere științific.

Analiza critică a proiectelor de restaurare în lumina principiilor elaborate de știința sovietică și dezbaterea problemelor teoretice și practice care trebuie soluționate în cursul elaborării proiectelor de restaurare pot constitui un ajutor efectiv în activitatea restauratorilor. Articolul de față își propune să aducă în discuție cîteva din problemele pe care le ridică unele din proiectele de restaurare întocmite anul trecut.

★

Mănăstirea Neamț este probabil cel mai vechi așezămînt mănăstiresc din Moldova, datînd de la sfîrșitul secolului al XIV-lea. Prima biserică a mănăstirii trebuie să fi fost de lemn. Este probabil că sub domnia lui Petru Mușat, biserica de lemn a fost înlocuită cu una de zid. Cum va fi fost vechea incintă a mănăstirii, nu se știe. Se presupune că partea de jos a turnului de intrare în mănăstire ar data din timpul lui Alexandru cel Bun. Mai tîrziu, în 1497, alături de biserica din timpul lui Petru Mușat se clădește un edificiu de proporții mult mai mari, purtînd toate caracteristicele arhitecturii valoroase realizate de meșterii lui Ștefan cel Mare. Biserica, alcătuită dintr-o succesiune de încăperi acoperite cu bolți pe arce piezișe moldovenești, păstrează paramentul de piatră brută și decorația de ocnițe, cărămizi și discuri smălțuite. Trunchiul înalt al bisericii este încununat de o turlă elegantă la care se trece prin intermediul a două baze stelate.

Infățișarea mănăstirii s-a schimbat mult de-a lungul veacurilor. Incinta de astăzi este mult mai nouă decît biserica și nu se știe dacă urmează traseul vechii incinte. Bucătăria boltită a mănăstirii datează din 1796, turnul

octogonal din 1754, iar partea superioară a turnului de intrare din 1824. Restul clădirilor din incintă, chiliile și trapeza datează de la începutul secolului al XIX-lea. Incinta se deschide către interior printr-o galerie pe două nivele, cu stîlpi de lemn, care prin proporție și detalii nu este în măsură să pună în valoare monumentul principal.

Biserica lui Ștefan cel Mare și-a pierdut vechiul acoperiș înalt de șindrilă, cu acoperirea separată a absidelor, fiind înlocuit cu un acoperiș jos de tablă. Pe locul vechii biserici din timpul lui Mușat, așezată pe axa intrării, s-a construit în 1796 o biserică nouă, care ar fi fost transformată în 1826, cu elemente de arhitectură clasică.

Colectivul de proiectare condus de arh. St. Balș și-a propus să redea bisericii lui Ștefan cel Mare vechea ei înfățișare și să-i creeze un cadru arhitectural mai potrivit decît cel de astăzi. Proiectul întocmit prevede refacerea acoperișului bisericii lui Ștefan cel Mare conform celui indicat de imaginea bisericii din pictura ce se găsește în gangul turnului de intrare. Este vorba de un acoperiș înalt tradițional moldovenesc, care pune în evidență turla pe bazele ei stelate prin acoperirea separată a absidelor.

Lipsa de documente privitoare la vechea arhitectură a chiliilor a determinat pe proiectanți să urmărească realizarea unui cadru potrivit pentru monument, printr-o arhitectură simplă, o succesiune de arcade de piatră pe două nivele, fără ornamentație, care să nu concureze cu monumentul principal. Pentru a evita monotonia, s-a menținut pe alocuri numai la etaj, motivul actual, balcoanele de lemn. Stîlpii de lemn și balustrada sînt sculptate însă cu motive inspirate din arhitectura populară. Au fost puse în evidență intrările secundare prin volume decroșate și diferit variate, precum și trapeza, printr-un șir de arcade pe două nivele.

Frumusețea proporțiilor arhitecturii proiectului pentru incintă, simplitatea și distincția ei, știința de a învinge monotonia, toate arată măiestria arhitecților, care au reușit să realizeze o arhitectură armonioasă, încadrată perfect în caracterul arhitecturii moldovenești de pridvoare.

Avînd aceste calități, arhitectura incintei nu răspunde totuși, întru totul, intenției proiectanților de a nu concura cu arhitectura monumentului principal. Intreruperile prea dese ale șirului de arcade, tulbură oarecum aerul liniștit al incintei și amenință să distragă atenția de la obiectul principal.

In faza următoare de proiectare, restauratorii vor urmări o simplificare a motivelor prea numeroase.

Dacă acolo unde a fost vorba de creația oarecum independentă a proiectanților, rezultatele au fost pozitive, acolo unde problemele restaurării s-au ciocnit de necesitatea aprecierii unor epoci din istoria arhitecturii, soluția la care s-a ajuns nu a fost totdeauna justă.

Astfel, proiectanții au propus să se reteze din înălțimea turnului-clopotniță de la intrare, pe care-l consideră disproporționat din cauza înălțimii prea mari, micșorînd etajul superior de zidărie de cărămidă adăugat în secolul trecut deasupra camerei clopotelor. Actuala formă de învelitoare ar fi înlăturată, iar turnul scurtat ar urma să fie acoperit cu un mare acoperiș ascuțit, în patru pante.

Odată cu aceasta, proiectanții au propus dărîmarea bisericii mici în stil clasic, pentru că s-ar crea un contrast supărător intre arhitectura ei—pe care o consideră greoaie, lipsită de valoare artistică — și proporțiile elegante ale bisericii lui Ștefan cel Mare. Pe locul altarului bisericii dărîmate se propune ridicarea unei fîntîni sau a unui aghiasmatar, o construcție destul de importantă, care să închidă perspectiva dinspre intrare, iar pentru a micșora din spațiul curții, mărit prin dărîmarea bisericii, se recomandă plantarea, în colțul dinspre trapeză, a unui pom mare, nuc sau stejar.

Dezbaterile în jurul acestor propuneri — în Consiliul de avizare al C.S.A.C. — s-au încheiat prin a se recomanda — înaintea luării unei hotărîri — cercetări prealabile pentru a se recunoaște forma primitivă a turnurilor și a bisericii mici, fără însă a se indica o linie principială în soluționarea unor astfel de probleme. Cum majoritatea monumentelor din țara noastră au fost refăcute în spiritul diferitelor stiluri ce s-au succedat, este necesar de a pune în discuție linia principială pe care ar trebui să o urmeze restauratorii.

Pentru a da de la început un răspuns argumentului că turnul clopotniței ar fi disproporționat din cauza înălțimii prea mari, trebuie arătat că turnul este prins între chilii și paraclisul dinspre exterior, iar reducerea înălțimii lui ar face ca el să nu se mai vadă de pe pajiștea din fața mănăstirii, fiind acoperit de paraclisul puternic ieșit înainte. Inălțarea vechiului turn al mănăstirii, refăcut pe la 1824, odată cu construirea paraclisului din fața lui și poate a chiliilor de pe laturi, a fost determinată de necesitatea de a păstra turnului de intrare poziția de dominantă în ansamblul mănăstirii. Meșterii din popor care au realizat această refacere au fost înzestrați cu un deosebit simț al măsurii și al proporțiilor.

Deși restauratorii — în ultima variantă a proiectului — au renunțat la propunerea de a schimba formele părții superioare a turnului clopotniță, aceasta merită să fie pusă în discuție deoarece este legată de felul cum se apreciază o întreagă epocă a arhitecturii moldovenești. Actuala arhitectură a turnurilor de la Neamț, înrudită cu arhitectura turnurilor din întreaga Moldovă, este adesea încă apreciată ca o arhitectură « barocă » sau datorită « barocului ucrainean », fiind considerată ca un stil decadent al secolului al XIX-lea. In realitate, arhitectura acoperișurilor rotunjite a apărut în Moldova cu mult înaintea secolului al XIX-lea. Incă la 1656, patriarhul Rusiei, Nifon, a dat o gramotă prin care se interziceau acoperișurile ascuțite, arătîndu-se că « aspectul bisericii trebuie să fie rotund și nu ascuțit ». Este vădit că, datorită relațiilor politice, culturale și bisericești dintre Rusia și Moldova, această hotărîre a influențat și arhitectura bisericilor moldovenești încă din veacul al XVII-lea. O gravură germană tipărită la Augsburg în 1701, reprodusă în lucrarea « Influențe ale arhitecturii vechi rusești asupra vechii arhitecturi românești » (pag. 84) a acad. P. Constantinescu-Iași, înfățișează o vedere a orașului Iași, în care majoritatea acoperișurilor de turnuri și turle au forme rotunjite. Această arhitectură a acoperișurilor de turnuri s-a răspîndit în întreaga Moldovă, înlocuind, în mare parte, vechile acoperișuri ascuțite de șindrilă ale epocii lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Ea constituie astăzi una din trăsăturile caracteristice ale arhitecturii moldovenești, fiind de nedespărțit de imaginea pe care o avem asupra ei. Trebuie re-

Mănăstirea Neamț — Vederea bisericii din vremea lui Ștefan cel Mare (1497)

marcat că folosirea acestor forme de acoperișuri reprezintă o soluție estetică superioară vechilor acoperișuri în pantă Cu ajutorul acestor forme de acoperiș, turnurile mănăstirești masive, fără decorație, care, acoperite cu o cușmă piramidală n-ar putea scăpa de un aspect greoi, capătă o linie elegantă și avîntată. Trecînd de la o pantă lină, la o formă cu pantă puternic înclinată, care se poate rotunji în diferite feluri, sau la o formă asemănătoare cu o turlă sau săgeată, această soluție dovedește un deosebit rafinament artistic. Chiar dacă turnul mănăstirii Neamț a fost refăcut la începutul secolului al XIX-lea, el reproduce o formă tradițională, plină de frumusețe, specifică arhitecturii moldovenești. De aceea, înlocuirea lui cu un acoperiș în patru pante, după cum se poate presupune că trebue să fi fost în timpul lui Ștefan cel Mare ar reprezenta o întoarcere forțată la o formă arhaică, o negare a drumului parcurs de arhitectura moldovenească către forme mai evoluate și deci nu poate fi acceptată. Fără îndoială că în problemele restaurării trebuie procedat de la caz la caz. In principiu însă, se poate stabili că revenirea la forma primitivă a unui monument nu este obligatorie și că trebuie verificată valoarea transformărilor. sau suprapunerilor. Pentru arhitectura moldovenească, renunțarea la acoperișurile ei atît de caracteristice, datînd din secolele XVII—XIX, și revenirea obligatorie la forme arhaice ar constitui o intervenție brutală în dezvoltarea ei istorică și pierderea unor valori artistice de care trebuie să se țină seama.

In ce privește biserica mică din incintă, propusă spre dărîmare, trebuie remarcat mai întîi că ea joacă un anumit rol în complexul mănăstirii și că dispariția ei ar putea dezechilibra ansamblul. Ridicată pe locul celui mai vechi edificiu de zid al mănăstirii, ea închide perspectiva dinspre turnul de intrare. Incinta de astăzi este creată pentru două biserici. Ele sînt așezate aproape simetric de o parte și alta a unei axe care împarte incinta în două părți egale. Dispariția bisericii mici ar lăsa în locul ei un spațiu liber prea mare și ar da impresia că biserica lui Ștefan cel Mare este aruncată la marginea incintei, dezechilibrînd ansamblul. Proiectanții au simțit acest lucru cînd au propus ca pe locul bisericii mici să se clădească o construcție oarecare, o fîntînă sau un aghiazmatar. Propunerea de a se reduce spațiul mărit al curții, rezultat din dărîmarea bisericii mici, prin plantarea unui pom mare, nu ni se pare serioasă. In felul acesta, înainte de a hotărî asupra valorii istorice sau artistice a bisericii mici, se vede că prezența ei este necesară pentru menținerea echilibrului ansamblului.

In ce privește această a doua problemă, se poate observa că structura interioară a edificiului folosește bolțile tradiționale moldovenești cu o dublă reducere a spațiului prin arce piezișe, iar exteriorul este soluționat într-o arhitectură inspirată din realizările clasicismului rus, care începe să fie folosită în Moldova la sfîrșitul veacului al XVIII-lea. Două sînt posibilitățile pentru explicarea acestui anacronism: fie că actuala decorație exterioară, datînd de la începutul secolului al XIX-lea, înglobează vechiul edificiu căruia poate i s-au refăcut la un moment dat bolțile și în acest caz biserica trebuie păstrată și trebuie făcute sondaje arheologice pentru descoperirea formelor vechiului edificiu, fie că biserica este un produs al unor meșteri populari, care au îmbinat tradițiile vechi moldovenești cu formele clasice folosite din ce în ce mai mult pe o scară mai largă.

Aici este necesar să arătăm care este originea acestui clasicism atît de răspîndit în Moldova la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a veacului al XIX-lea. Este vorba de o arhitectură inspirată din realizările clasicismului

Mănăstirea Neamț — Turnul de intrare văzut dinspre incintă

rus. Clasicismul rus a fost un curent în artă și arhitectură care a oglindit ideologia progresistă și umanismul epocii lui Pușkin, Radișcev și a decembriștilor. Arhitectura bisericilor și a caselor boierești de la noi, inspirată din realizările clasicismului rus, exprimă conștiința clerului și a elementelor avansate din rîndul boierimii asupra rolului eliberator al Rusiei. Acest stil a pătruns însă adînc și în arhitectura orășenească de rînd, oglindind mișcarea revoluționară, care cuprindea din ce în ce mai mult masele ce vedeau în poporul rus forța capabilă să ajute poporul romîn să se elibereze de sub jugul turcesc.

Istoricii de arhitectură burghezi s-au străduit să pună complet înafara istoriei arhitecturii, arhitectura acestei epoci, vînturînd ideea cum că întreaga arhitectură « bună » se oprește pentru Moldova la 1700, iar pentru Muntenia la 1750.

Această arhitectură inspirată de clasicismul rus se caracterizează printr-o simplitate extremă, adesea dusă pînă la absența oricărei decorații, prin folosirea cu predominanță a ordinului doric sau toscan. Ea se poate deosebi deîndată de stilul clasicizant încărcat și fără valoare, de proveniență occidentală, care a năpădit arhitectura caselor de rînd din orașele noastre, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Biserica din Lețcani, mănăstirea Frumoasa din Iași, casele Balș din Iași reprezintă realizări de valoare ale arhitecturii clasicismului. Deosebit de valoroase sînt nenumăratele case din orașele moldovenești care folosesc un plan tradițional cu pridvor și prispă pe una sau trei părți, în care fațadele și motivul prispei și al pridvorului sînt rezolvate în forme clasice, folosind ordinul doric cu toate elementele sale componente. Un produs remarcabil al arhitecturii populare este hanul de la Trifești, cu dugheni spre uliță, precedate de o prispă lungă, rezolvată monumental cu ajutorul ordinului doric.

In lucrările sovietice de specialitate s-a dezbătut problema importanței clasicismului rus pentru arhitectura unor republici unionale ale cărei forme naționale sînt departe de cele clasice. S-a arătat că fără a intra în dezacord cu caracteristicile arhitecturii naționale a diferitelor popoare, arhitectura clasicismului rus oferă procedee capabile să împingă înainte dezvoltarea arhitecturii naționale în formă a popoarelor din U.R.S.S. Pentru arhitectura contemporană a țării noastre, care pleacă de la tradițiile arhitecturii clasice și naționale și experiența arhitecturii sovietice, existența unor valoroase tradiții clasice în vechea noastră arhitectură este cu atît mai importantă. De aceea, monumentele de arhitectură inspirate din realizările clasicismului rus trebuie privite, nu numai ca niște mărturii ale prieteniei și colaborării seculare dintre poporul rus și cel romîn, ci apărate ca un tezaur artistic care trebuie valorificat.

Mănăstirea Neamț — Vedere din exterior

Revenind, după aceste precizări, la biserica în stil clasic de la Neamț, socotim că ea poate fi considerată drept o înfăptuire a meșterilor populari, constituind, ca și exemplele mai sus citate, o îmbinare a tradițiilor vechi moldovenești cu cele ale clasicismului. In consecință, ea reprezintă un exemplu interesant pentru istoria arhitecturii noastre, care trebuie păstrat. Desigur, din punct de vedere al valorii artistice, această biserică rămîne în urma altor edificii inspirate din realizările

Mănăstirea Neamţ — Proiect de restaurare — Prespectiva colţului de nord-vest al incintei
Şef de atelier arh. *St. Balş*. Autori: arh. *R. Udroiu*, arh. *D. Corneliu*, arh. *A. Lepădatu*, arh. *Fl. Dumitriu*

Mănăstirea Neamţ — Proiect de restaurare — Secţiuni prin incintă (vedere către sud şi nord)

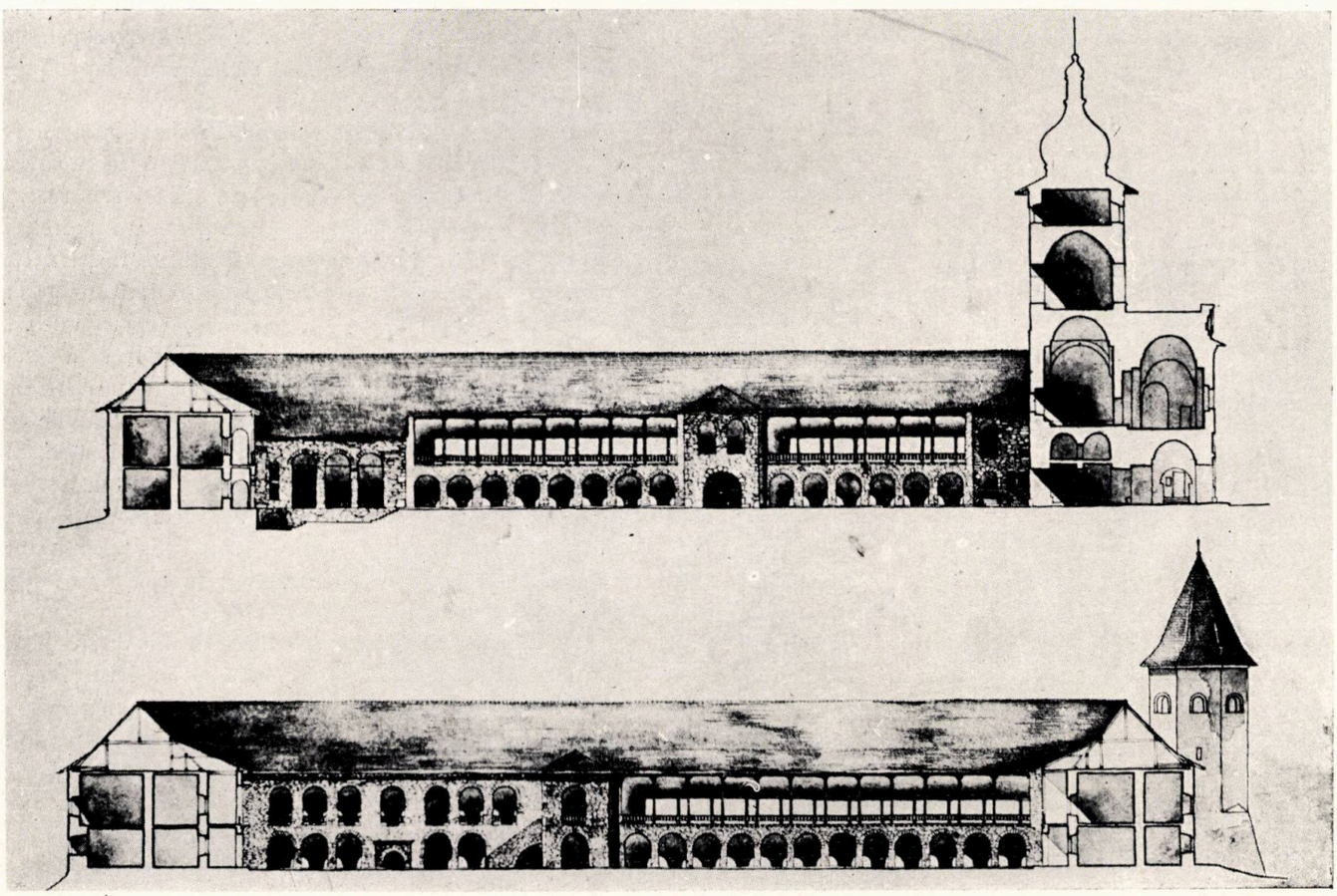

clasicismului rus. Ea a suferit şi transformări care îi strică mult: soclul greoi, apareiajul care o scoate din scară, culoarea urîtă a tencuielii, pictura de pe fronton, în sfîrşit chiar turlele, probabil refăcute. Biserica ar putea fi restaurată în conformitate cu bunele tradiţii ale arhitecturii inspirate de clasicismul rus.

Cît despre faptul că nu este potrivit ca alături de un monument atît de caracteristic pentru arhitectura veche romînească să stea o clădire în stil clasic, acesta nu este un argument care să îndreptăţească dărîmarea celui de al doilea edificiu.

★

Probleme interesante, dar în acelaşi timp foarte dificile, a ridicat restaurarea bisericii Precista din Galaţi.

Construită între anii 1645—47 de către negustori din Brăila şi Galaţi, biserica Precista a fost concepută ca o fortăreaţă. Deasupra bolţilor, de-a lungul zidurilor, se găseşte un drum de strajă deschis către exterior prin metereze. Deasupra pridvorului se află o încăpere cu un cuptor folosit pentru topit smoală, care să fie turnată în capul asediatorilor. Din această încăpere se putea ieşi pe un balcon susţinut de console, ale căror lăcaşuri s-au păstrat pe partea de apus a bisericii. După recentele descoperiri, făcute cu ocazia înlăturării tencuielii, se poate afirma că trunchiul zvelt al bisericii era împărţit în două registre printr-un brîu format dintr-un tor flancat de şiruri de cărămizi în formă de dinţi; registrul de jos era decorat cu un şir de arcaturi delimitate de ciubuce, iar registrul de sus cu un şir de nişe cu arhivolte intrate în raport cu faţa zidului. Paramentul era format, în parte, din panouri de tencuială prinse între şiruri orizontale şi altele verticale de cărămizi, întreg edificiul fiind terminat cu o cornişă alcătuită din şiruri de cărămizi prinse pe lat, alternînd cu altele puse în formă de dinţi de ferăstrău. Registrul superior, bazele turlelor şi probabil turlele erau decorate cu discuri smălţuite colorate în galben şi verde.

Mănăstirea Neamţ — Plan de ansamblu
1 — turnul de intrare (sec. XIV—XIX); 2 — biserica lui Ştefan cel Mare (1497); 3 — turn octogonal (1754); 4 — bucătăria (1796); 5 — biserica în stil clasic (1796); 6 — trapeza (sec. XIX).

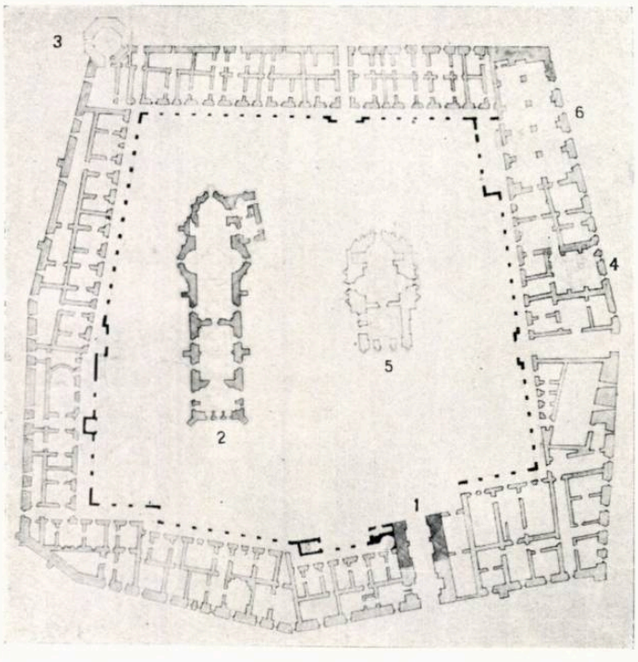

Cum va fi fost partea superioară a edificiului, nu se ştie. Indicaţia lui Paul din Alep, secretarul patriarhului Macarie din Antiohia, care a călătorit la jumătatea secolului al XVIII-lea prin ţările romîneşti şi Rusia, cum că biserica avea trei turle — în cazul cînd este exactă — pune probleme foarte grele în faţa restauratorilor. Este sigur că deasupra naosului se găsea o turlă ale cărei baze s-au păstrat şi este probabil că deasupra pridvorului se găsea un turn fortificat.

Din toate acestea reiese că biserica Precista făcea parte din acel grup de edificii a căror arhitectură începea să fie o sinteză a caracterelor esenţiale ale arhitecturii moldoveneşti şi munteneşti, cum sînt bisericile Aroneanu, Galata, Stelea din Tîrgovişte (clădită în acelaşi an cu Precista) şi schitul Cornetu. Arhitectura bisericii îmbină compoziţia decorativă şi profilatura de cărămidă de origină muntenească, cu decorul de ceramică colorată şi silueta avîntată a edificiilor moldoveneşti.

Ce transformări a suferit monumentul pînă la 1821 şi la ce dată a fost tencuit, nu se ştie. In 1821 izbucneşte răscoala poporului împotriva exploatatorilor din lăuntrul ţări şi împotriva jugului turcesc, legată de mişcarea de eliberare naţională a eteriştilor, formată pe teritoriul Rusiei şi Moldovei.

Biserica Precista este martora acestor evenimente. In 1821, după înfrîngerea răscoalei, turcii asediază biserica în care se întăriseră elementele revoluţionare ce continuau rezistenţa. In cele din urmă, asediaţii sînt măcelăriţi, iar biserica se alege cu mari stricăciuni de pe urma luptelor; este posibil că tot atunci biserica şi-a pierdut şi turlele. In 1829, ca urmare a războiului victorios al poporului rus, se încheie pacea de la Adrianopol, prin care drepturile de suzeranitate ale Turciei asupra principatelor sînt simţitor micşorate.

In anul 1829 se reface biserica Precista. Meşterii care o refac găsesc răspuns la evenimentele clocotitoare ale epocii, în imaginile grandioase ale arhitecturii ruse. Ei schimbă compoziţia edificiului, transformînd partea din faţă a bisericii într-un monumental turn etajat, a cărui înălţare vertiginoasă, realizată printr-o creştere gradată a siluetei, îl apropie ca procedeu de compoziţie de realizările arhitecturii ruse. Este interesant de făcut o comparaţie a procedeului de compoziţie folosit de meşterii bisericii Precista, cu creşterea gradată a turnului lui Ivan cel Mare din Kremlin şi chiar cu unele rezolvări de detaliu. Această dezvoltare dinamică a siluetei monumentelor a apărut în epoci de mare avînt social, de luptă a poporului pentru libertate, ca o creaţie a meşterilor populari. In Rusia, acest procedeu s-a dezvoltat în epoca de luptă a poporului pentru formarea statului naţional, iar în Moldova, în epoca luptei pentru libertate împotriva jugului turcesc sub Ştefan cel Mare; în cazul bisericii Precista, el oglindeşte lupta de eliberare a poporului romîn din secolul al XIX-lea de sub jugul turcesc, luptă purtată cu sprijinul poporului rus.

Biserica reconstruită păstrează vechiul trunchi puternic de la care se trece, prin intermediul a cîte două baze suprapuse şi retrase, la turle înalte şi elegante. Turla de

Mănăstirea Neamț — Biserica în stil clasic (1796)

pe pridvor servește de clopotniță și este prevăzută cu metereze.

Meșterii care au construit biserica Precista, refăcînd partea superioară a monumentului într-o arhitectură inspirată de arhitectura rusă, nu au alipit pur și simplu elemente noi. Ei au urmărit o nouă compoziție a volumelor, a siluetei monumentului, realizînd o legătură organică între partea inferioară și cea superioară a edificiului; astfel s-a obținut silueta plină de avînt și armonie, precum și o unitate de decorație prin reluarea decorului de firide pe fețele turlelor și a bazelor lor. Turla de pe naos a fost refăcută ulterior (probabil în 1849) cu o decorație de pilaștri clasici.

Prin silueta sa avîntată, prin creșterea ei gradată, prin chiar depărtarea dintre cele două turle (situate una pe pridvor, alta pe naos), monumentul produce o puternică impresie de forță și în același timp de grație. Așezat deasupra Dunării, pe un mal înalt, silueta monumentului determină pînă astăzi profilul orașului. Venind pe Dunăre dinspre Tulcea sau Brăila, vezi biserica Precista sus, deasupra orașului, dominîndu-l cu silueta turlelor sale.

In urma cutremurului din 1940, biserica a suferit mari stricăciuni, turla de deasupra pridvorului fiind amenințată cu prăbușirea. Restaurarea ei a devenit o problemă urgentă.

Proiectul întocmit de arhitectul Chefneux, cu diferitele sale variante, nu a depășit stadiul unui exercițiu elementar arheologic de reconstituire, a cărui analiză nu poate fi utilă. Pornind de la descoperirea vechiului parament, a urmelor balconului exterior, a urmelor unui acoperiș înalt pe fețele bazelor turlei de pe naos (care nu poate fi cel original, deoarece îmbrăca bazele turlei destinate a fi evidente), proiectul se caracterizează printr-o înverșunare arheologică de a readuce partea superioară a monumentului la forma lui veche — care nu se poate ști cum a fost — îmbinată cu lipsa de cunoaștere aprofundată și de înțelegere științifică a istoriei arhitecturii.

Toate descoperirile arătate sînt în măsură să ducă spre o reconstituire ipotetică, care poate admite o varietate întreagă de soluții. Dar o reconstituire exactă a formei vechi a edificiului nu este posibilă.

Renunțînd la actuala compoziție a volumelor și la silueta valoroasă a monumentului, proiectul ne oferă o clădire greoaie, lipsită de frumusețe, un plagiat neizbutit al arhitecturii epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Cu toate acestea, au apărut în cursul dezbaterilor argumente care tindeau mai degrabă să accepte un produs al fanteziei restauratorului, decît păstrarea formei actuale a turlelor.

Astfel argumentele în sprijinul proiectului, de natură arheologică și tectonică, arată cum că avîntul excepțional al siluetei monumentului a rezultat ca urmare a forțării construcției, turla de pe pridvor avînd zidurile mai groase decît baza pe care stă. In consecință, refacerea ei ar constitui o greșeală.

Ori, tehnica construcțiilor a progresat prin îndrăzneala arhitecților, în fața cărora se punea sarcina de a elabora forme capabile să exprime conținutul de idei al societății. Sînt numeroase cazurile cînd bolțile unor catedrale medievale s-au prăbușit din cauza unor greșeli de construcție. Ele au fost refăcute, în general, în vechea lor formă sau în spiritul unor epoci ulterioare. In ce privește propunerea de a lăsa monumentul cu totul fără turle, aceasta reprezintă o deviere arheologistă care nu ține seama de rolul monumentului în ansamblu orășenesc, nici de oraș și silueta sa.

Biserica Precista din Galaţi (1645—47)

Argumentele legate de istoria arhitecturii care vin în susţinerea proiectului se bazează pe aceeaşi teză, conform căreia întreaga arhitectură « bună » se opreşte la o anumită dată, după care urmează decadenţa. Această teză s-a reflectat în negarea frumuseţii formei actuale a monumentului. Pornind de la cîteva detalii de profiluri, închizînd ochii asupra frumuseţei şi siluetei monumentului, proiectantul şi-a exprimat temerea că prin refacerea turlelor în forma lor actuală se dăunează, atît monumentului, cît şi întregii regiuni, care, fiind săracă în astfel de monumente, se va inspira din elementele « decadente » restaurate. In consecinţă, turlele au fost decretate « urîte şi baroce » şi nu « frumoase cum sînt turlele ruseşti » sau şi mai bine « baroce şi austro-ungare », considerînd că se poate renunţa la forma lor, deoarece în ţara noastră există şi alte monumente inspirate din arhitectura rusă.

Una din legile obiective ale frumosului este legea concordanţei depline între formă şi conţinut. Aprecierea frumosului este posibilă numai atunci cînd este înţeles conţinutul. Inverşunarea de a se lichida aspectul actual al bisericii Precista are la bază lipsa de înţelegere a conţinutului de idei al arhitecturii sale.

In ţara noastră mai sînt şi alte monumente care arată legăturile dintre arhitectura noastră cu arhitectura rusă. Biserica Precista reprezintă însă *unicul* monument în genul său. Meşterii care au reconstruit biserica Precista în secolul al XIX-lea s-au adresat arhitecturii ruse din secolul al XVI-lea, întocmai cum meşterii bisericii Trei Ierarhi, construită în secolul al XVII-lea s-au adresat arhitecturii ruse din Vladimir şi Susdal, aparţinînd secolului al XII-lea. Ce rost ar avea să aducem cu orice preţ un monument original la acelaşi calapod cu alte numeroase monumente din secolul al XVI-lea sau al XVII-lea.

Poporul romîn, legat de poporul rus printr-un trecut comun de luptă împotriva asupririi, preţuieşte mărturiile istorice ale acestei prietenii. De aceea, nu se poate admite să dispară imaginea unui monument care arată orientarea meşterilor noştri populari către arhitectura rusă şi legăturile artistice între poporul rus şi romîn.

Poporul iubeşte şi se ataşează de imaginea monumentelor de arhitectură. Imaginea plină de frumuseţe a bisericii Precista a devenit familiară cetăţenilor oraşului Galaţi. Monumentul se restaurează, fapt care este primit cu satisfacţie. Ca rezultat, apare în locul vechiului monument o clădire nou, nouţă, la care fantezia arhitectului restaurator a dat o contribuţie importantă, clădire care şi-a pierdut avîntul şi vechea frumuseţe a siluetei!

★

In felul acesta, soluţia principială de care ar trebui să se ţină seama în opera de restaurare a bisericii Precista este aceea de a păstra actuala siluetă a edificiului şi forma turlelor, punînd de acord paramentul părţii superioare a edificiului cu cel al părţii inferioare.

Articolul de faţă nu-şi pune ca scop să dea o soluţie practică problemei. Aceasta este, fără îndoială, o problemă de studiu şi creaţie. S-ar putea sugera refacerea turlelor în cărămidă aparentă, pentru a le pune în acord cu paramentul părţii de jos a edificiului. Acest lucru este cu atît mai posibil, cu cît arhitectura din care s-au inspirat meşterii care au refăcut biserica Precista este o arhitectură de cărămidă aparentă. Turla de pe naos, care şi-a pierdut vechea decoraţie, să se refacă asemenea turlei de pe pridvor, legată de restul edificiului prin decoraţia ei de ocniţe. Chiar în cazul cînd s-ar retencui turlele, nu poate fi vorba decît de o deosebire de culoare între turle şi corpul bisericii, deoarece ele sînt legate într-un tot comun, care se exprimă prin compoziţia şi silueta edificiului. In orice caz, este necesar să se renunţe la reconstituirea acelor părţi ale monumentului care n-ar avea suficiente garanţii de adevăr. Astfel, nu este indicată refacerea balconului pe console, a cărui formă nu se poate reconstitui nici măcar pe baza unor balcoane posibil asemănătoare, cum ar fi fost acela al turnului de la Zamca sau Humor, deoarece acestea nu s-au păstrat.

★

Ştiinţa sovietică şi vasta practică din domeniul restaurării monumentelor de arhitectură sînt o călăuză de nepreţuit în rezolvarea problemelor teoretice şi practice pentru restauratorii noştri.

Ştiinţa sovietică stabileşte ca scop al restaurării descoperirea imaginii adevărate a monumentului şi readucerea sa la forma iniţială. Readucerea la forma iniţială a unui monument este însă posibilă numai atunci cînd *se poate şti* cum a fost acesta şi dacă ultima sa formă *nu este valoroasă*. Dacă ultima formă, rezultat al prefacerilor

de-a lungul cîtorva epoci, *este frumoasă*, iar forma inițială *nu se cunoaște*, monumentul se reface așa cum se prezintă în ultima sa formă.

Un monument are o viață a sa, de-a lungul căreia se transformă, suferă adăugiri care îl completează adeseori în mod favorabil. De exemplu, pridvorul brîncovenesc, construit la 1700, al bisericii mănăstirii Cozia din veacul al XIV-lea, ancadramentele brîncovenești ale bisericilor Curtea Veche și Mihai Vodă din București și altele. Un monument trăiește întreaga istorie a arhitecturii. Peste catedralele romanice din Transilvania s-a suprapus stilul gotic și apoi Renașterea. Cui i-ar veni ideea să le înlăture pentru a readuce bisericile la vechea lor formă?

Chiar cînd pe bază de documente se poate cunoaște forma inițială a unui monument, dacă diferitele adăugiri făcute de-a lungul veacurilor se leagă organic de construcțiile inițiale, încadrîndu-se armonios în ansamblu, iar completările — care întregesc monumentul — au ele însele valoare artistică și arhitecturală, acestea se păstrează. Astfel, clopotnița (zvonița) catedralei Sf. Sofia din Novgorod, care a avut de suferit de pe urma ocupanților fasciști, a trăit o istorie tumultuoasă. Ea a fost refăcută de mai multe ori de-a lungul veacurilor, schimbîndu-și înfățișarea. Restauratorii sovietici, care au reușit prin metoda sondajului arheologic să reconstituie diferitele ei faze, au făcut cîte o reconstituire grafică pentru aspectele ei succesive din secolele XV, XVI și XVII; clopotnița însă, a fost refăcută cu înfățișarea ei din secolul al XVIII-lea.

Unica metodă de restaurare a monumentelor istorice, admisă de știința sovietică, este metoda științifică de cercetare, care permite de a se reconstitui cu certitudine imaginea autentică a monumentelor. Nu se admite nici un fel de tendință de a înnoi monumentul în vederea obținerii unor efecte de exterior. Nu se îngăduie nici un fel de idei preconcepute privitoare la forma monumentului. Restaurarea părților dispărute se poate admite numai cînd există toate datele care să poată duce la reconstituirea exactă a vechii înfățișări. O restaurare care ar folosi stilizarea și imitația, transformarea arbitrară a arhitecturii edificiului prin «înnoirea» elementelor avariate sau pierdute, o restaurare bazată aproape exclusiv pe intuiția sau fantezia restauratorului, face ca monumentul restaurat să devină un produs al restauratorului însuși, își pierde însăși valoarea sa artistică și calitatea de monument istoric.

Analiza procedeelor folosite de arhitecții sovietici, analiza lucrărilor de restaurare din țara noastră, în lumina științei avansate sovietice, ar fi de mare utilitate restauratorilor noștri. O lucrare în care s-ar face un bilanț al experienței lucrărilor de restaurare din țara noastră lipsește în literatura noastră tehnică.

Turnul lui Ivan cel Mare din Kremlinul Moscovei

Este necesar ca problema monumentelor istorice să nu mai rămînă doar preocuparea unui cerc restrîns de specialiști. Ar fi bine ca Uniunea Arhitecților să organizeze dezbateri publice asupra celor mai importante proiecte de restaurare.

In acțiunea de pază și conservare a monumentelor istorice pot fi atrase mase largi de oameni ai muncii. In U.R.S.S., chiar în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, TASS a publicat un afiș «Păstrați monumentele de arhitectură». In orașe cu tradiții arhitecturale sau în orașele nou construite, cetățenii prețuiesc și sînt mîndri de monumentele de arhitectură ce le împodobesc orașul. Oamenii liberi care își construiesc o viață nouă, stăpîni pe toate bunurile materiale și culturale ale societății, prețuiesc realizările artei, în care văd un rod al muncii creatoare omenești.

Studiu experimental de secţiuni tip de locuinţe

Arh. *GH. POPESCU NEGREANU*

In Pavilionul de expoziţie din parcul I.V. Stalin au fost executate — sub îndrumarea Direcţiei de studii şi documentare din C.S.A.C. — machetele în mărime naturală a două apartamente cu cîte două camere şi dependinţele respective, pe baza unor secţiuni tip de locuinţe.

Iniţiativa de a studia secţiunile tip de locuinţe la scară naturală este bine venită. Această metodă practică, înaintată, poate constitui un auxiliar preţios proiectării de arhitectură prin cîmpul larg de observaţii pe care-l oferă, dînd posibilitatea unei analize detaliate a elementelor de interior, a problemelor de spaţiu, de utilizare şi de echipament a locuinţei.

Consider, însă, că dezvoltarea acestei metode trebuie să se facă pe două linii distincte.

In prima fază trebuie să aibă un caracter de cercetare şi experimentare paralelă cu proiectarea. Prin panouri asamblate cu o tehnică simplă, similară decorurilor de teatru, să se poată realiza rapid machetele în mărime naturală ale secţiunilor tip în studiu, permiţînd o imediată verificare a volumelor utile şi a organizării spaţiale optime, a luminozităţii, a circulaţiilor frecvente şi a dotărilor speciale (echipament sanitar, electric, de bucătărie).

In faza finală a studiilor, aceste machete — prin realizarea finisajelor prevăzute şi a mobilierului — vor avea un caracter de expoziţie, ilustrînd viitoarele realizări ale arhitecturii în domeniul construcţiilor de locuinţe tip.

Macheta secţiunii tip

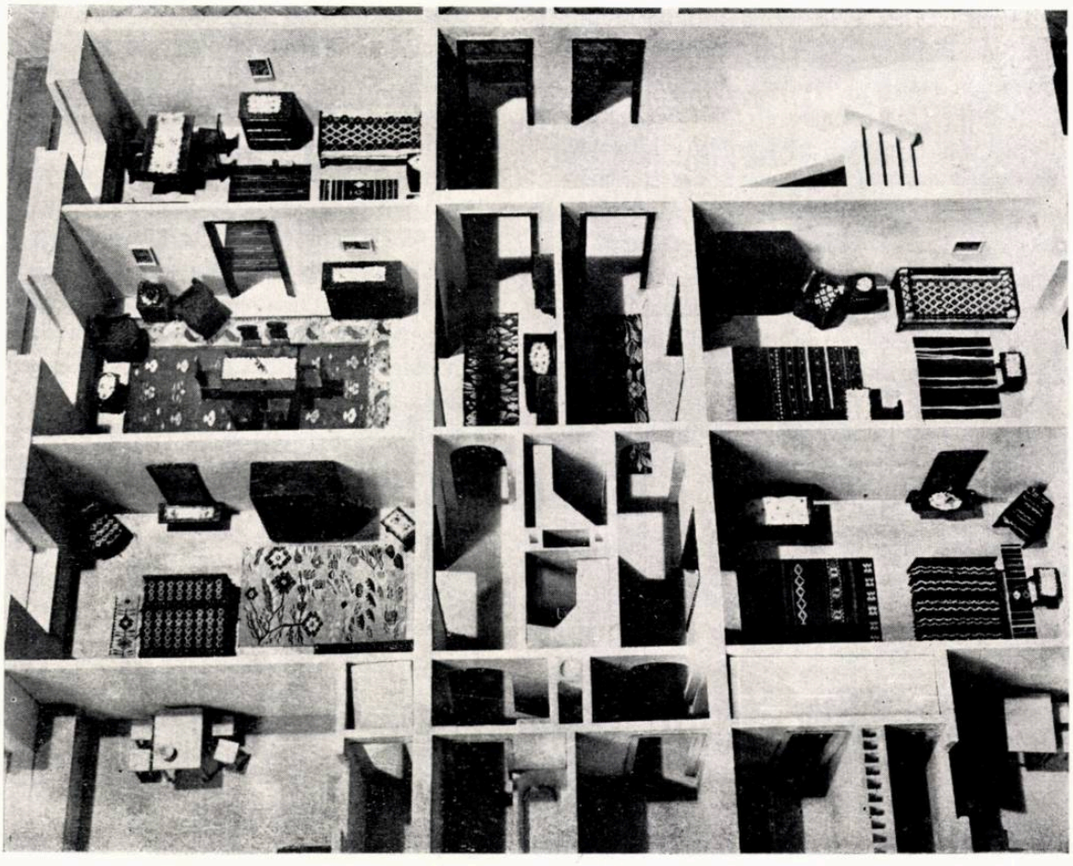

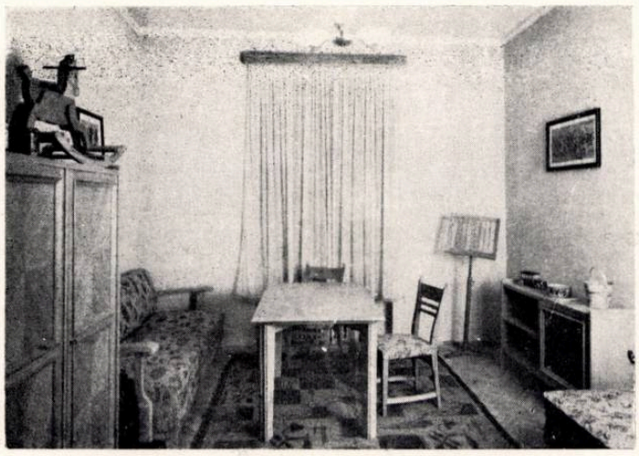

Cameră de zi

Cameră de zi

Dormitor

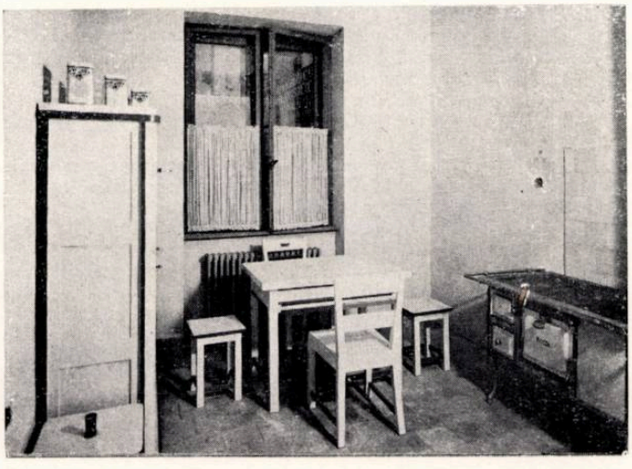

Bucătărie

Cele două machete din Pavilionul de expoziţie nu au reuşit, însă, să satisfacă pe deplin nici unul din cele două principii expuse.

Secţiunile tip alese nu sînt cele mai reprezentative, ele fiind doar cazuri izolate — pe parcursul studiilor din 1953 — unul reprezentînd o rezolvare în anumite condiţii speciale.

Acest tip, cu încăperile înşirate de-a lungul unui coridor excesiv de lung, reflectă şi defectele inerente ale grupării de 4 apartamente, în jurul unei scări; el este inferior secţiunii cu 3 apartamente la scară, care are încăperile grupate mai bine în jurul unui coridor mai scurt, cu o diferenţiere mai bună între partea de primire şi cea de servicii.

In ambele tipuri, suprafeţele locuibile sînt peste norme, ceea ce a condus şi la mobilarea lor neraţională, făcută pentru a atenua impresia de spaţiu gol al camerei.

Această impresie rămîne totuşi neplăcută — şi mai ales neconcludentă — prin aceea că înălţimea liberă pînă la plafon este de 3,30 m, probabil dintr-o greşeală de interpretare a cotei de nivel de către executant.

Finisajul executat lasă de dorit, fiind sub calitatea unei construcţii curente. La aceasta contribuie în special tîmplăria uşilor, ferestrelor şi dulapurilor înzidite, urît executată şi prost vopsită cu un simplu grund. Unele greşeli, sau greşite interpretări ale planurilor, creează chiar confuzii şi pot duce la concluzii eronate. Aşa este fereastra mobilă (în loc de fixă) dintre W.C. şi bucătărie, echipamentul bucătăriei şi unele întrerupătoare şi corpuri de luminat greşit plasate.

Mobilarea camerelor s-a făcut fără a se urmări redarea caracterului de intimitate pe care îl are un apartament locuit. Lipsesc cărţile, aparatul de radio şi toate obiectele mărunte care dau viaţă interioarelor.

Credem că la o viitoare expoziţie aceste defecţiuni vor fi remediate, pentru ca astfel de prezentări ale problemelor legate de construcţia de locuinţe să asigure un concludent studiu experimental al apartamentului, tuturor tehnicienilor care colaborează la proiectarea şi execuţia lor.

Abacă pentru calculul zonelor de locuinţe

Conf. arh. *D. VERNESCU*

La proiectarea cvartalelor, coloniilor şi în general a zonelor de locuinţe din oraşe sînt de efectuat o serie de calcule asupra caracteristicilor tehnice ale claselor de construcţie, astfel ca să se asigure numărul de locuitori formînd tema proiectării, precum şi pentru verificarea indicilor ce trebuie să se găsească în limitele admisibile. Aceste calcule se fac de obicei în diferite ipoteze, pentru ca prin încercări să se găsească soluţia optimă. De asemenea, ele se fac întîi ca *antecalcule*, servind de îndreptar în proiectarea propriu-zisă, şi apoi din nou sub formă de *bilanţ*, cu datele reieşite din proiect, ca verificare.

Apar în aceste calcule zece noţiuni şi mărimi fundamentale legate între ele prin coeficientul de utilizare a terenului, K, ce este cheia de calcul. Deşi aceste calcule sînt simple — după cum apare din formulele de la pct. 6 — o abacă de sinteză, pe care o prezentăm, este utilă, prin vederea sinoptică ce ne-o oferă asupra tuturor celor zece elemente, prin urmărirea uşoară, în studiul diferitelor variante, a modului cum o modificare la unul din elemente determină schimbări valorice la celelalte, în sfîrşit, prin economia de timp în proiectare, eliminînd calculele numerice propriu-zise.

1. Se ia în graficul central
   — în abscisă, numărul de **locuitori**, L, cuprins între 500 şi 10000,
   — iar în ordonată **densitatea netă pe cvartale,** D, în locuitori/hectar, cuprinsă între 50 şi 600.
   La punctul de intersecţie se găsesc:
   — pe dreptele cu linii continue, suprafaţa totală a **terenului cvartalelor**, T, în hectare,
   — iar pe curbele cu linii întrerupte, suprafaţa aproximativă **de oraş** Ω, de asemenea în hectare (cuprinzînd, pe lîngă suprafaţa cvartalelor, şi pe aceea a străzilor, spaţiilor plantate şi a dotărilor).
   Exemplu: la $L = 3600$ locuitori, cu $D = 300$ loc/ha, corespunde $T = 12$ ha şi $\Omega = 15$ ha.
2. Pe scara din stînga se intră în ordonată cu acelaşi D, iar în abscisă cu norma de **suprafaţă de planşeu construit alocat unui locuitor** (măsurat în perimetrul exterior, adică inclusiv ziduri, circulaţii, spaţii comune, etc) N în m²/loc.
   La punctul de intersecţie se găseşte **coeficientul de utilizare a terenului**, K, un număr reprezentînd raportul dintre suprafaţa totală desfăşurată a tuturor planşeelor, S şi terenul cvartalelor, T.
   Exemplu : la $D = 300$ loc./ha, cu $N = 20$ m²/loc., corespunde $K = 0{,}60$.
3. Tot pe scara din stînga, mişcînd un punct pe o curbă K, la intersecţiile cu diferitele verticale reprezentînd **numărul de caturi**, C, un număr cuprins între 1 şi 6 — se găsesc pe curbele cu linii întrerupte valorile **procentului construibil la sol**, P, în % din terenul cvartalelor T.
   Exemplu: la $K = 0{,}60$ avem:
   dacă $C = 2$, atunci $P = 30\%$; dacă $C = 3$, atunci $P = 20\%$;
   dacă $C = 4$, atunci $P = 15\%$; dacă $C = 5$, atunci $P = 12\%$;
   dacă $C = 6$, atunci $P = 10\%$
4. Pe scara de jos, intrînd în odonată cu L şi în abscisă cu N, se găseşte la punctul de intersecţie, pe curbele cu linii continue, **suprafaţa totală** de planşeu desfăşurat, S în mii m².
   Exemplu: la $L = 3600$ locuitori şi $N = 20$ m²/loc. corespunde $S = 72\,000$ m².
5. Tot pe scara de jos, mişcînd un punct pe o curbă S, la intersecţiile cu diferitele orizontale reprezentînd numărul de caturi, C, se găsesc pe curbele cu linii întrerupte valorile **suprafeţei construite la sol**, Σ, în **mii m²**.
   Exemplu: la $S = 72\,000$ m². avem:
   dacă $C = 2$, atunci $\Sigma = 36\,000$ m²; dacă $C = 3$, atunci $\Sigma = 24\,000$ m²; dacă C = 4, atunci $\Sigma = 18\,000$ m² etc.
6. Formulele pe baza cărora s-a construit abaca şi care pot servi pentru precizarea valorilor obţinute grafic, sînt:
   $D = L/T$; $P = \Sigma/T$; $K = S/T$; $S = L \times N$; $\Sigma = S/C$; din acestea reiese: $K = S/T = C \times P = N \times D$
   C = numărul de caturi, D = densitatea netă pe cvartale, K = coeficientul de utilizare a terenului, L = locuitori, N = suprafaţa de planşeu construit alocat unui locuitor, P = procentul construibil la sol, S = suprafaţa totală, T = terenul cvartalelor, Σ = suprafaţa construită la sol, Ω = suprafaţa aproximativă de oraş.

Pentru Ω s-a presupus că valoarea sa variază, astfel încît T reprezintă din această valoare, o cotă cuprinsă între 87,8 % la 1000 locuitori şi 62 % la 10 000 locuitori, ceea ce, evident, nu are decît o valoare indicativă.

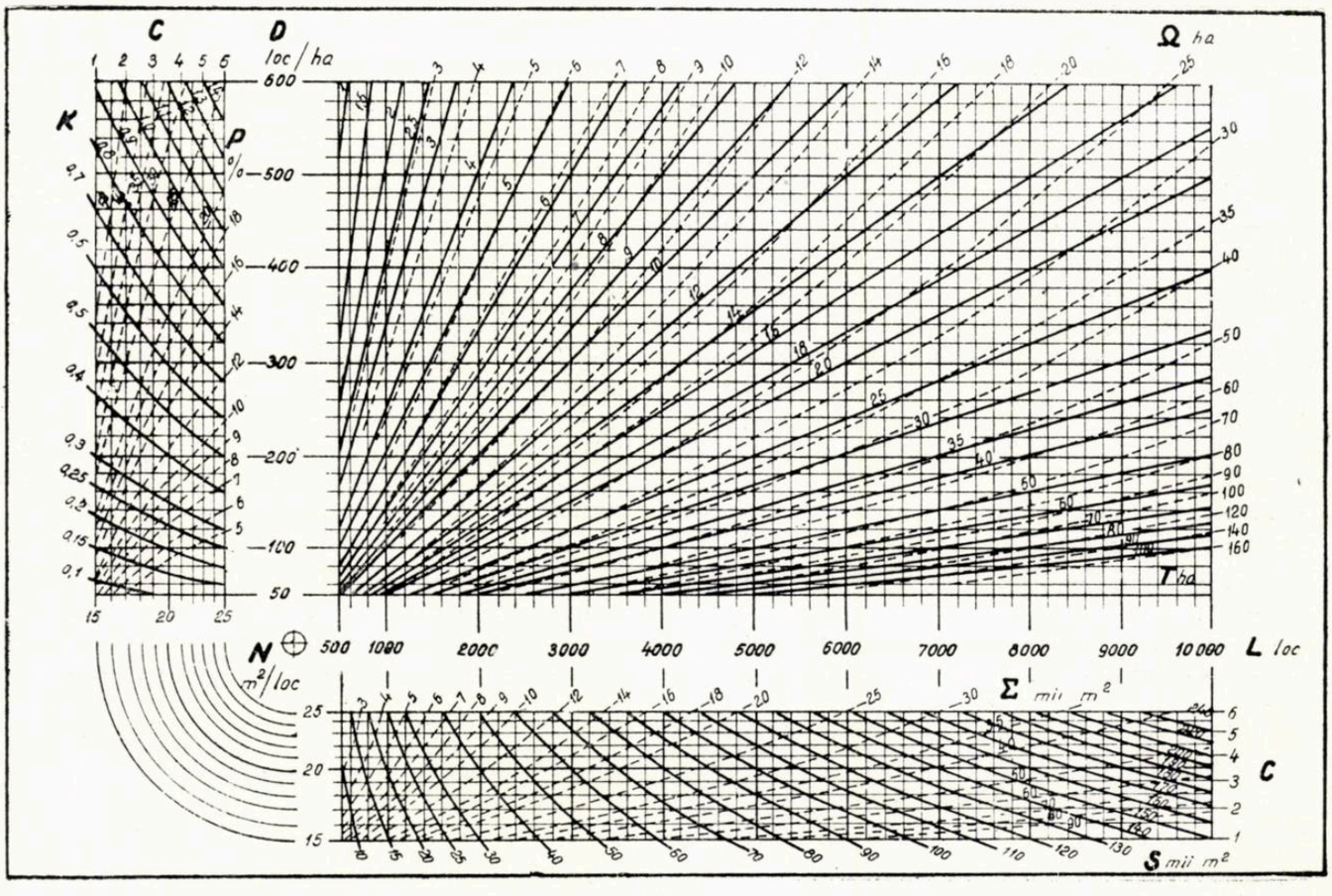

Arhitectura*)

II

In al doilea pătrar al secolului al XVI-lea, contrareforma și criza generală economică și politică a orașelor-republici italiene, provocată de mutarea căilor comerciale mondiale și de invaziile străine s-au reflectat și asupra artelor.

O importanță excepțională în formarea arhitecturii **Renașterii târzii** (a doua jumătate a secolului al XVI-lea) a avut-o opera lui Michelangelo, care s-a desvoltat în luptă cu influența oprimantă a papalității. Michel-Angelo se îndepărtează de canoanele clasice și creează forme noi, cu o plastică expresivă, plină de încordare, forță și dinamism; proiectul catedralei Sf. Petru (apropiat de intențiile lui Bramante, însă într-o nouă tratare; în timpul lui Michelangelo, catedrala a fost ridicată pînă la cupolă, care a fost construită mai tîrziu după desenele sale), Capitoliul din Roma, etc. Opera lui Michelangelo a trasat calea dezvoltării noii arhitecturi, însă pe o bază ideologică cu totul diferită.

Unul dintre cei mai mari urmași ai lui Michelangelo, Vignola, a creat la Roma biserica il Gesu, în arhitectura căreia apare o îndepărtare radicală de ideile umaniste spre reacțiunea catolică. In construcțiile sale publice (vila Caprarola, vila papei Iulius III), Vignola continuă încă să dezvolte principiile clasice ale arhitecturii Renașterii. El scrie tratatul « Regulile celor cinci ordine de arhitectură », care a căpătat mai tîrziu o mare răspândire.

In aceeași perioadă, în nordul Italiei, Andrea Palladio, arhitect și teoretician a, arhitecturii și școala sa continuă să dezvolte forme și compoziții clasice riguroase, dînd palatelor din orașe și vilelor dinafara orașelor un aspect accentuat reprezentativ, monumental (villa Rotonda, palazzo Chiericati, etc.). Palladio a scris un tratat teoretic despre arhitectură (« Patru cărți despre arhitectură »), care însumează realizările Renașterii tîrzii și stabilește o serie de principii de compoziție arhitecturală. Tratatul lui Palladio a avut o mare influență asupra practicii arhitectonice de mai tîrziu.

Caracterul optimist și plin de viață al formelor arhitecturii Renașterii italiene, prelucrarea creatoare a formelor și metodelor de compoziție ale clasicismului antic, noile metode progresiste de construcție, dezvoltarea largă a sintezei diferitelor arte, constituie cuceririle arhitecturii acestei epoci.

In țările slave ale Europei și mai ales în **Cehoslovacia, Polonia, Dalmația** arhitectura are rădăcini adînc originale, pe baza cărora au fost prelucrate și lichidate tradițiile medievale în formele unei înnoiri originale a goticului și s-au elaborat noi tipuri de clădiri publice. Monumentele arhitecturii epocii Renașterii în țările slave dezvăluie un proces complex de formare a unui nou limbaj arhitectonic, pe baza tradițiilor naționale ale acestor țări. Deosebit de bogate în asemenea monumente sînt orașele: Praga (Cehoslovacia), Cracovia (Polonia), Dubrovnic și Sibenic (Dalmația), etc. De-a lungul unei lungi perioade istorice s-a format ansamblul orășenesc adânc original al orașului. Praga — unul dintre cele mai frumoase orașe ale Europei — conține exemple excepționale ale arhitecturii medievale de fortificații (cremlinul praghez — Hradcinul, celebrele turnuri, podul Karlova, Porohova, etc.), clădiri gotice de cult (catedrala Sf. Vita și multe altele) și, în sfîrșit, construcții ale Renașterii și barocului ceh, ce au păstrat trăsături naționale foarte evidente. O mare valoare o reprezintă, de asemenea, ansamblul arhitectonic al Cracoviei, ce pecetluiește înflorirea arhitecturii naționale poloneze în secolele XV—XVII.

Un caracter național original l-a avut și arhitectura **Spaniei,** unde cultura Renașterii a fost însoțită de procesul de unificare a țării și de crearea întinsului imperiu spaniol. Renașterea nu a avut aici rădăcini sociale destul de adînci, deoarece răspîndirea ideilor umaniste a fost încătușată de opresiunea foarte puternică a bisericii catolice și de teroarea inchiziției. Imbinarea tradițiilor locale și a formelor artei populare cu cuceririle arhitecturii Renașterii italiene (stilul plateresc) au dat naștere aici la forme originale (Casa de Miranda din Burgos, Alcazarul din Toledo, ș.a.). Cele mai mari construcții monumentale ale absolutismului spaniol sînt palatul lui Carol Quintul din Granada și imensul palat al Escurialului din apropiere de Madrid (arhitect J. Herrera).

In **Franța,** înnoirea activității arhitectonice a precedat centralizarea puterii și formarea monarhiei absolutiste. In epoca Renașterii, în Franța, proprietățile feudale pierd caracterul de castele fortificate și se transformă în palate-conace. De aceea, turnurile de rondă, zidurile fortificate, meterezele și celelalte păstrează doar o importanță decorativă. In orașe se formează tipul de palat (hotel) — casă individuală orășenească, aristocratică și burgheză. In dezvoltarea arhitecturii Renașterii franceze s-a manifestat persistența relativă a tradițiilor naționale gotice, caracteristică pentru întreaga arhitectură a Franței din epoca feudalismului.

In arhitectura **Angliei,** secolul al XVI-lea apare ca o desăvîrșire a goticului tîrziu (așa-numitul stil Tudor); ideile « Renașterii » clasicismului antic au găsit aici răsunet doar în secolele XVII—XVIII. Monumentele cele mai însemnate ale clasicismului englez al secolului al XVII-lea sînt: sala de banchet (arh. Inigo Jones) și catedrala Sf. Paul din Londra (arh. Christopher Wren).

Ofensiva ideologică și politică a nobilimii feudale și a papalității din cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea împotriva mișcării maselor populare și a burgheziei s-a manifestat și în arhitectură. Programele principale și obiectele lor nu mai sînt palatele seniorieri, spitalele sau alte clădiri publice, ci palatele moșierești dinafara orașelor și clădirile de cult. Idealurile și imaginile umanismului epocii Renașterii încep să fie înlăturate din artă de ideile și imaginile religioase, cultivate de biserica catolică militantă. Pe de altă parte, clasele dominante tind să pună arta în slujba noilor formații statale centralizate, care au lichidat existența răspîndită a orașelor medievale.

In artă, ciocnirea acestor baze contradictorii, în care ideile politice progresiste și întărirea realismului se luptau, iar uneori se împleteau ciudat cu întoarcerea spre religie și misticism, au dat naștere unui stil ce s-a numit mai tîrziu **baroc.** In arhitectură, compoziția clasică, cu normele sale de echilibru, simetrie, simplitate și claritate a împărțirilor și proporțiilor, cu consecvența logică riguroasă a formelor, cu perceptibilitatea ușoară a clădirilor, sînt înlocuite cu exagerarea plastică și supraîncărcarea decorativă a imaginii arhitecturale, cu abundența nemăsurată a detaliilor, cu contraste brutale, cu folosirea largă a ordinelor colosale, cu perspective de forme neașteptate, cu efecte de culoare și lumină. Biserica militantă tindea să folosească toate aceste mijloace artistice în scopul proslăvirii puterii sale și influențării puternice a conștiinței maselor populare.

Odată cu construcțiile monumentale de cult — biserici și mănăstiri — capătă o dezvoltare largă și ansamblurile complexe de clădiri civile: palate înconjurate cu parcuri, piețe monumentale orășenești.

In **Italia,** monumentele cele mai caracteristice ale arhitecturii baroc au fost realizate la Roma — unde au lucrat în secolul al XVII-lea cei mai de vază reprezentanți ai acestui stil: L. Bernini (colonada catedralei Sf. Petru, biserica San Andrea), Fr. Borromini (biserica San Carlo, palatul Barberini) — și în orașele din nordul Italiei (pal. Carignano din Torino, arh. G. Guarini; castelul Stupinigi, tot din Torino, arh. F. Juvara, etc.)

*) Din Marea Enciclopedie Sovietică, vol. III, termenul « Arhitectura » de B. P. Mihailov.

In **Germania**, **Austria**, **Polonia**, **Cehoslovacia**, **Ţările de Jos**, arhitectura barocă reflectă particularităţile dezvoltării social-istorice ale fiecărei din aceste ţări, creînd o mare varietate de tipuri de construcţii şi metode de compoziţie. Pe aceste baze se formează în secolele XVII-XVIII stilurile naţionale de arhitectură, asociate doar convenţional sub titlul «baroc», din cauza cunoscutei comunităţi a metodelor plastice şi de compoziţie caracterizate mai sus.

In **Franţa**, arhitectura secolului al XVII-lea răspunzînd sarcinilor ridicate de statul absolutist centralizat, s-a pătruns de ideile raţionalismului, de tendinţa spre schemele şi planurile geometrice riguroase, ceea ce a dus spre trecerea treptată către clasicism. Modelele noului stil sînt marile ansambluri de palate (Versailles, cu parcurile sale «regulate», arh. L. Le Vau, J. H. Mansart, A. Le Nôtre, ş.a.), diferitele clădiri monumentale (faţada estică a palatului Luvru, arh. Cl. Perrault), pieţele geometrice regulate din Paris (piaţa Concordiei, piaţa Vendôme, ambele de arh. J. H. Mansart) şi altele.

La sfîrşitul secolului al XVII-lea, începutul decăderii regimului absolutist duce la descompunerea stilului legat de el. Ideea slujirii monarhiei ce întruchipează «inteligenţa» statului, propagată de ideologia aristocraţiei, cedează locul filozofiei unei vieţi facile şi fără griji, a petrecerilor de salon. In această perioadă (începutul secolului al XVIII-lea) se formează un stil manierist, afectat-decorativ, «**rococoul**,» o fărîmiţare caracteristică a imaginilor arhitectonice (palatul Soubise din Paris). După dominaţia relativ scurtă a acestui stil în arhitectură, majoritatea ţărilor occidentale trec printr-un nou avînt puternic, determinat de întărirea burgheziei.

In anii premergători revoluţiei burgheze franceze, curentul dominant în Franţa şi mai apoi în Anglia, Germania şi celelalte ţări, devine **clasicismul**. Artei aristocratice decadente, burghezia în ascendenţă îi opune idealul artistic antic, încercînd să îmbrace limitarea conţinutului intereselor burgheze în formele «universal umane», «eterne», ale antichităţii clasice. In arhitectura clădirilor publice şi de cult apar porticuri triumfale rigide, colonade monumentale, loggii, cupole semisferice regulate (la Paris, bis. Ste. Sulpice, arh. J. N. Servandoni; bis. Ste. Geneviève, mai tîrziu Pantheonul — arh. J. Soufflot; teatrul Odeon, arh. Devaly, arh. J. Peyre şi mulţi alţii).

La jumătatea secolului al XVIII-lea, în Paris se formează ansamblul pieţei Concordiei (arh. J. Gabriel), ce reprezintă un nou tip de piaţă orăşenească deschisă, traversată de străzi drepte. Palatele sînt proiectate după modelul caselor particulare burgheze (Micul Trianon la Versailles, arh. J. Gabriel).

Clasicismul secolului al XVIII-lea, îndeplinind un rol progresist bine determinat (elaborarea unor noi tipuri de ansambluri urbane şi a locuinţelor burgheze, renunţarea la ornamentarea inutilă a rococoului) a fost în acelaşi timp, într-o mare măsură, o drapare în haine străine. Acest caracter artificial al noii «renaşteri» a antichităţii se manifestă cu deosebire în perioada tîrzie a dezvoltării clasicismului, la începutul secolului al XVIII-lea (aşa numitul **stil Empire**). In acest timp apare pe primul plan doar latura exterioară, aparentă, a motivelor arhitecturale antice, mai ales romane, folosite pentru proslăvirea puterii militare a imperiului napoleonian: imitaţia arcurilor de triumf romane, a coloanelor, a emblemelor militare, cît şi a pilonilor şi obeliscurilor egiptene şi a altor forme masive de o severitate accentuată şi, în acelaşi timp, în finisarea palatelor noii aristocraţii şi a burgheziei îmbogăţite — un amestec al stilurilor celor mai felurite.

Dezvoltarea mai departe a societăţii capitaliste de-a lungul secolului al XIX-lea duce la decăderea arhitecturii. Construcţia haotică a oraşelor şi proprietatea particulară asupra terenurilor şi imobilelor în condiţiile ascuţirii continue a concurenţei capitaliste, influenţază negativ asupra dezvoltării sistematizării urbane şi face imposibilă crearea unor ansambluri unitare. Contrastul dintre cartierele «boiereşti», centrale, ale oraşului şi periferiile sale cu cocioabele muncitorilor, devine din ce în ce mai acentuat pe măsura creşterii marilor oraşe capitaliste în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea — prima jumătate a secolului al XX-lea în toate ţările capitaliste şi mai ales în S.U.A. Lipsită de mari idealuri sociale, arhitectura burgheză a acestei epoci se caracterizează prin sărăcirea conţinutului artistic de idei, prin degenerarea şi pierderea bazelor expresivităţii, prin ruperea totală de creaţia populară. Locul stilului arhitectural este preluat de diferite imitaţii eclectice. Curentele de arhitectură de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea tinzînd către formarea unui stil «nou», «contemporan», au dat naştere «stilului modern», neartistic şi lipsit de idei. Noile tipuri de clădiri formate în procesul de dezvoltare a oraşului capitalist (blocurile de raport cu multe etaje, băncile şi clădirile comerciale, gările, pasajele, magazinele universale, clădirile industriale, etc.) au pus în faţa arhitecturii o serie de sarcini complicate. Introducerea betonului armat, a scheletului metalic, a noilor metode şi noilor materiale de construcţie a clădirilor, au dus la lărgirea posibilităţilor tehnice în activitatea de construcţie. Totuşi, arhitectura burgheză, împărtăşind soarta întregii culturi a regimului capitalist intrat în putrefacţie, nu a putut să prelucreze creator aceste mijloace puternice, oferite de noua tehnică, pentru a crea imagini arhitecturale de înaltă valoare artistică.

Incercările de a crea o «nouă» arhitectură ca rezultat numai al construcţiei, constituind baza constructivismului, au reflectat doar lipsa totală a conţinutului de idei al arhitecturii burgheze din perioada imperialismului, cînd decăderea arhitecturii s-a manifestat cu o ascuţime neobişnuită. Pentru această ultimă etapă, în dezvoltarea arhitecturii societăţilor împărţite în clase antagonice sînt caracteristice curentele formaliste, negarea totală a sarcinilor artistice ale arhitecturii (funcţionalismul) şi, în sfîrşit, eclectismul cel mai grosolan. Atît funcţionalismul, cît şi constructivismul exprimă limpede procesul de descompunere şi decădere a culturii burgheze. Rezolvarea sarcinilor vitale ale arhitecturii contemporane, atît în domeniul sistematizării şi construcţiei oraşelor, al construcţiei în masă a locuinţelor pentru mase şi a clădirilor publice, cît şi crearea unei noi imagini artistice s-a dovedit imposibilă în condiţiile societăţii capitaliste de azi.

Numai revoluţia socialistă înfăptuită în Rusia, creînd pentru dezvoltarea arhitecturii un teren social şi ideologic - artistic cu desăvîrşire nou, a deschis era unei noi şi nemaivăzute înfloriri a creaţiei în arhitectură, eliberată de căile robiei capitaliste şi sprijinindu-se pe posibilităţile nelimitate economice, ideologice, artistice şi tehnice ale societăţii socialiste. După cel de al doilea război mondial, într-o serie de ţări ale Europei şi Asiei ce şi-au înfăptuit un nou regim social — regimul de democraţie populară — şi au păşit pe drumul construcţiei socialiste, a început un proces de lichidare hotărîtă a influenţelor decadente ale arhitecturii din perioada imperialismului. Trecînd la reconstrucţia oraşelor şi satelor lor în interesul maselor largi populare, aceste ţări se călăuzesc după bogata experienţă a construcţiei sovietice de oraşe din U.R.S.S. Se înfăptuiesc în ritm accelerat lucrările de reconstrucţie a oraşelor Varşovia, Vroţlav, Praga, Budapesta, Sofia, Bucureşti, Tirana şi altor oraşe din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Romînia, Albania. Se reconstruiesc centrele muncitoreşti şi oraşele; se creează altele noi (oraşul Dimitrovgrad în Bulgaria, etc.) Pentru prima oară se ridică sarcini importante în domeniul construcţiei pentru popor în faţa arhitecturii R.P. Chineze. In activitatea lor de construcţie multilaterală, aceste ţări pun bazele noii lor arhitecturi naţională ca formă, socialistă în conţinut.

Arhitectura popoarelor U.R.S.S. Pe teritoriul imens al Patriei Sovietice, populat de numeroase popoare ce au atins un înalt nivel de dezvoltare culturală încă din cele mai vechi timpuri, au fost realizate în curs de milenii un mare număr de opere de arhitectură de cea mai înaltă valoare artistică. Popoarele Caucazului au creat monumente excepţionale, profund originale, ale căror izvoare arhitecturale aparţin celor mai vechi culturi. In epoca feudalismului, arhitecţii popoarelor transcaucaziene şi ale Asiei Centrale au întrecut cu mult dezvoltarea arhitecturii din ţările Europei Occidentale.

O importanţă mondială o are arhitectura marelui popor rus, ce a creat în decursul unui mileniu, în toate stadiile dezvoltării sale, monumente excepţionale de arhitectură, mărturie a puternicelor sale forţe creatoare. Istoria arhitecturii Ucrainei, Bielorusiei, Letoniei, Lituaniei, Estoniei, Moldovei, Republicii Karelo-Fine, este bogată în realizări artistice remarcabile ale creaţiei arhitecturale naţionale.

Arta construcţiei celui mai vechi stat de pe peritoriul U.R.S.S., **Urartu** (I-ul mileniu î.e.n.), a atins un înalt nivel. Intre construcţiile urarţilor sînt cunoscute templele

(reprezentările în relief de la palatul lui Sargon în Dur-Sarrukin), construcțiile în stîncă (Van), canalele de irigație (canalul în funcțiune și azi Menu lîngă Vana) cetățile (Toprak-Kale lîngă Vana, secolul VIII î.e.n.) și palatele, ca de exemplu la Karmir-Blure de lîngă Erevan (secolului VIII —începutul secolului VI î.e.n., reprezintă un model de cetate colonie, bine întărită, a unuia din conducătorii locali urartezi).

Numeroase monumente de arhitectură aparținînd epocii antice s-au păstrat în sudul Rusiei — pe litoralul nordic al Mării Negre și în Caucaz. Săpăturile arheologilor ruși din secolul al XIX-lea, cercetările și descoperirile arheologilor sovietici la gurile limanelor Niprului și Bugului, pe coastele Crimeii, în Tamani, la gurile Donului, au dezvăluit tabloul dezvoltării în aceste locuri, începînd cu secolele VII — VI î.e.n., a unor orașe antice care au atins un înalt nivel al culturii, artei și tehnicii de construcție.

In construcțiile Panticapeei (Kerci), Thanagoriei, Oliviei, Kersonesului se manifestă, pe lîngă trăsăturile generale pentru întreaga artă antică și urmele influenței creației neamurilor din partea locului (sciți, sarmați, etc.). Aceste particularități locale de compoziție și decorație sînt vizibile mai ales la monumentul antic de pe teritoriul Transcaucaziei — templul din Garni (de lîngă Erevan, începutul secolului al II-lea).

După mărturiile istoricilor antici, în **Armenia**, care continuă tradițiile arhitecturii epocii urartu, au fost înfăptuite în primele secole ale epocii noastre opere arhitectonice mature. Formarea mai departe a arhitecturii armene a fost condiționată de dezvoltarea creștinismului și a relațiilor feudale. Pornind de la bazilicele Armeniei din secolele V— VI, au fost create monumente de arhitectură ca biserica în formă de cruce și acoperită cu cupolă « Ripsime » (618) și « Gaiane » (630) din Ecimiadzin, cît și construcțiile pe plan central — biserica Lmbata (secolul VII) și biserica Mastarî (secolul VII) cît și biserica rotundă Zvartnoț (640—661), surprinzătoare prin îndrăzneala compoziției sale, ce a servit de model bisericilor rotunde ale Armeniei din secolele X — XIII. Dintre clădirile civile ale acestei epoci trebuie relevate palatul Dvina (secolul VI) și Ecimiadzin (mijlocul secolului VII). In secolul al VII-lea se cristalizează stilul unitar al arhitecturii armene, bazat pe realizările progresiste ale tehnicii de construcții și distingîndu-se printr-o înaltă perfecțiune a compoziției, formelor spațiale și volumelor. După decăderea califatului arab și instaurarea puterii naționale independente, începînd din secolul al X-lea începe epoca noii renașteri a arhitecturii armene. Cetatea Ani se transformă în capitala Armeniei; se înalță palate (palatul Bagratizilor în Ani, secolul X), caravanseraiuri, cetăți (Tignis, secolele IX — X), nenumărate biserici pe plan central (biserica Abugamrenț) și pe plan în cruce cu cupolă, se clădesc remarcabile ansambluri mănăstirești (Tatev, secolele IX — X), etc. In secolele XII — XIV, arhitectura civilă capătă o importanță dominantă și influențează puternic asupra arhitecturii religioase. Inafară de palate (palatul lui Paron din Ani, secolele XII—XIII, palatul din Mrena, secolul XIV), caravan-seraiuri (la Selim, Zore), poduri (Ani), se construiesc numeroase școli, biblioteci cu depozite de cărți, trapeze, cît și jamatunele — pridvoare. Construcțiile civile, grupate în jurul mănăstirilor, le-au transformat în mari complexe arhitectonice: Sanain (secolele X— XIII), Ahpat (secolele X— XIII), Goșavank (secolele XII— XIII), Noravank (secolul XIII) ș.a. In perioada secolelor XV — XVIII, dezvoltarea arhitecturii armene trece printr-o stagnare. Clădirile ce se construiesc (în special cele bisericești) nu fac în general decît să repete vechile forme arhitecturale.

Cele mai vechi monumente ale **Georgiei**, construite în primul mileniu î.e.n. — orașul în peșteri Uplis - Tihe și acropola din Baghineti — dovedesc o înaltă cultură constructivă. Un monument al arhitecturii creștine timpurii îl constituie bazilica cu trei nave Bolniskii Sion (sfîrșitul secolului V). In prima perioadă de înflorire strălucitoare (secolele VI-VII) se realizează monumente clasice sobre și armonioase: biserica Djvari (sfîrșitul secolului VI — începutul secolului VII) — de tip cruciform cu cupolă și Țromi (secolul VII) cu cupolă sprijinită de patru stîlpi. Un monument remarcabil, atît ca arhitectură cît și din punct de vedere constructiv, este biserica circulară, adînc originală, din satul Bana (secolul VII). A doua perioadă de înflorire (secolele X-XIII) coincide cu vremea luptei pentru izgonirea cotropitorilor străini și pentru reunirea cnezatelor georgiene separate, într-un singur stat național. Se construiesc biserici cu multe abside, cu turla cupolei poligonală și cu acoperiș în formă piramidală (biserica din Kațhi, etc.), iar mai tîrziu biserici rectangulare creînd prin masa lor forma unei cruci cu o cupolă înaltă în centru, tip arhitectural care a devenit după aceea predominant. Monumentele cele mai importante ale acestui nou tip sînt grandioasele clădiri ale: bisericii Bagrata din Kutaisi (1003), soborul din Mțhete al lui Sveti Thoveli (1010-29) și catedrala Alaverdski din Kahetia (prima jumătate a secolului XI). In secolul XII se construiește remarcabilul ansamblu mănăstiresc din Ghelați. Inafară de edificiile bisericești, în această perioadă s-au construit, de asemenea, și caravan-seraiuri, spitale, școli, palate (de exemplu, palatul Ghegutski lîngă Kutaisi, secolul XII), cît și minunate poduri boltite. Invaziile lui Timur (la sfîrșitul secolului XIV) au frînat dezvoltarea arhitecturii georgiene. Incepînd cu secolul XVI se dezvoltă construcția de cetăți și castele întărite, în care arhitecții georgieni au dovedit o mare iscusință în armonizarea construcției cu relieful natural și cu peisajul înconjurător (de exemplu castelul din Pșaveti, etc.). Un ansamblu remarcabil al epocii feudale tîrzii (secolele XVI-XVII) este cetatea cu turnuri-locuințe și cu biserici din Ananuri.

Distingîndu-se printr-un caracter profund original ce se manifestă încă în monumentele secolelor VI-VII, arhitectura **Azerbaidjanului** a creat în epoca feudalismului o serie de modele strălucite ale arhitecturii de cetăți, un tip original de turn-mausoleu și de construcții de palate. In secolul XII au fost construite mausoleele din Nahicevani (ale lui Momine — Hatun și Iusuf, fiul lui Kuseir), ce îmbină monumentalitatea cu bogăția decorativă. Incepînd din secolul XIV, după întreruperea provocată de invazia mongolă, începe o nouă înflorire a arhitecturii. Se construiește (secolul XV) ansamblul palatelor din Baku ale Sirvanșahilor, cu minunata clădire « Divan - hane ». In secolul XVI se construiește din nou orașul Gandja și altele; se construiesc multe caravan-seraiuri, mausolee, ș.a.

Arhitectura popoarelor **Asiei Centrale** a avut bogata tradiție a culturii Bactriei, Sogdianei și a puternicului stat Horezm. Orașele Horezmului, dezgropate de arheologii sovietici, au dat un material bogat pentru stabilirea tipurilor de construcții antice, dintre care cele mai caracteristice erau locuințele-cetăți. Se poate urmări și apariția metodelor și sistemelor de construcție specifice. Importante sînt, de asemenea, și realizările artistice ale acestei perioade. Din vremea cuceririlor arabe (secolul VIII), paralel cu arhitectura de cetăți, capătă o mare importanță și arhitectura clădirilor de cult. Tipurile principale de construcții sînt moscheea, de obicei o clădire acoperită cu cupolă, uneori dotată cu o curte descoperită înconjurată de arcade; medresa (cea mai înaltă școală religioasă-juridică), și mausoleele, de regulă tot clădiri acoperite cu cupole.

Tipul orașului feudal al **Asiei Centrale** mult mai vechi, însă pe deplin cristalizat abia spre secolul XI, oglindea structura de clasă a societății. El consta din citadelă, ce conținea palatul și clădirile stăpînirii, din orașul propriu-zis (șahristan) și din suburbii (rabad), în care locuiau meseriașii și agricultorii; cvartalele de locuințe erau populate după profesiuni și aveau fiecare bazinul (hauz) și moscheea lor. Construcția clădirilor din cărămidă s-a dezvoltat mai ales în secolele X — XII, fără să fie acoperite de placaj decorativ. Modele strălucite ale arhitecturii acestei perioade sînt: mausoleul Samanizilor în Buhara (secolul X), la ridicarea căruia au fost folosite cele mai înalte realizări ale tehnicii de construcții și arhitecturii perioadei prearabe, și mausoleul sultanului Sandjar în Merva (sec. XII). Interesante sînt, de asemenea, mausoleele din Uzghent (secolele XI—XII), din Kunia-Urghenci (secolele XII—XIV), din Mazari-Serif (secolul XIV). La sfîrșitul secolului al XIV-lea s-a început ridicarea grandioaselor monumente ale Samarcandului: moscheea Bibi-Han, mausoleul Gur-Emir și complexul de mausolee Sah-i-Zind. Ansamblul Reghistanului aparține secolelor XV-XVII. In aceste construcții a căpătat o largă folosire placajul din plăci de majolică smălțuite, multicolore și de teracotă în relief. In secolul XVI, multe construcții interesante au fost realizate în Buhara. Arhitectura profund originală a Asiei Centrale a avut o mare influență

asupra dezvoltării arhitecturii din toate țările musulmane. Baza creației construcțiilor monumentale originale ale Asiei Centrale a fost întotdeauna măiestria excepțională a arhitecților și artiștilor săi din popor, folosită acum din plin, pe o nouă bază, în operele arhitecturii sovietice.

Arhitectura rusă ocupă unul din locurile predominante în moștenirea arhitectonică mondială. De-a lungul multor secole, poporul rus a creat o serie de școli și sisteme arhitecturale profund independente, ce au dat modele strălucite de arhitectură națională, aducînd o contribuție importantă la tezaurul arhitecturii mondiale.

Istoria arhitecturii ruse începe cu arhitectura populară a triburilor slave, ce populau în timpurile cele mai vechi teritoriul Rusiei sudice, centrale și de nord-vest. Păstrînd multe trăsături ale culturii păgîne, arta și arhitectura Rusiei vechi se disting prin bucuria și dragostea de viață și lipsa totală de tristețe, proprie monumentelor arhitecturii medievale occidentale. Ne putem face o imagine asupra artei vechilor constructori după tipurile tradiționale ale locuinței țărănești (ajunse pînă la noi într-o formă prelucrată) și după construcțiile mai tîrzii de edificii religioase din lemn, din nordul Rusiei — biserici, capele (lîngă cimitire, N. T.), clopotnițe. Monumentele secolelor X—XII sînt o mărturie a înaltei maturități tehnice și artistice a arhitecturii de piatră din Rusia.

Rusia kieveană feudală, care a fost leagănul comun al popoarelor rus, ucrainian și bielorus, era demult renumită prin orașele sale (de unde și numele ce i-a fost dat de străini: țara orașelor — Gardarica). Marele număr de orașe, proporțiile lor mari, amenajările edilitare, dezvoltarea meseriilor și artelor — toate acestea au creat bazele elaborării tradițiilor naționale și în arhitectură. In vechiul **Kiev** — mare centru cultural, comercial și politic al Europei medievale, distingîndu-se prin înaltul nivel al tehnicii și amenajărilor urbane, au fost create în secolul XI modele remarcabile de arhitectură, dintre care cel mai cunoscut este renumitul sobor al Sofiei (secolul XII).

In vreme ce nici în Bizanț, nici în Occident nu existau biserici cu un mare număr de cupole, soborul Sofiei din Kiev a fost construit cu 13 turle. Așezate piramidal, aceste turle formau silueta măreață a clădirii destinate să sugereze ideea forței statului și a neatîrnării sale. Tratarea novatoare a bisericii în cruce cu cupole și cinci nave a soborului Sofiei provine, probabil, din tradiția arhitecturii ruse de lemn (13 turle avea și primul sobor al Sofiei din Novgorod, construit din lemn, în 989).

Bisericile din **Novgorod**, secolele XI—XII, se caracterizează prin volume severe (soborul Sofiei, mijlocul secolului al XI-lea, biserica Spasa Nerediția, sfîrșitul secolului al XII-lea, etc.). Simplitatea aspră a înfățișării sale exterioare se îmbină cu bogăția interiorului, zugrăvit abundent cu picturi în frescă. Ca și vechiul Kiev, Novgorodul se distinge prin nivelul înalt al amenajării urbane: astfel, încă în secolul XI aici erau pavaje (de lemn), în timp ce în orașele Europei feudale primele pavaje apar doar la sfîrșitul secolului al XII-lea (Paris). In epoca fărîmițării feudale (secolele XII—XV) s-a format o arhitectură originală ca stil, înafară de Novgorod, și la **Pscov**, **Vladimir**, **Suzdal**, **Poloțc** și în alte centre. Construcția Novgorodului, care și-a menținut independența față de stăpînirea tătară și a dat o lovitură distrugătoare cavalerilor livonieni, a trecut printr-o nouă perioadă de înflorire la sfîrșitul secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea (biserica Nicola pe Lipna, Feodor Stratilat, Spasa pe Ilina, etc.).

Arhitectura unui alt mare centru al Rusiei de nord-vest — **Pscov** — apropiată prin trăsăturile sale caracteristice de cea din Novgorod (ansamblurile mănăstirilor Sregogorsk și Mirojsk, secolele XII—XIV), a creat remarcabilul complex de construcții de apărare, Detinețul. Modele pentru epoca lor au fost și construcțiile civile pscoviene, ca de exemplu locuințele din piatră ale orășenilor bogați, din secolele XVI-XVII (sala Pogankinilor, casa Lepin, etc.).

Monumente excepționale de arhitectură au fost create în cnezatul **Vladimir-Suzdal**: biserica Pokrov pe rîul Nerli, bisericile Dmitrievski și Uspenski în Vladimir — secolul XII, etc. Monumentele din **Vladimir** au caracter de construcții monumentale de capitală. Bisericile Uspenski și Dmitrievski prin scara lor, prin complexitatea compoziției, prin prelucrarea plastică bogată, se vădesc a fi predecesorii direcți ai bisericilor monumentale ale Moscovei. Particularitățile remarcabile ale bisericilor din Vladimir le constituie reliefurile de piatră de pe pereții exteriori, registrele de arcaturi, etc. Bisericile și construcțiile civile din Vladimir (între care și Porțile de aur), cît și complexul de palate din localitatea vecină Bogoliubov, constituie una din paginile strălucite ale arhitecturii monumentale medievale.

Dezvoltarea arhitecturii ruse, frînată (aproape peste tot) în secolul XIII de invazia mongolă și de statornicirea jugului tătar, face un nou mare pas înainte în secolul XV, cînd centrul construcției devine **Moscova**, care «a fost și a rămas baza și inițiatoarea creării statului rus centralizat în Rusia» (din Salutul lui I. V. Stalin în ziua împlinirii a 800 de ani de la întemeierea Moscovei, «Pravda», 1947, 7 sept. nr. 235. pag.1). In secolele XIV — XVI a fost creat noul *Kremlin* — un puternic complex de construcții de apărare (ziduri și turnuri), de palate rezidențiale ale puterii laice și de biserici monumentale, în frunte cu catedrala Uspenski — unul din cele mai mărețe ansambluri arhitectonice, ce întruchipează cu o forță excepțională și cu o mare profunzime artistică ideea secolului independenței naționale și a forței politice a statului moscovit. La începutul secolului al XVI-lea s-a început construirea clopotniței Ivan cel Mare (continuată și în 1600) — un turn cu mai multe registre (înalt de 80 m), constituind axa verticală principală a ansamblului Kremlinului și construcția înaltă dominantă a orașului. In 1532, lîngă Moscova, în satul *Kolomenskoe* a fost construit unul din cele mai minunate monumente ale arhitecturii ruse — biserica în formă de turn «Voznesenia» (Inălțarea), încoronată de un acoperiș înalt, din piatră, de formă piramidală. Acest tip de terminare a construcției, provenit din construcțiile piramidale (în formă de cort) ale bisericilor ruse de lemn, constituie una din particularitățile caracteristice ale arhitecturii moscovite. In 1555 — 60, în memoria alipirii de către Ivan al IV-lea a Kazanului la Moscova, s-a ridicat în Piața Roșie «Soborul Pokrovski de lîngă rîu», ce a căpătat mai tîrziu denumirea de «Vasili Blojennîi» — monument genial al arhitecturii ruse, creat de arhitecții Barma și Postnik.

Stilul monumental al arhitecturii moscovite a secolelor XV—XVI, apărut în timpul ridicării și întăririi Moscovei, a fost înlocuit în secolul XVII de noi forme ce reflectau cerințele și gusturile unei noi pături sociale — «oamenii posadelor»*). La biserici apar porticuri și pridvoare bogat decorate și alte elemente caracteristice pentru clădirile civile. Compoziția mai complicată a bisericilor, silueta lor capricioasă, folosirea «kokoșnikilor**) pe mai multe registre, tendința spre efecte pitorești, bogăția decorativă a arhitecturii palatelor, locuințelor și caselor — caracterizează arhitectura statului moscovit ce se dezvoltă în secolul al XVII-lea într-o uriașă putere absolutistă.

In această vreme se creează (sau se reconstruiesc) ansambluri vaste de mănăstiri fortificate și kremlinuri orășenești (mănăstirile Novodevici și Donskoi din Moscova, mănăstirea Troițe-Sergheeva și mănăstirea Iosif — Volokolamski din apropierea Moscovei, mănăstirea Kirillo-Belozerski, kremlinul din Rostov — Iaroslavsk, Tula, Kolomna, Smolensk, etc.) ce constituie modele excepționale de ansambluri de arhitectură rusă, prin gruparea liberă și pitorească a diferitelor construcții și prin legătura adîncă și organică cu natura înconjurătoare.

In apropiere de Moscova, în satul Kolomenskoe, se contruiește din lemn un palat imens, într-o compoziție liberă, asimetrică, care, și în decorația exterioară bogată, sintetizează modelele arhitecturii și artei decorative ruse de lemn.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, capătă la Moscova o mare dezvoltare construcția bisericilor pe mai multe registre, ce se disting printr-un sistem decorativ complicat și îmbinarea caracteristică a cărămizii roșii și detaliilor de piatră albă, ancadramente sculptate, portaluri dantelate, colonete, «creste» etc. (așa-zisele biserici narîșkiniene, biserica din Fili lîngă Moscova, trapeza de la lavra [mănăstirea] Troițe-Sergheeva, etc.) Aceleași trăsături sînt caracteristice și pentru clădirile civile ale vremii (teremul***) Krutițki din Moscova, etc.). Modele excepționale ale artei acelei vremi au fost create la *Iaroslavl*, unde s-a format o școală independentă de arhitectură (bisericile Ioanei Pred-

*) Posadă = suburbie (N.T.)

**) Kokoșnik = un fel de frontoane semicirculare (N.T.).

***) Terem = palat (N.T.).

teci, Ilie Proorocul, etc). şi în toate celelalte oraşe de la nord. sud şi răsărit, pe tot teritoriul imens al statului moscovit.

Monumente deosebit de strălucite şi de originale au fost create în această perioadă în Riazan, Kazan, Kostroma, Vologda, Solikamsk, Astrahan şi multe alte oraşe.

De-a lungul secolelor XVI — XVIII continuă să se desvolte arhitectura rusă populară de lemn, care a creat încă din cele mai vechi timpuri construcţii remarcabile religioase, de locuit, de apărare sau administrative (mai ales în regiunile bogate în păduri din nord şi centru). Avînd la bază sistemul cel mai simplu de construcţii din bîrne, constînd din centuri, clădirile arhitecţilor-dulgheri dobîndesc o înaltă expresivitate artistică-arhitectonică. Formele caracteristice octogonale sau patrulatere, capetele piramidale ale turlelor, bisericile cu multe turle, formele extrem de variat ornamentate ale peroanelor, lampioanelor, ale ancadramentelor, ferestrelor, decoraţiile cioplite, etc. dovedesc bogăţia nesecată de conţinut şi imagine ale artei populare, stăpînirea virtuoasă a materialului (lemnul) şi cunoaşterea adîncă a felului de viaţă şi a naturii patriei. In cele mai de seamă opere păstrate, ale arhitecturii de lemn (bisericile din Kondopog, Kiji, Varzuga şi multe altele; construcţii de cetăţi — «ostroguri» — în Iacuţsk, Ilinia şi alte oraşe din Siberia; la izbele din regiunile Zaonejia (de dincolo de lacul Onega N.T.), Arhanghelsk, Vologda, Gorki şi altele, simplitatea severă şi claritatea compoziţiei se îmbină cu silueta expresivă a clădirii şi cu bogăţia decorativă a detaliilor, apare cunoaşterea profundă a particularităţilor constructive ale lemnului, cît şi ştiinţa de a lega armonios arhitectura de peisajul înconjurător.

La sfîrşitul secolului al XVII-lea începe o nouă epocă în istoria Rusiei şi culturii sale. Reformele lui Petru I, prefacerea statului Moscovei în puternicul imperiu rus, au constituit impulsul cel mai puternic pentru dezvoltarea construcţiei civile. Se construiesc clădiri de guvernămînt şi publice, construcţii industriale şi portuare, palate orăşăneşti şi rezidenţe înafara oraşelor, parcuri, etc. Un rol imens în formarea şi desvoltarea arhitecturii ruse din secolul XVIII l-a jucat întemeierea Petersburgului (1703) care s-a dezvoltat ca oraş rusesc de un tip nou, îmbinînd principiile sistematizării «regulate» (rectilinii) cu simţul viu al naturii şi cu libertatea şi forţa imenselor compoziţii spaţiale caracteristice arhitecturii ruse. Rolul principal în sistematizarea Petersburgului, în al 4-lea şi al 5-lea deceniu al secolului al XVIII-lea, l-au jucat arhitecţii ruşi P. M. Eropkin, M. G. Zemţov, I. K. Korobov. La jumătatea secolului al XVIII-lea, Petersburgul întrecea deja toate celelalte oraşe ale Europei prin organizarea arhitecturală a centrului său.

Sobrietatea formelor arhitecturale din vremea lui Petru a fost înlocuită în anii 30—50 ai secolului al XVIII-lea cu strălucirea fastuoasă, decorativă, a aşa-numitului baroc rus, ce renăştea tradiţiile decorative ale arhitecturii ruse din secolul XVII. Arhitectura rusă de la jumătatea secolului al XVIII-lea este complet străină de trăsăturile mistice, caracteristice pentru barocul occidental; chiar în construcţiile religioase ale arhitecţilor ruşi predomină motivele laice. Bogăţia mijloacelor arhitecturale şi decorative, caracteristică pentru arhitectura rusă a acestei perioade, tinde să creeze clădiri şi ansambluri împodobite solemn, dar cu un aspect vesel şi optimist. Arhitecţii cei mai renumiţi ai acestei vremi au fost V. V. Rastrelli (reconstrucţia palatului Ecaterinei din Ţarskoe Selo [acum oraşul Puşkino], construcţiile de parcuri — tot acolo, palatul Stroganov, Palatul de iarnă, mănăstirea Smolnîi — toate la Petersburg şi multe altele), D. V. Uhtomski (clopotniţa mănăstirii Troiţe-Sergheeva), S. I. Cevakinski (construcţii la Ţarskoe Selo, catedrala Nikolski-Morskoi din Petersburg, etc), Acest stil, caracteristic pentru perioada dictaturii aristocraţiei sub primii urmaşi ai lui Petru I, nu corespundea cerinţelor straturilor mai largi ale societăţii aristocratice şi noilor cerinţe statale. Resistematizarea vechilor oraşe, crearea unei serii de oraşe în sudul Rusiei, continuarea construcţiei capitalei, în sfîrşit, construcţia unui număr foarte mare de conace moşiereşti în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi la începutul secolului al XIX-lea, s-au înfăptuit deja pe o nouă bază arhitecturală. Fondatorii acestui nou curent foarte important în arhitectură — **clasicismul rus** — arhitecţii V. I. Bajenov, M. F. Kazakov, I. E. Starov, A. F. Kokorinov şi alţii, tindeau să îmbine principiile clasice ale arhitecturii antice, cu prelucrarea şi dezvoltarea moştenirii arhitecturale ruse. Marele maestru *V. I. Bajenov*, a cărui creaţie este pătrunsă de idei patriotice şi de îndrăzneala concepţiilor, este unul din principalii creatori ai noului limbaj, bogat în imagini, al clasicismului rus (proiectul de reconstrucţie al Kremlinului din Moscova, clădirea veche a bibliotecii Lenin, ansamblul palatului Ţariţino de lîngă Moscova, etc.). Remarcabilul arhitect *M. F. Kazakov* a creat (mai ales la Moscova) numeroase clădiri guvernamentale şi publice, palate, locuinţe, vile orăşeneşti şi înafara oraşului, biserici, etc., prelucrînd cu multă libertate şi uimitoare măiestrie motivele şi formele clasice (clădirea senatului din Moscova din Kremlin, astăzi clădirea guvernului U.R.S.S., vile — a lui Razumovski, etc., palatul Petrovski, spitalul Goliţîn, conacul Petrovskoe-Alabino, etc.).

In a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se creează nenumărate ansambluri de conace, între care Arhanghelskoe, Kuskovo, Ostankino; un rol excepţional în aceste construcţii îl au arhitecţii foşti ţărani iobagi (F. şi I. Argunov, M. Mironov, G. Dikuşin, ş.a.).

Dezvoltarea clasicismului rus ca principal curent de arhitectură continuă în decursul primei treimi a secolului al XIX-lea. Acest stadiu de sfîrşit al clasicismului (uneori denumit incorect «empire-ul rus») este marcat de crearea viguroaselor ansambluri ale Petersburgului, a unor construcţii remarcabile ale Moscovei şi de o vastă construcţie orăşenească şi de conace în provincie.

Cei mai mari arhitecţi ai începutului secolului al XIX-lea — A.D. Zaharov, A. N. Voronihin, ş.a. — creează la Petersburg clădiri monumentale ce joacă un rol imens în ansamblurile centrale ale oraşului. Compoziţia arhitecturală a Amiralităţii (arh. A. D. Zaharov) şi splendida sa decoraţie sculpturală întruchipează ideea puterii maritime a Rusiei, simbolizînd importanţa capitalei sale nordice, Petersburg. Aceleiaşi teme îi este închinată şi arhitectura unei alte clădiri monumentale, Bursa (arh. T. Tomon), ridicată pe «săgeata» insulei Vasilievski.

Un caracter de clădire-ansamblu monumental are catedrala Kazan (arh. A. N. Voronihin) ce formează prin colonada sa o piaţă solemnă învecinată cu prospectul Nevski. Victoria istorică a poporului rus în războiul naţional din 1812 este reflectată în imagini arhitecturale triumfale. In anii 20—30 ai secolului al XIX-lea se creează cele mai mari clădiri şi ansambluri monumentale ale Petersburgului (piaţa Palatului cu arcul Marelui Stat Major, ansamblul fostului Teatru Alexandrin şi strada Rossi, clădirile Senatului şi Sinodului — arh. K. I. Rossi; cazărmile Pavlovsk — arh. V. P. Stasov, etc.).

O vastă construcţie s-a desfăşurat la Moscova după incendiul din 1812. S-au construit numeroase vile ale nobilimii şi comercianţilor, conace orăşeneşti, clădiri publice, între care Teatrul Mare, Universitatea, arterele comerciale, primul spital orăşenesc, Manejul şi multe altele. Arhitecţii cei mai de seamă din această perioadă, în Moscova, au fost O. I. Bove, D. I. Jiliardi, A. G. Grigoriev. Trăsăturile caracteristice ale clasicismului moscovit al primei treimi a secolului al XIX-lea au fost: îmbinarea celor mai simple elemente arhitectonice: suprafaţa zidului cu porticul, folosirea detaliilor sculpturale «tip», predominanţa volumelor geometrice clare ale construcţiilor, finisarea în două culori a faţadelor, etc.

Prin varietatea şi bogăţia compoziţiilor arhitecturale, prin volumul şi unitatea unor mari ansambluri orăşeneşti, prin expresivitatea ideologică a imaginilor sale, arhitectura rusă a celei de a doua jumătăţi a secolului XVIII şi a începutului secolului XIX a ocupat un rol principal în arhitectura întregii lumi.

Desvoltarea capitalismului industrial în Rusia a dus la decăderea clasicismului rus ca stil arhitectural unitar. In perioada reacţiunii lui Nicolae se introduceau forţat forme arhitecturale pseudonaţionale, imitaţii ale arhitecturii bisericeşti bizantine (construcţiile lui K. A. Ton, ş.a.) şi imitaţii eclectice ale diferitelor stiluri. Exploatarea capitalistă a construcţiei de locuinţe, periferiile muncitoreşti şi locuinţele «magherniţe» din marile oraşe, construcţia haotică a oraşelor în condiţiile proprietăţii capitaliste a terenului şi clădirilor au adîncit decadenţa generală a arhitecturii în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Arhitectura burgheză

a acestei perioade nu a ştiut să folosească însemnatele succese ale tehnicii ruse de construcţie, cîştigate cu ocazia construcţiei marilor clădiri industriale şi de transporturi, a podurilor, etc. Arhitecţii înaintaţi ai anilor 70—80 au încercat să reînvie în arhitectură motivele decorative ale vechii arhitecturi ruse (construcţiile lui V. A. Hartman, N. I. Pozdeev, etc.). Apărute pe baza ideii progresiste a prelucrării creatoare şi dezvoltării tradiţiilor arhitecturale naţionale, multe din aceste încercări nu s-au bazat însă pe o studiere destul de adîncă a artei populare şi au dus la stilizare (lucrările lui D. P. Ciceagov, A. N. Pomeranţev, etc.). La începutul secolului XX, în arhitectura rusă pătrunde influenţa aşa-numitului stil modern, cultivat de vîrfurile burgheziei industriale şi comerciale. Arhitecturii eclectice, decadente, lipsită de personalitate artistică, a perioadei 1900 — 1917, i s-au opus numai căutările unora dintre arhitecţi, ce tindeau către o prelucrare mai adîncă şi creatoare a tradiţiilor arhitecturii ruse vechi şi a clasicismului rus (arhitecţii A. V. Şciusev, I. V. Fomin, I. V. Joltovski, V. A. Pokrovski, V.A. Sciuko, etc.).

Arhitectura **Ucrainei**. După invazia tătară din secolul al XIV-lea, cnezatele ruseşti fărîmiţate — Volinia, Kievscina, Cernigovscina, Pereiaslavscina, Polodia — au fost cotropite de puternicul cnezat litovian, Galiţia — de către Polonia, Subcarpaţia — de către Ungaria, Bucovina — de către Valahia. In condiţiile grele ale luptei împotriva jugului feudal şi a înrobitorilor străini s-a format naţiunea ucraineană, arta şi arhitectura sa. Construcţiile acestor vremi capătă un caracter de apărare clar exprimat. Se construiesc castele ale guvernămîntului din cărămidă (Luţk), piatră (Kameneţ, Kremeneţ), lemn (Kiev, Ovruci, Kanev, Cerkassî, Vinniţa, etc.), castelele feudalilor şi mănăstiri-cetăţi (Ostrog, Zimno, Luţk, Sutkovţî, etc.). Trăsăturile generale ale acestor construcţii îşi au începuturile în tradiţiile arhitecturii vechi ruse. Caracterul original al arhitecturii ucrainiene apare în detaliile castelelor din Ostrog, Luţk, etc. şi deosebit de limpede în arhitectura de lemn. In secolele XIV—XVI apar deja tipurile de biserici de lemn cu trei şi cinci nave şi cu multe cupole.

Arhitectura de lemn dezvoltată a influenţat asupra formelor arhitecturii de piatră (de exemplu, biserica din Zimno, secolul XV; paraclisul celor trei sfinţi din Lvov, secolul XVI; biserica Bratskaia [Fraţilor-N. T.] din Luţk, secolul XVII). Acest lucru este deosebit de vizibil în dezvoltarea arhitecturii ucrainene a secolelor XVII—XVIII. Lupta de eliberare a poporului ucrainean pentru independenţa sa, pentru unirea Ucrainei cu Rusia, a prilejuit trezirea forţelor creatoare ale poporului. In istoria arhitecturii Ucrainei din această perioadă se observă crearea unor noi procedee naţionale de compoziţie, întărirea legăturilor cu arhitectura rusă, înflorirea arhitecturii populare. In această vreme au apărut ansambluri remarcabile ca lavra *) Kievo-Pecerskaia, ansamblul catedralei Sofia, mănăstirea Vîdubeţkii, Podol în Kiev, bisericile din Sorocinţ, Cernigov, Starodub, clădiri civile în Kiev, Cernigov, Kozelţ şi multe altele.

Arhitectura clădirilor monumentale de piatră, construite în special pentru interesele claselor dominante şi ale bisericii, a preluat larg metodele de compoziţie ale arhitecturii populare în lemn şi a influenţat la rîndul său dezvoltarea arhitecturii populare.

Anii 40—80 ai secolului al XVIII-lea se caracterizează prin dezvoltarea noilor procedee ale arhitecturii de lemn (bisericile din Romna, Hodorov, Novo-Moskovsk, etc.) prin creşterea importanţei în arhitectura ucraineană a creaţiei arhitecţilor ruşi (V. V. Rastrelli, I. Miciurin), prin apariţia unui curent nou în arhitectură: clasicismul rus.

In **Bielorusia** s-au păstrat monumente din perioada Rusiei kievene: ruine ale bisericii Sofia şi ale bisericii Spasa-Efrosinievska — din Poloţk, biserica Blagoveşcenskaia din Vitebsk, Kolojskaia din Grodno şi altele. In secolele XII-XIV se formează cnezatele feudale locale; în oraşe se dezvoltă construcţia clădirilor de piatră religioase şi de apărare. Se creează bisericile originale cu şase turnuri din Smolensk, Vitebsk, Poloţk. Lupta îndelungată cu cruciaţii nemţi a stimulat dezvoltarea construcţiei de cetăţi (de exemplu, castelul din Novogrudka). Şi bisericile capătă un caracter de apărare: la sfîrşitul secolului XV şi începutul secolului XVI se ridică bisericile-cetăţi din Malomojeikova, Suprasl, ş. a. Caracterul original al arhitecturii bieloruse era manifestat cel mai limpede în arhitectura populară, mai ales în cea de lemn: biserici cu două, trei şi cinci registre, cu un sistem original de acoperire (cu trei pante, cu patru pante sau cupole) şi locuinţe cu cioplituri variate în lemn. Arhitectura Bielorusiei în secolele XVII — XVIII are multe trăsături comune cu arhitectura moscovită a celei de a doua jumătăţi a secolului XVII şi cu arhitectura Petersburgului secolului XVIII. In secolul XVIII şi începutul secolului XIX se construiesc o serie de clădiri în stilul clasicismului (catedrala Iosif din Moghilev, arh. N. A. Lvov; catedrala Petropavlovski din Gomel, etc.).

Arhitectura popoarelor **Lituaniei, Letoniei şi Estoniei** s-a format în lupta îndîrjită a popoarelor baltice împotriva cavalerilor germani, ce s-a prelungit mai multe secole. Aceasta şi-a pus pecetea asupra vieţii politice a popoarelor, asupra economiei lor şi natural, asupra dezvoltării arhitecturii. Predominanţa absolută în secolele XII-XV au avut-o construcţiile de apărare.

In **Lituania**, monumente importante au fost create în secolele XIII-XVI — castelul Gedimin din Vilnius (secolele XIV-XV); bisericile vechi avînd un caracter fortificat, ca biserica Bernardinski (secolul al XVI-lea). La mijlocul secolului al XVI-lea s-a ridicat biserica Sf. Ana, care împleteşte în mod original formele gotice şi cele locale. La sfîrşitul secolului XVI se construieşte curtea Universităţii în stilul Renaşterii. In secolul XVII se ridică remarcabila primărie din Kaunas, ale cărei detalii decorative conţin motive naţionale. Cele mai mari construcţii în perioada clasicismului, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, au fost ridicate de arhitectul lituanian L. Stuok-Guţevicius (reconstrucţia catedralei, primăria din Vilnius, etc.).

Cele mai importante monumente de arhitectură ale **Letoniei** au fost: catedrala Petru din Riga (arh. Rumeşotel, secolul XV), casa gildei **) Cernogolovilor (secolul XIV), biserica Domului (secolele XIII— XV), cît şi o serie de locuinţe din Riga (casa Dannenştern, etc. — sfîrşitul secolului al XVII-lea). In perioada clasicismului a fost construită la Riga biserica Petropavlovsk (arh. Kr. Haberland), au fost ridicate porţile monumentale ale lui Alexandru (arh. I. D. Gotfrid) In secolul XIX au avut o mare importanţă lucrările arh. I. F. Baumanis, după proiectele căruia au fost ridicate la Riga multe construcţii (clădirea judecătoriei de ocol, conservatorul, circul, etc.). In 1860—63 a fost construită la Riga, în forme clasice, clădirea Teatrului de operă şi balet.

In **Estonia** prezintă un interes excepţional ansamblul Vîşgorodului din Tallin — un complex de clădiri de apărare, religioase, publice şi de locuit din oraşul medieval. Specificul naţional al arhitecturii fiecăreia dintre republicile baltice constă mai ales în arhitectura şi arta populară, adînc originale.

Modele strălucite de arhitectură de lemn au fost create în **R.S.S. Karelo-Finã**.

Arhitectura populară a **R.S.S. Moldoveneşti** se deosebeşte prin originalitatea şi bogăţia formelor, tipurile locuinţelor populare, construcţiile gospodăreşti, religioase, aspectele variate ale ornamenticei arhitecturale.

In condiţiile jugului naţional şi politicii colonizatoare duse de ţarismul rus în secolul XIX şi începutul secolului XX, arhitectura naţională a Ucrainei, Bielorusiei, a Ţărilor Baltice, Asiei Centrale, Transcaucaziei s-a dezvoltat aproape exclusiv în formele proprii arhitecturii populare (tipurile tradiţionale ale locuinţei populare şi construcţiilor săteşti).

Creaţia arhitecturii naţionale în construcţiile oraşeneşti, publice şi de locuit, a acestei perioade nu a avut posibilităţi pentru o liberă dezvoltare. In acelaşi timp însă, legătura cu cultura arhitecturală rusă, în special cu ideile şi metodele construcţiei oraşelor ruse, a avut o influenţă pozitivă asupra construcţiei oraşeneşti din aceste regiuni. Incepe construcţia regulată a oraşelor, se ridică nivelul amenajării lor, manifestate mai ales în aspectul arhitectural al unor oraşe ca Baku, Taşkent, Alma-Ata (fost Vernîi), Frunze (fost Pişpek) ş. a.

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, lichidînd subjugarea naţională şi înfăptuind ideea leninist-stalinistă a dezvoltării culturii, naţională ca formă şi socialistă în conţinut, a creat toate condiţiile pentru înflorirea creaţiei naţionale a tuturor popoarelor din U.R.S.S.

*) Lavră = mănăstire mare (N.T.).

**) Gildă — din germană = asociaţie, breaslă (N.T.)

Резюме статей журнала

ЖИЛИЩНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО — ОСНОВНАЯ ПРОБЛЕМА СОВЕТСКОЙ АРХИТЕКТУРЫ

Проф. арх. Г. Густи

В прошлом году, во время посещения Советского Союза делегацией членов Союза архитекторов РНР, румынские архитекторы смогли непосредственно познакомиться с великими и многосторонними достижениями народов СССР и, в частности, с бесчисленными стройками.

Автор статьи рассказывает, какое глубокое впечатление произвела на него грандиозная созидательная деятельность, развертывающаяся в Советском Союзе, главным образом в области массового жилищного строительства, — центральная проблема советской архитектуры.

Вооруженные методом социалистического реализма, советские архитекторы борются в техническом, организационном и художественном плане за усовершенствование теории и практики архитектуры жилищного строительства. Разрабатывая целую гамму типов жилых домов, соответствующих различных жилищным требованиям, специфическим для городов, колхозных сел или для столь разнообразных местных условий различных районов СССР, советские архитекторы все время преследовали устранение трафарета или узкопрактических взглядов и наилучшее использование местных возможностей.

Несмотря на то, что типизация массового строительства является одним из основных методов советской архитектуры, она не носит все же ограничительного характера; для специальных проектов вырабатываются особые типы и серии.

Особо сильное впечатление произвела на румынских архитекторов исключительная забота, которая уделяется техническому комфорту и, главным образом, художественному оформлению советского жилого дома.

В заключение автор статьи указывает, что посещение Советского Союза делегацией румынских архитекторов было не просто замечательной экскурсией, но и в то же время неоценимой товарищеской помощью, которую им оказали советские архитекторы, советские люди.

ЖИЛОЙ РАЙОН В ГОРОДЕ РОМАН

Арх. В. Себестиен

Статья содержит критический анализ большого жилого квартала, который намечено построить в Романе.

После первых попыток, в которых жилые кварталы не включались органически в состав ансамбля города, проектировщики приступили к изучению жилого квартала, непосредственно связанного с генеральным эскизным планом перепланировки города.

Композиция первых эскизных проектов квартала имела некоторые положительные качества: в них в большой мере использовалась благоприятная ориентация кварталов путем создания прямоугольных площадок с большей стороной параллельной направлению север-юг; осуществились крупные ячейки размерами примерно 80x140 м, внутри которых расположены культурно-бытовые объекты; система пропорционального расчета каждого многоквартирного дома в отдельности, в зависимости от его высоты, заменилась системой строительства улицы с возможно более сплошным фронтом. Но эти проекты имели и отдельные недостатки: в них не уделялось достаточно внимания композиции и архитектурному оформлению улиц; не учитывались требования строительства, проводимого при помощи передовой механизации; повторение одинаковых площадок, при недостаточном учете наличных домов и условий и т. д.

Последний этап разработки ситуационного плана, охватывающего весь квартал, — план, разработанный на основе выводов, извлеченных из изучения эскизного проекта перепланирования города и конкретно выражающий все намеченное в этом проекте, — является шагом вперед по сравнению с предыдущими этапами; в нем сохранены положительные стороны этих предыдущих этапов, но они подчинены композиционному ансамблю, причем среди жилых кварталов предусмотрена цепь зеленых площадок, которые свяжут городской парк с проходящей по краю возвышенности улицей, разделяющей обе террасы.

Этот район, занимающий в общей сложности площадь в 44 гектара, создан путем соединения пяти основных типовых секций и специальных секций для особых площадок и углов.

Композиция кварталов преследует создание сплошных фронтов вдоль улиц, прерванных отступами от красной линии и особым подчеркиванием важнейших пунктов.

Недостаточно внимания уделено однако созданию более разнообразного облика различных улиц; неудовлетворительно и однообразно разрешен вопрос создания известного ритма улицы при помощи балконов или лоджий; сильно приувеличены горизонтальные доминирующие линии уличных фронтов, что значительно снижает значение вертикальных акцентов.

Пластика фасадов использует отдельные декоративные элементы молдавской архитектуры.

Представленный проект является интересным опытом в деле проектирования первых стройных ансамблей жилищных кварталов, которые своим масштабом будут способствовать превращению наших городов в будущие социалистические города нашей родины.

ВОПРОСЫ РЕСТАВРАЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ

Арх. Г. Куринский

Статья выдвигает две важные проблемы в связи с историческими памятниками РНР: их сохранение и реставрация.

В постановлениях партии и правительства опубликованных в ноябре 1952 года подчеркивалось, что мероприятия по сохранению и реставрации исторических памятников страны являются одной из основных забот Государственного комитета по делам архитектуры и строительства. В свете этих постановлений в 1953 году были разработаны проекты реставрации отдельных исторических памятников.

Анализируя проекты и отзыв Государственного комитета по делам архитектуры и строительства о проектах реставрации монастыря Нямц и церкви Пречистой Богородицы из г. Галацы, автор вкратце описывает общественно-исторические условия, в которых были созданы эти памятники, их конструктивную систему, отмечая при этом отражение их пластических приемов и форм, относящихся к различным эпохам, как и значение этих памятников искусства для румынской архитектуры.

Указывая проблемы в области истории архитектуры и реставрации, которые пришлось разрешать архитекторам-реставраторам, как и этапы изучения и разработки проектов, автор пространно анализирует теоретические и практические недостатки этих проектов, являющиеся последствиями уклонения от строго научной позиции в вопросе реставрации.

В заключение автор указывает, как разрешает советская наука и обширная практика в области реставрации архитектурных памятников теоретические и практические вопросы, выдвигаемые подобными работами, подчеркивая при этом, что только освоение научно-исследовательских принципов и методов советской науки могут служить надежным руководством для наших архитекторов-реставраторов.

SUMAR

Prof. arh. G. Gusti
Construcţia de locuinţe, problema centrală a arhitecturii sovietice
pag. 1

Arh. V. Sebestyen
Cartier de locuinţe în oraşul Roman
pag. 10

Din practica proiectării
Arh. L. Garcea
Studiu de proiect tip pentru un club sindical
pag. 18

Arh. Gh. Curinschi
Probleme de restaurare a monumentelor istorice
pag. 21

CRONICA
Arh. Gh. Popescu-Negreanu
Studiu experimental de secţiuni tip de locuinţe
pag. 30

Arh. D. Vernescu
Abacă pentru calculul zonelor de locuinţe
pag. 32

DICŢIONAR
Arhitectura
(II)
pag. 33

СОДЕРЖАНИЕ

Проф. арх. Г. Густи
Жилищное строительство — основная проблема советской архитектуры
Стр. 1

Арх. В. Себестиен
Жилой район в городе Роман
Стр. 10

Из практики проектирования
Арх. Л. Гарча
Типовой эскизный проект профсоюзного клуба
Стр. 18

Арх. Г. Куринский
Вопросы реставрации исторических памятников
Стр. 21

ХРОНИКА
Арх. Г. Попеску-Негряну
Экспериментальное изучение типовых секций жилых домов
Стр. 30

Арх. Д. Вернеску
Абака для вычисления жилых зон
Стр. 32

СЛОВАРЬ
Архитектура
(II)
Стр. 33

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 — Bucureşti

ARHITECTURA
RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR
DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA : BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel. 6.13.31

Lei 10–

E 1689

KAT

ARHITECTURA RPR

Institut. de ... BUCUREȘTI
VYMĚNA - WYMIANA
TAUSCH - CMEHA

Országos Műszaki Könyvtár TULAJDONA

5

1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

5
1954

Institut. de Documentare Tehnică
BUCUREŞTI
OBMEN - CSERE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - CMEHA

Noi secţiuni tip pentru locuinţe în blocuri cu puţine niveluri

Arh. *I. SILVAN*, arh. *GH. POPESCU-NEGREANU*

In cadrul programului de măsuri pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai material şi cultural al oamenilor muncii, partidul şi guvernul nostru au trasat sarcina intensificării construcţiei de locuinţe în anii 1954—1955.

Analiza activităţii de proiectare şi execuţie a locuinţelor la noi în ţară ne arată lipsuri importante, atît în ceea ce priveşte calitatea proiectelor şi a execuţiei pe şantiere, cît şi ritmul producţiei de locuinţe.

O primă condiţie necesară realizării marilor sarcini ridicate de construcţia de locuinţe este *o proiectare cît mai judicioasă, care să asigure premisele ridicării calităţii locuinţelor şi a posibilităţii executării lor pe cale industrială în proporţii de masă.*

Prin noile secţiuni tip de locuinţe elaborate de Institutul de proiectarea oraşelor, a construcţiilor publice şi de locuit (ISPROR), pentru blocuri de locuinţe cu puţine niveluri şi încălzire cu sobe, proiectanţii au încercat să aducă îmbunătăţiri vechilor secţiuni tip, care aveau numeroase lipsuri, realizînd un confort mai ridicat şi economii în execuţie.

Tema de proiectare

Conform îndrumărilor date de Comitetul de stat pentru arhitectură şi construcţii, secţiunile tip de locuinţe pentru anii 1954 — 1955 trebuiau să respecte următoarele principii:

Suprafaţa locuibilă a apartamentului cu 2 camere de 35—40 m², cu 3 camere de 55—60 m²; aceasta ar permite ca apartamentul să fie locuit de 5 persoane, revenind fiecăreia un spaţiu locuibil de 7—8 m².

Înălţimea etajelor de 3,20 m (de la faţa la faţa planşeelor). La secţiunile pentru clădiri aşezate pe marile magistrale se pot accepta — de la caz la caz — şi înălţimi mai mari.

Apartamentele vor avea următoarele încăperi: o cameră de 20—24 m², una sau două camere de 15—17 m², o bucătărie de 7—9 m², o baie cuprinzînd cadă şi lavabou, de cca 4 m², wc separat de baie, o cămară de minimum 1 m².

In suprafaţa camerelor se include şi suprafaţa dulapurilor înzidite, cu acces din camere.

Se admit apartamente cu 2 camere mari şi una mică, precum şi apartamente cu o singură cameră.

Camerele să nu fie prea înguste (minimum 3 m) şi nici prea adînci (max. 6 m) şi să permită introducerea, scoaterea şi aşezarea cît mai uşoară a mobilierului.

Cămara trebuie să fie bine ventilată, izolată de bucătărie şi să aibă o formă care poate fi utilizată cît mai bine.

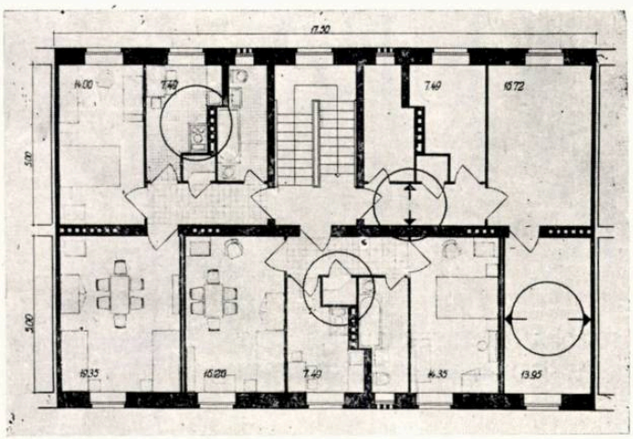

SECŢIUNE TIP 1952

Apartamente cu băi luminate

— apar frecvent camere înguste cu lăţimea sub 2,80 m
— vestibul de 1,25 m lăţime, care îngreunează introducerea mobilei
— cămările, lîngă bucătărie, sînt încălzite de plită şi cazan
— forma neregulată a bucătăriei împiedică aşezarea raţională a mobilei
— planşeele nu rezolvă izolarea fonică

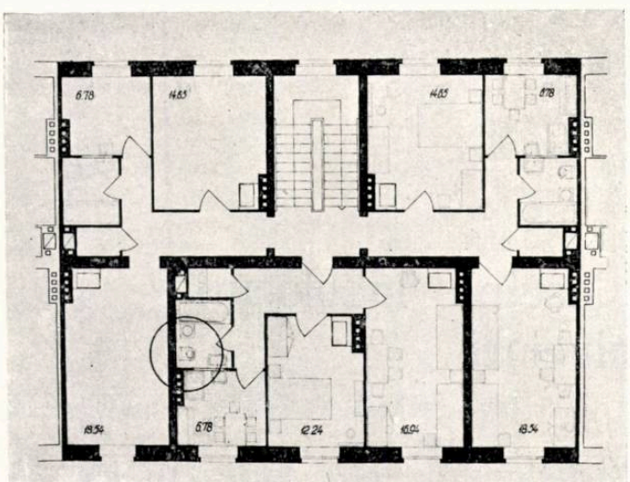

SECŢIUNE TIP 1953

Apartamente cu băi interioare ventilate

Circulaţia în interiorul apartamentelor trebuie să fie cît mai scurtă şi să asigure accesul în fiecare cameră de locuit direct din vestibul (necomandat), fără să se treacă prin faţa grupului de serviciu.

Să se caute ca procentul apartamentelor cu 3 camere, pe bloc sau cavartal, să fie de 25 %—30 %, iar al celor cu 2 camere, de 70 %—75 % din totalul apartamentelor; de asemenea, un număr cît mai mare de apartamente să aibă dublă orientare, în special în secţiunile cu apartamente puţine, iar în cadrul secţiunilor, apartamentul tip să se regăsească cît mai frecvent.

Grupul sanitar să fie identic la toate apartamentele, iar nodurile sanitare să fie grupate cît mai multe.

Să se realizeze un sistem constructiv cît mai simplu şi mai clar, bazat pe mecanizare şi industrializare pe o scară cît mai largă, şi pe utilizarea unui număr cît mai redus de elemente prefabricate, în funcţie de capacitatea utilajului de montaj.

Să se folosească cît mai economic materialele deficitare (lemn, oţel, ţevărie şi piese metalice, conductori electrici, etc.).

Să se urmărească rezolvarea armonioasă a arhitecturii în interiorul apartamentelor şi găsirea unor soluţii care să ofere o varietate cît mai mare pentru arhitectura faţadelor. In acest sens, secţiunile nu vor fi prevăzute cu loggii, balcoane sau decroşuri obligate, dar vor trebui să permită introducerea acestora la compunerea blocurilor şi ansamblurilor

Studiile trebuie să realizeze serii de secţiuni tip pentru clădiri cu maximum 4 niveluri (parter şi 3 etaje) avînd încălzire prin sobe.

Secţiunile tip de locuinţe pentru anul 1954

Pe baza acestor indicaţii, colectivul de proiectare al ISPROR, format din tov. arh. Gh. Popescu-Negreanu, M. Buteulescu, arh. Gh. Sebestyen, arh. N. Florescu şi ing. M. Drimer, în cadrul atelierului de proiecte tip condus de arh. Gh. Trifu şi ing. A. Bowerman, a trecut la un studiu ştiinţific al problemei, pe baza experienţei

SECŢIUNE DE TRANZIŢIE 1953—1954

— păstrează sistemul constructiv şi elementele prefabricate ale tipului din 1953
— prin mărirea suprafeţei bucătăriei şi separarea wc-ului de baie se obţine un confort mai ridicat

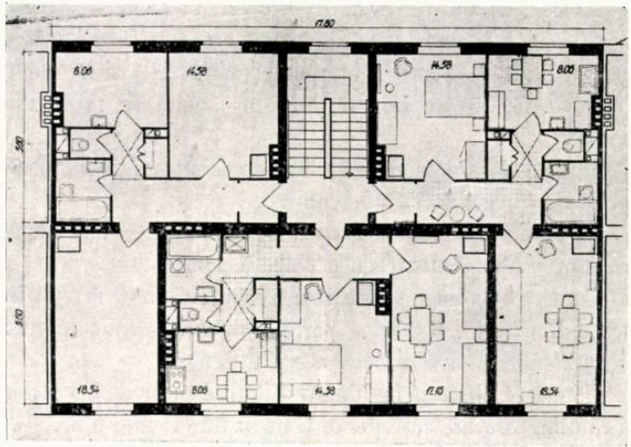

SECŢIUNE TIP 1954 — SERIA A (cu mecanizare mică)

— elemente prefabricate sub 500 kg
— rezemarea planşeelor pe ziduri transversale

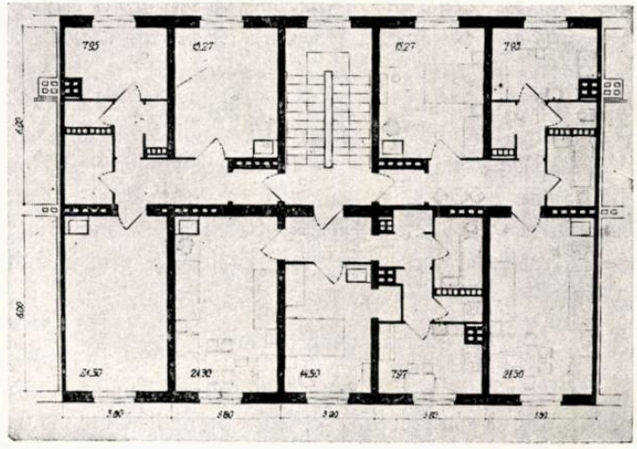

de pînă atunci a ISPROR şi folosind în mare măsură cele mai noi tipuri sovietice.

In cadrul sarcinii de proiectare trebuia lămurită în primul rînd problema alegerii unui sistem constructiv potrivit condiţiilor din ţara noastră. In acest sens, studiile s-au prezentat în diverse variante, avînd aceeaşi împărţire de plan şi suprafeţe locuibile similare.

Tipurile de bază au fost elaborate în următoarele ipoteze:

— cu două ziduri portante longitudinale interioare;

— cu ziduri portante transversale;

— cu masive de coşuri care constituiau în acelaşi timp punctele de rezistenţă;

— cu masive de coşuri formînd pile transversale de rezistenţă.

La toate aceste variante s-au studiat diverse posibilităţi pentru rezolvarea elementelor de planşeu, prezentînd deci, în cele din urmă, un studiu complet tehnico-economic, care a permis alegerea soluţiei optime pentru etapa actuală.

In paralel cu studiile în vederea alegerii sistemului constructiv s-au făcut şi studii comparative privind soluţionarea grupării apartamentelor în jurul scării (număr de apartamente la scară, serii complete cu 2—3—4 şi 6—7 apartamente la scară).

In studiile efectuate s-a ţinut seama cu multă atenţie de lipsurile constatate pînă acum la tipurile de locuinţe ale IPC şi ISPROR, de criticile oamenilor muncii — apărute în presă — precum şi de rezultatul discuţiilor organizate în acest scop de Uniunea arhitecţilor, încercîndu-se să se înlăture cea mai mare parte a deficienţelor semnalate.

O primă concluzie care s-a desprins din aceste studii a fost alegerea ca secţiune de bază pentru ţara noastră, a secţiunii cu 3 apartamente la scară (secţiune liniară). Această secţiune are următoarele avantaje:

toate apartamentele au ventilare transversală; este valabilă pentru orice orientare (fiind reversibilă în cazul orientării N-S); are o bună circulaţie în interiorul apartamentului, cu distanţe relativ scurte; are posibilitatea de a grupa o parte a coşurilor în zidul median; are

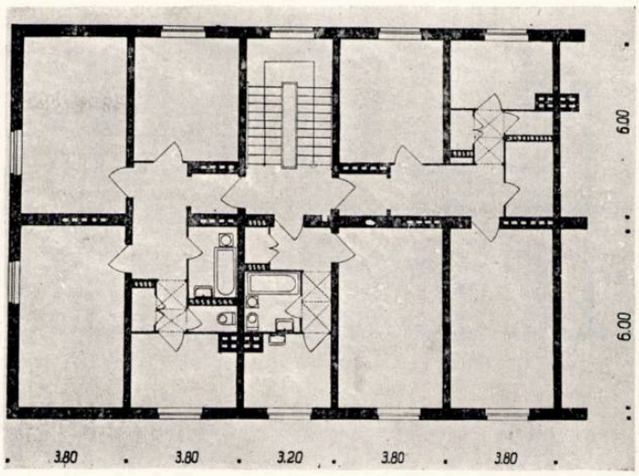

SECŢIUNE TIP LINIARĂ DE CAPĂT

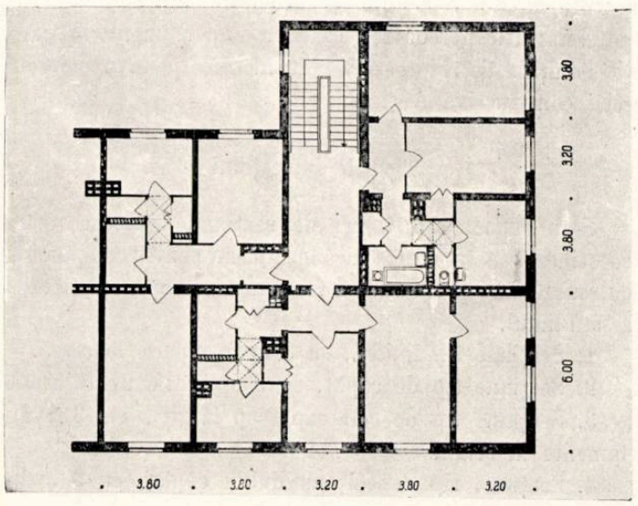

SECŢIUNE TIP DE CAPĂT LĂRGIT

SECŢIUNE TIP 1954 — SERIA B (cu mecanizare mare)
— elemente prefabricate pînă la 1500 kg, rezemate pe grinzi principale de 6 m lumină

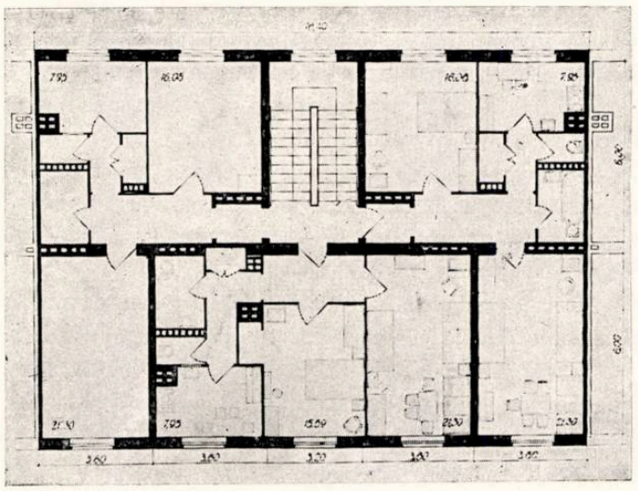

SECŢIUNE TIP DE COLŢ

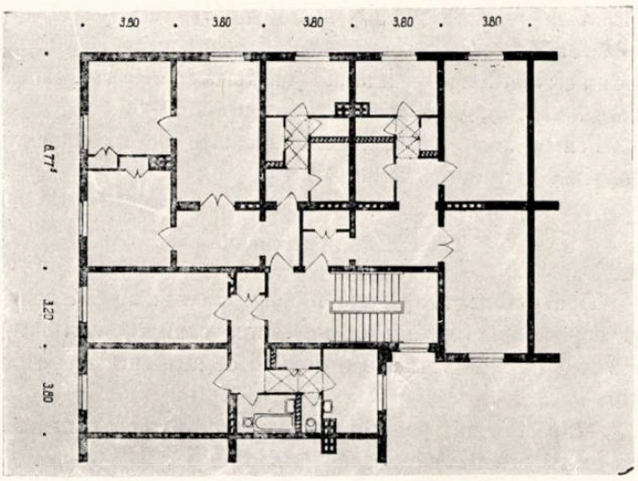

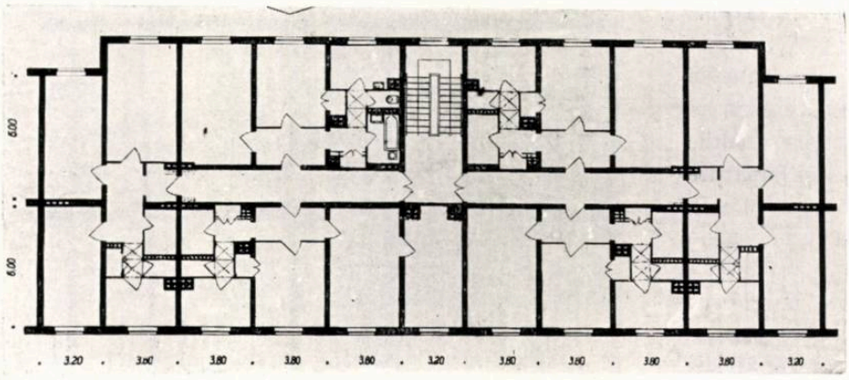

SECȚIUNE TIP CU 6 APARTAMENTE LA SCARĂ
Deși cu avantaje economice, prezintă lipsuri de confort și deficiențe de exploatare

coeficienți favorabili privind lungimea de fațadă și o maleabilitate mai mare în compunerea cvartalelor.

Acest tip a fost preferat tipului cu 4 apartamente la scară — care realizează o mai bună cuplare a instalațiilor, cu posibilități mai simple de montaj al prefabricatelor și alăturarea camerelor de locuit — îndeosebi pentru avantajele de ventilație și orientare arătate mai sus, pe care nu le posedă secțiunea cu 4 apartamente la scară.

Soluțiile de arhitectură sînt identice pentru cele două serii constructive A și B.

Tipurile de secțiuni

S-au redactat 6 tipuri de secțiuni, conform temei, socotindu-se acest număr încă insuficient pentru compunerea de ansambluri și urmînd să fie completat în etapa a doua a studiului.

1. Secțiune tip liniară, cu 3 apartamente la scară.
2. Secțiune tip de capăt, cu 3 apartamente la scară.
3. Secțiune tip de colț cap (cap lărgit), cu 3 apartamente la scară.
4. Secțiune tip de colț cu dublu cuplaj, cu 3 apartamente la scară,
5. Secțiune tip de colț cu dublu cuplaj, cu 4 apartamente la scară.
6. Secțiune tip liniară cu dublu cuplaj, cu 6 apartamente la scară.

Primele 5 secțiuni alcătuiesc o serie unitară cu apartamente puține la scară.

Tipul cu 6 apartamente la scară constituie un caz izolat și prezintă inconveniente serioase din punct de vedere arhitectural, prin deficiențele de orientare, circulația pe un coridor lung și neluminat și lățimea sporită a secțiunii, care îl scot din seria generală a tipurilor 1—5.

Pentru aceste considerente nu este de recomandat folosirea în practică a acestui tip.

Tipurile de apartamente

Tipul de bază al apartamentelor este cel cu două camere și dependințe (bucătărie, baie, wc, cămară, vestibul), rezolvat în două variante depinzînd de structura secțiunii tip:

— apartament pe trei travee alăturate, cu camerele de locuit orientate într-o singură direcție;

— apartament pe două travee alăturate și una opusă, avînd deci camerele de locuit cu două orientări opuse.

Inafară de acest tip — cel mai des utilizat — mai există și tipurile următoare:

— apartament cu 1 cameră de 21 m², obișnuit în secțiunea liniară de capăt, avînd grupul sanitar cu wc în baie;

— apartament cu 3 camere, toate cu acces dintr-un vestibul, în secțiunile liniare de capăt cu 3 apartamente și liniare curente cu 6 apartamente;

— apartament cu 3 camere, dintre care una comandată, în secțiunea tip colț cap și liniar curent cu 6 apartamente.

Confortul apartamentelor

Camerele mari de locuit au suprafața de circa 21,30 m² și posibilitatea de mobilare pentru 3 persoane (cărora le revin, deci, cîte 7,10 m²)

Camerele mici de locuit au suprafața de cca 15,70 m² și cca 14,00 m² (în proporția pe toate secțiunile seriei: 10 de 15,70 și 3 de 14,00) pentru două persoane (și eventual un copil mic), revenind în medie 7,50 m² de persoană.

Bucătăriile au suprafața de 8 m² și permit o bună mobilare prin posibilitatea de utilizare rațională a colțurilor; în ele pot lua masa 4 persoane.

Cămările au suprafața utilizabilă de cca 1,00 m² și sînt dispuse cu front lung și adîncime pentru rafturi de 0,60 m.

Grupurile sanitare curente ale apartamentelor cu 2 și 3 camere au o încăpere de baie cu cadă, lavabou și cazan și o încăpere separată pentru wc, toate apartamentele avînd același tip de instalație sanitară.

Peste degajamentele de serviciu s-au amenajat sub plafon dulapuri-debara.

La camerele mici de locuit (de cca 14 m²) s-a amenajat un dulap în perete, mărind astfel suprafața utilă a camerei și asigurînd posibilități optime de mobilare.

Pentru fiecare secțiune tip s-a prevăzut în subsoluri un grup de spălătorie și uscătorie.

Pentru fiecare apartament s-a amenajat în subsol cîte o boxă luminată direct, compartimentată cu un parapet de zidărie, pentru depozitarea de combustibil și de zarzavat.

Izolația fonică a planșeelor este prevăzută a se realiza diferit la cele două variante de planșeu:

— La variantele de planșeu cu grinzi sau fîșii cu corpuri de umplutură, izolarea fonică se realizează prin așezarea cușacilor pe un strat de 6—7 cm zgură ($\gamma = 800$—900 kg/m³, cu granule de 0,5—1,0 cm).

Normele sovietice de izolare fonică dau ca valori admisibile pentru locuințe respectiv 48 decibeli și 40 foni.

Pentru a asigura o mai bună izolare fonică între apartamente s-a prevăzut același strat de zgură și la băi, bucătării, coridoare. De asemenea, se prevăd măsuri speciale la racordarea cu zidurile.

— La variantele de planşeu cu chesoane şi panouri, izolarea fonică se poate obţine prin aşezarea cuşacilor şi a plăcuţelor prefabricate de sub mozaic, pe nervuri, prin intermediul unor fîşii şi bucăţi dintr-un material elastic.

Ca material elastic se pot folosi plăci de fibre lemnoase, bumlitiz, etc. Se pot folosi, de asemenea, materiale improvizate, ca: rogojini, paie, cartoane cu rumeguş, etc.

Şi la aceste variante s-a prevăzut izolare fonică în încăperile de serviciu şi măsuri speciale de racordare cu zidurile adiacente camerelor de locuit.

Aspectul interior al apartamentului

S-a dat o deosebită atenţie aspectului interior, atît al camerelor de locuit, cît şi al intrărilor şi degajamentelor.

Pentru aceasta s-au separat antevestibulurile, vestibulurile şi degajamentele prin treceri în arc, s-au delimitat spaţiile prin urechi de zidărie şi în special s-a urmărit scoaterea tuturor decroşurilor — formate de coşurile de fum — din camerele de locuit, chiar cînd aceasta a dus la forţarea soluţiei constructive.

Asigurarea perimetrului perfect regulat al camerelor este un pas înainte şi o realizare meritorie, care va putea duce în viitor la posibilităţi mai mari pentru decoraţia lor interioară, introducerea unor profiluri, etc.

Soluţiile tehnice adoptate

Din punct de vedere al soluţiilor generale de construcţie, proiectele pentru 1954 cuprind două serii de secţiuni tip, denumite seria A şi seria B, prin care s-a urmărit ca pe aceleaşi structuri de plan (deci pe travee şi gabarite identice) să se dea două soluţii corespunzătoare la două grade de mecanizare a execuţiei, marcate prin limitele capacităţii utilajului.

Aceste serii se deosebesc esenţial de cele din 1953 prin aceea că direcţia de rezemare a planşeului s-a schimbat de la sistemul zidurilor longitudinale şi al deschiderilor de 5,60 m la sistemul rezemării transversale şi al deschiderilor sub 4,00 m.

Scopul urmărit a fost reducerea cantităţii de oţel-beton folosit în construcţie.

Menţinerea vechii scheme constructive — concomitent cu adîncirea deschiderilor de la 5,60 m la 6,00 m, deschideri necesare pentru obţinerea suprafeţelor prevăzute în temă — şi îngreunarea planşeului prin izolarea fonică (pînă la obţinerea unor materiale izolante uşoare), ar fi dus la un consum sporit de oţel şi beton faţă de cel din anii trecuţi.

Schema constructivă a secţiunilor tip 1954 constă din ziduri portante transversale şi longitudinale şi elemente de planşeu rezemate pe ziduri transversale (la seria A), şi pe grinzi principale transversale (la seria B).

Toate secţiunile sînt rezolvate cu două travee (inclusiv casa scării): 3,20 şi 3,80 m.

COSTUL UNUI NIVEL CURENT

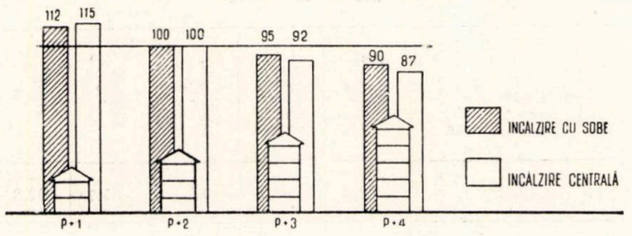

Seria A are elemente de planşeu cu greutate maximă 500 kg, fiind destinată unei mecanizări reduse (montaj manual) sau medii (macarale KSK3, KSK4).

Seria B are elemente de planşeu de greutate maximă 1500 kg, fiind destinată unei mecanizări mari (macarale BKSM)

Elementele de planşeu s-au proiectat pentru fiecare serie în două variante.

La seria A: 1 — grinzi T şi corpuri de umplutură;
2 — chesoane întoarse de 60 cm lăţime.

La seria B: 1 — fîşii cu corpuri de umplutură de 1,20 m lăţime;
2 — panouri de 1,20 m lăţime cu nervurile în sus.

Varianta cu grinzi T şi corpuri de umplutură permite şi un montaj cu macarale simple improvizate sau chiar un montaj manual.

Distribuţia încăperilor fiind identică la cele două serii, elementele de planşeu pot fi folosite la amîndouă.

Ambele serii sînt elaborate cu un modul constructiv transversal de planşeu, şi anume 60 cm (grinzi la 60 cm lăţime, fîşiile şi panourile de 1,20 m lăţime)

Din punct de vedere economic, faţă de planşeul folosit în seria 1953 (avînd un consum total de oţel de 14,34 kg/m²), la planşeul 1954 se realizează o reducere de respectiv 51 %, 37 %, 20 %, 17 % (în ordinea soluţiilor de planşeu prezentate mai sus).

La obţinerea acestei reduceri a cantităţilor de oţel contribuie, pe lîngă schimbarea schemei constructive, folosirea sîrmei ⌀ 3, executarea zidurilor despărţitoare fără fier în rosturi, folosirea unor tipuri de ventilaţii prefabricate nearmate, reducerea oţelului din buiandrugi, folosirea unor grinzi speciale de margine, o oarecare reducere a oţelului din centuri, etc.

Realizarea unor importante reduceri ale cantităţii de oţel este însă însoţită de o mărire a consumului de cărămidă, lucru care, la rîndul lui, influenţează sensibil asupra costului pe m² construit şi a greutăţii construcţiei.

Această mărire a consumului de cărămidă pe m² este mai mare la seria A (din cauză că toate cele 3 ziduri longitudinale joacă numai un rol de izolare termică, de zid despărţitor sau de zid cu canale de fum).

La seria B, consumul de cărămidă este aproximativ la fel ca la seria din anul 1953, căci toate zidurile au şi rol de rezistenţă.

La un nivel curent, consumul pe m² construit este de 215 cărămizi/m² la seria A şi de 191 cărămizi/m² la seria B, faţă de 195 cărămizi/m² la seria din 1953 (în aceste cantităţi fiind cuprinse şi cărămizile din zidurile despărţitoare).

DATE COMPARATIVE ALE SECȚIUNILOR
TIP 1952—1954

Secțiunea tip	Suprafața construită %	Suprafața locuibilă %	Cărămidă %	Ciment %	Oțel %
1952	98,2	98,7	80,5	85,7	92,8
1953	100	100	100	100	100
De tranziție (1953—1954)	107,2	102,7	121	106,9	106,3
1954 — Seria A (cu mecanizare mică)	118	114,7	148	116,9	76,2
1954—Seria B (cu mecanizare mare)	118	116	128	113	98,4

REDUCEREA POSIBILĂ A OȚELULUI DIN PLANȘEE

— calcularea sarcinii utile conform normelor sovietice 4%
— corpuri de umplutură de beton ușor (1600 kg/m³) 4%
— înlocuirea zgurii cu un material elastic, ușor, izolant fonic 5%
— oțel de calitate superioară (sistem Avakov) 15%

Obs. In soluția 1954 se realizează o economie de oțel de 22%, dar un spor de cărămidă de 16%.

Dacă ținem seama de îngroșările zidurilor de la parter și subsol, consumul de cărămidă pe m² construit este mai mare.

In procente față de seria din anul trecut, consumul de cărămidă la un nivel curent este la seria A de 111 % și la seria B de 98 %.

Prin folosirea zidăriei sistem Vlasov sau a altui sistem de zidărie ușoară s-ar obține un consum de cărămidă aproximativ egal cu cel al seriei din anul trecut, dacă nu mai mic. In același timp s-ar îmbunătăți calitățile de izolare termică a zidurilor exterioare. De asemenea, trebuie arătat că seria A prezintă perspective largi pentru aplicarea unor zidării ușoare, autoportante, termoizolante, la cele două ziduri longitudinale de fațade.

Consumul de ciment este sensibil egal la seriile A și B cu cel al seriei din 1953.

Gradul de prefabricare al planșeelor (cu excepția variantei cu grinzi și corpuri de umplutură la seria A) s-a mărit la aceste serii față de seria din 1953. Astfel, de unde la seria 1953 elementele prefabricate în planșeu constituiau 67 %, la seria A (chesoane) ele constituie 69 %, iar la seria B 72 % (fîșii) și 68 % (panouri).

In ceea ce privește gradul de prefabricare al clădirii în întregime el este, în raport cu seria anului trecut, mai mic la seria A și egal la seria B (față de 27,3 % la seria din 1953, la seria A este de 21,2% —20,4 % și la seria B este de 27,3 %—25,2 %).

Gradul de prefabricare al fiecărui planșeu în parte este stabilit raportîndu-se greutatea prefabricatelor la greutatea întregului planșeu (inclusiv centurile), iar gradul de prefabricare a întregii construcții este stabilit raportîndu-se greutatea prefabricatelor din construcție la greutatea totală (de roșu) a construcției.

Urmînd principiile generale ale temei date, proiectarea a mers pe linia unei tipizări avansate a unei serii de secțiuni, considerînd că tipizarea construcțiilor de locuințe trebuie să fie o sarcină centrală a arhitecților.

TABEL COMPARATIV
al consumului de materiale și manoperă la diverse sisteme de planșee.

Nr.	SISTEMUL PLANȘEULUI	CIMENT	FIER	MANOPERA DE MONTAJ	OBSERVAȚII
1	GRINZI ȘI CORPURI DE UMPLUTURĂ	100	100	100	Consum mare de manoperă și ciment, însă oțel puțin
2	CHESOANE ÎNTOARSE	71	129	65,7	Dă greutăți în execuție, neavînd extradosul plan
3	FAȘII CU GOLURI OVALE	75,4	139	38,6	
4	FAȘII CU GOLURI ROTUNDE (ochelari)	78,6	100	38,6	Cere o execuție mai îngrijită
5	FAȘII CU CORPURI DE UMPLUTURĂ	67,5	126	38,6	Soluție scumpă din cauza dublei prefabricări (odată corpurile, apoi toată fișia)
6	FAȘII CU CORPURI CERAMICE	71,5	127,5	38,6	Soluție scumpă datorită costului ridicat al corpurilor ceramice
7	FAȘII DE BETON IN STRATURI	124	81,4	38,6	Execuție simplă, consum de oțel și manoperă favorabil, consum mare de ciment. greutate proprie relativ mare (340 kg/m²)

Trebuie arătat, însă, că proiectele pot fi valabile numai în etapa actuală, caracterizată printr-o rămînere în urmă a execuţiei şi îndeosebi a industriei materialelor de construcţie. Lipsa unor elemente prefabricate uzinate (ca, de exemplu, ventilaţii, coşuri, elemente de faţadă, etc.), este cauza consumului ridicat de cărămidă, ciment, manoperă, cît şi a greutăţii specifice mari a seriilor 1954; aceste serii permit realizarea lor cu orice mijloace de care dispune şantierul, necesită un număr minimal de prefabricate şi realizează o importantă reducere a consumului de oţel.

Rămîne totuşi de analizat dacă este just să folosim mult timp asemenea soluţii tehnice (ne referim în special la cele cu ziduri portante, transversale) care admit un volum mare de elemente *neprefabricate* în construcţie.

Desigur că această problemă nu poate fi rezolvată în cadrul articolului de faţă, necesitînd încă studii şi analize în continuare.

Pe baza celor arătate pînă acum, considerăm că proiectele de secţiuni tip 1954 realizate de ISPROR reprezintă un progres, un prim studiu ştiinţific mai aprofundat al acestor probleme complexe, în cadrul institutelor de proiectare de construcţii. Aceste proiecte realizează:

1. eliminarea unei serii de lipsuri în confortul elementar al locuinţelor existente în blocurile proiectate pînă acum, îndeosebi privind încăperile anexe;

2. ameliorarea aspectului interior al apartamentelor, în special al circulaţiilor şi camerelor de locuit;

3. aplicarea unei tipizări avansate, asigurînd o serie unitară cu un număr minim de prefabricate, creînd premise reale pentru mecanizarea şantierelor utilate în mod felurit;

4. asigurarea unor importante economii la principalele materiale (oţel, lemn).

Secţiunile tip realizate de ISPROR constituie astfel un important pas înainte pe drumul proiectării judicioase şi economice a locuinţelor. Mai rămîn însă de rezolvat probleme dificile, care vor necesita dezbateri şi experienţe: problema celor mai potrivite tipuri de apartamente pentru ţara noastră; a raportului dintre apartamentele mari şi cele mici în compunerea seriilor; a economiei juste de materiale şi îndeosebi de oţel şi cărămidă în etapa actuală; a lichidării grabnice a lipsei de iniţiativă şi a rămînerii în urmă a producţiei materialelor de construcţie şi a lărgirii sortimentului de materiale de construcţie.

La rezolvarea acestor probleme trebuie să depună un efort comun organele de stat şi cele obşteşti interesate, pentru a realiza cu succes sarcina noastră principală, ridicarea nivelului de trai cultural şi material al oamenilor muncii.

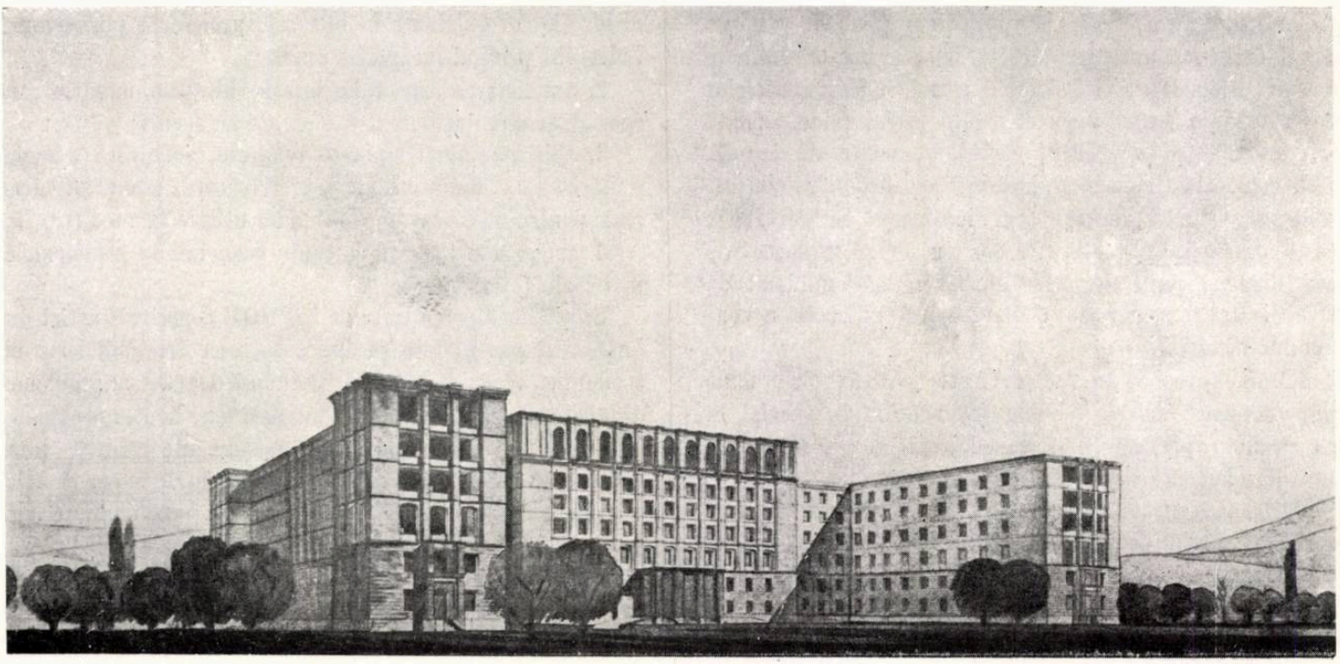

Studiu pentru spital centralizat (bloc) — Perspectivă

Din practica proiectării

Studiu comparativ a două proiecte pentru un spital cu 500 paturi

Arh. *L. AXELRAD*

Grija regimului nostru democrat-popular față de om și de necesitățile sale se manifestă, printre altele, și prin acțiunea de construcții de noi spitale și de reamenajare și reconstruire a celor vechi.

Date fiind investițiile importante pe care le cere construirea unui spital (un spital de 500 paturi atinge aproximativ 30 000 m² și cca 120 000 m³ de construcție, necesitînd totodată lucrări costisitoare de instalații și finisaj), proiectarea trebuie făcută cu toată grija, întrucît lipsa unui studiu temeinic al indicilor tehnico-economici poate duce la sporirea considerabilă a costului construcției.

Pentru alegerea unei soluții mai raționale și mai economice pentru un spital unificat de 500 paturi, au fost studiate și întocmite două proiecte, ipoteze deosebite ale aceleiași teme, un proiect reprezentînd spitalul unificat în soluție centralizată (bloc) și altul în soluție mixtă (3 pavilioane).

Proiectarea a fost realizată în cadrul ISPROR de un colectiv format din arh. R. Berindei și arh. A.Ghelber, sub conducerea arh. L.Axelrad.

Din soluțiile posibile pentru realizarea unui spital (pavilionară, bloc și mixtă), proiectanții au renunțat la soluția *pavilionară*, ea fiind dezavantajoasă din foarte multe puncte de vedere. Această soluție duce la o risipă de teren (fiecare pavilion necesitînd curți proprii), o nejustificată divizare a unor servicii ce pot fi folosite în comun (bucătării, spălătorii, centrala termică), o mare creștere a cheltuielilor de investiții și întreținere a construcțiilor, cît și a aparatajului medical. Această rezolvare îngreunează însăși deservirea optimă a bolnavilor (pentru stabilirea unui diagnostic fiind necesară consultarea mai multor specialiști, bolnavii trebuie să parcurgă distanțele relativ mari dintre diferitele pavilioane de specialitate); ea necesită totodată o sporire nejustificată a personalului specializat și nespecializat.

Sistemul socotit azi cel mai just este al așa-zisului *spital unificat* — adică un staționar grupat cu policlinică — care prezintă mari avantaje, atît din punct de vedere al instalațiilor, cît și din punctul de vedere al exploatării. Din punct de vedere al investițiilor se realizează folosirea simultană a instalațiilor costisitoare din secțiile de diagnostic și tratament (fizioterapie, radiologie, hidroterapie, etc.), atît de către bolnavii din staționar, cît și de către bolnavii neinternați.

Din punct de vedere al funcționării, se realizează o folosire mai bună a personalului medical calificat, ce poate fi folosit atît în policlinică, cît și în staționar. Diagnosticul și tratamentul bolnavilor se efectuează în cadrul unui asemenea spital în cele mai bune condiții, ei avînd la dispoziție cei mai diverși și calificați specialiști și cele mai desăvîrșite instalații, necesare tratamentelor și analizelor celor mai diverse.

Considerînd această dublă folosire a secției de diagnostic și tratament ca un element esențial, atît din punc-

tul de vedere al investiţiilor, cît şi din punctul de vedere al exploatării, proiectanţii şi-au impus să realizeze aceasta în celelalte două ipoteze: spital bloc şi spital mixt.

Soluţia **bloc** grupează într-un singur volum toate secţiile (înafară de cea de boli contagioase). Soluţia **mixtă** prevede cîteva pavilioane, legate între ele prin coridoare subterane.

Tema cerea proiectarea unui spital unificat cuprinzînd un staţionar pentru 500 bolnavi şi o policlinică pentru cca 1000 consultaţii zilnic, cu următoarele secţii: interne, chirurgie, obstetrică, ginecologie, pediatrie, T.B.C., dermato-venerice, neurologie, O.R.L.

O sumară examinare arată de la început că tema, aşa cum era enunţată, se potrivea mai curînd unui spital mixt, decît unuia bloc, deoarece secţia de obstetrică — prin specificul ei — cerea o totală izolare şi un mediu deosebit de mediul spitalicesc. Din cercetarea documentaţiei sovietice rezultă că şi spitalul bloc studiat de Academia de Arhitectură a U.R.S.S. pentru Moscova, nu are secţie de obstetrică, deşi cuprinde toate celelalte secţii, inclusiv secţia de pediatrie.

De asemenea, staţionarele de T.B.C. sînt — în toate exemplele consultate — amplasate în corpuri de clădire separate.

Studiul aceleiaşi teme în cele două ipoteze a fost un bun prilej pentru proiectanţi de a lămuri problemele dificile puse de proiectarea spitalelor.

I — SOLUŢIA CENTRALIZATĂ (BLOC)

Spitalul, avînd integrată o policlinică de circa 1000 vizite pe zi, are forma unui H. Primirea generală a bolnavilor este la parter, separată pe sexe şi avînd circulaţii obligate. Circulaţia verticală se face pe două scări principale situate în corpurile B, prin patru scări (de serviciu şi evacuare) situate în punctele extreme ale construcţiei, precum şi prin două scări suplimentare situate în corpul central (numai pentru necesităţile secţiilor T.B.C. şi pediatrie). Înafara acestor scări sînt prevăzute unele scări de deservire specială, precum şi ascensoare.

Secţiile policlinicii generale sînt situate la parter, etaj I şi etajul II. Dispensarul T.B.C., precum şi cel de obstetrică şi ginecologie au intrări speciale (cel de T.B.C. cu intrări separate pentru copii şi adulţi) respectiv în aripile de SV şi SE ale clădirii. Policlinica de copii, situată la parter şi etajul I, are accesul la parter în aripa de NV.

La etajul I, în apropiere de intrarea policlinicii, se găsesc garda policlinicii şi farmacia.

Secţiile de tratament, care vor fi utilizate, atît de bolnavii internaţi în spital, cît şi de cei externi (la alte ore), se găsesc plasate în corpul central al blocului.

Staţionarul cuprinde secţii repartizate pe specialităţi, în care camerele de bolnavi au o orientare uniformă spre sud, excepţie făcînd numai camerele secţiei T.B.C., care sînt orientate spre est, cerinţă necesară pentru această secţie.

Folosind experienţa sovietică, pe baza ultimelor proiecte de spitale (publicate în revista Arhitectura U.R.S.S. nr. 3 din 1953), camerele de bolnavi au fost dimensionate socotind 7 m² de bolnav, avînd o înălţime de 3, 60 m. Normele de suprafeţe în camerele pentru copii (3 m² pentru copii pînă la 1 an şi 5, 50 m² pentru copii între 1-15 ani) sînt respectate şi chiar depăşite. Camerele secţiei T.B.C. respectă şi ele normele indicate (7,50 m² de bolnav).

Secţia T.B.C. este situată în corpul central la etajele V şi VI, pentru a fi total izolată de celelalte secţii ale spitalului.

Staţionarul de pediatrie are camerele de spitalizare orientate spre sud şi anexele în corpul central.

Secţiile de **obstetrică**, **ginecologie** şi **dermato-venerice** sînt deservite, de asemenea, prin intrări şi primiri speciale.

Grupul de operaţie şi **sălile de naşteri** şi de intervenţii ale maternităţii se găsesc în corpul central.

Birourile administraţiei spitalului şi prosectura se găsesc la parter, aceasta din urmă fiind în legătură cu subsolul al II-lea al construcţiei, destinat circulaţiei rufelor murdare şi gunoiului.

Rufele murdare, colectate în subsolul II, intră la acest nivel în camere de dezinfecţie sau direct în spălătorie, de unde ies la nivelul subsolului I pentru a fi redistribuite în spital.

Circulaţia curată (rufe curate, mîncare) se desfăşoară pe orizontală în cadrul subsolului I, special destinat acestei circulaţii, iar pe verticală, prin tuburi sau ascensoare de greutăţi ce răspund în oficii speciale la fiecare nivel al construcţiei.

Curtea de gospodărie (de aprovizionare) se găseşte în partea de nord a spitalului, la nivelul subsolului I, pentru a permite atît o circulaţie comodă, bună ventilare şi luminare a subsolului I, cît şi o ventilare şi luminare directă a subsolului II.

1. AVANTAJE FUNCŢIONALE

Se realizează foarte comode legături de deservire a secţiilor, atît pe traseul circulaţiei curate (alimente şi rufe curate), cît şi pe traseul circulaţiei destinate rufelor murdare şi cadavrelor.

Se realizează o foarte bună deservire din punct de vedere al exploatării spitalului. Medici de toate specialităţile pot consulta bolnavii din toate secţiile fără a se deplasa de la un pavilion la celălalt. Toate posibilităţile de tratament şi diagnostic — radiologie, hidroterapie, fizioterapie, laboratoarele centrale — sînt la îndemîna tuturor secţiilor (inclusiv dermato-venerice, pediatrie, obstetrică, etc.)

Permite o orientare uniformă a camerelor staţionarului.

2. DEZAVANTAJE FUNCŢIONALE

Intrările în spital — răspîndite arbitrar pe toate feţele clădirii — dau naştere la confuzii în ceea ce priveşte accesul bolnavilor.

Circulaţia verticală implică un mare număr de ascensoare (circulaţia pe scări fiind greoaie, defectarea acestora periclitează funcţionarea serviciilor).

Amplasarea policlinicii la parter, etaj I şi II, în special cabinetele de consultaţii de la etajul II, complică problema circulaţiei, foarte mare la o policlinică cu 1000 vizite zilnic.

Suprapunerea de secţii cu caracteristici şi trame diferite (T.B.C., pediatrie, policlinică, etc.) duce, mai cu seamă la corpul central, la oarecare risipă de spaţiu, la creşterea suprafeţei construite şi la soluţionări uneori forţate.

Introducerea în cadrul aceluiaşi volum a unor secţiuni spitaliceşti atît de diferite (pediatrie, T.B.C., dermato, etc.) este discutabilă, întrucît măreşte posibilitatea de contaminare.

3. AVANTAJE CONSTRUCTIVE

Suprapunerea de niveluri cu deschideri identice dă o mare posibilitate de mecanizare şi industrializare a lucrărilor.

Se obţin suprafeţe minime de învelitori şi fundaţii.

Lucrările exterioare şi cele edilitare sînt mult reduse (aria construită pe teren este $^1/_2$ din cea în ipoteza mixtă).

Permite investiţii minime în lucrările de instalaţii electrice şi termice; suprapunerea de secţii identice duce la o reducere simţitoare a lucrărilor de instalaţii sanitare.

Permite arii construite mici (faţă de alte soluţii), deci şi terenuri aferente mici (problemă importantă pentru amplasarea centrală a spitalelor unificate în oraşele mari).

STUDIU PENTRU SPITAL CENTRALIZAT (bloc)

Autor arh. *L. Axelrad*, coautori: arh. *R. Berindei*, arh. *G. Haiman*, arh. *A. Ghelber*

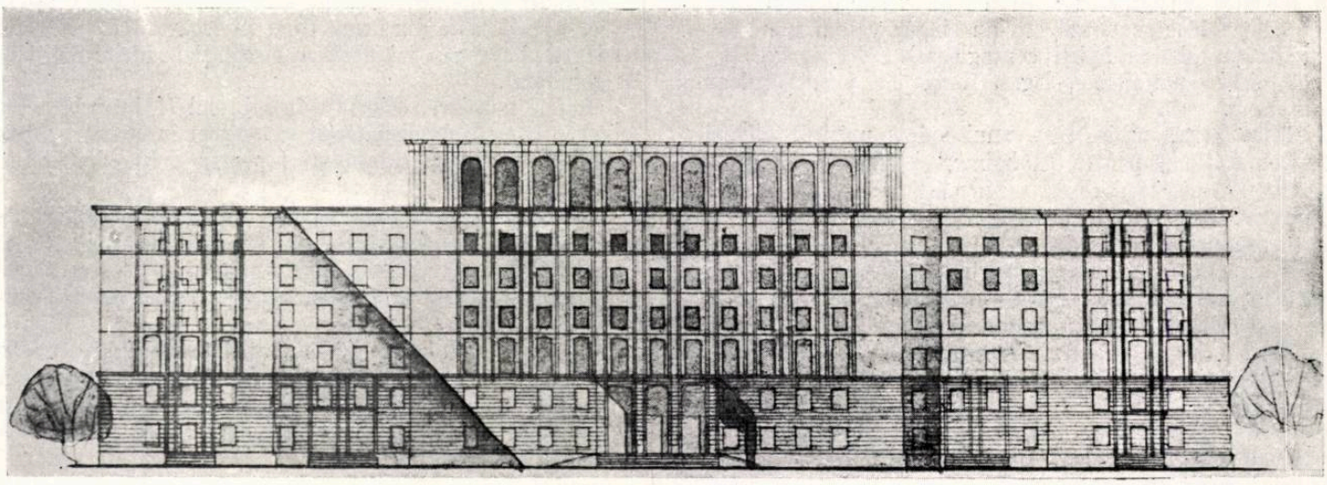

Fațada principală

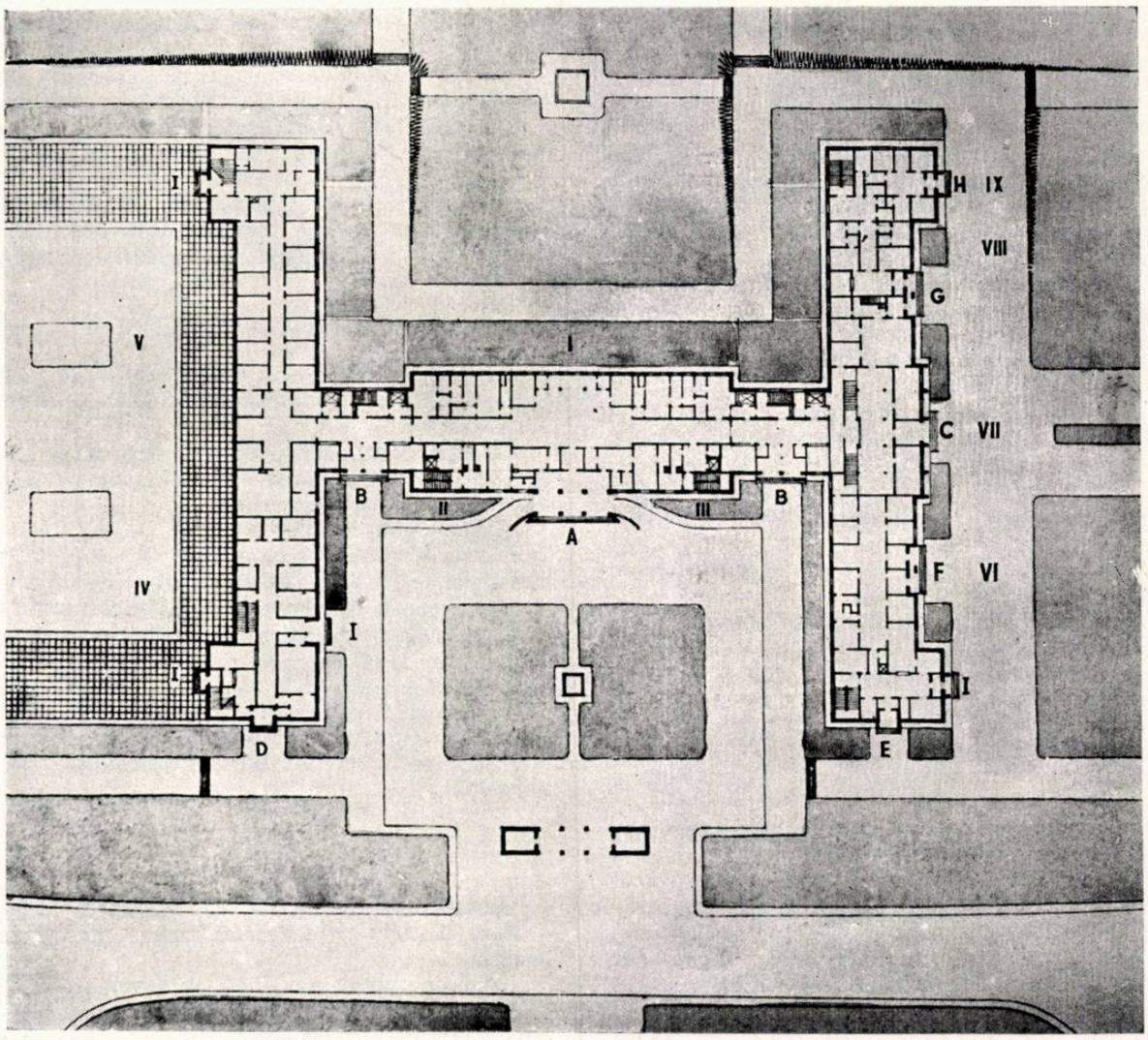

Planul parterului

I — Serviciul de primire medicină generală. II — Serviciul de primire copii. III — Serviciul de primire T. B. C. IV — Policlinica de copii. V — Administrația. VI — Dispensarul T.B.C. VII — Policlinica de adulți (intrare și farmacie). VIII — Serviciul de primire obstetrică-ginecologie. IX — Dispensarul obstetrică-ginecologie. A — Intrarea bolnavilor în spital. B — Intrarea personalului și vizitatorilor. C — Intrarea la policlinica de adulți. D — Intrarea la policlinica de copii. E — Intrarea la dispensarul T.B.C. copii. F — Intrarea la dispensarul T.B.C. adulți. G — Intrarea la staționarul obstetrică-ginecologie. H — Intrarea la dispensarul obstetrică-ginecologie. I — Diverse ieșiri

DISPUNEREA SECȚIILOR PE NIVELURI LA SOLUȚIA BLOC

SUBSOL II

A — Spălătorie cu anexe (pe două niveluri) B — Depozite C — Depozite de alimente D — E Depozite G — Centrala termică (pe două niveluri)

SUBSOL I

A — Spălătorie (pe două niveluri) B — Ateliere și vestiare pentru personal C — Bucătărie D — Depozite pentru laboratoare, farmacie E — Centru de sînge F — Morgă G — Centrala termică (pe două niveluri).

PARTER

A — Serviciu de primire medicină generală. Serviciu de primire copii. Serviciu de primire T.B.C. B — Administrație C — Policlinică de copii D — Serviciu de primire obstetrică-ginecologie. Dispensar obstetrică-ginecologie E — Dispensar T.B.C. Policlinică de adulți (intrare și farmacie)

ETAJ I

A — Tratamente, radiologie, fizioterapie, hidroterapie B — Staționar dermato-venerice (30 paturi) C — Consultații pediatrie D — Policlinică interne E — Policlinică chirurgie

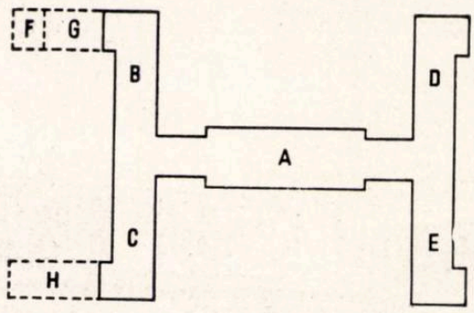

ETAJ II

A — Policlinică și tratament: stomatologie, mecanoterapie, laborator B — Staționar O.R.L. — oftalmologie (29 paturi) C — Staționar neurologie (27 paturi) D — Ginecologie (23 paturi) E — Obstetrică patologică (10 paturi)

ETAJ III

A — Cazare mame însoțitoare A — Grup naștere și operații obstetrică B — Staționar pediatrie pînă la 1 an (56 paturi) C — Staționar pediatrie 1—15 ani D — E — Staționar obstetrică (două secții, 45 paturi)

ETAJ IV

A — Grupul operator B — C — Boli interne (58 paturi) D — E — Chirurgie (57 paturi)

ETAJ V

A — Staționar T.B.C. (32 paturi) B — C — Staționar boli interne (două secții 54 paturi) D — E — Staționar chirurgie (două secții 55 paturi)

ETAJ VI

A — Staționar T.B.C. (24 paturi) B — C — D — E Terase

4. DEZAVANTAJ URBANISTIC

Pentru orașele medii de 50—60 000 locuitori, volumul și înălțimea construcției apar disproporționate în raport cu profilul general al orașului, soluția indicată în aceste cazuri fiind cea mixtă.

II — SOLUȚIA MIXTĂ

Această soluție prevede realizarea a trei construcții independente:

1. **Pavilionul de adulți**, cuprinzînd policlinica de boli interne, chirurgie și stomatologie, secțiile de diagnostic și tratamente, precum și staționarul pentru boli interne, neurologie, chirurgie, O.R.L. și oftalmologie.

2. **Pavilionul materno-infantil** cuprinde policlinicile de pediatrie, obstetrică și ginecologie și staționarul pentru aceste trei secții.

3. **Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice** cuprinde policlinicile și staționarul de boli dermato-venerice și T.B.C. (adulți și copii).

Aceste pavilioane independente comunică cu serviciile comune (bucătăria, spălătoria, anatomia patologică, etc.) prin canale subterane.

Proiectul spitalului în soluția mixtă ține seama de relieful destinat acestei construcții în cadrul orașului, urmărește realizarea avantajelor soluției pavilionare și eliminarea dezavantajelor acesteia, precum și găsirea unor rezolvări ale diverselor pavilioane care să permită un acces ușor și o bună orientare a camerelor de bolnavi.

Proiectul spitalului prevede o compoziție arhitecturală pe a cărei axă se găsește retras pavilionul principal cu 4 etaje, în prim plan fiind amplasate pavilioane cu 2 (respectiv 3) etaje. Înălțimea clădirilor proiectate ține seama de înălțimile curente ale construcțiilor din oraș.

Întucît programul prevede pavilioane de dimensiuni diferite s-a folosit panta terenului pentru a proiecta pavilionul materno-infantil cu un etaj mai mult decît pavilionul dermato-T.B.C., fără a denivela cornișele.

Poziția diverselor aripi ale pavilioanelor a fost astfel stabilită, ca încăperile bolnavilor să fie orientate spre sud și est. Accesul pe teren se face prin două puncte: unul principal pentru bolnavi, personal și vizitatori și altul de serviciu către curtea de serviciu a spitalului. Anexele generale, care necesită o aprovizionare și o circulație de serviciu intensă, au fost grupate în partea de nord a ansamblului, către o curte de serviciu plasată la nivelul subsolului, devenit aci parter din cauza pantei terenului. Cele trei pavilioane au la extremități intrările rezervate secțiilor de spitalizare, iar către centru, intrările bolnavilor externi la serviciile de consultații.

1. **Pavilionul central** în formă de U, cu parter și 4 etaje cuprinde:

a) *Policlinica generală*, garda policlinicii și farmacia (care deservește două săli de așteptare separate, a policlinicii și a spitalului).

b) *Secțiile de diagnostic și terapeutică* ce pot fi utilizate alternativ, atît de bolnavii interni, cît și de cei externi, la ore diferite, putînd fi separate complet prin închiderea holurilor de legătură (spre policlinică sau spre scările spitalizării).

c) *Secțiile de spitalizare*, grupate în două categorii (interne și chirurgie), fiecare din ele avînd cîte 5 secții, deservite de două intrări cu servicii de primire a bolnavilor amplasate în extremitățile aripii centrale a construcției. Grupurile de operații și sterilizarea centrală se găsesc în partea centrală a etajului IV.

Camerele de bolnavi ale secțiilor de spitalizare au orientarea spre est, pentru aripa centrală și spre sud, pentru aripile laterale; ele sînt calculate pentru o suprafață de cca 7 m² și 25 m³ de bolnav și au o înălțime de 3,60 m.

d) *Administrația* întregului spital, precum și sala de mese pentru personalul medical sînt plasate la parter, în aripile laterale ale pavilionului, fiecare cu intrare independentă.

2. **Pavilionul materno-infantil** cuprinde:

a) *Policlinica de copii*, compusă din două părți, cea de circumscripție și cea de specialități (cu legătură între ele). Accesul copiilor se face printr-o cameră de consultație-filtru care separă pe contagioși de necontagioși (primii putînd fi trimiși direct la pavilionul de contagioși).

b) *Secția de pediatrie*, avînd camere de două tipuri, după vîrsta copiilor: pentru copiii pînă la 1 an, camere boxe cu o suprafață de cca 4 m² de pat, iar pentru copiii pînă la 15 ani, camere cu nișe pentru mese corespunzînd normei de 7 m² în cameră și avînd și cabinete de toaletă cu wc la fiecare cameră.

Camerele pentru mame cu anexele respective și cu o sală de alăptare comună.

c) *Secție de obstetrică fiziologică*, cu sălile de nașteri și operații aseptice.

Camerele sugarilor au cîte o despărțitură în care se face schimbarea și îmbăierea copiilor. Alăptarea se face în camera mamelor trecîndu-se copilul printr-un ghișeu. In camerele pentru sugari s-a prevăzut suprafața de 2, 70 m² de pat iar în cele pentru mame, ca și la tipul curent, 7,00 m² de pat.

STUDIU PENTRU SPITAL PAVILIONAR MIXT
Autor arh. *L. Axelrad*, coautori: arh. *R. Berindei*, arh. *A. Ghelber*

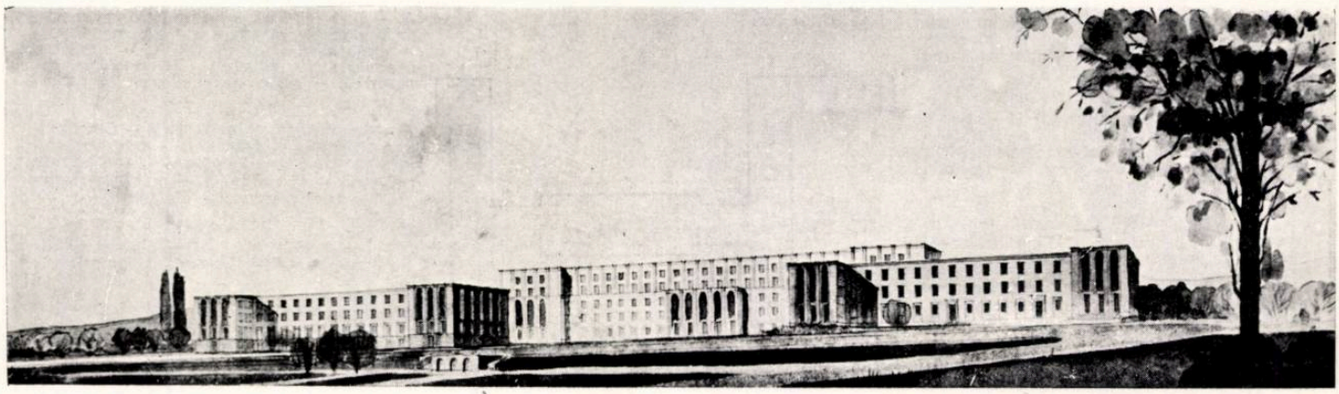

Perspectivă

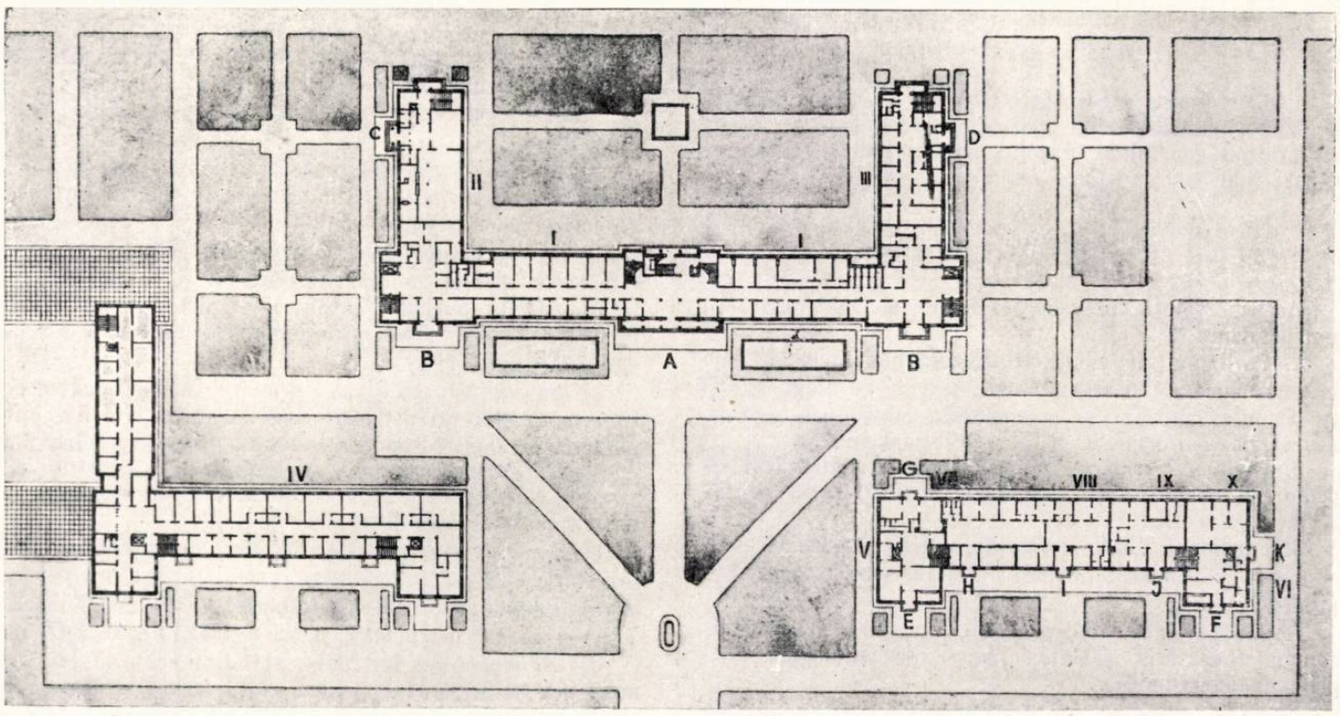

Planul nivelului II

I — Policlinica. II — Cantina personalului. III — Administrația spitalului. IV — Staționar pediatrie (etajul I față de teren). V — Serviciul de primire T.B.C. VI — Serviciul de primire dermato-venerice. VII — Laboratoare. VIII — Dispensar T.B.C. IX — Dispensar dermato-venerice. X — Centrul de sînge. A — Intrare la policlinica de adulți. B — Intrarea bolnavilor în spitalul general. C — Intrarea personalului la cantină. D — Intrarea la administrație. E — Intrarea la staționarul T.B.C. F — Intrarea la staționarul dermato-venerice. G — Intrarea la laboratoare. H — Intrarea la dispensarul T.B.C. adulți. I — Intrarea la dispensarul T.B.C. copii. J — Intrarea la dispensarul dermato-venerice. K — Intrarea la centrul de sînge.

d) *Secția de obstetrică patologică și ginecologică*, cu sălile de nașteri și operații aseptice și camere de sugari asemănătoare celor din secția de obstetrică fiziologică.

3. **Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice**

Pavilionul T.B.C. și dermato-venerice cuprinde la parter *dispensarele* și *primirile* pentru secțiile T.B.C. și dermato-venerice.

a) *Dispensarul T.B.C.* este despărțit în două părți distincte, cu accese deosebite pentru adulți și copii. Fișierul și laboratorul sînt comune, avînd dublu acces către sălile de așteptare și cabinetele de consultații și către serviciile de primire pentru adulți și copii.

b) *Laboratorul de fizioterapie* și *centrul de sînge* se găsesc tot la parter, avînd accese separate.

c) *Secția dermato-venerice* (cu 30 paturi) și secția fizio-pediatrie (cu 16 paturi) se găsesc la etajul I.

d) *Secția T.B.C.* adulți (cu 54 paturi).

Camerele de bolnavi au o adîncime mai mare decît cele obișnuite, potrivit normei de 7,50 m² de pat necesară la T.B.C.

Anexele comune au fost grupate în apropierea unei curți de serviciu și aprovizionare, asigurîndu-se circulațiile conform programului prin coridoare subterane de legătură între pavilioane.

Bucătăria are o suprafață totală de 570 m² (cca 1, 00 m² de pat). Două *săli de mese* pentru un total de 500 persoane.

Spălătoria, plasată în subsolul pavilionului materno-infantil, totalizează 480 m² (revine 0, 80 m² de pat).

Mai sînt prevăzute: *serviciul de dezinfecție*, *centrala termică*, *crematoriul* și *atelierul mecanic*, *atelierul de întreținere* obișnuită, *garajul* pentru două autocamioane și 3-4 turisme, *prosectura* cu acces din exterior, *depozitele* pentru farmacie, laborator și bucătărie.

DISPUNEREA SECȚIILOR PE NIVELURI LA SOLUȚIA MIXTĂ

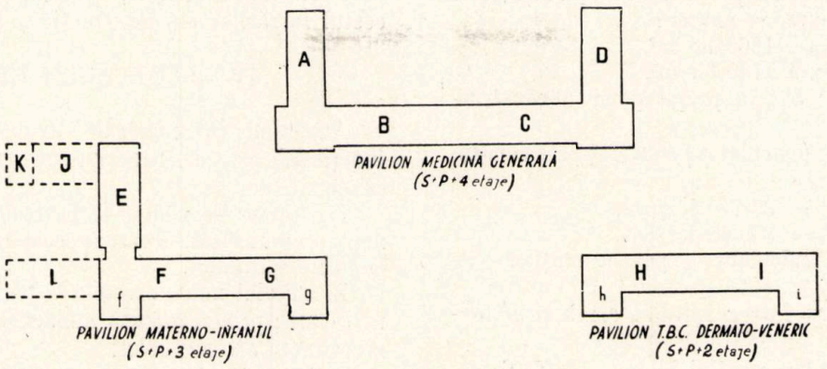

NIVEL I

Subsol E. Vestiare pentru personal F — G. Spălătorie J. Centrală termică K. Morgă L. Bucătărie

NIVEL II

Parter E — F. Policlinică pediatrie f. Primire-staționar, obstetrică-ginecologie G. Dispensar, obstetrică-ginecologie g. Primire staționar pediatrie

Subsol A.B.C.D. Depozite și ateliere H — I Depozite

NIVEL III

Parter A. Cantina pentru personal B — C. Policlinică D. Administrație spital H. Laboratoare h. Serviciul de primire T.B.C. I. Dispensar T.B.C. i. Serviciul de primire dermato-venerice

Etaj I E.F.G. Staționar pediatrie

NIVEL IV

Etaj I A. Hidroterapie și mecanoterapie B. Laboratoare și stomatologie C. Consultații boli interne D. Fizioterapie și radiologie H. Staționar ftiziopediatrie (16 paturi) I. Staționar dermato-venerice (30 paturi)

Etaj II E.F.G. Obstetrică fiziologică (51 paturi)

NIVEL V

Etaj II A—B. Boli interne (57 paturi) C—D Chirurgie (53 paturi) H—I. T.B.C. adulți (54 paturi)

Etaj III F. Obstetrică (10 paturi) G. Ginecologie (28 paturi)

NIVEL VI

Etaj III A. Boli profesionale (26 paturi) B. Boli interne (31 paturi) C. O.R.L. — oftalmologie (28 paturi) D. Chirurgie (26 paturi)

NIVEL VII

Etaj A. Neurologie (26 paturi) B—C. Grup operator D. Chirurgie (26 paturi)

Notă. Pavilionul Materno—infantil are aceeași înălțime la cornișă cu pavilionul T.B.C.—Dermato-veneric. Terenul fiind în pantă, pavilionul Materno infantil are un etaj în plus.

1. AVANTAJE FUNCȚIONALE

Se grupează într-un pavilion independent secțiile de obstetrică și pediatrie (lucru prevăzut în normele sovietice și cerut de către Ministerul Sănătății R.P.R.). Se permite astfel un acces independent de spital femeilor gravide venite pentru consultații, cît și pentru mamele ce vin să ridice alimente de la bucătăria dietetică, amplasată în același volum.

Se realizează un circuit independent de circuitul general al spitalului pentru secțiile T.B.C. și dermato-venerice.

Se evită confuziile—existente la soluția bloc — în accesul bolnavilor la policlinică și staționar.

Problema ascensoarelor poate fi neglijată la pavilionul T.B.C. și dermato-venerice și la cel materno-infantil (construcție cu parter și 2, respectiv 3 etaje). Chiar și la pavilionul central, tot pentru a diminua importanța ascensoarelor în funcționare, au fost amplasate doar 2 secții de spitalizare în cuprinsul etajului IV. Prin orientarea camerelor staționarului—la toate trei pavilioanele—spre latura opusă accesului publicului se realizează un cadru liniștit camerelor de bolnavi.

Amplasarea policlinicilor este mai avantajoasă decît în soluția bloc (la pavilionul materno-infantil și T.B.C. dermato-venerice numai la parter, la pavilionul central la parter și etajul I).

2. DEZAVANTAJE FUNCȚIONALE

Deservirea celor trei pavilioane de către serviciile comune (bucătării, spălătorie) se face mai anevoios ca în soluția bloc.

Traseele intalațiilor sînt considerabil mai lungi, necesitînd canale subterane.

3. AVANTAJE CONSTRUCTIVE

Aceleași posibilități de industrializare și prefabricare ca la soluția bloc.

Clădirile se pot realiza în etape.

4. DEZAVANTAJE CONSTRUCTIVE

In sistemul mixt, aria clădită pe teren este de două ori mai mare ca în sistemul bloc (8700 față de 4470 m²). Se dublează astfel volumul fundațiilor și suprafața învelitorilor).

Apare în plus problema canalelor de legătură între pavilioane.

Problema instalațiilor (încălzirea centrală și sanitară) este rezolvată mult mai puțin economic în formula mixtă, din cauza traseelor inevitabil mai lungi.

Lucrările anexe (alei interioare carosabile și pentru pietoni, trotuare, lucrări edilitare) sînt mai ample și deci mai costisitoare.

III — INDICII TEHNICO-ECONOMICI

Au fost calculați în baza anteevaluării lucrărilor de construcții, instalații și anexe, conform tabelelor de indici ale C.S.A.C.

Analiza lor apare cu atît mai utilă, cu cît anteevaluările celor două ipoteze duc la indici de cost sensibil apropiați. Trebuie semnalat însă, că examinarea lor în faza sarcină de proiectare nu este perfect concludentă, fazele mai avansate ducînd la îmbunătățiri ale proiectului și sub aspectul economicității.

Avînd în vedere, însă, că volumul cel mai important, staționarul, a fost tratat în ambele ipoteze în baza acelorași date modulare, studiul indicilor poate aduce lămuriri pentru calea de urmat.

Prețul pe pat în staționar — inclusiv policlinica — este pentru spitalul bloc de lei 102 467, iar pentru spitalul mixt de lei 104 690 adică o diferență de nici 2%. Această diferență poate fi încă redusă printr-o adîncire a studiului, deoarece indicii spațiali sînt mai favorabili în soluția mixtă.

Suprafața în m² de pat calculată pentru suprafața întregului spital — fără policlinică — este:

50,4 m² pentru soluția bloc
48,5 m² pentru soluția mixtă
1,9 m² (cca 4% diferența pe unitate).

Diferența aceasta de cca 2,00 m² de pat ar trebui să ducă la o soluție mai ieftină în soluția mixtă. Insă costul pe m² al lucrărilor de construcție, inclusiv instalații, este mai mare în soluția mixtă, și anume:

— pentru soluția bloc 1663 lei/m²,

— pentru soluția mixtă 1740 lei/m².

O diferență, deci, de 5% la prețul pe m² al construcțiilor.

Prețul de fiecare pat (calculat pe suprafața staționarului, fără policlinică):

— în ipoteza bloc = 83 715 lei/pat,

— în ipoteza mixtă = 84 042 lei/pat,

deci o diferență de cost calculată de pat în staționar de 0,27%.

Indicii spațiali pentru întreg spitalul arată următoarele:

suprafața de pat pentru spitalul bloc = 61,6 m²,

suprafața de pat pentru spitalul mixt = 60,4 m²;

o diferență de 2%.

De asemenea, indicele spațial calculat conform normelor sovietice pentru spitale (volumul de la nivelul solului în sus, însă exclusiv policlinica) este:

pentru spitalul bloc = 150 m³ de pat,

pentru spitalul mixt = 145 m³ de pat.

Pentru un control mai exact s-au calculat suprafețele policlinicilor în cele două ipoteze, pentru a se vedea dacă diferențe sensibile între suprafața celor două policlinici nu au falsificat concluziile. Astfel, suprafața policlinicii este:

pentru ipoteza mixtă = 4545 m²,

pentru ipoteza bloc = 4689 m².

Prin urmare, o diferență neglijabilă.

S-a calculat, de asemenea, după norma sovietică, suprafața policlinicii în funcție de numărul de vizite, și anume:

600 vizite (în schimbul maxim) × 24 m³ = 14 400 m³

$$\frac{\text{Vol}}{\text{H}} = \frac{14\,400\text{m}^3}{3{,}60} = 4000\text{m}^2.$$

Rezultă de aci o oarecare exagerare a suprafețelor policlinicii, dar aceasta în ambele ipoteze.

Această sporire de suprafață este însă, în realitate, mai mică, deoarece în calcul au fost incluse holurile staționarului, care traversează policlinica și scările staționarului.

Reiese din această analiză că indicii spațiali sînt mai favorabili în ipoteza mixtă.

Această concluzie apare normală dacă se consideră că soluția mixtă duce la rezolvări mai puțin forțate, înglobarea într-un singur volum a unor secții diferite, cu caracteristici și forme specifice, ducînd sigur la soluții mai puțin economice.

Reiese, de asemenea, din examinarea acestor indici, că din punct de vedere al prețului de cost pe m², spitalul bloc este mai economic, datorită raportului de 1/1 dintre costul lucrărilor de construcție și al celor de instalații.

IV — CONCLUZII GENERALE

Analizînd în concluzie avantajele și dezavantajele funcționale și constructive se pot trage următoarele concluzii:

Din punct de vedere al normelor, spitalul mixt este mai corespunzător, deoarece scoate secția de obstetrică din circuitul spitalului.

In spitalul mixt, accesele la policlinici și staționar sînt mai clare; prin reducerea numărului de niveluri se reduce necesitatea ascensoarelor.

Policlinicile sînt mai bine rezolvate în formula mixtă. Legăturile serviciilor comune (bucătărie, spălătorie) cu spitalul sînt mai slab rezolvate în soluția mixtă.

Din punct de vedere constructiv, soluția mixtă apare mai scumpă din cauza instalațiilor (sanitare și de încălzire), dar prezintă avantaje prin posibilitatea eșalonării lucrărilor de construcție.

Rezultă din aceste observații, că:

Spitalul bloc reprezintă soluția cea mai economică ca preț de cost. Reducerea costului pe m² de construcție cu cca 20% prin trecerea de la formula pavilionară la formula mixtă și cu cca 5% de la formula mixtă la formula bloc apare evidentă și arată calea de urmat în viitoarea proiectare.

Indicii spațiali mai puțin favorabili în formula spitalului bloc se explică prin temă, care cere — în contra tuturor uzanțelor și normelor — înglobarea într-un spital bloc de secții de spitalizare cu trame diferite (T.B.C., obstetrică, etc.), înglobare pe care nu am întîlnit-o în documentarea studiată.

Realmente, spitalul mixt pentru Hunedoara, așa cum a fost studiat, nu este un spital mixt; el este un spital bloc — pentru adulți — grupat pe același teren cu o maternitate și cu un pavilion de T.B.C. Numai motive de compoziție arhitecturală au dus la gruparea în pavilionul de obstetrică a secției de pediatrie și la completarea pavilionului T.B.C. cu secția de dermato-venerice. De aceea, faptul că pentru acest caz s-a adoptat, din motive urbanistice și plastice, formula mixtă, nu trebuie interpretat ca o superioritate a soluției.

Pentru spitale în general — și mai cu seamă pentru cele din orașele mari — formula valabilă de adoptat este spitalul bloc.

PAVILIONUL DE BOLI CONTAGIOASE

Studiul complexului spitalicesc a fost completat prin proiectarea unui pavilion de boli contagioase de cca 50 paturi.

Tema inițial dată de Ministerul Sănătății, care prevedea 4 secții cu cîte 12 paturi, cu accese, primiri și circulații proprii, a fost ulterior îmbunătățită pe baza studiilor prezentate, care au dovedit că ea duce la excese și la soluționări neeconomice.

Prin gruparea a cîte două secții la o singură scară și grup de primire și prin rezolvarea pe același nivel a celor două circulații (a — rufe curate, alimente și b — rufe murdare, cadavre, etc.), proiectul inițial a fost în mod real îmbunătățit.

Proiectul elaborat prezintă un plan în formă de U, avînd patru intrări în zona infectată a accesului în spital (grupate două cîte două pe cele două ieșinduri ale planului) și o intrare în zona neutră a spitalului — pentru medici și vizitatori — intrare amplasată în axa compoziției.

Bolnavii intră în spital în mod obligatoriu prin cîte un filtru, cuprinzînd respectiv: consultație, dezbrăcare, baie, îmbrăcare.

Bolnavii cu diagnostic incert sînt trecuți, după filtru, prin exterior, spre boxele Melzer — celule independente — cuprinzînd fiecare zona sa infectată, cu anteintrare, baie și cameră, și zona sa neutră, cu anteintrare spre zona neutră comună (respectiv culoarul spitalului).

In zona neutră a parterului sînt amplasate—la cele două capete ale pavilionului—farmacia spitalului și laboratorul său.

Etajul I și II — cu planuri identice — au o zonă neutră centrală, cuprinzînd scara pentru medici și vizitatori și o cameră de așteptare pentru vizitatori.

Vizitatorii nu au acces în camerele de spital. Ei pot vedea pe bolnavi de pe o galerie deschisă prevăzută pe peretele exterior al camerelor de spitalizare.

Trecerea medicilor din zona neutră spre zona infectată a secției de spitalizare se face prin intermediul unui filtru;

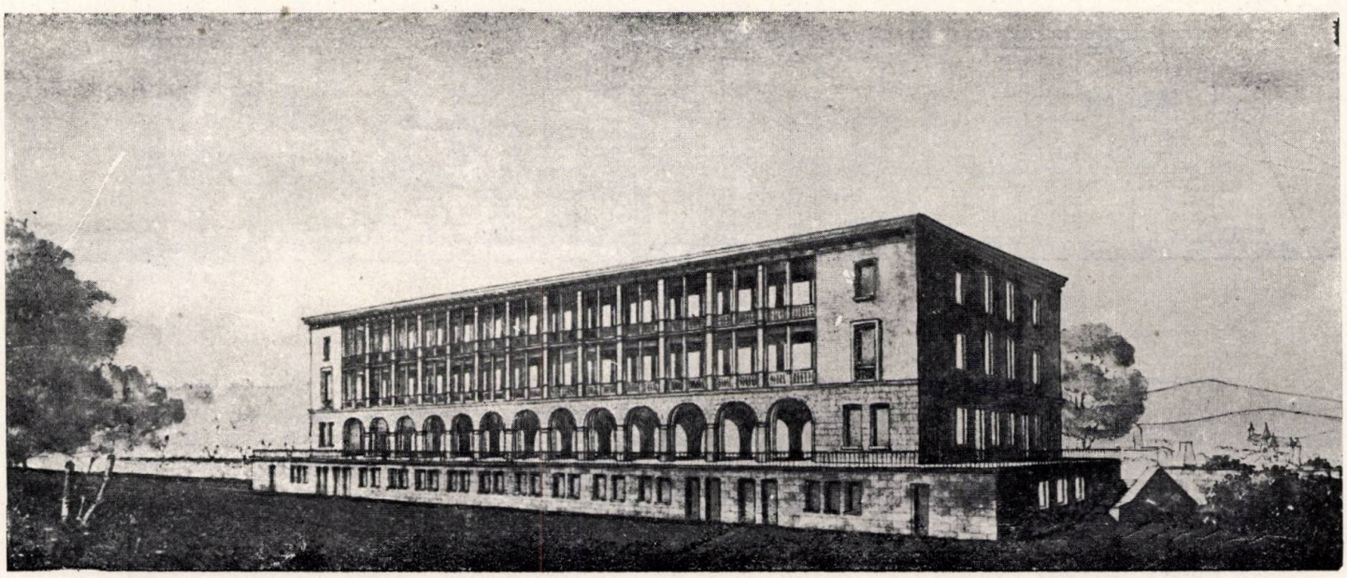

Pavilionul de boli contagioase. — Perspectivă
Autori: arh. *R. Berindei*, arh. *A. Ghelber* — Şef de atelier arh. *L. Axelrad*

de asemenea, ieşirea bolnavilor vindecaţi din zona infectată a secţiei în zona neutră se face printr-un filtru cuprinzînd dezbrăcarea, baie şi îmbrăcarea cu efectele personale dezinfectate, primite de la depozitul de efecte curate al spitalului.

Denivelarea naturală a solului — uşor corectată — face cu putinţă ca subsolul de 3,60 m înălţime — care iese din pămînt cu 1,25 m spre frontul acceselor în spital — să devină spre frontul opus un cat aproape la nivelul solului. S-au putut astfel amplasa în partea adîncită a subsolului, zona circulaţiei rufelor murdare, care necesită mai puţină lumină (depozitul de rufe murdare, spaţiile pentru lucrări de instalaţii). Frontul bine luminat al subsolului este ocupat de bucătărie cu anexele sale, şi de spălătorie; rufele trec

Studiu pentru spitalul de 500 paturi. — Plan de situaţie
I — Poartă II — Pavilion materno-infantil (S + P + 3 etaje utilizînd panta terenului). III — Pavilion T. B. C. + dermato-venerice (S + P + 2 etaje). IV — Pavilion medicină generală (S + P + 4 etaje): V — Pavilion contagioşi (S + P + 2 etaje). VI — Curte de serviciu

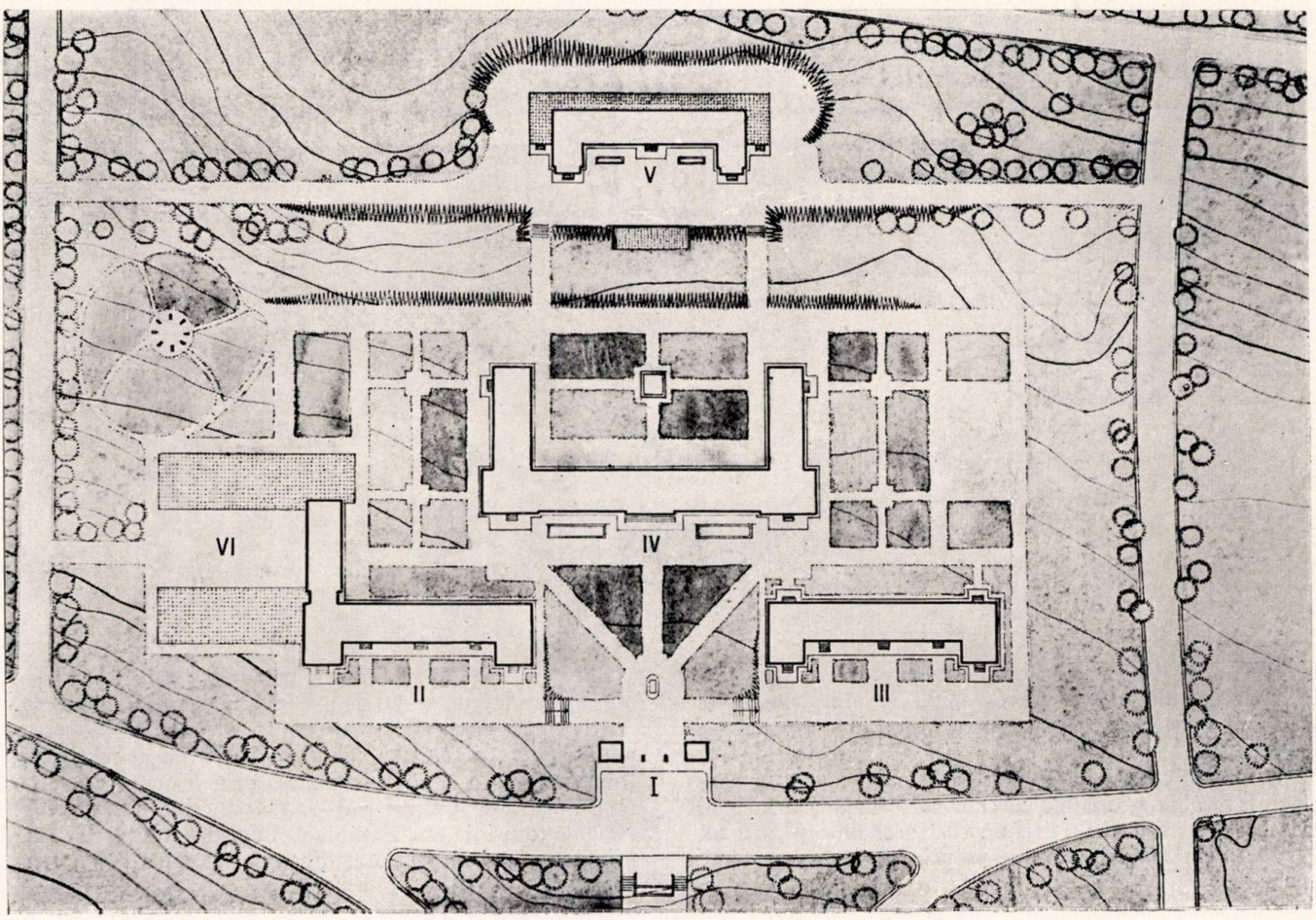

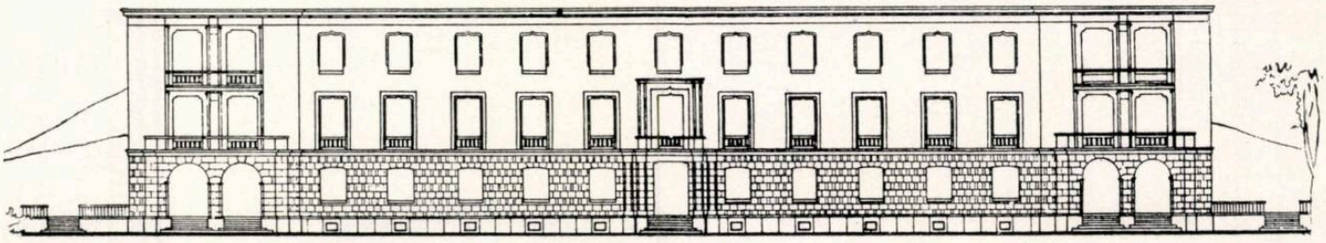

Faţada principală

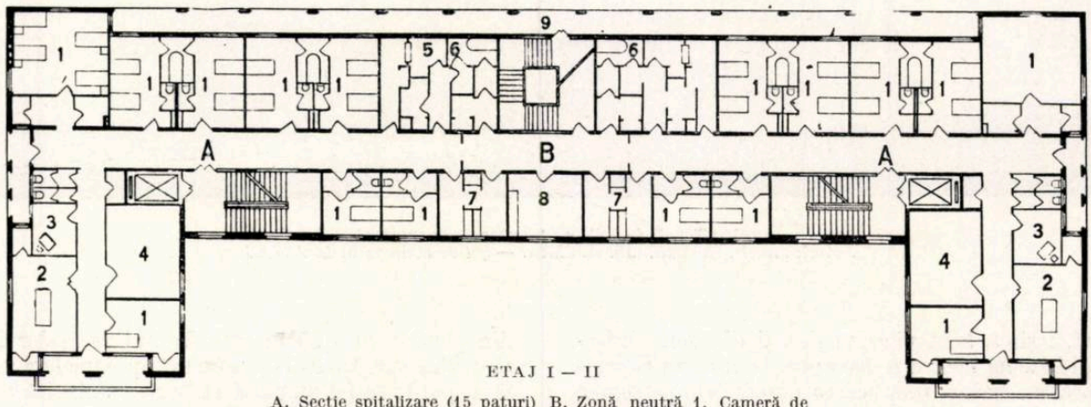

ETAJ I — II

A. Secţie spitalizare (15 paturi) B. Zonă neutră 1. Cameră de bolnavi (cu grupuri sanitare) 2. Tratamente 3. Medic 4. Camera de gardă şi pentru surori 5. Grup oficii şi servicii 6. Filtru de dezinfectare la ieşirea din secţie a convalescenţilor 7. Filtru de dezinfectare la ieşirea din secţie a personalului medical 8. Cameră de vizitatori 9. Terasa de acces a vizitatorilor

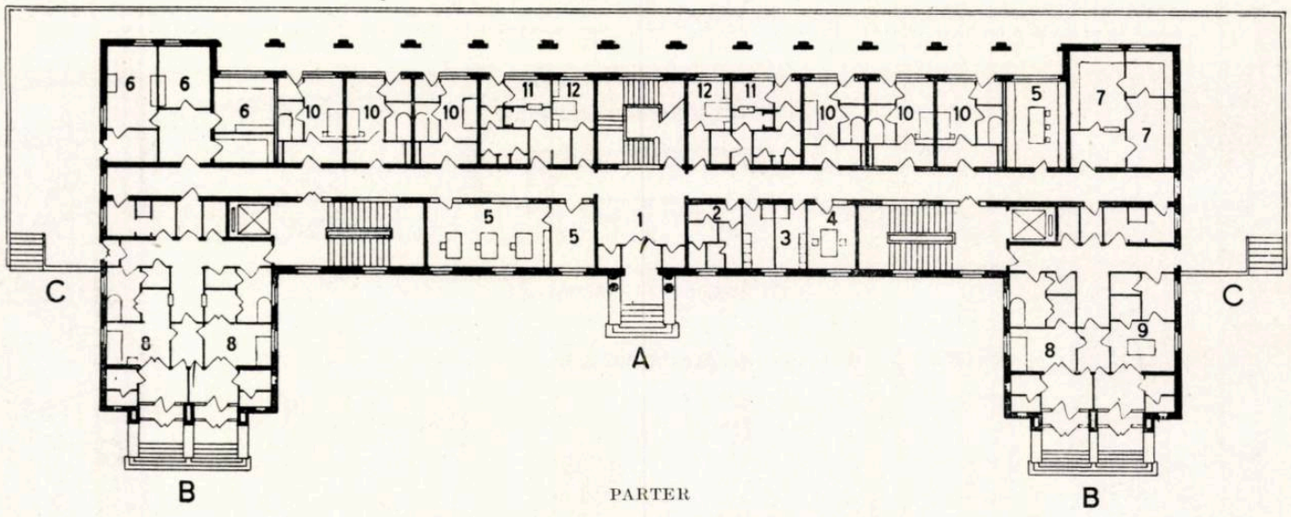

PARTER

A. Acces pentru personal medical şi vizitatori B. Acces pentru bolnavi C. Acces la boxele Melzer

1. Hol 2. WC. 3 Vestiare pentru personalul medical 4. Biroul medicului şef 5. Birouri 6. Laboratoare 7. Farmacie 8. Admisie bolnavi (consultaţie, dezbrăcare, baie, îmbrăcare) 9. Radiologie 10. Boxe Melzer (individuale, cu acces direct din exterior) 11. Grup oficii şi servicii 12. Cameră de gardă

obligat prin dezinfectare, la spălare. S-au prevăzut în circuitul de acces (spre spital şi din spital în afară) al personalului de serviciu, filtre cu vestiare şi duşuri.

Examinarea indicilor tehnico-economici duce la concluzii favorabile proiectului; costul construcţiei, inclusiv al instalaţiei, este de lei 1420/m², cost economic pentru un pavilion cu un număr mic de paturi, prevăzut cu toate anexele.

Preţul calculat pe fiecare pat reiese de 102 000 lei, aproape acelaşi cu preţul pe pat în cazul spitalului unificat.

Studiind plastica construcţiei, proiectanţii au fost preocupaţi de proporţionarea volumului clădirii şi de rezolvarea frontului camerelor de spitalizare, prin introducerea unui ritm liniştit de pilaştri care susţin galeriile vizitatorilor. Rămîne totuşi de examinat dacă divizarea travei în două, prin introducerea colonetei din axă, nu duce la un ritm obositor.

Universitatea de stat Lomonosov — 1949
Arhitecţi: L. V. Rudnev, S. E. Cernişev, P. V. Abrosimov, A. F. Hriakov.

Unele învăţăminte ale reconstrucţiei socialiste a Moscovei*)

Arh. *W. JUSTER*

Impresia pe care o produce vizitatorului primul contact cu Moscova este deosebit de puternică, în primul rînd prin scara măreaţă a acestui oraş. Moscova are peste 7 milioane de locuitori, totuşi nu întinderea sa ilustrează mărimea oraşului. La Moscova simţi pretutindeni scara sa grandioasă datorită — spre exemplu — lărgimii străzilor, de 60—80—100 de metri, permiţînd circulaţia a cîte 6—8 maşini în fiecare sens, sau caselor foarte lungi, ordonate şi demne. Cu toată varietatea faţadelor acestor construcţii — în care se reflectă evoluţia arhitecturii sovietice în lupta pentru crearea unui stil nou — ele au o trăsătură comună: o croială largă, generoasă, în care temperamentul oamenilor sovietici se afirmă puternic.

★

Moscova apare astăzi vizitatorului plină de contradicţii. In imediata vecinătate a unor construcţii înalte se zăresc case mici de lemn cu parter. Peste vechea siluetă a oraşului, cu turlele bisericilor şi turnurile mănăstirilor, se zăreşte silueta Moscovei viitoare.

Moscova trebuie privită şi înţeleasă, nu static, ci dinamic, nu cum e astăzi, ci avînd mereu în minte cum a fost acum 10 ani şi cum va deveni peste 10 ani, deoarece reconstrucţia Moscovei se înfăptuieşte într-un ritm neînchipuit de intens. Trebuie să avem în vedere faptul că oamenii sovietici au moştenit o Moscovă care era de fapt un sat mare, 90% din case fiind construcţii parter de lemn — situaţie foarte asemănătoare cu cea a Bucureştiului nostru, format aproape în aceeaşi proporţie din case parter, foarte multe de paiantă.

Azi Moscova a căpătat deja osatura viitorului oraş, şi-a închegat centrul şi cîteva magistrale radiale importante, porţiuni însemnate ale inelelor magistrale, şi a realizat 7 din cele 8 construcţii înalte începute.

★

La baza reconstrucţiei Moscovei stă dezvoltarea istorică a oraşului. Este cunoscut faptul că Moscova, ca oraş

*) Text prescurtat al conferinţei ţinute la Casa Arhitectului.

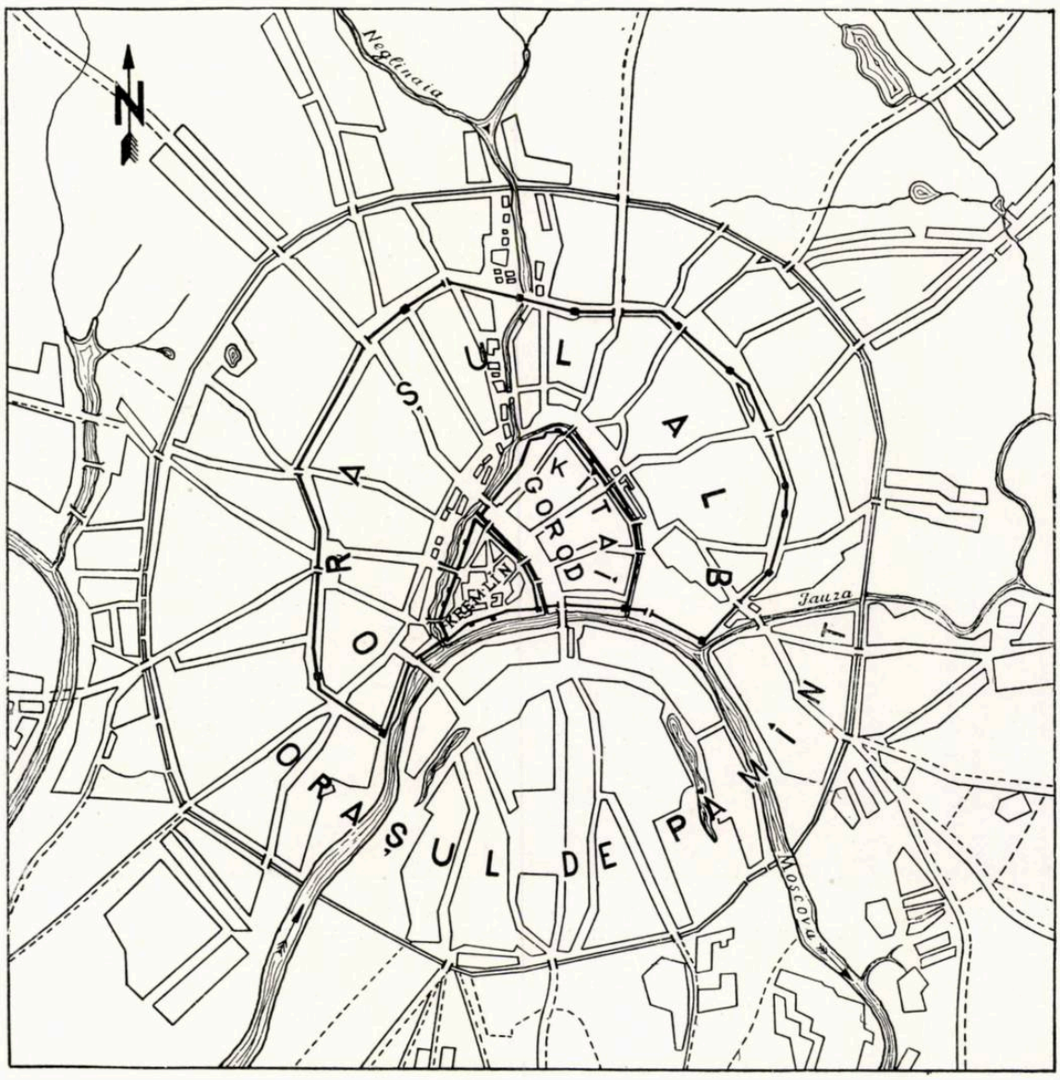

Moscova în secolul XVII

medieval, a fost fundată cu 800 de ani în urmă, construită fiind pe sistem inelar în jurul centrului său, Kremlinul, situat pe o înălțime pe malul rîului Moscova; din acest centru porneau artere radiale care legau orașul de cnezatele vecine. Acest sistem radial-inelar a fost considerat corespunzător și pentru timpurile noastre și a stat la baza planului de reconstrucție a capitalei sovietice, aprobat în anul 1935.

Schema radial-inelară a Moscovei s-a dezvoltat îndecursul istoriei, astfel că acest sistem trebuie numai perfecționat, fără schimbări radicale, fapt care ușurează problema reconstrucției sale. Aceasta nu scade cu nimic meritul arhitecților sovietici care, urmînd linia trasată de indicațiile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, au trecut la planul de reconstrucție socialistă a Moscovei pe o bază realistă, justificată istoricește, perfecționînd acest sistem și îmbogățindu-l cu ansambluri grandioase, pe baza unei concepții unice, folosind învățămintele desprinse din cele mai bune ansambluri urbanistice ale marilor orașe ale lumii.

O schiță sumară a dezvoltării istorice a Moscovei ne va ajuta să înțelegem mai bine schema generală a planului de reconstrucție a orașului.

Primele construcții din Moscova păstrează o așezare concentrică specifică epocii medievale, procedeu caracteristic care decurgea din viața obștească a epocii respective. Condițiile naturale și așezarea geografică fericită a Kremlinului au determinat schița de plan a orașului, iar înălțimea centrală pe care s-a construit Kremlinul, rîul Moscova, rîul Iauza (la est) și pîrîul Neglina (la vest) au determinat zonele orașului. In imediata vecinătate a Kremlinului a fost așezată partea comercială a orașului, așa-numitul «Kitai-gorod» (orașul chinezesc) ale cărui ziduri se mai văd și astăzi în oraș. Venea apoi așa-zisul «Belîi-gorod» (orașul alb) cu cartierele lui de meseriași, care corespunde cu limitele actualului inel principal al orașului (inelul verde), iar mai departe «orașul de pămînt» în limitele actualului inel Sadovaia, ocupat de locuințele bucătarilor, vizitiilor, brutarilor, etc., oameni în serviciul palatului; mai departe erau stabiliți pietrarii, cărămidarii, olarii, etc. In orașul de pămînt erau instalați și pușcașii care formau paza înarmată a orașului și a țării. In sec. XIV — XV, aceste limite cuprindeau întreg teritoriul orașului, înconjurat cu ziduri, cetăți și mănăstiri. Forma inelară a așezărilor dădea orașului un caracter original. Intregul oraș era construit din lemn, inclusiv Kremlinul, cu acoperișurile sale de șindrilă deasupra cărora cupolele aurite ale bisericilor se reliefau pe fondul de verdeață al livezilor, grădinilor și pădurilor din împrejurimi.

Moscova. Planul general de reconstrucție (1935)

De altfel, lemnul a rămas mult timp materialul tradițional principal de construcție și chiar după Revoluție s-au construit în Moscova foarte multe case de lemn.

In sec. XVII orașul cunoaște o perioadă intensivă de construcții, caracterizată prin forme bogate arhitectonice și decorative. După 1713, cînd Petersburgul e declarat capitala Rusiei, Moscova devine un oraș provincial, totuși limitele orașului continuă să se întindă. După incendiul din 1737, care distruge jumătate din oraș, arhitectul Miciurin compune primul plan geodezic al Moscovei (1739). Arhitecți renumiți, ca Vartolomeu Rastrelli și școala sa, iar mai tîrziu Dimitrie Uhtomski, Rinaldi, Kvarenghi, au continuat lucrările de reconstrucție a Moscovei.

Pe la 1770 s-a elaborat un nou plan al Moscovei, în care se prevedeau măsuri de îmbunătățire a condițiilor urbane, iar pîrîul Neglina a fost transformat în canal subteran. Incepe o epocă strălucită de construcții în Moscova, în care lucrează arhitectul Vasile Bajenov, însărcinat cu proiectarea noului palat al Kremlinului, ajutat de elevul și ajutorul său Matvei Kazakov, care i-a continuat opera.

Acum apar o serie de lucrări valoroase și înafara Kremlinului; se pune ordine în Piața Roșie și în Kitai-gorod Drumul spre Kaluga se transformă în strada Kalujskaia.

In 1820—1830, elevii lui Kazakov ridică lucrări remarcabile, cum e, de exemplu, Teatrul Mare după proiectul arhitecților Bove și Mihailov, care formează un ansamblu armonios cu Teatrul Mic și celelalte clădiri în același stil, actuala piață Sverdlovsk.

Minunatele ansambluri arhitecturale care au împodobit Moscova la sfîrșitul sec. XVIII și primii 20—30 ani ai sec. XIX au format puternice puncte de sprijin pentru arhitectura și construcția orașului.

Urmează perioada de decădere a dezvoltării orașului, caracterizată printr-o creștere rapidă și haotică, prin extinderea suburbanelor și cartierelor insalubre, cu cocioabele sărace ale muncitorilor, în jurul industriilor. In același timp, în cartierele centrale se ridică clădirile izolate ale negustorimii bogate, a căror arhitectură se caracterizează prin tendințe spre formele naționaliste ale stilului pseudorus, supradecorate, de un gust artistic dubios, preluînd fără discernămînt și nici o prelucrare detaliile arhitecturii vechi ruse din sec. XVII (de exemplu, clădirea Muzeului Istoric). Aceste tendințe, continuate cu adoptarea arhitecturii așa-zise «moderne» din Occident, caracterizează și sfîrșitul sec. XIX. Abia în prima decadă a secolului nostru apar printre aceste construcții și o serie de lucrări valoroase, opere ale unor maeștri ai arhitecturii care se

Cheiul Dorogomilovsk

Teatrul Mare — 1821—1824
Arhitecţi: O. I. Bove şi A. A. Mihailov

Vechea Universitate — 1786—1793
Arhitect : M. F. Kazakov (refăcută în 1817—1819 de arh. D. I. Jiliardi)

inspiră din tradiţiile arhitecturii clasice ruse şi universale, cum sînt Joltovski, Tamanian, Sciusev, Fomin.

Cele arătate înfăţişează sumar moştenirea primită de arhitecţii sovietici atunci cînd au pornit, pentru prima oară în istorie, la elaborarea unui plan grandios de reconstrucţie a întregului oraş, în condiţiile unui regim social şi politic care oferea şi posibilităţile practice de realizare a lui.

Planul general de reconstrucţie a Moscovei a păstrat la bază sistemul radial-inelar format în decursul istoriei, a îndreptat şi lărgit arterele de comunicaţie, folosind vechile străzi şi creînd altele noi acolo unde era nevoie, iar în soluţionarea ansamblurilor arhitectonice a utilizat cu succes marile posibilităţi ale reliefului pitoresc al Moscovei.

După cum se ştie, la baza planului de reconstrucţie socialistă a oraşului Bucureşti stă acelaşi principiu de bază — enunţat în Hotărîrea partidului şi guvernului din noiembrie 1952 — adică compunerea oraşului pe baza sistemului radial-inelar dezvoltat în decursul veacurilor. Este adevărat că în oraşul nostru această schemă apare mai puţin clară decît la Moscova. Lipsa fortificaţiilor inelare nu a dus la noi la crearea, în mod natural, a arterelor inelare. Este însă clar că oraşul Bucureşti, pornit de la un sîmbure de tîrg crescut pe malurile Dîmboviţei, s-a dezvoltat de-a lungul căilor principale de legătură ale oraşului cu restul ţării. Dezvoltarea rapidă şi anarhică a oraşului în sec. XIX şi începutul sec. XX ne pune astăzi în faţa unei probleme grele, care descurajează pe mulţi dintre arhitecţii chemaţi să elaboreze, pentru prima oară, un plan real de reconstrucţie a oraşului în vederea transformării lui într-o capitală demnă de un stat socialist. Este însă bine să se repete faptul că sarcina arhitecţilor sovietici nu era cu nimic mai uşoară decît a noastră, mai ales dacă avem în vedere că noi avem în faţă uriaşa experienţă a arhitecţilor sovietici pe care o putem folosi cu succes.

Avem de luptat serios cu propriile noastre concepţii greşite, cosmopolite, în privinţa proiectării planului oraşului Bucureşti. Aceste greşeli cred că au la bază, în primul rînd, ideea complet nefondată după care Bucureşti este un oraş dinainte condamnat să nu poată deveni un oraş frumos, cu o personalitate proprie. Nu arareori se mai pot auzi păreri ca aceea

Piaţa Roşie

că oraşul nostru nu poate fi transformat şi reconstruit, că mai bine ar fi să se abandoneze şi să se mute capitala — să spunem — la Oraşul Stalin, sau cel puţin să « fie mutată mai spre nord », de-a lungul lacurilor Colentinei. Asemenea propuneri desconsideră dezvoltarea istorică a oraşului, ce nu trebuie să fie ignorată, şi exprimă totodată o lipsă de curaj în atacarea problemelor, desigur grele şi complexe, dar frumoase şi pline de interes, ale reconstrucţiei oraşului.

O altă greşeală pe care o facem porneşte de la concepţia formală, unilaterală pe care o avem noi despre planificarea oraşelor. De foarte multe ori, noi reducem problema sistematizării oraşului la cele două dimensiuni ale planului, la schema generală de circulaţii a oraşului, probleme de sigur de o importanţă deosebită, dar care nu sînt determinante pentru caracterul şi înfăţişarea pe care o are oraşul. Caracterul şi specificul oraşului, ceea ce îi dă personalitate şi rămîne în amintirea vizitatorilor, sînt elementele arhitecturale şi ansamblurile urbanistice, domeniu în care avem totul de făcut abia de acum înainte şi unde posibilităţile noastre de creaţie sînt deschise în toate direcţiile.

A găsi trăsăturile caracteristice ale acestui oraş, a le dezvolta şi pune în valoare, a crea ansambluri noi şi valoroase, a găsi scara justă, potrivită pentru oraşul nostru, iată probleme mari şi importante de care trebuie să fim mereu preocupaţi în activitatea noastră de creaţie.

O importanţă deosebită prezintă într-un oraş socialist centrul oraşului. Intr-un oraş capitalist, centrul se manifestă mai mult ca centru comercial şi de afaceri. In oraşele socialiste şi în primul rînd la Moscova, centrul capătă o semnificaţie politică de prim ordin. Aci se desfăşoară în zilele de sărbătoare demonstraţiile şi serbările populare. Din el porneşte, ca dintr-o inimă uriaşă, tot sistemul de legături principale ale oraşului şi legăturile cu restul ţării.

Aceasta nu trebuie înţeles într-un sens îngust. Centrul Moscovei nu se mărgineşte la Piaţa Roşie, care nici nu cunoaşte de fapt o circulaţie prea intensă, ci la ansamblul de pieţe centrale legate între ele şi care îmbogăţesc arhitectural şi plastic noţiunea de centru.

Ansamblul de cîteva pieţe mari — piaţa Manejului, piaţa Revoluţiei, piaţa Sverdlovsk, piaţa Dzerjinski, subordonate Pieţei Roşii din punct de vedere al compoziţiei, dar avînd fiecare personalitatea sa proprie — va căpăta o forţă nouă după construirea Palatului Sovietelor care va încorona şi va cristaliza întreaga compoziţie a oraşului.

La studierea planului de sistematizare a oraşului Bucureşti, crearea unui centru arhitectural nu poate fi desprinsă de rolul ideologic şi politic pe care va trebui să-l capete. Ansamblul de pieţe centrale reconstruite (Bălcescu, piaţa Universităţii, Sf. Gheorghe, 28 Martie) şi poate şi altele va trebui să aibă la bază un conţinut bogat de idei, pe care îl poate da stabilirea justă a temei şi dotarea cu mo-

numentele corespunzătoare. Fără a pleca de la conținutul de idei pe care va trebui să-l capete centrul orașului, fără determinarea justă și clară a semnificației pe care trebuie s-o capete centrul orașului socialist București, nu vom putea crea ansambluri valoroase, oricît de reușite ar putea să fie elementele arhitecturale cu care le vom compune. Din acest punct de vedere, deplasarea centrului politic al orașului în piața Victoriei și crearea, astfel, a două centre de semnificații diferite, care a stat pînă acum la baza studiilor, cred că ar trebui din nou serios analizată.

★

O problemă deosebit de importantă, care trebuie să preocupe pe cei ce studiază reconstrucția socialistă a orașelor, este valorificarea caracteristicilor naturale ale terenului.

Aspectul destul de accidentat al reliefului așezării Moscovei este accentuat de faptul că rîul Moscova, care străbate orașul, face o serie de meandre adînci. Aceasta duce la dese traversări ale rîului de către străzile și inelele orașului și implicit ale cornișei malurilor rîului.

Se poate spune că rîul Moscova constituie elementul natural cel mai important din oraș, care contribuie mult la înfrumusețarea și pitorescul lui.

Rîul Moscova nu pare lat, deși el depășește în medie 80 și chiar 100 metri. Datorită, însă, traseului său, el prezintă numeroase posibilități de punere în valoare a perspectivelor pe care le oferă. Arhitecții sovietici au folosit aceste posibilități, amplasînd cîteva din construcțiile înalte pe cheiurile sale: Kotelniceskaia (la vărsarea Iauzei), Dorogomilovsk, Zariadie și Palatul Sovietelor. Dinspre Moscova se va deschide perspectiva și către construcția înaltă din piața Smolensk. Cheiurile de granit, podurile maiestoase și arhitectura construcțiilor care mărginesc dubla arteră de-a lungul rîului îmbogățesc și pun în valoare acest element natural foarte iubit de cetățenii Moscovei.

La noi se discută mult, în ultimul timp, despre rolul pe care Dîmbovița, lărgită și canalizată, va trebui să-l capete prin noul plan de sistematizare a orașului București. Hotărîrea partidului și guvernului cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a orașului București arată, în expunerea principiilor care trebuie să stea la baza acestei reconstrucții, că rîul Dîmbovița, transformat într-un canal navigabil de 50—60 m lățime, va deveni o axă principală de compoziție a orașului. Pe baza acestor indicații s-a încercat în cîteva ateliere ale institutului Proiect-București transformarea Dîmboviței într-o veritabilă axă a orașului, largă și dreaptă, față de care este orientat tot sistemul de străzi principale ale orașului. Această interpretare, atrăgătoare la prima vedere, face însă abstracție de faptul că Dîmbovița, chiar în ipoteza unui canal de 50—60 de metri, rămîne puțin însemnată ca oglindă de apă. Intr-adevăr, este cunoscut cît par de reduse distanțele pe apă, mai ales în interiorul orașului. Pentru a putea fi generator al unui sistem de rețea stradală pentru un oraș în-

Clădirea înaltă de pe cheiul Kotelniceski
Arhitecți: A. K. Rostkovski, D. N. Ceciulin

Proiect pentru sistematizarea pieței Smolensk — Vedere de-a lungul rîului Moscova
Autori: arh. V. Ghelfreih, V. Lebedev, P. Steller

treg, cursul de apă trebuie obligatoriu să constituie un element natural important, suficient de larg ca să devină dominanta compoziției, cum e cazul Nevei la Leningrad, al Dunării la Budapesta, al Senei la Paris, etc. Artificialitatea soluției sus-amintite rezultă și din crearea unei rețele stradale geometrice care ignorează complet dezvoltarea istorică a sutelor de străzi ale orașului, pe sistem radial.

Urmărind planul Moscovei, se observă că schema radial-inelară a orașului se dezvoltă aproape independent de traseul Moscovei, inelele și radialele sale întîlnind de fiecare dată firul apei ca pe un accident. Și într-adevăr, rîul Moscova apare în sistemul de străzi al orașului ca un accident. Dar un accident care oferă posibilități pentru a da viață, variație și pitoresc schemei orașului și pe care arhitecții sovietici au știut să-l pună în valoare.

Această interpretare pare justă și pentru fixarea rolului Dîmboviței în schema orașului București, bineînțeles ținînd seama de numeroasele elemente caracteristice ale orașului nostru.

★

Se poate spune că orînduirea sovietică a creat toate premisele pentru ca astfel de noțiuni ca « ansamblul magistralei », « ansamblul orașului », « compoziția orașului » să capete un conținut cu adevărat real. Desăvîrșirea ansamblurilor create de maeștrii trecutului, includerea lor organică în ansamblurile noi și crearea altora, folosind toate învățămintele exemplelor strălucite ale arhitecturii universale, iată probleme care preocupă în cel mai înalt grad pe arhitecții sovietici. Istoria arhitecturii ruse conține numeroase exemple care dovedesc măiestria arhitecților ruși în a păstra continuitatea ansamblului arhitectonic format în decursul istoriei, îmbogățindu-l cu elemente noi și desăvîrșindu-l. Meritul urbanisticii sovietice stă în dovedirea aceleiași atitudini pline de grijă față de monumentele și ansamblurile valoroase ale trecutului, încadrate organic în ansamblurile contemporane.

Un exemplu strălucit, din care se pot desprinde multe învățăminte, este ansamblul Kremlinului și al Pieței Roșii. Ansamblul Kremlinului din Moscova este recunoscut a fi, pînă în prezent, cea mai frumoasă operă a arhitecturii ruse. Situarea sa deosebită în oraș, pe o colină la confluența Moscovei cu Neglina, deschidea posibilități bogate pentru construirea unui ansamblu arhitectonic. Generațiile de arhitecți ruși au știut să dezvolte și să îmbogățească acest ansamblu, amplasînd majoritatea construcțiilor pe malul sudic, oferind o panoramă frumoasă dinspre rîu și punînd în valoare, astfel, condițiile naturale de relief. Ansamblul Pieței Roșii, perfecționat în cursul veacurilor, și-a găsit încoronarea prin realizarea mausoleului lui Lenin-Stalin. Meritul lui A.V. Sciusev este de a fi înțeles compoziția arhitecturală a Pieței Roșii și a fi creat o imagine a mausoleului care a ridicat considerabil valoarea acestei piețe. Este uimitor modul în care reușește o construcție atît de nouă prin conținut și prin formă cum este mausoleul lui Lenin-Stalin să se integreze organic în ansamblul istoric al Pieței Roșii, dîndu-i un conținut ideologic nou. Prin includerea mausoleului în compoziție, Piața Roșie, martora atîtor evenimente din istoria Rusiei, a devenit un foarte expresiv centru ideologic-politic al orașului, care exprimă bogatele idei patriotice și internaționaliste ale oamenilor sovietici.

Alt exemplu strălucit îl dau clădirile înalte din Moscova, care reprezintă o inovație în arhitectura și tehnica sovietică și sînt în același timp modele de însușire creatoare a moștenirii trecutului.

In Hotărîrea cu privire la construirea clădirilor înalte se spune că ele trebuie să fie noi prin forma lor și în același timp să se îmbine cu aspectul orașului creat în decursul istoriei. Fără a imita zgîrie-norii din străinătate, ele trebuiau să aibă un caracter arhitectural propriu, un bogat conținut de idei. Se poate spune că arhitecții sovietici au trecut cu succes acest examen greu.

Datorită clădirilor înalte, Moscova se transformă într-un ansamblu arhitectonic grandios. Caracterul unitar al orașului devine evident. Aceste clădiri înalte restabilesc într-o formă nouă și pe o scară mai măreață silueta arhitecturală a Moscovei formată în decursul istoriei și care se caracteriza, în trecut, prin numărul mare de turnuri și clopotnițe.

Ideea de continuitate nu este realizată numai de concepția generală justă care a stat la baza construcțiilor înalte, dar și în tratarea concretă a fiecăreia dintre ele. Să luăm doar exemplul construcției hotelului din piața Komsomolului sau piața celor trei gări. Aci se află con-

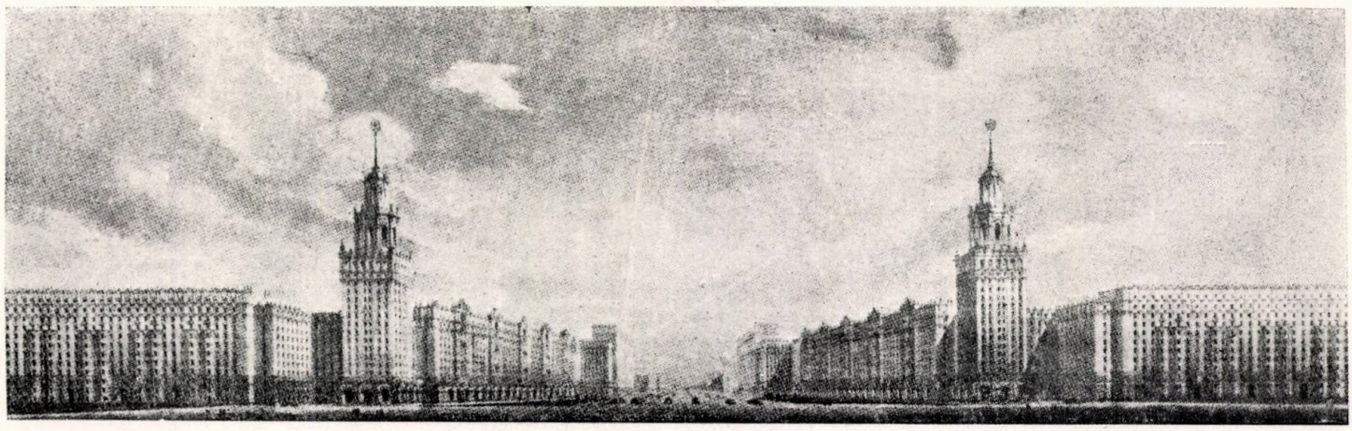

Studiu de proiect pentru construirea pieței de la intrarea Șoselei Mojaisk
Autori: arh. V. Ghelfreih, M. Adrianov, N. Baratov, A. Guleaev

strucția cunoscută a gării Kazan, creația lui Sciusev, operă remarcabilă, care își înalță silueta sa pitorească în piață dîndu-i o mare originalitate.

In arhitectura clădirii înalte a hotelului (autori: Poliakov și Boreţki) sînt dezvoltate într-un chip nou aceleași tradiții ale arhitecturii ruse care au fost prelucrate în mod creator în complexul gării.

Exprimînd clar felul în care arhitecții sovietici înțeleg unitatea dintre tradiție și inovație, maestrul I. A. Joltovski spune:

« Arhitectura rusă ne oferă exemple strălucite de pitorești și măreţe ansambluri — Kremlinul din Moscova, din marele Rostov, din Novgorod, Leningrad. Aceste complexe s-au format în decurs de secole. Aici, clădiri diferite ca formă și caracteristică stilistică sînt executate din materiale diferite, dar sînt unitar îmbinate, formînd un minunat ansamblu arhitectural. Unitatea și varietatea constituie principiul artistic conducător al acestor ansambluri și acest principiu trebuie să fie dezvoltat și în condițiile construcțiilor din panouri mari. »

Tradiția și inovația au incontestabil o importanță uriașă în practica arhitecturală pentru împingerea înainte a arhitecturii, pentru formarea unui stil de arhitectură al epocii, pentru legarea a tot ce a fost creat valabil înainte cu formele noi, în care să se exprime conținutul nou de idei al epocii. In proiectarea ansamblurilor însă — înțelegînd prin ansambluri toată gama, de la compoziția unei piețe la compoziția orașului întreg — problema tradiției și inovației se pune pe o treaptă mai înaltă, mai complexă, mai importantă. Arhitectul trebuie să îmbine curajul în atacarea problemei, viziunea înaintată, înțelegerea tendințelor societății în dezvoltare, cu înțelegerea adîncă, aplicată, sistematică, concretă și nu în general, a ansamblurilor moștenite, existente, valoroase sau cu posibilități de desăvîrșire.

Complexitatea problemei rezolvării ansamblurilor urbanistice pretinde o studiere adîncă a celor mai reușite compoziții create de maeștrii arhitecturii. Spre această concluzie ne duce toată practica urbanismului sovietic.

Această preocupare este încă slab dezvoltată la arhitecții din țara noastră. Problema treptei superioare a arhitecturii, a compoziției de ansamblu, integrarea unei construcții noi într-un ansamblu existent, se rezolvă încă, în majoritatea cazurilor, într-un mod individualist, proiectanții fiind mai preocupați de valoarea intrinsecă a construcției *lor*, decît de valoarea ansamblurilor care se creează.

Ca urmare este și lipsa noastră de preocupare pentru studierea atentă a ansamblurilor existente la noi în țară, din care să putem desprinde învățăminte teoretice pentru crearea ansamblurilor noi. Nu s-a încercat niciodată în mod serios să se analizeze compoziții frumoase și care ne plac foarte mult, cum ar fi, de pildă, incinta minunată de la Hurez. Analiza proporțiilor acestei curți, a raporturilor dintre dimensiunile ei și înălțimea fronturilor, plasarea și dozarea accentelor ar duce la concluzii foarte interesante și valoroase pentru compunerea cvartalelor noastre de locuințe și chiar a unor piețe orășenești. De asemenea, dacă s-ar face releveul și studiul celor mai interesante și frumoase străzi din orașele noastre, s-ar putea trage bogate învățăminte, atît de necesare pentru stabilirea secțiunilor, a plantațiilor, a raporturilor dintre ele, etc.

Analiza Pieței Roșii prilejuiește și alte considerații care preocupă pe arhitecții sovietici. După cum se știe, două din laturile pieței sînt formate de magazinul universal (G.U.M.) (arh. Pomerantev) și Muzeul Istoric (arh. Șervud), construcții mediocre luate în sine; totuși, compoziția Pieței Roșii rămîne o capodoperă a arhitecturii mondiale. Explicația stă atît în valoarea deosebită a componenților principali ai ansamblului (mausoleul, zidul Kremlinului cu cele trei turnuri, Vasile Blajennîi), dar și în faptul că celelalte construcții, deși neinteresante în sine, nu strică unitatea ansamblului, sînt corespunzătoare atît ca scară, cît și ca amplasare.

S-a dat de mai multe ori exemplul a două piețe din Moscova din care se pot desprinde învățăminte prețioase. Astfel, piața Manejului, deși limitată de construcții în parte foarte valoroase (Kremlinul, hotelul Moscova, construcția cu coloane corintice angajate a arhitectului Joltovski, vechea universitate Lomonosov de Kazakov, Manejul), ca ansamblu este mai puțin reușită. Dimpotrivă, ansamblul pieței Sverdlovsk din fața Teatrului Mare, deși înconjurat de construcții fără mare expresivitate, totuși, datorită elementului central bine reliefat și monumental al teatrului, are o mare forță și unitate.

Din aceste cîteva exemple, arhitecții sovietici au desprins o serie întreagă de învățăminte.

Frumusețea elementului principal dintr-o compoziție nu trebuie să apară ca fiind datorită mediocrității elementelor secundare. Nu încape îndoială că Piața Roșie ar fi cîștigat și mai mult dacă în locul clădirii magazinului universal (G.U.M.) și a Muzeului Istoric ar fi fost alte construcții cu același rol compozițional, dar mai valoroase din punct de vedere artistic; același lucru se poate spune și despre piața Sverdlovsk. Toate elementele ansamblului arhitectonic luate aparte trebuie să aibă valoare artistică. Pe de altă parte, pentru ca un ansamblu să fie armonios, nu este suficient ca elementele componente să fie valoroase în sine, luate aparte. Problema raportului dintre parte și întreg, principiul subordonării elementelor secundare celor principale, constituie cheia oricărei compoziții de ansamblu.

A. Vlasov, arhitectul șef al Moscovei, a exprimat just această teză de bază, afirmînd că «*fiecare element al ansamblului arhitectonic trebuie să se prezinte ca o operă artistică desăvîrșită, îndeplinind totodată sarcina de sistematizare riguros stabilită pentru el*». Aceasta înseamnă că fiecare operă de arhitectură trebuie să îndeplinească un rol determinat pe care arhitectul i-l acordă în compoziția generală. Dar ea trebuie soluționată în așa fel, încît, luată aparte, separată de întreg, să fie la rîndul ei o operă artistică finită.

Privind de pe colinele Lenin, de pe belvederea creată în fața universității Lomonosov, se poate vedea cu claritate aplicarea acestui principiu de compoziție pe un plan uriaș. Fiecare din aceste clădiri înalte îndeplinește un rol urbanistic. bine determinat în compoziția orașului, scoate la iveală structura radial-inelară a planului Moscovei, fiind în același timp subordonate viitoarei clădiri principale centrale, Palatul Sovietelor. In același timp, fiecare din aceste clădiri este o operă arhitectonică finită, chemată să devină elementul principal de compoziție a unor raioane întregi.

Adîncirea acestor cîtorva probleme ridicate de ansamblurile Moscovei, analiza pe baza lor a ansamblurilor din țara noastră și în special a celor mai mari pe care le vom crea în cadrul reconstrucției socialiste a orașului București, ne va ajuta, fără îndoială, în creațiile viitoare.

Pentru întocmirea unui plan de transformare socialistă a unui oraș oarecare și cu atît mai mult a unui oraș ca București, este indispensabil să avem o idee clară a felului în care se va desfășura traducerea acestui plan în viață, dacă nu vrem să întocmim planuri desprinse de realitate. Nu se poate nega o oarecare dezorientare în această problemă, între arhitecții chemați să contribuie la elaborarea planului de sistematizare. Se oscilează între atitudinea așazisă «curajoasă», de desconsiderare a oricărei construcții sub 2—3 etaje, suprapunîndu-se scheme complet noi (așazisa «cvartalizare») și descurajarea de care sînt cuprinși proiectanții atunci cînd văd dificultățile concrete legate chiar de dărîmarea unor construcții neînsemnate, pe parter, uneori de paiantă, dar locuite de familii numeroase

In fața planului orașului, cu puzderia sa de străzi întortochiate și dezordonate, cu numărul său nesfîrșit de case mici, pe parter, înghesuite sau risipite, slab dotate cu lucrări edilitare, trebuie să pornești de la cîteva principiclare, dacă nu vrei să cazi într-una din cele două greșeli extreme: fie să te limitezi la a corecta situația existentă și rezultatul va fi necorespunzător, timorat, oprit la jumătatea drumului, fie să suprapui o schemă ideală, care va face abstracție de realitate, devenind astfel irealizabilă.

Experiența aplicării de pînă acum a planului general de reconstrucție a Moscovei lămurește unele probleme actuale pentru noi. Dacă Moscova este de nerecunoscut față de orașul de acum 20 de ani, aceasta se datorește în primul rînd faptului că s-a construit foarte mult în această perioadă. Dar aceasta nu ar fi fost suficient. Moscova și-a schimbat înfățișarea pentru că arhitecții sovietici au știut *unde* și *cum* să construiască. S-a mers pe trei căi principale, care se împletesc și se completează între ele. In primul rînd, s-a refăcut centrul orașului: Piața Roșie, piața Manejului, a început să se închege piața Dzerjinski, piața Sovietică din fața Sovietului Moscovei, piața Maiakovski, piața gării Bieloruskaia, ș. a. Majoritatea acestor piețe nu sînt încă terminate, dar chiar în această etapă constituie deja puncte de interes și de înfrumusețare curajoasă a orașului. In al doilea rînd, s-a trecut la reconstrucția curajoasă a cîtorva magistrale importante ale orașului. S-au reconstruit strada

Studiu de proiect pentru construirea pieței gării Kiev
Autori: arh. V. Ghelfreih, I. Sciuko, G. Borzunova

Gorki, şos. Iaroslav şi Novoslobodskaia, precum şi o bună parte din şoselele Mojaisk, Kalujskaia şi Leningrad, ele devenind importante căi de comunicaţie ale noii Moscove. S-au reconstruit, de asemenea, porţiuni din inelul Sadovaia şi din inelul verde. Modul în care s-a reconstruit strada Gorki este tipic pentru metoda folosită. Strada Gorki, care pleacă din piaţa Manejului şi se continuă cu şoseaua Leningradului, a fost reconstruită, lăţindu-se de la 25—30 m la 70—80 m. Clădirile maiestoase de 8—10 etaje s-au construit în spatele caselor existente, acestea din urmă fiind apoi dărîmate. Unele construcţii valoroase au fost păstrate, iar altele au trebuit să fie mutate sau refăcute. (Astfel, Sovietul Moscovei, o construcţie veche a arhitectului rus Kazakov, a fost mutată (retrasă) cu 43 metri, fiind reconstruită după proiectul lui Ceciulin, care i-a adăugat două etaje, creînd o operă deosebit de valoroasă.)

Vechea stradă Gorki era traversată de vreo 27 de străduţe, iar între piaţa Manejului şi piaţa Bieloruskaia mai erau alte trei pieţe. Desigur că această fărîmiţare a frontului nu convenea scării cerute de amplasarea acestor magistrale. Majoritatea străzilor secundare au fost închise, iar altele pătrund în strada Gorki prin arcade mari, sub construcţii. Restructurarea construcţiilor n-a pătruns astfel în adîncime, dar aspectul oraşului s-a schimbat esenţial, iar centrul oraşului a căpătat scara impresionantă a Moscovei de azi.

In al treilea rînd, s-a trecut la construcţia masivă a cvartalelor de locuinţe pe terenurile mari libere sau slab construite; s-au creat astfel cartiere cu totul noi, înlocuind vechea periferie mizeră cu cartiere frumoase, confortabile şi demne, desfiinţînd contrastul dintre centru şi periferie. Exemplul tipic îl constituie complexul Novo-Pescianaia, construit în întregime după război, azi în plină dezvoltare. Numai în 3—4 ani s-au construit aci 75 de blocuri mari, cu 6—7 etaje, cu toate dotările necesare. (De remarcat că primele case din acest ansamblu au fost începute cu 4 niveluri şi apoi s-a trecut la înălţimea de 6—7 etaje, mai potrivită cu scara oraşului.)

Dacă la toate acestea se mai adaugă construcţia în granit a cheiurilor Moscovei, pavarea străzilor, înzestrarea edilitară, metroul şi celelalte mijloace de locomoţie în comun, parcurile, ediculele, vom avea o imagine aproape completă a căilor de urmat pentru transformarea unui oraş în răstimpul unei generaţii şi chiar mai puţin.

Ritmul reconstrucţiei Moscovei este impresionant. Se poate vorbi în mod serios de faptul că nenumăratele braţe ale macaralelor care se zăresc pretutindeni deasupra caselor intră ca un element caracteristic în silueta oraşului.

Dar nu numai volumul neobişnuit al construcţiilor este de subliniat, ci şi scara uriaşă la care se atacă astăzi problemele ansamblurilor, ale magistralelor, ale cartierelor întregi. Vizita făcută de delegaţia noastră la Institutul Mosproiekt ne-a deschis o perspectivă vie spre viitorul excepţional al arhitecturii sovietice.

Cele 13 ateliere pentru proiectarea magistralelor din Institutul Mosproiekt au terminat anul trecut proiectele de reconstrucţie a principalelor magistrale, inele şi pieţe ale oraşului. Planşele uriaşe acuarelate şi machetele minuţioase ne-au impresionat prin măiestria autorilor lor şi totodată ne-au făcut să simţim adînc, nu numai frumuseţea profesiei noastre, ci şi întreaga răspundere pe care o avem noi, ca arhitecţi.

Am văzut proiectele elaborate în atelierul arhitectului şef al oraşului, Vlasov, ale cvartalelor din sud-vestul Moscovei, din jurul universităţii Lomonosov, cu construcţii de 8 — 10 etaje care vor adăposti cca 2 milioane de locuitori. Şi nu e vorba de proiecte utopice; planşele cu dezvoltarea pe etape a acestor cvartale arată dezvoltarea lor, an de an, pînă peste 10 ani de aci înainte. Iar primele construcţii le-am şi văzut pe şantiere, în faza de finisaj, după proiectele tînărului arhitect Belopolski, laureat al premiului Stalin.

Sarcini mari stau în faţa arhitecţilor sovietici. Noul plan cincinal prevede construirea a 105 milioane m² de case de locuit. Atingerea acestor obiective cere din partea arhitecţilor şi constructorilor sovietici perfecţionarea sistemelor constructive, industrializarea lor la un nivel nemaivăzut, dezvoltarea principiului construcţiilor din panouri mari. Toate acestea pun în faţa arhitecţilor probleme noi, teoretice şi practice, ridicarea măiestriei lor la un nivel şi mai înalt; prin activitatea lor creatoare ei fac să progreseze necontenit minunata arhitectură sovietică, arhitectura cea mai înaintată din lume.

Piaţa Komsomolsk
[Gara Kazan de arh. A. V. Sciusev (1914), clădirea înaltă de arh. L. M. Poliakov şi arh. A. B. Boreţki (1949)]

Concurs pentru proiecte tip de clădiri publice şi social-culturale

Pentru realizarea unor proiecte tip de calitate superioară, care să asigure satisfacerea cerinţelor crescînde din domeniul clădirilor publice şi social-culturale, Comitetul de stat pentru arhitectură şi construcţii a instituit un concurs public pentru proiectarea unei case de naşteri cu 10 paturi, a unui dispensar rural cu 10 paturi şi a unui cămin cultural cu sala de spectacole de 200 locuri.

In cadrul «condiţiilor generale ale concursului», care însoţesc temele de proiectare, se indică participanţilor la concurs că proiectele prezentate vor trebui să urmărească următoarele preocupări principale:

— Să satisfacă complet şi simplu funcţiunile cerute de tema de proiectare.

— Să alcătuiască un ansamblu armonios, respectînd principiile de bază ale compoziţiei.

— Să se reliefieze caracterul clădirii prin plastică.

— Să se dea preferinţă soluţiilor care să conducă la volume simple, uşor de construit, indicate pentru proiectele tip.

— Să se realizeze soluţii cît mai economice.

Publicăm mai jos temele de proiectare şi proiectele premiate în cadrul concursului.

DISPENSAR DE CIRCUMSCRIPŢIE RURALĂ CU 10 PATURI

	Incăperi	Suprafaţă m²	Observaţii
Dispensar	Vestibul	8	
	Sală de aşteptare	25	Va avea legătură directă cu cabinetele de consultaţii
	Cabinet de consultaţii	15	Va avea legătură directă cu sala de aşteptare şi tratament
	Cabinet tratamente şi pansamente	16	Va avea legătură directă cu sala de aşteptare şi consultaţii
	Depozit material sanitar	6	
	WC	—	O cabină cu legătură directă din sala de aşteptare
Staţionar	Cameră de dezbrăcare şi înregistrare		Va avea loc pentru masa de înregistrare şi dulap de efecte pentru bolnavi şi comunicare directă cu sala de aşteptare, prin degajament
	Baie	20	Va avea comunicare directă cu camerele de dezbrăcare şi îmbrăcare
	Cameră de îmbrăcare		Va avea legătură directă cu baia şi degajamentul general
	WC pentru bolnavi	—	O cabină
	2 camere de bolnavi, cu 4 paturi	2×26	
	1 cameră de bolnavi, cu 2 paturi	13	
	1 cameră de izolare, cu 1 pat, cu toaletă	9	
	Bucătărie	12	Va comunica direct cu oficiul
	Oficiu	4	Va avea legătură cu bucătăria, cu intrarea de serviciu şi cu degajamentul general de circulaţie
	Cămară alimente uscate	4	Va avea legătură directă cu oficiul
	Cameră pentru soră	9	Va avea legătură cu degajamentul
	WC personal	—	O cabină
	Spălătorie	12	
	Uscătorie	—	Se va folosi podul construcţiei
	Depozit de material gospodăresc	3	

Notă: Saloanele bolnavilor vor trebui să aibă aceeaşi orientare, pentru ca la aplicarea pe teren să se poată plasa către sud, sud-est.

Clădirea va fi prevăzută cu instalaţii sanitare, alimentate de la o sursă ce se va stabili la adaptarea proiectului, printr-un rezervor plasat în podul clădirii.

Incălzirea se va face cu sobe de teracotă sau zidărie. Spălătoria se va prevedea eventual mansardată în podul construcţiei. Accesul la pod se va prevedea a se face cu uşurinţă.

DISPENSAR DE CIRCUMSCRIPȚIE RURALĂ CU 10 PATURI

PREMIUL I
Autori: arh. T. Iconomu, arh. D. Hariton, arh. Beu Octavian

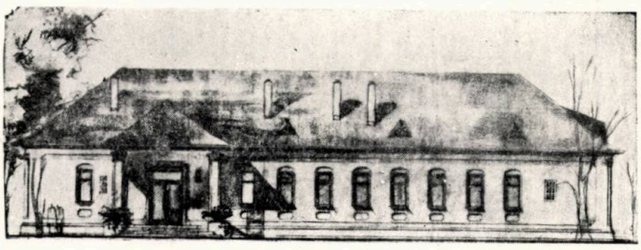

Fațada principală

Fațada posterioară

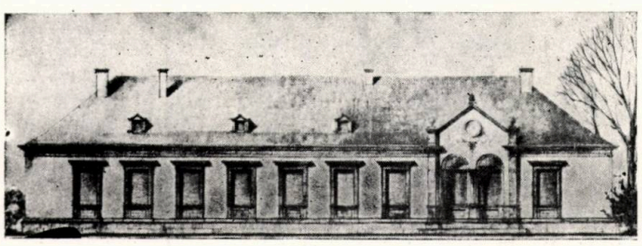

Fațada principală. Variantă

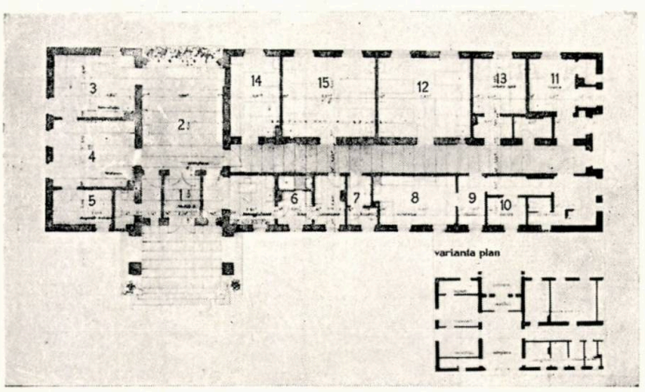

Plan
(Varianta de plan prevede posibilitatea intrării prin fațada posterioară)

PREMIUL II
Autori: arh. D. Munteanu, arh. Gh. Cristescu, arh. V. Săndulescu

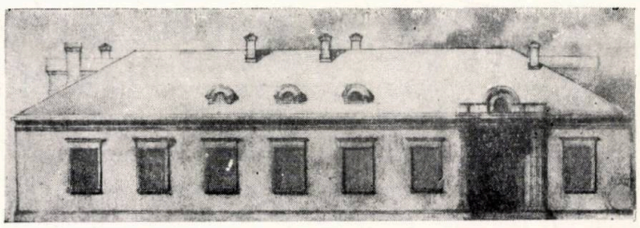

Fațada principală

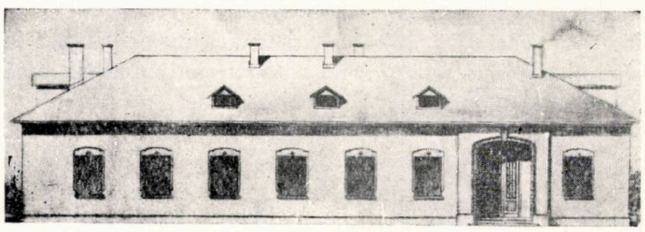

Fațada principală — Variantă

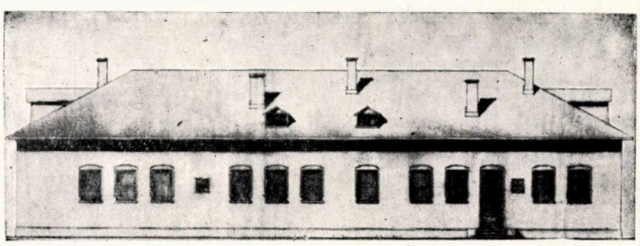

Fațada posterioară

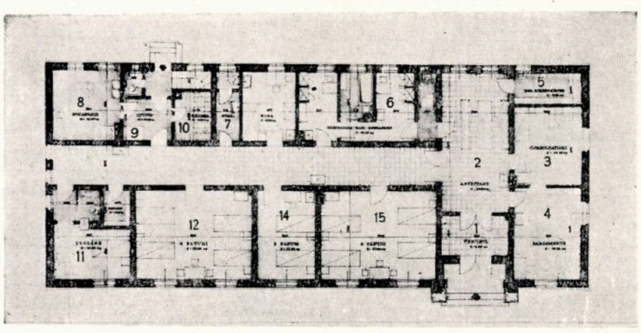

Plan

1 — Vestibul. 2 — Așteptare. 3 — Consultații. 4 — Tratament. 5 — Depozit de material sanitar. 6 — Înregistrare — baie — îmbrăcare. 7 — WC bolnavi. 8 — Bucătărie. 9 — Oficiu. 10 — Cămară. 11 — Izolare. 12 — Cameră 4 paturi. 13 — Cameră soră. 14 — Cameră 4 paturi. 15 — Cameră 4 paturi

CASĂ DE NAŞTERI CU 10 PATURI

	Incăperi	Suprafaţa m²	Observaţii
	Vestibul	4	
Grupa de primiri	Sală de aşteptare	10	In legătură directă cu cabinetele de consultaţii
	Cabinet de consultaţii şi înregistrare	16	Va avea chiuvetă şi legătură directă cu sala de aşteptare
	Sală de duş şi toaletă a gravidelor	8	Va avea legătură cu celelalte camere prin degajamentul de circulaţie
	WC pentru bolnave	—	Una cabină
Staţionar	Sala de naşteri	16	Va avea chiuvetă şi legătură cu celelalte camere prin degajamentul de circulaţie
	2 saloane cu cîte 5 paturi pentru bolnave	2×32	Va avea chiuvetă şi legătură directă prin ghişeu cu camera copiilor, prin degajament cu celelalte camere
	Un salon cu 10 paturi pentru nou-născuţi	32	Va avea chiuvetă şi boxe pentru fiecare pat şi legătură directă cu salonul mamelor, prin ghişeu. Peretele despărţitor va fi parţial de sticlă pentru ca mamele să poată supraveghia copiii. Va avea legătură directă cu celelalte camere, prin degajament
Incăperi anexe	Bucătărie	15	Va avea chiuvetă şi legătură directă cu oficiul
	Oficiu	4	Legătură directă cu ieşirea secundară, cu bucătăria şi degajamentul general
	Cămară	8	Va avea legătură directă cu oficiul
	Cameră pentru felceriţă sau moaşă . .	9	Va avea legătură directă cu ieşirea de serviciu
	Cameră pentru îngrijitoare	9	Va avea legătură directă cu ieşirea de serviciu
	WC pentru personal	—	Una cabină
	Spălătorie	12	Va avea o chiuvetă şi albie cu scurgere
	Uscătorie	—	Se va utiliza podul
	Cameră pentru material gospodăresc .	2	

Notă: Saloanele pentru noii născuţi, gravide şi sala de aşteptare trebuie să aibă aceeaşi orientare, pentru ca în aplicarea pe teren să se poată orienta către sud, sud-est.

Clădirea va fi prevăzută cu instalaţii sanitare alimentate de la o sursă ce se va stabili la adaptarea proiectului, printr-un rezervor plasat în podul clădirii. Incălzirea se va face cu sobe de teracotă sau zidărie. Spălătoria se va putea prevedea eventual mansardată în podul construcţiei. Accesul la pod se va prevedea a se face cu uşurinţă.

PREMIUL I

Autori: arh. H. Stern, arh. I. Popovici, arh. H. Novac

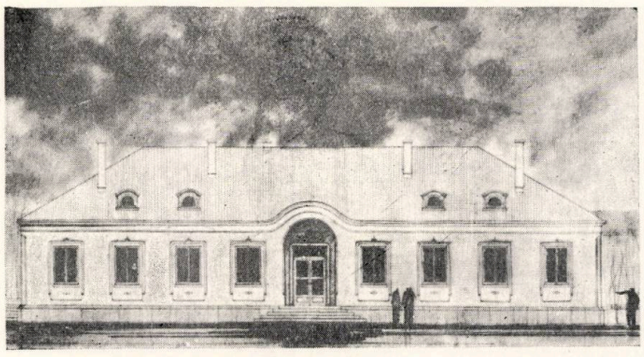

Faţada principală

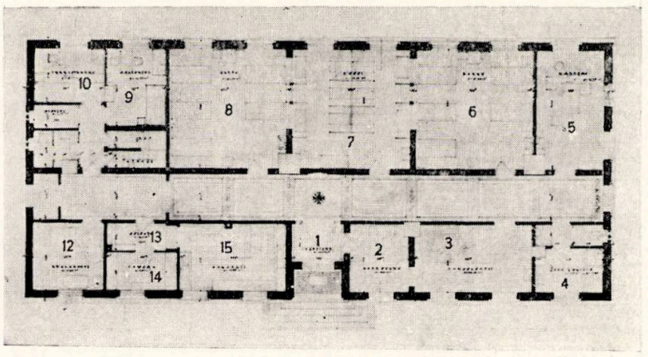

Plan

1 — Vestibul. 2 — Aşteptare. 3 — Consultaţii. 4 — Duş, toaletă. 5 — Cameră de naşteri. 6 — Cameră 5 paturi. 7 — Cameră pentru copii. 8 — Cameră 5 paturi. 9 — Cameră felceriţă. 10 — Cameră îngrijitoare. 11 — WC. 12 — Spălătorie. 13 — Oficiu. 14 — Cămară. 15 — Bucătărie

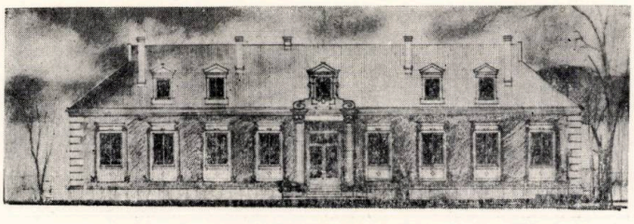

Faţada principală — Variantă

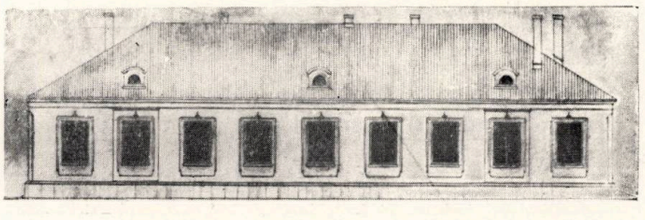

Faţada posterioară

PREMIUL II
Autori: arh. S. Daniel, arh. B. Stoicescu

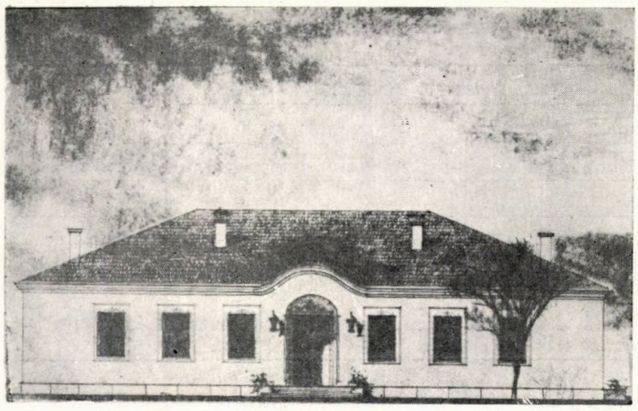

Faţada principală

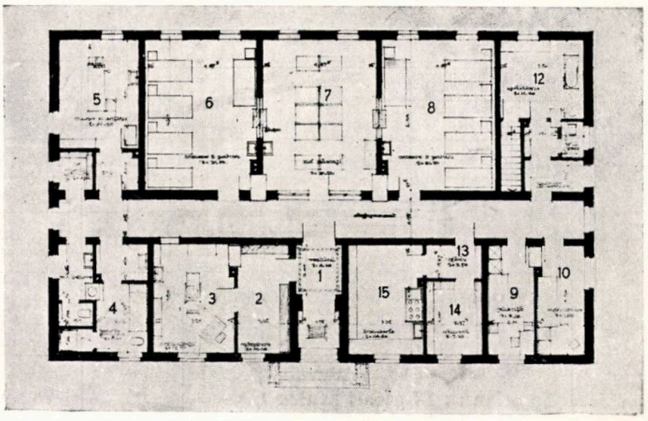

Plan
1 — Vestibul. 2 — Aşteptare. 3 — Consultaţii. 4 — Duş, toaletă. 5 — Cameră de naşteri. 6 — Cameră 5 paturi. 7 — Cameră pentru copii. 8 — Cameră 5 paturi. 9 — Cameră felceriţă. 10 — Cameră îngrijitoare. 11 — WC. 12 — Spălătorie. 13 — Oficiu. 14 — Cămară. 15 — Bucătărie

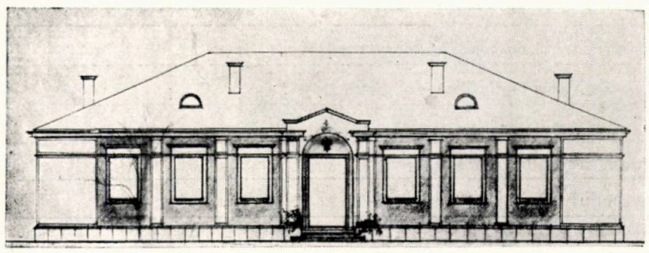

Faţada principală. — Variantă

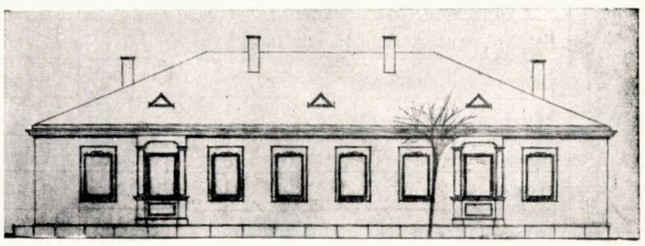

Faţada posterioară

CĂMIN CULTURAL CU SALĂ DE SPECTACOLE DE 200 LOCURI

Incăperi	Suprafaţa m²	Observaţii
Vestibul	35	
Vestiare	22	
Sala de spectacole	160	Va avea un cubaj de 4,50 — 6 m³ pentru un spectator. Va fi direct luminată cel puţin pe o latură
Foaier cu bufet	85	Va avea legătură directă cu sala şi vestibulul
Cabina de proiecţie	27	Va avea ieşire directă
Scena	60	Va avea asigurată o ieşire directă afară
Cabine pentru artişti	2×10	Se vor plasa în legătură uşoară cu scena
WC şi duşuri pentru scenă	6	O cabină pentru femei şi una pentru bărbaţi, pentru WC şi duş
Depozit de decoruri şi recuzită	10	Va avea legătură directă cu scena şi una direct afară
WC pentru spectatori	6	
Sala de lectură	30	
Abonamente	10	
Auditoriu conferinţe	35	
Camere pentru cercuri	2×20	
Administraţie	10	
Depozit de material gospodăresc	9	
Radioficare	10	
Depozit de lemne pentru o zi	4	

Notă : Construcţia va fi prevăzută cu instalaţii electrice şi sanitare simple.
Incălzirea se va face cu sobe de teracotă sau zid.

PREMIU

Autor arh. S. Bortnovski

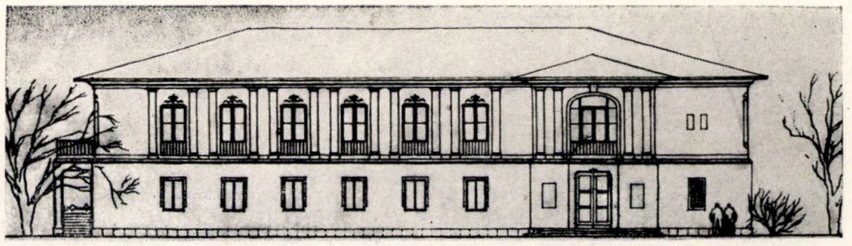

Fațada principală

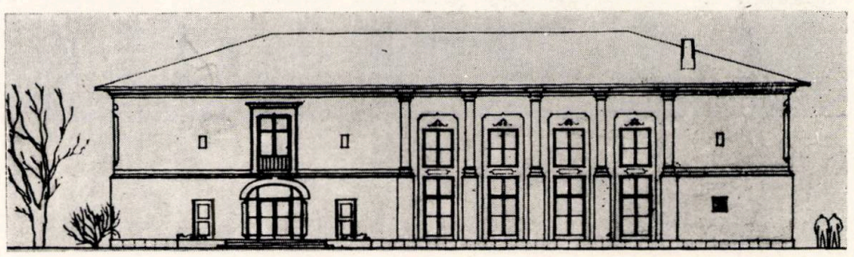

Fațada spre parc

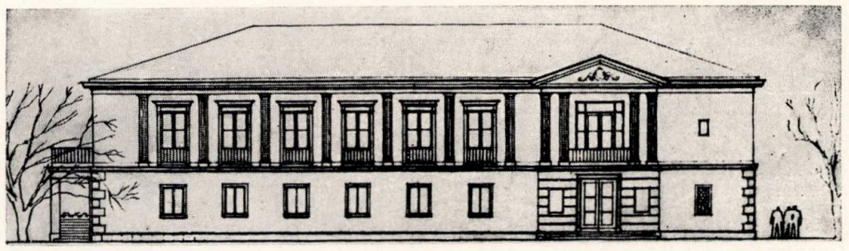

Fațada principală.—Variantă

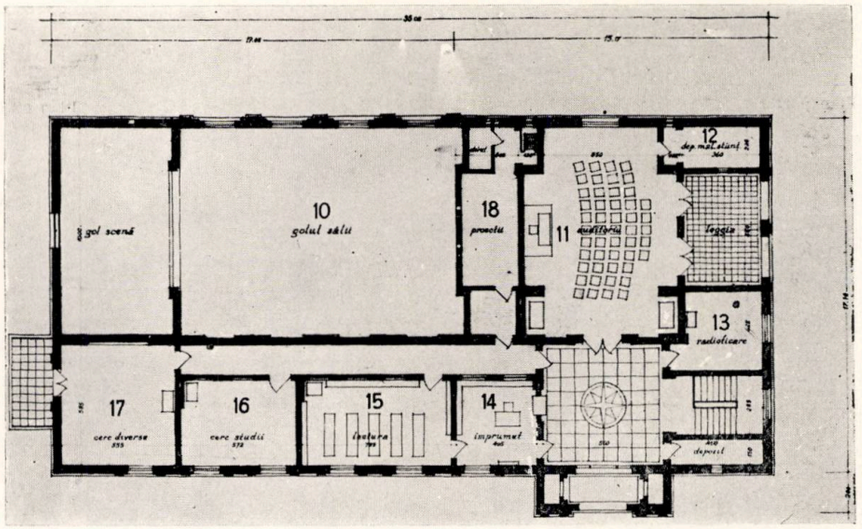

Plan etaj

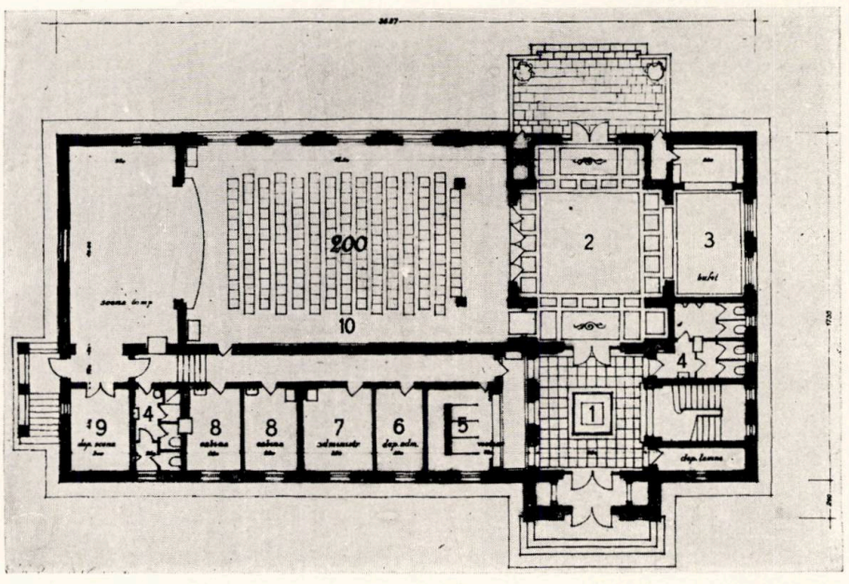

Plan parter

1 — Vestibul. 2 — Foaier. 3 — Bufet. 4 — WC. 5 — Vestiar. 6 — Depozit. 7 — Administrație. 8 — Cabine. 9 — Depozit. 10 — Sala de spectacole. 11 — Auditoriu. 12 — Depozite pentru material științific. 13 — Radioficare. 14 — Sala de împrumut. 15 — Sala de lectură. 16 — Cerc de studii. 17 — Cerc. 18 — Proiecții

PREMIU

Autor arh. R. Stamatin-Ivănescu

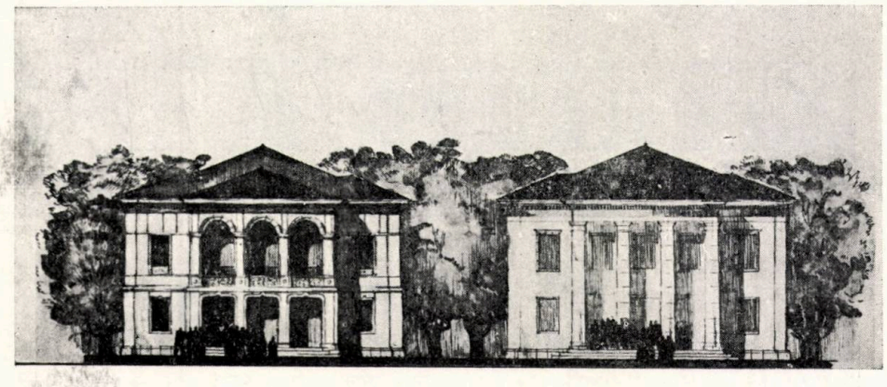

Fațada principală (variante)

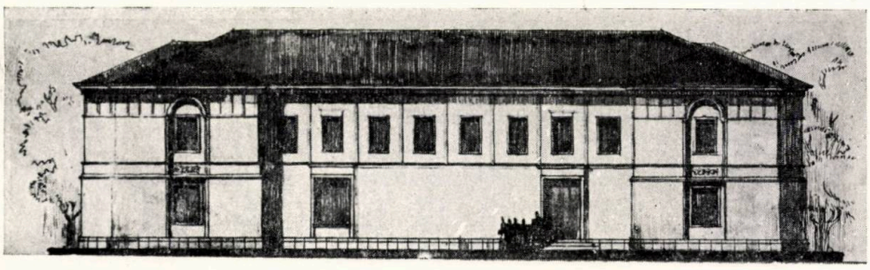

Fațada laterală

Plan parter

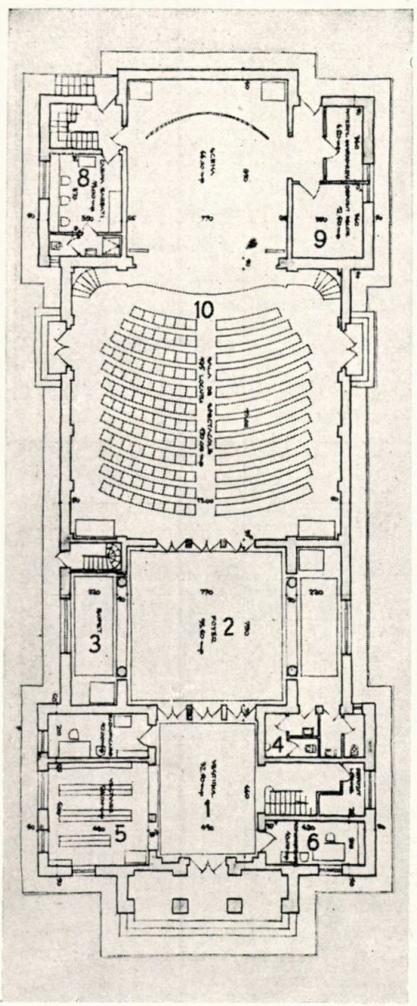

Plan etaj

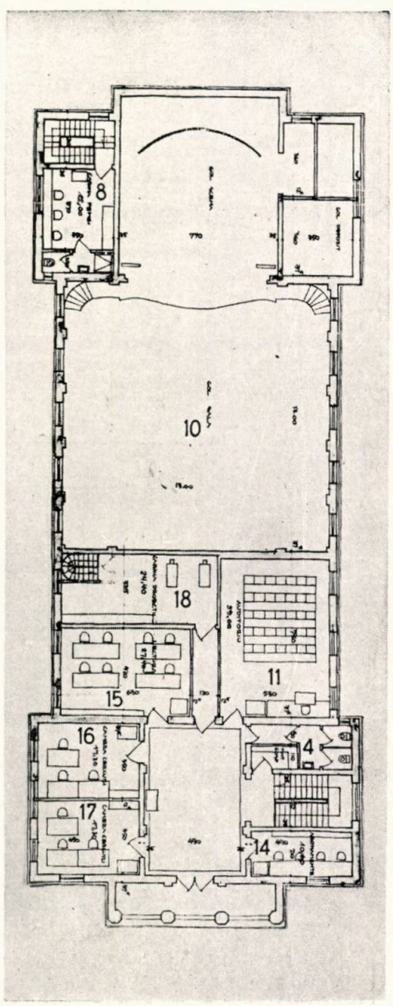

1 — Vestibul. 2 — Foaier. 3 — Bufet. 4 — WC. 5 — Vestiar. 6 — Depozit. 7 — Administrație. 8 — Cabine. 9 — Depozit. 10 — Sala de spectacole. 11 — Auditoriu. 12 — Depozite pentru material științific. 13 — Radioficare. 14 — Sala de împrumut. 15 — Sala de lectură. 16 — Cerc de studii. 17 — Cerc. 18 — Proiecții

Arhitectul Herman Stern

La 30 aprilie 1954 a încetat din viaţă arhitectul Herman Stern, secretar ştiinţific al Comitetului de stat pentru arhitectură şi construcţii şi profesor la Institutul de Arhitectură « Ion Mincu ».

Născut la Craiova, la 19 ianuarie 1909, Herman Stern s-a afirmat încă din anii studenţiei ca arhitect de talent, pasionat de profesia sa.

In bogata sa activitate profesională, el a proiectat şi construit numeroase clădiri folosind cu îndrăzneală şi pricepere materialele şi procedeele noi de construcţie.

Impiedicat de a activa pe tărîm profesional în timpul războiului, Herman Stern s-a dedicat cu pasiunea şi elanul ce-i erau caracteristice, educaţiei cadrelor de studenţi arhitecţi exclusi de la învăţămîntul de stat de regimul de dictatură fascistă.

Dotat cu reale calităţi pedagogice, antrenînd prin elanul şi optimismul său pe cei din jurul lui, el a reuşit să închege un puternic colectiv de muncă, colectiv în care şi-au făcut primii paşi pe tărîmul arhitecturii mulţi dintre tinerii arhitecţi de astăzi.

După eliberare, Herman Stern s-a integrat cu avînt şi fără rezerve, efortului general de reconstrucţie a ţării.

Activînd pe tărîm obştesc în munci de răspundere în Societatea Arhitecţilor, ASIT, profesor la Institutul de Construcţii şi apoi profesor şef de atelier şi prodecan la Institutul de Arhitectură, el a participat în acelaşi timp la proiectarea şi realizarea a numeroase lucrări importante în cadrul a diferite instituţii şi organizaţii de stat şi obşteşti. Astfel, el a proiectat sau a condus proiectarea a numeroase clădiri administrative, case de odihnă şi sanatorii, clădiri de recreaţie şi cultură, lucrări ce aduc o însemnată contribuţie în definirea căilor noii noastre arhitecturi.

In activitatea sa pedagogică desfăşurată la Institutul de Construcţii şi apoi în atelierul pe care l-a condus la Institutul de Arhitectură « Ion Mincu », ca şi în pregătirea lucrărilor ştiinţifice la care, cu toată boala de care suferea, a lucrat pînă în ultimele clipe ale vieţii sale, Herman Stern a făcut dovada unei activităţi plină de abnegaţie şi de elan creator, dovada unei înalte conştiinţe profesionale.

Cercetător atent al valorilor arhitecturii clasice, ducînd o luptă neobosită pentru însuşirea şi popularizarea experienţei sovietice şi pentru combaterea devierilor formaliste şi cosmopolite, pasionat cunoscător şi inovator al tehnicii constructive şi al materialelor de construcţie, de-a lungul întregii sale activităţi, Herman Stern a ştiut să insufle colaboratorilor şi elevilor săi dragostea de meserie şi conştiinţa profesională ce-l caracterizau, dragostea pentru arhitectura clasică, admiraţia pentru măreţele realizări ale arhitecturii sovietice, pasiunea pentru valorile nepreţuite ale moştenirii artistice a poporului nostru.

Activ pînă în ultimele sale clipe, prezent în activitatea sa în aparatul de stat ca şi în mijlocul studenţilor lui, Herman Stern moare în plină activitate creatoare lăsînd tuturor celor care l-au cunoscut amintirea unui arhitect plin de talent, a unui profesor valoros.

CRONICA

ACTIVITATEA UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R.

In cadrul pregătirii plenarei a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. în legătură cu locuinţele în clădiri cu puţine etaje, au avut loc discuţii de creaţie în diferitele cercuri ale Uniunii Arhitecţilor asupra locuinţelor proiectate în institutele respective.

CERCUL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN ISPROR

In cadrul şedinţei ţinute la 28 aprilie 1954, tov. arh. Gh. Popescu-Negreanu a prezentat un referat avînd ca temă « Secţiunile tip de locuinţe pentru anul 1954 întocmite de ISPROR ». Pentru ilustrarea referatului şi înlesnirea discuţiilor au fost prezentate planşe cu serii de secţiuni tip, precum şi diferite detalii.

Discuţiile ce au avut loc pe baza referatului au atins probleme actuale, insistîndu-se asupra normelor de suprafeţe, ventilarea şi luminarea directă sau indirectă a băilor, necesitatea realizării unor proiecte tip pentru întreprinderi de execuţie cu mijloace modeste, problema tuburilor de gunoi şi a ascensoarelor de greutăţi, etc.

S-a relevat importanţa problemei economiei, nu numai în privinţa preţului de cost iniţial al apartamentului, ci şi din punct de vedere al economiei în timp, adică în costul întreţinerii apartamentului respectiv.

Problemele ridicate în cadrul discuţiilor pe marginea referatului prezentat au scos în evidenţă puncte de vedere care, discutate şi în cadrul plenarei Uniunii Arhitecţilor, vor putea duce la îmbunătăţirea calitativă a proiectelor de secţiuni tip de locuinţe pentru 1955.

L. G.

CERCUL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN INSTITUTUL DE PROIECTARE AL MINISTERULUI CĂILOR FERATE

La şedinţa ţinută miercuri 12 mai, ora 19, la sediul institutului, avînd ca temă prezentarea şi discutarea proiectelor de locuinţe întocmite în acest institut, au participat un număr de cca 40 de arhitecţi.

Referatul prezentat de tov. arh. T Săvulescu a pus în discuţie problemele ridicate de proiectele de clădiri de locuinţe cu număr mic de etaje, întocmite de IPCF.

In referat şi în discuţii au fost atinse probleme în legătură cu sistematizarea cartierelor de locuinţe, indicii tehnico-economici, dimensiunea încăperilor în cadrul apartamentului, materiale şi procedee de construcţie, precum şi chestiuni referitoare la plastica arhitecturală a clădirilor de locuit.

TR. V.

CERCUL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN IPROCIN

In ziua de 14 mai 1954 a avut loc la Casa Arhitectului din Bucureşti discuţia de creaţie în jurul proiectelor de locuinţe realizate de arhitecţii de la IPROCIN. Tov. arh. R. Patrulius a susţinut referatul în legătură cu locuinţele individuale şi locuinţele în clădiri cu puţine etaje, studiate în cadrul institutului. Referatul a arătat

că în cadrul institutului a fost instituit un concurs pentru locuințe, dîndu-se următoarele teme:

— locuințe individuale pe parter, grupate cîte două;

— locuințe de 4 apartamente, pe parter și etaj;

— locuințe de 6 apartamente, pe parter și etaj.

In baza indicațiilor date de C.S.A.C., s-a trecut apoi la o a doua etapă a concursului, pentru unele tipuri de locuințe individuale. In urma acestei faze a concursului, C.S.A.C. a comandat institutului proiecte de execuție pentru tipurile prezentate.

Referatul a prezentat în spirit critic soluțiile studiate pentru concurs scoțînd în evidență proiectele ajunse în faza de proiect de execuție.

In ceea ce privește locuințele în blocuri cu puține etaje, ele — așa cum a reieșit din referat — nu au constituit o preocupare centrală a institutului, făcîndu-se doar unele studii izolate.

Printre alte probleme importante, în discuții au fost atinse probleme de plastică criticîndu-se poziția de a prezenta fațade nude, lipsite de arhitectură, sub falsul pretext al economiei.

H. N.

CERCUL UNIUNII ARHITECȚILOR DIN INSTITUTUL DE PROIECTARE AL MINISTERULUI AGRICULTURII ȘI SILVICULTURII

La 17 mai a avut loc o discuție de creație purtată pe baza studiilor elaborate în cadrul unui concurs ce a avut loc la Institutul de proiectări al Ministerului Agriculturii și Silviculturii, cu tema: « Locuințe parter-etaj în unitățile agricole socialiste » (pentru o anumită categorie de salariați: ingineri agronomi, medici veterinari, tehnicieni, cercetători specialiști), temă ce avea în vedere creșterea densității cartierelor de locuințe din complexele agrozootehnice, asigurarea unei juste folosiri a lucrărilor edilitare și totodată o rațională dimensionare a loturilor individuale.

Pe marginea referatului prezentat de arh. I. Vogel au avut loc discuții din care s-a desprins ca sarcină importantă a proiectanților institutului, necesitatea reducerii, printr-o justă proiectare, a rețelei de drumuri și lucrări edilitare. S-a relevat, de asemenea, ca fiind necesară studierea unui mai mare număr de tipuri cu 2—3 apartamente (cu 2 și 3 camere) la o scară. S-a insistat asupra necesității realizării, ca element specific rural, a prispei sau terasei.

Discuțiile s-au purtat și asupra dependințelor apartamentului (cămara, baia) dimensionarea, luminarea și ventilarea acestora, etc.

Considerînd problema locuințelor în mediul rural ca o problemă importantă, cercul Uniunii Arhitecților din institut a hotărît revederea acestei probleme și prezentarea ei în cadrul plenarei a II-a a Uniunii Arhitecților.

I. T.

CERCUL UNIUNII ARHITECȚILOR DIN INSTITUTUL PROIECT-BUCUREȘTI

In ședința ținută joi 20 mai la Casa Arhitectului, discuțiile asupra problemei locuințelor au fost duse pe baza referatelor prezentate de proiectanți. Tov. arh. M Dima a expus referatul în legătură cu secțiunile tip proiectate pentru 1954; tov. arh. N. Sburcu a prezentat proiectul de cvartal și blocurile ce se vor executa în acest an în raionul 23 August, iar tov. arh. Al. Iotzu a făcut prezentarea blocurilor de locuit ce se vor realiza în raionul Grivița Roșie.

Discuțiile au subliniat necesitatea de a se crea o serie mai variată de secțiuni. In ședință au fost ridicate de participanți — arhitecți și ingineri — probleme legate de plastica blocurilor prezentate, iluminarea, ventilarea, izolarea fonică și sistemul constructiv adoptat.

EXCURSII DE STUDII PE VALEA JIULUI

In zilele de 14—17 și 29—30 mai, Uniunea Arhitecților a organizat două excursii de documentare pe Valea Jiului, la care au luat parte 48 arhitecți.

Vizitînd ansamblurile și clădirile de locuit realizate în ultimii ani în diferite orașe din regiune, stînd de vorbă și cu locatarii, participanții la excursie au avut prilejul să constate, atît aspectele pozitive, cît și deficiențele proiectării în ceea ce privește compoziția cvartalelor, a blocurilor și a secțiunilor tip. Au fost semnalate, de asemenea, o serie de probleme ridicate de execuția clădirilor de locuit

Invățămintele trase din aceste excursii vor fi puse și în discuția plenarei Uniunii Arhitecților; ele vor contribui la îmbunătățirea muncii arhitecților care lucrează la proiectarea locuințelor.

DE PESTE HOTARE

DIN U.R.S.S.

Noile stații ale metroului din Moscova

S-au pus în funcțiune stațiile « *Krasnopresenskaia* » și « *Kievskaia-Kolțevaia* » cu care se încheie lucrările pentru construirea marelui inel al metroului din Moscova. Acest traseu de aproape 90 de km unește aproape toate gările Moscovei și instituții importante, intersectînd în șase locuri actualele linii radiale. El face legătura între diferitele raioane ale orașului, fără a mai fi necesară trecerea prin centru. Marele inel trece de patru ori pe sub rîul Moscova.

Vestibulul exterior al stației « Krasnopresenskaia » (autori — acad. arh. K. Alabian, arh. T. Ilina, coautor arh. V. Alești na, colaborator arh. T. Zebrikova) este o construcție circulară, boltită cu o cupolă sferică, îmbrăcată cu marmură albă, cu brîie decorative de bronz.

Stația propriu-zisă (arh. V. Egherev, P. Konstantinov, F. Novikov și I. Pokrovski) are o arhitectură simplă și festivă; situată într-un cartier cu tradiții revoluționare, « Krasnaia Presnea », ea are ca temă evenimentele revoluționare dintre 1905 și 1917.

Pilonii care despart sala centrală de cele laterale primesc descărcarea unor arce

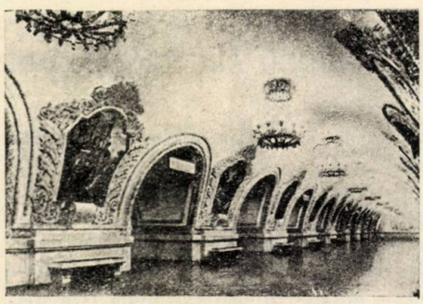

Stația Kievskaia-Kolțevaia

Stația Krasnopresenskaia

dublouri decorate cu panouri înfățișînd momente din mișcarea revoluționară dintre 1905 și 1917. Compoziția este încheiată de statuia lui Lenin și Stalin așezată pe fondul unei nișe, la unul din capetele sălii.

Arhitectura stației « Kievskaia - Kolțevaia » (arh. E. Katonin, membru activ al Academiei de Arhitectură a R.S.S.U., G. Golubev, membru corespondent al Academiei de Arhitectură a R.S.S.U., pictor A. Mizin) întruchipează ideea prieteniei veșnice dintre poporul rus și cel ucrainean. Arhitectura stației folosește întregul spațiu liber permis de scheletul constructiv, pilonii curbîndu-se chiar de la naștere. Pilonii sînt împodobiți cu panouri cu mozaicuri înfățișînd momente istorice din viața poporului rus și a celui ucrainean. Chenarele panourilor și arcele deschiderilor către galeriile laterale sînt decorate cu sculpturi fine, inspirate din arta populară.

Metropolitanul din Moscova are astăzi 44 stații, lungimea traseului totalizînd 65 km; din momentul deschiderii circulației (15 mai 1935) au trecut pe liniile sale 12 milioane de trenuri, transportînd 9 miliarde de pasageri.

G. C.

DIN REPUBLICA CEHOSLOVACĂ

Noi colonii muncitoreşti

Pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Consiliul de Miniştri al Republicii Cehoslovace, arhitecţii cehoslovaci proiectează noi colonii muncitoreşti, în realizarea cărora vor fi aplicate cele mai noi metode de construcţie.

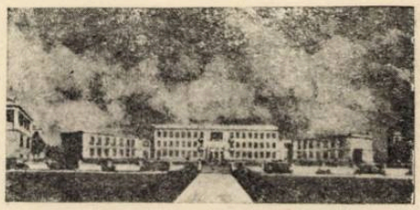

In ultimul timp au fost elaborate proiecte pentru o serie de astfel de colonii, ca de exemplu Sumbark - Bludovici, Zvirotice, Mnisek, Pardubice-Dukla ş. a.

E. C.

DIN REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ

Planul de sistematizare a oraşului Budapesta

Uniunea arhitecţilor maghiari, în colaborare cu Comitetul executiv al Sfatului popular al oraşului Budapesta, a organizat o anchetă asupra planului de sistematizare a Budapestei. La anchetă au participat cca 150 arhitecţi, artişti plastici şi delegaţi ai partidului şi guvernului. Ancheta a fost precedată de o vastă expoziţie care a prezentat, înafară de planurile de sistematizare şi detaliile cartierelor principale, şi materialul documentar care a stat la baza elaborării planurilor. Din planşele documentare prezentate în această expoziţie rezultă că zonele cu cea mai mare densitate a populaţiei coincid cu zonele de locuinţe cele mai degradate.

Participanţii la discuţie au primit în prealabil o tematică a discuţiilor şi un chestionar al principalelor puncte ce urmau a fi dezbătute, şi anume:

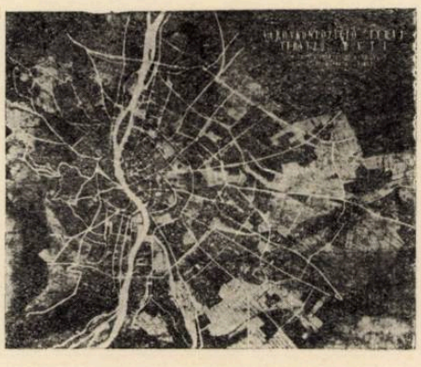

— care sînt condiţiile şi elementele naturale ce trebuie să stea la baza planului de sistematizare şi în ce măsură să se ţină seama de condiţiile naturale, de fondul de locuinţe existent, de schema existentă a oraşului şi de monumentele istorice;

— unde şi în ce mod să se dezvolte centrul oraşului şi cum va trebui tratat pentru a deveni dominanta compoziţiei;

— unde să se dezvolte construcţii care prin importanţa şi volumul lor să contribuie la închegarea compoziţiei şi dezvoltarea siluetei oraşului, precum şi o serie de alte întrebări legate de schema stradală, eşalonarea şi fixarea etapelor, etc.

Participanţii la discuţii au aprobat, în general, concepţiile relative la structura oraşului, dar au ridicat o serie de probleme importante; legătura între centrul oraşului, pieţele secundare şi căile principale, rolul Dunării în silueta oraşului, arhitectura magistralelor.

Conferinţa Uniunii Arhitecţilor Maghiari

Au fost publicate tezele pentru conferinţa Uniunii Arhitecţilor Maghiari, ce va avea loc în cursul acestui an.

Tezele se referă la îndeplinirea hotărîrilor congresului arhitecţilor maghiari din anul 1951 privind lichidarea influenţei cosmopolitismului, cercetarea şi dezvoltarea creatoare a tradiţiilor progresiste ale arhitecturii maghiare şi studierea arhitecturii sovietice. Analiza îndeplinirii acestor hotărîri relevă creşterea nivelului cultural general al arhitecţilor, al învăţămîntului superior de arhitectură şi semnalează o serie de succese, ca înfiinţarea şcolii de meşteri, numeroasele concursuri care au avut loc, apariţia Revistei Uniunii Arhitecţilor Maghiari, etc. Se arată lipsurile existente în pregătirea ideologică, lipsa colaborării cu artiştii plastici, insuficienta dezvoltare a industriei materialelor de construcţie, nivelul încă nesatisfăcător al elaborării proiectelor tip, etc.

Tezele analizează apoi rezultatele şi lipsurile proiectării, arătînd că nu s-a ajuns încă la o linie unitară; subliniindu-se o serie de realizări şi tendinţe pozitive, tezele critică cosmopolitismul ce se mai manifestă încă în proiectarea magazinelor, bufetelor etc., aplicarea unor «faţade» progresiste peste planuri «moderniste», tendinţele arhaizante şi eclectice, folosirea neaprofundată şi în contradicţie cu spiritul lor, a elementelor arhitecturale tradiţionale.

Se relevă activitatea desfăşurată în cadrul ¡nstitutelor de învăţămînt, prin revistă şi cărţile editate, prin ediţiile Academiei şi în lucrările aspiranţilor, pentru rezolvarea unor probleme de teoria arhitecturii; tezele critică, însă, lipsa muncii colective, neantrenarea întregii mase a arhitecţilor în rezolvarea problemelor de teorie ce se pun.

In privinţa criticii de arhitectură există încă greşeli serioase: critica este adesea neprincipială, nu relevă suficient realizările pozitive, datorită superficialităţii şi preocupării pentru problemele minore; frica de iniţiativă în domeniul criticii o face schematică, iar exemplele analizate şi criticate nu sînt folosite pentru dezvoltarea teoriei. Se consideră nejust faptul că, înainte de aprobare, proiectul trece prin faţa multor foruri care-l modifică şi-i diminuează caracterul personal.

Ca sarcini de viitor se accentuează necesitatea de a lichida folosirea mecanică a moştenirii artistice; trebuie învăţat de la arhitecţii sovietici interpretarea creatoare a elementelor tradiţionale; ansamblul trebuie considerat ca cea mai înaltă formă a creaţiei arhitectuale.

Trebuie acordată o atenţie mai mare satisfacerii confortului, circulaţiei, etc. în programele de proiectare; este necesară o preocupare mai intensă faţă de construcţiile din mediul rural, faţă de caracteristicile plastice ale regiunii pentru care se proiectează; este necesară satisfacerea cerinţelor tehnicii înaintate, rezolvarea problemelor economice legate de ridicarea calităţilor artistice şi de exploatare a construcţiilor de masă şi ridicarea nivelului tehnic şi ideologic al arhitecţilor.

G. S.

DIN REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ

Artera inelară din oraşul Leipzig

Ministerul Reconstrucţiei al R.D.G. şi Sfatul orăşenesc din Leipzig au instituit un concurs pentru rezolvarea din punct de vedere urbanistic şi arhitectural a unei artere inelare de promenadă în oraşul Leipzig. In cadrul concursului au fost prezentate 26 soluţii elaborate de diferite colective de arhitecţi.

Conform programului, proiectele prezentate includ în compoziţie piaţa Karl Marx (centrul politic şi cultural), al oraşului piaţa noii clădiri a Sfatului (centrul administrativ), spaţiul din jurul] băncilor existente (centrul economic), piaţa gării centrale (piaţa de primire a oraşului).

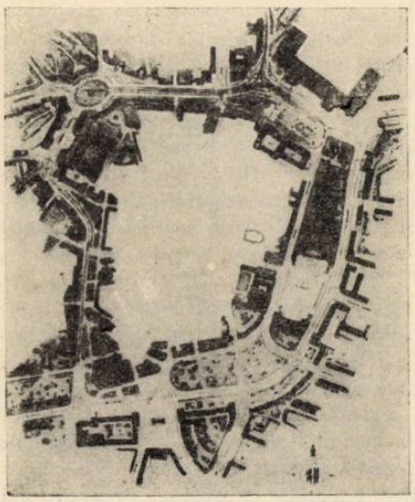

Ţinînd seama de construcţiile existente, valoroase, ca Muzeul Dimitrov, sau de unele amplasamente certe, ca cel al noii Opere din Leipzig, proiectele prezentate compun în jurul arterei inelare proiectate clădiri cu caracter reprezentativ, publice şi de locuit, urmărindu-se în general ca prin dezvoltarea ei ulterioară această arteră să devină magistrala principală a oraşului.

H. N.

Arhitectura*)

III — Arhitectura sovietică

Dezvoltarea arhitecturii în Uniunea Sovietică, constituind o parte din măreaţa construcţie socialistă, reflectă limpede adîncile prefaceri revoluţionare petrecute în viaţa politică, economică şi culturală a ţării, în urma Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

Arhitectura sovietică reprezintă o nouă etapă calitativă în istoria arhitecturii universale. Odată cu desfiinţarea claselor exploatatoare a dispărut şi contrastul dintre operele de arhitectură create pentru vîrfurile dominante şi construcţia de masă a clădirilor publice şi de locuit. Arhitectura sovietică are la bază un fond umanist în înţelesul socialist al cuvîntului — grija pentru om.

Acest caracter popular al operelor de arhitectură şi conţinutul lor socialist determină progresul şi înflorirea creaţiei arhitecturale în U.R.S.S. Pentru prima oară, la baza construcţiei şi reconstrucţiei oraşelor a fost pusă planificarea ştiinţifică socialistă. Arhitectura a căpătat posibilitatea să subordoneze toate construcţiile şi complexele de clădiri unei concepţii unitare, creînd prin aceasta ansambluri arhitectonice unitare.

S-au deschis cele mai largi orizonturi dezvoltării arhitecturii naţionale a tuturor popoarelor sovietice. Noile trăsături calitative ce caracterizează arhitectura sovietică au impus restructurarea multilaterală a înseşi bazelor şi metodelor creaţiei arhitecturale.

Transformarea Rusiei agrare într-o ţară cu o puternică industrie socialistă şi o agricultură colectivistă a pus arhitecturii sarcini de proporţii şi de o importanţă socială fără precedent în istorie.

Primele măsuri luate de Puterea Sovietică în domeniul gospodăriei şi construcţiei de locuinţe au avut drept obiectiv îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale proletariatului orăşenesc, desfiinţarea cocioabelor din oraşe şi lupta împotriva insalubrităţii şi aglomerării excesive a populaţiei din cvartalele muncitoreşti. In condiţiile deosebit de grele ale războiului civil s-a şi început construirea unei serii de cvartale şi cartiere de locuit muncitoreşti care, împreună cu construcţiile industriale, au fost cele dintîi obiective importante ale arhitecturii sovietice (cvartalele de locuit: Dubrovka, Dangauerovka la Moscova, strada Stacek la Leningrad, Armenikend la Baku şi multe altele). Particularităţile arhitecturii sovietice apar limpede încă de la primele construcţii ale industriei socialiste — hidrocentralele Volhovstroi, Zaghes, etc. şi mai ales gigantica centrală hidroelectrică Dneproghes (construită sub conducerea acad. V. A. Vesnin, cu colaborarea lui N.I. Kolli şi a altora). Formele monumentale, sobre, grandioase prin dimensiunile lor, ale puternicelor construcţii ale staţiei şi barajului care se înalţă deasupra apelor Niprului exprimă măreţia luptei şi victoriei oamenilor sovietici asupra forţelor oarbe ale naturii, exprimă îndrăzneala şi succesele lor creatoare extraordinare.

Introducerea metodelor industriale în construcţie, crearea de noi elemente de construcţie mai perfecţionate din punct de vedere tehnic, crearea de noi materiale de construcţie, mecanizarea lucrărilor de construcţie, folosirea metodelor rapide de construcţie, transformarea proiectării într-o problemă de stat — au înzestrat arhitectura sovietică cu mijloacele puternice ale tehnicii şi organizării înaintate sovietice.

In procesul de dezvoltare a arhitecturii sovietice, curentele formaliste din arhitectura burgheză contemporană din Occident (constructivismul şi altele) au avut însă o influenţă negativă asupra activităţii diferiţilor arhitecţi şi grupuri de arhitecţi. Supunînd greşelile unei critici aspre şi demascînd concepţiile false din arhitectură, Partidul Bolşevic a dat îndrumări hotărîtoare în problemele de bază ale creaţiei arhitecturale. Partidul a ajutat pe arhitecţii sovietici să lichideze rămăşiţele formaliste ale trecutului şi a îndreptat creaţia arhitecturală pe calea realismului socialist, adică a îmbinării unui adînc conţinut de idei şi a caracterului veridic al imaginii arhitecturale cu o deplină concordanţă între construcţie şi destinaţia sa cu adevărat populară.

Incă din primii ani după terminarea războiului civil au fost create opere remarcabile de arhitectură, pătrunse de un nou conţinut de idei. In 1923 a fost ridicat la Moscova ansamblul primei Expoziţii agricole a întregii Rusii (compoziţia planului general al expoziţiei — arh. I.V. Joltovski) în construcţiile căreia au fost folosite în mod creator tradiţiile arhitecturii clasice ruse şi universale şi aplicate procedee tehnice originale (mai ales în construcţiile de lemn).

Una din operele excepţionale ale arhitecturii sovietice este mausoleul lui V.I. Lenin, ridicat în 1924 după proiectul academicianului A. V. Sciusev (iniţial din lemn, apoi din granit roşu şi negru). Compoziţia mausoleului se distinge printr-o simplitate măreaţă şi prin sobrietatea formelor — trepte în retrageri ritmice, cu suprafeţele şi muchiile netede ca un cristal. Monumentul funerar al marelui conducător al oamenilor muncii constituie în acelaşi timp şi o tribună solemnă a întregului popor, în istorica piaţă principală a capitalei U.R.S.S. Aşezat în faţa zidului Kremlinului, mausoleul lui V. I. Lenin s-a integrat organic în ansamblul arhitectural al Pieţei Roşii.

In iunie 1931, Hotărîrile plenarei C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. au trasat un vast program de lucrări pentru reconstrucţia vechilor şi construcţia noilor oraşe şi au indicat căile practice pentru soluţionarea acestor gigantice probleme.

O importanţă principială deosebită a avut-o Hotărîrea adoptată în 1932 de către Consiliul pentru construirea Palatului Sovietelor: «Consiliul pentru construire, fără a preconiza un anume stil — se spune în această Hotărîre — socoteşte că studiile trebuie îndreptate înspre folosirea, atît a procedeelor noi, cît şi a celor mai bune metode ale arhitecturii clasice, sprijinindu-se totodată pe succesele tehnicii contemporane de construcţie arhitecturală.» («Despre organizarea lucrărilor de întocmire definitivă a proiectului Palatului Sovietelor U.R.S.S în oraşul Moscova» în cartea: «Palatul Sovietelor», Moscova 1933, pag. 56.)

Ceea ce a contribuit în gradul cel mai înalt la dezvoltarea creatoare a arhitecturii sovietice a fost unirea tuturor forţelor arhitecturale ale ţării într-o unică uniune de creaţie — Uniunea Arhitecţilor Sovietici — şi desfiinţarea fostelor grupuleţe şi asociaţii, înfăptuită în 1932 potrivit Hotărîrii C.C. al

*) Din Marea Enciclopedie Sovietică, vol. III, ed. II 1950 — Moscova, termenul Arhitectura (B. P. Mihailov).

P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la restructurarea organizaţiilor literare-artistice. In 1934 a fost întemeiată Academia de Arhitectură a U.R.S.S.

In faţa arhitecturii sovietice, ce trebuia să creeze construcţii şi centre populate pentru popor, pentru a satisface cerinţele materiale şi culturale ale acestuia, a fost pusă sarcina de a imortaliza măreţia şi forţa epocii de construire a societăţii comuniste. Tinzînd să exprime acest adînc conţinut de idei în imagini vii şi realiste, arhitecţii sovietici se sprijină pe măreaţa moştenire a arhitecturii universale şi mai ales a celei naţionale, ale cărei cele mai bune tradiţii progresiste le dezvoltă şi le prelucrează arhitectura sovietică.

Caracterul socialist popular al culturii sovietice a determinat o vastă activitate de construire de clădiri publice de masă de un tip nou (cluburi muncitoreşti, palate de cultură, case ale pionierilor, case de odihnă, etc.), care reflectă măreţele cuceriri ale poporului sovietic, înscrise în Constituţia Stalinistă: dreptul fiecărui om al muncii la odihnă, la învăţătură, ridicarea celor mai largi mase populare către culmile culturii şi ştiinţei.

Tipuri de clădiri cu desăvîrşire noi sînt *palatele* şi *casele de cultură* construite în majoritatea oraşelor din U.R.S.S. şi repezentînd o îmbinare originală a unei săli de teatru cu încăperi pentru diferite activităţi de învăţămînt, săli şi camere de odihnă, galerii pentru expoziţii, biblioteci şi săli de lectură, săli de sport, etc. Un exemplu de acest fel este Palatul cultural al uzinei Stalin din Moscova (arh. A.A., V.A. şi L.A. Vesnin).

Un model excepţional de clădire publică de mare proporţie este Institutul Marx-Engels-Lenin din Tbilisi (arh. A.V. Sciusev, premiul Stalin pe 1941) în care monumentalitatea unor forme clasice sobre se împleteşte cu eleganţa detaliilor de decoraţie arhitecturală executate de meşterii populari pe baza tradiţiilor arhitecturii georgiene. Prin trăsături calitative noi se caracterizează şi alte mari clădiri publice, ca, de pildă, Biblioteca de stat a U.R.S.S. « V. I. Lenin » din Moscova (arh. V. G. Ghelfreich şi V. A. Sciuko), şi numeroase teatre mari destinate maselor de spectatori sovietici: teatrul nou din Novosibirsk (arh. A. Z. Grinberg şi M. I. Kurilko), teatrele din Rostov pe Don (arh. V. G. Ghelfreich şi V. A. Sciuko). Taşkent (arh. A. V. Sciusev, premiul Stalin 1948), Erevan (arh. A. I. Tamanian), etc.

Printre marile construcţii publice se numără şi imensul stadion sportiv « Dinamo » din Moscova pentru 80 000 spectatori (arh. A.Z. Cerikover), cele din Kiev (arh. M. I. Grecina), Tbilisi (arh. A. G. Kurdiani), Leningrad (arh. A. S. Nikolski), etc.

O amploare deosebită a luat şi construcţia de sanatorii, de case de odihnă şi alte construcţii balneo-climatice care au prefăcut raioanele balneare ale Caucazului, Crimeii, Rusiei Centrale în adevărate vaste centre balneo-climatice populare, cu desăvîrşire noi ca sistematizare şi aspect arhitectural.

Monumentalele clădiri guvernamentale ridicate în capitalele republicilor unionale reflectă limpede în arhitectura lor ideile caracterului sovietic al statului şi ale dezvoltării libere a culturii naţionale a popoarelor sovietice. Astfel: Palatul Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene (arh. V. I. Zabolotnîi, premiul Stalin pe 1941) şi Palatul Consiliului de Miniştri al R.S.S. Ucrainene (arh. I. A. Fomin şi P. V. Abrosimov) din Kiev, Palatul Guvernului Georgiei din Tbilisi (arh. V. D. Kokorin şi G.I. Lejava), Palatul Guvernului Armeniei din Erevan (arh. A. I. Tamanian, premiul Stalin pe 1944), Palatul Guvernului Azerbaidjanului din Baku (arh. L. V. Rudnev şi V. O. Munţ), precum şi marile construcţii cu caracter administrativ guvernamental din Moscova şi Leningrad: Palatul Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. de pe Ohotnîi Riad din Moscova (arh. A. I. Langman), Palatul Sovietelor din Leningrad (arh. N. A. Troţki) ş.a. Arhitectura tuturor acestor clădiri se caracterizează prin claritatea şi simplitatea monumentală a formelor, străine oricăror preţiozităţi sau false inovaţii; atît în compoziţia generală, cît şi în detaliile şi ornamentaţia clădirilor guvernamentale din capitalele republicilor unionale au fost larg folosite modelele artei naţionale, prelucrate în mod creator.

In 1936 s-a început la Moscova construirea Palatului Sovietelor — monument al marelui fondator al Statului Sovietic, V. I. Lenin (proiectul arh. V. G. Ghelfreich, B. M. Iofan şi V. A. Sciuko, întocmit pe baza proiectului iniţial al lui B. M. Iofan). Palatul Sovietelor este destinat adunărilor populare, congreselor, sesiunilor Sovietului Suprem al U.R.S.S., sărbătoririlor solemne, recepţiilor guvernamentale. Măreaţa construcţie a palatului, care aminteşte prin compoziţia sa registrele construcţiilor înalte ale arhitecturii ruse, terminată cu sculptura grandioasă a marelui Lenin, va trebui să reflecte eroismul şi forţa popoarelor Uniunii Sovietice în lupta lor pentru construirea societăţii comuniste.

Dezvoltarea creatoare a arhitecturii sovietice este strîns legată de reconstrucţia socialistă a oraşelor sovietice. Hotărîrea istorică a Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. şi a C.C. al. P.C. (b) al U.R.S.S. « Cu privire la planul general de reconstrucţie a oraşului Moscova » adoptat în 1935, a deschis o nouă eră în istoria mondială a construcţiei oraşelor. Nu a existat niciodată o reconstrucţie multilaterală, planificată, atît de gigantică a unui oraş cu o populaţie de mai multe milioane de locuitori.

Pentru aprovizionarea Moscovei cu apă a fost înfăptuit planul de legare a rîului Moscova şi a afluenţilor săi cu sistemul fluvial al Volgii, prin *canalul « Moscova »*. In planul lucrărilor de plantare a oraşului intră amenajarea a nenumărate parcuri, grădini, scuaruri, ce îmbină masivele plantate cu bazinele de apă. Moscova are astăzi aer curat şi proaspăt şi condiţii pentru o viaţă sănătoasă. Toate construcţiile canalului Moscova (ecluze, baraje, deversoare, poduri, staţii) se disting printr-o arhitectură expresivă, legată organic cu peisajul înconjurător, reflectînd măreaţa idee a transformării naturii pentru fericirea popoarelor, transformare întreprinsă de oamenii sovietici. Autorii celor mai reuşite construcţii ale canalului sînt arh. A. M. Ruhliadev, V. F. Krinski, V. I. Movcean ş. a.

O importanţă excepţională a avut construirea metropolitanului « L. M. Kaganovici » din Moscova. Pentru prima dată în lume, o cale subterană orăşenească a devenit, nu numai o construcţie tehnică complexă, ci şi un ansamblu arhitectural de o înaltă valoare artistică, în care se manifestă un nou fel de a înţelege sarcinile arhitecturii.

Arhitecţii au avut sarcina de a da staţiilor subterane şi terestre ale metroului un aspect care să reflecte bucuria vieţii socialiste. Această sarcină a fost strălucit îndeplinită, folosindu-se cu măiestrie variate forme arhitecturale, placaje naturale colorate, fresce, sculpturi, mozaicuri, candelabre. Arhitectura staţiilor de metro face să dispară senzaţia că te afli adînc sub pămînt. Impletirea ritmică a bolţilor, pilonilor, arcadelor, a perspectivelor deschise ale vestibulurilor şi galeriilor, puternic luminate şi bine ventilate, precum şi bogăţia coloristică a placajelor multicolore au transformat încăperile subterane în adevărate săli de palate, optimiste şi monumentale (arhitecţi: V. G. Ghelfreich, I. E. Rojin, D. N. Ceciulin, A.N. Duşkin, G.A.Zaharov, Z.S. Cernîşeva, L.M. Poliakov, I. G. Lihtenberg, distinşi cu premiul Stalin, şi alţii).

Intr-un timp foarte scurt a fost înfăptuită reconstrucţia totală a magistralelor principale ale Moscovei. Au fost construite noi cheiuri de granit (peste 50 km), poduri noi, autostrăzi, viaducte. A fost înfăptuit un program imens de construcţie de locuinţe, clădiri publice şi de deservire comunală. Complexele de locuinţe de pe str. Gorki şi str. Kaluga, realizate cu metode de construcţie rapidă în lanţ (după iniţiativa şi proiectul arh. A.G.Mordvinov), cît şi cele de pe şoseaua Mojaisk sau din alte raioane ale capitalei au transformat înfăţişarea străzilor Moscovei şi au creat noi ansambluri de locuit.

Vaste cvartale de locuinţe bine amenajate s-au ridicat şi la periferiile raioanelor Leningradului: în Ohta, Scemilovka, Avtovo, de-a lungul şoselei Moscovei.

Planurile reconstrucţiei socialiste se înfăptuiesc cu succes în majoritatea oraşelor din U.R.S.S., printre care Harkov, Rostov, Sverdlovsk, Novosibirsk, Celeabinsk, Gorki, Kiev, Minsk, Tbilisi, Baku, Erevan, Taşkent, Stalinabad, Aşhabad, Frunze, Alma-Ata, etc. Pentru multe din aceste oraşe reconstrucţia a însemnat de fapt o a doua naştere, atît de adînc şi de multilateral s-a schimbat aspectul lor arhitectural, caracterul sistematizării, construcţiei şi amenajării lor.

In locul clădirilor joase, mai ales de lemn, au fost construite, în multe oraşe, cvartale întregi de locuinţe cu multe etaje, bine amenajate, clădiri social-culturale şi de deservire comunală, spaţii plantate, etc. Un

caracter cu totul nou au căpătat raioanele din centrul oraşelor, mai cu seamă pieţele, înzestrate în general cu clădiri publice monumentale; aceste pieţe, constituind centrul vieţii orăşeneşti, locul sărbătoririlor şi demonstraţiilor populare, joacă un rol deosebit de important în ansamblul arhitectural al întregului oraş.

Au fost create nenumărate parcuri de cultură şi odihnă, scuaruri şi grădini, au fost construite baze de educaţie fizică şi stadioane sportive, a fost refăcută reţeaua de străzi, s-au trasat noi magistrale, s-a îmbunătăţit pavajul vechilor străzi, etc.

Marea importanţă istorică a reconstrucţiei oraşelor sovietice a fost definită în următoarele cuvinte ale lui I.V.Stalin: « *S-a schimbat faţa marilor noastre oraşe şi a centrelor noastre industriale. O trăsătură invariabilă a marilor oraşe din ţările burgheze o constituie cocioabele, aşa-numitele cartiere muncitoreşti de la marginea oraşelor, care reprezintă o îngrămădire de încăperi întunecoase, umede, de cele mai multe ori în subsoluri, pe jumătate năruite, unde de obicei se adăposteşte lumea nevoiaşă, înotînd în murdărie şi blestemîndu-şi soarta. Revoluţia din U.R.S.S. a dus la noi la dispariţia acestor cocioabe. Ele au fost înlocuite cu cartiere muncitoreşti noi, bine amenajate şi luminoase; şi adeseori cartierele noastre muncitoreşti sînt mai frumoase decît centrul oraşului* » (I.Stalin « Problemele leninismului », ediţia III, Editura pentru literatură politică, pag. 479).

O consecinţă directă a industrializării socialiste a constituit-o apariţia şi creşterea rapidă a unor oraşe noi în cele mai diferite regiuni ale ţării: în Ural (Magnitogorsk), Siberia (Stalinsk), Ucraina (Balşoi Zaporoje), Extremul Orient (Komsomolsk), Transcaucazia (Rustavi, Sumgait), Extremul Nord (Igarka, Moncegorsk) şi în multe alte locuri.

Transformarea socialistă a satelor a determinat prefacerea adîncă şi multilaterală a înfăţişării arhitecturale a satului. Victoria regimului colhoznic a dus la crearea la sate a unor tipuri de clădiri publice cu desăvîrşire noi: cluburi săteşti, case de cultură, biblioteci, cămine de zi şi creşe, clădiri ale conducerii colhozurilor. Noile construcţii de locuinţe la sate, dezvoltînd tradiţiile progresiste ale arhitecturii populare şi folosind cele mai noi succese ale tehnicii de construcţie, îmbunătăţesc radical condiţiile de viaţă ale ţărănimii sovietice. Un fenomen cu totul nou în arhitectura satelor îl constituie sistematizarea satului colhoznic. Arhitectura sovietică joacă un rol foarte important în opera istorică de lichidare a contrastului dintre oraş şi sat. Constituind o parte din cultura statului socialist multinaţional, arhitectura sovietică dezvoltă tradiţiile înaintate ale arhitecturii naţionale a popoarelor sovietice. Rolul cel mai important în cercetările de creaţie ale arhitecţilor sovietici îl are studierea şi prelucrarea tradiţiilor realiste ale marii arhitecturi ruse. Dar în acelaşi timp apare limpede, la noile clădiri publice construite în republicile unionale şi în construcţia de masă ce se desfăşoară pe scară largă, folosirea şi dezvoltarea tradiţiilor înaintate ale celorlalte popoare ale U.R.S.S. O pildă minunată de folosire a tezaurului arhitecturii naţionale o constituie Palatul Guvernului R.S.S. Armene din Erevan (arh. A.I. Tamanian), amintit mai sus.

Clădirea, aşezată liber în piaţa principală a capitalei Armeniei, este decorată cu detalii arhitecturale şi reliefuri cioplite în piatră, ce reînvie tradiţiile vechi ale măiestriei populare armene; nişele înguste şi înalte, capitelurile cu figuri, ancadramentele sobre ale ferestrelor, înrudesc clădirea cu monumentele clasice ale arhitecturii armene; ornamentul sculptat, închinat muncii colhoznice — viticulturii, pomiculturii, creşterii vitelor — exprimă viaţa fericită de azi a Armeniei Sovietice; placajul, dintr-un material local remarcabil — tuful de Artik — dă clădirii un colorit propriu peisajului muntos al Armeniei.

Tradiţiile arhitecturii naţionale georgiene au fost prelucrate creator la construirea unei serii de clădiri din Tbilisi, ca de pildă Palatul Guvernului R.S.S Georgiene, Institutul Marx-Engels-Lenin, amintite mai sus, cît şi la stadionul din acest oraş (arh. A. G. Kurdiani).

Motivul principal în compoziţia arhitecturii Palatului Guvernului, arcadele uşoare şi zvelte, dau monumentalei clădiri guvernamentale un caracter deschis şi accesibil. La clădirea Institutului Marx-Engels-Lenin este interesantă îmbinarea formelor clasice sobre ale porticului robust, format din coloane cuplate, poligonale, cu trăsăturile naţionale georgiene, în detaliile de modelaje şi fier forjat, în finisaj, ornamentaţie, în sfîrşit în însăşi alegerea materialelor locale: sorturile georgiene de granit, bazalt, tuf, marmure colorate. La construirea Teatrului de operă şi balet al R.S.S. Uzbece din Taşkent a avut o mare importanţă colaborarea arhitectului cu meşterii uzbeci ai artei populare — cioplitori, ştucatori — ceea ce a permis crearea unor interioare frumoase, pline de bogăţia imaginilor decorative naţionale, apropiate de gustul şi de creaţia populară.

O mare varietate de imagini şi forme noi ale arhitecturii naţionale a popoarelor sovietice a fost realizată la construirea pavilioanelor diverselor republici sovietice la Expoziţia agricolă unională din Moscova (1939): pavilionul Georgiei (arh. A. G. Kurdiani, premiul Stalin pe 1941, coautor: G. I. Lejava), pavilionul Azerbaidjanului (arh. S. A. Dadaşev şi M. A. Useinov, premiul Stalin pe 1941), al Ucrainei (arh. A. A. Taţii), etc. Şi la aceste clădiri ale expoziţiei s-a folosit cu succes prelucrarea creatoare şi dezvoltarea tradiţiilor arhitecturale şi decorative ale arhitecturii populare.

Marele Război pentru Apărarea Patriei a mobilizat forţele arhitecţilor ţării în ajutorul frontului şi producţiei de război. S-au clădit în grabă — pentru nenumărate întreprinderi transferate în estul ţării — noi clădiri industriale, cartiere de locuinţe, şcoli, spitale. Cu acest prilej au fost larg folosite materialele de construcţie locale şi s-au creat noi sisteme de construcţie, mai uşoare şi mai simple, cu scopul de a nu supraîncărca transporturile cu lemn, cărămidă, ciment. Unele dintre cartierele de locuinţe create în anii războiului sînt realizări arhitecturale remarcabile, de exemplu: cartierul din oraşul Guriev din R.S.S. Kazahă (arhitecţii A. V. Arefiev, S. V. Vasilkovski şi I. M. Romanovski, distinşi pentru proiect cu premiul Stalin pe 1945). In arhitectura acestui cartier au fost larg folosite tradiţiile arhitecturale ale popoarelor Asiei Centrale şi — pe baza însuşirii lor critice — a fost creată expresia locuinţei cu puţine etaje adaptată condiţiilor climatice locale.

In toiul războiului, în 1943-44, s-a continuat la Moscova construirea unor noi linii şi staţii ale metropolitanului. Cu fiecare etapă nouă în construcţia metroului, arhitectura sovietică s-a îmbogăţit cu noi realizări, deosebite atît ca metode din ce în ce mai perfecţionate de construcţie, cît şi prin crearea unor noi imagini arhitecturale. Incă din timpul războiului s-a început elaborarea planurilor de perspectivă ale reconstrucţiei oraşelor Stalingrad, Rostov, Kalinin, Sevastopol, Novorosisk, Smolensk, Novgorod şi a altora care au avut de suferit de pe urma cotropitorilor fascişti.

Dezvoltarea arhitecturii sovietice după Marele Război pentru Apărarea Patriei din 1941-1945 este determinată de imensele sarcini constructive ale planului de reconstrucţie şi dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. Lucrările de reconstrucţie a oraşelor distruse de duşman au înglobat peste 300 de oraşe. Se reconstruiesc capitalele unor republici unionale, ca de pildă Kiev şi Minsk, care au avut cel mai mult de suferit de pe urma războiului. Printr-o Hotărîre a guvernului s-a acordat o atenţie specială mai ales unui număr de 15 oraşe, a căror reconstrucţie constituie sarcina principală a întregii ţării: Stalingrad, Rostov pe Don, Novgorod, Pskov, Smolensk, Voronej, Kalinin, Novorosisk, Sevastopol, Kursk, Oriol, Velikie Luki, Murmansk, Viazma, Briansk. In cursul lucrărilor de reconstrucţie se formează şi noua înfăţişare a oraşelor: planurile generale de sistematizare şi construcţie prevăd reînnoirea multilaterală a întregului fond arhitectural, crearea de noi cvartale, magistrale, pieţe.

Dezvoltarea arhitecturii şi construcţiei sovietice a oraşelor în anii postbelici se caracterizează prin adînci schimbări calitative, care reflectă trecerea patriei noastre de la socialism spre construirea societăţii comuniste. Noile sarcini puse în faţa arhitecturii sovietice şi-au găsit o expresie limpede în desfăşurarea lucrărilor pentru continuarea reconstrucţiei Moscovei. Locul cel mai important în această muncă îl ocupă construirea de locuinţe, şcoli şi spitale, ceea ce constituie o nouă manifestare a grijii pentru nevoile de trai ale populaţiei.

Reconstrucţia cvartalelor de locuinţe, ridicarea locuinţelor cu multe etaje, înzestrate cu amenajări tehnice superioare, reconstrucţia radicală a intrărilor în oraş, resistematizarea şi construirea multor raioane noi în capitală, se desfăşoară pe o scară largă.

Clădirile înalte cu schelet, ce se construiesc în diferite puncte ale Moscovei, dezvoltă, pe o bază cu totul nouă, tradiţiile naţionale ale arhitecturii ruse şi în special ale celei moscovite, care a urmărit întodeauna să dea expresivitate siluetei oraşului. Clădirile înalte, răspunzînd cerinţelor vitale sporite ale oraşului şi creînd o bază pentru constituirea unor ansambluri puternice, exprimă prin arhitectura lor măreţia Moscovei, capitala primului stat socialist din lume.

O trăsătură principală a dezvoltării arhitecturii din anii postbelici o constituie introducerea îndrăzneaţă a tehnicii noi în toate domeniile de construcţie şi amenajare a oraşului. Tehnica sovietică de construcţie a întrecut cu mult tehnica de construcţie a ţărilor capitaliste. Crearea marilor uzine ce livrează macarale puternice şi maşini de construcţie complicate, cît şi a uzinelor industriei de construcţii, care fabrică nu numai elemente şi detalii de construcţie standard, dar şi părţi mari de clădire ce asigură montajul rapid, întărite şi de metodele stahanoviste de muncă, au dus la o scurtare radicală a timpului de construcţie, asigurînd o înaltă calitate a lucrărilor.

Arhitectura sovietică se dezvoltă în lupta creatoare pentru metoda realismului socialist, pentru nivelul ridicat tehnic şi artistic-ideologic al construcţiei, împotriva influenţelor şi curentelor burgheze formaliste, eclectice, etc. In toate etapele de dezvoltare ale arhitecturii sovietice, cercetările ei creatoare au fost îndrumate de către Partidul Comunist, inspiratorul şi organizatorul întregii construcţii socialiste.

O importanţă uriaşă pentru înarmarea ideologică a arhitecturii sovietice şi pentru ridicarea creaţiei ei au avut-o Hotărîrile istorice ale C. C. al P.C.(b) al U.R.S.S. asupra problemelor literaturii şi artelor.

Dezvoltîndu-se în condiţiile societăţii socialiste ce înaintează cu paşi mari spre comunism, inspirîndu-se din marile idei ale epocii lui Lenin-Stalin, folosind creator bogăţiile moştenirii arhitecturale şi sprijinindu-se pe imensele resurse materiale şi pe tehnica industrială cea mai nouă, arhitectura sovietică deschide o nouă eră în dezvoltarea arhitecturii universale.

Резюме статей журнала

НОВЫЕ ТИПОВЫЕ СЕКЦИИ МАЛОЭТАЖНЫХ ЖИЛЫХ ДОМОВ

Арх. П. Сильван,
Арх. Г. Попеску-Негряну,

В статье рассматривается вопрос проектирования — в рамках ИСПРОР-а (Института проектирования городского строительства) типовых секций малоэтажных жилых домов, которые будут сданы в эксплуатацию в 1954—1955 гг.

После пространного изложения проектного задания и указаний, данных Государственным Комитетом по делам архитектуры и строительства, автор статьи показывает развитие проектирования этих типовых секций.

В связи с группировкой квартир вокруг лестницы изучены 2 серии, а именно: одна серия с тремя квартирами и другая с шестью квартирами, выходящими на лестницу, — иначе говоря 6 типов секций. Благоустройство квартир изучалось с точки зрения жилплощади, оснащения сантехническими установками и звуковой изоляции, возможностей мебилирования и внутреннего художественного оформления.

В целях выбора выгодной конструкции изучены 4 варьянта, конструктивных решений; осуществлены 2 серии типовых секций А и Б, с поперечными и продольными несущими стенами и сборными перекрытиями, — причем вес сборных деталей не должен превышать 500 кг (соответственно 1.500 кг. в серии Б) каждая. При выборе варьянта учитывались результаты проектирования 1953 г.

Анализируя возможности снижения себестоимости, автор статьи указывает, что существуют еще известные трудности на пути осуществления экономии — нехватка в сборных деталях, в керамических материалах и т. д.

В заключение указано, что проекты типовых секций, разработанные ИСПРОРом на 1954 г., являются значительным прогрессом, ибо в них улучшено благоустройство, внутреннее оформление квартир, применяется типизация, позволяющая механизировать процесс строительства на различных стройках, согласно их степени механизации, а также экономить значительное количество материалов.

Остается еще решить ряд нелегких задач, как, например: вопрос выбора типа квартир наилучше соответствующего условиям нашей страны, — вопрос соотношения между числом больших и небольших квартир, вопрос сборных стройдеталей и т. д. Разрешению всех этих вопросов должны содействовать все государственные и общественные органы.

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ ДВУХ ПРОЕКТОВ СТРОИТЕЛЬСТВА БОЛЬНИЦЫ НА 500 КОЕК

Арх. Л. Аксельрад

Ввиду выбора наилучшего решения в вопросе строительства больницы на 500 коек, ИСПРОР разработал 2 варьянта проектов, исходящие из двух различных возможностей — строительство одного единственного корпуса или же смешанное решение (строительство 3-х корпусов).

Проектирование выполнил коллектив под руководством арх. Л. Аксельрада.

Анализируя по очереди, на основе разработанных с этой целью проектов, оба варьянта, указывая при этом на преимущества и недостатки каждого из них с функциональной и строительной точки зрения, автор статьи дает главные технико-экономические показатели, на основе которых можно делать выводы.

Из заключений, выведенных автором на основе этого опыта, явствует следующее:

а) Смешанное решение имеет следующие преимущества и недостатки:

— оно соответствует нормам,
— лучше решен вопрос поликлиник,
— въезды более доступны,
— оборудование обходится дороже.

б) Однокорпусное решение имеет также свои преимущества и недостатки:

— пространственные показатели менее благоприятны в силу использования одной и той же архитектурной основы — результат однокорпусного решения — там, где для различных секций требовалось бы применение различных основ;
— себестоимость ниже.

Заключительная часть статьи посвящена павильону заразных болезней больничного комплекса, проектированному тем же коллективом архитекторов.

НЕКОТОРЫЕ УРОКИ, ИСХОДЯЩИЕ ИЗ ОПЫТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ МОСКВЫ

Арх. В. Юстер

Автор статьи входил в состав делегации архитекторов, посетивших Советский Союз в конце прошлого года. Он рассказывает о глубоком впечатлении, которое оставило ему первое знакомство с Москвой. Вкратце изложив историю развития города Москвы с первых лет его существования, автор анализирует задачи, выдвигаемые социалистической реконструкцией города Бухареста, в свете уроков, почерпнутых из опыта реконструкции Москвы.

Он подчеркивает заботливое отношение строителей советских городов к памятникам старины и ценным древним ансамблям, указывая при этом, как осуществляется их органическое включение в новые ансамбли. Он отмечает также, что основным принципом строителей советских городов является уважение к историческому развитию города.

Применение обширного опыта, накопленного советскими архитекторами в области социалистической реконструкции городов, в частности Москвы, — в деле реконструкции нашей столицы явится ценной помощью для архитекторов, работающих над планом реконструкции города Бухареста.

КОНКУРС НА ЛУЧШИЕ ТИПОВЫЕ ПРОЕКТЫ ГРАЖДАНСКОГО И СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

В целях осуществления высококачественных типовых проектов, обеспечивающих удовлетворение растущих требований в области строительства гражданских и социально-культурных зданий, Государственный Комитет по делам архитектуры и строительства объявил публичный конкурс на проектирование 10-коечного родильного дома, сельской амбулатории с 10-коечным стационаром и дома культуры с зрительным залом на 200 мест.

В статье указаны общие условия, которых должны были придерживаться участники конкурса, как и проектные темы.

Указано также, какие проекты были премированы на конкурсе.

SUMAR

Arh. I. Silvan, Arh. Gh. Popescu-Negreanu,
Noi secţiuni tip pentru locuinţe în blocuri cu puţine niveluri
pag. 1

Din practica proiectării
Arh. L. Axelrad
Studiu comparativ a două proiecte pentru un spital cu 500 paturi
pag. 8

Arh. W. Juster
Unele învăţăminte ale reconstrucţiei socialiste a Moscovei
pag. 17

Concurs pentru proiecte tip de clădiri publice şi social-culturale
pag. 27

CRONICA
Din activitatea Uniunii Arhitecţilor din R. P. R.
pag. 33

De peste hotare
pag. 34

DICŢIONAR
Arhitectura
(III)
pag. 36

СОДЕРЖАНИЕ

Арх. И. Сильван, арх. Г. Попеску-Негряну
Новые типовые секции малоэтажных жилых домов
Стр. 1

Из практики проектирования
Арх. Л. Аксельрад
Сравнительное изучение двух проектов строительства больницы на 500 коек
Стр. 8

Арх. В. Юстер
Некоторые уроки, исходящие из опыта социалистической реконструкции Москвы
Стр. 17

Конкурс на лучшие типовые проекты гражданского и социально-культурного строительства
Стр. 27

ХРОНИКА
Из деятельности Союза архитекторов РНР
Стр. 33

Из заграницы
Стр. 34

СЛОВАРЬ
Архитектура
(III)
Стр. 36

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 — Bucureşti

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA : BUCUREȘTI. Str. EPISCOPIEI, 9
Tel. 6.13.31

Lei 10—

E 1689

KAT

REFERÁLVA

ARHITECTURA RPR

Institut. de Documentare Tehnică
BUCUREȘTI
ОБМЕН - CSERE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - CAMBIA

6-7

1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

6-7
1954

Országos Műszaki Könyvtár BUDAPEST

Un deceniu de importante transformări în arhitectura din R.P.R.

Prof. arh. *N. BĂDESCU*
Preşedinte al Comitetului de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii

Istoria arhitecturii, parte a istoriei societăţii omeneşti, urmăreşte de aproape schimbările consecutive ale acesteia, reflectă trăsăturile ei cele mai caracteristice şi mai adînci. De aceea, domeniul construit al unei anumite epoci vorbeşte cu deosebită elocvenţă despre stadiul respectiv al forţelor de producţie, despre caracterul progresist sau retrograd al clasei dominante, despre raporturile dintre clase, despre particularităţile culturii poporului ce i-au dat naştere.

O arhitectură mare şi unitară apare numai atunci cînd societatea respectivă este purtătoarea unor idei mai avansate decît ale societăţilor anterioare. Dimpotrivă, societăţile în dezagregare, cum este societatea capitalistă contemporană, generează o arhitectură lipsită de unitate şi de idei; astfel, criza generală a sistemului capitalist mondial se oglindeşte în criza arhitecturii din ţările capitaliste. Goana după profitul maxim realizat prin exploatarea şi ruinarea majorităţii populaţiei, prin aservirea şi jefuirea popoarelor, prin războaie şi militarizarea economiei, afectează grav arhitectura, o împiedică de a se consacra satisfacerii nevoilor materiale ale maselor; ca artă, nici cînd în istoria sa milenară arhitectura n-a ajuns la un asemenea grad de decădere, la o astfel de izolare de om şi mase, la atîta sărăcie de idei şi de forme, ca aceea întîlnită în lagărul imperialismului.

In opoziţie cu această decădere şi degenerare a arhitecturii contemporane din ţările capitaliste, înfloreşte şi se dezvoltă vertiginos arhitectura ţărilor din lagărul democraţiei şi socialismului pe drumul realismului socialist deschis pentru prima oară în istorie de Uniunea Sovietică.

*

Am amintit cele de mai sus pentru a putea trece la o analiză sumară a dezvoltării arhitecturii noastre, cu ocazia împlinirii unui deceniu de la data care a însemnat începutul unor schimbări radicale în isteria poporului romîn, de la 23 August 1944.

Eliberarea Romîniei de către eroica Armată Sovietică, doborîrea dictaturii fascisto-antonesciene de către forţele patriotice organizate şi conduse de către Partidul Comunist Romîn, au creat condiţiile instaurării regimului democrat-popular. Poporul nostru, în frunte cu clasa muncitoare condusă de partid, a răsturnat regimul exploatator al burghezo-moşierimii şi a pornit pe calea construirii socialismului.

Cei zece ani trecuţi de la eliberare au marcat un şir continuu de realizări în toate domeniile. In economie, faptul de a fi realizat o creştere a volumului producţiei

industriale de peste 2,5 ori în 1953 față de 1938 și o creștere de 3,5 ori între 1948—1953 indică forța creatoare a regimului nostru. Succese însemnate au fost realizate în domeniul agriculturii. Cultura, sprijinită de partid și guvern, s-a dezvoltat în toate sectoarele ei.

Toate aceste realizări ilustrează preocuparea partidului și guvernului pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii, scopul producției socialiste fiind satisfacerea maximă a nevoilor lor materiale și culturale.

In efortul său constructiv, țara noastră se bucură de sprijinul multilateral al U.R.S.S., fapt care-i înmulțește puterile și avîntul; poporul nostru, alături de milioane de oameni din toată lumea, luptă activ pentru apărarea păcii, încadrat în uriașul front în fruntea căruia pășește Uniunea Sovietică.

★

Care era moștenirea arhitecturală a trecutului la 23 August 1944?

Cu toate condițiile neprielnice ale istoriei sale, poporul nostru a manifestat totdeauna un deosebit simț al frumosului, o multilaterală și nesecată forță de creație. Varietatea aspectelor locuinței populare, originalitatea și valoarea clădirilor ridicate de meșteri din popor — biserici, cule, palate — toate reflectă în imagini armonioase și clare bogăția sufletească, generozitatea și ospitalitatea, iubirea față de natura înconjurătoare și față de viață, vioiciunea și iscusința poporului nostru.

Cu ocazia expoziției «Arhitectura în R.P.R.», care timp de aproape doi ani a fost succesiv prezentată în marile centre ale U.R.S.S., creația populară s-a bucurat de o foarte înaltă prețuire. De asemenea, expoziții de arhitectură sau de artă trimise în cîteva dintre republicile populare și în unele țări din Apus au cules din partea arhitecților și publicului vizitator aceleași aprecieri entuziaste.

Pretutindeni sînt prețuite și admirate comorile arhitecturii și artei noastre tradiționale, ca o valoroasă contribuție la tezaurul culturii mondiale, confirmînd încrederea ce o avem în forța creatoare a poporului nostru.

La noi mai sînt, însă, intelectuali călătoriți și cultivați, care n-au reușit încă să viziteze valori autohtone, admirate de prietenii din alte țări. Sarcina noastră este de a deschide drum către aceste monumente de arhitectură, nu numai specialiștilor și intelectualității, dar chiar maselor ce aspiră către o continuă îmbogățire a nivelului cultural.

Un moment interesant al arhitecturii din trecut îl reprezintă mișcarea pentru crearea unei arhitecturi naționale, la finele sec. al XIX-lea. Odată cu închegarea regimului burghezo-moșieresc, cu dezvoltarea industriilor și deci cu creșterea orașelor, apare, în locul meșterului popular, arhitectul, format special pentru realizarea noilor sarcini.

Impotriva primilor arhitecți importați sau de formație apuseană au apărut arhitecți ca I. Mincu, Gh. Cerchez, P. Antonescu, Ghica-Budești, a căror operă a însemnat o prețioasă încercare de a stabili legătura cu tradiția populară. Mișcarea inițiată de ei se înscrie pe linia eforturilor de elaborare a unei culturi naționale generate de revoluția din 1848, cu toate că tendințele cosmopolite ale dinas-

Fabrica de tananți «Argeș»
Autor arh. *S. Baraș*

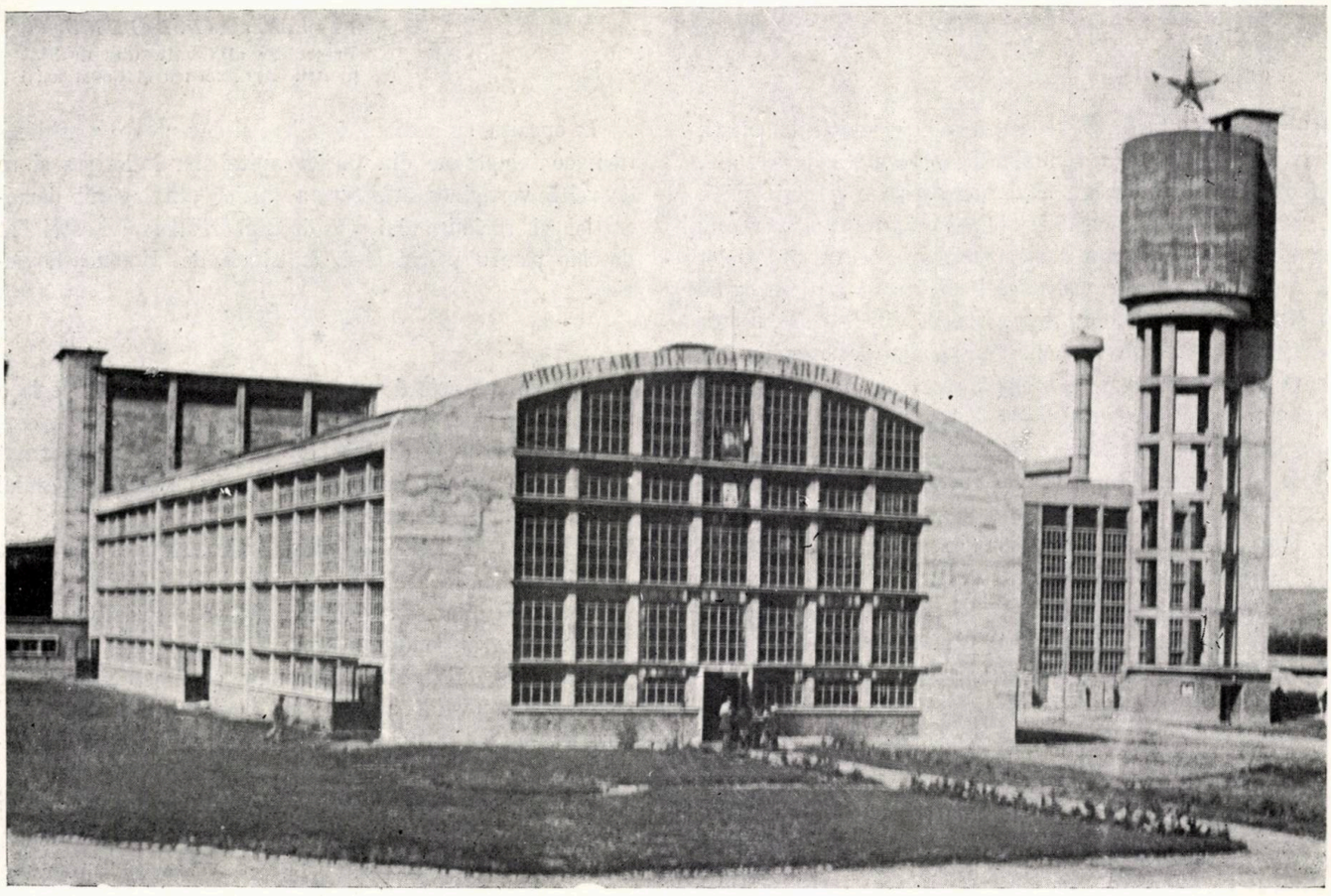

tiei şi claselor dominante reacţionare constituiau o piedică pe acest drum.

Evoluţia Romîniei între cele două războaie mondiale, caracterizată prin exploatarea sîngeroasă a celor ce muncesc, atît de burghezia şi moşierimea proprie, cît şi de capitalul străin, contradicţiile interne de clasă, continua deplasare a politicii de stat spre fascism şi război antisovietic, subjugarea politică-economică a ţării de către puterile imperialiste şi trădarea intereselor naţionale de către clasele dominante, s-au reflectat puternic în dezvoltarea oraşelor, în arhitectură.

Anarhia şi bunul plac se manifestă cu violenţă. Temele date arhitecturii de către stat pentru realizarea de instituţii şi clădiri social-culturale sînt din ce în ce mai rare: predomină blocurile de raport ridicate de burghezie în goana continuă după profit, sau vila individuală a claselor exploatatoare.

Locuinţa muncitorească nu constituia o preocupare pentru stat, nici o comandă pentru arhitectură; ea se clădea în cele mai sumare şi mai nepriclnice condiţii. Structura oraşelor, în special a Capitalei, se dezvolta haotic, nestăvilită de cele cîteva planuri de sistematizare călcate de avîntul speculativ al iniţiativei private.

Contrastul dintre centru şi periferie, înapoierea satelor, marcau cu limpezime raporturile dintre clasele sociale.

O anarhie totală domnea, de asemenea, în domeniul formelor de arhitectură. Lipsa unei idei mari care să mobilizeze în jurul ei masele populare, predominarea intereselor meschine, nu puteau duce decît la fărîmiţarea creaţiei arhitecturale, la lipsa oricărei concepţii unitare. Un mozaic de clădiri de diferite forme şi stiluri cuprinse oraşele, determinat de infiltrarea formalismului cosmopolit, de dorinţa de originalitate cu orice preţ sau de absenţa oricărei preocupări artistice. Puţini dintre arhitecţii de valoare îşi căutau cu greutate un drum, singuri, lipsiţi de indispensabilul sprijin al colectivităţii.

Situaţia oraşelor se agravă prin efectele războiului banditesc în care poporul nostru fusese împins.

Aşadar, rezumînd, la 23 August 1944, arhitectura noastră se caracteriza, din punct de vedere al moştenirii trecutului, printr-o foarte valoroasă creaţie populară — care însă rareori a atacat teme de mare amploare — şi printr-o încercare remarcabilă de a se lega firul tradiţiei, la finele secolului trecut.

Această încercare, frînată ulterior de evoluţia politică a ţării, a făcut să dăinuiască în creaţie şi învăţămînt unele tradiţii realiste.

Moştenirea imediată se caracteriza prin imaginea pestriţă şi anarhică a oraşelor lipsite de planuri de sistematizare, prin lipsuri mari în domeniul locuinţelor şi dotărilor, printr-o gravă confuzie şi dezorientare a creaţiei arhitecturale, însoţită de o scădere serioasă a măiestriei profesionale.

★

In decursul celor zece ani ce ne despart de data eliberării, arhitectura noastră a făcut însemnate progrese.

Cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare sub conducerea partidului său, succesele în economie realizate prin desfăşurarea unui larg efort creator al maselor ce înţelegeau tot mai clar că scopul muncii lor era pentru

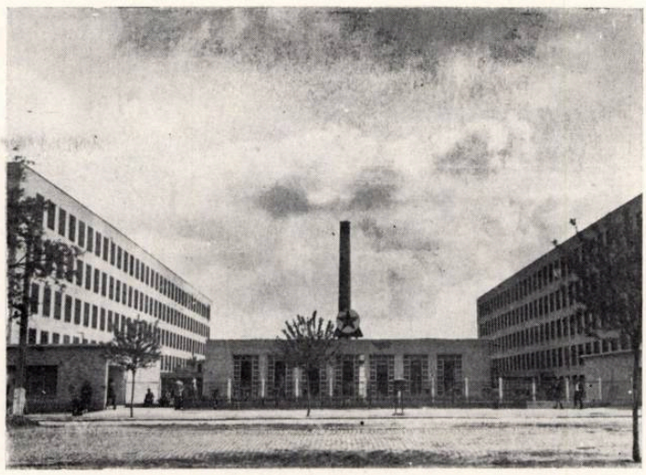

Bucureşti — Fabrica de confecţii «*Gh. Gheorghiu-Dej*» (1947—1948)
Autor conf. arh. *M. Alifanti*. Coautori: prof. arh. *H. Stern*, conf. arh. *A. Damian*, arh. *I. Şerban*. Colaboratori: arh. *Gh. Pavlu*, arh. *I. Ghica-Budeşti*, arh. *V. Krohmalnik*

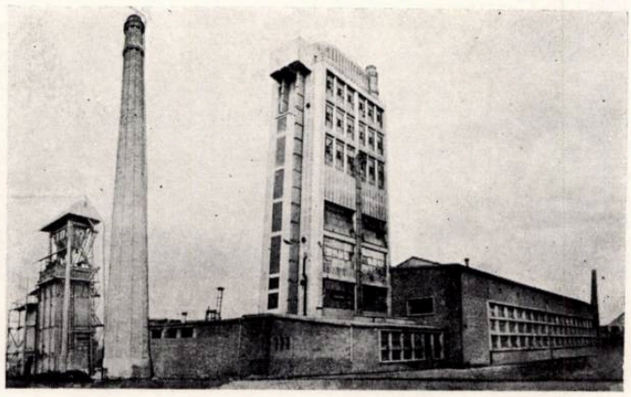

Secţia de electrozi a Uzinei Carbochim
Autor arh. *S. Claudian*

Bucureşti — Fabrică de prefabricate
Autori, arhitecţii *G. Costinescu, A Hempel*

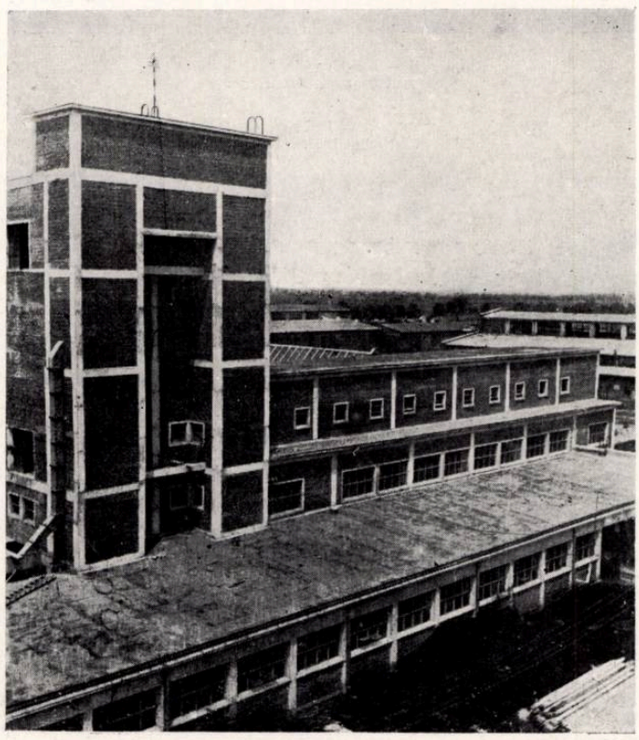

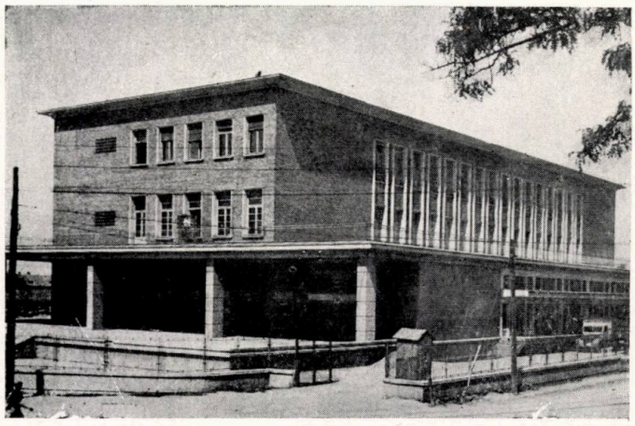

Depozit de produse alimentare (1948—1949)
Autor arh. *L. Axelrad*

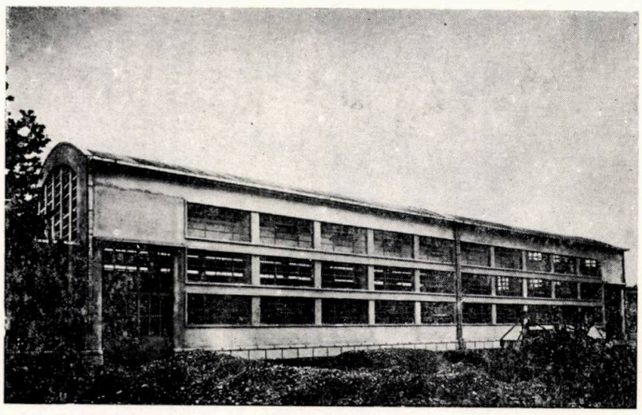

Bacău — STUC
Autori, arhitecții *M. Maller, V. Simion*

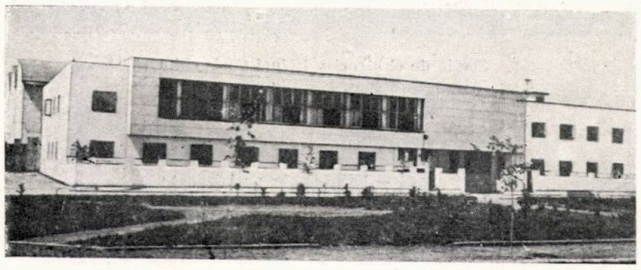

București — Fabrica de textile Griviţa
Autor arh. *O. Hödel*

Fabrică de faianţă — Proiect
Autori, arhitecții *N. Botez, T. Georgescu*

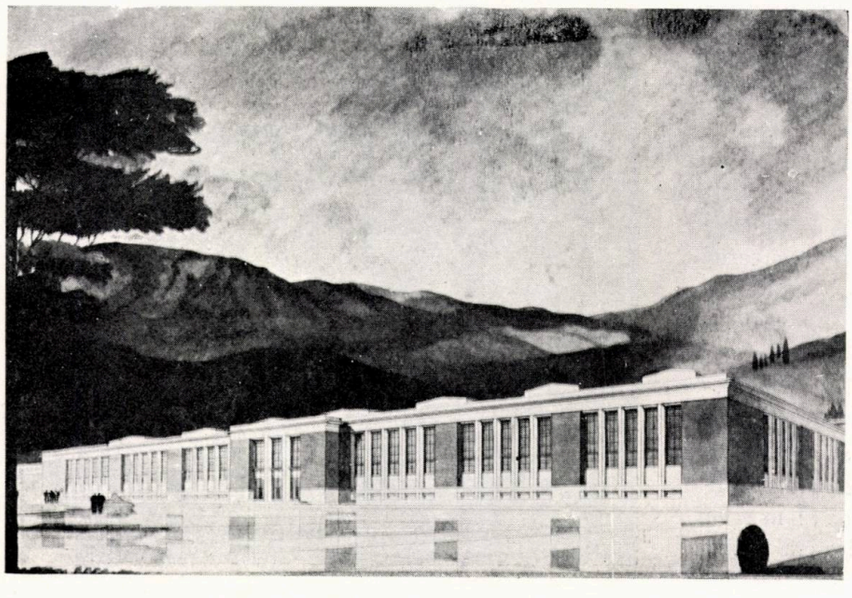

prima oară propria lor bunăstare, lămurirea de către partid a justei poziții în problemele creării culturii noi, toate acestea au format premizele progresului arhitecturii.

Ritmului nemaiîntîlnit al dezvoltării economice și sociale i-a corespuns o rapidă cristalizare a pozițiilor arhitecturii, într-un interval de timp mai scurt decît un deceniu.

Experiența U.R.S.S., a țărilor de democrație populară și a noastră proprie ne arată că trecerea de la arhitectura capitalistă — caracterizată prin lipsa oricărui conținut de idei și prin nenumărate curente individuale, divergente, în goană sterilă după forme noi — la arhitectura nouă a realismului socialist, nu se poate face dintr-o dată, ci necesită o perioadă de tranziție.

Mai întîi s-a schimbat conținutul. Temele propuse arhitecților erau altele decît vila luxoasă sau blocul de raport. Societatea nouă construia pentru masele celor ce muncesc, pentru întreprinderile și instituțiile statului ce le reprezenta.

Formele, metodele de compoziție rămăseseră în urmă.

Arhitectura nouă pune ca sarcină exprimarea conținutului socialist al vieții noi în forme în mod necesar naționale. Această poziție, generată de înțelegerea adîncă a procesului de creație pe baza concepției celei mai avansate despre lume, a materialismului dialectic, consideră arta ca pe o formă de cunoaștere a lumii și a societății, ca pe un mijloc de oglindire veridică a esențialului din viață, ca pe un mijloc de educare a omului nou pe linia dezvoltării sale viitoare, ale cărei legi sînt cunoscute artistului.

Desigur, înțelegerea acestei poziții, apoi găsirea mijloacelor și metodelor de a o realiza în procesul de creație, implică un proces a cărui desfășurare necesită timp.

In primii ani de după eliberare, sarcinile cele mai urgente constau în refacerea economică, în îndepărtarea efectelor distrugătoare ale războiului. Deținerea de către burghezie a unor poziții politice și economice nu permitea eliminarea anarhiei și nici precizarea unei atitudini clare în problemele creației arhitectonice. De aceea, arhitectura anilor 1944—1947 marchează păstrarea în mare măsură a pozițiilor anterioare ale celor mai mulți arhitecți, confuzia ideologică, lipsa de orientare. Cîteva concursuri publice, ca de exemplu cel pentru Teatrul Național, ilustrează această situație.

In această perioadă, un număr de arhitecți încep să se apropie de înțelegerea poziției juste datorită ridicării nivelului ideologic și contactului cu arhitecții și literatura sovietică de specialitate.

Primele încercări sînt timide, au puternice rămășițe ale influențelor formaliste. Ele marchează totuși începutul căutării unui drum nou.

In 1947 se proiectează fabrica de confecții « Gh. Gheorghiu-Dej » și începe proiectarea aerogării Băneasa, ambele specifice perioadei de tranziție.

Această perioadă se prelungește pînă în anii 1950 — 1951 cuprinzînd lucrări, cum sînt: Complexul sportiv Floreasca, Pavilionul de expoziții din

Parcul de cultură şi odihnă « I. V. Stalin », o serie de clădiri pentru învăţămînt şi sănătate ş. a.

După proclamarea republicii şi înfăptuirea actului naţionalizării s-a trecut, în 1949, la primul plan de stat. In acelaşi an se înfiinţează primele institute de stat pentru realizarea proiectelor.

Acest fapt, împreună cu începuturile avizării proiectelor, puse bazele lichidării anarhiei din proiectarea arhitecturală.

Un fenomen caracteristic acestei perioade îl constituie transformarea proiectelor chiar în cursul elaborării lor. Astfel, proiectul Combinatului poligrafic Casa Scînteii « I. V. Stalin » străbate o lungă serie de transformări, de la începuturile sale funcţionaliste din 1948, pînă la stadiul final, care marchează o încercare hotărîtă de a relua tradiţia naţională, de a folosi metoda de creaţie a realismului socialist. Colectivul de arhitecţi a îndeplinit în mod conştient şi cu entuziasm această sarcină.

De asemenea, proiectul palatului radiodifuziunii este îmbunătăţit din mers, în cursul execuţiei pe şantier, la cererea organelor de resort.

Toate acestea indică începutul unui progres mai rapid, datorit indicaţiilor partidului, aprofundării documentaţiei sovietice, exigenţelor crescînde ale comisiilor de avizare.

Proiectele elaborate în faze iniţiale de către institute de proiectare sovietice au prilejuit preţioase învăţăminte. Astfel a fost proiectul valoros al centrului cinematografic Buftea, dezvoltat apoi de către arhitecţii noştri.

In anii 1950—1951 apar primele încercări de a se ataca problemele teoretice ale arhitecturii noi, în organizaţiile de masă, în institute, în învăţămînt.

In jurul anilor 1951—1952 se poate socoti că, în linii mari, perioada de trecere de la arhitectura cosmopolită la o arhitectură nouă este terminată.

Proiectele vădit formaliste şi cosmopolite dispar. O serie de proiecte importante din punct de vedere al expresiei, ca Teatrul de operă şi balet sau pavilionul pentru o expoziţie agricolă, pornesc de la început pe o linie realistă, fără şovăielile care formaseră o trăsătură caracteristică pentru perioada precedentă.

Incepînd din anii 1951—1952, arhitectura noastră intră într-o primă fază a folosirii realismului socialist ca metodă de creaţie răspîndită în masa arhitecţilor.

Problemele specifice şi greutăţile acestei noi etape rezidă în însuşi caracterul ei.

Stadiul actual al arhitecturii de la noi se caracterizează prin faptul că la elaborarea imaginilor artistice se folosesc în mod oarecum direct componente ale imaginilor arhitecturii tradiţionale, clasice sau sovietice, lipsind încă eforturile susţinute de a căuta esenţa conţinutului de idei ce trebuie pus în mod conştient la baza elaborării formei, cît şi a ceea ce este în profunzime tipic pentru imaginile arhitecturii noastre vechi.

Cu alte cuvinte, sîntem într-o fază în care pornim, nu de la un conţinut

Reg. Bucureşti — Siloz

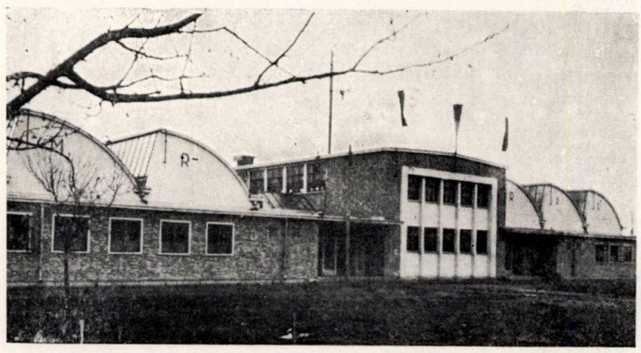

Fabrica de dantele « Solidaritatea »
Autor arh. *O. Hödel*

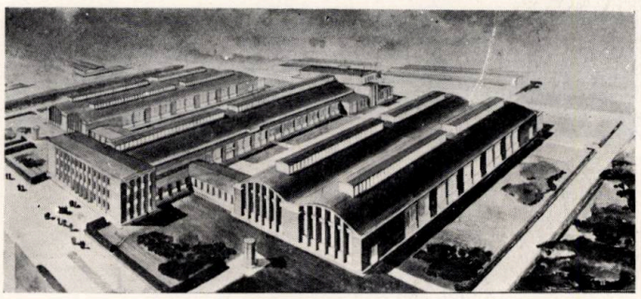

Combinat de cauciuc — Proiect
Autori, arhitecţii *T. Georgescu, I. Ionescu*

Centrala termoelectrică « Gh. Gheorghiu-Dej » de la Doiceşti
Autori, arhitecţii *A. Doicescu, S. Marcus, N. Vlăduţ, Al. Dima, M. Neculce, E. Călin*

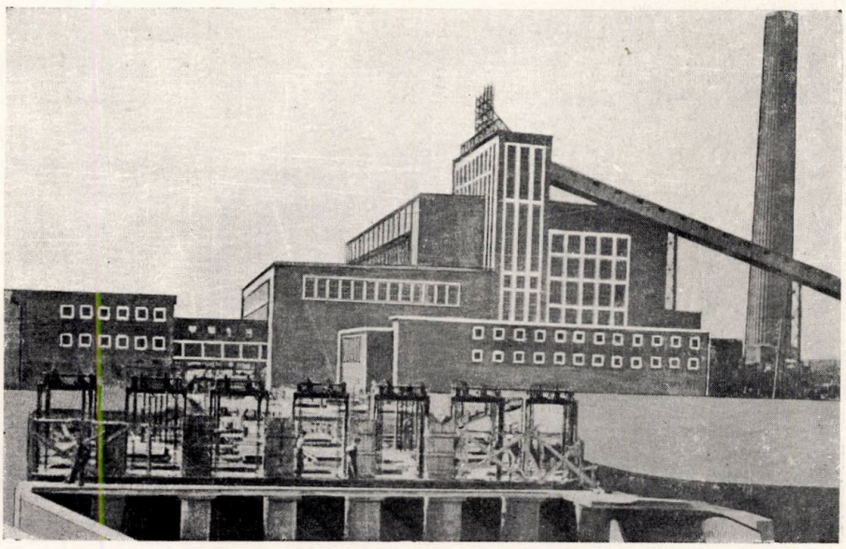

București — Clădirea Oficiului poștal șos. Ștefan cel Mare
Autori, arhitecții *T. Niga, A. Teodorescu*

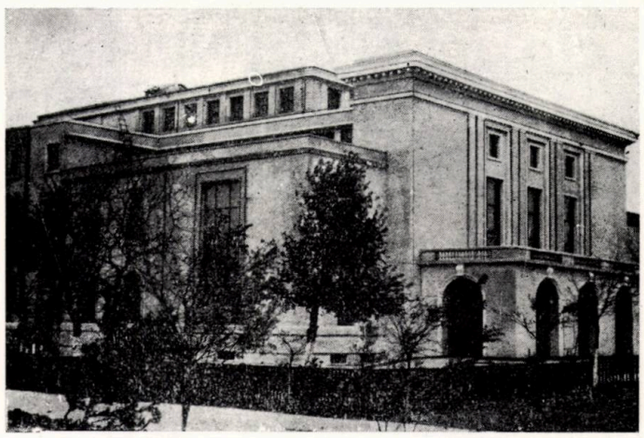

Constanța — Noul Teatru de Stat
Aut. arh. *M. Malhasovici*

București — Banca R.P.R.
Autori, arhitecții *R. Dudescu, N. Cretoiu*

de idei bine conturat, pe care să-l materializăm în forme adecvate, ci de la forme ale arhitecturilor valabile, din combinarea cărora alcătuim imagini mai mult sau mai puțin reușite.

Această etapă inferioară a creației, care constituie un stadiu primar, trebuie depășită prin eforturi susținute de adîncire, prin discuții de creație, cu ajutorul indispensabil al criticii și autocriticii. Ridicarea nivelului ideologic este condiția absolut necesară pentru înțelegerea justă a sarcinilor ce stau în fața oamenilor de creație.

In această perioadă apare arhaismul, preluarea mecanică și necritică a elementelor naționale sau clasice. De asemenea, apar îmbinări eclectice de elemente ce nu sînt subordonate unei viziuni unitare, inconsecvențe și stîngăcii în compoziție și modenatură.

Cu toate acestea, se poate constata o creștere continuă, o îmbunătățire treptată a proiectelor.

Partidul și guvernul au sprijinit multilateral dezvoltarea arhitecturii noastre.

In anul 1952 s-au acordat pentru prima oară premii de stat pentru lucrări în domeniul arhitecturii.

Data de 13 noiembrie 1952 are îndeosebi o însemnătate istorică pentru arhitectura țării noastre. In Hotărîrea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la construcția și reconstrucția orașelor și organizarea activității din domeniul arhitecturii se trasează calea dezvoltării acesteia, se indică rolul și răspunderea ce revin arhitectului în cadrul activității de stat, se creează toate organele necesare unei desfășurări normale a arhitecturii într-o țară de democrație populară.

Astfel, înființarea Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții, ca organ al Consiliului de Miniștri, ridică, pentru prima oară în țara noastră, problemele de arhitectură și sistematizare la nivelul problemelor de stat; înființarea secțiilor de arhitectură și sistematizare de pe lîngă sfaturile populare și instituirea funcției de arhitecți șefi ai orașelor, pun premisele lichidării anarhiei și înapoierii moștenite din viața orașelor noastre; se organizează proiectarea pentru construcția și reconstrucția orașelor și a Capitalei, învățămîntul, cercetarea și studiile; în sfîrșit, se înființează Uniunea Arhitecților din R.P.R., deosebit de necesară pentru ridicarea calității creației în acest domeniu.

Cu toate că sistemul creat prin această hotărîre a realizat o serie de succese, a contribuit la eliminarea unor greșeli și acțiuni anarhice, la îmbunătățirea și ieftinirea serioasă a multor proiecte și construcții, el nu și-a găsit încă cele mai bune metode, nu are nici suficientă experiență pentru rezolvarea justă a tuturor problemelor complexe ce i se pun.

In 1953 a continuat proiectarea necesară volumului sporit de clădiri diferite, a început elaborarea unora dintre proiectele tip solicitate, s-a amplificat și îmbunătățit proiectarea de orașe, așezări muncitorești, cvartale. Progrese s-au înregistrat, de asemenea, în domeniul sistematizărilor regionale. S-a început elaborarea planului general de reconstrucție socialistă a orașului București, sarcină de mare răspundere și complexitate.

O activitate deosebit de încordată a constituit-o asigurarea realizării proiectelor și construcțiilor ce au trebuit

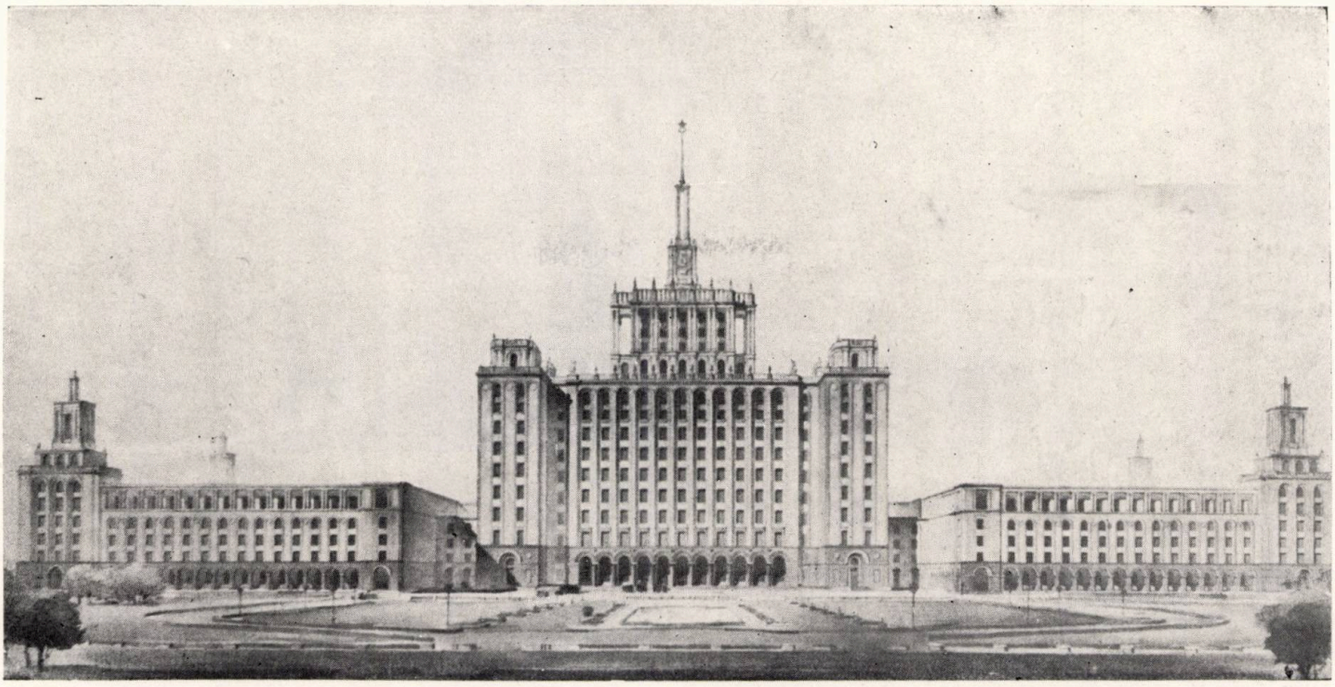

București — Casa Scînteii — Perspectivă
Autori: prof. arh. *N. Bădescu*, prof. arh. *H. Maicu*. Coautori: prof. arh. *M. Locar*, conf. arh. *M. Alifanti*

să fie ridicate în Capitală înainte de începerea celui de al IV-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților pentru Pace și Prietenie. In mai puțin de 6 luni au fost proiectate, executate și date în folosință, clădiri pentru cultură și sport într-un termen care a constituit un examen greu pentru arhitecții, inginerii și constructorii noștri și pe care aceștia l-au trecut cu cinste. Aceste realizări sînt o dovadă a uriașei forțe de mobilizare a partidului și guvernului, a imenselor posibilități creatoare de care dispunem.

Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din august 1953, eveniment de mare însemnătate în viața țării noastre, a însemnat o lărgire a sarcinilor ce revin arhitecturii. In cuvîntarea rostită cu ocazia celei de a 9-a aniversări a eliberării patriei noastre, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că politica noastră economică trebuie îndreptată în vederea dezvoltării armonioase a tuturor ramurilor economiei naționale, cu scopul de a se obține o îmbunătățire rapidă a condițiilor de viață ale populației.

In domeniul ce interesează arhitectura s-a arătat necesitatea lărgirii construcției de locuințe, a îmbunătățirii continue în ceea ce privește condițiile de locuit, asistența medicală, lărgirea rețelei de școli și așezăminte culturale. Pentru perioada 1953—1955 vor trebui să fie construite de stat și date în folosință, locuințe pentru peste 50 000 familii. De asemenea, se vor putea clădi locuințe prin cooperare, precum și locuințe individuale, cu sprijinul statului.

Casa Scînteii — Interior

Se trasează sarcina construirii de noi localuri pentru școli și cămine pentru elevi și studenți, precum și lărgirea construirii de noi cluburi, cămine culturale, biblioteci, cinematografe, teatre, baze sportive.

Sarcinile din cadrul gospodăriei comunale, referitoare la îmbunătățirea alimentării cu apă și a canalizării, la realizarea de racorduri în orașe și centre muncitorești la liniile de înaltă tensiune, la îmbunătățirea transporturilor în comun, adăugate sporirii continue a volumului construcțiilor urbane, pun pe primul plan problema elaborării pe o scară mult mai largă a planurilor generale de sistematizare a orașelor.

Punînd cu fermitate problema ridicării rapide a nivelului de trai al oamenilor muncii, plenara din august 1953 a pus în fața arhitecturii noastre sarcinile ample amintite mai sus. Acest lucru este firesc.

Insăși definiția clasică a arhitecturii, indicată în Marea Enciclopedie Sovietică, arată că arhitectura este arta de a construi pentru satisfacerea nevoilor materiale și culturale ale societății. Arhitectura și urbanismul au într-adevăr de soluționat probleme legate de nevoi materiale vitale, ca aceea de adăpost, loc de muncă luminos și bine condiționat, clădiri diverse necesare desfășurării multiplelor necesități ale vieții. Orașul însuși, prin toată structura lui, trebuie să rezolve just, confortabil, complet, toate nevoile locuitorului și ale colectivității orășenești. In plus, arhitectura și urba-

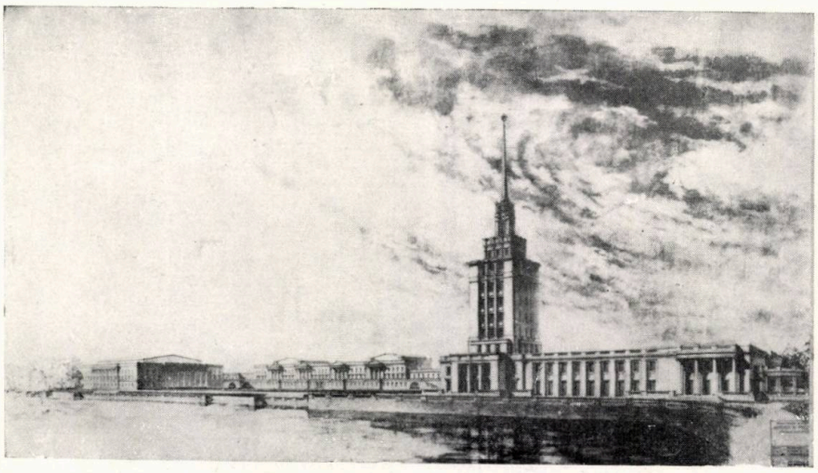

Buftea — Studiourile cinematografice — Proiect
Sarcina de proiectare: Institutul de proiectări cinematografice, Moscova
Proiect tehnic: arh. *S. Bortnovschi*, arh. *N. Cucu*

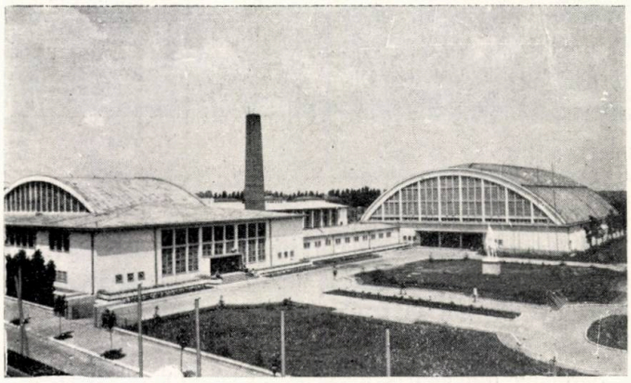

București — Complexul sportiv Floreasca (1952)
Autori: arhitecții *T. Evolceanu, W. Juster, S. Ungureanu*

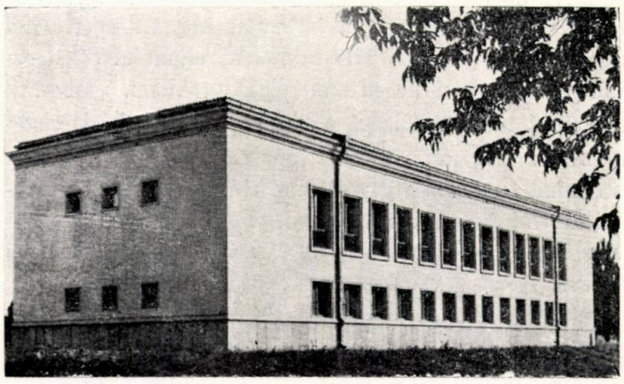

București — Studioul cinematografic
Autor arh. *Al. Iotzu*

Pavilion pentru o expoziție agricolă — (1951)
Autori: prof. arh. *P. Macovei*, prof. arh. *N. Bădescu*, arh. *V. Iorga*, arh. *L. Staadecker*

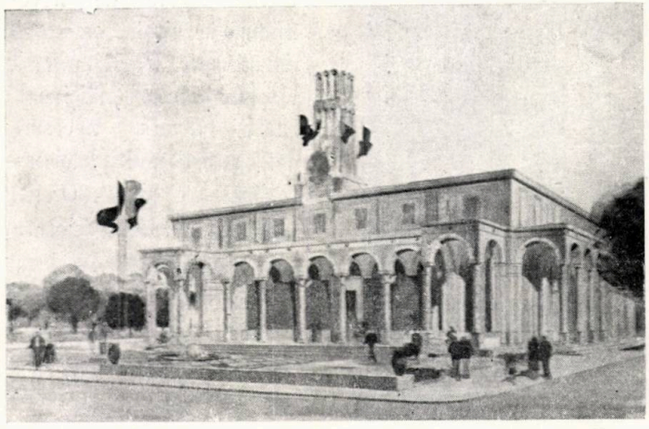

nismul trebuie să rezolve aceste nevoi materiale într-o formă artistică desăvîrșită, să creeze imagini după legile frumosului, să oglindească noua ideologie și să educe omul nou, satisfăcînd astfel și aspirațiile sale culturale.

Din complexitatea nevoilor materiale și culturale decurge amploarea și varietatea domeniului construit, care formează cadrul vieții umane, parte integrantă a peisajului, a imaginii patriei.

Arhitectura noastră a pornit la rezolvarea sarcinilor puse de plenară. Un efort îndelungat și susținut s-a desfășurat în legătură cu elaborarea noilor tipuri de locuințe, realizîndu-se progrese însemnate față de tipurile anterioare. In domeniul clădirilor social-culturale s-au ținut mai multe concursuri de arhitectură cu participări și rezultate din ce în ce mai bune, s-au elaborat o serie de normative, sînt în curs de elaborare diferite proiecte tip.

Problemele proiectării și tipizării au început să constituie o preocupare mai largă în ceea ce privește construcțiile necesare agriculturii.

Ca un proces în curs de creștere trebuie menționată coordonarea dintre diferitele unități ce au sarcini în domeniul arhitecturii, concentrînd eforturile tuturor asupra problemelor centrale.

Au început să fie înregistrate unele realizări pe linia îmbunătățirii mobilierului, a unora dintre produsele industriei de artă, obiecte avînd importanța lor pentru crearea unui cadru potrivit vieții zilnice.

București — Pavilion de expoziție
Autori: prof. arh. *G. Gusti*, prof. arh. *H. Stern*, conf. arh. *A. Damian*

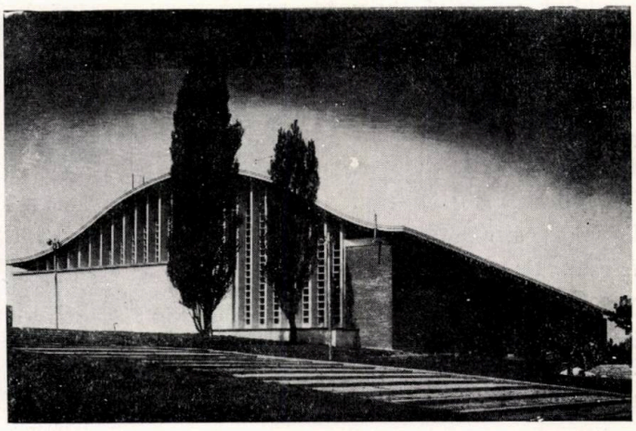

București — Teatrul de operă și balet (1953)
Autor prof. arh. *O. Doicescu*

București — Teatrul de operă și balet — Interior

București — Teatrul de operă și balet — Interior

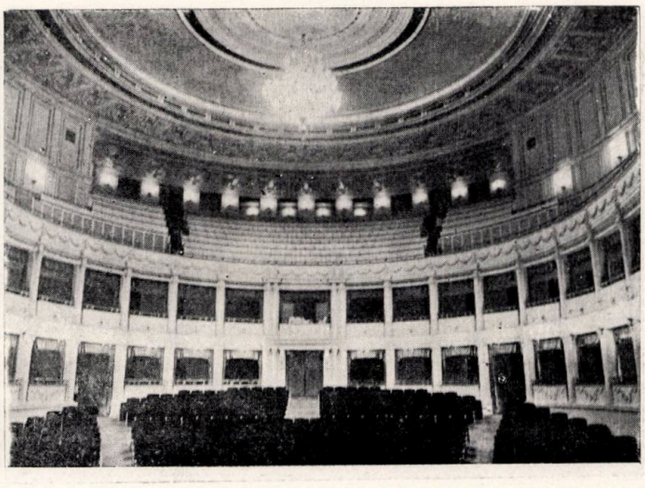

București — Spitalul de copii «Emilia Irsa»
Autor prof. arh. *Gr. Ionescu*

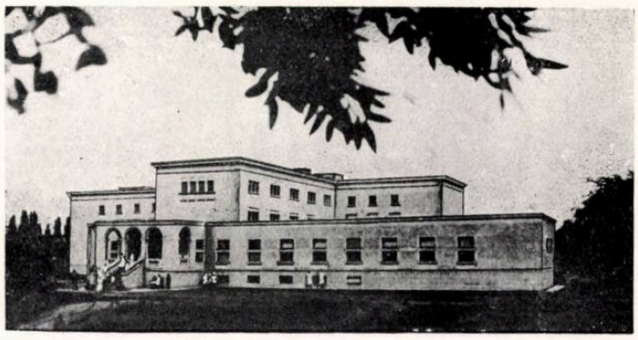

Craiova — «Casa copilului»
Autori, arhitecții *Gh. Popescu-Negreanu, M. Dima, Gh. Hussar, B. Gheorghiu*

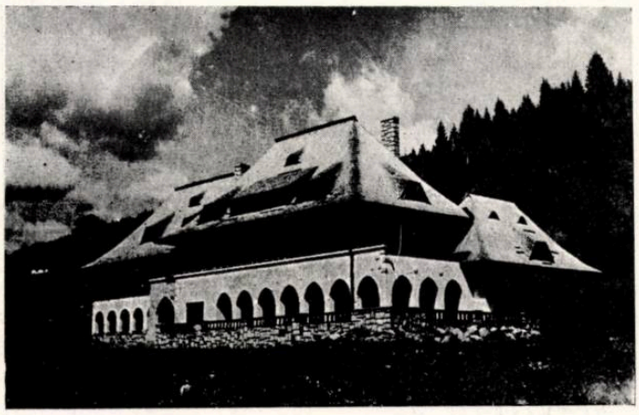

Putna, regiunea Suceava — Casă de odihnă

In domeniul protejării monumentelor istorice s-au luat primele măsuri, s-a organizat proiectarea restaurărilor, s-au deschis șantiere pentru protejare și restaurare.

★

Una din sarcinile importante ce stau astăzi în fața creației arhitectonice este problema ridicării cu perseverență a măiestriei profesionale. Această sarcină nu este legată numai de realizarea unor imagini arhitectonice calitativ superioare, ci de exprimarea unui bogat și generos conținut de idei; măiestria este chemată totodată să ajute la atingerea unor obiective atît de importante, cum sînt: reducerea prețului de cost, accelerarea ritmului de execuție și dare în folosință a construcțiilor.

Intr-adevăr, în societatea noastră, în care întreg domeniul construit are drept scop rezolvarea nevoilor unor mase uriașe și aceasta într-un timp cît mai scurt cu pu-

București — Cinematograful «Înfrățirea între popoare» (1953)
Autori, arhitecții *D. Bacalu, N. Porumbescu, Tr. Stănescu*

București — Școală elementară de 7 clase (1953)
Autor arh. *N. Petrașincu*

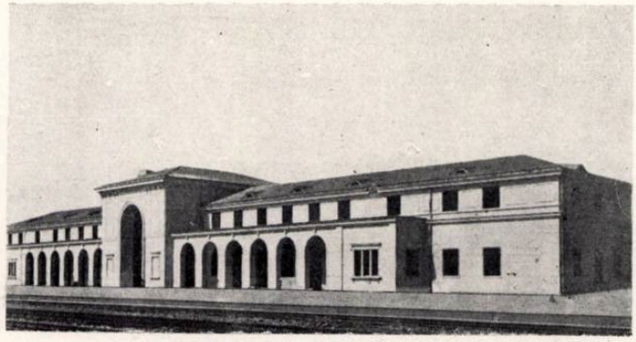

Regiunea București — Gară feroviară. (1954)
Autor arh. *C. Neagu*

tință, deoarece aceste mase, stăpîne pe soarta lor, construiesc pentru propriile lor necesități, arhitectura trebuie să țină seama, ca de un principiu de bază, de necesitatea economisirii a cît mai multor mijloace, pentru a acoperi cît mai multe nevoi. Spre deosebire de construcțiile ridicate de clasele dominante ale societăților anterioare, în care dominau unicatele, iar problemele de timp și cost erau secundare, caracterul de masă al construcțiilor socialismului, generat de amploarea programelor, implică o concepție arhitectonică specifică, în care măiestriei profesionale îi revine un rol deosebit de important.

Arhitectul trebuie să realizeze imaginile sale — expresie a bogatului conținut de idei al societății noastre — cît mai bogate și mai convingătoare, prin cît mai puține mijloace plastice, într-un timp de proiectare cît mai scurt și permițînd o cît mai rapidă și simplă execuție pe șantier. Problema exprimării conținutului de idei în forme

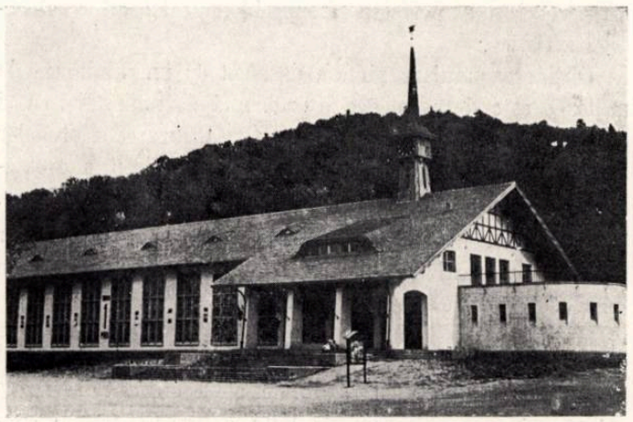

Orașul Stalin — «Orașul uceniciior» — Cantina (1948—1949)
Autori, arhitecții *N. Nedelescu, T. Elian, V. D. Marinescu, Fl. Teodorescu*

București — Teatrul de vară din parcul «N. Bălcescu» (1953)
Autor arh. *P. E. Miclescu*, colaborator arh. *V. D. Marinescu*

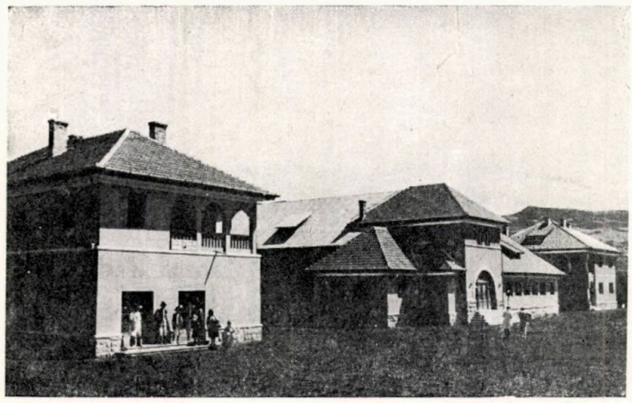

Reg. Baia Mare, com. Cuhea — Dispensar, Casă de naştere, Cămin cultural şi Staţionar pentru copii

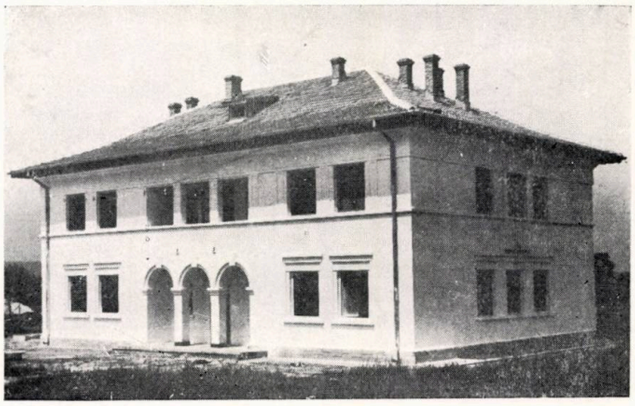

Moara Domnească — I.C.A.R. Cămin pentru muncitori
Autor arh. *I. Trişcu*

artistice cît mai perfecte este problema esenţială a măiestriei artistice.

Obţinerea unui maximum de efect cu un minimum de mijloace este de asemenea o problemă de măiestrie, ca şi compunerea cu secţii şi proiecte tip, utilizarea metodelor noi de construcţie şi rezolvarea în acelaşi timp a problemelor plastice, şi cer arhitectului o deosebită îndemînare.

In sfîrşit, măiestria autorului reduce timpul necesar studiului, permiţînd mai repede găsirea căilor ce duc la buna soluţionare a problemei.

★

Analizînd drumul parcurs de arhitectura noastră în cei 10 ani ce ne despart de data eliberării, putem constata transformări serioase şi succese însemnate pe calea elaborării unei arhitecturi noi.

Cu toate acestea sîntem abia la început.

Avem lipsuri în ceea ce priveşte sistematizarea şi proiectarea oraşelor, în privinţa însuşirii şi promovării metodelor avansate de construcţie, în privinţa preocupării conştiente şi perseverente de a proiecta economic, în privinţa disciplinei în proiectare. Pornită pe calea realismului socialist, arhitectura noastră are încă în faţă un drum lung pînă la cristalizarea unui stil demn de epoca construirii socialismului. Istoria ne arată că arhitectura este una din artele ce se precizează mai lent, odată cu maturizarea culturii din care face parte.

Sarcinile ce ne aşteaptă sînt deosebit de frumoase. Cu sprijinul partidului şi al guvernului, folosind larga experienţă a arhitecturii sovietice, vom găsi căile rezolvării lor, dezvoltînd şi perfecţionînd succesele şi experienţa acumulate în perioada ce ne desparte de cotitura pe care ziua de 23 August 1944 a constituit-o şi pentru arhitectura noastră.

Avem toate condiţiile pentru a contribui cu cinste la sarcina patriotică de a satisface nevoile materiale şi culturale ale poporului nostru.

Bucureşti — Clubul Dinamo (1951—1952)
Autori: prof. arh. *H. Stern*, arh. *I. Medilanschi, C. Lăzărescu, S. Sebastian, S. Daniel*

Laureaţii Premiului de Stat în domeniul arhitecturii pe anul 1952

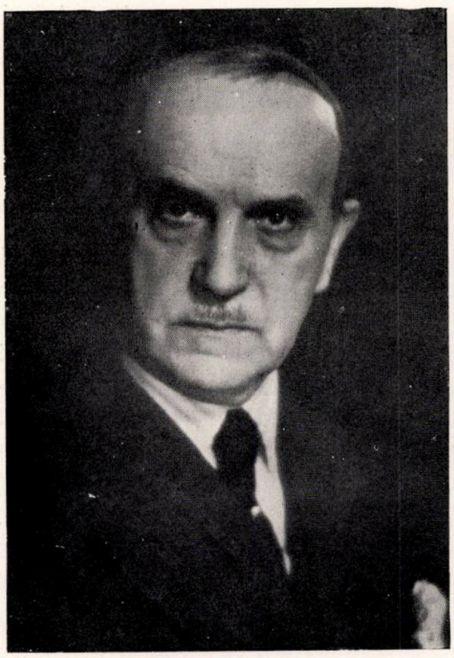

CLASA II-A

Profesor arhitect *PETRE ANTONESCU*
pentru lucrările realizate în anul 1952 la clădirea Ministerului Construcţiilor şi al Industriei Materialelor de Construcţii

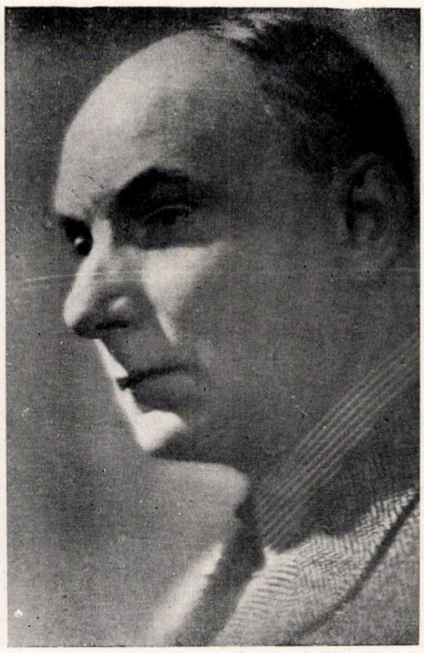

CLASA II-A

Profesor arhitect *DUILIU MARCU*
pentru realizarea interioarelor palatului Consiliului de Miniştri

CLASA III-A

Profesor arhitect *RICHARD BORDENACHE*
pentru proiectarea centrului de odihnă Snagov

Plenara a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R.

In zilele de 2, 3 şi 4 iulie 1954 s-au desfăşurat lucrările plenarei a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R. care a dezbătut problemele proiectării şi execuţiei clădirilor de locuit cu puţine caturi. Insuşi faptul că plenara a fost convocată pentru examinarea acestor probleme este o mărturie a importanţei pe care o are astăzi în ţara noastră construcţia de locuinţe. Regimul democrat popular, urmărind satisfacerea pe o scară din ce în ce mai largă a nevoilor crescînde ale oamenilor muncii, a creat condiţiile unei dezvoltări rapide şi ample a construcţiei în masă a locuinţelor. Plenara a reflectat creşterea exigenţei ce se impune în momentul de faţă arhitecturii, sarcinile complexe şi de mare răspundere cărora arhitecţii sînt chemaţi să le facă faţă. Lucrările sale au fost consacrate mobilizării tuturor forţelor pentru îndeplinirea la un nivel înalt a acestor sarcini.

Interesul pe care masa arhitecţilor îl are pentru problema locuinţelor s-a manifestat încă din timpul pregătirilor plenarei. Discuţiile ce au fost purtate în şedinţele special convocate de către cercurile Uniunii Arhitecţilor au atins problemele cele mai acute legate de proiectarea clădirilor de locuit: tipizarea, indicii tehnico-economici, dimensionarea încăperilor în cadrul apartamentului, compoziţia şi dotarea cvartalelor, materiale şi procedee de construcţie, plastica arhitecturală.

Frămîntarea largă a acestor probleme precum şi participarea unor arhitecţi la excursiile de documentare organizate de Uniune în Valea Jiului şi la Oraşul Stalin, au constituit o bază pentru analizarea multilaterală a proiectării şi execuţiei clădirilor de locuit.

Expoziţia organizată cu ocazia plenarei la Casa Arhitectului a prilejuit o trecere în revistă a progresului realizat în ţara noastră, în condiţiile regimului democrat popular, în construirea clădirilor de locuit. Materialul bogat expus, deşi n-a oglindit activitatea creatoare în acest domeniu a tuturor institutelor de proiectare, dovedeşte în mod limpede că în ultimii ani arhitectura noastră a făcut un salt însemnat. De la locuinţele formaliste şi lipsite de preocuparea rezolvării ştiinţifice a problemelor de economie, pînă la proiectarea şi construcţia de astăzi a unor importante ansambluri în care, atît problemele tehnico-economice, cît şi cele ale compoziţiei plastice sînt temeinic studiate, s-a realizat incontestabil un important pas înainte. Analizarea acestui hotărît progres este în măsură să întărească în rîndurile arhitecţilor convingerea în propriile lor forţe creatoare, în justeţea liniei pe care partidul îndrumează dezvoltarea arhitecturii în ţara noastră.

In lumina succeselor dobîndite pînă în prezent şi a sarcinilor complexe ce stau în faţa proiectanţilor, plenara a luat în discuţie problemele cele mai importante şi mai urgente ale proiectării şi execuţiei clădirilor de locuit.

Lucrările plenarei au fost deschise de tov. prof. arh. Duiliu Marcu, preşedintele Uniunii Arhitecţilor din R.P.R., Laureat al Premiului de Stat, care a subliniat importanţa deosebită a problemelor puse în discuţia plenarei.

«Noi acordăm o mare importanţă acestei plenare, deoarece tema ei este deosebit de importantă», a spus d-sa.

«In politica partidului şi a statului nostru, construirea de clădiri de locuit capătă o importanţă din ce în ce mai mare. Sarcini mari, de onoare stau în faţa arhitecţilor noştri. Pentru a contribui la realizarea programului de construire a socialismului, arhitecţii trebuie să facă eforturi pentru a proiecta locuinţe din ce în ce mai bune, mai frumoase, mai confortabile, mai economice. Numai înţelegînd acest rol de cinste, arhitecţii vor putea să răspundă sarcinilor importante care li se pun în faţă.»

Referatul de bază al plenarei, prezentat de prof. arh. Gustav Gusti, făcînd o analiză a principalelor etape parcurse de proiectare în ultimii ani în ţara noastră, a scos la iveală multiplele laturi ale problemei locuinţelor şi a subliniat importanţa deosebită a proiectării complexe şi a îmbogăţirii în viitor a seriilor de secţiuni tip. El a pus accentul pe folosirea în practică a bogatei experienţe sovietice în acest sector de creaţie.

Coreferatul prezentat de conf. arh. Mircea Alifanti s-a preocupat de problemele tehnico-constructive şi de cost pe care le ridică actualmente proiectarea de locuinţe. Semnalînd unele lipsuri ce se manifestă în proiectare şi execuţie datorită subaprecierii de către arhitecţi a problemelor de ordin tehnic, referatul a insistat asupra necesităţii de a se duce o luptă energică împotriva rutinei şi automulţumirii, pentru o sistematică informare profesională şi pentru ridicarea continuă a simţului de răspundere al arhitecţilor şi inginerilor.

Al doilea coreferat, prezentat de conf. arh. Gheorghe Petraşcu, a expus cîteva probleme de compoziţie şi plastică în legătură cu proiectarea clădirilor de locuit cu puţine etaje. El a insistat asupra folosirii în mod creator a tradiţiilor artistice ale arhitecturii noastre populare.

Referatele prezentate au sintetizat o serie de probleme de bază ale proiectării clădirilor de locuit, probleme care au fost reluate şi îmbogăţite în cursul discuţiilor.

O importanţă deosebită s-a acordat în dezbateri problemei secţiunilor tip. Larga introducere a proiectării tip este una dintre cele mai importante premise pentru îndeplinirea cu succes a Hotărîrii plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953, de a se construi pînă la sfîrşitul cincinalului locuinţe pentru 50 000 familii. De aceea în discuţii s-a acordat un loc de seamă trecerii în revistă a calităţilor şi deficienţelor proiectelor în vigoare şi propunerilor în vederea studiilor viitoare pentru noi secţiuni tip. Toţi cei care au luat cuvîntul au subliniat progresul realizat de secţiunile tip elaborate în anul 1954 faţă de cele anterioare, atît ca economie de materiale, cît şi în ceea ce priveşte confortul.

Adoptarea secţiunii cu 3 apartamente la scară, asigurînd ventilaţia transversală a apartamentelor şi circulaţii reduse, realizarea nodurilor sanitare grupate în interiorul construcţiilor şi ventilate prin coşuri, îmbunătăţirea aspectului interior al încăperilor, adoptarea sistemului constructiv pe ziduri purtătoare transversale care realizează importante economii de materiale, în primul rînd de oţel-beton, folosirea elementelor de construcţie prefabricate, sînt numai cîteva aspecte care oglindesc succesele proiectării de secţiuni tip. S-au subliniat de către vorbitori, însă, şi serioase lipsuri în conducerea şi organizarea proiectării, cît şi deficienţe importante ale muncii proiectanţilor.

Astfel, a reieşit din discuţii că Comitetul de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii nu s-a preocupat îndeajuns de îndrumarea studiului în problema locuinţelor, nu a acordat suficientă atenţie rezolvării plastice a clădirilor de locuit ce se proiectează şi nu a urmărit în egală măsură activitatea tuturor institutelor de proiectare ce se ocupă de aceste probleme.

A fost remarcată, în special, activitatea nesatisfăcătoare a Direcţiei generale a clădirilor de locuit din C.S.A.C., care a căutat să impună proiectanţilor soluţii, în loc să considere că sarcina sa este de a asigura o îndrumare ştiinţifică, principială, care să nu limiteze aportul personal al arhitectului proiectant în procesul de creaţie. Aceeaşi poziţie neprincipială a reieşit şi din atitudinea plină de îngîmfare pe care arhitectul E. Gyorgy, directorul general al clădirilor de locuit din C.S.A.C., a adoptat-o faţă de proiectanţi atunci cînd a luat cuvîntul în cadrul plenarei.

A reieşit din discuţii lipsa organelor de planificare care nu au prevăzut timp suficient pentru proiectare; multe dintre deficienţele ivite ar fi putut fi evitate dacă ar fi existat o decalare suficientă între termenele proiectării şi ale începerii execuţiei. De asemenea multiplele avizări necesare durează nejustificat de mult şi uneori avizele date sînt confuze sau chiar neştiinţifice.

Mulţi vorbitori au criticat în plenară faptul că direcţiile institutelor de proiectare nu au antrenat în proiectarea locuinţelor, în mai mare măsură, pe arhitecţii cu o bogată experienţă, care ar fi putut aduce un important aport în rezolvarea acestei probleme. Trebuie remarcat însă, că se manifestă adesea o desconsiderare a proiectării locuinţelor şi din partea multor arhitecţi care consideră în mod nejust că elaborarea proiectelor tip nu le-ar da suficiente posibilităţi pentru manifestarea «talentului» şi a «personalităţii».

Prin cuvîntul multor vorbitori, plenara a arătat că o lipsă a proiectării, care trebuie neapărat lichidată, constă în faptul că seriile existente de proiecte tip sînt prea reduse şi nu oferă suficiente posibilităţi de asamblare în vederea unor compoziţii mai variate, mai expresive.

A fost subliniată, de asemenea, insuficienta preocupare a proiectanţilor pentru însuşirea şi dezvoltarea cunoştinţelor tehnice, care trebuie să stea la baza iniţiativelor şi a interesului permanent pentru progresul industrializării în domeniul construcţiilor, pentru lărgirea continuă a sortimentului de materiale.

Deficienţe importante în procesul de execuţie se datoresc faptului că unele proiecte pleacă pe şantier incomplete, chiar cu greşeli, împiedicînd buna desfăşurare şi ritmul construcţiilor; altele prevăd soluţii plastice a căror realizare cere o risipă de materiale şi efort care nu ţine seamă de posibilităţile noastre concrete.

In cadrul discuţiilor a fost criticată şi insuficienta preocupare pentru studiul arhitecturii de interior şi al mobilierului; de asemenea, rezolvarea problemelor plastice nu a stat în centrul atenţiei proiectanţilor de locuinţe şi a forurilor de îndrumare. Chiar în cadrul plenarei, o lipsă a discuţiilor a constat în faptul că mulţi vorbitori au alunecat pe o pantă tehnicistă, subapreciind problemele de ordin plastic.

O mare parte a lipsurilor constatate în proiectare ar fi putut fi din timp evitate dacă ar fi fost mai temeinic studiată bogata experienţă a arhitecturii sovietice. Mulţi proiectanţi îşi rezumă însă documentarea la cercetarea superficială a revistelor, căutînd soluţii pe care să le aplice mecanic, fără a aprofunda într-o măsură suficientă principiile de rezolvare a diferitelor probleme în practica arhitecturii sovietice; în acest domeniu, Uniunea Arhitecţilor are datoria să sprijine mai substanţial decît pînă acum munca arhitecţilor.

Vorbitorii la plenară au arătat că există deficienţe serioase în munca organelor care poartă răspunderea execuţiei clădirilor de locuit. Este nesatisfăcătoare calitatea unor materiale de construcţie şi finisaj, există încă sortimente prea reduse de materiale, materialele şi procedeele noi experimentate nu s-au introdus încă pe scară largă în execuţie; finisajul în special este mult rămas în urmă. C.S.A.C. şi M.C.I.M.C. n-au reuşit încă suficient ca, unindu-şi eforturile, să îndrumeze operativ şi eficace studiile şi cercetările în domeniul construcţiilor. Academia R.P.R., deşi avea sarcina să înfiinţeze în cadrul său un institut ştiinţific de arhitectură, a lăsat pînă în prezent neîndeplinită această sarcină.

Concluziile biroului Uniunii Arhitecţilor, prezentate la încheierea discuţiilor de prof. arh. Pompiliu Macovei, vicepreşedintele Uniunii, au sintetizat propunerile de o deosebită importanţă ce au rezultat din desfăşurarea plenarei. In concluzii s-a arătat că trebuie înfiinţat fără întîrziere Institutul de arhitectură al Academiei R.P.R. care să aibă ca una dintre sarcinile sale principale cercetările ştiinţifice legate de construcţia de locuinţe.

Profilarea şi specializarea unor institute de proiectare în problema locuinţelor şi mărirea capacităţii creatoare a colectivelor de proiectare din acest domeniu este una din

măsurile indicate de plenară organelor de resort. Proiectarea tip trebuie mult lărgită; este timpul să se treacă la întocmirea de proiecte tip pentru clădiri întregi pe baza secțiunilor tip și la întocmirea de cataloage de detalii tip, de prefabricate, de materiale de construcție și de detalii de arhitectură.

Preocuparea pentru arhitectura de interior și pentru mobilier, antrenarea specialiștilor în domeniul industriei de artă, organizarea de concursuri și discuții de creație în acest sector constituie probleme ce trebuie să stea cu mult mai mult decît pînă acum în atenția arhitecților și a organelor de stat și obștești.

Sarcini importante au rezultat din plenară, pentru activitatea de viitor a Uniunii Arhitecților. A apărut necesar, dată fiind importanța probelmei locuințelor, să se înființeze o secție de creație specială pentru problemele legate de construcția clădirilor și a ansamblurilor de locuit. A apărut necesitatea ca Uniunea să se preocupe mai mult de ridicarea nivelului politic și ideologic al arhitecților. Nivelul critic și autocritic scăzut al multor vorbitori în cadrul plenarei, lipsa de curaj în dezvăluirea deschisă a lipsurilor unor proiectanți sau arhitecți cu sarcini de răspundere pot fi remediate prin organizarea de către Uniune a unor discuții asupra diferitelor probleme concrete ridicate de activitatea de creație, discuții care să obișnuiască pe arhitecți cu dezvăluirea curajoasă a rămînerilor în urmă. Trebuie remarcat, însă, că spiritul critic și în special autocritic nu a fost stimulat nici de unii arhitecți cu sarcini de răspundere în C.S.A.C. și Uniunea Arhitecților, care ar fi putut, prin exemplul personal, să dea un ajutor în această privință celorlalți participanți la plenară.

Dezbaterile și concluziile plenarei a II-a a Uniunii Arhitecților sînt de o deosebită importanță și constituie premise sigure pentru o ridicare rapidă a nivelului proiectării în domeniul clădirilor de locuit. O activitate creatoare de mari proporții îi așteaptă pe arhitecții din țara noastră în vederea ducerii la bun sfîrșit a sarcinilor legate de ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii pe linia trasată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953.

Lucrările plenarei Uniunii Arhitecților au dovedit că majoritatea covîrșitoare a arhitecților manifestă un profund interes pentru rezolvarea cu succes a acestor măreţe sarcini și că arhitecții sînt dornici să lichideze din munca lor creatoare lipsurile existente încă, pentru a ridica arhitectura din țara noastră la un nivel mereu mai înalt.

Orașul Stalin — Cartierul de locuințe « Steagul Roșu »
Autori: arhitecții *N. Nedelescu, T. Elian, V. D. Marinescu, Fl. Teodorescu*

Locuinţa în clădiri cu puţine caturi

Referat prezentat la Plenara a II-a a Uniunii Arhitecţilor de prof. arh. G. Gusti

Ţara noastră păşeşte cu hotărîre pe calea construirii socialismului, alături de celelalte ţări de democraţie populară, avînd în faţă exemplul, sprijinul şi uriaşa experienţă a Uniunii Sovietice.

In centrul atenţiei şi grijii partidului şi guvernului stă ridicarea neîncetată a bunăstării materiale şi culturale a poporului nostru. Prin sarcinile trasate de plenara C.C. al P.M.R. din august 1953 s-au stabilit o serie de măsuri menite să contribuie la îmbunătăţirea traiului oamenilor muncii şi totodată la construirea unui număr din ce în ce mai mare de locuinţe.

Intr-adevăr, dacă în primii ani ai regimului nostru, în condiţiile refacerii economiei naţionale după război, eforturile în construcţie au fost îndreptate, în primul rînd, spre crearea unei baze industriale şi tehnice necesare transformării socialiste a ţării, astăzi se pune în faţa noastră, din ce în ce mai ascuţit, sarcina desfăşurării în paralel şi a unei largi campanii de construcţii de locuinţe, pentru a putea satisface nevoile atît de mari în acest sector. In această luptă paşnică şi constructivă, proiectarea clădirilor de locuit deţine un rol important.

In privinţa proiectării locuinţelor s-a produs o schimbare radicală în urma actului revoluţionar al naţionalizării principalelor mijloace de producţie şi în urma trecerii la o economie planificată.

In anul 1949 a fost organizat sectorul socialist al proiectării, precum şi primele forme de îndrumare ale acestuia, trecîndu-se totodată la cercetarea experienţei sovietice în acest domeniu. Odată cu creşterea nivelului profesional al proiectanţilor, pe şantierele noastre se introduc cu tot mai mult succes metode înaintate de muncă sovietice, prefabricarea principalelor elemente constructive şi mecanizarea unor procese de execuţie. Rezultatul acestei activităţi s-a materializat prin darea în folosinţa oamenilor muncii, a multe mii de apartamente, în Valea Jiului, la Reşiţa, Hunedoara şi în alte centre industriale ale ţării. Acestea constituie primele realizări ale regimului democrat popular, în privinţa îmbunătăţirii condiţiilor de locuire ale celor ce muncesc, şi începutul unei întinse acţiuni de lichidare, pe acest plan, a grelei moşteniri ce ne-a fost lăsată de regimul burghezo-moşieresc.

Intr-adevăr, această moştenire nici nu putea fi altfel, problema locuinţelor fiind şi rămînînd o problemă de nerezolvat în societatea capitalistă.

Incă cu mulţi ani în urmă, Friedrich Engels demonstra că statul burghez nu poate şi nici nu vrea să lichideze lipsa de locuinţe, lipsă caracteristică societăţii burgheze.

«*Criza de locuinţe în societatea capitalistă* — scria F. Engels — *este produsul necesar al orînduirii burgheze, în care muncitorii sînt aglomeraţi masiv în marile oraşe, mai repede decît se construiesc case pentru ei, în condiţiile existente, şi deci se găsesc chiriaşi şi pentru cea mai mizerabilă cocină.*»

Situaţia de astăzi din ţările capitaliste nu este cu nimic mai bună decît cea descrisă acum o sută de ani. Astfel, după calculele economiştilor americani, peste o treime din populaţia S.U.A. trăieşte în cocioabe mizerabile, iar milioane de şomeri se adăpostesc în camioane vechi, în magazii, în coteţe, sau în aziluri de noapte.

Rezolvarea problemei locuinţelor nu poate fi înfăptuită decît prin transformarea radicală a orînduirii sociale care i-a dat naştere, decît în condiţiile construirii socialismului şi a comunismului.

Experienţa şi realizările de pînă acum ale Uniunii Sovietice în sectorul construcţiei de locuinţe au dovedit că, pentru prima oară în istorie, locuinţa s-a transformat dintr-un mijloc de exploatare suplimentară a muncitorilor, într-un mijloc important de îmbunătăţire a condiţiilor de trai şi de satisfacere a nevoilor lor materiale şi culturale, mereu crescînde. Este suficient să arătăm că pînă la începututul celui de al doilea război mondial, regimul sovietic a construit o suprafaţă locativă care întrece de peste două ori întregul fond locativ existent înainte de Revoluţie; numai pentru actualul cincinal s-a prevăzut a se construi un total de 105 000 000 m² suprafaţă de clădiri de locuit.

Uriaşele realizări ale oamenilor sovietici, caracteristice orînduirii socialismului victorios, însufleţesc toate ţările de democraţie populară, printre care şi ţara noastră, în desfăşurarea unei acţiuni susţinute în acest sector. Plenara lărgită a C.C. al P.M.R., din 19—20 august 1953, subliniind realizările şi succesele poporului nostru, a analizat şi a scos la iveală totodată lipsurile şi rămînerea în urmă într-o serie de sectoare, precum şi necesitatea îndreptării cursului politicii economice în vederea creşterii nivelului de trai, prin dezvoltarea producţiei bunurilor de larg consum furnizate de industria uşoară şi alimentară.

Printre sectoarele rămase în urmă se înscrie şi sectorul locuinţelor, al căror ritm de execuţie şi a căror calitate

București — Cartierul Ferentari (1947—1954)
Autori, arhitecții *M. Hornstein, Gh. Popov, Th. Constantinescu*

București — Cartierul Steaua Roșie. Blocuri de locuințe (1948 — 1950)
Autori, arhitecții *C. Neagu, A. Gabrielescu*

Regiunea Cluj — Bloc de locuințe (1948—1950)
Autori, arhitecții *F. Simionescu, T. Elian, D. Marinescu*

sînt cu totul nesatisfăcătoare față de necesitățile crescînde ale oamenilor muncii. Cu toate că am realizat importante succese în proiectarea și execuția locuințelor, mai persistă încă lipsuri și greutăți mari, ce ne împiedică să putem îndeplini în bune condiții sarcinile deosebite ce ne revin.

Scopul plenarei a II-a a Uniunii Arhitecților este acela de a analiza și a scoate la iveală cauzele acestor rămîneri în urmă, de a contribui la lichidarea acestor cauze, de a propune obiective ce trebuie atinse și noi sarcini în vederea soluționării unor probleme importante de stat, ce așteaptă o grabnică și judicioasă dezlegare. Roadele discuțiilor ce vor urma și concluziile ce le vom trage ne vor ajuta să fim mai bine pregătiți în cuprinderea și îndeplinirea acestor sarcini, pentru a putea realiza un salt în munca noastră de creație, un salt pe care oamenii muncii din țara noastră sînt în drept să-l ceară arhitecților, ce răspund în mare măsură de buna rezolvare a acestor probleme.

EVOLUȚIA CONSTRUCȚIEI LOCUINȚELOR IN ȚARA NOASTRĂ

Pentru a putea analiza situația actuală în sectorul construcției de locuințe este necesar să trecem în revistă principalele etape parcurse în ultimele două decenii.

Pînă la eliberarea patriei noastre, construcția de locuințe oglindea caracterul de clasă al societății și trăsăturile caracteristice ale capitalismului contemporan.

Pe de o parte, se clădeau unele locuințe, puțin numeroase, destinate claselor exploatatoare, locuințe somptuoase în vile și în blocuri. Caracterul de clasă al acestora se oglindea, atît în înfățișarea cosmopolită sau național șovină a fațadelor, cît și în luxul strigător al interioarelor și materialelor, în contrast puternic cu mizeria în care locuiau oamenii muncii.

O altă categorie, mai numeroasă, de locuințe construite în această perioadă o formează apartamentele construite în blocuri denumite «de raport» sau în mod just «de speculă». Ele formau, într-adevăr, un instrument suplimentar al capitaliștilor pentru obținerea profitului maxim prin speculă și ca atare nu au putut contribui de loc la îmbunătățirea nivelului de locuit al maselor muncitoare. Proiectanții acestei categorii de locuințe, lipsiți de orientare politică, s-au supus bunului plac al proprietarului, neglijînd adeseori respectarea unor elementare condiții de confort și igienă. Sînt bine cunoscute locuințele cu încăperi subdimensionate, cu holuri întunecoase, cu camere de locuit destinate personalului de serviciu reduse la boxe de 4—5 m², cu așa-numitele curți de lumină, de fapt puțuri de întuneric și murdărie, cu volume bizare reieșite din specularea deșănțată a terenurilor, lipsite de orice respect pentru înfățișarea și unitatea arhitecturală a orașului. Monotonia, urîțenia sau aroganța unora din aceste blocuri se împletesc adeseori cu totala desconsiderare a vieții locatarilor, desconsiderare manifestată prin subdimensionări constructive și sustrageri de materiale ce au dus chiar la dezastre ca cel al prăbușirii blocului Carlton din București.

A treia categorie de locuințe din această perioadă, de asemenea cu un volum redus, cuprinde așa-numitele «locuințe ieftine». Inițiate în același scop al profitului statului burghezo-moșieresc sau al antreprenorului, construirea acestor locuințe a reprezentat totodată și o acțiune dema-

gogică pentru a crea oamenilor muncii iluzia că își vor putea achiziționa o astfel de locuință. In realitate, în condițiile regimului capitalist, exploatarea nemiloasă a maselor muncitorești nu le-a permis cîtuși de puțin să ajungă în posesia unor astfel de locuințe.

In sfîrșit, o ultimă categorie de locuințe au fost destinate într-adevăr celor ce muncesc. Astfel, în Valea Jiului, la Hunedoara și în alte centre industriale, patronatul a construit «locuințe», și acestea reduse ca număr, mohorîte ca aspect, lipsite de instalații de apă și canal, pe terenuri umede și în zone nesănătoase. Unele dintre ele au provenit chiar din barăci provizorii ce au fost păstrate ca definitive. Este de la sine înțeles că aceste locuințe, necorespunzătoare din toate punctele de vedere, nu au putut satisface nevoile de locuire ale muncitorilor.

De cele mai multe ori însă, cartierele muncitorești creșteau singure, necontrolate, luînd naștere prin îngrămădirea de locuințe insalubre în imediata vecinătate a fabricilor, în condiții de așezare și de igienă inadmisibile. Statul capitalist a tolerat și chiar a favorizat această situație, avînd interesul de a avea brațe ieftine de lucru în preajma locurilor de muncă.

După eliberarea țării noastre de către glorioasa armată sovietică și după instaurarea regimului democrat popular, locuința se transformă dintr-un mijloc de asigurare a profitului claselor exploatatoare, dintr-un obiect de speculă, într-un mijloc principal pentru îmbunătățirea condițiilor de trai material și cultural al muncitorilor.

Astfel, chiar în etapa premergătoare anului 1949, sectorul de stat a construit numeroase locuințe în cîteva regiuni industriale importante și în Capitală; amintim locuințele construite în cartierul Ferentari (arhitecții Gh. Popov, M. Hornstein, Christodulo) și Cartierul Steaua C.F.R.-București (arhitect Cristina Neagu); începuturile noului oraș muncitoresc Hunedoara (arhitecții G. Gusti, D. Hardt, A. Moisescu, Vl. Perceac); cartierul fabricii Steagul Roșu din Orașul Stalin (arhitecții N. Nedelescu, Fl. Teodorescu, T. Elian, D. Marinescu), precum și alte cartiere din București, Reșița, Calan, Medgidia, Poarta Albă, Năvodari, Cernavoda etc.

Aceste construcții, prin programul și destinația lor, oglindesc în mod vădit preocuparea partidului nostru, a noului regim, pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit ale oamenilor muncii, și — sub acest aspect — le putem considera ca realizări pozitive. Analizate sub aspectul creației de arhitectură, ele reflectă lupta între conținutul ideologic nou, socialist, și formele vechi în care se încerca a se exprima acest conținut. Urme puternice de formalism dovedesc încă influența teoriilor burgheze și necunoașterea documentației sovietice. Astfel, de exemplu, în ceea ce privește apartamentele din cartierul Ferentari, proiectanții nu și-au pus ca obiectiv respectarea unei stricte economii, iar structura de plan reflectă influența practicii blocurilor «de raport». Fațadele sînt neexpresive, iar gruparea funcționalistă a clădirilor nu realizează un ansamblu închegat și unitar. Clădirile cartierului Steagul Roșu din Orașul Stalin, cu calități reale și avînd îndeosebi un plan mai restrîns și mai adecvat nevoilor locatarilor, prezintă, prin amplasamentul ales, o izolare față de compoziția generală a orașului; gruparea lor, reieșită din aplicarea rigidă a

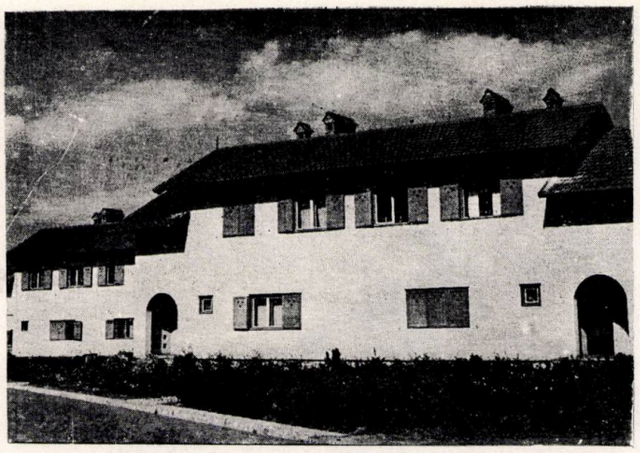

Hunedoara — Locuințe în orașul nou (1948)
Autori, arhitecții *G. Gusti, C. Gusti, D. Hardt*

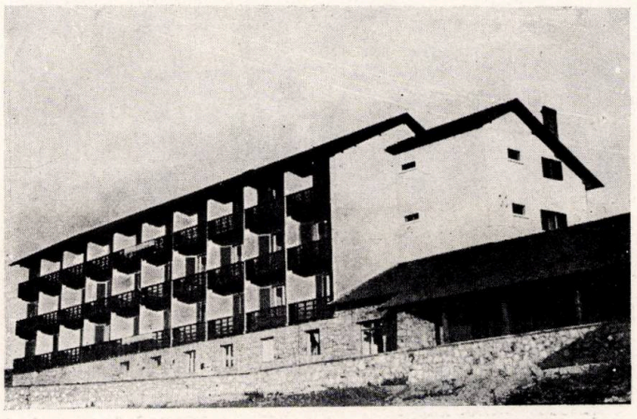

Hunedoara — Bloc de locuințe pentru nefamiliști
Autor prof. arh. *G. Gusti*

Regiunea Stalin — Locuințe muncitorești

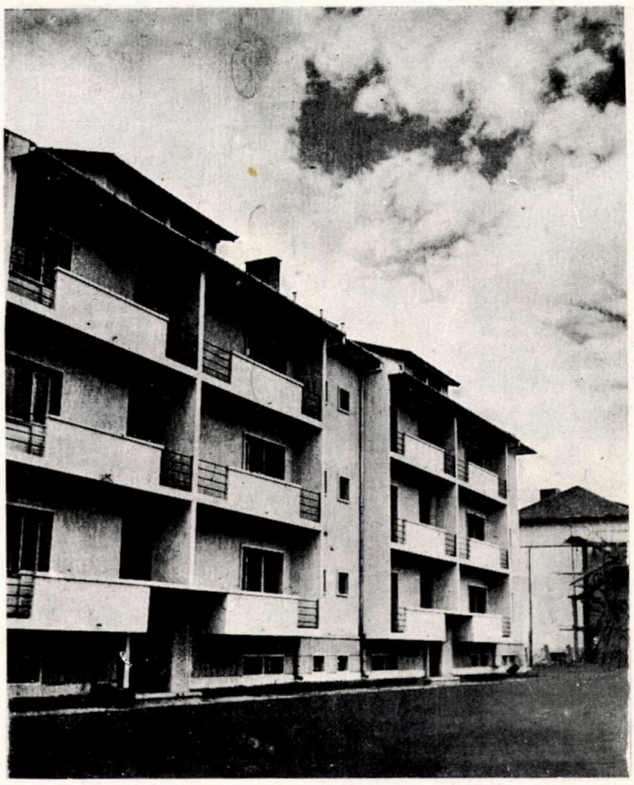

Reşiţa — Blocuri de locuinţe

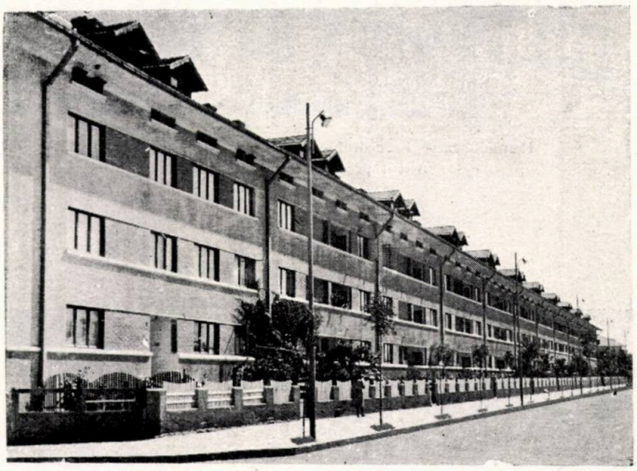

Bucureşti — Raionul 23 August. Blocuri de locuinţe

unui singur tip de clădire, aşezat în mod funcţional, după o unică orientare şi oblic faţă de alinierea străzii, împiedică de asemenea unitatea şi expresivitatea compoziţiei de ansamblu; totodată, această aşezare a blocurilor a determinat lucrări tehnico-edilitare cu totul neeconomice. La Oţelul Roşu şi Hunedoara, clădirile executate numai cu 1 sau 2 caturi, aşezate de asemenea după criterii funcţionaliste, oglindesc lipsa orientării politice şi ideologice, precum şi neînţelegerea de către arhitecţii proiectanţi a trăsăturilor tipice unei aşezări socialiste. Această apreciere este valabilă în ceea ce priveşte primele grupări de locuinţe cu 1—2 caturi din oraşele Medgidia, Cernavoda, Poarta Albă şi Năvodari, cu clădiri neadaptate la teren, aşezate după criterii funcţionaliste sau realizînd incinte supradimensionate, neorganizate şi neeconomice.

Primele succese în lupta împotriva acestor lipsuri le-am putut înregistra după înfiinţarea celor dintîi institute de proiectare, în anul 1949; în acest an, elaborarea planurilor de locuinţe a luat un avînt susţinut, determinat de avîntul general de construire planificată a bazelor socialismului în ţara noastră. In anul 1950, pentru a putea satisface cerinţele crescînde, Institutul de proiectare a construcţiilor (I.P.C.) a trecut la organizarea primelor măsuri de coordonare a procesului proiectării de locuinţe. Intr-un termen relativ scurt s-au elaborat o serie de proiecte de blocuri, cu variante de faţadă pentru diferite regiuni ale ţării, întocmite de un colectiv condus de arh. Gh. Trifu. Ca soluţii tehnice au fost folosite planşee de lemn cu porţiuni de beton armat monolit, lipsind însă o preocupare susţinută pentru realizarea de economii, prin proiectare.

In anul 1951 s-a alcătuit în I.P.C. primul atelier pentru proiectarea de locuinţe şi s-a trecut la studierea documentaţiei sovietice; s-au elaborat astfel proiecte de locuinţe ce deschideau posibilitatea unei prefabricări a planşeelor (la I.P.C., în atelierul condus de către arh. G. Gusti şi M. Hornstein, iar apoi la Sovromproiectare, de către arh. M. Enescu).

Aceste proiecte, ce reprezintă epoca de pionierat în problema proiectării locuinţelor, aveau o serie de lipsuri ce au persistat mult timp, unele nefiind rezolvate nici pînă astăzi. In acea perioadă, proiectanţii au încercat reducerea costului construcţiei, prin reducerea confortului, proiectînd locuinţe strîmte, sărace ca expresie, de felul aşa-numitelor locuinţe muncitoreşti «minimale».

Astfel, locuinţele executate după acele proiecte prezintă dimensiuni insuficiente, vestibulurile au o lăţime de 1,25 m la roşu, înălţimea încăperilor de locuit este de 2,65 m, palierele scărilor sînt strîmte, loggiile sînt aşezate în mod nepotrivit în faţa băii şi bucătăriei şi sînt mult prea mici pentru a putea fi folosite, uşile de intrare în apartamente şi camere au dimensiunile 0,875 × 2,00 m

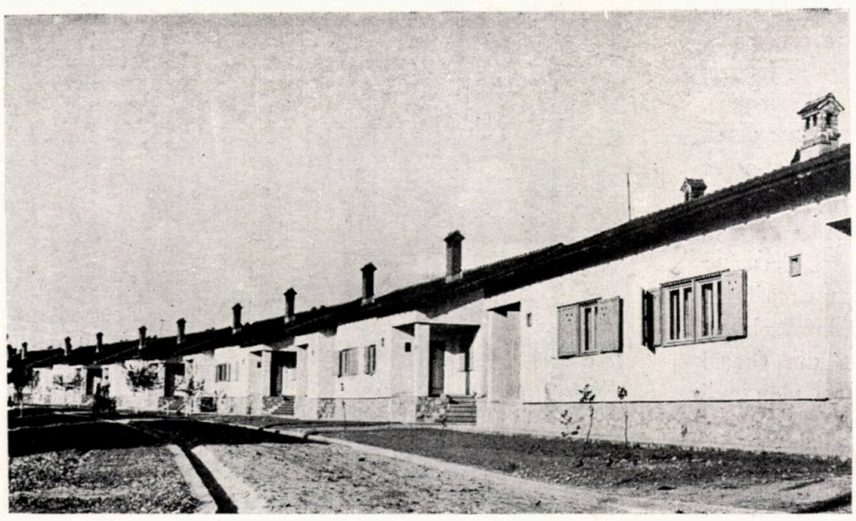

Hunedoara — Locuinţe în oraşul nou (1948)
Autori, arhitecţii *G. Gusti, C. Gusti, D. Hardt*

(cota zidăriei), nepermiţînd introducerea mobilelor principale şi avînd totodată un aspect meschin.

Ansamblurile de locuit proiectate pînă în 1951 cu astfel de clădiri prezintă de asemenea lipsuri principiale; ele se reduc la gruparea unor blocuri, adeseori în formă liniară, înşirate de-a lungul sau perpendicular pe străzi, prea puţin adaptate la teren şi la natura înconjurătoare. Multe clădiri păstrează urme funcţionaliste şi în distribuţia lor interioară, cum sînt tipurile cu aşa-numita «orientare unică». Rezolvarea simplistă a ansamblurilor a fost determinată atît de lipsa de experienţă a proiectanţilor, de neprelucrarea teoretică a principiilor sovietice asupra cvartalului, cît şi de faptul că s-au elaborat secţiuni în variante cu totul insuficiente, lipsind îndeosebi soluţiile de colţ.

Trebuie menţionat, de asemenea, faptul că odată cu creşterea volumului de locuinţe a început să scadă şi calitatea execuţiei; această scădere a calităţii, ce începe din anul 1951, a accentuat din plin lipsurile proiectării.

In anul 1952, sarcinile sporite în sectorul construcţiei de locuinţe au determinat şi proiectarea să facă un pas înainte; totodată, caracterul de masă al locuinţelor şi necesitatea de a asigura amplasamentele necesare au impus trecerea la o legătură strînsă între proiectarea oraşelor şi aceea a locuinţelor, precum şi o preocupare mai susţinută în ce priveşte tipizarea proiectelor.

In acest an, pe baza unui catalog sumar de prefabricate de beton armat, s-a întocmit o serie de 6 secţiuni denumite «tip Valea Jiului 1952» (arh. I. Silvan şi ing. N. Laszlo). Analizînd laturile pozitive ale acestor secţiuni putem arăta că, fiind bazate pe principiile constructive ale unui zid portant median longitudinal, s-au realizat apartamente mai economice decît în soluţiile precedente, păstrîndu-se aceeaşi suprafaţă locuibilă (30—32 m²) şi reducîndu-se suprafaţa construită cu 5—8%. Acest progres se datoreşte studiului mai atent al materialului documentar sovietic, faptului că s-a renunţat la gruparea de două apartamente la scară, folosită pînă atunci în exclusivitate, adoptîndu-se secţiunile cu trei şi patru apartamente la scară; totodată, s-a introdus în toate proiectele o grupare unică a instalaţiilor sanitare, ceea ce a permis apoi trecerea la realizarea primelor noduri sanitare prefabricate. De asemenea a început să se preconizeze folosirea materialelor locale (sterilul în Valea Jiului şi zgura de furnal la Reşiţa).

Datorită posibilităţilor oferite de această primă serie de secţiuni tip s-au putut compune cvartale mai variate ca formă decît cele din Valea Jiului, superioare calitativ faţă de studiile anilor precedenţi. Noile secţiuni tip, avînd apartamente cu camere de locuit pe ambele faţade lungi şi putînd

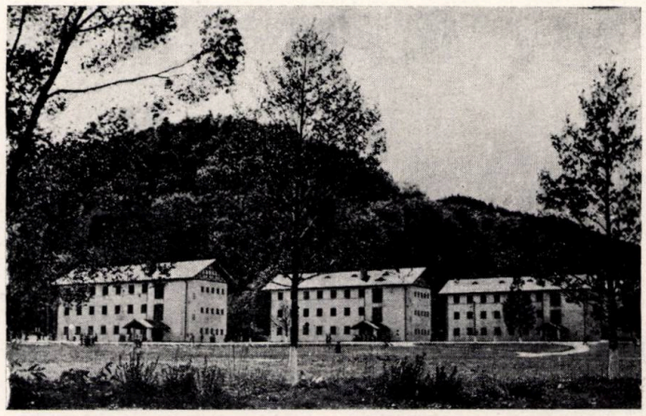

Oraşul Stalin — «Oraşul ucenicilor» — Cămine (1948—1949)
Autori, arhitecţii *N. Nedelescu, T. Elian, V. D. Marinescu, Fl. Teodorescu*

Bucureşti — Blocuri de locuinţe (1947—1949)
Autor arh. *T. Săvulescu*

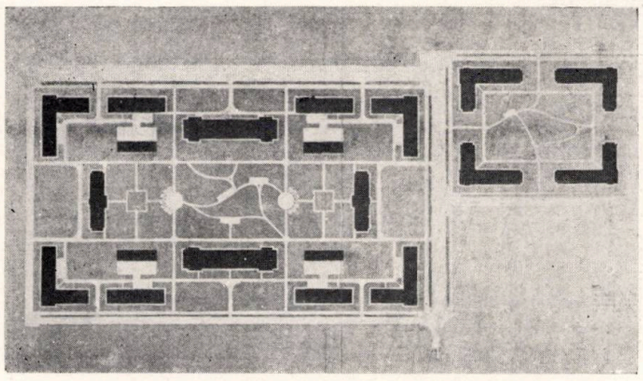

Regiunea Piteşti — Cvartal de locuinţe (1950)
Autor arh. *D. Antonescu*

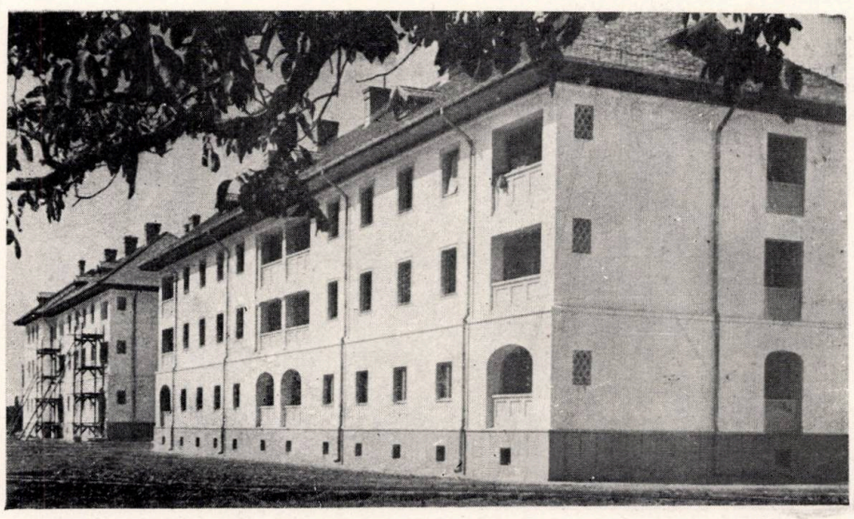

Regiunea Piteşti — Blocuri de locuinţe (1950)
Autori, arhitecţii *Gh. Trifu, R. Udroiu*

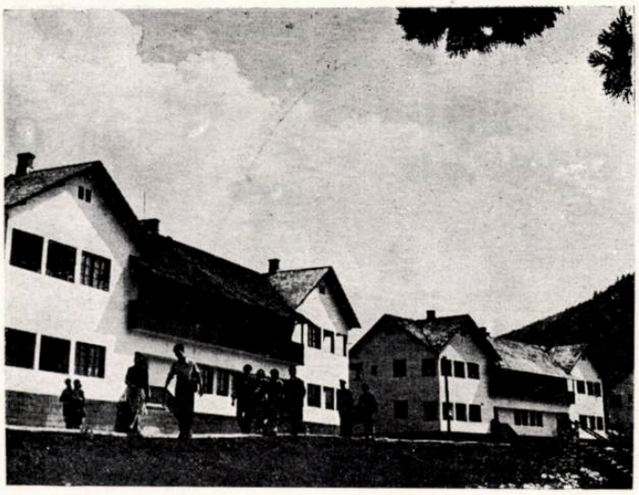

Regiunea Bacău — Blocuri de locuințe (1949)
Autor arh. *G. Galin*

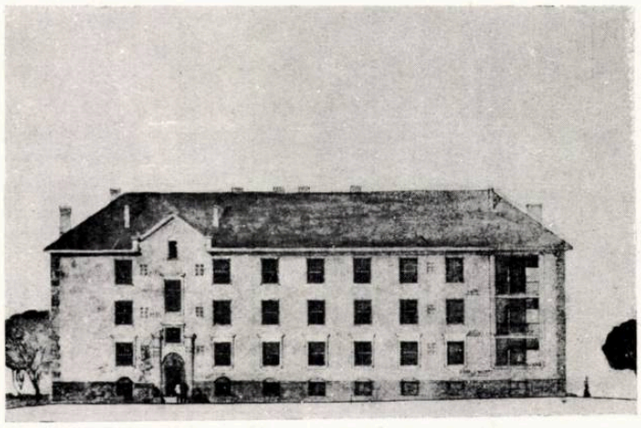

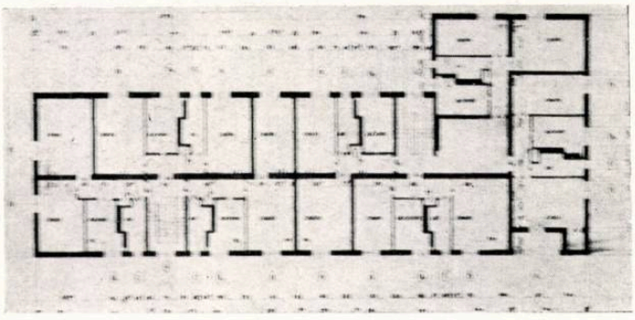

Uricani — Bloc de locuințe (1952)
Autor arh. *M. Ricci*

fi folosite ca atare la orice orientare, precum și varietatea soluțiilor de capăt și de colț elaborate pe baza primei serii, au permis realizarea unor ansambluri mai închegate și mai proporționate, ducînd la o grupare mai densă a construcțiilor pe teren. Densitatea sporită de construcție pe teren și frontul restrîns al secțiunilor au contribuit la reducerea cheltuielilor edilitare, de întreținere și de exploatare.

Pe lîngă progresul înregistrat în elaborarea acestor proiecte trebuie arătate, însă, și o serie de laturi negative, criticate în parte și în presă și care au fost constatate la darea în folosință a locuințelor. O parte din aceste deficiențe se datoresc faptului că nici în această etapă nu a fost studiată în adîncime metodologia de proiectare sovietică. Intr-adevăr, seria de secțiuni tip nu a fost elaborată în fază de proiecte de execuție, cu toate detaliile de construcție rezolvate în mod unitar, astfel că secțiunile tip au fost folosite de arhitecți numai ca anteproiect, cu numeroase derogări și adaptări. Acest fapt a făcut, pe de o parte, ca unele proiecte de execuție să sufere calitativ prin introducerea necontrolată a unor modificări, iar, pe de altă parte, au fost create prea multe tipuri de detalii și elemente de construcție (diferite lungimi de grinzi, de elemente de planșeu, 4 variante de bloc sanitar etc.), fapt care a îngreunat executarea lor în serie și în bune condiții.

Rămășițele puternice ale concepțiilor burgheze, individualist anarhice, manifestate și prin activitatea de birou, ruptă de realitate, precum și prin desconsiderarea importanței economiei prin proiectare și a tipizării — ca singură metodă de cuprindere justă a sarcinilor — au împins pe cei mai mulți proiectanți să nu respecte în mod riguros secțiunile tip, sacrificînd unele calități ale acestora în favoarea soluționării unilaterale și discutabile a unor probleme, fie de economie, fie de plastică, de detaliu sau de ansamblu.

Din această cauză s-au proiectat locuințe în care unele uși, ferestre sau sobe sînt în așa fel așezate, încît încăperea nu poate fi bine folosită (de exemplu la unele soluții de colț la blocurile de la Lonea și Petrila în Valea Jiului); alteori, pentru a obține o anumită distribuție a golurilor în fațadă, s-au dispus în așa fel ferestrele la camerele de locuit, încît ele sînt lipite de pereții transversali. Uneori se poate constata un exces de uși-ferestre așezate nejustificat la camere de zi, dormitoare sau bucătării, numai din considerente formale de fațadă. Tot din această cauză s-au manifestat tendințe continue de a scoate baia la lumină directă, prin diferite artificii care au sacrificat confortul locuințelor și totodată aspectul fațadelor (locuințele de la Uricani, arh. M. Ricci, sau cele de la Hunedoara, arh. R. Udroiu).

Lipsuri importante apar de asemenea și în proiectarea ansamblurilor.

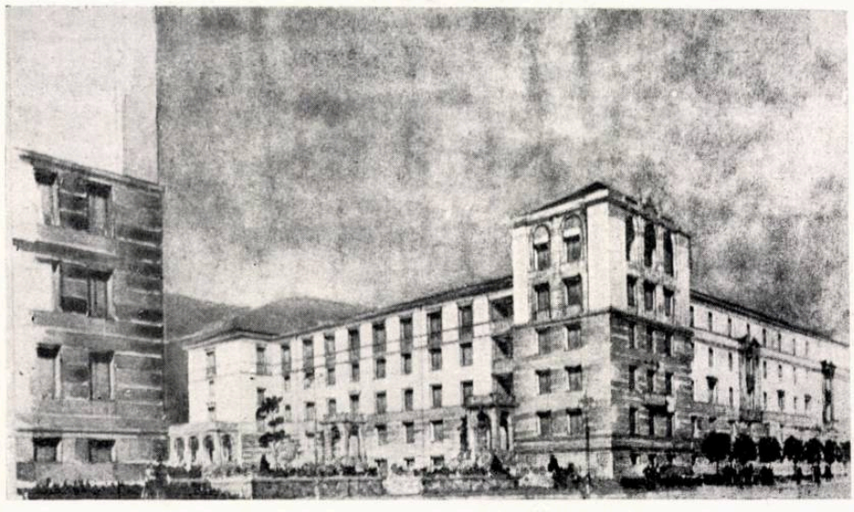

Petrila — Blocuri de locuințe. Perspectivă (1952)
Autori, arhitecții *W. Juster, V. Sebestyen, P. Coman, C. Frumuzache, N. Pruncu*

Grupările nu se adaptează în mod just la pantele terenului, la natura înconjurătoare, la arhitectura regiunii, la caracterul oraşului. Astfel de greşeli întîlnim aproape pe toate şantierele noastre; ele nu se datoresc numai proiectanţilor tineri, neexperimentaţi, dar chiar şi unor arhitecţi cu experienţă. Dăm ca exemplu cvartalul de la Lupeni, unde au lucrat pe rînd arhitecţii I. Giurgea, L. Axelrad, I. Silvan, L. Levy, C. Mucica şi alţii şi unde astăzi se excavează zeci de mii de m³ de pămînt pentru a adapta clădirile la teren. Aceasta, datorită atît faptului că Institutul de proiectare a construcţiilor nu a asigurat o continuitate în proiectare, schimbînd mereu autorii aceleiaşi lucrări, cît şi tendinţei fiecărui autor în parte de a se preocupa exclusiv de etapa pe care o conducea.

Exemplele date oglindesc cauze mai adînci, care nici pînă astăzi nu sînt în total analizate şi lichidate. In loc ca obiectivul urmărit să fie acela de a asigura oamenilor muncii, într-un timp scurt, locuinţe sănătoase, confortabile, economice şi frumoase, încadrate într-un ansamblu unitar şi care să oglindească noul conţinut de idei, au existat preocupări străimte de îndeplinire birocratică a sarcinilor de plan, fizice sau valorice, atît din partea institutelor de proiectare, cît şi din partea execuţiei şi chiar a beneficiarilor, cu toţii fiind preocupaţi să predea în primul rînd pachete de desene şi piese scrise sau cubaje de zidărie şi dulgherie. Aceste atitudini greşite şi străine de linia partidului au contribuit, în fapt, ca sarcinile de construire a locuinţelor să nu fie decît parţial îndeplinite, iar multe clădiri să fie date în folosinţă neterminate, provocînd degradarea lor printr-o necorespunzătoare proiectare, execuţie, folosinţă şi întreţinere.

De la începutul activităţii organizate de proiectare a locuinţelor, partidul nostru a sprijinit temeinic acest sector. Pe lîngă condiţiile materiale asigurate proiectării prin constituirea marilor institute şi printr-o serie de hotărîri cu caracter organizatoric, un sprijin deosebit a fost primit prin organele de presă, care au criticat activitatea arhitecţilor şi constructorilor, ajutîndu-i să-şi îndrepte lipsurile.

Evenimentul cel mai important pentru dezvoltarea pe cale socialistă a oraşelor patriei noastre şi totodată pentru dezvoltarea întregii activităţi de creaţie arhitecturală, îl constituie istoricele Hotărîri ale partidului şi guvernului din 13 noiembrie 1952. Măsurile luate la începutul anului 1953 pe baza acestor Hotărîri, ca înfiinţarea C.S.A.C., a Uniunii Arhitecţilor, a institutelor ISPROR şi Proiect-Bucureşti, au contribuit în mod hotărîtor şi la îmbunătăţirea procesului de proiectare în sectorul locuinţelor.

Pe baza sarcinilor trasate şi sprijinindu-se pe experienţa cîştigată pînă atunci, ISPROR a trecut la elabo-

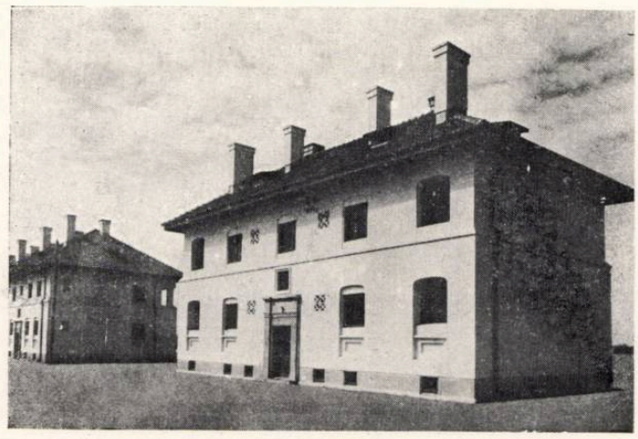

Regiunea Ploieşti — Blocuri de locuinţe
Autori, arhitecţii *M. Dima, M. Pinchis*

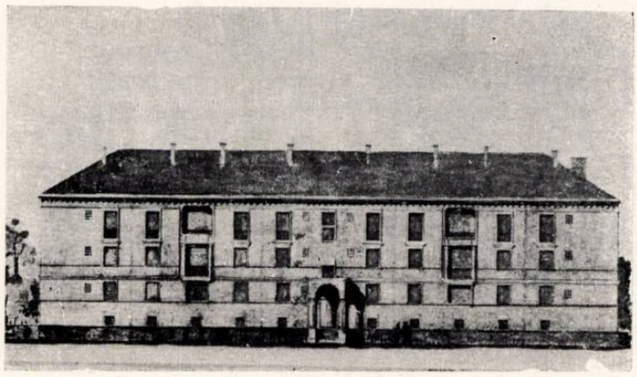

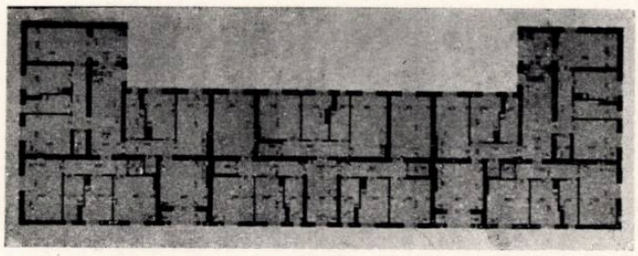

Hunedoara — Bloc de locuinţe (1952)
Autor arh. *R. Udroiu*

Vatra Dornei — Blocuri de locuinţe
Autor. arh. *N. Băncescu*

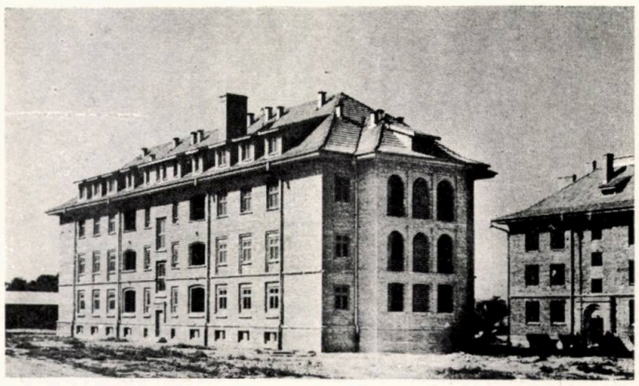

Craiova — Blocuri de locuințe (1950—1951)
Autori, arhitecții *C. Lăzărescu, Șt. Balș*

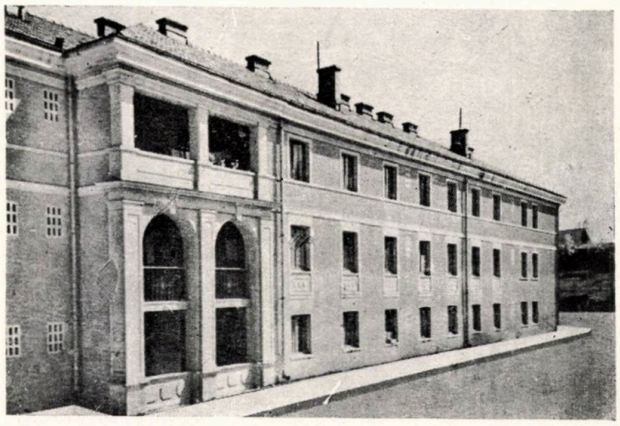

Lupeni. — Bloc de locuințe
Autor arh. *I. Silvan*

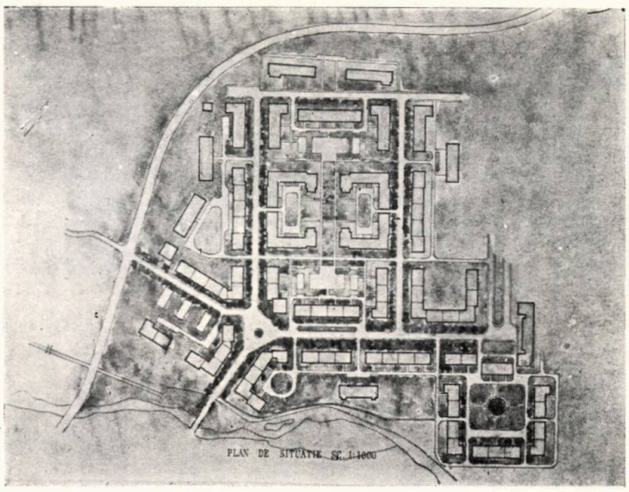

Lupeni — Cvartal de locuințe (1952—1954)
Autori, arhitecții *I. Silvan, I. Giurgea, L. Axelrad, Ch. Lewy, C. Mucica. C. Cervino*

Petroșani — Bloc de locuințe
Autori, arhitecții *L. Axelrad, R. Berindei*

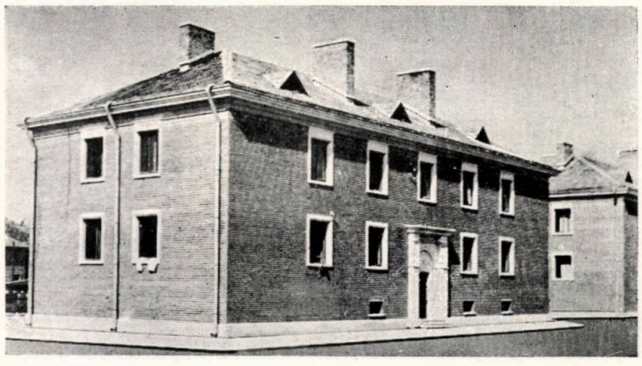

rarea unei serii de secțiuni tip prin care s-a încercat înlăturarea deficiențelor sezisate, trecînd la o tot mai temeinică cercetare a principiilor stabilite de experiența constructorilor sovietici. Organizînd un atelier complex de locuințe, încadrat cu arhitecții Gh. Trifu, M. Buteulescu, Gh. Sebestyen și inginerii M. Popescu și M. Drimmer, ISPROR a adus o serie de îmbunătățiri secțiunilor de locuințe; au fost redimensionate suprafețele camerelor între 15—19 m², vestibulul a fost lărgit la 1,54 m, s-a prevăzut dulapul-depozit peste degajamentul de serviciu, camera de baie și cămara au fost așezate în interiorul apartamentului, ușile camerelor au fost mărite la 1,00 × 2,25 m (la zidărie). Totuși, numărul de secțiuni elaborate a rămas insuficient, din punct de vedere constructiv nu s-a făcut nici un progres — noul planșeu fiind mai puțin economic din cauza deschiderii mărite — au rămas rezalitele unor coșuri în camere, iar cămara a fost alipită unor masive de coșuri.

Activitatea de proiectare desfășurată în anul 1953 mai este caracterizată și printr-o serie de acțiuni ample, care au urmat Hotărîrilor din 19—20 august 1953, problema locuințelor devenind treptat problema centrală a organului de îndrumare și a organizației de creație a arhitecților.

Astfel, C.S.A.C., în paralel cu creșterea exigenței în avizarea proiectelor de locuințe, a inițiat întocmirea unor studii comparative între ISPROR și Institutul Proiect-București în vederea stabilirii secțiunilor tip pentru anul 1954; Uniunea Arhitecților, pe de altă parte, a organizat o serie de discuții, contribuind la un început de clarificare a acestor probleme.

Cu toate aceste acțiuni, trebuie să recunoaștem că principalele aspecte în care dăinuiau confuzii, precum: gradul de confort, economia prin proiectare, folosirea justă a materialelor cheie și a celor locale, aprecierea stadiului corespunzător de mecanizare și prefabricare, aplicarea metodelor înaintate de tipizare, nu au putut fi lămurite în întregime în cursul anului 1953, din lipsa organizării unor cercetări științifice în acest sector. Academia R. P. R., care avea sarcina să înființeze un institut științific pentru cercetări în domeniul arhitecturii, a subestimat sarcina primită prin Hotărîrile din noiembrie 1952, sarcină care nu a fost îndeplinită efectiv nici pînă astăzi. De asemenea, nici C.S.A.C. nu a depus suficiente străduințe pentru a asigura îndeplinirea acestor sarcini.

Cu toate acestea, este incontestabil că prin acțiunile duse, probleme de o covîrșitoare importanță și care pînă atunci au fost cunoscute de un număr foarte redus de proiectanți, au ajuns să fie cunoscute de cercuri tot mai largi de arhitecți și ingineri. Trebuie să recunoaștem însă, în mod autocritic, că majoritatea proiectanților și în special arhitecții cu experiență s-au mărginit doar să ia cunoștință de probleme, fără a încerca să le cuprindă în toată complexitatea lor și îndeosebi fără a contribui la rezolvarea lor în mod științific.

Datorită acestui fapt, precum și felului necorespunzător în care conducerile celor două institute principale s-au preocupat de justa și activa rezolvare a tematicii lansate de C. S. A. C., rezultatele culese de pe urma studiilor prezentate au fost foarte reduse. Unii proiectanți, în special arhitecți cu experiență din cadrul Institutului Proiect-București, au prezentat soluții rupte de realitate, necorespunză-

toare (arh. H. Delavrancea Gibory, T. Niga, O. Doicescu). Alţii, mai tineri, în special din cadrul ISPROR, interpretînd în mod mecanic principii extrase din documentaţia sovietică, s-au limitat în preocupările lor aproape numai la aspecte tehnico-constructive, celelalte aspecte fiind neglijate.

Subliniind latura pozitivă a acţiunii C.S.A.C. în vederea studiului ştiinţific al locuinţei, trebuie să arătăm şi o latură negativă, şi anume că C. S. A. C. nu s-a preocupat de îndrumarea studiilor, rămînînd în aşteptarea rezultatelor şi limitîndu-se la recomandări pe măsura primirii acestora.

Aceste lipsuri au întîrziat luarea unor hotărîri pînă la începutul acestui an. Astfel, pregătirea primei serii de proiecte s-a început abia în ianuarie 1954, sub presiunea deschiderii şantierelor, ceea ce a contribuit la reducerea calităţii şi la întîrzierea predării la timp a proiectelor. La această întîrziere au contribuit din plin şi discuţiile prelungite dintre institute, foruri de avizare, C.S.A.C. şi M.C.I.M.C., în vederea adoptării celor mai indicate sisteme constructive.

Tema pentru noua serie de secţiuni tip pentru 1954 şi studiile efectuate au ţinut seama cu o atenţie deosebită de lipsurile constatate la tipurile de locuinţe din anul trecut ale I.P.C. şi ISPROR, de criticile oamenilor muncii şi ale presei, de rezultatul discuţiilor organizate de Uniunea Arhitecţilor, precum şi de experienţa delegaţiei de arhitecţi care au vizitat U.R.S.S. în iarna anului trecut.

Iată care sînt rezultatele obţinute. O primă concluzie care se desprinde este alegerea ca secţiune de bază a grupării de trei apartamente la scară în secţiunea liniară. Această grupare asigură ventilarea transversală şi orientarea favorabilă a tuturor încăperilor, prezintă o bună circulaţie interioară, posibilitatea de a grupa o parte a coşurilor în zidul median şi reducerea lungimii de faţadă. Secţiunea cu trei apartamente a fost preferată secţiunii cu patru apartamente la scară — cu toate că aceasta din urmă realizează o mai bună cuplare a instalaţiilor şi simplificarea lucrărilor de montaj a prefabricatelor — îndeosebi pentru avantajele de ventilare şi orientare arătate de care nu se bucură secţiunea tip cu patru apartamente la scară. Mai precizăm că tipul cu trei apartamente la scară rezolvă mai favorabil şi condiţiile cerute de seismicitate.

In această serie s-au redactat 6 tipuri de secţiuni, conform temei, socotindu-se acest număr ca suficient într-o primă urgenţă, în vederea compunerii clădirilor, şi urmînd ca seria să fie completată ulterior, ceea ce se şi realizează în momentul de faţă. Tipul de bază de apartament este acela cu două camere şi dependinţe. Intr-o măsură mai mică intervin apartamentele cu trei camere şi în mod excepţional apartamentul cu o cameră. Camerele de locuit sînt dimensionate pentru o normă de locuire de cca 8 m² şi în mod excepţional pentru 7 m²; camerele fiind în general necomandate, asigură posibilitatea ca într-o etapă de tranziţie locuinţa să fie folosită în comun de două unităţi familiale, cu cîte doi, respectiv trei membri maturi.

Bucătăriile au suprafaţa de cca 8 m², în această încăpere putînd lua masa patru persoane.

Cămările au suprafaţa de cca 1 m², dispuse cu front lung şi adîncime mică. Ele sînt ventilate prin coş, evitîndu-se alăturarea lor de sobe sau de coşuri calde. Grupurile sani-

Comăneşti — Blocuri de locuinţe

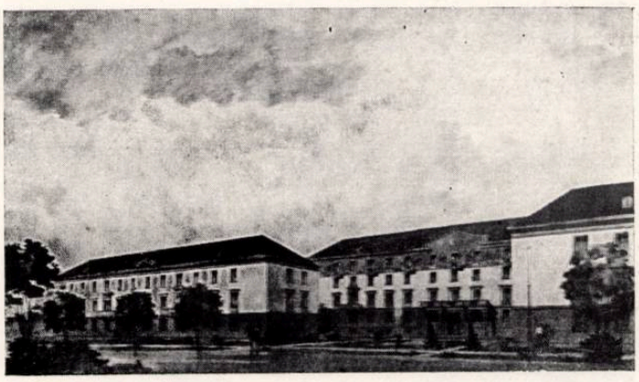

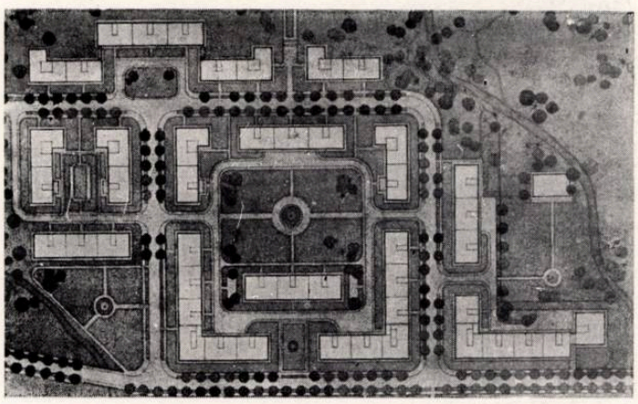

Lonea — Cvartal de locuinţe (1951—1954)
Autori, arhitecţii *V. Sebestyen, N. Gogulescu, A. Toma*

Medgidia — Bloc de locuinţe (1950—51)
Autori, arhitecţii *C. Lăzărescu, R. Udroiu, M. Dima*

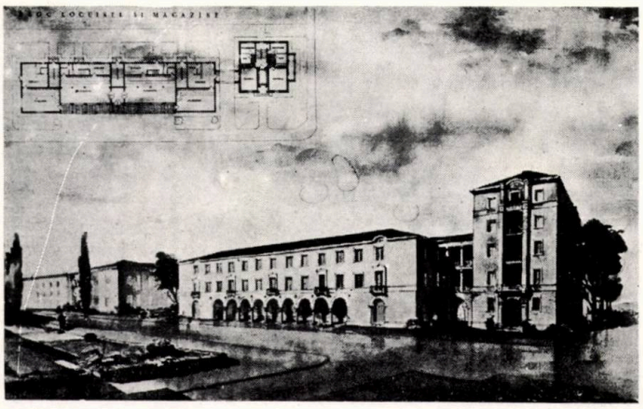

Medgidia — Cvartal de locuințe. Perspectivă (1949—53)
Autori, arhitecții *C. Lăzărescu, Șt. Balș, A. Kirschner*

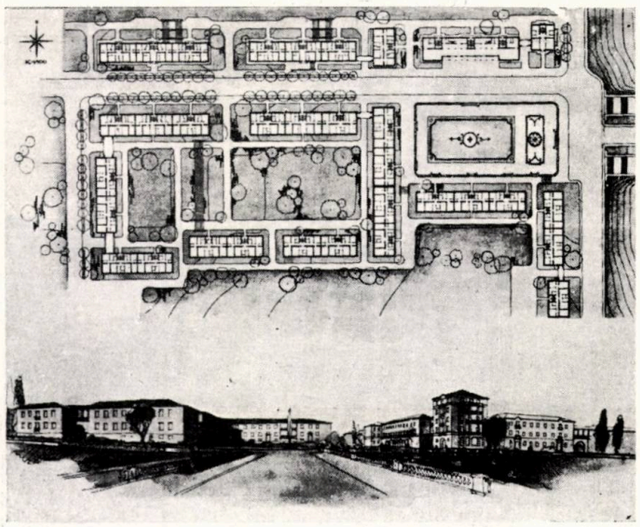

Plan de situație și perspectivă

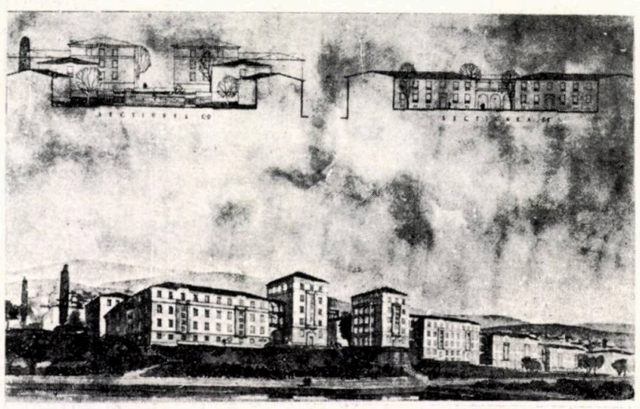

Medgidia — Cvartal de locuințe
Autori, arhitecții *C. Lăzărescu, St. Balș, L. Popovici*

Plan de situație și secțiune

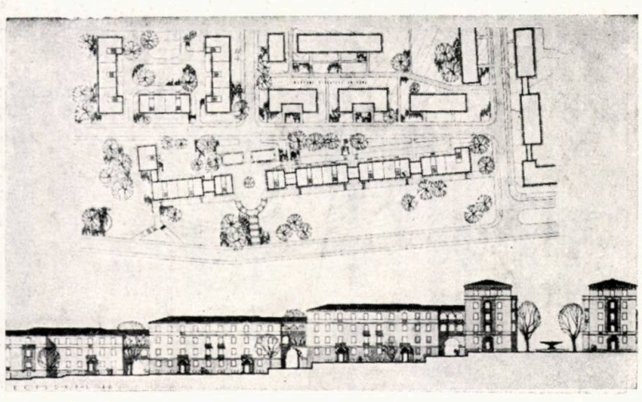

tare curente au cabina de w.c. separată, fiind de asemenea ventilate prin coșuri; instalația sanitară este de un singur tip.

In noile secțiuni tip s-a dat o atenție deosebită aspectului interior al apartamentului, urmărindu-se în special asigurarea perimetrului perfect regulat al încăperilor, ceea ce constituie un pas înainte, care va duce în viitor la posibilități mai mari în decorația interioară și în prefabricarea elementelor de finisaj interior.

Din punct de vedere al soluțiilor generale constructive, proiectele pentru 1954 cuprind pentru aceeași serie de secțiuni tip două soluții constructive în variantă, corespunzătoare la două grade de industrializare a execuției, marcate prin limitele capacității utilajului (respectiv 500 și 1 500 kg). Deosebirea față de soluțiile constructive din 1953 constă în aceea că direcția de rezemare a planșeului s-a schimbat de la deschiderea de 5,60 pe ziduri longitudinale, la rezemarea pe ziduri transversale cu deschidere de 3,80; în acest fel s-au obținut economii de cca 30% la consumul de fier.

Cu aceste secțiuni s-a început în acest an compunerea cvartalelor în diferite localități: Iași, Petroșani, Roman, Galați, Baia Mare etc. și în raioanele Grivița Roșie și 23 August din București.

In ceea ce privește fațadele clădirilor, trebuie să subliniem, însă, că nu au fost destul de des folosite posibilitățile plastice ce le oferă noile secțiuni tip, în crearea de loggii și bovindouri. Lipsa acestora dă un caracter rece și oficial fațadelor; în climatul nostru excesiv, lipsa spațiilor deschise va fi resimțită de locatari, în special vara.

Paralel cu această serie de secțiuni tip, C.S.A.C. a prezentat spre aprobare forurilor superioare o serie specială pentru locuințele prin cooperare. Proiectele acestor secțiuni și blocuri speciale, întocmite de Institutul Proiect-București, având de asemenea trei sau patru apartamente la scară, au la bază o suprafață locuibilă redusă, de cca 27 m² pentru un total de două camere. Suprafața totală a acestor secțiuni este mai redusă cu 25—30% față de tipurile curente pentru același număr de camere; totuși, nu putem trage nici o concluzie valabilă din această aparentă economie. Dimpotrivă, noi considerăm că ne găsim într-o situație similară cu cea din anul 1951, când se încerca să se stabilească tipul de apartament exclusiv pe baza unui cost fixat arbitrar, ceea ce a împins din nou pe proiectanți la confundarea noțiunii de economic cu cea de ieftin.

Inainte de a trece la analiza lipsurilor care mai persistă, precum și la unele concluzii privind principalele probleme ridicate de proiectarea secțiunilor tip, este necesar să arătăm unele greutăți și deficiențe care au apărut din partea altor factori, și care frînează activitatea de proiectare. Astfel, se poate arăta că unele organe de stat, ca Inspecția sanitară sau Paza contra incendiilor, se opun în mod sistematic directivelor date de C.S.A.C. sau își întocmesc directive proprii necoordonate cu C.S.A.C.; prin avizele lor de respingerea proiectelor, frînează adeseori realizarea investițiilor, creînd confuzii în rîndurile beneficiarilor, execuției și chiar ale unor organe superioare de conducere. Astfel, se poate da ca exemplu faptul că Paza contra incendiilor consideră că la clădiri cu patru caturi nu pot fi folosite sobe, ci numai încălzire centrală, iar Inspecția sanitară de stat stabilește condiții în care se prevede

ca nici o cameră să nu fie orientată la nord. Mai trebuie să subliniem şi mult discutata problemă a amplasării băilor în apartament. In timp ce C.S.A.C. a stabilit că poziţia justă a băilor este în interiorul apartamentului şi nu la faţadă, ventilaţia făcîndu-se nemecanizat prin coş — precizare ce se bizuie, atît pe experienţa Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară, cît şi pe calculele tehnice economice efectuate — Inspecţia sanitară de stat a rămas pe poziţie proprie timp de un an de zile, susţinînd că amplasarea stabilită de C.S.A.C. este necorespunzătoare din punct de vedere sanitar-igienic; această poziţie a încurajat atitudinile similare manifestate de unele ministere, cum este de exemplu M.C.I.M.C., al cărui consiliu tehnico-ştiinţific a respins de asemenea metodic, la avizare, proiectele de locuinţe cu băi interioare ventilate.

Trebuie să arătăm aici deficienţa C.S.A.C. care pînă în prezent nu a găsit căile cele mai juste pentru a clarifica această situaţie cu totul necorespunzătoare. Lipsit de autoritate şi de principialitate, C.S.A.C. s-a mulţumit vreme îndelungată să rezolve formal această problemă, prin adrese, evitînd contactul direct cu celelalte foruri. Iar cînd acum o lună, într-o şedinţă comună, C.S.A.C. a reuşit să stabilească împreună cu Ministerul Sănătăţii o bază principială comună cu privire la noul normativ sanitar pentru locuinţe, acest succes nu a fost comunicat nici pînă astăzi institutelor de proiectare sau măcar Direcţiei generale a clădirilor de locuinţe din C.S.A.C.

UNELE PROBLEME PUSE ARHITECŢILOR IN PROIECTAREA DE LOCUINŢE

Am analizat evoluţia proiectării de locuinţe şi în special a clădirilor cu puţine caturi, ce constituie fondul de bază construit în oraşele patriei noastre. Schimbările frecvente de teme şi de soluţii într-un interval relativ scurt au oglindit, de fapt, nu numai lipsa de orientare şi de experienţă, ci totodată creşterea rapidă a nivelului proiectării în sectorul locuinţei.

Obiectivul plenarei noastre este de a generaliza această experienţă, pentru a găsi răspuns la cele mai arzătoare întrebări ale etapei actuale şi pentru a preciza obiectivele ce trebuie să le atingem în etapele ce urmează în procesul construcţiei locuinţelor.

Toate procesele de dezvoltare ale societăţii noastre sînt determinate de trăsăturile şi cerinţele esenţiale ale legii economice fundamentale a socialismului, formulată de I. V. Stalin în felul următor: «...asigurarea satisfacerii maxime a nevoilor materiale şi culturale mereu crescînde ale întregii societăţi, prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte.»

Construcţia de locuinţe este unul din mijloacele ce va contribui atît la satisfacerea nevoilor materiale (prin asigurarea condiţiilor de locuire, al căror grad de confort tinde către o permanentă creştere), cît şi a nevoilor culturale de asemenea mereu crescînde ale oamenilor muncii (dezvoltarea gustului lor pentru frumos, educaţia cetăţenească şi patriotică, prin valoarea artistică a interioarelor şi exterioarelor clădirilor, prin valoarea ideologică a compoziţiei ansamblurilor şi a oraşului).

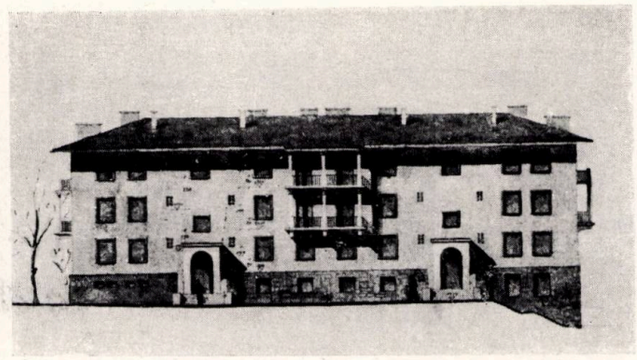

Medgidia — Blocuri de locuinţe. Faţadă (1952)
Autori, arhitecţii *Şt. Balş, Ch. Lewy*

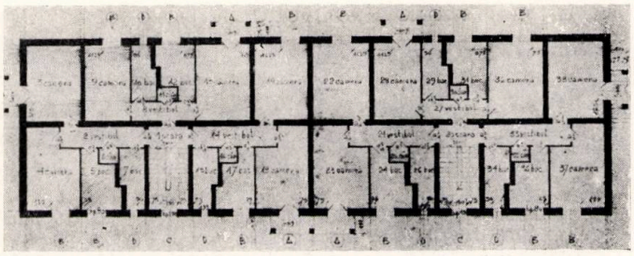

Plan

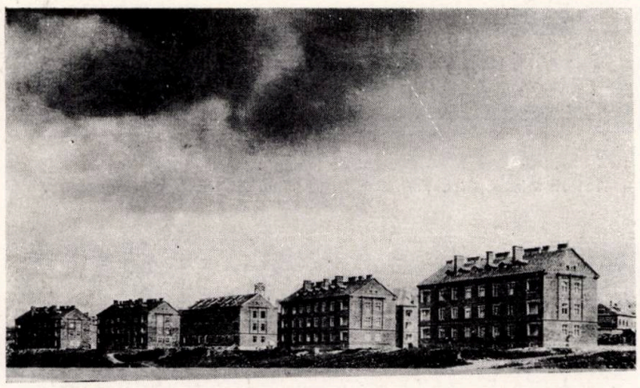

Hunedoara — Blocuri de locuinţe
Autor arh. *M. Dima*

Hunedoara — Cvartale de locuinţe (1952—1953)
Autori, arhitecţii *Gh. Petraşcu, N. Porumbescu, R. Udroiu*

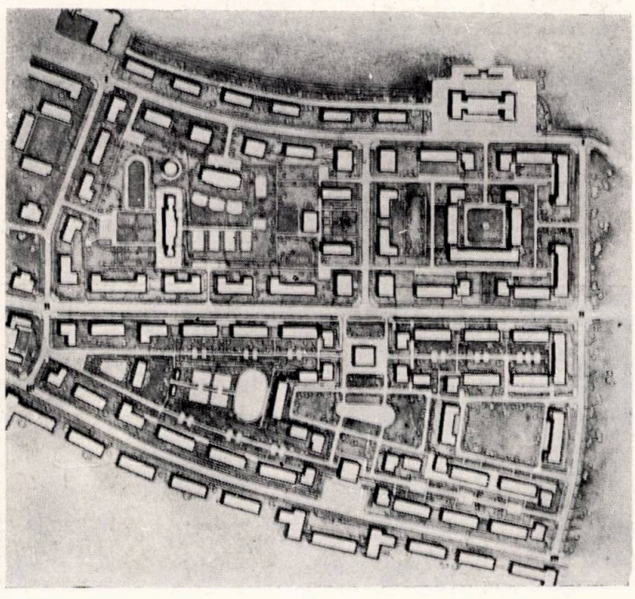

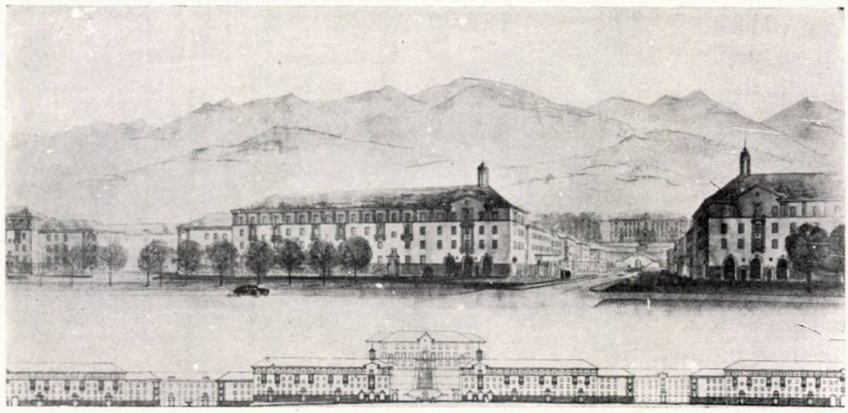

Uricani — Blocuri de locuințe. — Proiect
Autori, arhitecții *A. Moisescu, M. Laurian*

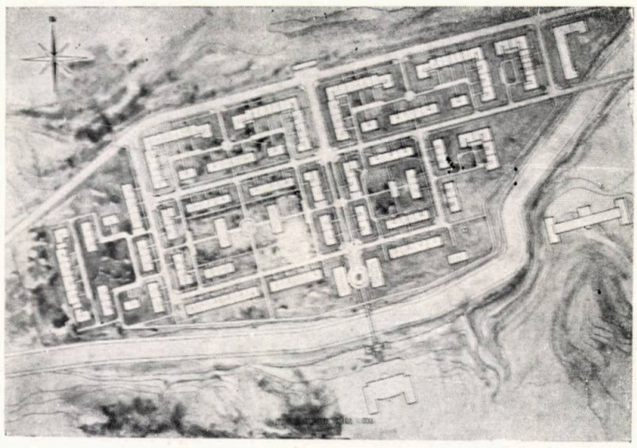

Uricani — Cvartal de locuințe (1950—1954)
Autori, arhitecții *D. Vernescu, C. Cervino, M. Ricci, S. Ungureanu, A. Moisescu*

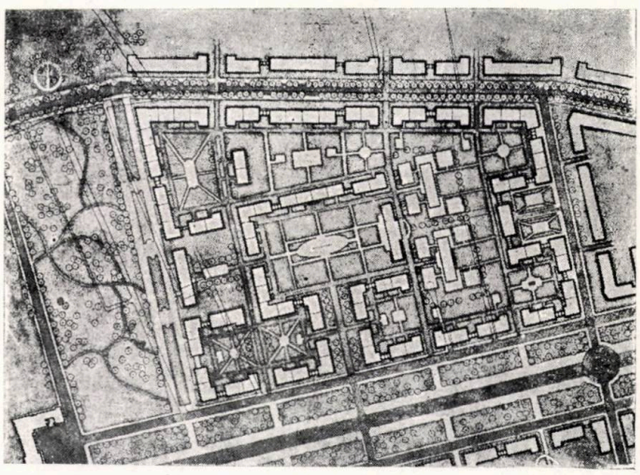

Plan de situație

Ploiești — Cvartal de locuințe (1953—54) — Perspectivă
Autori, arhitecții *Gh. Pavlu, S. Daniel*

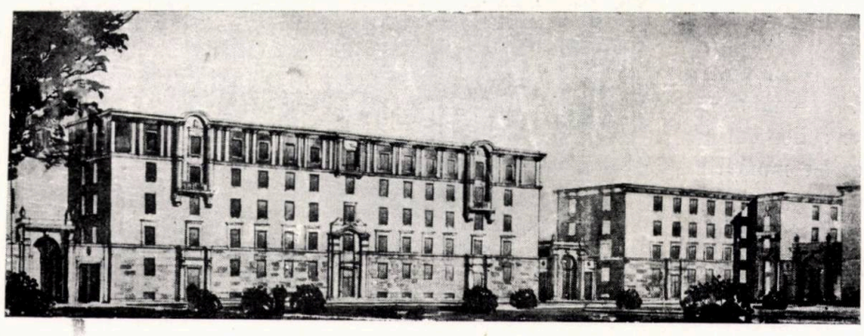

Creșterea în perspectivă a populației orășenești, consecință a construirii socialismului în țara noastră, scoate în evidență caracterul nou, de masă, al construcției de locuințe, fiind necesar de a se asigura treptat satisfacerea nevoilor mereu crescînde de locuire ale întregii societăți. Pentru a se realiza acest caracter de masă al construcției de locuințe, caracter obligatoriu în epoca de trecere spre socialism, se impune părăsirea procedeelor vechi, meșteșugărești, atît în proiectare, cît și în execuție, adoptînd tehnica cea mai avansată și dezvoltînd mereu știința construcției. Trebuie să subliniem că în cerințele noi ale construcției de locuințe pentru mase apar și cer a fi rezolvate numeroase probleme complexe tehnico-constructive, economice și ideologice, sociale și artistice, care cer în special arhitectului, în calitate de autor și coordonator, posibilitatea de a cuprinde, de a se orienta și de a găsi rezolvări juste tuturor acestor aspecte în parte și în ansamblul lor. Fără un nivel corespunzător tehnic și artistic, politic și ideologic la înălțimea acestor cerințe, proiectanții, și în primul rînd arhitecții, nu vor fi în măsură să cuprindă satisfăcător sarcinile ce le revin.

In cele ce urmează vom prezenta cîteva din problemele mai importante, ce se impun a fi clarificate în cadrul discuțiilor plenarei.

A. Singura metodă ce asigură soluționarea justă a problemelor ridicate de caracterul nou, de masă, al construcției de locuințe este elaborarea proiectelor tip. Numai prin tipizarea proiectelor în întregime precum și a detaliilor, noi vom putea asigura creșterea ritmului de proiectare și de execuție și deci realizarea unui volum tot mai sporit în timp al investițiilor; prin tipizare, noi vom putea crea o bază științifică pentru industrializarea procesului de construcții și ca atare vom putea contribui la reducerea costului construcțiilor; în sfîrșit, prin tipizare vom putea ridica calitatea tuturor clădirilor ce se execută, atît din punct de vedere constructiv cît și arhitectural.

In proiectare, tipizarea trebuie să se dezvolte pe două trepte, de la tipizarea secțiunilor la tipizarea clădirilor. Folosirea exclusivă a secțiunilor asamblabile asigură mari posibilități de adaptare, după specificul străzii sau al terenului, și constituie un progres real, pe toate planurile, față de proiectarea «cu bucata», fără secțiuni tip. Totuși, acest sistem menține încă un volum mare în activitatea de proiectare, fiecare construcție trebuind să fie proiectată din nou, pe baza secțiunilor tip, ca o construcție independentă. In consecință, în afară de cazul proiectării unor clădiri cu caracter de unicat, trebuie să trecem deîndată la tipizarea întregii clădiri, elaborîndu-se ca atare serii de proiecte tip de clădiri de locuit variate ca formă, număr și ca tipuri de apartament.

Sistemul proiectării de clădiri tip prezintă avantajul restrîngerii timpului de proiectare şi chiar a aceluia de execuţie (brigăzile complexe fiind interesate în repetarea identică a clădirilor), dar succesul aplicării lor este condiţionat de elaborarea unor serii corespunzătoare necesităţilor de ansamblu precum şi de preocuparea din partea proiectanţilor de folosire la maximum şi de justă adaptare a acestor tipuri la teren. In acest scop, seriile de clădiri tip trebuie să asigure soluţii care să poată fi folosite în diferite împrejurări, în funcţie de specificul localităţii, de caracterul local, de importanţa străzilor sau a cvartalelor respective şi de felul dotărilor sociale cu care sînt înzestrate la primul cat.

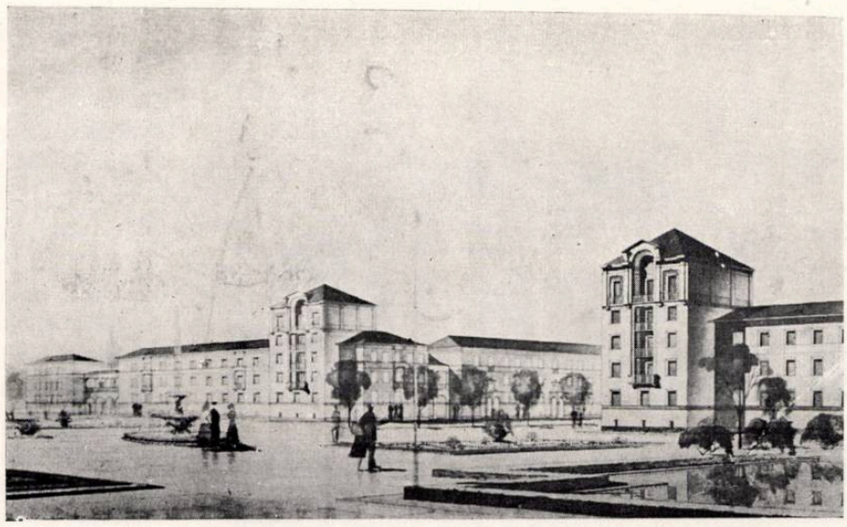

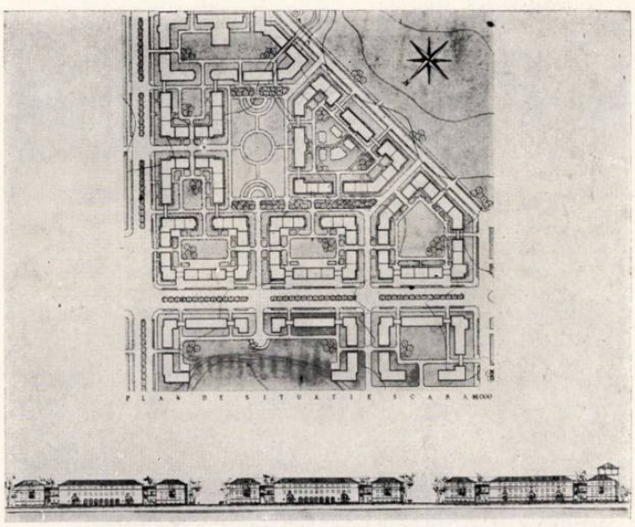

Regiunea Bacău — Cvartale de locuinţe (1952—1953)
Autori, arhitecţii *M. Silianu, C. Stănescu*

Trebuie să subliniem că tipizarea constituie metoda generalizată de muncă în procesul proiectării locuinţelor în U.R.S.S. şi în democraţiile populare şi unul din mijloacele importante care au contribuit la îndeplinirea sarcinilor mari în sectorul construcţiilor de locuinţe în aceste ţări. In U.R.S.S. în special, tipizarea constituie una din trăsăturile noi calitative ale arhitecturii sovietice; importanţa ce i se acordă se oglindeşte în faptul că cei mai talentaţi şi experimentaţi arhitecţi şi constructori sovietici se preocupă de rezolvarea proiectării complexe a clădirilor tip în ansamblul orăşenesc.

In urma vizitei delegaţiei de arhitecţi romîni în U.R.S.S. şi din cercetarea materialelor publicate, reiese că tipizarea ultimelor serii de clădiri tip sovietice se bazează pe următoarele principii:

1. O serie de clădiri tip este constituită din gruparea diferită a unui număr limitat de secţiuni tip, comune prin acelaşi principiu de distribuţie, de confort şi cu o aceeaşi caracteristică constructivă şi arhitecturală. Prin urmare, elementul de bază în tipizare este clădirea tip, rezultată din asamblarea secţiunilor tip.

2. Gruparea în ansamblu arhitectural a clădirilor tip prezintă o gamă variată de posibilităţi de compoziţie, datorită faptului că majoritatea clădirilor sînt astfel elaborate pentru a putea fi aşezate izolat, alipit sau cu o legătură articulată.

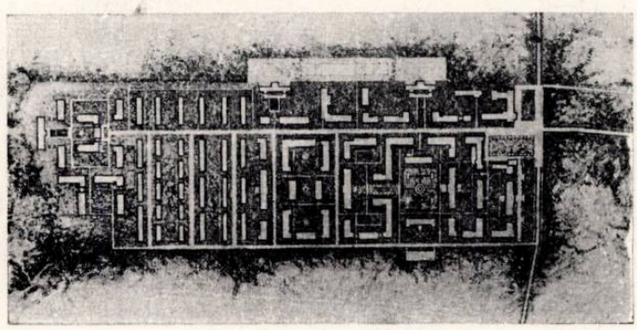

Plan de sistematizare

3. O serie tip trebuie să cuprindă o gamă complexă de clădiri pentru a putea satisface nevoile complexe ale compoziţiei. Astfel, de exemplu, Ghiprogor a redactat o ultimă serie compusă din 22 proiecte de clădiri tip, clădiri ce cuprind chiar un număr diferit de caturi, diferite ca volum, aspect, rol în compoziţie, orientare şi care au dotări sociale aşezate la primul cat.

Oraşul Stalin — Cartier de locuinţe. Perspectivă (1953—54)
Autor arh. *Gh. Hussar*

4. O aceeaşi serie trebuie să cuprindă, pentru aceleaşi clădiri tip, diferite variante, atît constructive, cît şi ca expresie artistică; aceasta din

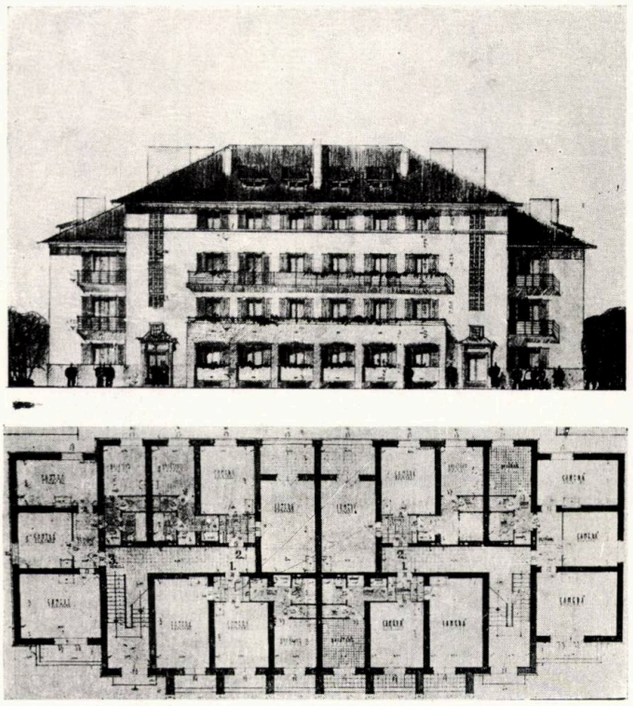

Bucureşti — Cartierul Steaua Roşie — Bloc de locuinţe (Proiect 1954)
Autor arh. *C. Neagu*; colaborator arh. *I. Dinescu*

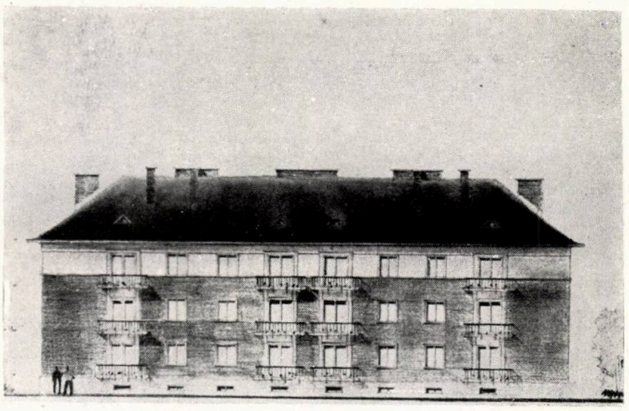

Regiunea Cluj — Bloc de locuinţe (1954)
Şef de colectiv arh. *A. Almaleck*, proiectant arh. *A. Schlaeffer*

Lupeni — Bloc de locuinţe. Perspectivă
Autori, arhitecţii *I. Silvan, I. Giurgea, L. Axelrad, Ch. Lewy*

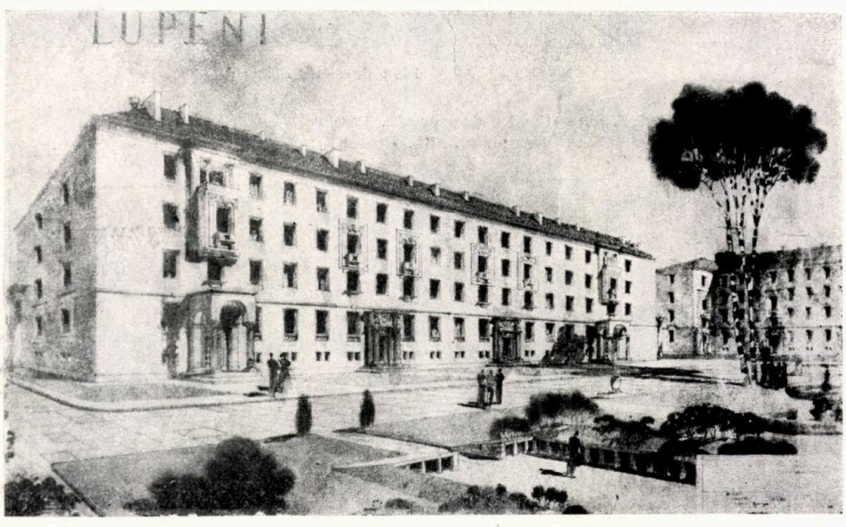

urmă poate fi realizată prin distribuirea diferită a unor elemente sau detalii limitate şi specifice seriei (balcoane, bovindouri, vitrine, ferestre) pe faţadă, stabilind chiar variaţii în repartizarea accentelor clasice ale acesteia.

5. Unitatea arhitecturală şi constructivă specifică seriei este obţinută prin întrebuinţarea unui număr bogat, dar totuşi limitat de piese constructive şi ornamentale ce fac parte integrantă din serie. In afară de faptul că proiectarea, în special a clădirilor cu puţine caturi, se foloseşte în mod obligatoriu de catalogul unional de elemente şi detalii unificate (întocmit de Comitetul de construcţii de pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.), fiecare serie mai dispune şi de un catalog propriu cu elemente şi detalii suplimentare speciale. Limitarea numărului acestor elemente şi totodată mărirea posibilităţilor lor de combinare variată constituie o preocupare susţinută a arhitecţilor şi constructorilor sovietici.

6. Trebuie însă subliniat că utilizarea seriilor de clădiri tip nu împiedică introducerea în compoziţia ansamblului a unor proiecte speciale, cu caracter de unicat, necesare pentru a crea anumite accente deosebite.

In lumina realizărilor constructorilor sovietici pe plan teoretic şi practic, trebuie subliniată în mod deosebit importanţa trecerii proiectării noastre pe o treaptă mai avansată de tipizare. In acest scop, trebuie stabilite, atît metodologia, cît şi formele organizatorice specifice acestui sistem de proiectare. Este necesar a se unifica şi organiza eforturile dispersate de astăzi ale proiectanţilor, prin precizarea profilului institutelor de proiectare şi totodată prin întărirea atelierelor de proiecte tip din cadrul institutelor principale, ISPROR şi Proiect-Bucureşti. Pe de altă parte, trebuie urgentată stabilirea planului de muncă ştiinţifică şi încadrarea cu personal a institutului ştiinţific al Academiei R.P.R., care, după cîte am aflat, a pus baza fiinţării legale a acestuia. In toate aceste probleme organizatorice, C.S.A.C. are un cuvînt greu şi urgent de spus. In primul rînd însă, trebuie înţeleasă şi însuşită ideea necesităţii de aplicare masivă a proiectelor tip, de către înseşi institutele de proiectare. Trebuie combătută în special atitudinea acelor arhitecţi care continuă să ignoreze o problemă de o astfel de importanţă şi, în special, trebuie atrase cadre de bază în rezolvarea acestor chestiuni. Din acest punct de vedere, trebuie să criticăm atitudinea conducerii Institutului Proiect-Bucureşti, care nu a antrenat cele mai calificate forţe, pe cei mai buni maeştri ai arhitecturii, în proiectarea clădirilor tip; din această cauză producţia institutului, pe acest plan, este cu totul sub aşteptări.

Ajungînd în centrul preocupărilor întregii mase de proiectanţi, proiectarea tip va contribui la ridicarea calităţii clădirilor de locuit, devenind un preţios instrument în crearea unei arhitecturi noi, socialiste, cu caracter de masă, care să oglindească realităţile social-economice şi conţinutul bogat de idei al societăţii noastre.

B. O altă problemă, care printr-o justă soluționare poate asigura realizarea cu caracter de masă a construcției de locuințe și care constituie o preocupare în toate domeniile producției, este politica strictă de economii și reducerea permanentă a costului construcției prin proiectare. In sectorul construcției de locuințe, această sarcină trebuie privită sub aspectul reducerii costului pe unitate, prin introducerea pe scară largă a celor mai bune proiecte tip sau refolosibile, care să fie în acord cu tehnica cea mai înaintată a construcției, față de posibilitățile noastre, realizînd indicii tehnico-economici cei mai favorabili cu putință. Trebuie lichidată greșeala repetată ca factorul economic să fie privit prin prisma «ieftinătății» de moment, adică a economiei strîmt înțelese, oglindită prin suprafețe prea reduse și o execuție necorespunzătoare, fără privirea în perspectivă a folosinței clădirii.

Urmărind acest obiectiv, va trebui să ne preocupe nu numai problema suprafețelor și a distribuției, dar și aceea a sistemului de construcție, a finisajelor, a lucrărilor tehnico-edilitare interioare și exterioare, gradate în funcție de caracterul clădirii, al cartierului, al localității și al folosinței. Arhitecților proiectanți, în calitate de coordonatori de proiecte complexe, le revine, în primul rînd, o deosebită răspundere în această luptă permanentă pentru reducerea costului construcției de locuințe prin proiectare, pe orice treaptă și bază a activității lor în procesul de elaborare a proiectului.

Astfel, începînd cu programele, este necesar să întocmim feluri corespunzătoare de clădiri tip de locuințe, în conformitate cu necesitățile și posibilitățile noastre tehnico-economice. Ținînd seama de caracterul de masă pe care îl capătă construcția de locuințe și de faptul că materialele de bază ajung să totalizeze cantități extrem de mari, rezultă că alegerea sistemului constructiv, și în mod implicit a materialelor principale de construcție, trebuie să fie apreciată cu toată greutatea, în funcție de posibilitățile etapei actuale, privită în dezvoltare.

In această privință, trebuie să arătăm că organele de stat de resort, C.S.P., C.S.A.C., M.C.I.M.C. și alte departamente, nu cunosc și nu dau indicații ferme proiectării asupra materialelor de construcție ce se produc, pe categorii, pe cantități și pe regiuni. Au fost cazuri cînd poziții ale planului tehnic nu au putut fi realizate deoarece întreprinderile de execuție nu și-au putut procura materialele prevăzute în planul tehnic și ca atare în proiecte. Aceeași constatare este valabilă și în privința utilajului de mecanizare a șantierelor. Din această cauză, proiectele de execuție au trebuit să sufere modificări după predarea lor; de asemenea, multe proiecte de organizare a lucrărilor avînd încă un caracter formal, nu contribuie ca atare, în mod efectiv, la justa organizare a șantierului și deci la reducerea costului construcției. Mai trebuie relevat și faptul că industria materialelor de construcție se ocupă prea

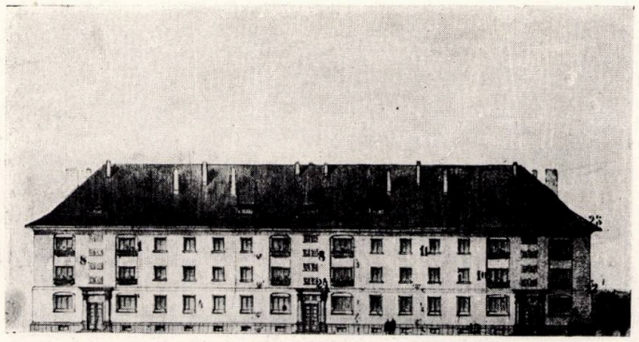

Regiunea Craiova — Bloc de locuințe (1954)
Autori, arhitecții *V. Simionescu, A. Popescu*

Regiunea Stalin — Bloc de locuințe — Fațadă (1954)
Șef de colectiv arh. *T. Săvulescu*; proiectanți, arhitecții *C. Stanciu, V. Cojoc, I. Milobenski*

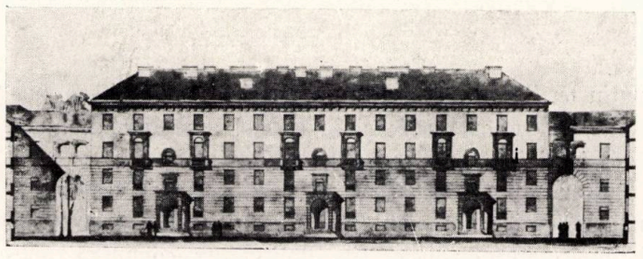

Petroșani — Bloc de locuințe. Fațadă (1954)
Autori, arhitecții *A. Moisescu, Z. Papanide*

Vulcan — Blocuri de locuințe. Fațade
Autori, arhitecții *T. Iconomu, Gh. Hariton, P. Simionescu, M. Machedon*

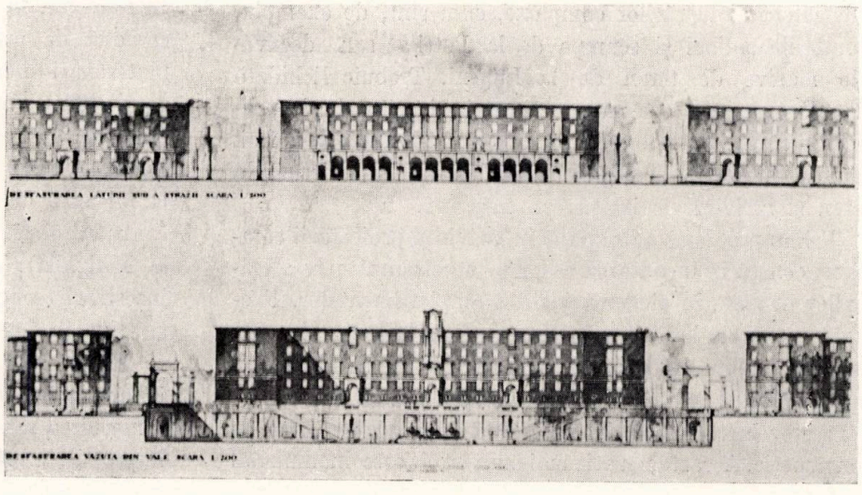

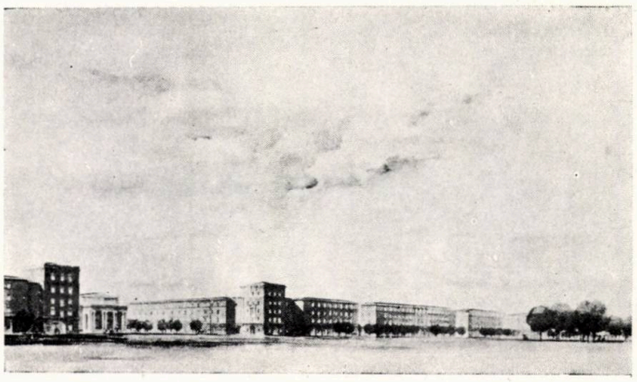

București — Raionul Griviţa Roşie. Magistrala Bucureştii Noi (1954)
Autori, arhitecţii *P. Miclescu, Al. Iotzu, V. Aslan*

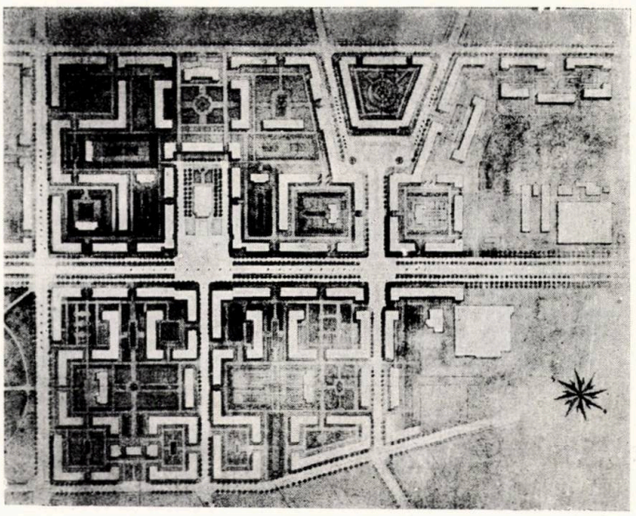

puţin cu lărgirea sortimentelor şi ridicarea calităţii materialelor de construcţie şi în special a acelora destinate finisajului interior şi exterior al locuinţei.

Studiul şi soluţionarea justă din punct de vedere economic a proiectelor de locuinţe nu se poate limita numai la proiectarea clădirilor tip. Proiectarea complexă, aplicarea proiectelor tip la situaţii reale, încadrarea în teren şi în condiţiile locale, sînt factori economici esenţiali pentru reducerea costului. Adeseori, din cauza subaprecierii proiectării complexe, unele posibilităţi de realizare de economie prin utilizarea secţiunilor tip sînt eliminate prin costul ridicat al lucrărilor complexe, cum sînt, de exemplu, fundaţiile adînci şi scumpe de la Petrila sau decavările masive de teren de la Lupeni. Trebuie lichidată practica greşită ce se mai continuă în institutele de proiectare de a se ataca proiecte de execuţie din birou, fără a avea în prealabil asigurate date precise referitoare la teren şi la lucrările inginereşti necesare.

Prima problemă ce se pune în privinţa proiectării complexe constă în încadrarea cea mai corespunzătoare a clădirilor în oraş, în alegerea justă a amplasamentelor. Factorul economic hotărîtor în alegerea amplasamentelor este existenţa şi posibilitatea de a folosi lucrări tehnico-edilitare existente, ţinînd seama de ponderea extrem de mare a acestor lucrări faţă de costul lucrărilor propriu-zise de construcţie. Aceasta, cu atît mai mult cu cît este inadmisibil de a se continua darea în folosinţă a locuinţelor, fără a fi fost terminate în prealabil lucrările de deservire minimală tehnico-edilitară (apă, canal, trotuare etc.), cum este cazul la Bicaz, pe platforma Mărceni.

Ţinînd seama de aceste considerente, problema încadrării clădirilor de locuit în oraşe se prezintă sub două aspecte:

a) cazul oraşelor existente, în reconstrucţie socialistă şi în care pot să apară două situaţii:

— posibilitatea de a construi pe străzi existente, unde în general există lucrări edilitare în soluţie provizorie sau definitivă, contribuind totodată la închegarea şi înfrumuseţarea oraşului. In această situaţie, însă, este necesar să nu se depăşească şi chiar să se restrîngă la minimum procentul de dărîmări acceptat prin norme;

— posibilitatea de a construi pe terenuri libere, retrase faţă de străzi şi uneori chiar excentrice, unde în general nu există lucrări edilitare nici în soluţie provizorie, în cazul cînd nu dispunem de terenuri neconstruite pe alinierea străzilor. In acest caz se pot evita, ce e drept, dărîmările, dar se contribuie într-o măsură mai redusă la crearea unui aspect nou, socialist, al oraşului, clădirile fiind aşezate în afara fluxului principal de circulaţie; totodată, intervine în cost şi valoarea sporită a lucrărilor edilitare şi a amenajărilor tehnice ale terenului.

Noi credem necesar ca prin studii comparative aprofundate, atît pe plan tehnic economic, cît şi pe planul arhitecturii oraşului, să se stabilească pentru fiecare caz poziţia justă, dîndu-se precădere construcţiei pe străzi existente, pentru a lichida cît mai grabnic înfăţişarea haotică şi semirurală a oraşelor noastre.

Acestea au fost considerentele pentru care C.S.A.C. a avizat favorabil construirea pe bulevardul Bucureştii Noi şi nu pe terenul propus de la Dămăroaia; din acest punct de vedere construcţiile de locuinţe din raionul 23 August, ce se execută pe terenul liber de la Vatra Luminoasă, constituie după părerea noastră o greşeală, neaducînd oraşului o contribuţie arhitecturală la scara efortului constructiv. Tot ca exemplu pozitiv citǎm clădirile noi de la Vulcan (arh. T. Iconomu) aşezate pe strada existentă şi lărgită a oraşului, clădiri ce aduc o contribuţie valoroasă la precizarea noului caracter al oraşului.

Tot în această ordine de idei trebuie să ne preocupe problema îmbinării reconstrucţiei socialiste a centrului oraşului cu ridicarea concomitentă a raioanelor mărginaşe. Intr-adevăr, în acelaşi timp cu construirea de locuinţe cu caracter de masă, pentru marile complexe industriale, pe terenuri libere mărginaşe, se impune şi executarea concomitentă a unor clădiri de locuit pe străzile centrale ale oraşului, completînd astfel golurile existente şi contribuind la înfăţişarea lui socialistă. In acest fel se va evita ca raioanele de margine ale oraşelor să se dezvolte în dauna centrului oraşului, aspect adeseori neglijat (cum este cazul la Medgidia); acest considerent va justifica şi începerea înzestrării centrului cu clădiri social-culturale şi administrative în folosinţa întregii populaţii a oraşului.

b) In cazul centrelor populate noi ce se construiesc, justa amplasare a clădirilor trebuie să fie rezolvată prin construirea masivă a cvartalelor sau a străzilor şi evitarea împrăştierii clădirilor după considerente strîmt departa-

mentale, manifestate uneori de beneficiari. Trebuie să subliniem în această privinţă rolul tot mai activ ce trebuie să-l joace sfaturile populare, arhitecţii şefi ai oraşelor şi arhitecţii proiectanţi de oraşe, pentru a evita acele situaţii în care fiecare departament beneficiar în parte se preocupă exclusiv de propriile lui investiţii, desconsiderînd interesele unitare ale oraşului.

Densitatea ridicată de construcţie pe teren constituie, de asemenea, un factor important care face posibilă reducerea costului clădirii, ţinîndu-se seama că numai costul lucrărilor edilitare ale unui metru liniar de stradă de 12 m lăţime se ridică la cca 3 000 lei. Totuşi, trebuie să ne ferim a cădea în greşeala ca în orice localitate şi în orice cartier să executăm numai clădiri cu 3—4 caturi, periclitînd astfel, atît reconstrucţia în întregime, cît şi silueta arhitecturală a oraşului.

C. O problemă de o mare importanţă, care interesează în mod deosebit masa arhitecţilor, este justa exprimare a conţinutului de idei în formele arhitecturale ale clădirilor de locuit. Intr-adevăr, sarcina arhitecţilor nu poate fi limitată doar la rezolvarea problemelor referitoare la locuinţe prin prisma confortului şi a unei stricte economii. Noi avem obligaţia de a satisface şi nevoile culturale ale locatarilor, dorinţa de frumos şi de intimitate a acestora, contribuind la dezvoltarea sentimentelor cetăţeneşti şi patriotice ale oamenilor muncii.

Pentru aceasta trebuie să ne preocupe felul cum înţelegem să creăm ambianţa interioară şi exterioară a clădirilor de locuit, felul cum compunem şi decorăm spaţiile de locuit şi cele comune, felul cum se exprimă artistic noul conţinut de idei, cum se oglindeşte el într-o formă nouă, realizată pe baza prelucrării critice şi creatoare a valorilor arhitecturale naţionale, a valorilor clasice şi sovietice.

In această privinţă trebuie arătat că avem lipsuri serioase; deseori, sub pretextul economiei, noi sacrificăm expresia artistică de detaliu şi de ansamblu alteori încărcăm proiectele noastre cu un exces de porticuri, turnuleţe, profilaţii, socluri, trepte şi terase (ca, de exemplu, la primele studii pentru Roman — arh. V. Sebestyen, sau pentru Vulcan — arh. T. Iconomu). Insuşirea profundă a metodei realismului socialist ne va ajuta să ne orientăm pe plan ideologic, pentru a găsi justa măsură, opusă atît sărăciei de expresie cît şi exuberanţei de forme şi ornamente, măsură bazată pe o exprimare artistică sobră şi totodată optimistă, care nu renunţă la mijloace plastice şi caută căile cele mai corespunzătoare pentru a o realiza în cadrul posibilităţilor noastre tehnice şi economice.

In privinţa creării ambianţei exterioare a ansamblurilor de clădiri de locuit, revine arhitecţilor sarcina de a se preocupa de satisfacerea cerinţelor multiple şi legitime ale locatarilor şi pe acest plan. Introducînd în proiecte şi devize amenajarea circulaţiilor, a spaţiilor plantate, a locurilor de odihnă şi de joc, a îngrădirilor şi a dependinţelor gospodăreşti necesare, ei trebuie să urmărească planificarea acestora şi executarea lor, contribuind la lichidarea tristelor situaţii de pe majoritatea şantierelor noastre, în care clădiri nefinisate sînt date în folosinţă înconjurate de terenuri degradate şi neamenajate, în care locatarii

Bucureşti — Cvartal de locuinţe în Raionul 23 August (1954)
Perspectivă spre str. Vatra Luminoasă
Autori, arhitecţii *N. Sburcu, Z. Grundl, R. Cosma, B. Stoicescu*

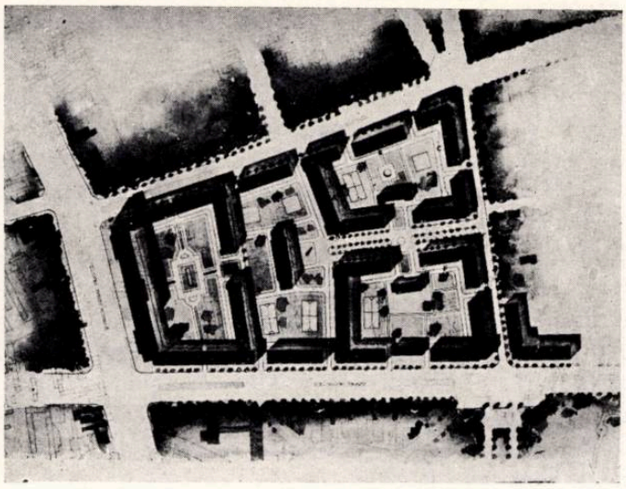

înoată în praf sau în noroaie, organizîndu-şi după priceperea lor locul de joc pentru copii, depozitul de gunoaie şi îngrădirea pentru păsări şi animale domestice.

D. O problemă ce revine în mai toate discuţiile noastre o constituie stabilirea tipurilor de locuinţe pentru etapa ce urmează. Noi considerăm că rezolvarea acestei probleme nu poate fi asigurată numai pe baza unor discuţii; ea trebuie să fie rodul unei analize prealabile şi ştiinţifice a cerinţelor şi a posibilităţilor noastre în acest domeniu. Va trebui să stabilim, în primul rînd, că tipul de locuinţe nu poate fi conceput după un program unic, deoarece urmează să fie adaptat unor categorii diferite de familii ce-l vor folosi, sau pe regiuni. Aceste categorii de familii diferă, pe de o parte, prin felul lor de viaţă, iar pe de altă parte, prin numărul de membri din care sînt compuse; prin urmare, tipurile de locuinţe ce urmează să le proiectăm trebuie să satisfacă întocmai cerinţele acestor două criterii: pe de o parte, trebuie să proiectăm locuinţe variate pentru diferite condiţii de trai, ca distribuţie şi înzestrare, iar pe de altă parte, locuinţe variate ca mărime şi ca număr de camere.

In ce priveşte variaţia tipurilor de locuinţe după mărime, studiile trebuie să pornească de la precizarea normei de locuire. Faţă de norma sanitară legal aprobată de

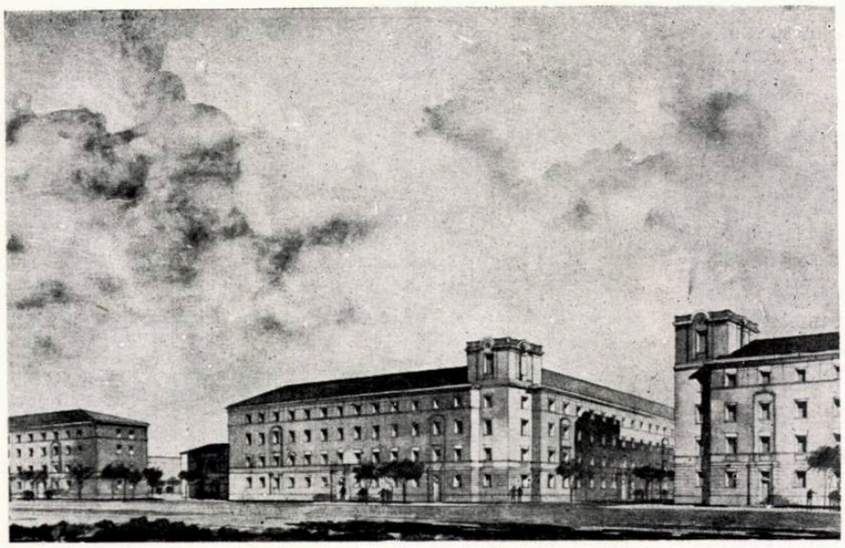

București — Cvartal de locuințe în raionul 23 August (1954). Perspectivă
Autori, arhitecții *N. Sburcu, Z. Grundl, R. Cosma, B. Stoicescu*

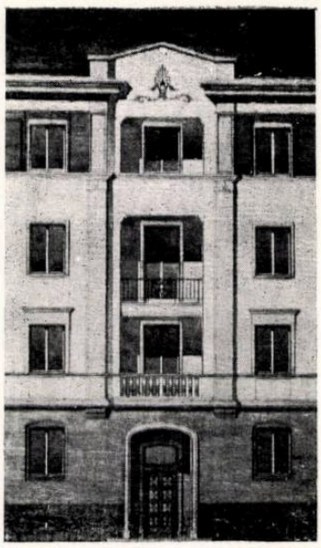

Detaliu de fațadă

8 m² de persoană, va trebui să analizăm și necesitatea unei coborîri a acesteia, într-o perioadă de tranziție, fără însă a periclita confortul locuinței. Propunem ca atare să nu se coboare norma de folosință sub 7,5—8m² de persoană, trecînd pînă la o normă de 7 m² numai în cazuri excepționale, îndeosebi în cazul unei folosiri în comun a locuinței de către două familii. Totodată, ținînd seama că clădirile pe care le proiectăm pot atinge o durată chiar de 100 ani și mai mult, și ținînd seama de nivelul material ce va fi atins de oamenii muncii în socialism și în comunism, urmează să asigurăm înăuntrul acelorași clădiri posibilitatea viitoare de a fi folosite cu o normă de locuire de 8 m² și chiar mai mult.

Variația suprafeței între aceste limite și găsirea unui just echilibru între cerințele gradului de confort în creștere și al costului de construcții în coborîre, constituie probleme ce trebuie temeinic cercetate în mod științific. Tot în acest fel, trebue stabilite procentele în care diversele tipuri de apartamente sînt cuprinse într-un ansamblu.

Considerînd că cel mai frecvent apartament (în conformitate cu experiența sovietică) este cel constituit din două camere și care corespunde familiei medii pe țară și în special necesităților familiilor tinere din centrele industriale, trebuie să adîncim studiul pentru a stabili procentul în care participă în ansamblu apartamentele cu una sau trei camere și care pot fi mai corespunzătoare pentru cazarea, într-o primă etapă, a unor familii puțin numeroase, independent sau în folosință comună.

E. In vederea elaborării proiectelor de locuințe trebuie să mai amintim și unele probleme mult discutate în chestiunea confortului de locuire, dar pe care astăzi noi le considerăm pe deplin lămurite.

a) In chestiunea camerei de baie, experiența constructorilor sovietici, a celor din democrațiile populare cît și calculele întocmite de noi promovează în mod indiscutabil poziția camerei de baie în interiorul apartamentului, ventilația făcîndu-se nemecanizat prin ccș. Aceasta asigură o economie de investiții, o economie de întreținere și o rezolvare mai bună a fațadei. Adoptarea acestei soluții nu trebuie considerată exclusivă; pot fi considerate anumite condiții speciale, îndeosebi la clădi ile cu 1—2 caturi, în care baia direct luminată rezultă din însăși structura apartamentului și poate fi deci acceptată ca atare. In orice caz, problema ventilației prin coș, cu ajutorul deflectorului fix, asigură schimbul de aer chiar și la cele mai reduse și nepermanente mișcări ale aerului. Singura condiție este, bineînțeles, execuția conștiincioasă și corespunzătoare a acestei instalații.

b) In chestiunea atît de discutată a izolării fonice au fost aduse numeroase critici proiectanților. De la început trebuie arătat că industria materialelor de construcție nu s-a preocupat încă de producția în masă a unor materiale corespunzătoare. Pe de altă parte, izolarea fonică perfectă a locuințelor este o problemă de cost, nu numai de tehnică, și nici în U.R.S.S. problema nu este încă rezolvată mulțumitor și cu caracter general. Fără să desconsiderăm importanța primordială a măsurilor tehnice ce trebuie să fie luate, considerăm că în mare măsură izolarea fonică va fi rodul îmbinat între execuția îngrijită a întregii clădiri (cînd vom avea uși care se închid bine, un planșeu sau o pardoseală bine executate, cînd instalațiile de apă și canal nu vor produce zgomot), între creșterea treptată a nivelului material al locatarilor (cînd apartamentul va fi înzestrat cu covoare, perdele și mobilă), precum și între nivelul tot mai ridicat civic al locatarilor, care astăzi adeseori tot mai provoacă ei înșiși zgomote și tulburări în locuințe.

c) In privința aprecierilor diferite asupra formelor camerelor de locuit, trebuie arătat că anumite considerente de distribuție, de construcție, de economie și de locuire impun astfel de forme alungite. Toată documentația sovietică ne furnizează exemple de acest fel și credem că trebuie să renunțăm a preconiza folosirea exclusivă a unor încăperi de formă pătrată. Clădirile executate ne dovedesc, de altfel, că și aceste încăperi lungi pot fi ușor și plăcut mobilate dacă, bineînțeles, proiectanții sau constructorii nu creează greutăți prin poziția greșită a ușilor, a coșurilor, a ferestrelor.

d) In legătură cu confortul locuinţelor mai trebuie pusă în studiu problema depozitării şi transportului gunoaielor menajere, a depozitării şi a transportului combustibilului, precum şi problema amplasării şi caracterului anexelor gospodăreşti, ce trebuie să fie rezolvate de proiectant în mod just şi principial; altfel, întreţinerea clădirilor, organizarea spaţiului, cît şi nevoile locatarilor vor avea de suferit.

e) Un ultim aspect îl constituie problema intrării în clădire. Faptul că se accede încă pe sub palierul scund al scării, avînd în faţă aspectul şi eventual mirosul necorespunzător al scării ce coboară către pivniţă, faptul că nu s-au prevăzut spaţii afectate depozitării eventuale a unor cărucioare, camere pentru portar sau administrator, constituie lipsuri ale arhitecţilor în proiectarea locuinţelor, lipsuri ce trebuie să fie analizate pentru a fi lichidate în viitoarele proiecte.

Cele prezentate în acest referat oglindesc unele aspecte mai importante în activitatea de proiectare a locuinţelor, în clădiri cu puţine caturi, aspecte ce necesită a fi clarificate de plenara noastră, pentru stabilirea unor principii care să fie supuse spre aprobare C.S.A.C., asigurîndu-se astfel temele necesare pentru noile serii de secţiuni şi clădiri tip.

Justa îmbinare a cerinţelor de confort variat şi mereu crescînd, încadrate în politica unei continue şi stricte economii, ne va da posibilitatea să stabilim aceste principii, ne va da posibilitatea să trecem la rezolvarea problemei locuinţei pe un plan complex, cuprinzînd aspectele de execuţie şi de expresie ce vor fi analizate în cele două coreferate ce urmează.

Ceea ce trebuie să apară cu hotărîre în discuţiile şi concluziile plenarei, este sublinierea cu toată tăria a rolului activ, de cetăţean conştient şi patriot, precum şi de om politic al arhitectului. El trebuie să dea dovadă de iniţiativă creatoare, în toate problemele legate de realităţile vieţii noastre economice sociale, pe care trebuie să le cunoască în adîncime şi să le rezolve în creaţia lui de arhitectură. Trebuie să subliniem îndeosebi rolul şi iniţiativa arhitectului în progresul procesului complex al construcţiei de locuinţe, de la cunoaşterea aprofundată a terenului şi a naturii înconjurătoare, a mijloacelor şi posibilităţilor centrale şi locale de execuţie, la împingerea înainte a tehnicii şi a organizării înaintate a execuţiei, în vederea sporirii ritmului de construcţii, a ridicării continue a calităţii şi a coborîrii permanente a costului.

In sfîrşit, trebuie să mai subliniem rolul arhitectului pe plan politic, ideologic şi artistic, rolul lui în îndrumarea şi ridicarea nivelului cultural şi civic al locatarilor, rolul lui de creator al aspectului calitativ nou al oraşelor noastre, rolul lui de luptător paşnic în construcţia unei societăţi fericite, în consolidarea păcii pe plan internaţional, prin întărirea propriei sale patrii.

Pregătindu-ne temeinic şi participînd activ la îndeplinirea cu succes a acestor sarcini de înaltă cinste şi răspundere, noi vom merita încrederea ce ne este acordată de partid şi de popor şi vom contribui la înflorirea unei arhitecturi socialiste în conţinut şi naţională în formă, în Republica Populară Romînă.

Uricani — Aştioara — Cvartal de locuinţe
Autori, arhitecţii *M. Ricci, S. Ungureanu, A. Moisescu*

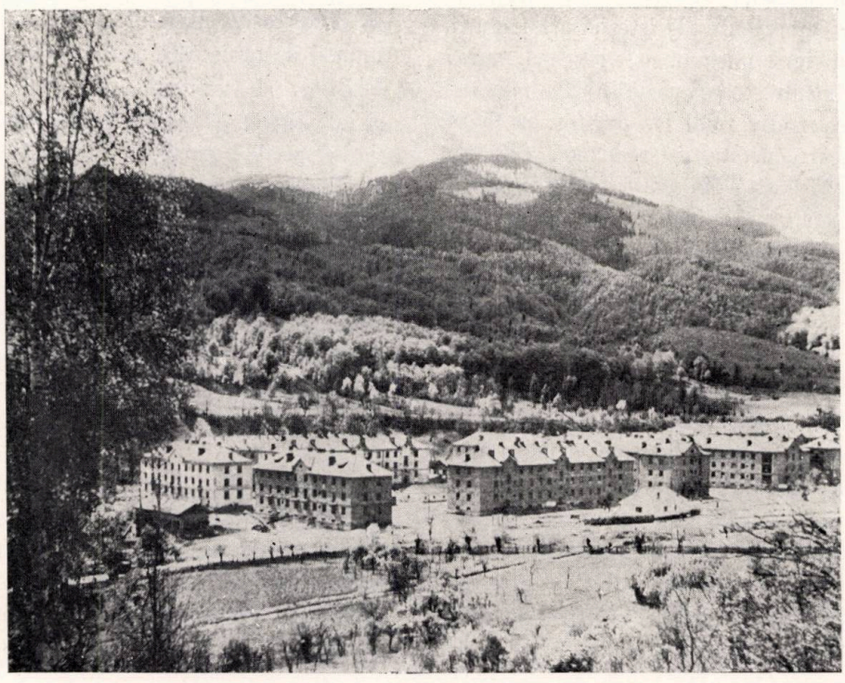

Probleme tehnice, constructive şi de cost ridicate de proiectarea locuinţelor

Coreferat prezentat la Plenara a II-a a Uniunii Arhitecţilor de conf. arh. M. Alifanti

Problemele tehnice, constructive şi de cost constituie aspecte principale ale proiectării arhitecturale care nu pot fi separate de celelalte probleme ale creaţiei arhitecturale.

Această legătură firească nu este deocamdată lămurită; din contra, se poate vorbi de o ruptură între aceste preocupări.

Complexitatea mereu mai mare a problemelor, complicarea şi varietatea programelor, mulţimea disciplinelor tehnico-inginereşti, medico-sanitare etc., care vin să ajute sau să contribuie chiar la alcătuirea operei de arhitectură (şi ale căror mijloace de lucru trebuie deci cunoscute) pe de o parte; urmele diferitelor şcoli formaliste şi constructiviste de tot felul, care au sărăcit ansamblul de preocupări şi posibilităţi ale unor întregi generaţii de arhitecţi, pe de altă parte, şi, în sfîrşit, lipsa de informare şi de interes, rutina şi comoditatea, sînt cauze ale acestei rupturi.

De aceea, problema însuşirii conştiente şi active a conţinutului bogat al meseriei noastre trece pe primul plan în discuţie şi este în special hotărîtoare pentru lămurirea poziţiei arhitectului faţă de aspectele tehnice, constructive şi de economie ale proiectării.

In toate perioadele importante ale istoriei arhitecturii, arhitecţii au răspuns cu cinste misiunii ce le revenea, numai cînd au stăpînit realmente toate posibilităţile meseriei lor, cînd au îndeplinit efectiv rolul lor creator, pe baza cunoaşterii posibilităţilor concrete de realizare. Situaţia aceasta a presupus totdeauna — în afara calităţilor artistice — priceperea de exprimare a ideilor prin organizarea funcţiunilor, formelor, ţinînd seama de materialele ce le aveau la îndemînă şi sprijinindu-se pe ştiinţa punerii în operă a acestora.

★

Cantitatea uriaşă de locuinţe necesare a se construi foarte repede, dotarea lor pentru a corespunde unui nivel de confort din ce în ce mai ridicat, precum şi nevoia de a răspunde unor cerinţe de ordin artistic excepţional de complexe, aduc însă în discuţie alte probleme variate şi hotărîtoare în practica proiectării arhitecturale.

Această practică a scos în evidenţă — din ce în ce cu mai multă forţă — importanţa pregătirii ideologice în desfăşurarea procesului de creaţie arhitecturală.

De asemenea, de multe ori şi în situaţii foarte variate, arhitecţii au avut de dezbătut chestiuni în legătură cu industrializarea construcţiilor, prefabricarea elementelor de construcţie, reducerea costului etc.

Şi mai frecvente sînt discuţiile în legătură cu materialele de construcţie, cu importanţa lor în procesul de creaţie, cu necesitatea fabricării unui cît mai larg sortiment de materiale.

In ceea ce priveşte problemele creaţiei arhitecturale propriu-zise se poate spune că nu a existat conferinţă sau reuniune mai importantă care să nu programeze şi să agite acest subiect.

Insuficient se realizează, însă, legătura dintre toţi aceşti factori, care stau în anumite raporturi unul faţă de altul, mai ales cînd este vorba de problema atît de dificilă şi complexă a construirii de locuinţe în masă. Toate acestea trebuie analizate, surprinse tocmai în această legătură organică şi cu adevărat creatoare. Tocmai necesitatea acestei legături indisolubile vom încerca s-o explicăm şi s-o susţinem în referatul de faţă.

Dacă referatul principal a arătat ansamblul problemelor în construirea de locuinţe, primului coreferat îi revine să lămurească şi să detalieze unele aspecte speciale ale muncii de proiectare, izvorîte din metodele actuale, caracteristice, de execuţie, cît şi din însuşirile materialelor şi fabricatelor care stau la îndemîna constructorilor. Este vorba, pe de o parte, de procesul de industrializare a construcţiilor, cu toate implicaţiile şi consecinţele ce decurg, iar pe de altă parte, de sortimentul materialelor disponibile şi cantităţile de materiale pe care se poate conta, de problema materialelor locale, de posibilităţile de a înlocui un material cu altul, fără prejudicii pentru calitatea clădirii şi mai ales de trecerea de la materiale de construcţie la fabricate de construcţie.

★

Trebuie subliniat de la început că în îndeplinirea sarcinii de onoare de a contribui la cazarea în condiţii optime a unui număr mereu mai mare de oameni ai muncii, proiectarea trebuie să ţină seama de toţi factorii amintiţi, să-i folosească din plin, contribuind totodată la progresul lor.

Industrializarea construcţiilor pune pe primul plan o serie de premise, de posibilităţi, care alcătuiesc un nesecat izvor de progres chiar pentru proiectarea arhitecturală, cerînd în schimb să fie înţeleasă.

Industrializarea vizează transformarea şantierului «umed», nesfîrşit, murdar, în atelierul de montaj rapid, simplu, prin care pot fi date în folosinţă, în termene nebănuit de scurte, un foarte mare număr de locuinţe.

Finisajul îngrijit, din care rezultă pereţi netezi, îmbinaţi în muchii precise, vii, intersecţii ale unor feţe simple, mari cît dimensiunea unei întregi odăi; uşa care se închide bine, uşor şi fără chinuitoare şi repetate zgomote, pentru că este gîndită şi realizată unitar, din materiale şi cu procedee verificate anterior prin alte procedee de fabricaţie industrială; tavanul plan şi pardoseala care încîntă ochiul, atît prin jocul delicat al nuanţelor materialului, cît şi prin grija cu care bucăţelele de parchet sau gresie sînt tăiate şi îmbinate, toate acestea se vor putea obţine, chiar în condiţiile producţiei de masă şi în termene din ce în ce mai scurte, numai prin producerea industrială a elementelor de construcţie, numai prin industrializarea construcţiei.

Se mai poate spune, de asemenea, că mai numeroase şi mai izbutite vor fi cornişele strălucitoare împodobite cu zmalţuri, pentru că noile fabrici de elemente de construcţie vor livra mari porţiuni de cornişă finisate de muncitori pricepuţi, lucrînd în alte condiţii decît pe vechile şantiere de pietrărie, cu ochii în soare, cu gîtul strîmb, undeva, la mari înălţimi, pe o schelă nesigură.

Tot aşa, se poate spune că mai comodă va fi viaţa locatarilor cînd diferitele elemente de construcţie vor fi fabricate şi montate prin alte procedee mai avansate; cînd ei vor putea întreţine mai uşor locuinţele lor, fără să aibă, de pildă, de înfundat cu hîrtie zeci de metri de pervazuri defectuos montate, pe unde suflă vîntul.

Desigur, mulţi gîndesc că procesul de industrializare încurcă treburile proiectării, iar alţii consideră posibilitatea realizării celor arătate mai sus într-un viitor atît de depărtat, încît nu se mai simt înflăcăraţi de el.

Dar în această privinţă este bine să ne amintim, de pildă, că pînă la echina capitelului Partenonului au fost zeci de încercări mai puţin graţioase, dacă nu chiar urîte şi că pe vremuri a zbura ca păsările se numea vrăjitorie.

Este adevărat că presele, vibratoarele, aparatele de sudură etc. nu vor pregăti singure înflorirea aceasta; şi tot adevărat este că nici calculul tensiunilor de mii de kg în armături sau complicatele tabele care fac să vorbească solicitările din materiale, nu vor asigura singure ansamblul de soliditate, de frumuseţe şi de confort care caracterizează o operă de arhitectură.

Munca de a organiza, de a coordona toate aceste activităţi variate — oricare ar fi materialele şi felul de a le pune în operă — revine arhitectului.

Intr-adevăr, Marea Enciclopedie Sovietică, precizînd caracterul complex al profesiunii şi al răspunderii noastre, defineşte: «Obiectul unei creaţii arhitectonice este toată construcţia (sau complexul de construcţie) în întregime: amplasarea clădirii sau a unui grup de clădiri pe teren (planul de situaţie), repartizarea diferitelor părţi din interiorul clădirii (planul propriu-zis al clădirii), aspectul exterior al întregii clădiri şi al fiecăreia din faţade, compoziţia şi finisajul încăperilor (interiorul clădirii), precum şi toate aspectele de realizare tehnico-constructive ale construcţiei.»

*

Unii arhitecţi s-au considerat «aruncaţi» în această complicată «reţea de constrîngere şi dificultăţi». Ei au fost chemaţi să utilizeze elemente care îmbogăţesc, dar la început complică proiectarea arhitecturală. Ei rămînînd încă la marginea preocupărilor de industrializare a construcţiilor, aceasta nu le aduce deocamdată decît o serie de rigori: modul, travee fixă, zidărie portantă pe direcţii obligate etc., astfel că ei abia pot să depăşească aceste dificultăţi; în urgenţa proiectării ei nu ajung să tragă foloase pentru opera de arhitectură, din condiţionările reciproce ale proiectării şi execuţiei în bandă, din fabricarea industrială a elementelor de construcţie etc.

*

Industrializarea construcţiilor nu este o modă! Nu este la liberul plac al proiectanţilor să o aplice sau nu! Noi putem şi trebuie să o înţelegem, pentru că opera de arhitectură se va îmbunătăţi prin această înţelegere. Noi putem şi trebuie să o aplicăm, pentru că numai folosindu-ne de ea vom face faţă cu cinste sarcinilor grele şi măreţe ce ne revin.

Odată apreciată ca atare, însuşită ca metodă caracteristică de construcţie a epocii noastre, ea trebuie integrată în acea unitate de nedesfăcut a creaţiei arhitecturale: compoziţie, materiale, punere în operă.

Tot aici trebuie să subliniem cîteva aspecte legate de problema foarte discutată a economiei în proiectare şi execuţie şi în special asupra unei înţelegeri învechite a legăturii dintre «creaţie» şi economie.

Nevoia de a asigura maselor populare locuinţe confortabile şi frumoase, corespunzătoare aspiraţiilor acestor mase şi uriaşei lor deşteptări la viaţă, pune însă pe primul plan şi problema economiei în construcţie şi implicit pe cea a economiei în proiectare.

In aceste condiţii, «economia» capătă noi înţelesuri şi nu se mai sfieşte să stea lîngă luminoasa şi adeseori îngîmfata «creaţie»; de data aceasta ea condiţionează şi întregeşte creaţia.

Dar aceste două aspecte au încă nelămurite o serie de probleme de amănunt; ele întîmpină piedici de tot felul, pe care referatul de faţă îşi propune să le scoată în evidenţă.

Trebuie arătat, însă, de la început, că numai din nevoia de a studia în amănunt, de a preciza detaliile problemelor, scoatem temporar din legătura lor firească diferitele aspecte ale problemei, prevenind încă o dată asupra pericolului de a le interpreta pe fragmente, altfel decît în legătura lor firească.

Realizările obţinute în R.P.R. în domeniul construcţiei de locuinţe sînt foarte importante, dar munca de proiectare, execuţia lucrărilor, producerea de materiale şi mai ales legătura dintre aceşti factori — ca o serie de procese în plină desfăşurare — prezintă fiecare aspecte diferite, pozitive şi negative: fiecare au avut succese şi insuccese, au fost ţinute în loc de lipsuri şi au fost îmbăr-

bătate de realizări; dar toate au fost îmbunătăţite prin analiza deficienţelor, prin critică.

Pe acest drum, arătînd foarte pe scurt principalele înfăptuiri — care de fapt înseamnă mari prefaceri în gîndirea oamenilor şi mare efort de muncă din partea tuturor factorilor în discuţie — vom analiza mult mai pe larg lipsurile.

Lipsurile arătate aici, în special cele principale, sînt ale proiectării arhitecturale; lipsurile altor factori sînt amintite numai în măsura în care ele au blocat pur şi simplu unele rezultate pozitive ale proiectării, iar proiectarea, din cauza pregătirii unilaterale, nu a putut face mare, lucru spre a înlătura din munca colaboratorilor ei firesti, prin analize serioase, aceste deficienţe. Alte lipsuri destul de importante, în special cele ale fabricilor de materiale şi de fabricate de construcţie, sînt enumerate aci pentru a preveni proiectarea şi chiar execuţia asupra acestor probleme, cărora ambele nu le acordă suficient interes, avînd, din această cauză, ambele, părţi importante de vină.

★

Începem prin a prezenta unele realizări ale proiectării pe linia înţelegerii mai cuprinzătoare a rolului proiectantului.

In cursul ultimilor ani, în special datorită însuşirii treptate a experienţei sovietice, cît şi datorită experienţei proprii dobîndite pe parcurs, proiectanţii noştri au reuşit să realizeze economii importante. Astfel, s-a trecut de la clădirile cu 2 niveluri din anii 1949-1950 la clădiri cu 3 niveluri şi apoi chiar cu 4 niveluri, ceea ce înseamnă o economie de 10% şi respectiv 5%. De asemenea, prin scurtarea frontului secţiunilor tip recomandate de C.S.A.C., prin compoziţia mai justă a cvartalelor s-a obţinut o creştere a densităţii şi respectiv o reducere a costului lucrărilor edilitare pe cap de locuitor.

Prin tipizarea elementelor prefabricate de planşeu, scară şi buiandrugi, începută de M.C.I.M.C. şi continuată sub coordonarea C.S.A.C. de ISPROR, I.P.C.I. şi I.C.S.C., prin tipizarea unei părţi însemnate de elemente de construcţie (balustrade, tîmplărie, balcoane, loggii, rafturi de cămară) efectuată de ISPROR, s-au deschis posibilităţile fabricării în serie şi deci a reducerii costului acestora. Prin gruparea instalaţiilor sanitare s-a redus consumul de ţevărie şi s-au creat premisele prefabricării şi pe acest teren. Introducînd, din iniţiativa I.P.C., sistemele de calcul sovietice pentru dimensionarea secţiunilor de beton armat, s-au obţinut economii de fier de cca 8—10%, iar prin adoptarea unor soluţii adecvate necesităţilor stringente de reducere a consumului de fier, colectivul de locuinţe al atelierului de tipizări din ISPROR a realizat o economie de fier de 22%. Proiectînd şarpante bine studiate, I.P.C.F. şi ISPROR au redus consumul de lemn ecarisat al acestora cu cca 20%.

Făcînd primii paşi pe tărîmul proiectării ştiinţifice, prin elaborarea unor variante comparabile pentru secţiunile tip 1954, colectivul de locuinţe al atelierului de tipizări din ISPROR a dat posibilitatea de a se alege soluţiile de principiu cele mai economice, deschizînd totodată perspective noi în proiectarea secţiunilor tip.

Dar lipsurile sînt mult mai numeroase.

C.S.A.C. nu a creat posibilităţile de unificare a punctelor de vedere în legătură cu proiectarea şi construirea de locuinţe prin întocmirea şi difuzarea de normative.

De asemenea, conducerea proiectării de locuinţe nu a creat condiţii ca majoritatea cadrelor de proiectanţi să înţeleagă temeinic principiile de bază, necesitatea colaborărilor, drumurile de viitor în proiectare, în special în vederea obţinerii unei priviri cît mai multilaterale a problemelor; de asemenea conducerea proiectării nu a obţinut difuzarea unor cunoştinţe elementare printre cadrele tinere sau printre cele frînate de rutină şi nici actualizarea sistematică a cunoştinţelor proiectanţilor.

Această necuprindere a problemelor derivă, la rîndul ei, din deficienţele formaţiei tehnice a arhitectului. Intr-adevăr, în învăţămîntul superior există încă disproporţie între atenţia acordată problemelor legate de plastică şi compoziţie, faţă de atenţia dată mijloacelor de realizare tehnică a creaţiei arhitectonice. De aici rezultă concepţia cu care iese absolventul din facultate, care-l face nu numai să nu cunoască miezul problemelor tehnice necesare muncii lui, dar chiar să neglijeze completarea cunoştinţelor lui pe acest tărîm, considerîndu-le prea puţin legate de problemele de creaţie ce i se pun.

Proba evidentă a celor afirmate este în primul rînd lipsa totală a lucrărilor ştiinţifice, a manualelor şi numărul foarte mic al articolelor referitoare la activitatea în proiectarea de locuinţe; chiar în aceste puţine scrieri se vădeşte aproape exclusiv preocuparea de aspect şi de amplasare a clădirilor, lipsind aproape cu desăvîrşire studiul problemelor de economii, materiale, execuţie, legătura dintre acestea şi celelalte probleme ale creaţiei etc. Iar în ceea ce priveşte detalierea acestor probleme, nu se pot cita decît exemple atît de rare, încît trebuie considerate doar ca excepţii convingătoare.

Printre lipsurile conducerii proiectării trebuie amintită şi insuficienta preocupare pentru ridicarea continuă a nivelului profesional al proiectanţilor; fie că este vorba de C.S.A.C., fie de conducerea institutelor de proiectare, de şefii de colectiv etc. Din această cauză, poziţia proiectantului «talentat» şi ideea suplinirii cunoştinţelor printr-o revelaţie iniţială atotştiutoare mai frînează încă, atît evoluţia normală a cadrelor tinere, cît şi posibilitatea celor mai vîrstnici de a se încadra cu forţe sporite în munca de proiectare actuală.

Intr-adevăr, se poate spune că o activitate organizată pentru căpătarea de cunoştinţe tehnice nu se duce decît sporadic şi că nici proiectanţii nu dovedesc suficientă perseverenţă în dobîndirea acestor cunoştinţe.

Urmarea imediată a acestei situaţii se observă chiar în şovăirile proiectanţilor în ceea ce priveşte principalele noţiuni referitoare la standardizare, modulare, tipizare, principii de industrializare a construcţiilor, economia prin proiectare etc.

Este suficient să dăm ca exemplu următoarele:

Deşi este foarte mare nevoie să se răspîndească cunoştinţele de izolări fonice printre proiectanţii de arhitectură, deşi prin specificul lor aceste probleme sînt delicate şi controversate, deşi, în sfîrşit, ele sînt de o importanţă cu totul specială pentru problema locuinţelor, nu numai

că nu s-au elaborat pînă în prezent anumite studii, normative etc. referitoare la aceste chestiuni, dar discuțiile între C.S.A.C. și ISPROR în legătură cu traducerea normei sovietice de izolări fonice la locuințe a durat atît de mult, încît peste mai bine de un an de la aducerea lucrării sovietice în librăriile noastre, nu a putut apărea la noi decît traducerea unui articol de prezentare a acestei norme.

Tot astfel, deși activitatea de tipizare a locuințelor începe să fie serioasă, elaborarea sistematică de detalii nu constituie încă o preocupare a nici unui institut de proiectare. Fie că se consumă pentru fiecare proiect un număr enorm de ore pentru redesenarea detaliilor (ca și cum de fiecare dată problema ar fi nouă), fie că se utilizează detalii vechi, combătute și evitate de majoritatea proiectanților, pierderea de timp este foarte mare, iar rezultatele sînt la fel de proaste.

Aceeași atitudine de critică sterilă sau de dispreț pentru unele probleme așa-numite «mărunte» se observă și în ceea ce privește standardele de construcție. Nu este proiectant care să nu se înfioare cînd aude de standardele de ferestre, de cele de jgheaburi sau de terase, sau de normele pentru învelitori; tot astfel, nemulțumirile sînt generale în ceea ce privește formele și calitatea fierăriei pentru ferestre și uși; totodată se simte lipsa altor standarde, în vreme ce «specialiștii» în detalii se mulțumesc să critice sau să aibă surîsuri disprețuitoare pentru bieții «întocmitori de stasuri».

In realitate însă, nici C.S.A.C., nici conducerea institutelor, nici șefii colectivelor nu știu să ceară și respectiv să organizeze această muncă migăloasă și plină de răspundere a redactării standardelor, care vor determina aspectul și calitatea produselor livrate în cantități enorme timp de mai mulți ani.

De altfel, una din cauzele nemulțumirilor produse de tîmplăria locuințelor din Valea Jiului este dimensionarea greșită a acestei tîmplării față de calitatea lemnului.

Trebuie precizat că doar colective puternice, compuse din cei mai buni tehnicieni, lucrînd exclusiv în această muncă luni de zile, abia ar face față acestor probleme dificile, căreia astăzi proiectanții nu-i dau nici o atenție.

Tot pe aceeași linie de lipsuri principiale trebuie amintită și insuficienta preocupare de a găsi materiale noi, forme noi de fabricate sau elemente de construcție, cît și lipsa cataloagelor de detalii de finisaj tip, a studiilor complete de ansambluri de secțiuni tip pentru diferite regiuni ale țării, caracterizate de aceeași climă, aceleași materiale locale sau aceleași posibilități de aprovizionare cu materiale.

Tot aci mai trebuie amintită lipsa de interes pentru restudierea normelor «C», care, dînd costuri fie prea mari, fie prea mici, falsifică valoarea devizelor, cît și faptul că nu se dă suficientă amploare studiilor științifice în legătură cu ventilarea și luminarea băilor, a execuției unor terase ieftine, a găsirii de materiale de placaj pentru fațade etc.

Pe aceeași linie se încadrează și unele erori importante de proiectare, ca de pildă: plasarea boxelor de combustibil la parterul locuințelor din Valea Jiului, prevederea de motive arhitecturale fundate pe puncte izolate în terenuri excesiv de dificile pentru execuția fundațiilor, toate acestea cauzate, fie de insuficiența studiului, fie de lipsuri în pregătirea tehnică a proiectanților.

Remedierea deficiențelor amintite, înlăturarea lor treptată cere un anumit climat de preocupări științifice, de luptă contra rutinei și a acceptării primului rezultat obținut; o mare sete de informare; mai cere în plus o foarte precisă cunoaștere a răspunderilor, o ridicare continuă a conștiinței profesionale.

Toate acestea țin, însă, de adoptarea unei poziții juste bazată pe înțelegerea năzuințelor și luptei poporului, pe încadrarea totală în această luptă; nu poate fi, deci, vorba de a înțelege trunchiat problemele, de a ne scuza ascunzîndu-ne îndărătul unei înțelegeri parțiale a problemelor sau al unui interes prea mare acordat problemelor de creație, rupîndu-le de aspectele tehnice, de realitate; această înțelegere nu este la bunul plac al arhitectului; ea arată clar poziția politică a acestuia și înseamnă piatra de încercare a atașamentului lui pentru cauza maselor.

★

Așa cum am precizat anterior, să arătăm acum o serie de aspecte ale muncii celorlalte activități strîns legate de edificarea construcției: execuția, industria de materiale, transporturile.

In ceea ce privește execuția trebuie arătate ca rezultate pozitive, în primul rînd, inițiativele muncitorilor constructori, care au aplicat o serie întreagă de metode noi, rapide, în execuție. Astfel, de exemplu, brigada complexă a tov. Craioveanu, compusă din 45 muncitori, care a terminat la Vulcan construcția de roșu a unui bloc de 60 de apartamente în 44 de zile.

Dintre aceste mișcări inițiate de muncitori relevăm în special pe aceea a brigăzii complexe de la Buftea, condusă de tov. Gh. Cioc, desfășurată sub lozinca «să construim mai repede, mai ieftin și mai bine». De asemenea, trebuie subliniată importanța inovațiilor în domeniul construcțiilor (adaptarea pompei de mortar operațiilor de tencuit, mașina pentru îndreptat fierul-beton etc.), cît și utilajele utilizate în lipsa macaralelor, în cursul anilor trecuți, pe unele șantiere.

Ca lipsuri trebuie semnalate următoarele:

Macaralele nu se folosesc din plin, fiind utilizate de cele mai multe ori doar ca bob, cu toate că unele tipuri sînt foarte indicate pentru montaj.

De altfel, în general, nu este utilizată în întregime capacitatea de ridicare a macaralelor din cauza rămînerii la planșeul compus din grinzi și corpuri de umplutură, singura soluție acceptată de execuție din tre cele propuse de proiectare.

Trebuie arătat cu această ocazie că acest tip de planșeu a fost introdus în practică încă din 1951 și că, în afara seriei de locuințe pentru București, el se aplică peste tot în diverse variante.

De asemenea, trebuie arătată folosirea insuficientă a micii mecanizări pe șantier, unde chiar în domeniul conteinerizării sînt multe de făcut. In această privință inițiativa muncitorilor din construcții poate aduce multe soluții, rămînînd însă ca execuția și proiectarea să stimuleze suficient aceste forțe creatoare.

De asemenea, trebuie relevate unele lipsuri importante în ceea ce privește introducerea în practica execuției la locuințe a materialelor noi, ca de pildă betoane celulare, fîșii de planșeu de diferite tipuri, armături sudate, zidării cu goluri, zidărie armată, sticlă spongioasă, fier cu profil periodic obținut din fierul beton cu ajutorul presei Avakov, cît și o întreagă serie de materiale studiate și încercate în prezent.

Creșterea numerică a muncitorilor calificați — în special zidari și betoniști — nu a fost însoțită de o creștere calitativă și nici măcar de menținerea calificării acestora, principala cauză datorindu-se fie faptului că numărul meșterilor, al șefilor de echipă, este insuficient și respectiv calificarea tinerelor cadre suferă, fie datorită faptului că însăși perfecționarea acestor meșteri și șefi de echipă nu progresează proporțional cu creșterea cerințelor.

Lipsuri importante sînt de semnalat în privința organizării șantierelor. Astfel, poate fi amintit faptul că sumele investite pentru baracamente sînt adeseori exagerat de mari. Pentru o lucrare din regiunea Bacău «s-a uitat» să se prevadă în proiect aducerea provizorie a apei pentru șantier, și tot acolo macaralele nu pot acoperi o suprafață de 40% din aceea pe care se construiesc blocurile etc. La amplasarea atelierelor de prefabricate nu se ține suficient seamă de ponderea ce o are costul transportului agregatelor la atelier în costul total al prefabricatelor, neplasînd judicios atelierele mari lîngă calea ferată (exemplu, Bărbăteni).

Unele lipsuri semnalate, cît și altele de ansamblu referitoare la execuția lucrărilor sînt subliniate în raportul la Bugetul de stat al R.P.R. pe 1954 al tov. ministru Petrescu, astfel:

«Volumul important de construcții din anul 1953 impune lichidarea lipsurilor care există la întreprinderile de construcții și care duce la scumpirea lucrărilor și la nerespectarea termenelor fixate pentru darea lor în folosință».

«Trebuie să arătăm că față de rezervele mari pe care le conțin devizele lucrărilor, reducerile de costuri în construcții realizate în 1953 sînt nemulțumitoare».

«Situația financiară a întreprinderilor de construcții s-a menținut nesatisfăcătoare în anul 1953 și datorită indisciplinei în decontarea lucrărilor executate și îndeosebi a stocurilor însemnate de materiale aprovizionate peste nevoile reale ale șantierelor.»

Referitor la situația producerii de materiale de construcție și fabricate de construcție trebuie amintite, în primul rînd, unele realizări importante, ca, de pildă, folosirea ca agregat a sterilului ars din Valea Jiului, folosirea zgurii de cazan de la Reșița, executarea blocurilor mari de zidărie de cărămidă la Vulcan, a fîșiilor de planșeu, a primului bloc sanitar prefabricat executat la Orașul Stalin.

Trebuie arătat, însă, că atît în producția de materiale și de prefabricate, cît și în folosirea materialelor locale, în găsirea de materiale noi etc. lipsurile sînt mari.

Astfel, nu s-au folosit suficient rezervele de materiale locale, neglijîndu-se sterilul din alte regiuni carbonifere decît Valea Jiului; nu s-au folosit deșeurile ceramice sau zgurile termocentralelor de la Comănești, Timișoara, Arad etc.; zgura de cazan depozitată pe lîngă centrele regionale C.F.R. (de pildă, cele de la Simeria, Pitești etc.). De asemenea, nu s-a dat importanța cuvenită exploatării pietrei brute și găsirii de noi cariere de nisip și pietriș.

Această situație există și în ceea ce privește materialul de finisaj, ca, de pildă: plăcile de beton pentru fațadă încercate la blocurile de la Cernavoda, opaxitul pentru pereții băilor și bucătăriilor, cărămida profilată, plăcile de azbociment pentru învelitori, piese ceramice pentru coșuri și ventilații etc.

Tot referitor la materialele de construcție trebuie arătat că deși resursele țării noastre și bazele de fabricație pot asigura un sortiment foarte mare de materiale de construcție, astăzi nu avem în fabricație decît un număr redus de sorturi.

In unele cazuri, organele de resort nu informează unitățile interesate de noile produse realizate, localitatea, întreprinderea etc. Astfel, pentru verificarea informației referitoare la fabricarea plăcilor de azbociment a trebuit să plece un inginer de la București la Oradea, iar pentru a asigura olanele de coșuri necesare construcțiilor din Valea Jiului, Institutul de proiectare a orașelor a trebuit să afle care anume fabrici sînt utilate pentru această fabricație și care din ele, nefiind în vîrf de producție, ar putea prelua comanda Trustului 7; pentru a afla că în regiunea Baia Mare există o fabrică de elemente de construcție silico-calcare, proiectanții trebuie să vadă filmul documentar respectiv la «Timpuri noi».

In altă ordine de idei trebuie arătată calitatea încă nesatisfăcătoare a materialelor și fabricatelor produse.

Așa este, de exemplu, piatra de var, arsă doar cca 50% din cantitatea livrată, necesitînd stingerea unei duble cantități pentru obținerea necesarului de var pastă (Vadul Criș, Măcin, Orașul Stalin etc.). De asemenea, situația produselor ceramice este pe de-a întregul nesatisfăcătoare; cărămida prezintă serioase defecte: nu este bine arsă și conține numeroase corpuri străine; fabrici numeroase livrează astfel de produse, de pildă: Recașul, Lugoj, Fratelia, Progresul, Lutul (Turda), Tecuci, Victoria Muncii (București). Țigla pentru învelitori este strîmbă, nearsă și fără găuri de legare; fabrici ca Jimbolia, Lugoj, Sighișoara, Urziceni dau trusturilor un astfel de produs.

Ministerul Silviculturii livrează cherestea de proastă calitate, verde, cu noduri și numeroase vicii, care scurtează durabilitatea produselor de tîmplărie.

De asemenea, fierăria anexă tîmplăriei este necorespunzătoare; este cazul atelierelor: Viața Nouă (Bîrlad), atelierele trusturilor 3, 4, 5, 6 M.C.I.M.C., Intreprinderea 23 August, (Orașul Stalin), atelierele nr. 7 Valea Jiului, care au livrat la Vulcan toate broaștele deschizîndu-se cu o singură cheie, obligînd locatarii să-și procure lacăte și anexe pe socoteala lor și să le monteze, deteriorînd tîmplăria.

Parchete strîmbe, neuscate și cu dimensiuni neegale se livrează de diferite ateliere, ca Trafor (București).

De asemenea, trebuie semnalată calitatea proastă a aparaturii electrice și a materialului de instalații, care prin aceasta sînt departe de a asigura confortul locatarilor.

Parte din aceste deficiențe se datoresc standardelor în vigoare care nu au fost suficient studiate (broaștele

pentru uşi; dimensiunile reduse ale tîmplăriei), iar altă parte neglijenţei fabricilor respective. Materialele cu lipsurile semnalate mai sus se pun totuşi în operă cînd reprezentantul beneficiarului nu este destul de vigilent sau cînd din lipsa materialelor satisfăcătoare, apare pericolul întîrzierii termenului de plan. Cînd nu se întîmplă nici unul din aceste două cazuri, materialele proaste — fără a fi refuzate — devin stocuri supranormative, aşteptînd altă ocazie favorabilă de a fi utilizate.

*

In sfîrşit, proasta manipulare a materialelor şi modul adeseori intolerabil de depozitare creează însemnate cantităţi de deşeuri, care ridică neîncetat preţul materialelor şi respectiv al construcţiei.

Astfel, cimentul se livrează în vrac, fără conteinerizare, pentru cele mai multe şantiere, procedeu care duce la pierderi însemnate.

*

In privinţa transporturilor trebuie semnalate următoarele:

Şantierul de la Reşiţa nu primeşte fier de la Reşiţa, ci de la Galaţi şi Iaşi; în schimb, şantierul de la Iaşi primeşte fier de la Cîmpia Turzii şi Bucureşti. Cărămida pentru un şantier din regiunea Bacău se aduce de la Cluj, de la o distanţă de 400 km, iar cea pentru Livezi (Craiova) 25% de la Jimbolia şi 70% de la Poarta Albă, respectiv de la distanţe de 375—418 km. Trustul Sovrom 1 care lucra la Bucureşti îşi aducea tîmplăria de la atelierul din Cîmpina, iar Sovrom 3 care lucra la Ploieşti o aducea de la Bucureşti; Trustul de la Roman are atelierul de lăcătuşerie la Bucureşti, iar cel de tîmplărie la Galaţi.

*

Iată o serie de lipsuri din domeniul unor activităţi legate de procesul de construcţie — lipsuri care duc la reducerea calităţii construcţiilor, la defectuoasa lor exploatare din punctul de vedere al confortului şi, în orice caz, la scumpirea construcţiilor.

Faţă de toate acestea, arhitecţii, datorită calificării unilaterale despre care s-a amintit, nu au putut interveni activ şi nici ajuta la înlăturarea greşelilor semnalate; nu au putut ţine legătura cu şantierul şi cu producătorii de materiale. Nu au ştiut să găsească — faţă de lipsurile şi de condiţiile grele ale execuţiei — eventualele simplificări ale proiectelor pe baza realităţilor certe ale şantierului sau să sporească detalierea proiectelor şi controlul competent pe şantier.

Din această cauză ei se înscriu cu partea lor de vină în seria de deficienţe semnalate.

*

In concluzie, această lungă înşirare de aspecte, preocupări şi lipsuri conturează precis atît necesitatea pregătirii multilaterale a proiectantului, cît şi a unei interpretări mai complete, mai cuprinzătoare a noţiunii de economie în construcţie; a considerării aspectelor care nu apar în devize, a aşa-numitei «economii în exploatare», care de asemenea este greu să fie redată prin calculele devizelor.

Astfel, dacă, în general, prin noţiunea de economie în construcţia de locuinţe înţelegem multiplele posibilităţi de reducere a costului sau consumului unor anumite materiale cheie, fără a se impieta asupra calităţilor de confort sau artistice ale obiectului, prin economia în exploatare se înţelege reducerea acelor cheltuieli care nu sînt şi nici nu pot fi redate în devizele lucrărilor, dar care în timpul exploatării construcţiei se fac simţite din plin.

Astfel, uneori, soluţiile adoptate sub lozinca economiei au doar un cost redus de deviz, dar prin întrebuinţare în timp devin mai scumpe decîte alte soluţii, care ar fi necesitat o investiţie iniţială puţin mărită. Aşa este situaţia în ceea ce priveşte slaba izolare termică a construcţiilor, utilizarea de materiale de finisaj slabe, care se distrug în timp, care se întreţin greu, asigurînd în general doar un confort redus.

Un alt aspect pe care devizele nu-l pot releva este caracteristica unor proiecte de a permite organizarea uşoară a locului de muncă şi mărirea vitezei de execuţie. Tot aşa, nu apar în devize economiile ce se realizează prin proiecte uşor adaptabile condiţiilor sau materialelor locale. In sfîrşit, trebuie să mai amintim şi economiile ce se pot realiza prin justa alegere a unor amplasamente, economii care, de asemenea, nu pot să apară în devize.

*

Este adevărat că aceste preocupări atît de variate, cărora trebuie să le facă faţă arhitectul, sînt cîteodată complicate şi dificile.

Dar peste toate piedicile, adevăratul drum al libertăţii de creaţie arhitecturală trece prin cunoaşterea, atacarea curajoasă şi înfrîngerea tuturor dificultăţilor.

Conducerea proiectării de locuinţe şi forţele de proiectare ale institutelor noastre au acumulat în prezent suficientă experienţă pentru a trece curajos la lichidarea lipsurilor analizate.

Rezultatele pozitive ale muncii de proiectare, pe de altă parte, afirmă că premisele unei proiectări mai bune există.

Atît de bogata şi multilaterala experienţă a Uniunii Sovietice în domeniul proiectării de locuinţe, pusă la îndemîna proiectanţilor noştri, trebuie însuşită şi aplicată. Autorii sovietici, arhitecţi, care semnează sute de volume referitoare atît la problemele variate ale practicii arhitecturale, cît şi la industrializarea construcţiilor şi mai ales la felul cum înţeleg ei să se integreze cerinţelor tehnicii actuale, sînt confirmări ale justeţei punctelor de vedere prezentate în referat.

*

In vederea îmbunătăţirii muncii de proiectare a locuinţelor, a legării acestei proiectări de toate aspectele tehnico-constructive analizate anterior şi a deschiderii de perspective largi acestei importante activităţi creatoare a arhitecţilor, propunem să se discute în plenară următoarele propuneri, grupate pe patru direcţii principale de acţiune:

A. — Referitor la conducerea proiectării:

1. Intocmirea unui normativ pentru proiectarea locuinţelor.

2. Definitivarea modulului specific pentru nevoile construcţiei de locuinţe.

3. Revizuirea standardelor greşite sau necorespunzătoare; elaborarea de standarde noi absolut necesare asigurării calităţii diferitelor fabricate de detaliu.

4. Intocmirea cataloagelor de detalii tip de către colective puternice, alcătuite din cei mai buni specialişti, care vor munci o perioadă de 6 luni — 1 an exclusiv la această lucrare.

5. Stabilirea de preţuri unice pe ţară, la toate materialele de construcţie, loco staţia de descărcare C.F.R.

B. — Referitor la organizarea proiectării:

1. Intărirea unităţilor care grupează proiectanţii de locuinţe. Interesarea celor mai buni proiectanţi în munca de proiectare a locuinţelor, cît şi alcătuirea judicioasă a colectivelor de proiectare, atît în ceea ce priveşte experienţa, priceperea, specificul pregătirii proiectanţilor arhitecţi, cît şi referitor la numărul şi varietatea specializării celorlalţi colaboratori: ingineri, tehnicieni, specialişti de tot felul.

2. Precizarea într-un regulament special a răspunderilor arhitectului în legătură cu supravegherea şi recepţia lucrărilor.

3. Decalarea lucrărilor de proiectare cu un an sau cu minimum un semestru faţă de începerea execuţiei.

C. — Referitor la pregătirea cadrelor:

1. Deschiderea unor cursuri de pregătire specială a proiectanţilor de locuinţe în legătură cu problemele actuale ale proiectării, semnalate în referat, asigurîndu-se totodată frecventarea şi însuşirea materialului prin scoaterea din producţie, seminare, vizite etc.

2. Organizarea de şcoli de meşteri, în special pentru principalele finisaje curente, cît şi pentru unele finisaje speciale.

3. Analizarea unor aspecte ale învăţămîntului mediu şi superior de arhitectură în vederea axării principalului efort pe continuitatea şi eficacitatea învăţămîntului, în vederea rezolvării sarcinilor actuale.

4. Găsirea unor procedee mai operative de obţinere şi difuzare a materialului documentar prin serviciile de documentare existente sau altele nou create, cît şi pentru coordonarea diferitelor acţiuni ale cercurilor Uniunii Arhitecţilor, A.S.I.T. etc.

5. Obţinerea unui contact mai strîns al proiectanţilor cu şantierul.

D. — Referitor la materialele de construcţie:

1. Fabricarea de materiale noi pe baza încercărilor reuşite, de pildă: sticlă spongioasă, ipsosuri rezistente, diferite piese ceramice etc.

2. Asigurarea posibilităţii de a crea prototipuri, fie prin înfiinţarea de ateliere speciale pentru această activitate, pe lîngă institutele care tipizează clădirile de locuit, fie prin rezervarea unei cote din planul institutelor de încercări în vederea rezolvării nevoilor imediate ale proiectării de locuinţe.

★

Discutînd pe larg, în plenară, problemele puse de referate, aprofundîndu-le prin contribuţiile preţioase venite din masa proiectanţilor, problemele vor avea răsunet în munca de zi de zi a fiecărui arhitect; propunerile se vor simplifica, se vor preciza şi vor deveni sarcini, iar activitatea noastră aci va constitui un sprijin real pentru ridicarea calităţii proiectării, pentru obţinerea de noi succese în construirea de locuinţe frumoase şi confortabile.

Elemente prefabricate la Oraşul Stalin

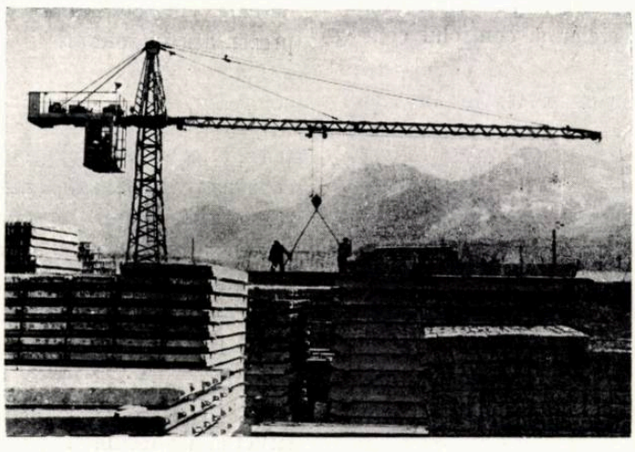

Cîteva probleme de compoziţie şi plastică în legătură cu proiectarea clădirilor de locuinţe cu puţine caturi

Coreferat prezentat la plenara a II-a a Uniunii Arhitecţilor de conf. arh. Gh. Petraşcu

Referatul citit în prima şedinţă a plenarei noastre anunţa că problemele legate de aspectul locuinţelor şi ansamblurilor formate de ele vor fi expuse separat, corespunzînd unei încercări de sistematizare a materialului pus în discuţie. Am ajuns acum la acest capitol. Este important, de la început, să limpezim însăşi tema locuinţei ce urmează să proiectăm şi felul în care trebuie s-o construim.

Ni se pare inutil să încercăm a mai demonstra legătura nemijlocită, care există între conţinut şi formă, făcînd ca şi în cazul locuinţei conţinutul să se contureze de la program şi parti. E deci firesc ca şi în cazul locuinţei, şi poate aici mai mult decît în altă parte, aspectul să depindă, între altele, de factori importanţi, ca:

— felul în care tema este concepută şi soluţionată şi modul de viaţă la care se adaptează şi pe care îl condiţionează;

— ideologia societăţii pentru care arhitectul proiectează, gradul în care el o înţelege şi o însuşeşte;

— măsura în care şcoala şi experienţa l-au înarmat cu reguli de compoziţie sigure, sensibilitatea artistică a proiectantului şi forţa sa creatoare;

— aportul unor colaboratori, tehnicieni şi artişti, dintre care, fără să pretindem a-i cita pe toţi, vom aminti pe inginerii specialişti şi artiştii plastici, chemaţi să participe, sau care ar trebui chemaţi să participe, la desăvîrşirea proiectului de arhitectură, precum şi conducătorii de şantier şi meşterii cărora le revine sarcina unei execuţii fidele şi fără cusur;

— caracteristicile materialelor folosite şi sistemul preconizat pentru punerea lor în operă.

O temă antirealistă sau un parti greşit (noi l-am numi conceput fără artă), este imposibil să ne conducă la adevărata frumuseţe, după cum o temă justă, generoasă, nu se va manifesta în forme frumoase fără artist şi fără măiestrie în proiectare şi execuţie.

La un moment dat s-a arătat în primul referat că construcţia de locuinţe este unul din mijloacele prin care se poate face dezvoltarea gustului pentru frumos, educaţia cetăţenească şi patriotică prin valoarea artistică a interioarelor şi exterioarelor clădirilor, prin valoarea ideologică a expresiei ansamblurilor şi oraşului.

Acest lucru este incontestabil şi, dată fiind importanţa lui covîrşitoare pentru dezvoltarea societăţii şi construirea socialismului noi trebuie să facem locuinţe, cartiere şi oraşe frumoase, găsind formele de arhitectură în care să se manifeste acea frumuseţe care corespunde ideologiei clasei muncitoare. Aceasta este una dintre sarcinile noastre prezente una dintre cele mai importante sarcini şi îndeplinirea ei cu succes va constitui aportul nostru substanţial la construirea socialismului în ţara noastră.

Credem chiar necesar să adăugăm la observaţia citată din primul referat, că o locuinţă frumoasă, un cartier sau un oraş frumos sînt nu numai un mijloc pentru educarea gustului cetăţenilor, ci formează chiar mediul necesar unui trai mai bun, calitatea lor estetică face parte din confort, ajutînd ca oamenii să devină muncitori mai buni, elemente mai preţioase ale colectivităţii şi că se adună ca o valoare pozitivă pe lîngă un somn liniştit, o masă pregătită şi servită în bune condiţii, o cultură completată zi de zi. Noi nu putem separa frumosul de bine; pentru noi, o locuinţă frumoasă este o locuinţă bună.

De aceea, ni se pare că nu putem trece mai departe fără ca să precizăm ce înţelegem prin locuinţă bună.

Locuinţa bună, către care tindem, este mediul elementar în care omul poate trăi fără ca sănătatea lui să sufere, în cadrul familiei sale, după obiceiurile lui, avînd însă posibilitatea să şi le modifice în mod treptat, pentru a ajunge la o formă de existenţă superioară. O locuinţă care nu ţine seama de natura omenească şi de nevoile şi aspiraţiile ei legitime, care nu-i oferă posibilitatea pentru dezvoltarea facultăţilor ei, nu e o locuinţă bună şi deci nu e o locuinţă frumoasă, pentru că în cazul de faţă nu ne ocupăm de măşti sau decoruri, satisfăcătoare atunci cînd creează o iluzie, ci de realitatea cea mai plină şi cea mai vie, în care omul este prezent în toată complexitatea lui.

Discutînd problema locuinţei pe plan general şi căutînd să-i stabilim tema, trebuie să pornim de la acest punct de vedere.

In aprecierile noastre să nu uităm însă că într-o operă atît de vastă cum este dotarea cu locuinţe bune a ţării noastre, binele nu poate fi atins decît în etape şi că deci critica primelor noastre realizări trebuie să ţină mereu seama de nivelul foarte scăzut atît cantitativ cît şi calitativ, de la care s-a pornit.

Sîntem chemaţi să proiectăm şi să construim pentru socialmis, o lume nouă creşte în jurul nostru şi conştiinţa

noastră se modifică şi se formează împreună cu ea. Cu cît înţelegem mai bine această lume nouă, care a făcut din muncă, etică socială, libertate folositoare tuturor, progres general şi pace, idealul său cel mai scump, cu atît cresc încrederea în viitor şi devotamentul pentru colectivitate şi patrie.

Arta epocii socialiste, ca mijloc de cunoaştere a realităţii, trebuie să înfăţişeze, prin imaginile pe care le creează, aspectele esenţiale ale procesului pe care-l reprezintă existenţa în momentul de faţă, indicînd drumul constructiv pe care această existenţă se poate perfecţiona. Pentru a fi realistă, arta trebuie să fie veridică, pentru a fi constructivă ea trebuie să fie convingătoare, adică lipsită de afectare şi grandilocvenţă.

Viaţa este totodată simplă şi complexă; pentru a o oglindi just, arta trebuie ca, prin imagini simple, uşor accesibile, să-i redea trăsăturile esenţiale. Creaţia artistică reclamă o adîncită înţelegere a lumii; de aceea, în formaţia artistului, deci şi a arhitectului, educaţia ideologică şi aplicarea ei în profesiune capătă o importanţă deosebită.

Materialismul dialectic este singura concepţie ştiinţifică despre lume. Adîncind studiul materialismului dialectic, artistul, în cazul nostru arhitectul creator, va ajunge să gîndească just, să se orienteze bine în efortul de înţelegere a realităţii înconjurătoare pe care se preocupă s-o reprezinte în opera sa.

Arta valoroasă trebuie să oglindească realitatea în mişcare, ea trebuie să anunţe prin imaginile ei şi ceea ce este şi ceea ce va fi, pentru că ceea ce va fi există de fapt în germen, născînd din ce este. Rolul artistului, pe care Gorki l-a numit simţurile lumii, este să înţeleagă mai curînd şi mai limpede ce va fi, decît omul obişnuit, pentru că el vede realitatea în mod mult mai ascuţit. Dar ceea ce simţurile observă, gîndirea interpretează. Artistul îşi exprimă gîndirea în imagini artistice, deci imaginile artistice caută să fie realitatea gîndită într-un anumit fel. Pentru noi, realitatea cea mai semnificativă este destrămarea lumii capitaliste şi societatea socialistă care se construieşte pe baze cu totul noi, dar preluînd în mod critic de la lumea veche, ca pe o moştenire preţioasă, valorile cultural-artistice create în decursul vremii. Pentru noi, realitatea imediată este patria şi poporul nostru cu creaţiile lui cultural-artistice pline de farmec, este munca acestui popor pentru construirea socialismului în propria lui ţară, contribuţia lui la menţinerea şi apărarea păcii. Pornind de la înţelegerea acestei realităţi noi putem da operelor noastre acel conţinut de idei despre care se vorbeşte adesea fără ca noţiunea să fie totdeauna bine precizată.

Conţinutul de idei se reflectă în modul în care noi trecem de la temă la tematică, în felul în care ne gîndim să o realizăm constructiv, cum să înscriem obiectul proiectat în natură sau într-un cadru de arhitectură şi este în legătură cu părerea noastră despre frumos şi despre gustul oamenilor cărora ne adresăm, cu ceea ce ştim că poate să-i intereseze, să-i mişte sau chiar să-i entuziasmeze, ajutîndu-i în îndeplinirea sarcinilor lor.

Conţinutul de idei se axează pe ceea ce considerăm noi mai expresiv în subiectul nostru, putînd fixa caracterul, fără de care ştim că nu există frumuseţe.

Care poate fi în cazul locuinţei, în privinţa aspectului unităţii considerată izolat şi în ansamblu, obiectivul pe care ni-l propunem în proiectare ?

Răspunsul ni se pare destul de simplu.

Locuinţa să aibă caracter de locuinţă, imaginea ei exterioară şi interioară să degajeze simpatia şi intimitatea necesare vieţii de familie, relaxării şi studiului individual. Se înţelege că aceste calităţi nu pot fi obţinute fără un minimum de confort necesar, asigurat de spaţii corespunzătoare dispuse judicios şi înzestrate cu instalaţiile şi mobilierul cerut de traiul zilnic.

Insă, după cum se ştie, nevoile spirituale completează în mod firesc nevoile materiale ale omului. Locuinţa trebuie deci, ca şi celelalte producţii ale arhitecturii, să sugereze prin aspectele ei concepţia noastră despre lume, imaginile create determinînd idei şi emoţii estetice corespunzătoare.

Fiecare societate are propria ei ideologie. Aceasta se reflectă şi în arhitectură.

Unitatea istorică între conţinut şi formă, care se naşte şi se dezvoltă cu cultura unei epoci istoriceşte determinată, devine stilul epocii, adăugînd la caracterul propriu al fiecărei categorii de lucrări, caracterul general care distinge arhitectura grecească de cea romană, cea a renaşterii de cea a barocului, etc.

Locuinţele pe care le proiectăm şi construim noi trebuie să poarte, pe lîngă acea trăsătură de simpatie şi intimitate de care am amintit şi pe care o regăsim de-a lungul vremii la toate exemplarele valoroase de locuinţe, pecetea societăţii noastre, trebuie să fie locuinţe ale oamenilor care construiesc socialismul şi care, prin acest fapt chiar, încep să ducă un mod de viaţă diferit.

In orînduirea socialistă vom găsi, ca trăsătură caracteristică pentru locuinţe, îmbinarea armonioasă a vieţii de familie cu viaţa în colectiv. Bogata experienţă sovietică în domeniul construcţiei de locuinţe ilustrează foarte bine acest fapt. Apartamentele grupate în clădiri colective şi aceste clădiri grupate în cvartale dotate cu magazine, creşe, grădiniţe, şcoli, terenuri de sport şi parcuri comune, cvartale constituind vaste compoziţii unitare, au devenit în U.R.S.S soluţia curentă pentru rezolvarea locuinţei oamenilor muncii. Istoria arhitecturii se îmbogăţeşte astfel cu un aspect inedit în domeniul locuinţei, calitativ superior şi care nu era posibil decît în orînduirea socialistă. Ideea cvartalului desfăşurat pe mai multe hectare ca o compoziţie organizată după toate regulile artei, reunind numeroase clădiri cu volum monumental, ne apare grandioasă în ea însăşi, mai ales dacă ne gîndim că pînă la socialism, cu locuinţe s-au realizat cel mult străzi, rar interesante ca aspect, sau grupări monotone fără început şi fără sfîrşit, fără o dominantă şi care în cele mai bune cazuri aveau ca singură calitate o ordine nediferenţiată, obţinută prin simplă înşiruire şi aliniere.

Este imediat evident că am recurs la o comparaţie avantajoasă pentru arhitectura vechilor orînduiri sociale, deoarece exemplele puse în paralelă sînt relativ rare. Şi sclavagismul şi feudalitatea şi capitalismul, acesta mai ales, au creat mai multe străzi coridor sumbre şi anodine decît străzi pitoreşti şi mult mai multe îngrămădiri mizere şi haotice decît grupări monotone.

Concepţia locuinţei reunite în clădiri colective şi a cvartalului, vastă compoziţie gradată şi unitară, stă la baza oraşului de tip nou, socialist.

Deşi socialismul nu exclude locuinţa joasă de tip unifamilial, izolată sau grupată, pe care în cazuri justificate o practică pe scară întinsă, clădirea colectivă şi cvartalul sînt realizările sale cele mai caracteristice şi mai masive. Acesta este motivul pentru care şi plenara noastră dezbate acum problemele proiectării şi construirii clădirilor colective. Experienţa noastră de dată relativ recentă în această direcţie şi condiţiile obiective în care ea se înfăptuieşte ne limitează deocamdată la construcţia cu puţine etaje.

In Uniunea Sovietică, clădirea cu multe etaje, de la 6 la 12, a devenit o temă curentă. Conţinutul şi dimensiunile ei prilejuiesc rezolvări originale şi deosebit de interesante.

Ideea măreaţă a cvartalului, corespunzînd de fapt noului mod de viaţă socială, care prin eliminarea exploatării şi antagonismului de clasă se avîntă îndrăzneaţă spre bunăstarea obştească, reclamă şi pentru locuinţă forme monumentale. Imaginea acestui monumental trebuia să fie însă alta decît cea a vechilor palate aristocrate, fastuoase şi distante, sau a clădirilor oficiale, pe care s-a exersat academismul rece al secolului trecut.

In general, sarcina noastră este să creăm o arhitectură monumentală, caldă şi măreaţă, dar totodată la scara omului, reunind în chip armonios vigoarea cu gingăşia, podoaba spirituală şi preţioasă cu simplitatea nobilă.

Poate că nicăieri mai mult decît în cazul locuinţei, problema acestei noi expresivităţi nu se pune arhitectului din ţările socialiste într-un mod mai acut şi mai original. Dacă problema este pasionantă, rezolvarea ei nu este de loc uşoară. Dacă din punct de vedere tematic şi ideologic rezolvarea problemei locuinţei pentru mase s-a pus în U.R.S.S. şi de cîţiva ani se pune şi la noi la un nivel calitativ net superior celui din trecut sau de astăzi în ţările capitaliste, găsirea acestei noi plastici monumentale are nevoie de o experienţă susţinută şi atent analizată, mai lungă decît cea posibilă pînă azi, întemeiată pe o teorie ştiinţifică a artei şi compoziţiei artistice, folosită cu inteligenţă şi talent.

Dacă privim realizările din ultimii 5 ani în domeniul locuinţei în ţara noastră, ne impresionează şi amploarea iniţiativelor şi conţinutul nou de idei pe baza căruia au fost concepute. Arhitecţilor noştri li s-a dat prilejul să conceapă şi să realizeze mari ansambluri de locuinţe, în care muncitorii vor duce o viaţă mult mai bună, atît din punct de vedere material, cît şi spiritual, decît în cocioabele pe pe care le-au părăsit.

In Valea Jiului, la Hunedoara, în valea Trotuşului sau la Bicaz s-au construit mii de apartamente în blocuri formînd cvartale, care reprezintă prin însăşi existenţa şi concepţia lor o realitate valoroasă.

Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în timpul acestei plenare care, preocupată fiind de progresul proiectării, va pune accentul mai curînd pe lipsurile noastre decît pe succesele noastre.

In privinţa problemelor de compoziţie şi plastică, analizînd realizările noastre în domeniul locuinţei şi în special al clădirilor cu puţine etaje, putem spune şi bune şi mai puţin bune şi chiar rele. Nici nu ne putem aştepta să fie altfel.

Ca fapt pozitiv vom semnala progresul incontestabil făcut în cîţiva ani, atît în rezolvarea şi aspectul apartamentului tip, cît şi al arhitecturii exterioare, al construcţiilor şi mai ales al compoziţiei cvartalelor. Realizările din 1952 şi 1953 din Hunedoara depăşesc, din aceste puncte de vedere, realizările din 1950 şi 1951.

Constatarea unui progres continuu şi relativ rapid este cea mai bună dovadă a înfloririi în orice domeniu de activitate omenească şi garanţia că drumul pe care se merge este just, avînd o bază solidă.

Care sînt lipsurile şi calităţile principale în cazul exemplelor citate? Ca lipsuri observăm, pentru locuinţele din 1950 şi 1951, încăperi subdimensionate, cu forme neregulate (băi, bucătării), cu ferestre scunde aşezate de multe ori prea la colţul camerei sau mascate cu traforuri care reduc mult luminozitatea (de aceste traforuri s-a făcut un mare abuz în prima parte a proiectării noastre), cu sobele dispuse în mijlocul peretelui sau în faţa uşilor; consecinţa este confortul scăzut al apartamentului şi aspectul său neprimitor sau de-a dreptul urît. Clădirile sînt de obicei scurte, cu raporturi nehotărîte între lungimea, lăţimea şi înălţimea lor, ceea ce face ca, deşi mici, volumele să pară greoaie. Detaliile sînt schematice, fără stil, eclectice. Compoziţia cvartalului este săracă în idei, s-a mers aproape constant numai pe dispoziţii perimetrale, delimitînd un spaţiu interior prea larg (80 — 100 m între fronturile clădite), greu de amenajat în locuri pentru anexe gospodăreşti laolaltă cu grădina comună a cvartalului şi în care dotările necesare, creşe, grădiniţă, etc. se înscriu anevoie din punct de vedere compoziţional. Construcţiile scurte şi de obicei distanţa prea mare lăsată între ele nu reuşesc să creeze nici un front închegat pentru stradă, nici separaţia netă între stradă şi interiorul cvartalului, nici marcarea acceselor acestuia. Privirea scapă necontrolată în interiorul cvartalului, pătrunzînd pînă în strada paralelă care trece la 100 sau 200 de metri sau chiar în cvartalul următor. Cînd terenul este în pantă, adaptarea la teren este iluzorie, simetriile din plan fiind dezorganizate de jocul neritmic al soclurilor şi cornişelor. Rezultatul este un aspect de dezordine care oboseşte şi dezorientează. Lipsa străzilor pavate, a aleilor interioare şi mai ales a plantaţiilor dezvăluie toate stîngăciile proiectării.

Aceste observaţii critice sînt generalizarea celor mai importante defecte, pe care le găsim, total sau în parte, la fiecare din primele realizări de la Poarta Albă sau Medgidia, de la Hunedoara şi Uricani. Citarea acestor localităţi limitează exemplele analizate la cele care reprezintă totuşi o cotitură faţă de linia anterioară a proiectării funcţionaliste şi formaliste. In momentul în care ele au fost proiectate, autorii proiectelor respective începuseră să dezbată problema conţinutului de idei în arhitectură, şi studiind clădiri şi cvartale se preocupau de compoziţie. Incepuse să se cerceteze documentaţia sovietică.

Din acest moment se renunţă la volumele nesfîrşite pe care ferestrele şi balcoanele reunite în benzi orizontale sau verticale la fel de nesfîrşite, se întind obositoare şi nexpresive, şi la înşiruirea clădirilor zisă în tighel sau helio-

termică, în dinţi de ferăstrău. Dacă mai vrem să ne amintim de această etapă depăşită, nu avem decît să privim în expoziţia din sediul Uniunii Arhitecţilor fotografiile construcţiilor realizate în Capitală în 1947, în raionul 23 August pe str. Maior Coravu sau ale celor din cartierul Ferentari. In aceeaşi expoziţie, planul cvartalului uzinei Steagul Roşu din Oraşul Stalin ne înfăţişează, alături de un studiu recent, armonios compus, dispoziţia rigidă şi seacă a părţii realizate în 1948 — 1949, în care clădirile de tip bară stau aliniate una după alta ca şirele de paie pe o arie.

Totuşi, aşa cum am arătat, părăsind linia decadentă şi reacţionară a formalismului cosmopolit, care sterilizase concepţia, răpind arhitectului orice contingenţă cu arta adevărată, proiectanţii nu au reuşit de la început să se orienteze just în problemele arhitecturii. Noţiunile de forţă, elan, optimism şi-au găsit, chipurile, expresia în volume greoaie, turnuri posace, frontoane meschine, care rup cornişele în mod nejustificat, loggii şi balcoane disproporţionate şi înzorzonate pretenţios cu o decoraţie barocă de o vulgaritate ieftină.

Asemenea mostre putem vedea la Hunedoara, Petrila, Lupeni, etc.

Compoziţia cvartalului, departe de a fi încă o compoziţie de ansamblu, se rezumă în această etapă la un joc de retrageri ale clădirilor pe stradă, care îi distrug unitatea, înlocuind monotonia cu dezordinea. Exemple: Hunedoara, Uricani, etc.

Cum se explică aceste rezultate urîte, bazate de astă dată pe intenţii bune ?

Ele se explică prin slaba pregătire ideologică a proiectanţilor, prin neînţelegerea şi cercetarea superficială a exemplelor sovietice şi mai ales prin necunoaşterea legilor compoziţiei, a arhitecturii clasice universale şi a vechii noastre arhitecturi pămîntene.

Nu este însă drept ca să vorbim numai de proiectanţi, cînd facem acest bilanţ al greşelilor. Trebuie să amintim că proiectele după care s-au executat respectivele clădiri au fost îndrumate de şefi de atelier, de arhitecţi şefi şi directori de institute de proiectare, şi că au fost avizate de comisii care întruneau pe arhitecţii noştri cu cea mai mare experienţă. Dacă greşelile sînt inerente oricărui început, cu greşelile arhitecţilor trebuie să fim cît mai severi, pentru că sînt monumentale şi imposibil de tăinuit.

E cazul să menţionăm aci că secţia VI a Academiei R.P.R., constituită pentru ca să se preocupe cu problemele de creaţie artistică, nu a dus şi continuă să nu ducă încă nici o activitate în legătură cu creaţia în arhitectură

Greşelile au fost însă curînd constatate şi criticate de proiectanţi, de forurile de avizare şi de locatari. Ele au putut fi în parte lichidate în anii 1952 şi în 1953. Cele trei exemple citate, care reprezintă un progres, Hunedoara etapa II şi III, Lupeni şi mai ales Vulcan în Valea Jiului, nu sînt singurele cu care putem susţine această teză, dar ele ni se par cele mai concludente.

Calităţile lor principale, reieşind dintr-o comparaţie avantajoasă, sînt apartamente mai bine studiate, cu încăperi şi dependinţe mai spaţioase; ferestre cu o proporţie mai plăcută şi uneori uşi-ferestre dispuse astfel în zidul faţadei, încît colţurile camerei rămîn disponibile pentru aşezarea mobilierului; pe alocuri apar balcoane şi loggii care măresc confortul apartamentului şi animă faţadele cu elemente de arhitectură tratate în volum, creînd jocuri puternice de umbră şi lumină şi ritmînd categoric compoziţia. Detaliul are caracterul mai bine precizat, este mai des inspirat de formele arhitecturii naţionale interpretate ţinînd tot mai mult seama de regulile compoziţiei clasice, proporţia este mai plăcută, gustul se rafinează.

Lungimea clădirilor a fost sporită, atingînd 50—60 m şi uneori chiar mai mult. Acest fapt a permis introducerea aşa-numitului tronson de colţ, care a transformat capătul blocului într-o faţadă importantă, uneori cu o axă de compoziţie proprie, care se leagă cu faţada principală prin raportul de mărime şi regăsirea formelor de detaliu caracteristice ale ei. Construcţiile au căpătat monumentalitate, contrastul dintre lungimea lor şi spaţiile care le separă contribuie ca strada să se închege, volumele de arhitectură devenind net dominante.

Pentru cvartale s-a trecut la compoziţia mixtă, aşezînd clădirile perimetral şi interior, ceea ce a permis o zonificare a teritoriului, o gradare a spaţiilor interioare, realizarea de planuri de arhitectură principale şi secundare suprapunîndu-se în perspective controlate şi incinte cu dimensiuni plăcute, dispunînd în jurul lor de trena arhitecturală necesară pentru punerea lor în valoare. In sfîrşit, adaptarea la teren este mai corectă, proiectanţii devenind din ce în ce mai convinşi de importanţa satisfacerii acestei condiţii şi dînd, în consecinţă, mai multă atenţie sistematizării verticale.

Din această apreciere favorabilă nu trebuie să deducem că am atins perfecţia în materie de compoziţie şi plastică în proiectarea clădirilor colective şi a cvartalelor, dar după cum lipsurile recunoscute ne arată ce nu trebuie să mai facem, tot aşa succesele obţinute ne arată direcţia în care trebuie să perseverăm.

Sînt multe chestiuni la care noi nu am reuşit încă să răspundem mulţumitor.

De pildă, scara clădirilor şi chiar a cvartalului faţă de aglomeraţia urbană respectivă rămîne încă pentru noi o problemă deschisă, pentru că nu am realizat încă nici un oraş. Din experienţa noastră fragmentară în această privinţă putem însă trage de pe acum unele concluzii. Complexul de la Uricani ne dovedeşte că pentru aglomeraţiile mici, cvartalul devine prin el însuşi o unitate prea importantă, care ne împiedică să facem o compoziţie urbană valabilă, să stabilim un centru civic în jurul căruia să graviteze cartierele de locuinţe, să gradăm străzile şi să dăm oraşului o siluetă armonios încadrată în peisaj. In asemenea cazuri, ca şi atunci cînd avem de-a face cu terenuri cu pantă pronunţată, pare că soluţia mai justă este compoziţia considerînd strada ca unitate, cu dotările grupate într-o piaţă şi cu o grădină publică şi sportul situate într-o margine, făcînd legătură nemijlocită cu natura înconjurătoare.

Din experienţa de pînă acum rezultă că trebuie să ne preocupăm să realizăm străzi închegate şi că formula cvartalului nu trebuie adoptată mecanic, oricînd şi oriundel Ceea ce impresionează plăcut la Vulcan este, în primul

rînd, faptul că vedem o porţiune de stradă gîndită ca atare şi construită pe ambele laturi.

Am citat realizarea de la Vulcan ca un exemplu reuşit. Şi aici însă, ne putem întreba dacă scara compoziţiei şi ţinuta hotărît monumentală a fragmentului realizat nu distonează violent cu restul oraşului existent, care este evident că nu va dispărea curînd şi dacă prevederile proiectanţilor, în ceea ce priveşte dezvoltarea ulterioară a aglomeraţiei, nu vor fi contrazise de realităţi. In cazul acesta, proiectul lor cu calităţi indiscutabile ar putea să apară avînd un viciu fundamental, pentru că impozantul devine emfatic, cînd nu e la locul lui.

Cunoaştem punctele de întrebare nerezolvate din proiectarea oraşelor în stadiul nostru de dezvoltare şi incertitudinea care rezultă din ele pentru proiectanţii de locuinţe.

In această situaţie, măsura şi prudenţa devin recomandabile.

O altă chestiune deschisă este forma naţională în arhitectură şi deci şi în proiectarea locuinţelor. Cu 5 — 6 ani în urmă funcţionalismul şi constructivismul constituiau încă, după cum am mai spus, linia obişnuită pe care mergea această proiectare. Deşi metoda realismului socialist începuse să fie cunoscută de arhitecţi, desprinderea de practica înrădăcinată părea dificilă în cazul unei teme considerate minore. Proiectanţii nu întrevedeau cum poate fi exprimat conţinutul socialist într-o locuinţă pe care o concepeau încă după tipul aşa-zisei locuinţe ieftine burgheze şi cum se poate adapta forma naţională la un bloc liniar cu parter şi două etaje. Este necontestat că slabele manifestări ale unui clasicism romînesc în arhitectură, consecinţa condiţiilor istorice vitrege pentru poporul romînesc în secolele XVIII şi XIX, şi mai ales necunoaşterea puţinelor exemple existente au făcut ca sarcina arhitecţilor din ţara noastră să apară mai grea decît a celor din U.R.S.S. sau celelalte democraţii populare.

In expoziţia din sediul Uniunii Arhitecţilor figurează o casă în stil clasic de o surprinzătoare frumuseţe. Este o casă din Buzău pe care aproape nimeni nu a cunoscut-o pînă acum.

De asemenea, lipsa aproape totală a unei vechi arhitecturi civile de mari proporţii se adaugă ca un factor important la sporirea dificultăţilor. Părea că singurul lucru care ne stă la îndemînă este un repertoriu restrîns de forme secundare, ca: brîie şi cornişe, coloane scunde şi capiteluri înflorate.

Numai cu asemenea accesorii este puţin probabil că se va ajunge vreodată să se imprime formelor principale de arhitectură un specific naţional. Mai trebuie observat că detaliile la care ne referim nu se potrivesc nici cu stasurile de uşi şi ferestre în vigoare, încît atunci cînd sînt adoptate apar desfigurate grotesc, nici cu caracterul general

Buzău — Locuinţă în stil clasic

Mînăstirea Horezu — Foişorul lui Dionisie

Dacă vom analiza arhitectura noastră naţională din acest punct de vedere vom constata că volumele sînt centrate şi învăluite în faţade subordonate unei faţade principale, dar valabile şi prin ele însele. Centrarea realizează echilibrul calm şi odihnitor pe care toţi l-am simţit, fie în faţa palatului din Mogoşoaia, fie în faţa culei din Măldăreşti sau în incinta mănăstirii din Horez sau Cozia. Proporţiile caracteristice sînt viguroase fără exagerare, cu o eleganţă discretă şi naturală; formele sînt simple, ample şi clare, concepute după modul pătratic, aspectul lor stimulează plăcerea de a trăi; misticismul este absent; pridvoarele bisericilor noastre sînt un loc minunat de odihnă şi taifas; cadenţa este armonioasă, vioaie şi susţinută, întreruptă pe alocuri de aparente neregularităţi, care, ca glumele din graiul poporului, uimesc şi captivează în acelaşi timp; dispoziţiile de plan par cele mai fireşti, sînt primitoare fără ceremonial, decente, libere; lipseşte totdeauna windfangul, dar aproape niciodată prispa sau pridvorul; lipsesc degajamentele întortochiate şi întunecoase, dar niciodată colţul ferit unde să te retragi de unul singur, ca să citeşti, să te reculegi sau să tragi un somn binecuvîntat; există scări exterioare şi galerii deschise; le admirăm peste tot unde se găsesc şi au mai mult de 100 de ani la Horezu, la Măldăreşti, la casa din Cartiu — exemplu minunat care ne arată cum monumentalul se poate îmbina cu pitorescul — dar ezităm să le mai adoptăm combătîndu-le cu argumente cu iz funcţionalist; decorul şi culorile apar în locurile unde pot fi văzute fără efort; sursa lor de inspiraţie este natura înconjurătoare, realismul lor spiritual amuză şi instruieşte totodată; meşterul arhitect a recurs la decor pentru că avea ceva mai mult de spus decît puteau exprima un zid neted sau un lintou de piatră; dar ceea ce are de spus e scump pentru el şi de aceea decorul apare totdeauna în locuri onorabile, cu linie elegantă, fin, plin de vervă, fermecător.

al arhitecturii noi, rezultat din temele actuale. Este absurd ca prin portalul mănăstirii de la Argeş să intri în casa scării unui bloc de locuinţe, trecînd pe sub un palier scund şi avînd în faţă un dos de scară prefabricată şi accesul spre subsol, de unde exală miros de spălătorie. In treacăt fie zis, va trebui să renunţăm la această soluţie meschină şi urîtă, care ne impresionează defavorabil chiar de la intrarea în clădire. Un mic vestibul în dreptul intrării nu este neeconomic, dacă prin economie nu înţelegem urîtul cu orice preţ. De asemenea, este absurd ca traforurile de la Cozia să mascheze ferestre de cămări sau băi, sau ca în ancadramente de fereastră de tip mănăstirea Văcăreşti să vedem scos la aer aşternutul dormitoarelor. Din nefericire, în proiectarea locuinţelor din anii trecuţi şi încă de azi nu ne-am ferit totdeauna de asemenea absurdităţi.

Trăsăturile principale ale unei arhitecturi constau, în primul rînd, în concepţia spaţială a volumelor, în predilecţia pentru anumite raporturi şi proporţii caracteristice, pentru anumite cadenţe şi ritmuri, pentru anumite dispoziţii de plan care izolează sau apropie omul de natura sau de semenii săi, pentru sobrietatea sau exuberanţa decorului, etc. Acestea toate la un loc contribuie la crearea imaginii arhitectonice sugestive într-un fel sau altul.

Desigur, se pot spune încă multe despre arhitectura noastră naţională, populară prin esenţa şi manifestările ei. O considerăm mult mai bogată de conţinut, mai plină de omenesc autentic şi sensibilitate, decît barocul provincial şi pseudorenaşterea adoptate ca o haină de toate zilele şi purtată fără convingere, în multe ocazii, din momentul în care am înţeles şi am părăsit sărăcia funcţionalismului îngust. In proiectarea clădirilor de locuinţe şi compoziţia cvartalului vom putea crea forma naţională a timpului nostru (pentru că creaţia este necesară dacă vrem să evităm contradicţia stridentă dintre conţinut nou şi formă veche), prin înţelegerea trăsăturilor caracteris-

tice ale propriei noastre arhitecturi din trecut, care pot fi continuate în ceea ce au mai valoros, adică omenescul lor, măsura, inventivitatea rezonabilă, finețea fără afectare, interesul pentru natură izvorît din dragostea de viață simplă și liberă. Credem că aceasta ar fi o metodă de valorificare critică a propriei noastre arhitecturi naționale, pe care o prețuim, dar de care, în majoritatea cazurilor, nu ne-am apropiat poate cu înțelegerea necesară. Cu puține excepții care și ele sînt discutabile — și între care opera arhitectului Ion Mincu deține locul principal — înaintașii noștri de la începutul veacului nu au reușit atunci cînd au vrut, și mulți dintre ei nici nu au vrut să pornească pe acest drum. Dacă pe ei îi explică împrejurările politico-sociale în care au creat și confuzia ideologică cultivată intenționat de orînduirea capitalistă în declin, condițiile în care creăm noi astăzi ne obligă să criticăm hotărît faptul că încercările în această direcție sînt încă puține, timide și neconcludente. Clădirile de la Vulcan, citate de noi cu aprecieri favorabile, au detalii voind să fie inspirate de arhitectura națională, dar care sînt greoaie și reci. Detaliile studiate de Proiect-București pentru noul cartier din Vatra Luminoasă sînt serbede și disproporționate, amintind anumite administrații financiare din Capitală.

Casa din com. Cartiu

Călăuza noastră cea mai sigură spre succesul pe care-l dorim este, după cum am mai spus la începutul acestui referat, însușirea ideologiei noi și adîncirea de zi de zi a cunoștințelor noastre prin îmbinarea teoriei cu practica. O școală bună trebuie să ne deprindă a gîndi problemele arhitecturii, să ne înarmeze cu acele reguli ale compoziției care, departe de a fi o stavilă în creație, ne feresc de erorile inerente ignoranței.

Regulile compoziției în arhitectură sînt generale. Se poate chiar vorbi de anumite reguli de compoziție care sînt general valabile pentru toate creațiile artistice.

Cu multă ușurință se poate arăta că un roman, o simfonie și un edificiu sînt bine compuse pe baza acelorași reguli, interpretate cu egală măiestrie de autorii lor.

Regulile de compoziție general valabile pentru toate creațiile artistice au fost extrase din experiența milenară a omului, pe măsură ce se descopereau legile dialectice ale naturii și se precizau care trebuie să fie calitățile esențiale pentru toate creațiile artistice.

S-a simțit nevoia, aproape totdeauna, ca forma de exprimare să corespundă cît mai bine conținutului de idei, de care dacă se rupe, forma devine arbitrară, și în primul rînd s-a simțit nevoia să existe idei. Această exigență se modifică numai în perioadele de decadență și reacțiune.

Ordinea și unitatea ansamblului, claritatea, reliefarea ideii principale pe fondul celor secundare subordonate ei și convergente spre ea, procurarea unor emoții și sugestii de o anumită categorie și intensitate, sînt condiții principale pentru orice creație artistică. Indeplinirea lor impune studiul schemei de organizare după axe și direcții, impune căutarea contrastelor și justa lor dozare pentru acuzarea dominantei; în consecință, studiul rapoartelor și proporției impune adoptarea acelor dispoziții și forme, fie că e vorba de forme verbale, sonore sau arhitectonice, acelor mărimi și culori, acelor raporturi între mărimi și culori etc., cu potențialul expresiv, de preferință cu cel mai înalt potențial expresiv, în legătură cu un caracter determinat.

Dar fiecare artă în parte își are și trăsăturile ei proprii și care sînt numai ale ei. De aceea, există și reguli de compoziție aplicabile numai unei anumite arte.

Arhitectura îmbină tehnica și arta pentru că are sarcina ca, pe lîngă satisfacerea nevoilor materiale ale omului (și satisfacerea acestor nevoi constituie un titlu de noblețe pentru arhitectură), să oglindească prin formă, mărime și culoare caracteristica civilizațiilor, să înfățișeze în imagini arhitectonice ideologii determinate, făcînd parte din acest punct de vedere și ea din suprastructura creată ca să-și susțină baza materială, adică relațiile de producție existente la un moment dat în sînul societății.

Formele arhitectonice, exprimînd frumosul etic prin cel estetic, trebuie să corespundă unei anumite concepții despre frumos, conformîndu-se legilor dialectice ale naturii. Decorul, culoarea, pot face forma mai expresivă, o nuanțează, precizînd și uneori chiar explicînd ideile din care ea s-a născut.

Arhitectura se realizează cu materiale după anumite procedee de construcție, se așază pe soluri cu configurație felurită, se înscrie într-un peisaj arhitectonic sau natural, dimensiunile ei sînt în general considerabile, încît problemele de scară capătă o importanță deosebită.

O lucrare de arhitectură poate fi rareori opera unuia singur; de obicei ea este rezultatul unei colaborări multiple de proiectanți și executanți, coordonată de un autor principal.

O lucrare de arhitectură nu poate fi valoroasă decît atunci cînd un conţinut frumos este exprimat prin formă frumoasă. Credem că e inutil să explicăm de ce genul satiric nu poate exista în arhitectură.

Consecinţa acestei trăsături proprii arhitecturii este că în cazul ei compoziţia trebuie să transforme utilitatea corect satisfăcută în valoare expresiv artistică; forma elementelor constructive şi ritmul asamblării lor să fie logice şi artistice; fiind destinate să folosească ca orice obiecte utile, edificiile se uzează, aşa cum nu se uzează celelalte opere de artă; de aci decurge nevoia ca frumuseţea lor artistică să fie prezervată, materialele din care se execută să fie durabile, procedeele de punere în operă stabilite în consecinţă; soliditatea edificiului, capacitatea lui de a dura, poate fi exprimată devenind o calitate estetică. Din aceste condiţii de bază, la care mai adăugăm adaptarea la teren, înscrierea în natură, scara relativă a elementelor care constituie un ansamblu, raportarea la scara umană etc., decurg problemele caracteristice ale compoziţiei în arhitectură, a căror soluţionare depinde de observarea justă a unor reguli specifice.

Aşadar, pentru ca o lucrare de arhitectură să fie artistică, corespunzînd în acest fel unei concepţii superioare pe care o avem despre acest domeniu de activitate omenească, compoziţia trebuie să ţină seamă, atît de regulile general valabile pentru toate creaţiile artistice, precum şi de regulile proprii creaţiei arhitectonice.

Ne putem întreba cum şi în ce măsură regulile compoziţiei au fost aplicate de proiectanţi la realizările noastre de pînă acum. Sumarele noastre critici şi aprecieri favorabile făcute mai înainte asupra cîtorva exemple concrete răspund, cel puţin în parte, la această întrebare. Dacă stîngacea exprimare a unui conţinut de idei încă sărac reflectă insuficienta cunoaştere a regulilor compoziţiei, exemplele pe care le-am considerat mai reuşite şi în general progresul constatat la realizările cele mai recente se datoresc şi adîncirii problemelor compoziţiei şi aplicării ei mai consecvente. In această privinţă însă, inegalitatea între proiectanţi ni se pare mai mare decît în efortul exprimării aceluiaşi conţinut de idei.

Recurgem încă odată la exemple, limitîndu-ne de astă dată numai la clădiri.

In expoziţia din sediul uniunii sînt prezentate alături, poate întîmplător, locuinţele de la Lupeni şi locuinţele de la Vulcan. Prilejul este bun ca să le comparăm.

Una din clădirile de la Lupeni, cea expusă în partea de jos a panoului, are parter şi două etaje şi prezintă şapte travee cu ferestre egale suprapuse, dintre care cele intermediare, adică de la etajul I, s-a încercat să se facă mai importante prin introducerea unor oglinzi decorate sub solbanc.

Faţada se încheie în dreapta cu încă două travee mai înguste cu ferestre tratate de astă dată toate la fel, separate de primul grup printr-un plin mai mare perforat de trei traforuri de o banalitate perfectă, iar în stînga cu o loggie cu dublă arcadă, peste care găsim o loggie mai scundă cu lintou, amîndouă decorate cu pilaştri cu profilatură schematică. Peretele lateral al loggiei este opac şi bate într-un zid plin, pe care apar însă şase traforuri de aceeaşi factură ca primele menţionate. Clădirea nu are soclu; în schimb, are o cornişă foarte greoaie. Faţada este cenuşie şi albul de var al ancadramentelor, brîielor, şi pilaştrilor loggiilor nu face decît să-i accentueze tristeţea.

Această clădire nu place şi noi susţinem că nu poate să placă pentru că este greşit compusă. Elementul dominant, loggiile, sînt tratate meschin şi stîngaci, iar decorul aplicat pe ele apare totodată pretenţios şi sărac. Poziţia elementului dominant, ca element de încheiere, este arbitrară şi dezechilibrează faţada. Vecinătatea celor şase traforuri urîte este nefericită, prin contrastul prea mare ce se constată, atît între conţinutul planului—cămări sau băi lîngă loggii — cît şi de tratare, arcade încadrate de pilaştri alături de nişte mărunte grătare de beton. Faptul că aceleaşi ferestre, plasate la acelaşi nivel, sînt cînd decorate cu oglinzi sub solbancuri, cînd fără oglinzi, ne apare de asemenea arbitrar şi supărător. Lipsa soclului, urmată de o degradare timpurie a zidului în partea de jos, vizibilă pe fotografia din expoziţie, conduce la impresia că clădirea este îngropată în teren, în timp ce cornişa butucănoasă atîrnă nesusţinută şi încă odată într-un contrast prea mare cu lungile profiluri orizontale exagerat de subţiri.

In rezumat, defectele acestei compoziţii constau în confuzia care există între ce este aci principal sau secundar, loggiile sau cele 7 travee cu ferestre care devin dominante prin gruparea lor, dar care nu sînt prin tratarea lor, raporturile generale nehotărîte sau într-un contrast prea mare, detaliile grosolane şi prea schematice, culoarea urîtă. Totala lipsă de armonie trădează o gîndire şovăitoare şi uitarea faptului că principala calitate a unei compoziţii este expresivitatea şi unitatea ansamblului.

In contrast cu acest exemplu, proiectele clădirilor de la Vulcan ne impresionează plăcut de la prima vedere. Atît latura de sud a străzii, cît şi faţada construcţiei principale privită din vale ne apar echilibrate, armonioase, bine gradate. Imaginile sînt simpatice şi odihnitoare.

Dacă analizăm cauzele acestei impresii favorabile constatăm că toate construcţiile au subasmente tratate viguros, că prin legarea pe verticală a cîte două ferestre s-a obţinut un registru expresiv dominant; că faţadele sînt centrate şi că partea principală este acuzată şi pe verticală, compoziţia ei înălţîndu-se de la bază în triunghi; că între partea principală şi între cele secundare ferestrele mai mici ale scărilor introduc pauzele necesare; că motivul de bază al compoziţiei, grupul de patru travee este constant menţinut, deşi uneori amplificat cu îndemînare; că motivele de încheiere rezultă din divizarea simplă a motivului principal; în sfîrşit, că proporţia generală, detaliul şi culoarea avantajează compoziţia şi-i accentuează expresivitatea.

Concluzia la care ajungem în mod logic este că în cazul proiectării de la Vulcan autorii stăpînesc mai adînc regulile compoziţiei şi înţeleg mai bine ce înseamnă a compune în arhitectură.

Pentru că titlul acestui referat anunţa probleme de compoziţie şi plastică în legătură cu proiectarea clădiri-

lor cu puține etaje, ne mai putem întreba dacă există probleme de compoziție și plastică proprii numai unei anumite teme, după ce am afirmat că regulile de compoziție sînt generale.

In adevăr, după cum regulile compoziției sînt generale și problemele ei sînt generale în enunțarea lor, însă datele fiind mereu variabile, există o infinitate de probleme de compoziție, fără să existe o infinitate de reguli de compoziție.

Fiecare orînduire socială, fiecare epocă, a pus arhitectului sub un aspect nou temele proiectării și din această schimbare de aspect rezultă și trăsăturile originale ale problemelor respective.

Nu ezităm să repetăm că nu există temă care să ofere astăzi o mai mare noutate, în comparație cu trecutul, decît tema locuinței.

Pentru a înțelege acest lucru, e destul să ne gîndim ce a însemnat ea pentru societățile anterioare în care existau o clasă de exploatatori și o clasă de exploatați. Pînă la noi, tema locuinței a deținut un rol minor între preocupările arhitectului. Dacă palatul prințului sau vila burghezului avut reprezentau subiecte interesante cu care s-au izbutit uneori realizări valoroase, aceste subiecte și realizări au avut un caracter de unicat. Ele contribuiau numai în mică măsură ca să fixeze aspectul arhitecturii unei epoci. Mormintele, templele, clădirile publice erau din acest punct de vedere mult mai semnificative.

Incă și astăzi, în țările capitaliste tema locuinței continuă să constituie o problemă minoră, majoritatea locuințelor realizîndu-se fără arhitect sau cu arhitecți care nu reușesc să obțină comenzi mai « interesante », la un nivel de confort foarte coborît și cu un aspect unde arta își pune foarte rar pecetea. Ele ilustrează contradicțiile sociale și condiția inferioară a clasei exploatate. De aceea, orașul capitalist este în marea lui majoritate sărăcăcios, monoton, rău construit. Chiar capitala noastră mai este încă un trist exemplu de ce au fost condițiile arhitectului în capitalism și în primul rînd condițiile în care era rezolvată tema locuinței. Mai curînd putem afirma că, din punct de vedere arhitectonic, această temă a rămas pînă la noi practic nerezolvată. Abia în orînduirea socialistă construcția de locuințe ia un caracter de masă și devine preocuparea majoră a arhitecților.

Ea se înfăptuiește în cea mai mare parte din inițiativa statului, care, reprezentînd clasa muncitoare, urmărește satisfacerea crescîndă a nevoilor și aspirațiilor ei.

Construcțiile de locuințe reprezentînd un volum impozant din totalitatea realizărilor arhitectonice în cadrul unui oraș, putîndu-i astfel fixa fizionomia, orînduirea socialistă situează și în țara noastră proiectarea locuinței pe un plan din ce în ce mai înalt, care reclamă din partea noastră soluționarea ei la un nivel corespunzător. Așa cum observam la început, frumusețea compozițiilor noastre, atît interioară, cît și exterioară, valoarea lor ideologică, sînt trepte hotărîtoare pentru satisfacerea acestui deziderat.

Faptul că analiza problemelor de compoziție și plastică în legătură cu proiectarea clădirilor de locuințe cu puține etaje s-a făcut la urmă, nu înseamnă că acesta este locul unde ele trebuie să apară în mod firesc în procesul de creație al arhitectului.

Incheind acest studiu, care nu putea fi decît incomplet din cauza disproporției dintre subiect și timpul în care a trebuit să fie expus, găsim necesar să formulăm în felul următor concluzia logică a celor înșirate pînă aci:

Caracteristicile temei program, adică tipul de apartament, gradul de confort, modul de grupare în secțiunea tip, materialele și procedeele de construcție, condițiile în care se fac proiectarea și execuția, etc. au o importanță incontestabilă pentru soluționarea problemelor de compoziție și plastică în legătură cu proiectarea clădirilor de locuință cu puține etaje, după cum datele de aceeași categorie sînt importante pentru toate proiectările. Caracteristica lor trebuie să fie « artistică », pentru a permite arhitectului să creeze o imagine frumoasă, veridică, în care forma frumoasă să fie expresia unui conținut frumos.

Tipizarea proiectelor și industrializarea construcțiilor de locuințe nu pot constitui o piedică pentru realizarea unor compoziții valoroase, cu condiția ca ele să fie făcute în vederea obținerii acestui rezultat. Cel care studiază planul tip și tipizarea elementelor constructive trebuie să fie el însuși artist, să cunoască și să aplice în proiectare regulile compoziției, pentru a pune la îndemîna celor ce le vor asambla elemente suple și frumoase în ele însele. După cum toate sunetele unui cîntec trebuie să fie muzicale, tot așa toate părțile tipizate ale arhitecturii trebuie să fie arhitectonice.

Dar înainte de toate conținutul de idei, pe care arhitectul creator știe să-l extragă din tema raportată la realitatea vie, imaginînd astfel tematica creației sale, rămîne factorul prim al tuturor operelor valoroase. Imaginația și măiestria exprimării sînt însușiri necesare oricărui artist. Dacă imaginația se naște, măiestria se cultivă. Graiul formelor are și el gramatica lui ca și vorbirea. Gramatica se învață și de aceea noi trebuie să învățăm gramatica artei noastre.

Dacă este evident că arhitectura locuințelor noastre va avea stil atunci cînd modul de viață al noii societăți în creștere va ajunge la un stil propriu, care deocamdată este în formație, nu e mai puțin adevărat că arhitecții, prin proiectarea la un nivel tot mai înalt, a locuințelor, pot contribui foarte mult la precizarea acestui nou stil de viață, în concordanță cu trăsăturile socialismului. Credem că nu mai este necesar să argumentăm cît de importantă este această sarcină și ce aport prețios va însemna apropiata ei rezolvare, atît pentru colectivitate, cît și pentru munca noastră de creație.

Concluziile plenarei a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R.

Prezentate de prof. arh. P. Macoveí

Construirea socialismului în ţara noastră se desfăşoară în conformitate cu cerinţele legii fundamentale a societăţii socialiste, avînd ca scop ridicarea neîncetată a nivelului de trai, a bunăstării materiale şi culturale a poporului nostru. Oamenii muncii din Republica Populară Romînă duc cu hotărîre şi fără întrerupere lupta pentru înfăptuirea socialismului; în această luptă se înscriu zilnic noi succese: se dezvoltă industria şi agricultura noastră cu ajutorul multilateral al Uniunii Sovietice, creşte productivitatea muncii pe baza folosirii tehnicii celei mai înaintate şi a metodelor sovietice, se realizează mereu acumulări şi economii noi, creşte volumul de mărfuri de larg consum. se dezvoltă şi se ridică la viaţă nouă oraşele şi satele noastre. Lupta pentru socialism a poporului nostru înseamnă în acelaşi timp lupta pentru pace. In contrast cu eforturile imperialiştilor îndreptate spre noi războaie şi distrugeri, noi muncim pentru a face mai frumoasă viaţa oamenilor. Succesele în muncă ale fiecăruia dintre noi contribuie la întărirea ţării noastre, iar progresele realizate de ţara noastră contribuie la întărirea lagărului păcii şi socialismului în frunte cu marea Uniune Sovietică, contribuie la zădărnicirea planurilor agresive ale aţîţătorilor la război conduşi de imperialiştii americani, contribuie la promovarea principiului coexistenţei paşnice a tuturor popoarelor de pe glob.

Activitatea de proiectare şi de construcţie de la noi formează o parte din lupta pentru socialism şi pace a poporului nostru. Cu cît vom proiecta şi construi mai bine şi mai repede fabrici, clădiri pentru agricultură, locuinţe, clădiri social-culturale etc., cu atît noi vom contribui mai puternic la creşterea prosperităţii ţării noastre, la întărirea ei.

Plenara lărgită a Comitetului Central al P. M. R. din august 1953, analizînd, pe lîngă succesele realizate, şi lipsurile dintr-o serie de sectoare, a trasat sarcini precise pentru îndreptarea acestor lipsuri, în vederea ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii. Printre acestea, în faţa proiectanţilor şi constructorilor noştri stă sarcina construirii pînă la sfîrşitul cincinalului şi darea în folosinţă de locuinţe pentru peste 50 000 de familii.

Din dezbaterile plenarei a II-a a Uniunii Arhitecţilor a apărut cu deosebită claritate importanţa ce o capătă pentru munca arhitecţilor şi constructorilor din R. P. R. construcţia de locuinţe, ca o parte din politica partidului şi guvernului nostru ce are la bază grija pentru om.

Acţiunea de construire în masă a locuinţelor, ale cărei începuturi apar în anul acesta, oferă posibilităţi nelimitate activităţii creatoare a arhitecţilor noştri. Desigur că odată cu rolul important pe care-l capătă arhitectul în statul nostru, creşte şi răspunderea sa. Este limpede că pentru a corespunde sarcinilor ce le stau în faţă în domeniul construirii de locuinţe arhitecţii vor trebui să lupte cu hotărîre împotriva mentalităţii înapoiate moştenită de la burghezie, de dispreţ pentru locuinţa destinată maselor largi, locuinţă considerată ca un obiect de creaţie minor, lipsit de frumuseţe şi confort, menit să asigure profitul maxim. Arhitecţii noştri cei mai valoroşi trebuie să considere ca o datorie de onoare să aducă contribuţia lor creatoare la construirea locuinţelor, din care se compun de fapt cvartalele, străzile şi magistralele oraşelor noastre. In slujba acestei sarcini, arhitecţii trebuie să îmbine experienţa în proiectare şi execuţie cu munca neîncetată pentru creşterea nivelului lor ideologic şi politic, pentru cunoaşterea şi însuşirea temeinică a experienţei şi a principiilor ce stau la baza marilor succese obţinute de arhitectura sovietică în domeniul construirii locuinţelor.

Tovarăşi,

Desfăşurarea lucrărilor plenarei noastre a scos şi mai mult în evidenţă importanţa ei deosebită în viaţa noastră a arhitecţilor. Incă nu se pot prevedea toate rezultatele pe care dezvoltările plenarei le vor aduce în îmbunătăţirea muncii de proiectare a locuinţelor, a muncii institutelor de proiectare, a C. S. A. C. şi a altor organe de stat, activităţii Uniunii Arhitecţilor, de schimbare a creaţiei arhitecturale. Dar putem spune de pe acum că rezultatele vor fi mari şi importante. Plenara a contribuit la o serioasă dezvoltare a problemelor locuinţelor în clădiri cu puţine etaje. Pregătirea plenarei însăşi, elaborarea minuţioasă a referatelor (cu toate lipsurile pe care le-au avut), discuţiile în cercuri şi filiale pentru pregătirea plenarei au contribuit la o mai bună cunoaştere a problemelor, la lămurirea unora dintre ele. Discuţiile care s-au desfăşurat ieri şi azi au fost deosebit de fructuoase. Numărul mare al celor înscrişi la cuvînt dovedeşte interesul ce-l poartă arhitecţii şi inginerii acestei probleme. In general, putem aprecia că cele mai multe luări de cuvînt au ridicat probleme interesante, dintre care unele contribuie la clarificarea poziţiei juste pe care trebuie să o adoptăm, iar altele formează un material de studiu pentru conducerea Uniunii Arhitecţilor, pentru C. S. A. C. şi alte organe şi institute interesate.

Trebuie să relevăm totuşi că sînt şi unele lipsuri în desfăşurarea plenarei noastre. Astfel, remarcăm mai ales

insuficienta combativitate a discuțiilor. Noi încă nu am învățat destul de bine cum să desfășurăm arma criticii de jos. Nu s-au criticat cu suficientă tărie lipsurile diferitelor foruri de răspundere în arhitectură și astfel ele nu au fost suficient ajutate în îmbunătățirea activității lor. De asemenea, autocritica noastră, atît a celor cu munci de mai mare răspundere, cît și a celorlalți, nu a fost suficient de puternică — critica și autocritica trebuie ridicate la un nivel mai înalt în activitatea noastră.

Tot așa o lipsă a discuțiilor a constat și în faptul că multe dintre ele nu au fost suficient de principiale, că nu au îmbrățișat problemele mai larg, că au fost de multe ori tehniciste. Noi nu putem să uităm nici o clipă că facem parte din armata oamenilor muncii care construiește socialismul în țara noastră și luptă pentru pace și că deci trebuie să privim problemele de creație prin prisma politicii de construire a socialismului, prin prisma luptei pentru pace pe care o duce poporul muncitor condus de Partidul Muncitoresc Romîn.

De asemenea, este regretabil faptul că unele organizații și ministere direct interesate în problema locuinței nu au participat așa cum se cuvine la lucrările plenarei noastre, atît prin faptul că nu și-au trimis reprezentanții lor cei mai autorizați care să ia cunoștință de punctele noastre de vedere, și prin faptul că nu și-au expus, la rîndul lor, poziția pe care o au în diferitele chestiuni discutate.

De altfel, participarea la plenară nu a fost considerată cu seriozitate nici de unii dintre tovarășii arhitecți membri ai uniunii, prin nerespectarea programului sau chiar prin absentare.

Cu toate acestea — subliniem din nou — considerăm această plenară ca un însemnat succes al activității noastre și rămîne ca o sarcină importantă a noastră, a tuturor, și îndeosebi a Comitetului de conducere al Uniunii Arhitecților, să asigurăm eficacitatea lucrărilor plenarei, punerea în aplicare a concluziilor ce se desprind.

Tovarăși,

Așa cum a reieșit din referatele și dezbaterile plenarei, din practica proiectării și construirii de locuințe desfășurată în țara noastră în ultimii 4—5 ani se desprind o serie de învățăminte de care trebuie să ținem seama cu grijă în activitatea noastră viitoare.

Inainte de aspectele de detaliu pozitive și negative, trebuie să subliniem ca pe un factor de cea mai mare importanță faptul că, datorită eforturilor proiectanților și constructorilor, în țara noastră s-au realizat în ultimii ani un număr însemnat de apartamente, care au permis cazarea a numeroase familii de muncitori în condiții de confort și de igienă incomparabil mai bune decît în vechile locuințe în care trăiau aceste familii. De asemenea, se desprinde faptul că proiectarea a mers pe o linie continuu ascendentă, îmbunătățind cu fiecare an secțiunile tip și clădirile de locuit, atît din punct de vedere tehnic, cît și plastic.

Ca urmare a condițiilor create de regimul nostru democrat-popular s-a produs un adevărat salt în concepția arhitecților noștri, trecîndu-se de la locuința izolată, expresie a bunului plac al clientului, la ansambluri unitare din ce în ce mai mari — cvartale, raioane, orașe — în care elementele se leagă între ele și se subordonează unei idei centrale. Cvartalele au forme din ce în ce mai variate, sînt studiate mai îngrijit, pentru a realiza și densități economice, au prevăzute dotări social-culturale și spații interioare amenajate. Odată cu aceasta trebuie remarcat efortul conștient de a se părăsi curentele formaliste și decadente și de a se folosi cu din ce în ce mai multă pricepere și convingere minunata metodă de creație a realismului socialist, îmbunătățindu-se continuu aspectul plastic printr-o prelucrare a formelor arhitecturii naționale corespunzătoare conținutului nou, socialist. In sfîrșit, în domeniul tehnico-constructiv au început să se introducă pe scară tot mai largă, elementele prefabricate precum și unele materiale noi care reduc timpul de execuție și economisesc mîna de lucru calificată.

Pe lîngă aceste aspecte generale pozitive se mai pot semnala și alte realizări, de detaliu, dar nu de mică importanță.

Astfel sînt:

— aplicarea tot mai largă a principiului proiectării tipizate, realizîndu-se serii de secțiuni tip de locuințe perfecționate pe baza unei experiențe proprii de 4—5 ani, în care sînt adoptate pe o scară din ce în ce mai largă formule mai economice, atât în ce privește înălțimea clădirilor (de la 2 caturi s-a trecut la 4 caturi), cît și în ce privește numărul de apartamente într-o secțiune (de la 2 s-a trecut la 3—4) și în care s-au îmbunătățit continuu indicii tehnico-economici de folosință;

— studierea unor secțiuni tip cu posibilități mai mari și mai suple de cazare care permit folosirea provizorie a apartamentelor de către două familii, obținîndu-se astfel o scădere a costului pe locatar și pe m² de construcție;

— adoptarea pe scară largă a secțiunii liniare cu 3 apartamente la scară, care asigură ventilația transversală a apartamentelor, circulații reduse, gruparea convenabilă a coșurilor, maleabilitatea și compoziția cvartalelor și o mai mare stabilitate la manifestări seismice;

— realizarea de noduri sanitare de un tip unic, grupate, așezate în interiorul construcțiilor și ventilate prin coșuri, ceea ce, împreună cu dimensionarea în adîncime a încăperilor de locuit, duce la reducerea frontului de fațadă al clădirilor, deci la soluții mai economice și mai potrivite condițiilor noastre climatice, dînd și posibilități mai bune de rezolvare plastică a fațadelor.

— Aspectul interior al apartamentelor este din ce în ce îmbunătățit prin realizarea unui perimetru regulat al camerelor, fără ieșituri, prin lărgirea vestibulurilor de intrare, mărimea dimensiunilor ușilor, dispoziția regulată a ușilor, ferestrelor și sobelor.

— Adoptarea pentru această epocă a sistemului de construcție pe ziduri purtătoare transversale, care deși nu reprezintă o soluție tehnică avansată, reduce consumul de oțel-beton cu 33% și de alte materiale.

— Introducerea metodelor de calcul sovietice pentru dimensionarea secțiunilor de beton armat, care a dus la economii de oțel-beton de 8 — 10%.

— Introducerea pe o scară din ce în ce mai largă a prefabricării elementelor de construcție, elementelor de planșeu, scări, buiandrugi, balustrade, pardoseli, tîmplărie, balcoane, etc. la care sînt folosite unele materiale locale, ca sterilul în Valea Jiului, zgura la Reșița sau silico-calcare la Baia Mare.

— Introducerea pe şantiere — datorită iniţiativelor unor muncitori constructori înaintaţi — a multor metode noi, rapide, de execuţie, realizarea de inovaţii, de utilaje corespunzătoare.

— Aşa cum s-a văzut şi din discuţiile plenarei, un număr crescînd de arhitecţi proiectanţi sînt interesaţi în problema tipizării proiectelor de locuinţe şi nivelul lor tehnico-profesional creşte sensibil şi continuu.

Dezbaterile plenarei au arătat însă că din practica de pînă acum reies şi unele *lipsuri importante*, astfel: din punct de vedere al organizării şi conducerii proiectării

— Comitetul de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii nu a avut o poziţie suficient de activă şi nu s-a preocupat în mod permanent şi organizat de îndrumarea şi dezvoltarea studiului problemei locuinţelor. C. S. A. C. nu a îndrumat studiul problemei locuinţelor pe baza unei documentări largi şi ştiinţifice, nu a trasat decît tîrziu o linie principială clară şi hotărîtă şi nu a elaborat normative care să stea la baza activităţii institutelor de proiectare. De asemenea, C. S. A. C. nu a găsit metodele cele mai juste pentru îndrumarea practică şi operativă a proiectării şi nu s-a preocupat în egală măsură de toate institutele de proiectare ce se ocupau de problema locuinţei.

— Lipsa unei profilări clare a institutelor de proiectare a dus uneori la atacarea concomitentă a acelorași probleme şi astfel la risipirea forţelor ce se ocupă cu proiectarea de locuinţe tip.

— Institutele de proiectare nu au o preocupare permanentă susţinută şi organizată pentru proiectarea pe baze ştiinţifice a locuinţelor tip, iar proiectele nu se întocmesc pe baza unor studii comparative adîncite, care să justifice din punct de vedere tehnico-economic alegerea soluţiilor.

— Temele-program nu sînt întotdeauna întocmite pe baza cunoaşterii structurii şi preocupărilor specifice ale populaţiei, pe ramuri de producţie, pe regiuni şi pe categorii de familii.

— In institute nu s-a ajuns încă la o proiectare cu adevărat complexă, iar între proiectanţii principali şi institutele de specialitate nu există o legătură organizată, continuă şi operativă.

— Organele de planificare nu au prevăzut timpul necesar studiilor şi proiectării, pentru a se asigura o decalare suficientă faţă de execuţie. De asemenea nu s-au prevăzut sarcini concrete pentru proiectanţii de specialitate şi nu s-au luat suficiente măsuri pentru dezvoltarea unor ramuri de proiectare de specialitate.

— Unele din multiplele organe de avizare nu au o poziţie principială, întemeiată ştiinţific, iar obţinerea avizelor şi aprobărilor cere un timp prea mare, uneori mai lung decît însăşi proiectarea.

Lipsuri ale proiectării:

— Seriile de proiecte tip existente constituie o gamă încă foarte redusă şi sînt incomplete, în special ca proiecte de execuţie.

— Nu există încă proiecte complete de asamblare a secţiunilor tip în funcţie de condiţii asemănătoare de climă, materiale şi utilaj.

— In elaborarea proiectelor tip nu au fost încă atrase, decît în foarte slabă măsură, cele mai bune forţe creatoare; mulţi proiectanţi avînd o atitudine nejustă, de desconsiderare a proiectării tip de locuinţe, nu fac toate eforturile pentru ridicarea ei la un nivel înalt. Conducerea institutelor a lăsat de cele mai multe ori problema proiectării secţiunilor şi ansamblurilor de locuinţe pe seama unor proiectanţi tineri şi lipsiţi de experienţă, fără a le asigura sprijinul şi condiţiile necesare.

— Unii proiectanţi, bizuindu-se cu îngîmfare pe posibilităţile «talentului» propriu sau ale «inspiraţiei», nu au făcut eforturi pentru însuşirea cunoştinţelor tehnico-constructive necesare şi nu au căutat să introducă în proiecte materiale şi metode noi de execuţie, care să contribuie la progresul industrializării şi să împingă cu un pas înainte execuţia.

— Nu s-au întreprins încă eforturi şi studii susţinute pentru tipizarea detaliilor de arhitectură, nu există cataloage de detalii tip.

— Nu se ţine seama întotdeauna de calitatea materialelor la dimensionarea formelor respective (tîmplărie prea îngustă, din lemn de calitate necorespunzătoare, etc.).

— Mulţi proiectanţi au proiectat din birou, fără a se documenta în prealabil şi fără a cunoaşte situaţia locală concretă în care se construiau clădirile respective; condiţiile social-economice legate de caracteristicile specifice de trai, relieful, peisajul, orientarea, materialele de construcţie — în special cele locale — utilarea şi posibilităţile întreprinderilor executante, etc.

— Proiectele care se trimit pe şantier sînt de multe ori incomplete, au multe lipsuri, neconcordanţe sau chiar greşeli, împiedicînd buna desfăşurare a lucrărilor de execuţie.

— Cei mai mulţi proiectanţi nu urmăresc mersul lucrărilor pe şantier şi nu fac uz hotărît de dreptul lor de autor, ceea ce dovedeşte că nu-şi cunosc suficient răspunderile şi nu şi-au însuşit o concepţie socialistă despre conştiinţa profesională.

— Construcţia de locuinţe este încă foarte scumpă. Proiectanţii nu au suficiente preocupări pentru reducerea costului locuinţelor prin proiectare, deşi acest lucru este o sarcină de bază a proiectării.

— Uneori s-a confundat noţiunea de economie cu cea de ieftin şi în loc să se urmărească reducerea costului prin introducerea unor metode avansate în proiectare şi execuţie, s-au proiectat locuinţe strîmte, sărace, cu dimensiuni insuficiente, înălţimi mici ale încăperilor, uşi prin care nu se putea introduce mobila.

— Proiectanţii nu s-au preocupat suficient de aspectul interior al apartamentelor, nu au dat indicaţii concrete cu privire la finisaj, nu s-au preocupat de problema atît de importantă a mobilierului apartamentelor.

— Proiectele de organizare a şantierelor, nefiind întocmite în colaborare cu întreprinderile executante şi pe baza cunoaşterii posibilităţilor acestora, sînt de multe ori incomplete, superficiale şi conţin soluţii nerealizabile, chiar greşeli, contribuind la costul ridicat al construcţiei de locuinţe.

— Datorită nivelului politic-ideologic scăzut, mulţi proiectanţi înţeleg greşit problema libertăţii de creaţie, în sensul de a ignora necesităţile dictate de politica economică a statului, încălcînd deseori disciplina de plan.

— Rămăşiţele atitudinii formaliste şi constructiviste nu au dispărut cu totul, aspectul multor ansambluri şi

clădiri de locuit păcătuind prin monotonie, grupări schematice şi rigide sau tratări uscate, neinteresante şi neprimitoare.

Calitatea încă slabă a unor realizări stă şi în insuficienta însuşire a bazelor compoziţiei clasice arhitecturale, în necunoaşterea pe plan teoretic a problemelor compoziţiei oraşelor, în neutilizarea cu suficientă convingere a tezaurului creaţiei populare.

Experienţa atît de bogată a arhitecturii sovietice în proiectarea de locuinţe nu este folosită încă în suficientă măsură de proiectanţii noştri. Unii proiectanţi se mulţumesc cu frunzărirea superficială a revistelor, alţii caută să reproducă mecanic sau formal un tip sau altul care le cade la îndemînă, fără să se documenteze în ansamblu asupra acestei probleme, fără să caute să cuprindă în adîncime toate aspectele, atît de multiple şi de variate, ale realizărilor arhitecturii sovietice şi să-şi însuşească metodele ei de studiu şi de gîndire. Există apoi, la unii tovarăşi, tendinţa de a aplica direct, imediat şi exclusiv tendinţele sau propunerile ce se desprind din unele articole din presa sovietică în problema proiectării de locuinţe, fără a ţine seama de faptul că noi sîntem într-un stadiu diferit, nu numai în ce priveşte construirea de locuinţe, dar şi ca dezvoltare şi posibilităţi generale. Noi trebuie să folosim în primul rînd acele exemple din experienţa sovietică ce corespund unor etape asemănătoare celei în care ne găsim noi astăzi şi posibilităţilor noastre, ţinînd seama, bineînţeles, de toate îmbunătăţirile ce au fost aduse prin experienţa ulterioară şi să le adaptăm la condiţiile specifice din ţara noastră.

Institutele de proiectare trebuie să organizeze în mod sistematic aplicarea creatoare şi curajoasă a uriaşei experienţe sovietice, ca mijloc principal al asigurării progresului rapid al proiectării noastre arhitecturale şi tehnice.

Unii proiectanţi dovedesc o serioasă rămînere în urmă în unele probleme de bază, situîndu-se pe o atitudine conservatoare şi neştiinţifică, ca în problema luminării directe în orice condiţii a grupului sanitar, sau de ostilitate faţă de norme, standarde, faţă de prefabricare şi industrializare.

*

Analizîndu-se lipsurile proiectării, în discuţiile plenarei a mai apărut că la rezolvarea încă nesatisfăcătoare a unor probleme legate de construcţia clădirilor de locuit au contribuit şi unele lipsuri care nu se datoresc proiectării.

Astfel:

— Numărul redus de sortimente şi în special calitatea nesatisfăcătoare a unor materiale cum ar fi lemnăria de calitate inferioară şi de multe ori încă neuscată pentru tîmplărie, parchete, piese metalice şi mecanisme (ivăre, broaşte, chei, balamale, închizători), piese sanitare şi robinete, chiar cărămida, lipsa coloranţilor, a cimentului alb şi a altor materiale în special pentru finisaj. La aceasta se adaugă manipularea şi depozitarea neîngrijită a materialelor.

— Materiale sau procedee produse şi experimentate în ţara noastră nu se introduc pe scară largă, ca betoane celulare, fîşii de planşeu de diferite tipuri, armături sudate, zidării cu goluri, zidărie armată, sticlă spongioasă, fier cu profilul periodic, plăci de beton pentru faţadă, opaxitul pentru finisaje interioare, plăcile şi tuburile de azbociment, cărămidă profilată, coşuri şi tuburi de ceramică, etc.

— Calitatea proastă a execuţiei:

Ziduri strîmbe care trebuie încărcate cu tencuială şi reduc astfel dimensiunile încăperilor mărind costul construcţiei şi slăbind stabilitatea tencuielilor;

— prefabricate ce ajung în operă cu colţurile şi muchiile rupte, tencuieli, detalii şi profiluri prost făcute şi care nu respectă detaliile proiectelor, etc.

Folosirea insuficientă a marii şi a micii macanizări pe şantier; macarale de 1 500 kg construite pentru montaj sînt folosite de multe ori doar ca ascensoare de materiale din cauza tipului de planşeu prefabricat cu grinzi şi corpuri de umplutură la care s-a rămas de multă vreme.

Transporturi neraţionale de la distanţe prea mari.

Creşterea cadrelor calificate pentru execuţie nu este proporţională cu creşterea nevoilor, în special din punct de vedere al calităţii.

Darea în folosinţă înaintea terminării complete a clădirilor, fără trotuare sau amenajări edilitare, uneori fără a asigura posibilitatea funcţionării instalaţiilor, din lipsa apei sau a curentului electric, fără amenajări şi plantaţii.

Lipsa unei bune administrări gospodăreşti care să asigure întreţinerea imobilelor şi efectuarea la timp a reparaţiilor, reglementarea raporturilor dintre locatari, etc.

Lipsa de preocupare a organelor locale pentru educarea locatarilor în spiritul respectării avutului obştesc şi al conlocuirii colective.

C. S. A. C. nu a reuşit să îndeplinească prevederile Hotărîrii Consiliului de Miniştri nr. 2447 din 1952, să coordoneze şi să îndrumeze operativ şi eficace sectoarele de studii şi cercetări, proiectare şi execuţie, datorită şi faptului că unele departamente, ca M. C. I. M. C., nu au avut o atitudine justă faţă de rolul şi sarcinile C. S. A. C. C. S. A. C. nu a ştiut, de asemenea, să utilizeze mijloacele de acţiune şi mobilizare create prin existenţa Uniunii Arhitecţilor şi să colaboreze mai strîns cu aceasta.

Academia R. P. R., deşi avea, prin Hotărîrea Consiliului de Miniştri nr. 2447/1952, sarcina de a înfiinţa în cadrul său un institut ştiinţific de arhitectură a cărui activitate ar fi putut contribui în mod eficace la ridicarea nivelului ştiinţific al proiectării de locuinţe, nu a adus nici pînă acum această sarcină la îndeplinire.

Trebuie semnalat, de altfel, că problemele arhitecturii, fie cele pe plan teoretic ideologic, fie cele pe plan tehnico-constructiv, nu au constituit nici o preocupare, nici pentru secţia de artă şi literatură, nici pentru secţia de tehnică a Academiei R. P. R.

Uniunea Arhitecţilor, la rîndul său, pe lîngă lipsurile serioase pe care le are pe plan general în munca de îndrumare a creaţiei, nu a dat importanţa cuvenită nici problemei locuinţelor. S-au organizat, prin uniune, discuţii în luna noiembrie 1953 asupra studiilor făcute în institutele de proiectare sub îndrumarea C. S. A. C., s-au organizat discuţii în cercurile uniunii din institute şi principalele instituţii pentru pregătirea plenarei a II-a, s-au făcut excursii pentru studierea locuinţelor realizate în Valea Jiului, Oraşul Stalin şi Hunedoara, s-au publicat articole în revista «Arhitectura R. P. R.» asupra problemei locuinţei. Aceasta, însă este prea puţin pentru a constitui un aport efectiv în rezolvarea problemei. Uniunea Arhitecţilor nu s-a îngrijit să asigure o activitate organizată pentru cunoaşterea

şi înţelegerea multilaterală de către arhitecţi a problemelor complexe ale proiectării de locuinţe, prin prelegeri, cursuri de actualizare şi completare a cunoştinţelor necesare, nu a căutat să stimuleze şi să ajute în mod organizat şi continuu, prin cercuri, activitatea institutelor de proiectare, nu a asigurat publicarea de material suficient, în special original, asupra unor probleme importante ca economia şi reducerea costului locuinţelor, asupra necesităţii şi posibilităţilor de prelucrare creatoare a moştenirii artistice naţionale, pentru cunoaşterea materialelor şi a posibilităţilor de execuţie etc. Una din cauzele slabei activităţi a uniunii este şi insuficienta participare a unor arhitecţi la activitatea obştească. La acţiunile organizate prin cercurile uniunii pentru pregătirea plenarei a doua, participarea cantitativă şi calitativă la şedinţe şi discuţii a fost în multe cazuri nesatisfăcătoare, iar excursiile organizate nu au fost suficient valorificate practic.

★

Tovarăşi,

In referate şi discuţii s-au făcut foarte multe propuneri, unele de o deosebită importanţă, care pot constitui, prin însuşirea lor, un sprijin serios în munca de creaţie a arhitecţilor, în activitatea organelor de stat, institute şi întreprinderi, pentru îmbunătăţirea continuă a proiectării şi execuţiei de locuinţe.

Ele se referă la diferitele aspecte pe care le îmbracă activitatea atît de complexă a realizării de locuinţe.

In primul rînd a apărut necesitatea unei mai largi dezvoltări a activităţii de documentare, studii şi cercetări, care trebuie să stea la baza muncii, atît a colectivelor şi institutelor de proiectare, cît şi a întreprinderilor de execuţie.

Măsura cea mai importantă trebuie s-o constituie înfiinţarea şi punerea în funcţiune fără întîrziere a Institutului de arhitectură al Academiei R. P. R. care să aibă ca una din sarcinile principale în acestă etapă, întocmirea, pe baza unui plan de durată, de cercetări ştiinţifice privind construcţiile de locuinţe în R. P. R. Intre primele sale sarcini ar trebui să fie prevăzute:

Intocmirea de statistici pentru cunoaşterea structurii populaţiei şi familiilor pe regiuni, a specificului traiului în diferite regiuni şi medii.

Studierea şi elaborarea unui modul unic valabil pentru toate categoriile de construcţii, de normative pentru proiectarea de locuinţe, precum şi teme-program verificate prin studii şi proiecte concrete.

Păstrarea evidenţei surselor de materii prime şi a producţiei de materiale de construcţie, studierea de materiale noi, executarea de prototipuri, probe şi încercări în cadrul unei baze experimentale proprii.

Studierea şi propunerea de caracteristici pentru utilajul de şantier.

Strîngerea, traducerea, multiplicarea şi difuzarea de material documentar privitor la experienţa sovietică şi a ţărilor de democraţie populară, precum şi a propriilor realizări din republica noastră, în domeniul proiectării şi construirii de locuinţe.

Alte propuneri au fost făcute în ce priveşte activitatea de proiectare:

Profilarea şi specializarea institutelor de proiectare în problema locuinţelor, pentru a se acoperi toate nevoile, evitîndu-se paralelismele şi risipa de forţe şi organizarea unui schimb de experienţă între institute.

Realizarea în cadrul institutelor a proiectării complexe, atît pentru studiul secţiunilor tip cît şi pentru proiectarea clădirilor şi mai ales a ansamblurilor. Pentru aceasta trebuie să se asigure existenţa în cadrul institutelor respective de colective organizate complex, care să poată rezolva principial, să găsească soluţiile generale în toate problemele, urmînd ca proiectele de specialitate să fie adîncite în institute de specialitate.

Mărirea capacităţii creatoare a colectivelor de proiectare de locuinţe prin atragerea celor mai calificate forţe de proiectare.

Intărirea şi dezvoltarea grupelor de proiectare de organizarea şantierelor în cadrul institutelor.

Revizuirea stasurilor defectuoase sau necorespunzătoare prin institutul ştiinţific de arhitectură şi C. S. A. C.

Intocmirea de cataloage de detalii tip, de prefabricate şi de materiale pentru arhitectură şi construcţie, cu colaborarea celor mai buni specialişti şi tehnicieni.

Trecerea mai hotărîtă, în cel mai scurt timp, la întocmirea de proiecte tip pentru clădiri întregi, pe baza secţiunilor tip, fără de care nu se poate vorbi de o adevărată tipizare.

Planificarea din timp a studiilor şi proiectării, pentru a se realiza o decalare de cel puţin 6 luni în prima etapă şi apoi de un an, între proiectare şi execuţie şi pentru a avea proiecte aprobate la începutul anului în care construcţiile urmează a se realiza.

Precizarea atribuţiilor şi competenţei diferitelor organe de avizare şi reglementarea termenelor necesare şi a procedurii pentru eliberarea avizelor în vederea scurtării termenelor prin avizare complexă sau alte măsuri.

La amplasarea şi elaborarea ansamblurilor de locuinţe trebuie îmbinate în mod just interesele reconstruirii socialiste a oraşelor cu adoptarea soluţiilor celor mai economice, a reconstrucţiei centrului oraşelor şi a arterelor centrale cu ridicarea concomitentă a raioanelor periferice.

In oraşele noi, construcţiile, chiar aparţinînd unor beneficiari diverşi, trebuie grupate pentru a se obţine o construire masivă şi complexă a magistralelor şi a cvartalelor şi a se utiliza cu deplin randament lucrările tehnico-edilitare.

Ansamblurile de locuinţe trebuie să se dezvolte conform unui plan concret de perspectivă pe 3—4 ani, să stea la baza planificării proiectării, a producţiei de materiale de construcţie şi care ar face ca lucrările de organizare a şantierului să poată deveni economice.

Discuţiile plenarei au mai arătat cît de importantă este rezolvarea problemelor numeroase legate de aspectul interior, mobilarea, finisarea şi echiparea locuinţelor, pentru a face ca ele să servească cît mai bine oamenilor muncii prin ridicarea confortului şi crearea unui cadru cît mai demn şi mai plăcut.

In acest scop, între sarcinile proiectării stau:

— completarea secţiunilor tip cu studiul amănunţit al aspectului interior al clădirii, apartamentelor şi al fiecărei camere, stabilindu-se precis finisajele interioare, materialele şi culorile;

— preocuparea de a se realiza loggii, balcoane sau terase;

— prevederea în cît mai mare măsură posibilă de dulapuri înzidite şi mobilier fix;

— revederea stasurilor de mobilă populară, îmbogăţirea şi asigurarea producţiei de mobilă la un preţ din ce în ce mai scăzut, paralel cu ridicarea calităţii;

— constituirea sau întărirea colectivelor de proiectare de mobilier în institute şi antrenarea de specialişti în industria de artă, crearea unei unităţi specializate în cadrul M.I.L;

— organizarea de concursuri şi discuţii de creaţie în jurul problemelor arhitecturii de interior, finisajului, mobilierului şi echipării interioare a clădirilor de locuit.

O calitate din ce în ce mai înaltă a proiectelor nu poate fi asigurată decît prin ridicarea nivelului politic-ideologic al arhitecţilor, prin demascarea şi lichidarea hotărîtă a rămăşiţelor concepţiilor formaliste şi cosmopolite, prin stimularea studiilor pentru o valorificare mai vie, critică şi creatoare a arhitecturii naţionale, prin studierea în adîncime şi preluarea experienţei arhitecturii sovietice.

C. S. A. C. şi conducerile institutelor de proiectare trebuie să asigure o îndrumare care să stimuleze eforturile creatoare şi să contribuie la dezvoltarea personalităţii proiectanţilor, întărind în acelaşi timp răspunderea şi disciplina de stat. Organizarea, eventual cu concursul Uniunii Arhitecţilor, de concursuri, discuţii în care să se dezvolte cît mai larg lupta de opinii, critica şi autocritica în special asupra proiectelor ce nu au fost încă supuse aprobării, vor contribui şi ele, desigur, la ridicarea continuă a calităţii proiectelor din punct de vedere ideologic-artistic şi tehnico-economic.

In discuţiile plenarei s-au mai făcut, de asemenea, propuneri cu privire la producţia de materiale de construcţie şi la execuţia construcţiilor de locuinţe:

Realizarea unei unităţi care să aibă misiunea de a centraliza datele privind producţia de materiale de construcţie, de fabricate de construcţie, precum şi evidenţa materialelor cheie şi posibilitatea repartizării lor reale pe diferite perioade.

Asigurarea lărgirii neîncetate a sortimentului de materiale de construcţie, şi finisaj pe bază de experimentări şi prin utilizarea unor surse noi de materii prime, cum ar fi ceramica, produse pe bază de sticlă, mase plastice, azbociment, etc.

Stabilirea de preţuri unice pe ţară la toate materialele de construcţie, loco staţie de descărcare C. F. R.

Trecerea hotărîtă şi curajoasă a sectorului de execuţie la metode industriale mai avansate, cum ar fi realizarea de zidării din blocuri prefabricate, panouri mari, planşee din elemente prefabricate din ce în ce mai mari, lărgirea neîntîrziată a sortimentelor de materiale noi, strict necesare pentru construcţie şi finisaj.

Profilarea raţională a întreprinderilor de construcţie şi crearea de trusturi specializate în construcţii de locuinţe pe regiuni, dotate şi utilate în mod corespunzător, pentru a reduce costul construcţiilor.

Constituirea unui organ central de stat care, pentru a putea contribui efectiv la reducerea costului construcţiilor, să aibă evidenţa utilajelor de şantier şi să asigure justa lor repartiţie între diferite întreprinderi, după nevoi.

La atacarea ansamblurilor să se înceapă execuţia numai după ce s-au executat drumurile şi celelalte lucrări edilitare necesare ansamblului şi care vor deservi şantierele în perioada de execuţie.

Adoptîndu-se metoda construirii în lanţ, clădirile gata de roşu dintr-un ansamblu trebuie să servească, cu un finisaj apropriat, pentru cazarea lucrătorilor de pe şantier şi să fie finisate definitiv şi date în folosinţă pe măsura deplasării lucrărilor, economisindu-se în felul acesta construirea de baracamente.

Odată cu terminarea construcţiilor trebuie să se asigure şi terminarea completă a tuturor amenajărilor exterioare şi a dotărilor necesare (magazine, creşe, grădini, plantaţii, trotuare, etc.).

Executarea de prototipuri sau clădiri experimentale pentru verificarea unor formule de program, a unor materiale sau sisteme de construcţie şi finisaj.

Organizarea unor şcoli de meşteri sau de calificare, în special pentru principalele finisaje curente, cît şi pentru unele finisaje speciale.

Constituirea de întreprinderi care să asigure execuţia tuturor lucrărilor auxiliare (drumuri, alimentare cu apă, canalizare, energie electrică).

Revizuirea analizelor de preţuri, care nu diferenţiază suficient munca artistică a unor muncitori, cum ar fi ipsosarii, cioplitorii în piatră, în comparaţie cu a altora, a zidarilor.

De asemenea, din discuţii a apărut necesar ca în învăţămîntul superior, în Institutul de arhitectură « Ion Mincu », să se dea o mai mare atenţie pregătirii complexe a tinerelor cadre pentru rezolvarea sarcinilor ce le vor reveni în proiectarea de locuinţe, prin introducerea mai frecventă în studiul de atelier a unor teme corespunzătoare judicios alese şi tratate, prevăzînd condiţii cît mai apropiate de realitate.

Una dintre concluziile cele mai importante ale dezbaterilor este necesitatea asigurării coordonării efective şi autoritare, pe linie de stat, de către C. S. A. C., a sectoarelor de studii şi cercetări, proiectare şi execuţie, întărirea disciplinei de stat.

Un rol de seamă în îmbunătăţirea activităţii în sectorul construcţiilor de locuinţe îl are organizaţia de creaţie a arhitecţilor, căreia îi revin sarcini importante:

1. Uniunea Arhitecţilor din R. P. R. trebuie să se preocupe mai activ de problemele legate de construcţia de locuinţe, atît în domeniul proiectării, cît şi al execuţiei, să organizeze studierea lor şi să înainteze studiile şi propunerile organelor de stat, lărgind aceste preocupări şi asupra celorlalte categorii de locuinţe: individuale, cu parter şi etaj şi cu multe etaje.

2. A apărut necesar să se înfiinţeze o secţie de creaţie specială pentru problemele legate de construcţia clădirilor şi a ansamblurilor de locuit, care să îndrumeze şi să organizeze dezbateri şi acţiuni pentru a contribui la rezolvarea principalelor probleme din acest sector.

3. Date fiind cerinţele mereu sporite în ceea ce priveşte nivelul politic, ideologic, teoretic şi profesional al arhitecţilor faţă de sarcinile pe care le au de îndeplinit, revine

Uniunii Arhitecților rolul de a mobiliza masele de arhitecți în vederea atingerii următoarelor obiective:

a) asigurarea ridicării nivelului politic, ideologic și teoretic al arhitecților și organizarea de studii și discuții asupra unor probleme concrete, cum ar fi pregătirea de dezbateri pe plan teoretic asupra folosirii moștenirii artistice a poporului nostru pe baza unor studii organizate și metodice asupra locuinței populare, organizarea unor prelegeri asupra politicii economice a statului nostru și a reflectării acesteia în sectorul nostru de activitate și altele;

b) asigurarea ridicării nivelului de pregătire profesională a arhitecților prin studierea problemelor legate de proiectarea și execuția construcțiilor de locuințe, după un plan concret legat de necesitățile planului de producție;

c) întărirea activității din cercurile institutelor de proiectare de locuințe și dezvoltarea discuțiilor de creație prin mobilizarea proiectanților și a celor din alte institute care nu au în profilul lor proiectarea de locuințe, la discuții vii și active în jurul unor probleme concrete asupra proiectelor întocmite în atelierele institutelor pentru a ajuta proiectanții înainte ca proiectele să fie înaintate spre aprobare;

d) popularizarea, expunerea și supunerea proiectelor de locuințe și ansambluri discuțiilor și criticilor publice;

e) organizarea unei mai bune folosiri a materialului documentar existent atît în biblioteca uniunii, cît și în bibliotecile institutelor, popularizarea materialului sovietic imediat după apariția sa și urmărirea însușirii și aplicării acestui material.

4. Biroul Uniunii Arhitecților, pe baza propunerilor și discuțiilor din plenară, va înainta C. S. A. C. — pentru a fi studiate în vederea aplicării lor la proiectarea locuințelor ce urmează să se execute în anul 1955 și următorii — temele - program elaborate de către ISPROR și Institutul Proiect - București, propuse prin referate.

Tovarăși,

Din dezbaterea amplă, din participarea largă a maselor de arhitecți la discuții, în cercuri și în plenară, apare clar că această importantă problemă care în condițiile construirii socialismului este o problemă de stat cu un profund caracter politic social, factor activ în ridicarea nivelului de trai al maselor, ocupă astăzi o poziție centrală în creația de arhitectură.

In opera de construcție și reconstrucție socialistă a orașelor noastre, locuințele constituie masa dominantă a realizărilor, ca element constitutiv al marilor ansambluri de străzi și magistrale, prin ele se exprimă viața nouă ce se construiește sub ochii noștri, viața de muncă, libertate și bunăstare a poporului ce își afirmă puterea lui de creație pe drumul păcii și progresului. Prin destinația lor, locuințele trebuie să răspundă celor mai înalte năzuințe ale omului nou, ele constituind cadrul în care își petrec viața oamenii ce și-au cucerit dreptul muncii libere și creatoare, căminul copiilor care cunosc viața nouă, fericită. In această măreață operă de construcție de locuințe a vieții noi, arhitecții patriei noastre înțeleg frumusețea și importanța sarcinii ce le revine, prin afirmarea unei poziții active, de muncă și creație.

Plenara a II-a a Uniunii Arhitecților din R. P. R. analizînd și dezbătînd problema clădirilor de locuințe cu puține etaje a scos la iveală lipsurile principale și a făcut o serie de propuneri menite a contribui la rezolvarea acestei probleme atît de vaste și complexe.

Pentru ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii pe linia trasată de plenara lărgită a C.C. al P. M. R. din 19-20 august 1953, este necesară ridicarea la un nivel mai înalt a proiectării și execuției construcției de locuințe.

Această problemă trebuie să stea permanent în centrul preocupărilor Uniunii Arhitecților din R. P. R., ale masei de arhitecți stîngi în jurul C. S. A. C. și ale organelor de stat cu sarcini în domeniul arhitecturii și construcțiilor.

Pentru a asigura condițiile de rezolvare a problemelor ridicate în referate și discuții la nivelul cerințelor actuale, se pun în fața arhitecților sarcini noi și de răspundere:

— In primul rînd proiectantul trebuie să fie în miezul problemelor social-economice, să cunoască legile de dezvoltare ale societății pentru făurirea căreia el însuși trebuie să fie un luptător activ, să cunoască condițiile concrete politico-economice ale etapei respective, să fie factor activ în îndeplinirea sarcinilor pe care e chemat să le rezolve.

— In al doilea rînd, proiectantul trebuie să-și însușească o profundă cunoaștere a tehnicii avansate, cuprinzînd problemele atît de variate din domeniul construcțiilor, stăpînind noile metode ale industrializării construcțiilor, folosirea justă a materialelor, întregul proces de execuție și organizare a lucrărilor, pentru a putea îndeplini rolul de coordonator al întregului proces și a putea soluționa proiectarea în mod realist și cu o deosebită grijă pentru economie și confort. Stăpînind aceste mijloace, proiectantul nu trebuie să uite nici o clipă că în centrul preocupărilor lui trebuie să fie omul cu nevoile și aspirațiile sale.

In al treilea rînd, proiectantul trebuie să reflecte în creația sa realitatea în dezvoltarea ei revoluționară, să cunoască profund valorile de artă și arhitectură clasică, tezaurul creației populare, pentru a putea, prin prelucrarea lor critică și creatoare, să exprime în forme noi conținutul de idei al epocii noastre.

Folosind în mod creator multilateralitatea experienței sovietice, desfășurînd fără rezervă toate posibilitățile de care dispune, proiectantul trebuie să atingă măiestria artistică care să-l ajute să se exprime în forme de o cît mai înaltă valoare artistică. Realizarea acestor sarcini principale care stau astăzi în fața arhitecților trebuie să constituie o preocupare permanentă a fiecăruia dintre noi și a uniunii noastre. In felul acesta, arhitecții din țara noastră vor putea dovedi mai deplin capacitatea și elanul cu care au pășit la îndeplinirea sarcinii de a contribui la realizarea culturii materiale și spirituale a societății noastre.

In cadrul minunatului efort creator desfășurat de întregul nostru popor pentru construirea socialismului sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, arhitecții patriei noastre nu-și vor precupeți eforturile pentru a se dovedi demni de dragostea și încrederea pe care le-o acordă oamenii muncii din țara noastră.

Unele aspecte din activitatea atelierelor de arhitectură ale Institutului de arhitectură «Ion Mincu»

Arh. *C. ALIFANTI*
Arh. *M. CAFFE*

Cei zece ani care au trecut de la eliberarea țării noastre de către glorioasa armată sovietică reprezintă o perioadă de adînci prefaceri politice, economice și sociale. In cadrul revoluției culturale înfăptuite de orînduirea democrat-populară, un rol însemnat îl joacă școlile de toate gradele în care pregătirea de specialitate se împletește armonios cu educația comunistă.

Ca și pentru toate instituțiile de învățămînt superior trecerea acestor zece ani a constituit și pentru Institutul de arhitectură o perioadă de intense frămîntări, de lupte și de victorii în opera de formare a viitorilor arhitecți. Rezultatele acestor frămîntări încep astăzi să se vadă; ele apar cel mai clar în activitatea de proiectare, disciplină de bază a învățămîntului de arhitectură, reprezentînd o sinteză a tuturor cunoștințelor dobîndite în școală.

Urmărind evoluția proiectării în școala noastră și analizînd rezultatele, înțelegem mai bine drumul parcurs și putem desprinde mai ușor unele concluzii pentru viitor.

*

Din 1944 și pînă astăzi, învățămîntul superior de arhitectură a străbătut un șir de etape caracteristice, atît sub raportul conținutului, cît și sub cel al structurii organizatorice.

In primii ani după eliberare, învățămîntul arhitecturii s-a desfășurat pe baza acelorași concepții și programe din anii precedenți. Atît conținutul cursurilor, cît și cel al proiectelor era pătruns de concepții formaliste și cosmopolite a căror influență se manifesta fără nici un fel de opoziție. In scurtă vreme însă, datorită îndrumării partidului, datorită cunoașterii tot mai temeinice a arhitecturii sovietice, prin vizitele organizate în U.R.S.S. și apariția primelor traduceri din materiale sovietice de arhitectură, s-a pornit lupta pentru combaterea și înlăturarea manifestărilor formaliste și cosmopolite. Această luptă a fost deosebit de grea, pentru că pregătirea teoretică și documentația erau totuși destul de slabe, pentru că concepțiile formaliste erau înrădăcinate. Munca partidului pentru răspîndirea ideilor înaintate, a științei marxist-leniniste, a ușurat clarificarea caracterului reacționar și antipatriotic, de aservire față de imperialism, al formalismului și cosmopolitismului și a permis trecerea la o ofensivă hotărîtă pe frontul ideologic. In această acțiune, reforma învățămîntului din 1948 reprezintă un jalon însemnat. Reforma învățămîntului a permis ca un număr din ce în ce mai mare de fii ai oamenilor muncii să intre ca studenți în facultate; ea a transformat învățămîntul arhitecturii dintr-un învățămînt scump și de lux, într-unul accesibil și larg democratic. Paralel cu acordarea unui mare număr de burse, locuri la cămine și cantine, asigurarea materialului didactic, s-au creat premizele pentru restructurarea în spirit științific a unor cursuri. Pe această linie, înființarea catedrei de științe sociale constituie un factor deosebit de însemnat, contribuind la pregătirea ideologică marxist-leninistă, la educația cetățenească a viitorilor arhitecți.

Legat de sarcinile concrete ale construirii socialismului, bazat pe prelucrarea creatoare a moștenirii clasice și naționale, folosind din ce în ce mai mult experiența sovietică, învățămîntul de arhitectură marchează în anii 1948—1952 o cotitură hotărîtoare pe calea însușirii metodei realismului socialist, o creștere vizibilă a nivelului predării și asimilării cunoștințelor. In această perioadă apar importante lucrări ale arhitecților noștri: Casa Scînteii, Teatrul de operă și balet, construcțiile social-culturale realizate în București, în vara anului 1953, numeroase ansambluri de locuințe, etc.; aceste lucrări dau un puternic impuls proiectării în școală.

Hotărîrea C. C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1952 a dus, printre altele, la înființarea Institutului de arhitectură «Ion Mincu» ca unitate de învățămînt de sine stătătoare.

Acesta este, în linii mari, drumul străbătut de institutul nostru în cei zece ani care au trecut de la 23 August 1944 și pînă azi; pentru a scoate în evidență succesele importante ale luptei pentru realismul socialist în această perioadă, socotim că ar fi util să arătăm pe scurt cum s-a desfășurat această luptă în diferitele aspecte ale proiectării.

Temele și programele, factorul determinant în proiectare, au suferit schimbări deosebit de importante, corespunzătoare transformărilor revoluționare din ultimii ani. In locul unor teme care urmăreau, fie satisfacerea gusturilor și nevoilor claselor parazitare (vile de lux, localuri de noapte, etc.), fie obținerea profitului maxim pe baza exploatării (clădiri între calcane, blocuri de speculă, locuințe «ieftine») — exprimînd toate ideologia de clasă a burghezo-moșierimii reacționare — au apărut teme noi, locuințele pentru oamenii muncii, cămine culturale, biblioteci, complexe sportive, tabere de pionieri, teme de construcția orașelor, arhitectură industrială și agricolă, purtînd toate pecetea grijii socialiste față de om.

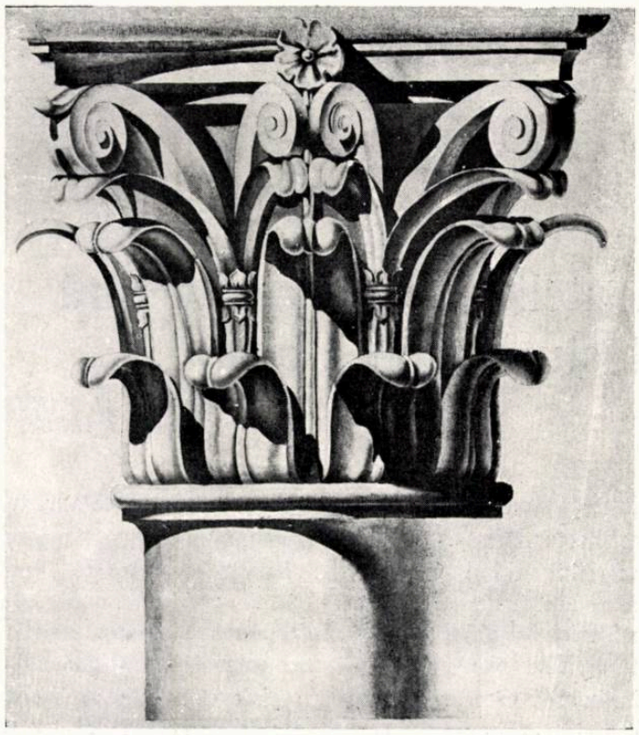

Studiu ordinul corintic — Student *Andronescu A.* (anul I)
Atelier prof. arh. *N. Lupu*

Ordine suprapuse — Student *Stănescu A.* (anul I)
Atelier prof. arh. *N. Lupu*

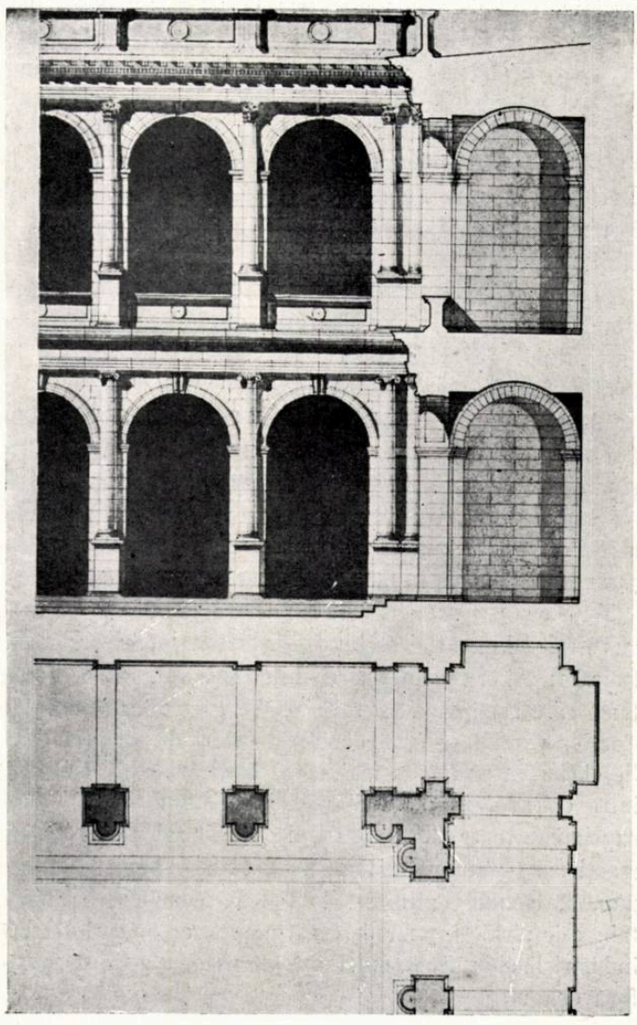

Indrumarea teoretică care înainte se făcea mai mult pe baze eclectice, influenţate de concepţiile formaliste, se sprijină acum din ce în ce mai puternic pe ştiinţa marxist-leninistă, pe cunoaşterea şi utilizarea teoriei arhitecturii, a legilor compoziţiei, a proiectării complexe. Intre cursurile de teorie predate şi audiate formal în vechea şcoală de acum zece ani şi cursurile de azi, e o deosebire radicală. Dintr-o « dexteritate » inutilă şi plictisitoare, fără legătură cu proiectarea, cursurile teoretice se preocupă să pună la îndemîna studenţilor experienţa generalizată a celor mai buni arhitecţi şi constructori ai omenirii.

Studiul şi analiza arhitecturii clasice stau la baza formării profesionale a viitorilor arhitecţi.

De la copierea servilă şi mecanică a unor modele, care se făcea numai în primii ani de şcoală şi care era privită de majoritatea studenţilor ca un lucru plictisitor şi inutil, azi ne îndreptăm în mod tot mai hotărît spre un studiu aprofundat al arhitecturii clasice, spre folosirea creatoare a compoziţiei şi elementelor clasice, urmărind în mod permanent indicaţia leninistă că « pentru a-i întrece pe clasici trebuie întîi să-i ajungem ».

Moştenirea arhitecturii naţionale a început să fie preţuită cu totul altfel. Formalismul şi cosmopolitismul, în afară că excludeau aproape cu desăvîrşire arhitectura romînească din proiectarea curentă, dar se manifestau în şcoală prin tendinţa de a o transforma într-un studiu arheologic (proiectul de « romînesc »), de a trata sumar arhitectura civilă din trecut, de a ignora cu desăvîrşire arhitectura minorităţilor naţionale. Azi putem spune că, din ce în ce mai mult, vechea arhitectură romînească iese din dosarele releveelor şi arhivelor, pătrunzînd în proiecte cu toată bogăţia ei de forme şi decoraţii, cu adîncul său caracter uman şi popular. Trebuie spus, însă, că această schimbare nu s-a făcut dintr-o dată şi că nici acum ea nu este fără lipsuri. Tendinţele formaliste şi reacţionare s-au camuflat cu timpul în forme arhaizante sau în folosirea exagerată şi neprelucrată a anumitor stiluri regionale (baroc, gotic).

In sprijinul cunoaşterii vechii noastre arhitecturi s-au organizat din ce în ce mai des excursii de studii, campanii de relevee cu un mare număr de studenţi, asistenţi şi profesori. Azi putem constata în mod evident, între studenţii şi profesorii noştri, o creştere a conştiinţei patriotice şi socialiste, a dragostei şi mîndriei pentru valorile arhitecturii naţionale.

Rezolvarea problemelor economice şi constructive constituie o trăsătură importantă a metodei realismului socialist în arhitectură. In această privinţă s-au obţinut succese însemnate. In proiectele realizate de studenţi în ultimii ani se manifestă o grijă din ce în ce mai accentuată pentru a da temelor o tratare constructivă cît mai realistă.

Cursurile tehnice s-au îmbunătăţit. S-au înlăturat suprapuneri la diferitele discipline ale catedrei de construcţii. Se predau metodele de calcul şi noi sisteme constructive ale tehnicii sovietice. Dar studenţii noştri nu acordă încă un interes egal cursurilor teoretice, în special celor tehnice, faţă de activitatea de atelier.

Măiestria artistică a studenţilor a crescut în perioada analizată, în mod simţitor. Cu ajutorul preţios al catedrei de desen şi acuarelă, proiectele noastre apar azi îngrijit desenate, cu rendu-uri realiste în tehnici variate. Un drum

anevoios şi greu a fost străbătut de la prezentările cu efecte uşoare ale unor «vedete» izolate, la o producţie de masă, cu înaltă valoare artistică, care se poate vedea şi în ultima expoziţie a institutului. In proiectele, desenele după natură şi — ceva mai puţin — în schiţele de 12 ore, se poate observa un progres continuu al posibilităţilor de exprimare.

Sub îndrumarea partidului, învăţămîntul nostru de arhitectură a dobîndit succese însemnate. Ele se datoresc în mare măsură activităţii şi ataşamentului pentru şcoală al profesorilor şi asistenţilor noştri. Prezenţa în şcoală a unora dintre cei mai eminenţi practicieni, a unor buni cunoscători ai teoriei şi istoriei arhitecturii, atragerea în jurul lor a numeroase cadre tinere cu o bună pregătire profesională şi ideologică, constituie una din verigile principale ale progresului învăţămîntului. Corecturile, discuţiile în şedinţele de catedră, judecăţile, cu toate lipsurile care persistă — mai ales în utilizarea unei critici şi autocritici principiale — se desfăşoară la un nivel tot mai înalt, cu o exigenţă sporită. Legaţi de problemele practice ale proiectării, membrii corpului didactic au folosit în îndrumarea studenţilor experienţa şi rezultatele obţinute în producţie. Putem spune că în frămîntarea şi clarificarea problemelor metodei realismului socialist în arhitectură, activitatea cadrelor didactice din institutul nostru a avut un rol de frunte.

*

Tradiţionala expoziţie de sfîrşit de an deschisă în sălile Institutului de arhitectură la sfîrşitul anului şcolar 1953—1954 constituie expresia vie a succeselor despre care s-a vorbit, precum şi a unor lipsuri serioase despre care nu s-a vorbit încă şi din analiza cărora vom încerca să desprindem unele sarcini pentru viitor. De aceea vom examina pe scurt proiectele executate în cursul ultimului an în atelierele institutului.

Lucrările anilor I şi II care, urmărind în ansamblu însuşirea arhitecturii clasice, alcătuiesc un prim ciclu de proiectare, relevă faptul că succesiunea temelor nu a fost destul de bine gradată. După însuşirea de elemente care au format baza studiilor din anul I, proiectul de fine de an, «Vestibulul unui muzeu de antichităţi», a pus o seamă de probleme de compoziţie greu de rezolvat faţă de nivelul de pregătire al studenţilor. Astfel au trebuit rezolvate bolţi cu penetraţii, luminarea pe sus a sălii şi tratarea pereţilor într-un caracter cît mai adecvat. Şi deşi proiectele obţinute au avut soluţii variate, iar execuţia a fost foarte bună — după cum se vede din proiectele studenţilor Săulescu R., Mănecuţă T., Răuţă R., Ludvich M., Miclescu S.—considerăm că ar fi fost mai nimerit ca tema să fie mai simplă. Acest lucru era cu atît mai necesar, cu cît în activitatea din timpul anului s-au păstrat în mare măsură metodele de însuşire mecanică a elementelor arhitecturii clasice. Aşa cum se arată într-o analiză făcută de catedra de arhitectură în cursul semestrului al doilea, în desenele la planşetă, studenţii anului I reproduc planuri, secţii şi elevaţii fără a înţelege prea bine corelaţia între ele, fără a avea o viziune spaţială completă. La seminariile de teorie, aceiaşi studenţi care la atelier desenează îngrijit şi cu îndemînare ordinele clasice, nu sînt capabili să reproducă din memorie aceleaşi elemente corect proporţionate.

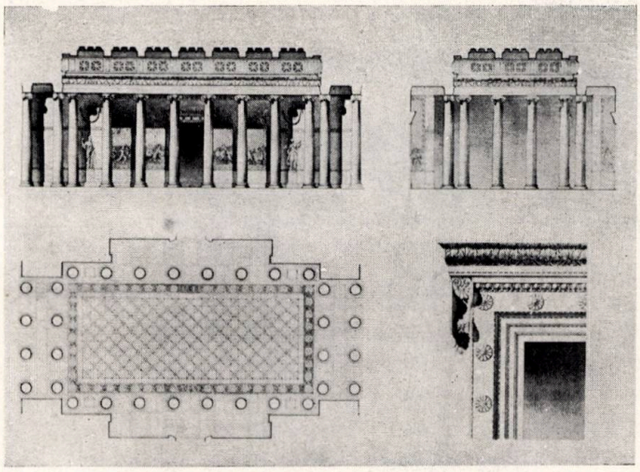

Vestibul într-un muzeu arheologic
(Proiect de promovare anul I) — Student *Mănecuţă T.*
Atelier prof. arh. *N. Lupu*

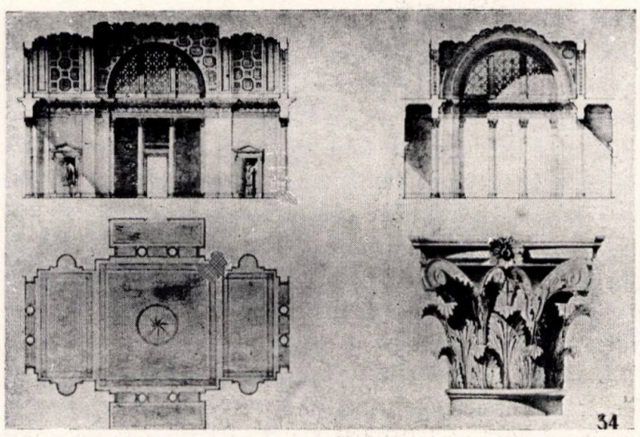

Vestibul într-un muzeu arheologic
(Proiect de promovare anul I) — Student *Miclescu N.*
Atelier prof. arh. *N. Lupu*

O bibliotecă într-un parc — Student *Enache M.* (anul II)
Atelier prof. arh. *D. Marcu*

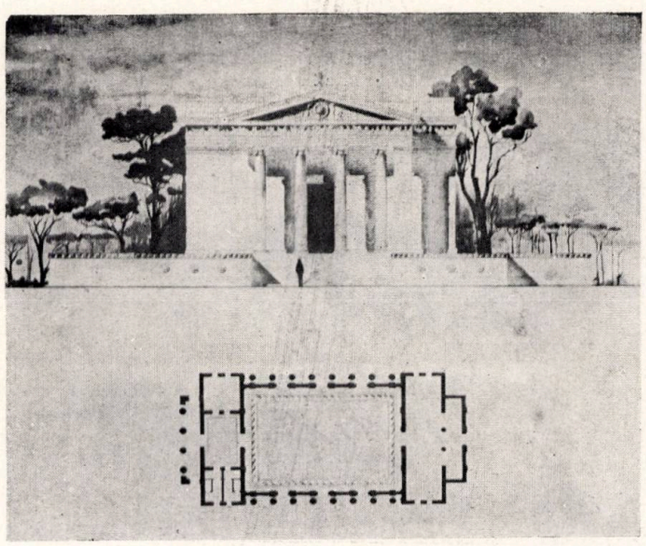

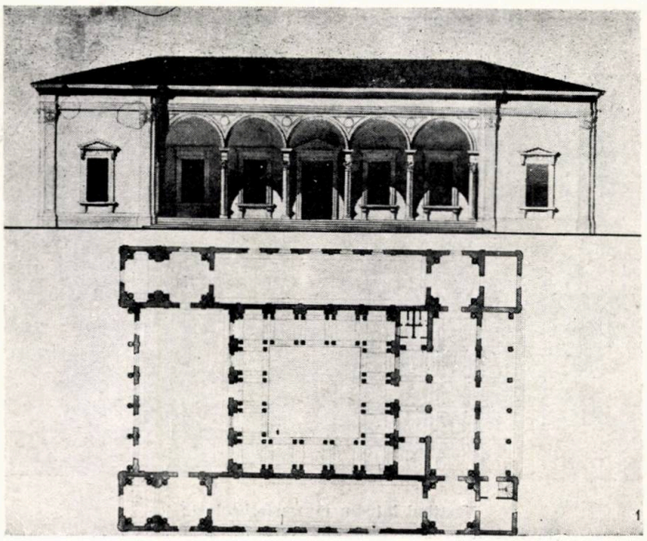

Un muzeu — Student *Paiu I.* (anul II)
Atelier prof. arh. *H. Stern*

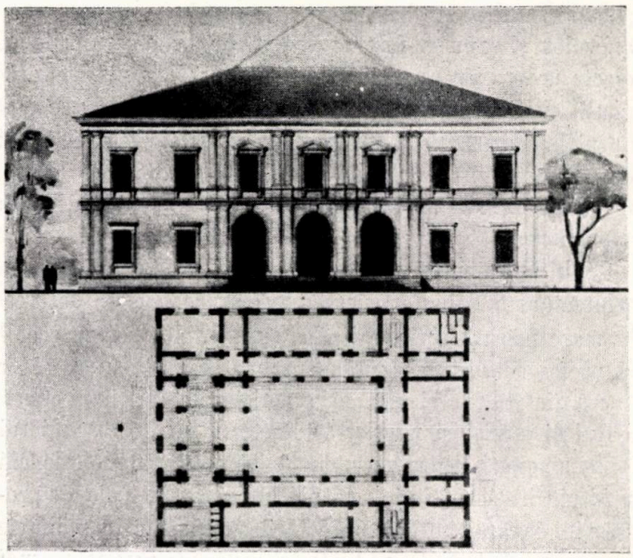

Un oficiu poştal — Student *Wiesel G.* (anul II)
Atelier prof. arh. *H. Stern*

Această lipsă de gradaţie a temelor este cu atît mai evidentă cu cît primul proiect al anului II, « Un portic într-un parc », a fost egal ca dificultate sau chiar mai simplu decît proiectul anului I. Celelalte teme ale anului II, « O sală de lectură într-un parc », « Un mic muzeu » şi « O poştă », deşi gradate satisfăcător ca dificultate, au avut deficienţe în ce priveşte cerinţele funcţionale. Primele două programe au condus studenţii către rezolvări foarte asemănătoare. Cel de al treilea program, pentru « O poştă », foarte complicat din cauza funcţiunilor şi servituţilor impuse, a întrecut posibilităţile studenţilor de anul II, care, absorbiţi de rezolvarea planului, au neglijat expresia plastică.

Faţadele acestui oficiu poştal pentru un mic orăşel au fost tratate asemănător cu cele ale unor mari edificii publice (proiectul studentei Sandici V.). Unele proiecte au reuşit însă să realizeze o faţadă corespunzătoare programului (proiectul studentului Wiesel G.).

Tot în ce priveşte redarea caracterului s-au ivit dificultăţi şi la primele proiecte citate — cum ar fi de pildă la « Sala de lectură », unele dintre ele avînd un caracter prea sobru de monument funerar sau templu (proiectele studenţilor Enache M., Opreanu N.).

In general la anii I şi II, dintr-o greşită înţelegere a felului în care trebuie să se studieze şi aplice elementele arhitecturii clasice, lucrările obţinute nu sînt realiste; clădirile ce se proiectează sînt ieşite din scară şi adesea afectează o monumentalitate nepotrivită cu cerinţele programului; de asemenea în rezolvarea acestor teme nu se poate ţine seama de factorii economici, norme sau sisteme constructive actuale.

Un fapt pozitiv de semnalat este felul îngrijit cum sînt prezentate majoritatea proiectelor din primul ciclu de studii, care ar putea servi drept pildă şi multor studenţi din anii superiori. In opoziţie însă cu prezentarea finală a proiectelor, se observă la studiile de atelier că studenţii, mai ales la anul II, nu sînt în stare să compună liber, fără ajutorul teului şi echerului, că în loc de studii ei execută desene meticuloase multiplicînd intercolonamente şi arcade după planşele Vignola. Acest fel de « studiu » este tot o urmare a modului încă formal în care se predă în anul I şi el trebuie remediat pe viitor.

★

Lucrările anilor III, IV şi V dezvoltă programe de arhitectură, care insistă foarte mult pe prelucrarea arhitecturii naţionale; ele formează al doilea ciclu de studii.

O locuinţă — Student *Dăriescu C.* (anul III)
Atelier prof. arh. *H. Stern*

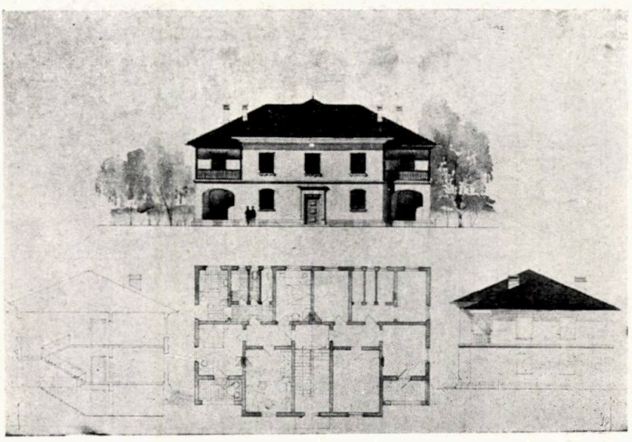

O locuinţă — Student *Lupu M.* (anul III)
Atelier prof. arh. *A. Damian*

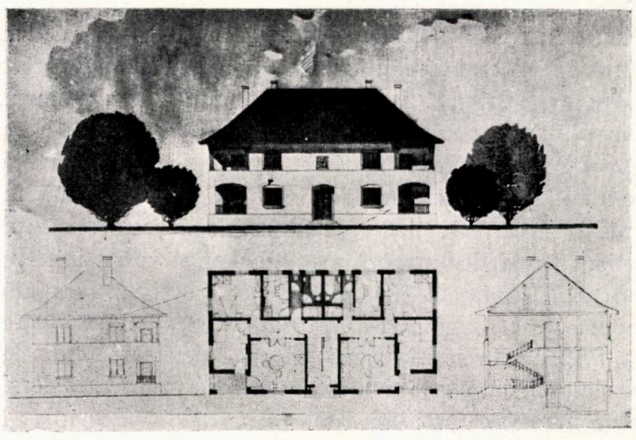

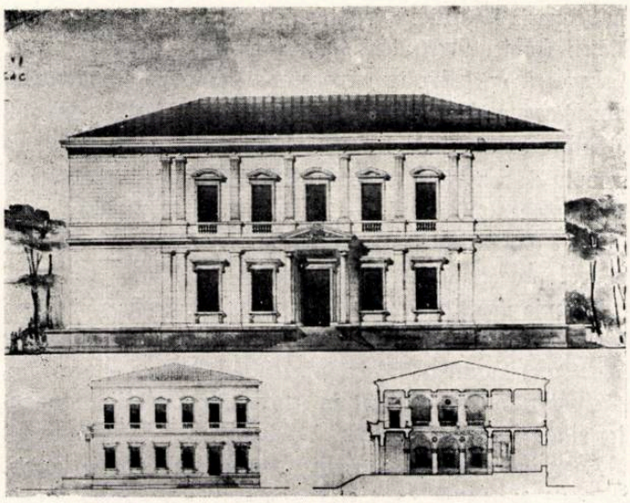

Un oficiu poştal — Student *Sandici V.* (anul II)
Atelier prof. arh. *D. Marcu*

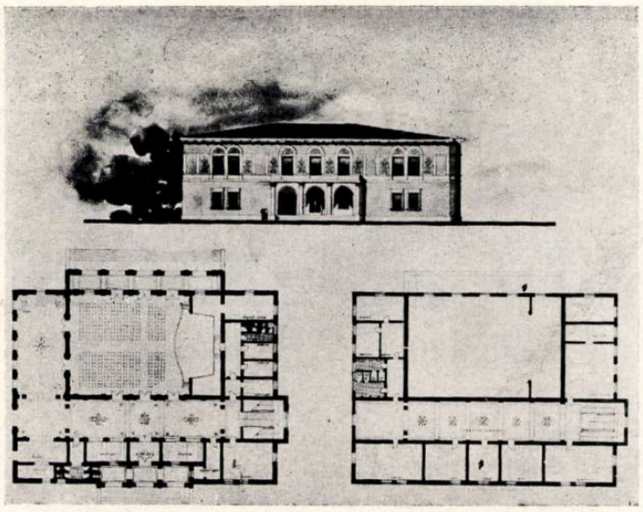

Un cămin cultural. — Student *Friedrich A.* (anul III)
Atelier prof. arh. *D. Marcu*

In acest ciclu, în anul 1953—1954, succesiunea temelor a fost bună atît în ce priveşte gradarea dificultăţilor de rezolvare cît şi varietatea: la anul III o locuinţă individuală, un cămin de zi, un club, un sfat popular; la anul IV o casă de odihnă, o gară, un spital, un magazin universal; la anul V un institut de arte plastice, un bloc de locuinţe. Rezultatele obţinute dovedesc şi faptul că programele au fost în general echilibrate şi realiste. Totuşi se observă la aceste programe o oarecare indiferenţă faţă de precizarea anumitor date tehnice ale programului, sau a condiţiilor reale de amplasare, ceea ce duce uneori la soluţii rupte de realitate (ca la proiectele de club şi sfat popular). Alteori, dimpotrivă, se exagerează în crearea unor dificultăţi de rezolvare prea mari pentru stadiul de învăţămînt respectiv prin aplicarea prea strictă a unor norme. Un exemplu de program rupt de realităţile concrete din ţara noastră este cel pentru « Un institut de arte plastice » la anul V. Neţinînd seama de prevederea însăşi a programului că institutul va funcţiona cu 200 studenţi, se prevedea un număr exagerat de ateliere şi spaţii, urmărindu-se crearea unui complex monumental cu totul nejustificat. De asemenea trebuia să fie amplasat pe un teren mult prea vast, cu orientare neprecizată şi cu o formă nepotrivită pentru un astfel de ansamblu.

In legătură cu succesiunea temelor la anul V ar trebui să observăm că temele de arhitectură generală sînt intercalate cu proiecte industriale, de construcţia oraşelor sau decoraţie, ceea ce duce la fărîmiţarea activităţii, la o diluare a interesului din partea studenţilor — lucru care se oglindeşte pe deplin în rezultatele prezentate în expoziţie.

*

Proiectele celui de al doilea ciclu, punînd probleme variate şi complexe, au dovedit străduinţa studenţilor de a realiza o expresie plastică corespunzătoare programelor variate de clădiri de locuit, publice, culturale etc. (exemplu proiectul de locuinţă al studenţilor Lupu M., Dăriescu C; proiectul de club al studenţilor Stor L., Cristea G., Friedrich A.; proiectul de sfat popular al studentului Stor L.; proiectul de magazin al studentelor Meriu M., Gîlcă V.). Totuşi în exprimarea programului se fac încă unele confuzii care ţin şi de pregătirea teoretică. Faţadele multor clădiri de sfat popular pot fi mai curînd pentru un cămin cultural; unele spitale seamănă cu nişte blocuri de locuinţe etc. La proiectul de sfat popular au apărut numeroase exemple de utilizare mecanică a turnului, fără nici o preocupare de a-l integra organic în compoziţie. In proiectul studentului Dan A., turnul apare aplicat pe faţadă, în altele el răsare

Un cămin de zi pentru copii — Student *Stor L.* (anul III)
Atelier prof. arh. *D. Marcu*

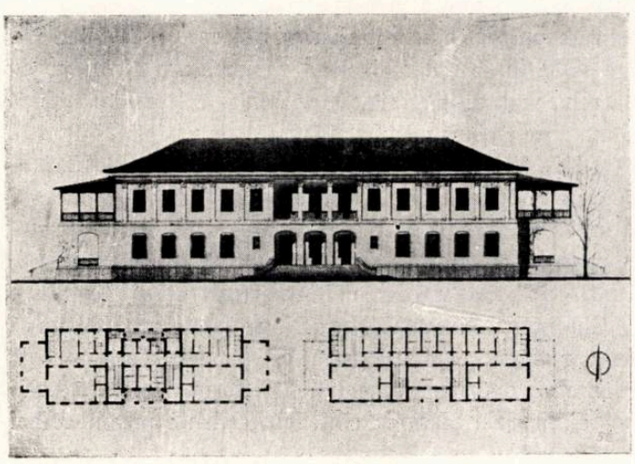

Un cămin de zi pentru copii — Student *Gheorghiu D.* (anul III)
Atelier prof. arh. *H. Stern*

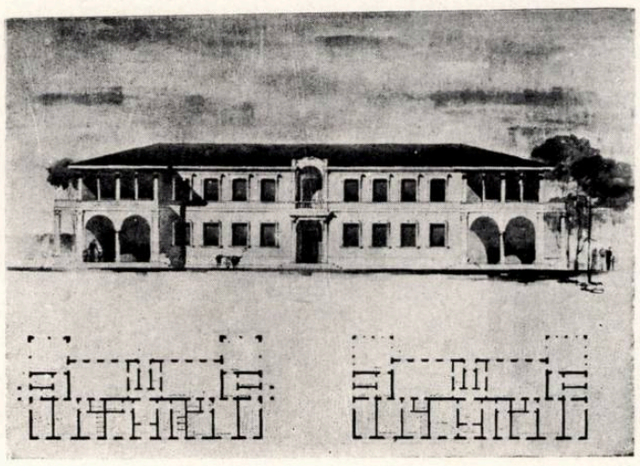

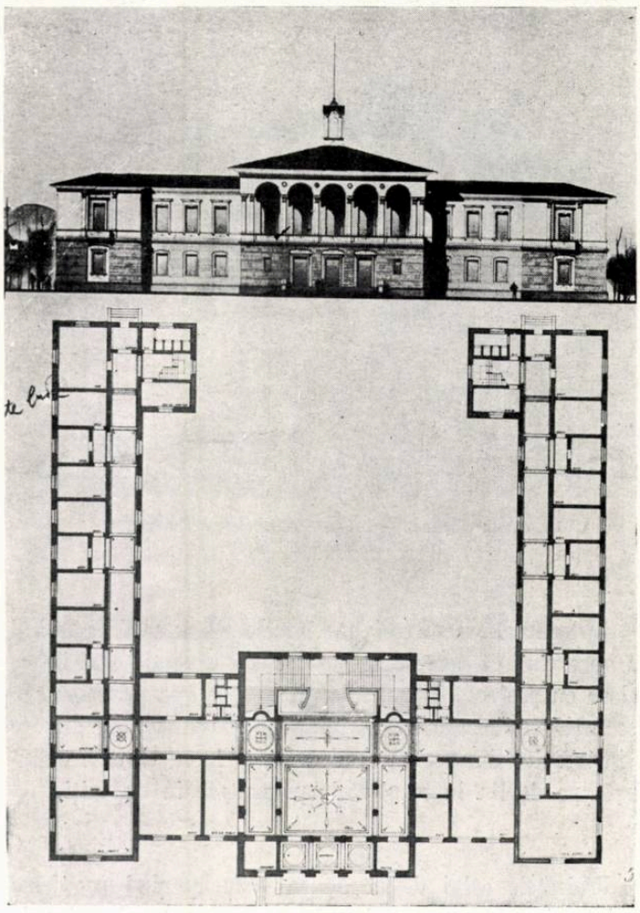

Un sfat popular — Student *Stor L.* (anul III)
Atelier prof. arh. *D. Marcu*

O casă de odihnă la mare — Student *Constantin I.* (anul IV)
Atelier prof. arh. *P. Macovei*

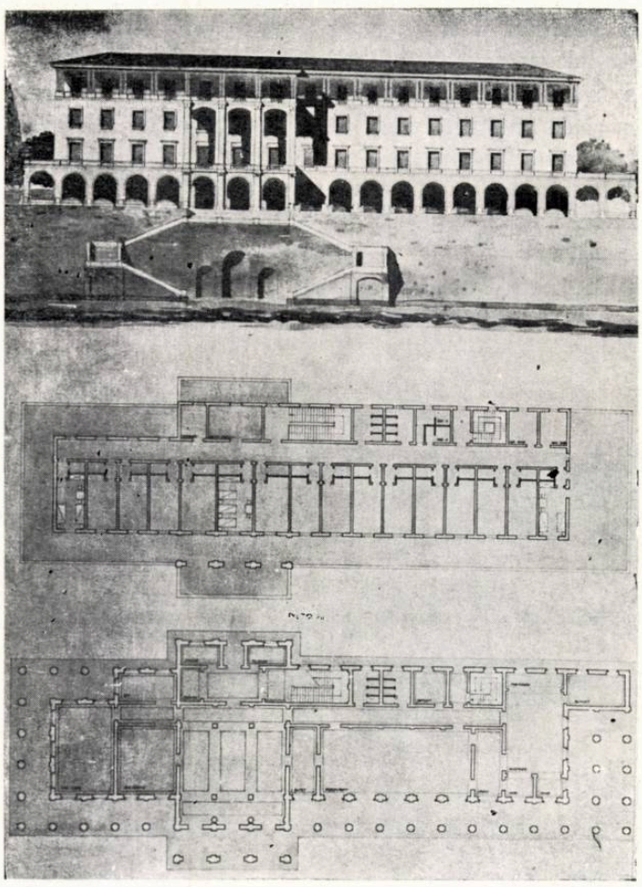

din acoperiş fără nici o legătură cu volumele principale ale clădirii (proiectul studentei Marianu L.).

In ceea ce priveşte cunoaşterea şi folosirea normelor tehnico-economice se vădesc unele succese. Astfel proiectul de cămin cultural al studentei Friedrich A. a fost dat ca exemplu de rezolvare realistă, putînd fi aplicat în practică. De asemenea proiectul pentru un magazin, subiect ce a mai fost dat în institut în cursul anului 1951—52, vădeşte un real progres în ceea ce priveşte rezolvarea planului.

Trebuie menţionat însă că în unele proiecte se vădeşte lipsa de preocupare pentru rezolvarea arhitecturii de interior şi pentru asigurarea confortului. Din acest punct de vedere, grija pentru om nu stă încă în centrul preocupărilor studenţilor şi ale membrilor corpului didactic care-i îndrumează.

Apar încă deseori supradimensionări de scări, holuri, circulaţii (proiectul unui sfat popular), sau invers, spaţii insuficiente — ca la unele proiecte de magazin.

Trebuie remarcată de asemenea slaba preocupare pentru problemele prefabricării şi tipizării, mai ales la anii IV—V. Se întîlnesc şi aspecte care dovedesc că problemele constructive sînt încă minimalizate (scări care nu se pot desfăşura, lipsă de coşuri, luminătoare ce nu se pot construi etc.).

Această deficienţă reflectă şi o insuficientă preocupare din partea corpului didactic pentru rezolvarea problemelor tehnico-economice.

Din punct de vedere al prelucrării formelor naţionale şi a moştenirii clasice s-au obţinut unele soluţii satisfăcătoare în folosirea elementelor decorative la proiectele de locuinţă, cămine de zi, mai puţin la proiectul de spital. In proiectele pentru căminul cultural se observă însă multe elemente de arhitectură românească inspirate în special din epoca brîncovenească, de cele mai multe ori neprelucrate sau prelucrate cu oarecare stîngăcie. In această direcţie a fost observată în general o oarecare stagnare faţă de anii precedenţi, o tendinţă de a copia. In unele proiecte se mai manifestă tendinţa de schematizare (proiectul de locuinţă al studentei Borgovan A., proiectul de sfat popular al studentei Mărianu L.), de arhaism sau de utilizare formală şi neprelucrată a unor arhitecturi regionale — nu întotdeauna bine alese (proiect sfat popular al studentului Gheorghiu D.).

Problema prelucrării moştenirii arhitecturale, deşi a înregistrat serioase succese, merită o atenţie deosebită şi susţinută din partea corpului didactic.

In ce priveşte prezentarea, proiectele din cel de al doilea ciclu vădesc o preocupare serioasă, în perspectivele realizate uneori cu mult talent şi pricepere, cu faţade în care se obţine o redare justă a volumelor, a efectelor de gol, plin, umbră, materiale etc. Printre cele care se relevă în expoziţie trebuie menţionate proiectele studenţilor Stor L. (anul III), Tofan Gh., Niculin N., Ştefan I., Eliescu N., Protopopescu V. (anul V). De asemenea încadrarea în decorul natural sau orăşenesc este adesea sugestivă şi abil realizată. In prezentarea proiectelor şi a cadrului se mai întîlnesc şi unele aspecte de manierism în care unii studenţi înzestraţi, ca Gheorghiu D. sau Eliescu N. se lasă furaţi de unele efecte grafice uşoare. De asemenea în numeroase proiecte se observă o tratare schematică şi formalistă a decorului natural, fie prin plasarea edificiului într-un pustiu gălbui

roşcat — ton care a ajuns oarecum la «modă» printre studenţii ciclului II — fie prin utilizarea unor plantaţii din specii originale de copaci desfrunziţi sau rotunzi ca nişte imense baloane. Tratarea siluetelor omeneşti, necesare pentru a da scară proiectelor, e de asemenea încă nesatisfăcătoare, prin aplicarea unor tonuri stridente şi prin desenul uneori stîngaci, alteori formalist. Aceste mici amănunte ale prezentării proiectelor dovedesc că, într-o formă sau alta, influenţele formaliste persistă încă în şcoala noastră — e drept într-o măsură relativ redusă — şi în exprimarea grafică.

★

Trecînd la analiza proiectelor de diplomă cu subiecte de arhitectură generală, trebuie, în primul rînd, semnalat faptul că aceste lucrări au deficienţe serioase, că nu sînt la înălţimea celorlalte lucrări din institut.

Deşi anul acesta, majoritatea temelor proiectelor au fost corect alese, au fost legate de practica şi de construcţia de masă, au existat teme ca de pildă «Sala de congrese», care avea ca preocupare rezolvarea unei clădiri monumentale ieşită din scara necesităţilor şi posibilităţilor noastre reale.

Proiectele de diplomă din anul acesta vădesc o preocupare numai pentru obţinerea unor efecte artistice în dauna înţelegerii multilaterale a problemelor ce se pun la un astfel de proiect.

S-au ivit cazuri de planuri, secţii şi faţade prezentate schematic, fără o preocupare de a căuta o plastică nouă, neglijînd atît problemele de economie, de construcţie cît şi cele de detalii arhitecturale.

Multe dintre proiecte sînt lipsite de îndrăzneală, elan şi originalitate şi se reduc adesea la un simplu exerciţiu de desen.

Proiectele cu tema «O sală de congrese» sînt în majoritate rupte de realitate, grandilocvente, apăsătoare, sau cu un caracter sever şi neuman. La unele din aceste proiecte se observă o utilizare dogmatică a clasicului şi o tendinţă de schematizare a compoziţiei — ca de exemplu proiectele studenţilor Stratu V., Sonenfeld E.

Proiectele cu tema atît de actuală a «Cvartalelor de locuinţe» au fost tratate de un număr prea mic de studenţi. Dintre lucrările prezentate nici una nu a reuşit să creeze un ansamblu armonios care să vădească importanţa clădirilor ce se ridică pe magistralele şi cheiurile Capitalei, care să aducă ceva nou, să aibă viaţă. Rezolvările proiectelor, schematice şi monotone, dovedesc necunoaşterea numeroaselor studii şi realizări obţinute în această direcţie în Uniunea Sovietică şi la noi în ţară.

Dintre proiectele prezentate, singur proiectul studentului Ghiţulescu A. merită să fie menţionat pentru unele calităţi de compoziţie.

La tema «Un restaurant pe malul lacului Fundeni» — proiectanţii nu au reuşit în suficientă măsură să armonizeze compoziţia pitorească a clădirii cu natura înconjurătoare. Planurile tuturor acestor proiecte nu au fost bine concepute, toate avînd curtea de serviciu şi dependinţele spre lac.

Lucrările cu temele «Un spital» şi «O gară» — deşi unele corect rezolvate — nu au reuşit să aducă nimic nou, original, nu dovedesc o bogăţie a concepţiei. Nici una din lucrări nu se evidenţiază în mod special.

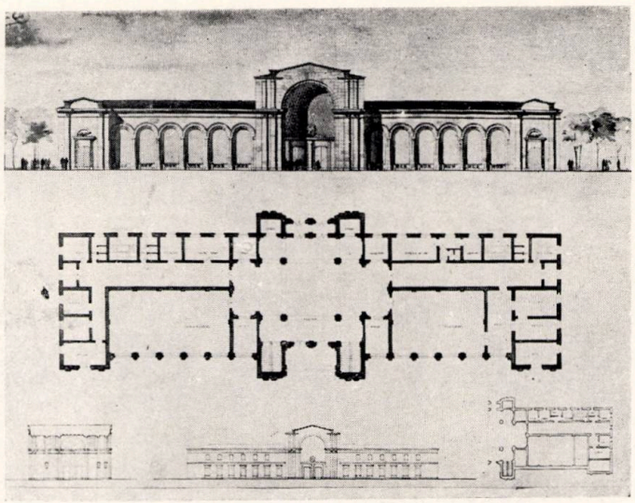

O gară de pasaj — Student *Stănciulescu A.* (anul IV)
Atelier arh. *T. Ricci*

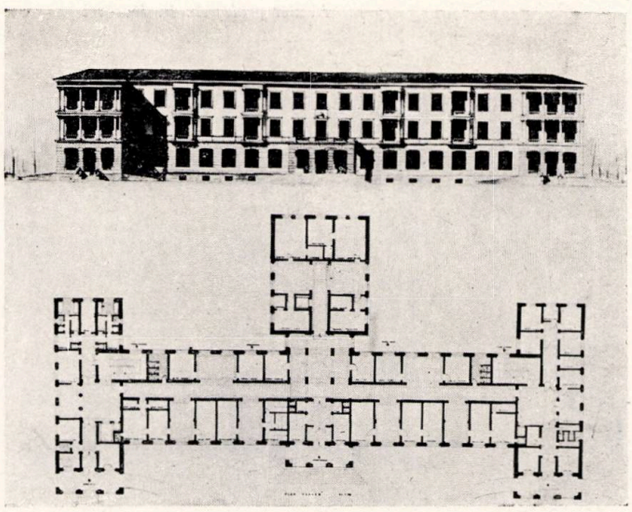

Un spital — Student *Meriu M.* (anul IV)
Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

Un magazin universal — Studentă *Meriu M.* (anul IV)
Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

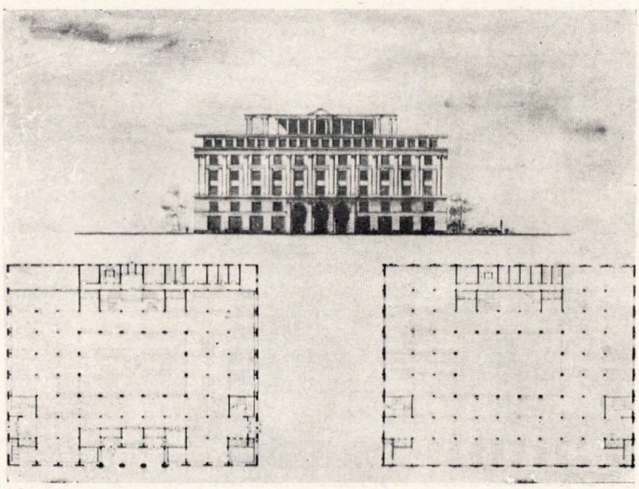

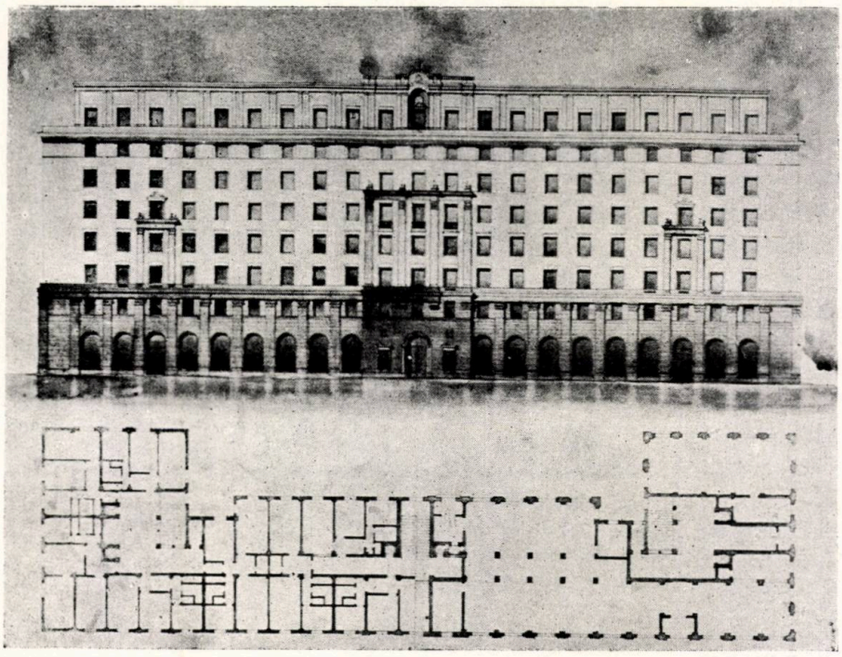

Un bloc de locuințe muncitorești — Student *Protopopescu V.* (anul V)
Atelier prof. arh. *P. Macovei*

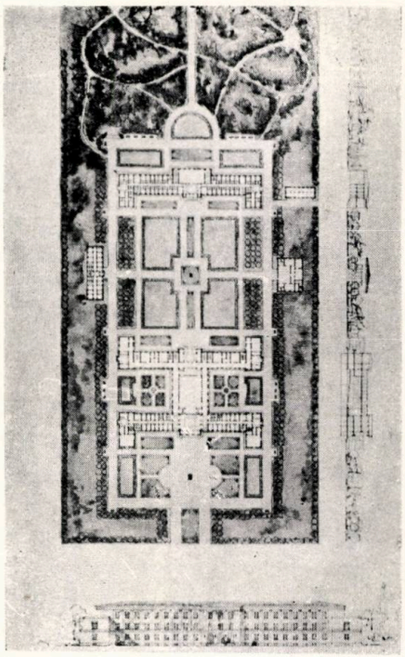

Un institut de arte plastice — Student *Negoescu N.* (anul V)
Atelier prof. arh. *O. Doicescu*

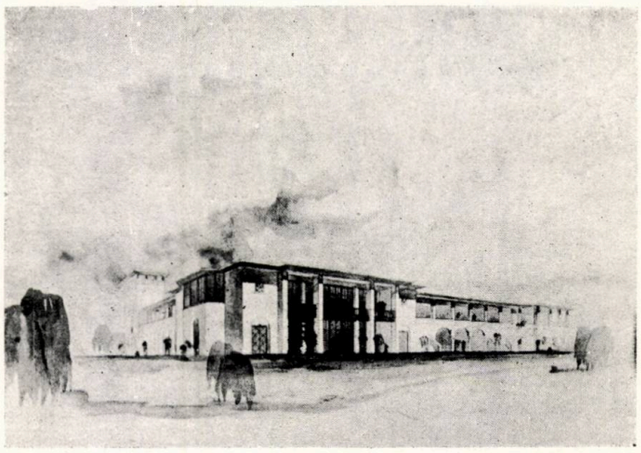

Restaurant
Proiect de diplomă — Student *Ionescu Cr.*
Conducător arh. *T. Ricci*

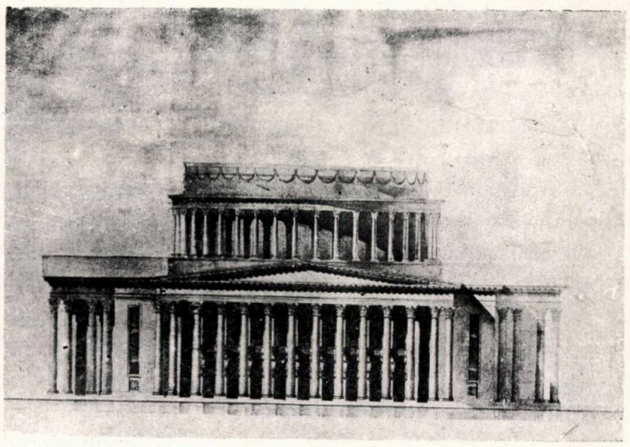

Sală de congrese
Proiect de diplomă — Student *Calinovschi M.*
Conducător prof. arh. *O. Doicescu*

Cvartal de locuințe
Proiect de diplomă — Student *Ghițulescu Ctin*
Conducător arh. *C. Lăzărescu*

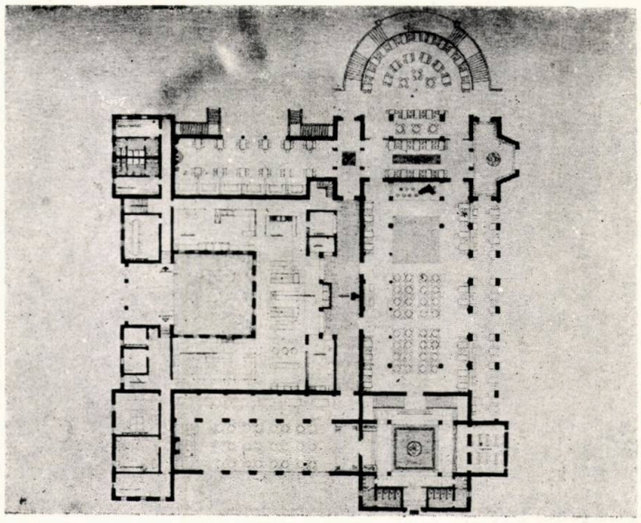

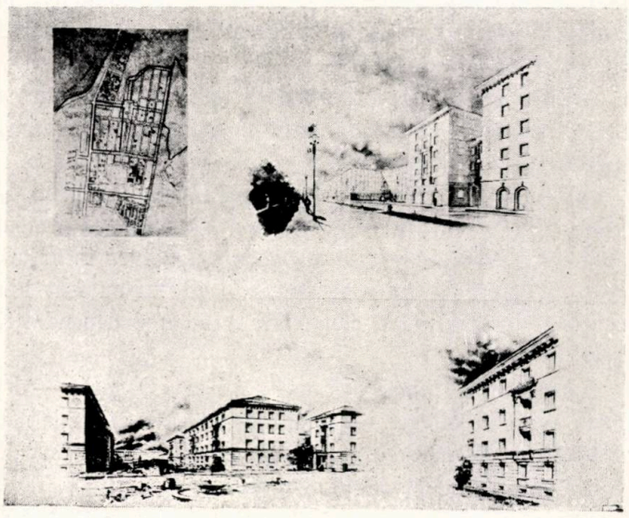

Rezultatul nesatisfăcător obținut la sesiunea de diplomă din anul acesta, la care s-au prezentat foarte mulți candidați (cca 80), impune o analiză serioasă — din partea conducerii institutului și colectivului de catedră — a cauzelor care au determinat acest insucces și schimbările și reformele necesare pentru îmbunătățirea calității proiectelor.

★

In concluzie se poate afirma că activitatea de atelier în Institutul de arhitectură a înregistrat succese importante, în ultimul an consolidîndu-se unele din pozițiile dobîndite în anii precedenți. In special aceste succese sînt vizibile în ce privește prelucrarea moștenirii arhitecturale românești și clasice. In același timp se desprind cîteva probleme care trebuie studiate și soluționate.

Principala primejdie care trebuie prevenită și care acum apare mai clar, este cea a șablonismului. După cîțiva ani de studii originale și îndrăznețe în prelucrarea arhitecturii clasice și naționale, azi ne vedem în fața unei sărăcii de idei exprimată prin adaptarea șablon a anumitor partiuri de fațade și uneori chiar de planuri, indiferent la orice teme. Se utilizează fără mari modificări cele cîteva «rețete» verificate în ultimii ani, care au devenit curente în practica proiectării, fie la o poștă, un spital, un sfat popular, un cămin cultural, o locuință sau o creșă. Acest lucru ni se pare cu atît mai grav, cu cît el era semnalat încă într-un articol care analiza activitatea anului școlar 1952—53, și de atunci lucrurile nu numai că nu s-au schimbat dar au devenit și mai accentuate. Socotim că o cauză însemnată a acestei stări de lucruri trebuie căutată în simplificarea și schematizarea unor noțiuni și probleme teoretice, cum sînt «conținutul de idei», «caracterul», «formă și conținut», «prelucrarea creatoare» etc., atît de către studenți cît și de unele cadre didactice. In spatele unor discuții sau îndrumări generale se manifestă tendința de soluționare practicistă a problemei prelucrării și înnoirii arhitecturii. Problema inovației se pune în general, prea puțin concret și adesea în mod greșit. Multe din proiecte reprezintă transpuneri mai mult sau mai puțin fidele ale unor modele, alese nu întotdeauna în chipul cel mai fericit. Uneori inovația apare sub forma originalității cu orice preț, în dauna clarității de compoziție și exprimare, sacrificînd funcționarea judicioasă sau corecta rezolvare constructivă — adică reprezentînd de fapt un alt fel de formalism. Incercările de inovare își au partea lor pozitivă cînd pornesc din dorința sinceră de a rupe cu șabloanele, de a căuta ceva nou și nu din tendința de a «uimi» lumea prin «curaj». Ceea ce se uită adesea este că singur curajul nu e suficient și că el trebuie îmbinat cu o stăpînire perfectă a tuturor ramurilor proiectării. Marii inovatori au fost întotdeauna niște maeștri desăvîrșiți, cunoscători atît ai teoriei cît și ai practicii arhitecturii.

Formalismul se manifestă în proiectele noastre și prin tendința de a soluționa numai fațadele, de a desconsidera problemele economice, prin dimensiuni exagerate sau insuficiente, prin derogări de la program, prin forțarea partiului de dragul obținerii unui efect de fațadă. In special în proiectele ciclului al doilea și la diplome, nu s-a pus destul accentul pe tratarea realistă a temelor și în această privință nici programele nu conțin prevederi destul de precise.

Se afirmă adesea că «noi facem învățămînt» și deci trebuie lăsată cît mai multă libertate de creație, că în practică viitorii arhitecți se vor lovi destul de «norme», «indici», «stasuri» și alte asemenea constrîngeri neplăcute. Asemenea poziție este îndreptățită numai dacă prin aceasta se înțelege că proiectele de școală trebuie să fie mai generale și variate, să prezinte soluții îndrăznețe și generoase. Dacă acest principiu nu este îmbinat cu grija pentru păstrarea unui caracter realist în proiectele de școală, el poate degenera ușor în cel mai autentic formalism. Vom forma un fals arhitect care va crede că menirea lui e să creeze doar mari compoziții monumentale abstracte și care la ieșirea din școală își va da aere de maestru fără să aibă în schimb cunoștințele teoretice, tehnice și experiența practică a adevăraților maeștri.

Acestea ni se par a fi principalele probleme care trebuie puse în discuție pentru a asigura învățămîntului superior de arhitectură dezvoltarea către o treaptă superioară.

Rezultatele pozitive obținute pînă acum, capacitatea profesională și didactică a cadrelor și dorința vie de învățătură a studenților noștri, constituie principalele garanții ale progresului neîntrerupt pe calea realismului socialist în arhitectură, garanții că Institutul de arhitectură «Ion Mincu» își va îndeplini cu cinste sarcinile de mare răspundere care îi revin în pregătirea cadrelor de arhitecți.

O gară la Cluj — Proiect de diplomă — Student *Petruc A.*
Conducător prof. arh. *H. Maicu*

CRONICA

Expoziţia Agricolă Unională dela Moscova

Hotărîrile Plenarei C. C. al P. C. U. S. din septembrie 1953 au trasat un vast program de dezvoltare a agriculturii sovietice.

Ca mijloc important de popularizare a realizărilor agriculturii socialiste, a noilor metode şi procedee de muncă ale colhozurilor, S. M. T.-urilor şi sovhozurilor, precum şi ale inovatorilor din agricultură, hotărîrile indică realizarea de expoziţii agricole unionale, regionale şi raionale.

Punînd în practică Hotărîrile Partidului şi Guvernului Sovietic, la 1 august 1954 a fost inaugurată la Moscova Expoziţia Agricolă Unională.

Colectivul de arhitecţi şi constructori al acestui grandios ansamblu a transformat vechea expoziţie unională agricolă din Moscova sporindu-i totodată teritoriul cu 70%. Expoziţia actuală ocupă o suprafaţă de 207 ha pe care s-au construit 307 pavilioane şi diferite construcţii cu un volum total construit de aproximativ 2 000 000 m³.

Colectivul de arhitecţi şi constructori a creat un ansamblu unitar, cu aspect solemn şi sărbătoresc, în care ideea călăuzitoare ce se desprinde atît din planul general al expoziţiei cît şi din planurile fiecărui pavilion în parte este forţa şi trăinicia muncii colective, calea către belşug şi fericire pe care merge poporul sovietic sub înţeleapta conducere a P. C. U. S.

Prin măiestrita îmbinare a formelor arhitecturale cu peisajul natural s-a creat fiecărui pavilion cadrul specific temei căreia îi este dedicat. Pavilioanele şi construcţiile Expoziţiei Agricole Unionale oglindesc prin plastica lor varietatea şi bogăţia formelor naţionale ale arhitecturii popoarelor sovietice.

Compoziţia de ansamblu este dispusă pe 2 axe paralele ce conduc prin esplanade la pavilionul central situat în apropierea intrării principale pe teritoriul expoziţiei şi la pavilionul mecanizării şi electrificării agriculturii.

Expoziţia cuprinde pavilioane ale republicilor unionale ale U. R. S. S., precum şi altele ce reprezintă diferitele domenii de muncă din agricultură.

Tratat ca o vastă grădină, teritoriul expoziţiei este bogat plantat, zona verde ocupînd aproximativ 101 ha, iar suprafaţa culturilor prezentate este de 252 ha. Zonele de verdeaţă se îmbină cu cele ale culturilor agricole de pe parcelele demonstrative.

Pentru realizarea pavilioanelor şi a construcţiilor din incinta expoziţiei au fost folosite materiale şi procedee de construcţii dintre cele mai variate. Astfel, s-au realizat construcţii cu schelet metalic, cu schelet din beton armat, din zidărie şi din lemn; s-au folosit materiale ca: granit, piatră, marmure variate, diferite metale, vitrouri, oglinzi etc.

Pieţele, ce constituie centre de compoziţie, sînt dotate cu minunate fîntîni şi sculpturi ce completează şi subliniază caracterul festiv al compoziţiei.

Fiecare pavilion în parte, realizat după o tematică proprie, contribuie efectiv la realizarea ideii centrale călăuzitoare ce se degajează din întreg ansamblul.

Expoziţia Agricolă Unională din Moscova demonstrează în chip magistral superioritatea orînduirii colhoznice, arătînd în mod convingător posibilităţile nelimitate ale agriculturii socialiste a U. R. S. S. de a contribui la ridicarea continuă a nivelului de trai al populaţiei Uniunii Sovietice. Totodată ansamblul arhitectural al Expoziţiei Agricole Unionale din Moscova arată încă odată înaltul nivel al arhitecturii sovietice şi măiestria neîntrecută a arhitecţilor sovietici.

F. C.

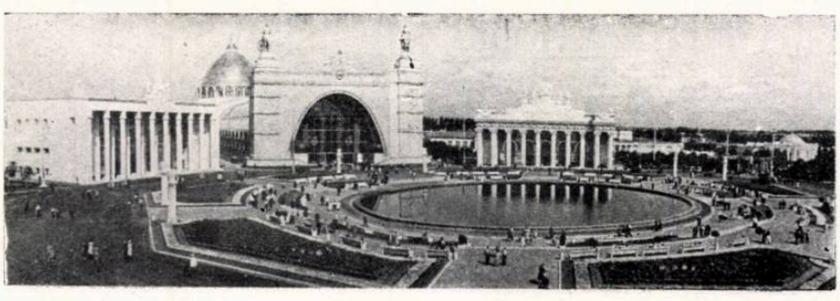

Podul păcii şi al prieteniei

La 20 iunie 1954 s-a inaugurat în prezenţa reprezentanţilor guvernelor Uniunii Sovietice, R.P. Bulgare, R.P. Romîne, R.P. Polone, R. Cehoslovace, R.P. Ungare, măreţul pod metalic construit peste Dunăre în apropierea oraşelor Giurgiu şi Russe.

Podul realizat pentru cale ferată şi pentru autostradă este cel mai lung din Europa, şi a fost construit într-un timp foarte scurt: 2 ani şi 3 luni, datorită eforturilor mari depuse de muncitorii, tehnicienii şi inginerii romîni şi bulgari cu sprijinul valoros al tehnicienilor sovietici.

Această măreaţă construcţie, simbol al colaborării a şase state, care urmează să joace un important rol în dezvoltarea relaţiilor economice dintre ţările de democraţie populară, a fost numită de constructori « Podul păcii şi al prieteniei ».

Podul metalic, pe pile de beton armat prezintă o soluţie ingenioasă care permite ca autostrada care intră la acelaşi nivel cu calea ferată pe pod să se poată suprapune ei. Aceasta a dat posibilitatea realizării unui sistem constructiv simplu şi foarte economic.

La realizarea arhitecturii podului au colaborat un număr de arhitecţi romîni şi bulgari. Colectivul format din arh.: Gh. Ovcearov, P. Nicolov, N. Nedelescu şi S. Bercovici a realizat proiectele pentru colonadele de intrare pe pod. Ele sînt grupate cîte două la punctul unde autostrada şi calea ferată sînt la acelaşi nivel, şi au ca subasment culeele podului placate în granit.

Arhitectura colonadelor este relizată dintr-un intercolonament de 8 coloane dorice dispuse pe două rînduri pe un soclu înalt. Prin elementele sculpturale care se vor adăuga, construcţia va simboliza eroismul constructorilor, prietenia romîno-bulgară şi ajutorul sovietic.

Pentru aceasta sînt prevăzute pe suprafaţa soclului spaţii pentru mari basoreliefuri, iar pe laturile înguste ale colonadei sînt prevăzute console ce vor susţine statui.

Construcţia este realizată din piatră de Russe dispusă într-un placaj foarte gros pe un miez de beton armat.

Munca dusă în cadrul colectivului de proiectare şi a comisiilor de avizare romîne şi bulgare a permis realizarea unei legături strînse între arhitecţii romîni şi bulgari, precum şi cunoaşterea unor aspecte ale muncii în domeniul arhitecturii din cele două ţări vecine.

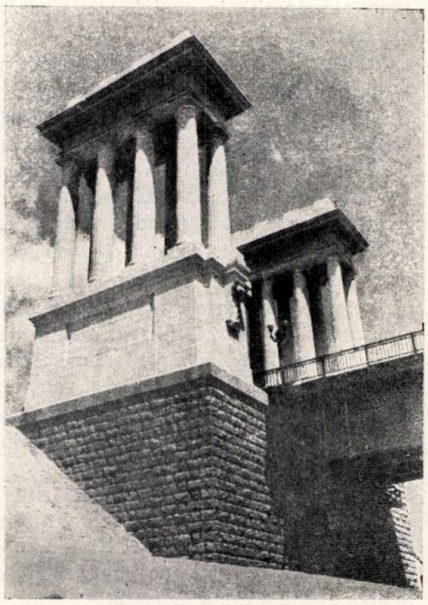

Podul realizat peste Dunăre este un simbol al dorinţei de pace, al prieteniei şi relaţiilor de tip nou dintre ţările de democraţie populară.

Arh. S. Bercovici

Conferinţa internaţională a arhitecţilor de la Varşovia

Intre 17-26 iunie 1954 a avut loc la Varşovia o întîlnire internaţională a arhitecţilor, cu tema „*Oraşul după război*".

La această întîlnire a participat un număr de 200 arhitecţi, urbanişti, constructori, membri ai sfaturilor populare sau consiliilor municipale, din 26 ţări diferite.

In cele 9 zile petrecute în R. P. Polonă, schimbul de păreri şi de experienţă a contribuit la îmbogăţirea cunoştinţelor celor ce au participat la întrunire, la strîngerea legăturilor de prietenie între arhitecţii din toată lumea, la întărirea voinţei lor de a apăra pacea.

După prima luare de contact, într-o şedinţă plenară, participanţii au putut să ia cunoştinţă de principalele realizări ale poporului polonez, datorită materialului concret oferit de excursiile, vizitele, expoziţiile, proiecţiile organizate de S.A.R.P. (Uniunea arhitecţilor polonezi).

Astfel, au fost vizitate Varşovia, Cracovia, Nowa Huta, Stalinogrud în Silezia, Nowe Tyhy, Oswiecim (Ausschwitz), regiunea de munte Nowy Targ, Gdansc şi Gdynia. Trebuie subliniată deosebita organizare a acestor excursii, totdeauna precedate de prezentarea materialului ilustrativ referitor la obiectivul excursiei, prezentare făcută chiar de către arhitecţii şi arhitectele care au condus proiectarea lucrărilor respective.

Ne-au fost înfăţişate: planul general de reconstrucţie a Varşoviei în diferitele lui etape (1949—1955; 1955—1965), şi planul de perspectivă; îndrăzneţele proiecte de înverzire a Varşovei care leagă vechile grădini şi parcuri cu noile zone, pentru ca verdeaţa să pătrundă adînc în oraş; sistematizarea regională a Sileziei, planurile oraşului Nowa Huta şi ale noului oraş Nowe Tyhy, cum şi proiectele de restaurare a palatului Wavel din Cracovia etc.

Am putut admira arta populară polonă, ilustrată în arhitectura de lemn a regiunii de munte Nowy Targ.

Expoziţiile din Cracovia şi Varşovia în care au fost prezentate cele mai bune lucrări de arhitectură ale R.P. Polone au permis înţelegerea, atît a succeselor obţinute pînă în prezent, cît şi a proiectelor de viitor.

In timpul acestor excursii, participanţii au avut ocazia să-şi comunice părerile, să se împrietenească. Aceste legături individuale au avut o deosebită importanţă în cadrul desfăşurării întîlnirii; ele au prilejuit cunoaşterea preocupărilor, a aspiraţiilor, ca şi a greutăţilor arhitecţilor din diferite ţări.

Tema „*Oraşul după război*" trebuia discutată sub trei aspecte caracteristice:

— *reconstrucţia oraşelor sinistrate*;
— *amenajarea oraşelor existente*;
— *construcţia de oraşe noi*,

pe baza raportului general prezentat de arhitectul francez Paul Herbé.

Referitor la primul aspect, *reconstrucţia oraşelor sinistrate*, trebuie arătate unele aspecte din cele expuse de diferiţi arhitecţi asupra distrugerilor pe care ţările lor le-au suferit în urma războiului.

Varşovia — Palatul în care s-a ţinut conferinţa internaţională a arhitecţilor

Arhitecta Inger Ullern din Norvegia a arătat că regiunea Finmark, cu o suprafaţă egală cu a Elveţiei, a suferit pierderi foarte mari: 12 000 case şi 7 000 ferme agricole au fost complet distruse.

Arhitectul R.Haesen a arătat că în Belgia au fost grav avariate peste 65 000 de locuinţe, aproximativ 7,5% din patrimoniul mobiliar al Belgiei.

Imense pierderi a suferit poporul coreean: 8 700 întreprinderi industriale, 600 000 de locuinţe, 5 000 de şcoli, 1 000 de spitale şi clinici, 263 teatre şi cinematografe. Bombele americane cu napalm au distrus complet celebrul templu din Djan-en-sa compus din 700 săli.

Preşedintele Consiliului Popular din Varşovia, Jerzy Albrecht, a descris cu ce furie cotropitorii fascişti au nimicit capitala Poloniei: 75% din locuinţe, preţioase monumente istorice, teatre, instituţii de învăţămînt superior, şcoli, spitale, au fost transformate în ruine.

Academicianul A. Mordvinov a vorbit de imensele ravagii pricinuite de război Uniunii Sovietice: 1 710 oraşe şi 70 000 de sate distruse total sau parţial; o treime din fondul de locuinţe distrus; monumente istorice de o mare valoare avariate, aşa cum sînt cele 79 monumente de arhitectură ale oraşului Novgorod; Leningradul, oraş de mari tradiţii arhitecturale, a suferit de asemenea neînchipuit de mult în urma războiului. Şi acestea sînt doar cîteva exemple.

Una din problemele esenţiale care s-a pus pentru arhitecţii ţărilor care au avut astfel de pierderi a fost cum să tămăduiască gravele răni ale războiului, pentru a putea reîncepe viaţa normală în aceste oraşe.

Intrebarea ce stătea în faţa arhitecţilor era dacă trebuia refăcut oraşul aşa cum a fost înainte de război sau dacă era mai indicată coordonarea lucrărilor de reconstrucţie cu o nouă compoziţie urbană.

Urbanismul sovietic — ne-a spus academicianul Mordvinov — a ales soluţia a doua, de a reconstrui socialist oraşele. Principiul fundamental al urbanismului sovietic se bazează pe marea idee umanistă — grija de om — a construi oraşe în care oamenii să poată duce o viaţă sănătoasă şi fericită.

O măsură provizorie a fost refacerea construcţiilor joase, mai uşor de realizat în primul moment, dar apoi s-a trecut pe scară largă la construcţia clădirilor cu multe etaje, cu curţi şi grădini bine amenajate, cu spaţii de joc pentru copii, terenuri de sport, garaje pentru automobile particulare, spălătorii etc.

Construcţia clădirilor cu multe etaje are avantaje economice şi contribuie la precizarea caracterului oraşului socialist.

Au fost refăcute monumentele istorice, ca biserica Sf. Sofia din Novgorod, Palatul Mare şi celebrele fîntîni din Peterhof etc. Paralel cu acestea au fost lărgite şi completate cu ansambluri de pieţe străzile principale ale unor oraşe, ca Minsk, Kiev etc.

De la începutul reconstrucţiei socialiste a Moscovei şi pînă în prezent locuitorii Moscovei au primit aproximativ 10 milioane m² de suprafaţă locuibilă, ceea ce reprezintă aproape întreaga suprafaţă construită a Moscovei din 1917.

Dezvoltarea bazei tehnice şi industriale a U.R.S.S. a permis utilizarea unor noi procedee tehnice, care au împins înainte dezvoltarea arhitecturii, au ridicat noi probleme în faţa arhitecţilor şi au contribuit la reconstrucţia rapidă a oraşelor şi satelor distruse de războiul fascist.

In R.P.Polonă, după prima etapă din 1945—49, sarcina arhitecţilor polonezi, pentru perioada de 6 ani (1949 — 1955) a fost de a construi 120 000 camere de locuit — dintre care în 4 ani s-au construit 70 000 — în anul curent fiind în construcţie 24 000. Arhitectul şef al oraşului Varşovia, T.Sigalin, ne-a împărtăşit, cu pasiunea care-l caracterizează, grija sa de a putea construi mai repede şi mai ieftin, pentru a putea satisface nevoile populaţiei în creştere. El a arătat că se vor folosi case tip, uşor de reprodus, datorită creşterii mecanizării şi a industrializării, datorită fo-

losirii de noi materiale uşoare, care să nu necesite transport.

Una din preocupările de seamă ale arhitecţilor polonezi este grija de a evita monotonia şi sărăcirea plastică ce ar putea rezulta dintr-o mînuire mecanică a prefabricatelor, grija de a exprima năzuinţele poporului polonez într-un nou limbaj arhitectural.

La problema cum să se reconstruiască oraşul, arhitecţii polonezi au răspuns prin refacerea întocmai a unei părţi vechi a Varşoviei lor (Stare Miasto, Nowy Swiat) şi au început să traseze pe trama oraşului vechi, în linii mari, îndrăzneţe, noua lor capitală. Astfel, impresionează reconstrucţia podului nou şi a traseului W-Z, strada Marşalkovska cu clădirile sale monumentale, piaţa Constituţiei şi încoronarea acestor lucrări: Palatul Culturii, minunatul dar frăţesc al Uniunii Sovietice.

In Anglia, lucrările de reconstrucţie efectuate nu sînt conform planurilor elaborate în timpul războiului. Reconstrucţia oraşelor existente nu s-a făcut pe o scară largă. S-a făcut puţin în ceea ce priveşte nevoile sanitare, sociale şi culturale ale populaţiei, cît şi în ceea ce priveşte transportul. Aşa cum a arătat arhitectul D. Bailey, există o mare disproporţie între dezvoltarea noilor oraşe în construcţie şi dotările necesare. Decalajul între proiect şi realizare se datorează proprietăţii particulare asupra terenurilor şi restricţiilor economice la care a contribuit şi goana înarmărilor.

Al doilea aspect al temei „Oraşul după război" a fost *transformarea oraşelor vechi, modificarea oraşelor pentru ameliorarea condiţiilor sanitare, pentru ameliorarea condiţiilor de trai.*

In acest domeniu, sarcini deosebit de grele au avut arhitecţii din China. Astfel, Pekinul, construit acum 500 de ani, la începutul domniei dinastiei Min, nu s-a schimbat aproape de loc pînă la eliberare. Oraşul era împărţit în două, oraşul interior, imperial, al cărui acces era interzis populaţiei, şi cel exterior.

Varşovia — Mariensztat

Varşovia — Stare Miasto. Piaţa în ruine în anul 1945

Varşovia — Stare Miasto. Piaţa reconstruită

Compoziţia oraşului interior este simplă, maiestoasă, precisă, simetrică; acest oraş confortabil şi măreţ era doar pentru împărat şi demnitarii săi; abia după eliberare el a fost deschis populaţiei.

Condiţiile de trai în oraşul exterior erau indescriptibile; reţeaua de canalizare care datează de 500 ani a fost lăsată în părăsire în timpul Gomindanului, iar reziduurile adunate n-au fost înlăturate.

După eliberare, Guvernul Popular a mobilizat toată populaţia pentru a curăţa oraşul. Au fost construite o nouă reţea de canalizare de 200 km, noi conducte de apă de 477 km, noi clădiri totalizînd 7 930 000 m² suprafaţă construită, dintre care 88,3% case de locuit.

Planul de transformare a Pekinului, care va ţine seama de vechiul caracter al oraşului, este în curs de elaborare.

Şanbai — oraş de alt tip — s-a dezvoltat anarhic. Impărţirea oraşului în 3 zone diferite, care s-au dezvoltat variat, a accentuat şi mai mult dezordinea şi lipsa de compoziţie a oraşului. Dotările erau minime: astfel, de exemplu, în timp de ploaie 1/5 din oraş era acoperită de apă pînă la 1 m.

Din anul 1953 s-au elaborat planuri pentru transformarea oraşului. Au apărut dificultăţi serioase în stabilirea unei axe de compoziţie; totuşi, dezordinea va trebui să se supună principiilor arhitecturii chineze, aşa cum au fost expuse de către arhitectul chinez Yang Ting Pao:

« Tradiţia arhitecturii naţionale chineze este claritatea axelor, claritatea subiectului, unitatea compoziţiei, diapazonul culorilor, acordul armonios şi natural cu peisajul înconjurător... Compoziţia nu decurge numai din axe perpendiculare, ci este, în acelaşi timp, o compoziţie în spaţiul cu care se armonizează. »

Arhitectul chilian A. Schapira, reprezentant al universităţii şi al Colegiului arhitecţilor din Chili, vorbind despre patria sa mică, dar bogat înzestrată de natură, a arătat greutăţile pe care le-au avut de învins arhitecţii din această ţară. Pentru transformarea oraşelor lor, avînd o vechime de 500 ani, strîns legate de tradiţiile populare, oraşe adesea lovite de cutremure, ei trebuie să lupte cu acele forţe care sînt cauza subalimentaţiei populaţiei, morţii infantile de mari proporţii şi lipsei de locuinţe, forţe reacţionare care neagă existenţa valorilor culturale tradiţionale şi împing spre cosmopolitism, care distrug tradiţia şi propriul lor stil de viaţă.

Ca şi în celelalte ţări ale Americii Latine, în Argentina, oraşele mari se dezvoltă prin afluxul populaţiei spre oraş. Mizeria care domneşte în sate îi face pe ţărani să plece la oraş pentru a căuta de lucru.

Planurile arhitecţilor de a repopula satul şi de a construi locuinţe în oraşe rămîn, din nefericire, pe hîrtie, iar dorinţa găsirii unei expresii arhitecturale naţionale nu poate fi experimentată practic. Realizările ţărilor de democraţie populară sînt privite cu mult interes; ele sînt îndemn şi exemplu în activitatea creatoare a arhitecţilor progresişti din ţările Americii Latine.

Arhitectul G. Garres ne-a înfăţişat situaţia construcţiilor din Germania occidentală, în special a construcţiilor de locuinţe. Cu toată mîna de lucru calificată care acum şomează, cu toată existenţa în cantitate suficientă a materialelor de construcţie, tendinţei de a construi locuinţe mai bune şi confortabile i se opune tendinţa care dă prioritate locuinţelor primitive, nedemne de om, necorespunzătoare nevoilor sale materiale şi culturale.

Varşovia — Stare Miasto. Detaliu de faţadă

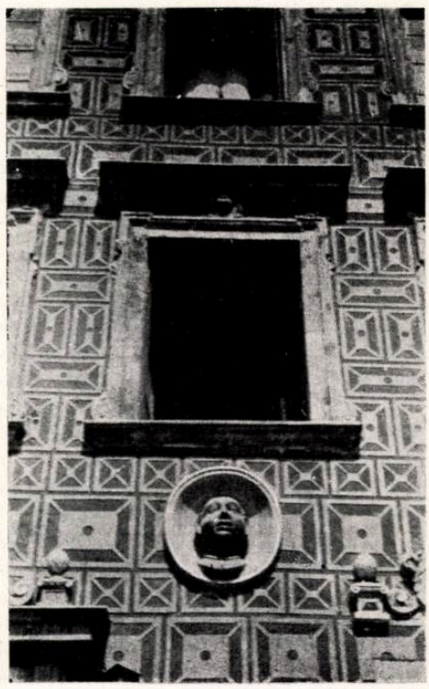

Varşovia - Clădirea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez

Varşovia — Piaţa Constituţiei

Italia este ţara oraşelor cu mari tradiţii arhitecturale, ca Roma, Florenţa, Sienna, Veneţia, ţara lui Brunelleschi şi Palladio, dar care este astăzi situaţia oraşelor italiene?

Arhitectul Adamoli Gelasio este foarte îngrijorat, deoarece reconstrucţia este exclusiv în mîna întreprinderilor particulare, a birocraţiei guvernamentale. In timp ce aceste întreprinderi, în urma unor speculaţii flagrante, construiesc clădiri de lux, mii de oameni sînt condamnaţi să trăiască în barăci. Planurile de sistematizare sînt fictive şi lipsesc mijloacele legale de a apăra prioritatea interesului public asupra celui particular. Astfel, locuri celebre — ca Via Appia Antica la Roma, cetatea medievală din Florenţa, vederile minunate ale Siciliei — au fost desfigurate în funcţie de interese economice particulare şi pentru a satisface gustul decadent al unei lumi care evită realitatea epocii noastre.

In ceea ce priveşte transformarea oraşelor a căror compoziţie haotică se datoreşte dezvoltării capitalismului în timpul sec. al XIX-lea, arhitectul Iohanes Schmidt din Elveţia pune problema esenţială: *arhitecţii singuri nu pot transforma oraşul*; aici e vorba — (şi Varşovia a fost o lecţie) — de altceva. E vorba de un mare efort colectiv, dar acest lucru nu este posibil în condiţiile existente astăzi, atît în Elveţia, cît şi în Italia.

O altă problemă legată de transformarea oraşelor este combaterea tendinţei de dezurbanizare, fuga spre periferie. Experienţa arhitecţilor polonezi în acest domeniu este pentru noi folositoare; deoarece în ceea ce priveşte planul de sistematizare a oraşului Bucureşti, şi la noi sînt unele păreri de a muta Capitala spre lacurile din nord, părăsind astfel centrul actual al oraşului. Arhitecţii polonezi au abandonat prima lor poziţie de a clădi întîi în jurul oraşului, înainte de a realiza ordine în centru. Ei au eliminat grava deficienţă de a extinde oraşul fără măsură; o realizare însemnată în această direcţie este centrul oraşului Gdynia.

In sfîrşit, ultimul aspect discutat a fost acela al *construcţiei de oraşe noi*.

Arhitectul Marcov ne-a împărtăşit realizările înfăptuite în acest domeniu în R.P. Bulgaria: oraşele noi Dimitrovgrad, Madana, Rudozem, Oraşul Stalin, Dvola, Marika Est. Principiile care au stat la baza proiectării lor au fost următoarele: crearea unui aspect caracteristic fiecărui oraş, printr-o siluetă pronunţată; întocmirea planurilor de urbanism după principiile dezvoltării oraşului, confirmate de guvern şi care ţin seama de realizarea în etape dinainte prevăzute, etape urmărind strict planurile de stat; prelucrarea creatoare a tradiţiilor naţionale, atît în sistematizare, cît şi în arhitectură.

Profesorul arh. H. Hopp din Berlin a arătat că în R.D.Germană, între alte realizări, se construieşte un nou oraş, Stalinstadt, situat pe Oder, legat de combinatul siderurgic I.V.Stalin.

Acest oraş a fost prevăzut pentru a caza 25—30 000 de locuitori. Pînă acum s-au construit clădiri de locuit pentru 8 000 de persoane, care s-au şi instalat în noile locuinţe.

Analizînd începuturile acestui oraş, o deosebită înfăptuire a poporului german, el a înfăţişat o serie de lucruri pozitive şi unele probleme ridicate de construcţia oraşelor noi: alegerea cadrului natural pentru a contribui la un aspect specific al oraşului; asigurarea unei siluete care să dea o înfăţişare caracteristică oraşului; evitarea lărgimii uniforme a străzilor, care fac oraşul monoton; găsirea unui caracter potrivit locuinţelor, fără a le exagera aspectul monumental; necesitatea de a întregi ansamblurile cu fîntîni, bazine, pavilioane etc.

Toate acestea constituie preocupări importante legate de aspectul noilor oraşe.

In R.P.Polonă am vizitat între altele oraşele noi Nowa Huta şi Nowe Tyhy; am fost impresionaţi de amploarea acestor lucrări, ceea ce a fost scos în evidenţă şi în intervenţia arhitecţilor romîni; noi am regăsit la arhitecţii polonezi aceleaşi preocupări în faţa marilor probleme ridicate de construirea socialismului în ţara noastră.

Pentru arhitect, a construi oraşe noi este bucuria omului, stăpîn al naturii, în mîna căruia toate mijloacele sînt folosite pentru a-şi crea o viaţă mai bună. In acelaşi timp se pune problema ca aceste oraşe, construite dintr-o dată, să nu fie mai puţin frumoase decît acelea constituite de-a lungul istoriei. Această sarcină grea — de a apropia cît mai mult de viaţă aspectul oraşului — depinde de mai mulţi factori: alegerea cadrului natural, ţinînd seama în acelaşi timp de condiţiile economice, variaţia străzilor şi a volumelor, accentele, scara cea mai potrivită etc. Am admirat şi am învăţat mult din exemplele vii văzute. S-ar fi putut lua în discuţie anumite axe, într-o oarecare măsură schematice, de exemplu ale oraşului Nowa Huta, dar timpul scurt al discuţiilor nu s-a putut limita numai la aspectele strict profesionale. Mai importante erau problemele larg umane care s-au degajat din această întîlnire internaţională.

Au fost păreri variate, puncte de vedere deosebite în ceea ce priveşte aspectul arhitectural al oraşelor; de exemplu, unii arhitecţi francezi au părăsit funcţionalismul şi sînt în căutarea unei arhitecturi tradiţionale; în India sînt încă exemple de sistematizare funcţionalistă; în democraţiile populare arhitecţii au adoptat o nouă şi curajoasă linie; toate aceste poziţii s-au întîlnit la această întrunire.

Unele idei de bază au fost însă unanime: posibilităţile largi în dezvoltarea meseriei de arhitect şi de constructor de oraşe în ţările ce construiesc socialismul, care au economie planificată; rolul de cinste şi de mare răspundere ce se acordă în aceste ţări arhitectului; înalta apreciere a tradiţiilor naţionale, cît şi a comorilor culturii universale.

Singura posibilitate de a construi este asigurarea unei păci durabile; fiecăruia dintre noi îi revine rolul de a lupta cu toate puterile pentru a realiza această condiţie, indisolubil legată de meseria noastră.

Importanţa deosebită a acestei întruniri constă în faptul — aşa cum a spus arhitectul francez André Lurçat — că participanţii veniţi din ţările cele mai variate, fără a se cunoaşte şi avînd păreri diferite, au reuşit totuşi să găsească un limbaj comun, acela al prieteniei şi al păcii, mai puternic decît cel al învrăjbirii şi războiului.

Acest fapt este important, nu numai pentru arhitecţi şi constructori, dar şi pentru dezvoltarea relaţiilor paşnice între popoare.

Arh. S. Ungureanu

Problema ansamblului în arhitectura sovietică*)

A apărut sub îngrijirea E.S.A.C. o culegere de articole (publicate în anii 1951-1952 în revista « Sovietskoie Iskcsstvo ») în care se ridică importante probleme concrete ale ansamblului arhitectural al oraşului socialist şi ale părţilor sale componente: magistrale, cvartale de locuinţe, pieţe, cheiuri, întreprinderi industriale etc.

I. Savitki, în articolul « *Ansamblul în construcţia oraşelor sovietice* », semnalează necesitatea clarificării legilor fundamentale ale construcţiei ansamblului arhitectural în condiţiile concrete ale oraşelor sovietice şi a tratării oraşului ca un organism arhitectural unitar.

In articolul: « *Pentru perfecţionarea ideologică şi artistică a ansamblurilor arhitecturale* », arh. P. Volodin arată că trăsătura tipică a arhitecturii sovietice constă în tendinţa spre unitatea ideologică şi artistică a arhitecturii oraşului, spre construcţia complexă a acestuia; problema ansamblului arhitectural trebuie pusă, nu sub aspectul unei categorii estetice formale, ci ca reflectarea clară şi plastică în arhitectura oraşului a vieţii ideologice a societăţii socialiste.

Punînd problema importanţei ansamblului în construcţia oraşelor sovietice, autorul se referă apoi la experienţa activităţii creatoare a arhitecţilor sovietici şi la exemple din istoria arhitecturii.

N. Kolli, în articolul « *Unele particularităţi ale construcţiilor de ansambluri ale oraşelor* », şi D. Arkin, în articolul « *Ansamblul — treapta cea mai înaltă a măiestriei arhitecturale* », arată aspectul nou pe care îl capătă ansamblul în arhitectura sovietică. Spre deosebire de arhitectura societăţii claselor antagoniste — în care arta ansamblului n-a trecut niciodată dincolo de construirea unor edificii unice sau, în cel mai bun caz, a unor culise de străzi — ansamblul arhitectural devine pentru prima dată, nu o excepţie, ci o regulă, cristalizîndu-se atît în detalii la scara străzii sau a spaţiilor din interiorul cvartalelor care o mărginesc, cît şi în mare, la scara oraşului. Crearea unei siluete noi, a unei panorame noi, lupta pentru construcţia de ansamblu a oraşului constituie o parte integrantă şi esenţială a luptei pentru stilul arhitecturii sovietice.

Conceput ca un sistem ideologico-artistic de organizare spaţială format, pentru prima dată, pe baza îmbinării armonioase a arhitecturii, artelor plastice şi naturii înconjurătoare, ansamblul socialist constituie — arată S. Nanuşian în articolul « *Ansamblul oraşului* » — o treaptă superioară în dezvoltarea artei universale a construcţiei oraşelor, formîndu-se pe baza unor principii bine determinate, cum sînt, de exemplu, principiile deschiderii spaţiale a panoramei şi ale contrastului artistic.

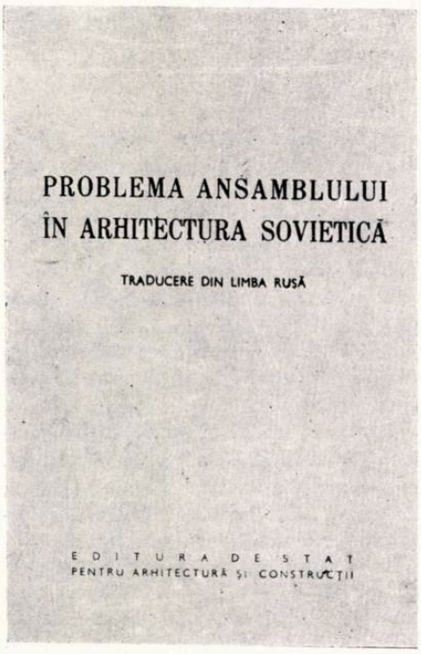

Referindu-se la exemplul reconstrucţiei Moscovei, arh. V. Gelfreih şi M. Minkus analizează în articolul « *Clădirile înalte şi ansamblul oraşului* » rolul de centre arhitecturale şi compoziţionale pe care-l au clădirile înalte în ansamblul socialist şi problemele pe care le pune încadrarea acestora în ansamblul oraşului: unitatea organică ce trebuie realizată între clădirile înalte şi ansamblurile mari de străzi, pieţe şi întregi raioane ale oraşului; necesitatea de a concepe ansamblurile create astfel încît clădirile înalte să poată fi percepute liber dinspre raioanele înconjurătoare; unitatea ce trebuie realizată între arhitectura clădirilor înalte şi aceea a locuinţelor.

Analizînd una din principalele componente ale oraşului socialist, casa de locuit, care constituie masa plastică din care se modelează oraşul, articolul « *Casa de locuit cu multe etaje în ansamblurile oraşului* » (arh. A. Zalţman) relevă modul cum oraşul socialist a eliberat casa de locuit de monstruoasele condiţii de construcţie capitalistă creînd premisele necesare amplasamentului liber pe parcelă, lămureşte unele tendinţe în dezvoltarea arhitecturii casei sovietice de locuit — tendinţe determinate de caracterul socialist al construcţiilor de locuinţe, ridică problema « scării » casei de locuit, arătînd că aceasta trebuie să aibă o scară mare dictată de consideraţii generale de sistematizare şi o scară « de locuit », mai mică, a apartamentului. « Scările » amintite se subordonează una alteia completîndu-se armonios, contribuind astfel la crearea unui ansamblu unitar şi expresiv.

Problemele ansamblului arhitectural ridicate în articolele de mai sus sînt dezbătute în condiţiile concrete ale unor cartiere ale Moscovei şi ale altor oraşe din U. R. S. S., în articolele « *Ansamblul arhitectural de pe colinele Lenin* » (arh. L. Rudnev), « *Ansamblul unui cvartal de locuit din Moscova* » (arh. N. Pekareva) şi « *Ansamblul magistralei orăşeneşti* » (arh. K. Babievski).

Rolul pozitiv al monumentelor de arhitectură, de întregire a aspectului artistic al străzilor, pieţelor şi a întregului oraş este relevat de arh. N. Sobolev în articolul « *Monumentele de arhitectură în ansamblul oraşului* ».

Modul amplu şi generos în care este conceput şi realizat ansamblul în arhitectura sovietică rezultă şi din preocuparea arhitecţilor sovietici de a face — aşa cum arată V. Muhina în articolul « *Arta monumental-decorativă în ansamblul oraşului* » — ca operele de artă, sub forma artelor decorative, să întîmpine zilnic pe omul sovietic pe străzi, în pieţe, în clădirile publice, completînd şi făcînd mai expresive ansamblurile arhitecturale.

Culegerea de articole se încheie cu articolul lui E. Popov « *Problema ansamblului în arhitectura industrială sovietică* », în care se subliniază importanţa realizării ansamblului în arhitectura industrială, problema fiind la fel de actuală, de importantă şi de multilaterală, ca şi în arhitectura civilă şi de locuinţe, atît sub aspectul creării ansamblului pieţei preuzinale, ca element de legătură între oraş şi industrie, cît şi sub acela al creării ansamblului construcţiilor uzinale.

Ridicînd şi analizînd probleme de mare importanţă şi actualitate pentru arhitectura noastră, culegerea « Problema ansamblului în arhitectura sovietică » este binevenită şi reprezintă un început promiţător pentru editarea lucrărilor de arhitectură de către E. S. A. C.

Arh. *F. COJOCARU*

*) Editura de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii, 1954.

Резюме статей журнала

ДЕСЯТИЛЕТИЕ ВЕЛИКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ В АРХИТЕКТУРЕ РНР

Проф. арх. Н. Бэдеску
Председатель Государственного Комитета по Архитектуре и Строительству

Проф. арх. Н. Бэдеску, председатель Государственного Комитета по Архитектуре и Строительству, дает в своей статье критический анализ развития архитектуры в РНР за десятилетний период, протекший от 23 августа 1944 г., дня освобождения румынского народа героической Красной Армией и свержения фашистской диктатуры Антонеску.

После описания архитектурного наследия 23 августа 1944 года, автор рассматривает этапы развития архитектуры за последние десять лет.

Невиданным темпом экономического и социального развития после завоевания политической власти рабочим классом под руководством коммунистической партии, соответствует быстрая кристаллизация позиций архитектуры.

Опыт СССР показывает, что переход от капиталистической архитектуры к архитектуре социалистического реализма не может произойти сразу, а нуждается в некотором переходном периоде.

В нашей стране архитектура 1945—1947 гг. знаменуется сохранением в значительной степени прежней позиции большинством архитекторов, — идеологической неустойчивостью и дезориентацией.

Внутреннее содержание архитектуры изменилось; архитекторам были предложены другие темы, чем роскошные виллы и доходные дома, характерные для буржуазной архитектуры. Новое общество строило для рабочих масс, для предприятий и учреждений государства; но за изменением содержания не последовало немедленно изменение форм и методов компоновки.

Благодаря повышению идеологического уровня архитекторов, установлению непосредственного контакта с советскими архитекторами и изучению советской литературы по специальности, уже в первые годы появляются работы, отмечающие начало нового направления.

Сооружения, как например, пошивочная фабрика «Г. Георгиу-Деж», аэропорт Бэняса, спортивный комплекс Флоряска в Бухаресте, — спроектированные в 1947—1951 гг. являются специфическими сооружениями переходного периода.

После объявления республики и национализации крупных промышленных предприятий, одновременно с переходом в 1949 г. к первому государственному плану, были основаны и первые проектные институты.

Этот факт, вместе с введением дачи заключений о проектах, послужил базой для ликвидации анархии в составлении архитектурных проектов.

Начиная с 1951—1952 гг., метод социалистического реализма становится все более и более методом созидания для большинства архитекторов. Исчезают явно формалистические проекты и ряд проектов, как например, проект театра оперы и балета или павильона сельскохозяйственной выставки, идут с самого начала по линии реализма.

Во время развития этих этапов партия и румынское правительство всесторонне поддерживали развитие архитектуры.

Таким образом в 1952 г. были выданы первые государственные премии по архитектуре.

Особое значение для румынской архитектуры имеют постановления ЦК РРП и Совета Министров от 13 ноября 1952 г., о постройке и перестройке городов и об организации деятельности в области архитектуры и учреждение целого ряда важных органов, как например, Государственный Комитет по Архитектуре и Строительству при Совете Министров и Союз архитекторов РНР, являющийся созидательной организацией архитекторов.

В духе этих постановлений в 1953 году расширилось и улучшилось проектирование городов и рабочих поселков, кварталов и жилых помещений, а также и составление некоторых типовых проектов жилых помещений; отмечается прогресс в области систематизации по районам, и начата подготовка общего плана социалистической реконструкции города Бухарест; в 1953 г. был осуществлен также и целый ряд ценных построек в столице, накануне открытия IV Мирового Фестиваля Молодежи.

Расширенный пленум ЦК РРП в августе 1953 г., явившийся крупным событием в жизни страны, означал в то же время и расширение заданий для архитектуры. Таким образом в периоде 1953—1955 гг. государство должно построить и передать в эксплоатацию квартиры более, чем для 50.000 семейств. Равным образом будет уделено особое внимание систематизации городов и составлению проектов и типизации сельскохозяйственных построек.

Румынские архитекторы пошли по пути резкого подъема в разрешении задач, поставленных пленумом ЦК; при поддержке партии и правительства и широко используя опыт советской архитектуры, они будут развивать и улучшать свои достижения, для того чтобы способствовать осуществлению патриотического задания — удовлетворить неуклонно возрастающие материальные и культурные нужды народа.

ВТОРОЙ ПЛЕНУМ СОЮЗА АРХИТЕКТОРОВ РНР

2, 3 и 4 июля происходили работы второго пленума Союза архитекторов РНР, на котором обсуждались вопросы, охватывающие проектирование и постройку малоэтажных жилых зданий, являющееся одной из наиболее важных задач нашей архитектуры.

В основном докладе пленума проф. арх. Г. Густи, директор Института проектирования городов, сделал анализ этапов, пройденных проектировщиками жилых домов в нашей стране за последние годы, и выявил многообразные стороны этого вопроса, причем подчеркнул

особое значение комплексного проектирования и улучшения в будущем серий типовых секций. Он подчеркнул значение использования богатого советского опыта в этом секторе творчества.

В своем докладе, посвященном тому же вопросу, архитектор М. Алифанти осветил технико-строительную проблему и вопрос о себестоимости, которые в настоящее время стоят на порядке дня в деле проектирования жилых домов. Отмечая некоторые неувязки, имеющие место при проектировании и производства работ благодаря недооценке архитекторами значения вопросов технического характера, докладчик настаивал на необходимости энергичной борьбы против рутины и самодовольства и за систематическую профессиональную информацию и непрерывное повышение чувства ответственности архитекторов и инженеров.

В другом докладе по тому же вопросу архитектор Г. Петрашку осветил некоторые вопросы компоновки и пластики в связи с проектированием малоэтажных жилых домов.

Он настаивал на творческом использовании художественных традиций нашей народной архитектуры.

Вопросы, освещенные в докладах были углублены и дополнены во время прений.

Участники прений уделили особое внимание вопросу о типовых секциях, поскольку широкое внедрение типовых проектов является одной из наиболее важных предпосылок для успешного выполнения постановлений расширенного пленума ЦК РРП от 19 августа 1953 г. по вопросу о постройке до конца пятилетки квартир для 50.000 семейств. Все, принимавшие участие в прениях указывали на то, что даже при наличии недочетов в руководстве и организации проектирования и в работе проектировщиков, в вопросе о разработке типовых секций отмечается к 1954 году значительный прогресс по сравнению с предшествующими годами, как по разделу экономии материалов, так и по вопросам комфорта.

В заключениях бюро Союза архитекторов, представленных по окончании прений, проф. арх. П. Маковеем, вицепредседателем Союза архитекторов, сделан синтез результатов прений на пленуме, имеющий особо важное значение.

Работы второго пленума Союза архитекторов показали, что подавляющее большинство архитекторов проявляет глубокий интерес в вопросе о быстром повышении качества работ по проектированию жилых зданий, о решении задач, связанных с непрерывным поднятием жизненного уровня трудящихся, и, что архитекторы решили устранить недочеты, которые еще существуют в их творческой работе.

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АРХИТЕКТУРНЫХ ОТДЕЛОВ ИНСТИТУТА АРХИТЕКТУРЫ «ИОН МИНКУ»

Арх. К. Алифанти, арх. М. Каффе

Авторы дают краткое описание главных этапов, пройденных архитектурным образованием в 1944—1954 гг.

Под руководством партии оказалось возможным успешно вести борьбу против формализма и космополитизма, которые господствовали в 1944 г. в деле архитектурного образования.

Ознакомление с советским опытом облегчило преподавательскому персоналу и студентам освоение социалистического реализма; увязка программ с требованиями жизни, творческое использование классического и национального наследия привели к устранению открытых проявлений формализма и космополитизма.

Анализ проектов, представленных на годовую выставку (1953—1954 г.) Института архитектуры «Ион Минку», показывает, что, несмотря на все успехи, достигнутые до настоящего времени, все же необходимо вести борьбу против целого ряда опасных тенденций, являющихся новыми разновидностями формализма.

Из них наиболее частыми являются: шаблонность, механическое применение некоторых рецептов по пластике, тенденция к решению лишь архитектурного оформления фасадов, без учета технико-экономических показателей и без придания проектам реалистического характера, связанного с практическими требованиями .

На основе реализованных достижений и применяя с последовательностью метод социалистического реализма в образовании, Институт архитектуры «Ион Минку» успешно выполнит задание по сформированию новых кадров хорошо подготовленных архитекторов.

Intreprinderea Poligrafică nr. 4, — Bucureşti

SUMAR

Prof. arh. N. Bădescu
Un deceniu de importante transformări în arhitectura din R.P.R.
pag. 1

Laureaţii Premiului de Stat în domeniul arhitecturii pe anul 1952
pag. 13

Plenara a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R.
pag. 14

Prof. arh. G. Gusti
Locuinţa în clădiri cu puţine caturi
pag. 17

Conf. arh. M. Alifanti
Problemele tehnice, constructive şi de cost ridicate de proiectarea locuinţelor
pag. 36

Conf. arh. Gh. Petraşcu
Cîteva probleme de compoziţie şi plastică în legătură cu proiectarea clădirilor de locuinţe cu puţine caturi
pag. 43

Concluziile plenarei a II-a a Uniunii Arhitecţilor din R.P.R.
pag. 52

Arh. C. Alifanti, arh. M. Caffe
Unele aspecte din activitatea atelierelor de arhitectură ale Institutului de arhitectură « Ion Mincu »
pag. 59

CRONICA

Expoziţia Agricolă Unională dela Moscova
pag. 68
Podul Păcii şi al Prieteniei
pag. 68

Conferinţa internaţională a arhitecţilor de la Varşovia
pag. 69

RECENZII

Arh. F. Cojocaru
« Problema ansamblului în arhitectura sovietică »
pag. 72

СОДЕРЖАНИЕ

Проф. арх. Н. Бэдеску
Десятилетие великих преобразований в архитектуре РНР
стр. 1

Лауреаты Государственных премий в области архитектуры за 1952 г.
стр. 13

Второй пленум Союза архитекторов РНР
стр. 14

Проф. арх. Г. Густи
Жилые помещения в малоэтажных домах
стр. 17

Арх. М. Алифанти
Технические и конструктивные проблемы и вопросы о стоимости, появляющихся при проектировании жилых помещений
стр. 36

Арх. Г. Петрашку
Некоторые проблемы по компоновке и пластике, связанные с проектированием малоэтажных жилых домов
стр. 43

Заключение второго пленума Союза архитекторов РНР
стр. 52

Арх. К. Алифанти, арх. М. Каффе
О деятельности архитектурных отделов Института Архитектуры «Ион Минку»
стр. 59

ХРОНИКА

Всесоюзная сельскохозяйственная выставка в Москве
стр. 68
Мост мира и дружбы
стр. 68

Международная конференция архитекторов в Варшаве
стр. 69

РЕЦЕНЗИИ

Арх. Ф. Кожокару
«Проблема ансамбля в советской архитектуре»
стр. 72

ARHITECTURA
RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR
DIN R.P.R. ȘI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA: BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel. 6.13.31

Lei 20.—

E 1689

KAT

ARHITECTURA RPR

Institut. de Documentare Tehnică
BUCUREȘTI
ОБМЕН - CSERE
VYMENA - WYMIANA
TAUSCH - CMEHA

Országos Műszaki Könyvtár
BUDAPEST

8

1954

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN R.P.R ŞI AL COMITETULUI DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ ŞI CONSTRUCŢII AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI

8
1954

Országos Múzeumi Könyvtár

In legătură cu proiectarea aşezărilor muncitoreşti

Arh. C. LĂZĂRESCU

Dezvoltarea rapidă a industriei noastre a impus construirea a nenumărate ansambluri de locuinţe pe lîngă industriile în dezvoltare sau cele nou create, pentru cazarea în condiţii optime a oamenilor muncii. Pentru industriile foarte importante, aceste ansambluri ajung pînă la mărimea unor orăşele sau chiar a unor adevărate oraşe cu o populaţie de mai multe mii de locuitori. În cele mai multe cazuri, ele au volumul unui mic cartier sau al unei aşezări noi, cu o populaţie cuprinsă între 500 şi 7000 locuitori. Aceste ansambluri ocupă un loc de frunte în activitatea de proiectare, atît prin cantitatea cît şi prin importanţa lor.

În cele ce urmează vom căuta să analizăm cîteva aspecte caracteristice proiectării acestor aşezări muncitoreşti de proporţii mai reduse. Ele au aspecte foarte variate, după mărimea şi conţinutul lor, însă toate au la bază — sau mai bine zis ar trebui să aibă la bază — aceleaşi principii de proiectare şi aceeaşi grijă deosebită pentru cei ce le locuiesc.

Prima categorie cuprinde aşa zisele «aşezări de serviciu» sau de intervenţie care sînt cele mai reduse ca mărime. Acestea nu se construiesc decît în cazuri bine justificate, pe lîngă industrii depărtate de centrele populate, care prin natura lor necesită menţinerea permanentă în apropiere a unui grup de muncitori, tehnicieni şi personal de conducere, strîns legaţi de activitatea continuă a industriei.

O astfel de aşezare, pentru cca. 160 salariaţi cu familiile lor, a fost proiectată în cadrul ISPROR, de către arh. M. Silianu şi arh. Eug. Ujj, în regiunea Bacău.

Retrasă faţă de şoseaua de mare trafic, aşezarea cuprinde o serie de blocuri cu parter şi un etaj pe artera principală de legătură — care formează şi axa de compoziţie — şi pe latura de nord — care formează frontul către şoseaua de tranzit; locuinţele individuale sînt dispuse de o parte şi de alta a acestor blocuri. Aşezarea are ca dotări cîteva magazine situate la parterul unor blocuri de pe artera principală, club, creşă, grădiniţă, şcoală elementară, garaj şi un mic ansamblu sportiv. Şcoala profesională a industriei locale a fost legată de asemenea de această aşezare.

Aşezarea are o compoziţie clară şi judicioasă, cu circulaţii uşoare şi dotări corespunzătoare, asigurînd condiţii bune de viaţă locuitorilor. Spaţiul verde central, dimensionat la scara aşezării, pune în valoare cele cîteva blocuri de locuinţe şi clubul din fund. Înafară de unele lipsuri de detaliu ca: supradimensionarea unor profiluri transversale de străzi şi lipsa unui studiu mai adîncit al interiorului cvartalelor mixte, considerăm că acest proiect este un exemplu de rezolvare justă a problemelor puse.

Trecînd la categoria următoare, a aşezărilor reduse ca volum, totuşi mai ample decît cele de serviciu, putem cita unele exemple nereuşite. Astfel aşezarea proiectată de IPCA (arh.V. Secăreanu), pentru centrul mecanic din Ciulniţa, este formată numai din locuinţe individuale şi cîteva dotări ca: magazine, club, cantină, cămin pentru celibatari, creşă, dispensar, cămin de zi, etc. Proiectul se rezumă la înşirarea a 115 case cuplate (adică 230 apartamente) pe 5 rînduri şi la amplasarea cu totul arbitrară a unui centru care grupează toate dotările. Din analiza acestui plan nu reiese grija pentru crearea unui ansamblu unitar, organic, cu o personalitate, cu aspecte variate şi interesante, care să-l aţaşeze pe muncitor de aşezarea lui şi să-i creeze un cadru de viaţă cît mai plăcut.

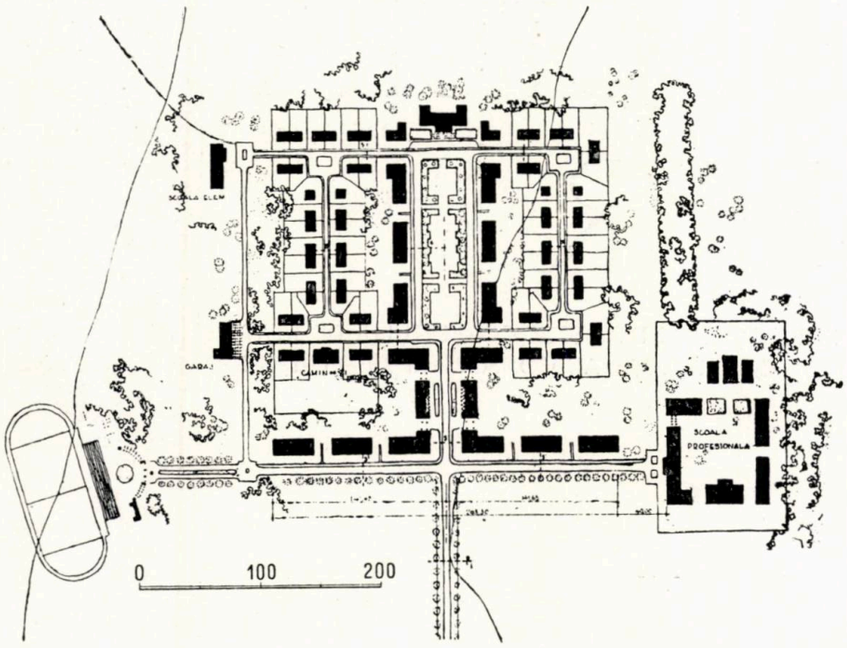

Aşezare muncitorească în regiunea Bacău
Autori, arhitecţii *M. Silianu, E. Ujj*

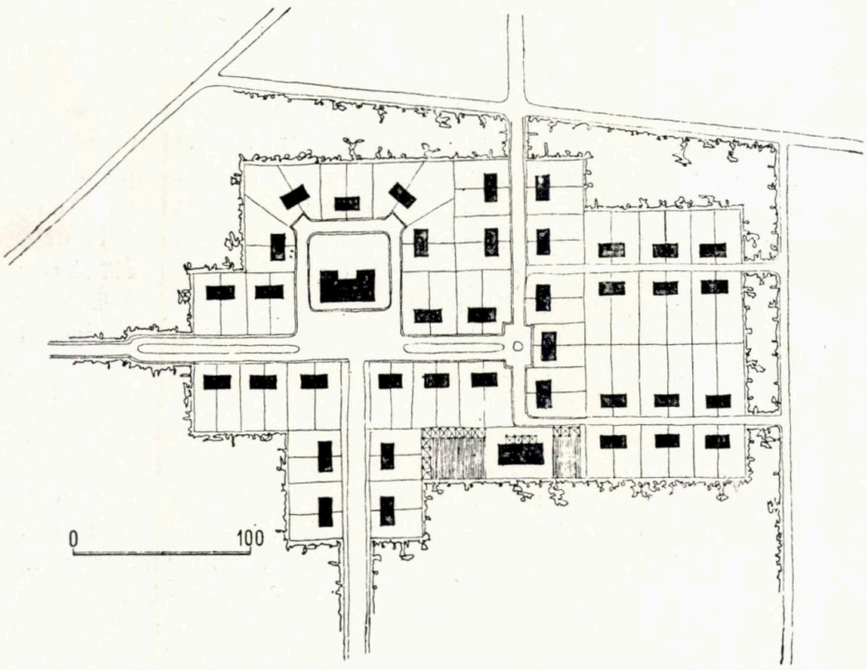

Aşezare muncitorească la Ciulniţa
Autor arh. Gh. Lungu

Aşezare muncitorească pentru centrul mecanic Ciulniţa
Autor arh. V. *Secăreanu*

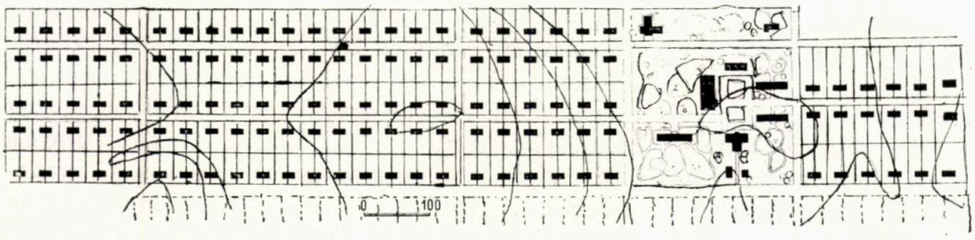

Pentru o altă aşezare din aceeaşi localitate, proiectată de IPIU (arh. Gh. Lungu), se prevedea construirea a 76 apartamente în locuinţe individuale, cuplate, completate cu un club şi o creşă cu cămin de zi. Proiectul realizat este mult mai variat din punct de vedere al plasticii decît cel anterior; aici a existat preocuparea creerii unor perspective care să pună în valoare anumite construcţii. Compoziţia generală este însă confuză, cu străzi multe şi scurte (4—5 case); de asemenea clubul este lipsit de un spaţiu verde corespunzător care să-l completeze.

Proiectul întocmit de ISPROR (arh. S. Mendel, arh. A. Aioanei), pentru aceeaşi temă, dă o soluţie mai clară, cu o reţea de circulaţie mai simplă şi mai economică, reuşind să creeze un ansamblu unitar.

Totuşi trebuie arătat că în proiectarea acestor aşezări a existat o lipsă principială. Fiecare institut s-a preocupat numai de aşezarea prevăzută în planul său, uitînd că este vorba de o singură localitate, chiar dacă sînt mai multe industrii şi că este just ca locuinţele să formeze un singur ansamblu. Abia la observaţia forului de avizare s-a trecut la un studiu în acest sens.

O categorie cu caracter oarecum special este cea a aşezărilor de pe lîngă industriile extractive. Problemele ridicate aci sînt legate de condiţiile de exploatare subterană, de condiţiile de relief ale terenului, cît şi de felul de trai al muncitorilor minieri. Aceştia doresc aproape în toate cazurile, să aibă posibilitatea de a cultiva o mică suprafaţă de pămînt, pentru ca prin munca lor în aer liber să anihileze efectele cauzate de munca în mină asupra sănătăţii.

La Ojasca s-a proiectat o aşezare pentru cca. 1500 locuitori, situată pe un teren mai accidentat (autori: arh. S. Daniel, arh. S .Marcovici), prezentînd un front de blocuri către şoseaua de tranzit, iar în interior locuinţe individuale dispuse pe o reţea de circulaţie, judicioasă în principiu. Rezolvarea fundăturilor şi traseul defectuos al unor străzi, în funcţie de pantele terenului, a făcut ca arhitectura lor să fie discontinuă, cu goluri mari, ceeace dăunează unităţii ansamblului. Toate fundăturile de pe latura de S — V puteau fi înlocuite cu

o stradă paralelă cu cea existentă, care ar fi dat un front mai plăcut de construcţii, bine amplasate pe teren; astfel soluţia ar fi fost şi mult mai economică. Centrul sportiv a fost amplasat pe un teren cu pante mari, necorespunzător, soluţie neeconomică şi practic nerealizabilă.

La aşezarea dela Şorecani (arh. D. Antonescu), se prevede construirea de locuinţe în blocuri şi apartamente individuale pentru cca. 1500 locuitori; ea se va dezvolta în lungul unei şosele de legătură între cîteva comune, care constituie şi axa principală de compoziţie. Zona de blocuri este complet separată de cea de locuinţe individuale, ceeace nu este, în general, o soluţie judicioasă pentru un ansamblu de această mărime; dar, în acest caz, ea a fost impusă de condiţiile geotehnice. Din cauza fîşiei înguste de teren disponibile, posibilităţile de soluţionare erau foarte limitate; totuşi soluţia realizată este mult prea rigidă; ar fi fost poate mai nimerită o tratare mai liberă, mai pitorească pe artera principală, cu frîngeri de trasee şi creare de perspective pentru a întrerupe monotonia unui şir uniform de blocuri sau locuinţe individuale. O astfel de soluţie ar fi permis amplasarea dotărilor în puncte puse în valoare, legate de artera principală a aşezării, nu în poziţii laterale, rupte de ansamblu, aşa cum prevede proiectul.

Aşezarea de la Sărmăşag, de 3500 locuitori (arh. D. Antonescu), este situată tot pe o şosea locală, în continuarea unor localităţi existente. Volumul mai mare de construcţii şi terenul au permis aici o compoziţie mai largă, cu artere mai importante, încadrate de blocuri şi completate lateral cu locuinţe individuale. Soluţia este interesantă şi în general rezolvarea este bună, atît ca reţea de circulaţie cît şi ca plastică a străzilor şi amplasare a dotărilor. Rezolvarea centrului lipseşte însă clubul de spaţiul verde absolut necesar care trebuie să-l completeze. Orientarea unor fundături într-un sens contrar direcţiei spre locul de muncă face ca accesul să fie mai lung, ocolit şi nefiresc. Rezolvarea lor de detaliu face circulaţia carosabilă dificilă prin imposibilitatea de întoarcere la capete. Proiectul nu prevede aproape de loc amenejarea de

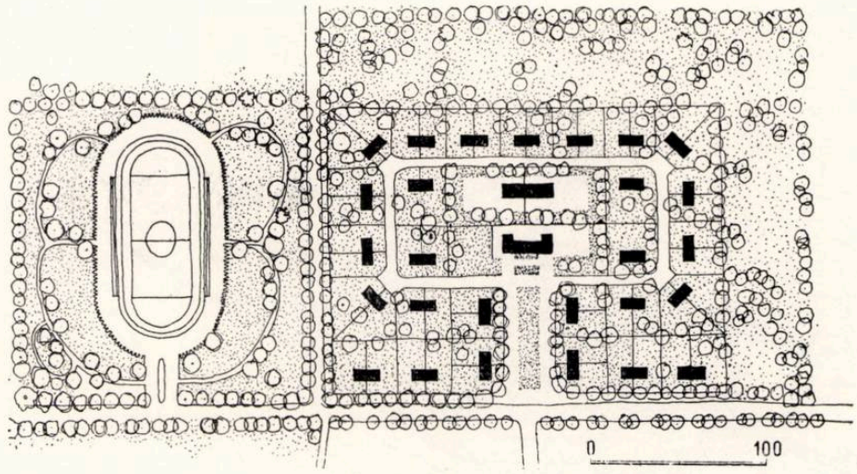

Aşezare muncitorească la Ciulniţa
Autori, arhitecţii *S. Mendel, A. Aioanei*

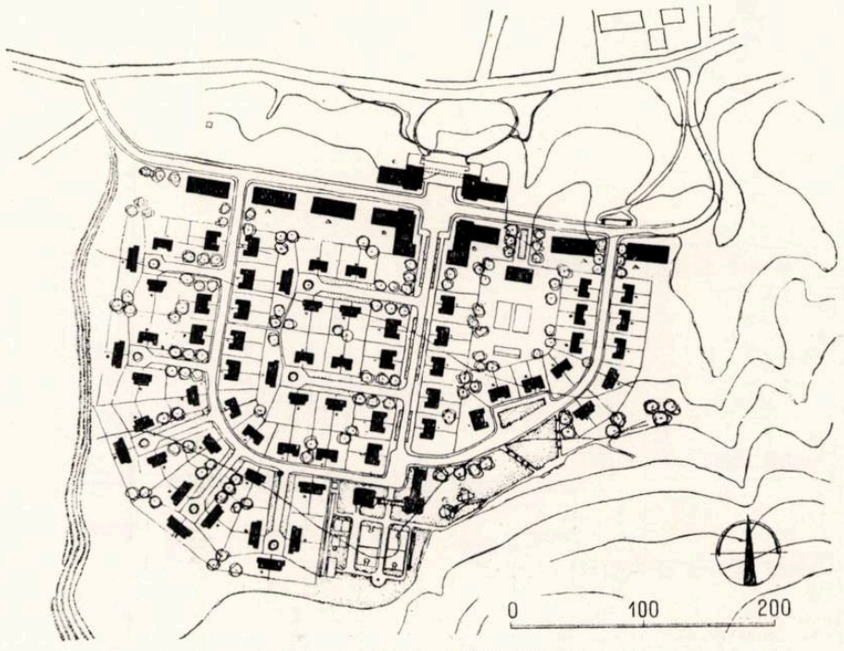

Aşezare muncitorească la Ojasca
Autori, arhitecţii *S. Daniel, S. Marcovici*

Aşezare muncitorească la Şorecani
Autor arh. *D. Antonescu*

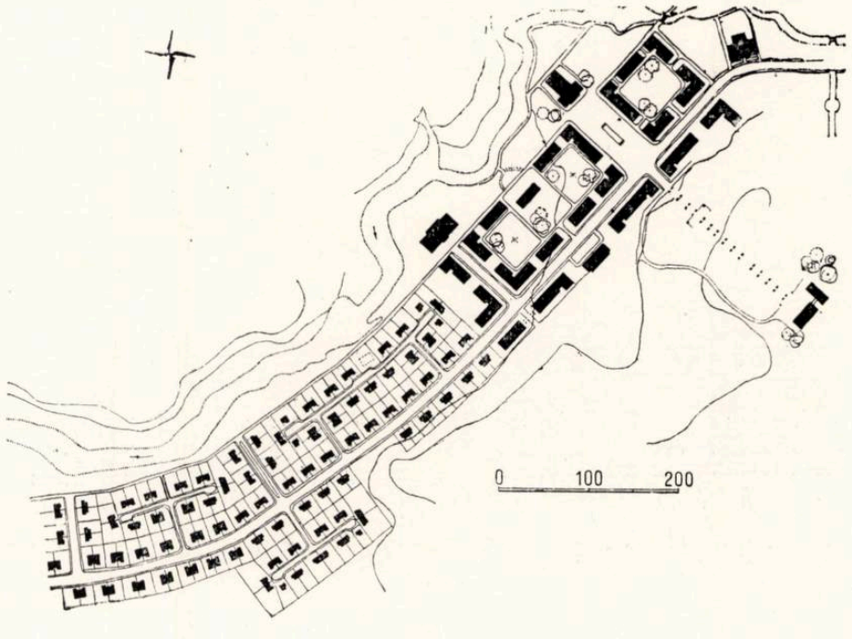

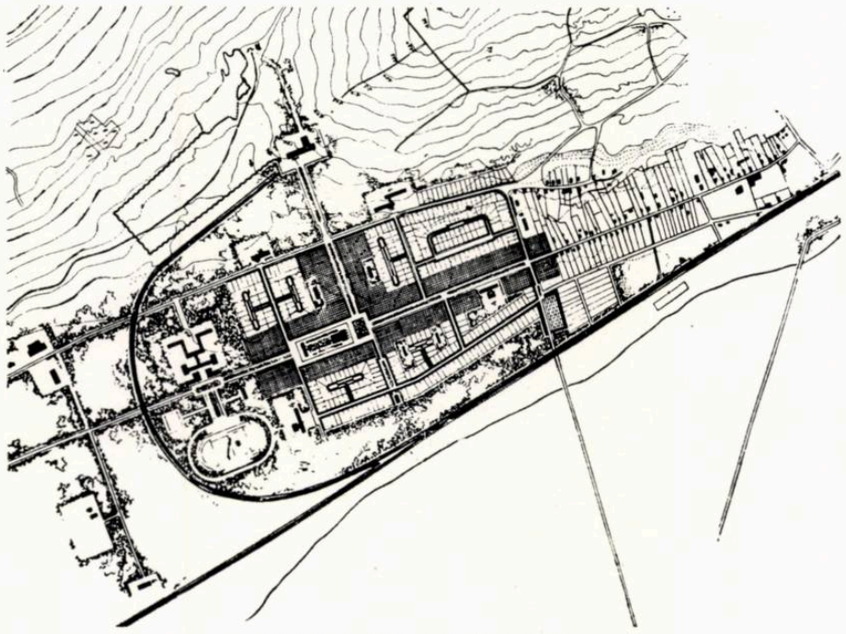

Așezare muncitorească la Sărmășag
Autor arh. *D. Antonescu*

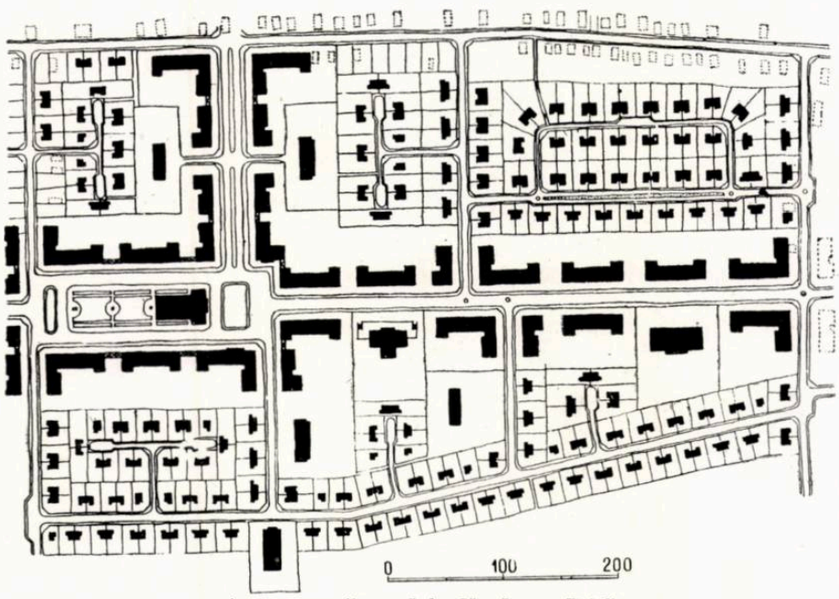

Așezare muncitorească la Sărmășag — Detaliu
Autor arh. *D. Antonescu*

Așezare muncitorească la Schitul Golești
Autor arh. *A. Silvan*

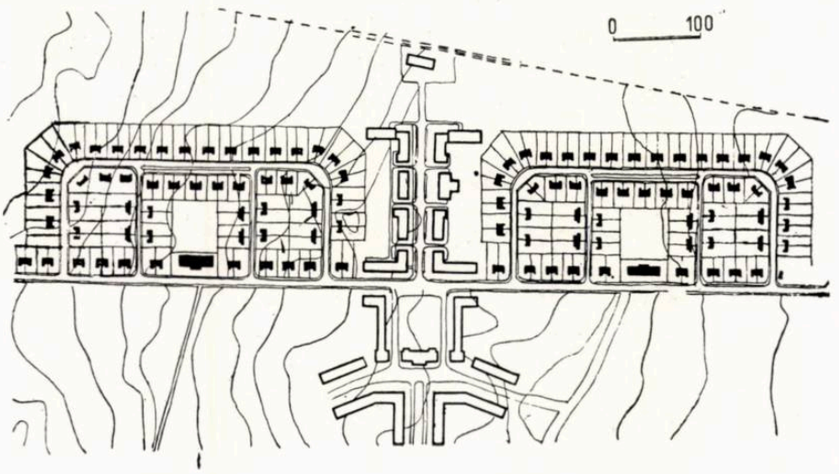

spații de joc pentru copiii din zona de locuințe.

La Schitul Golești, în cadrul unei așezări de cca. 7000 locuitori, s-a început proiectarea și construirea unui cartier de blocuri și locuințe individuale (arh. A. Silvan). Deși interesantă, cu aspecte variate, cu amplasarea blocurilor și dotărilor bine studiată, soluția este totuși formală, pentru că sensul de circulație al alveolelor create este contrar direcției spre locul de muncă. În realitate aceasta va duce la crearea unor poteci pe traseul firesc, cel mai scurt, care nu vor corespunde traseului străzilor proiectate. De asemenea n-au fost puse în valoare plantațiile foarte bătrîne, de pe șoseaua existentă, care ar fi putut forma una din axele principale ale compoziției.

Așezarea de la Șotînga (arh. R. Grünberg) care va adăposti cca. 6200 locuitori, dintre care 4400 în blocuri și 1800 în locuințe individuale, este proiectată tot în lungul unor artere de circulație din cauza terenului foarte limitat. Muncitorii merg spre locul de muncă prin gara amplasată în centrul așezării, de-a lungul căii ferate care o străbate. Deși studiul a întîmpinat dificultăți — din cauza existenței unor grupuri de locuințe de care trebuia să se țină seama la amplasarea noilor clădiri — a reușit în general să ajungă la o soluție justă din punct de vedere al circulației și al strucurii generale a așezării. Se poate însă pune în discuție rezolvarea nejustă a traseului căii ferate, care trece prin mijlocul așezării, prin spații verzi, piețe, de-a lungul străzii sau prin spatele blocurilor. Fiind vorba despre accesul principal spre așezare, care este și drumul de fiecare zi al muncitorilor, credem că va trebui să capete o rezolvare corespunzătoare. De asemenea modul în care au fost amplasate blocurile și locuințele individuale nu asigură peste tot ordine și claritate.

Soluția unui cartier de locuințe individuale proiectat de arh. T. Cocheci este judicioasă și corespunde condițiilor naturale ale terenului, accesul spre locul de muncă făcîndu-se comod. Dotările sînt bine amplasate și au o deservire ușoară. Din punct de vedere al legăturii cu localitatea existentă se poate spune că nu apare o preocupare în ceea ce privește compoziția stră-

zilor de blocuri față de cele de locuințe individuale. Nu este judicioasă rezolvarea de detaliu a fundăturilor care au în fața caselor un spațiu verde mult prea mare, spațiu public greu de întreținut și care ar fi fost mai just să fie dat parcelelor.

Artera limitrofă cu locuințe individuale deși încearcă o variație a frontului de arhitectură prin retragerea a trei case de la aliniere, nu reușește însă să înlăture un aspect monoton și rigid.

La Ovidiu (arh. C. Lăzărescu, arh. G. Ghiorghiade și arh. L. Popovici) s-a studiat o așezare pentru cca. 2000 locuitori, avînd locuințe în blocuri cu parter și un etaj. Proiectul prezintă un front mai închis spre strada principală de tranzit, de-a lungul căreia se face și accesul spre locul de muncă; spre cealaltă latură — cu o perspectivă interesantă a lacului Siut-Ghiol — se deschid curțile curate, organizate cu terase, trepte și peluze de flori. Între construcții sînt prevăzute curțile de serviciu cu anexele gospodărești. Proiectul prezintă pe lîngă o soluție mai originală din punct de vedere al organizării spațiului și al plasticii volumelor de construcție și preocuparea pentru o rezolvare a funcțiunilor gospodărești.

Rămîne de văzut însă dacă soluția propusă nu va fi infirmată de clima excesivă a ținutului unde se realizează acest cartier, în care ar fi fost poate mai indicate spații mai aerate, mai largi.

*

În exemplele prezentate am căutat să arătăm cîteva din aspectele proiectării așezărilor muncitorești, pentru a putea analiza mai în detaliu problemele caracteristice acestui gen de proiecte. După cum s-a văzut este vorba de grupări relativ mici, care datorită acestui fapt au un caracter cu totul special. Deși au la bază aceleași principii de proiectare ca și orașele, ele se deosebesc în multe aspecte de detaliu, deosebiri datorate aproape în totalitate scării lor reduse, atît ca întindere de teritoriu cît și ca înălțime a construcțiilor.

Structura unei așezări trebuie să fie simplă și clară; ea trebuie să asigure muncitorilor posibilitățile cele mai ușoare și comode de acces de la

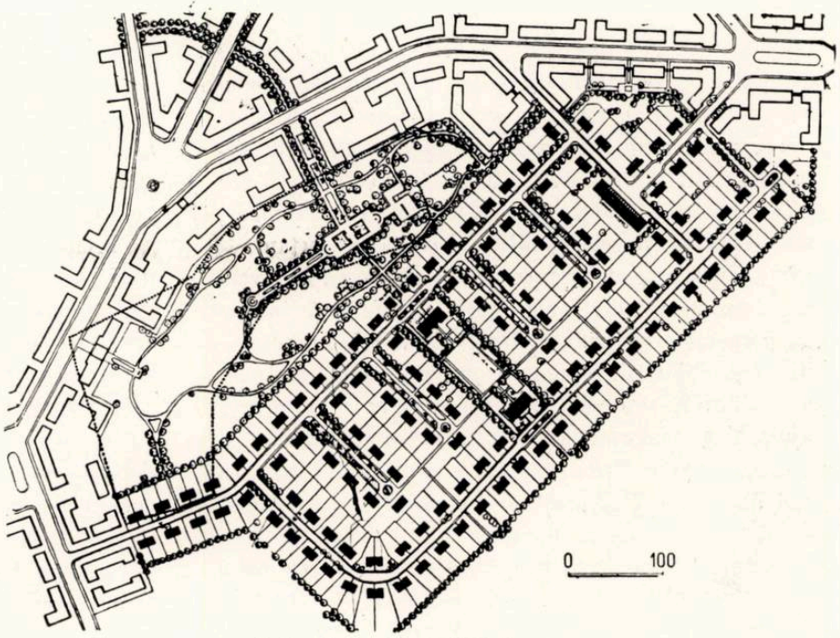

Cartier de locuințe individuale
Autor arh. *T. Cocheci*

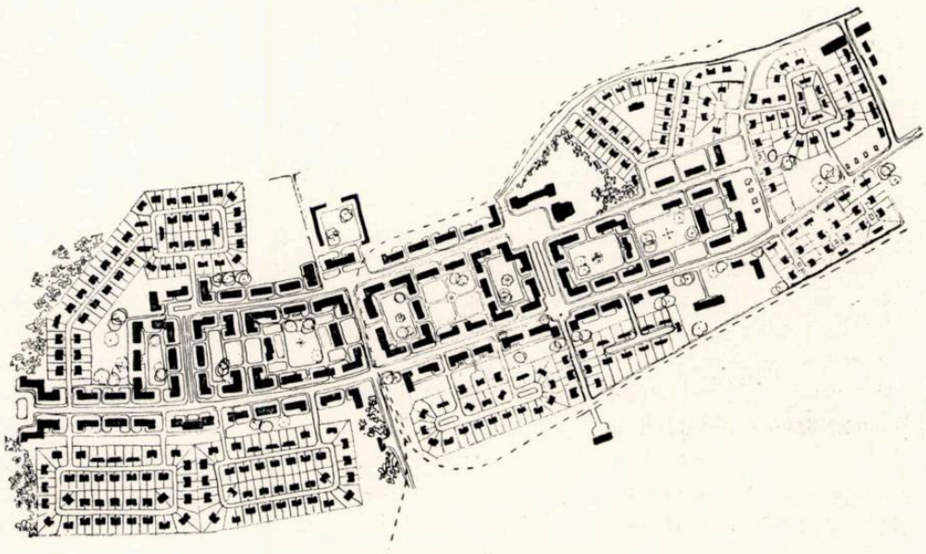

Așezare muncitorească la Șotînga
Autor arh. *R. Grünberg*

Așezare muncitorească la Ovidiu
Autori, arhitecții *C. Lăzărescu, G. Gheorghiade, L. Popovici*

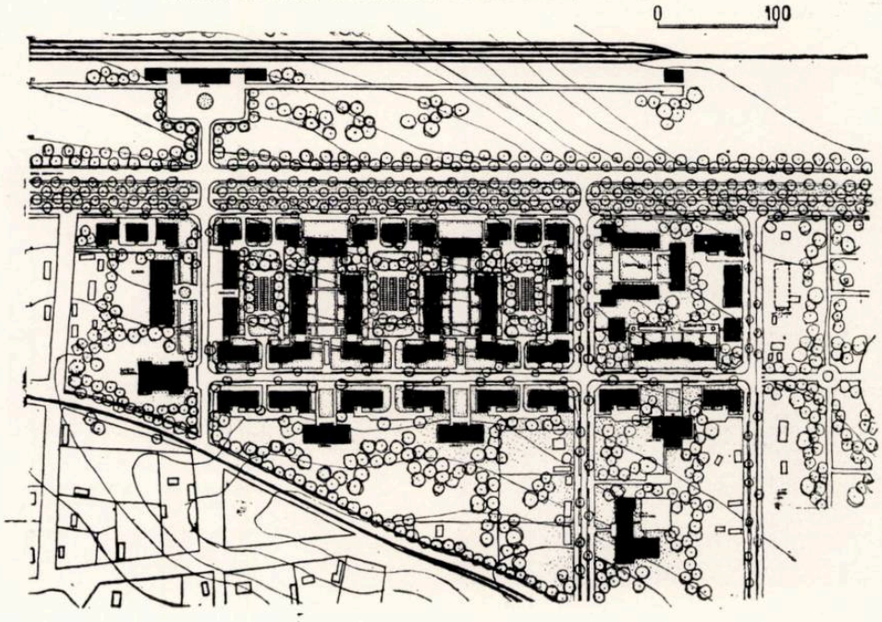

locul de muncă la locuințe. Rețeaua stradală trebuie să fie cît mai scurtă și mai firească, aceasta fiind o primă formă sub care se manifestă grija proiectanților pentru crearea de condiții optime de viață locuitorilor. Trebuie eliminate compozițiile abstracte, justificate numai de aspectul grafic sau formal, care vor îngreuna circulația sau vor pune pe locuitori în situația de a-și crea poteci mai comode, pe alte trasee decît cele gîndite inițial de proiectant.

Din analiza proiectelor prezentate se vede că în aceste așezări locuințele individuale ocupă o suprafață importantă, gospodăria individuală fiind aici absolut necesară; lipsite de posibilitățile economice pe care le oferă un mare oraș, locuitorii își rezolvă o bună parte din aceste probleme cu ajutorul gospodăriei proprii. Astfel stînd lucrurile, și zona cu locuințe în blocuri trebuie privită în cu totul altă lumină decît în cadrul orașelor. În aceste cazuri compunerea de mari cvartale, cu incinte perimetrale și mari spații verzi comune în centru, credem că este cu totul greșită; anexele gospodărești sînt necesare și în această zonă. Aceasta duce la rezolvarea blocurilor aproape exclusiv în lungul străzilor, în cvartale mai mici ca dimensiuni, în care zona centrală este rezervată anexelor, adică la o rezolvare similară cu zona de locuințe parter. Este absolut necesar ca și blocurile să aibă o curte a lor, delimitată de garduri, în care să se prevadă mici parcele individuale pentru fiecare apartament.

Lipsa anexelor gospodărești și a parcelor individuale este aproape generală tuturor proiectelor; ea denotă lipsa de înțelegere a proiectanților pentru condițiile de viață a viitorilor locuitori, o concepție abstractă, formală, nefirească, pe care realitatea vieții o respinge cu toată tăria.

Atît pentru cartierul de locuințe individuale, cît și pentru cel cu locuințe în blocuri, strada este principala axă a compoziției; compunerea ei cu volume de construcții constituie cea mai importantă problemă plastică.

Dacă în zona locuințelor individuale ea se rezolvă în principiu cu mai multă ușurință, în cea cu blocuri sînt unele aspecte ce ar trebui discutate. Caracterul acestora va fi diferit de cel din orașe. Pentru a asigura o cît mai bună continuitate arhitecturii străzii, nu sînt totdeauna indicate fronturile lungi de construcții, realizate prin plinuri lungi, sau prin legături suplimentare cu porticuri și arce; acestea sînt în contrast mult prea mare cu străzile de locuințe individuale. Se poate asigura o plastică agreabilă și cu blocuri mai scurte, izolate, așezate în lungul străzilor, completate cu plantații care să dea așezării un aspect mai degajat, mai optimist, corespunzător mărimii ei.

Proiectanții trebuie să urmărească cu grijă realizarea unei plastici care să evite monotonia, și să creeze o personalitate străzilor, făcând așezarea cât mai plăcută pentru locuitorii ei, atașîndu-i și contribuind la ridicarea gustului lor artistic; în acest sens trebuie evitate fundăturile lungi care creează mici centre izolate, rupînd unitatea ansamblului.

Trebuie avută o grijă deosebită pentru amplasarea dotărilor care reprezintă punctele de atracție și de interes comun ale așezării. Dacă creșele și grădinițele trebuie așezate în punctele cele mai favorabile unei bune funcționări, celelalte dotări, ca școlile sau magazinele de exemplu, trebuie amplasate astfel ca pe lîngă o bună deservire, să contribuie și la crearea unor puncte mai interesante în structura așezării; ele au un volum mai mare și o plastică deosebită, care îmbogățește aspectul unei străzi, degajîndu-se din masa mai mult sau mai puțin uniformă a locuințelor. În cazul unei așezări desfășurată de-a lungul unei șosele, poate fi indicată amplasarea dotărilor pe această arteră cu anumite schimbări în traseul străzii, care le-ar pune în valoare, prin crearea de perspective corespunzătoare, și care ar contribui prin aceasta și la o varietate de aspecte în lungul șoselei; de altfel acesta este un procedeu cunoscut în practica proiectării, însă foarte puțin întrebuințat în ultimul timp.

Cea mai importantă dotare este clubul sau căminul cultural, care reprezintă centrul vieții culturale a întregi așezări; din această cauză amplasarea lui trebuie făcută cu mult discernămînt. Clubul trebuie să fie legat de centrul principal al așezării asigurîndu-i-se poziția cea mai favorabilă. Activitatea clubului nu se desfășoară numai în clădire, ci se continuă și în aer liber, cu spectacole de cinematograf, șezători, serbări, manifestații sportive, etc.; de aceea el trebuie neapărat înconjurat cu grădini, parcuri,

Așezare muncitorească de serviciu
Student Focșa P.

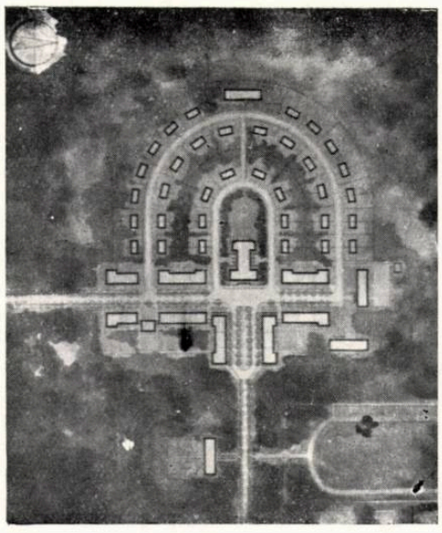

Așezare muncitorească
Student Teodorescu D.

Așezare muncitorească
Student Ionescu C.

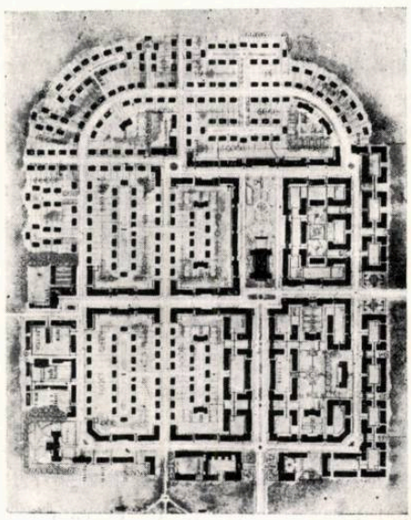

terenuri sportive, care să permită aceste manifestări; o amplasare care nu ţine seama de aceste necesităţi este greşită şi necorespunzătoare.

Poziţia dotărilor trebuie gîndită de la început, odată cu soluţionarea structurii generale a aşezării. Micul centru cultural sau comercial care se creează trebuie să fie strîns legat de viaţa de fiecare zi, de circulaţia curentă a locuitorilor, el nu trebuie plasat izolat, în puncte îndepărtate, accesibile numai la nevoie. Poziţia realistă a proiectantului apare ca o manifestare a înţelegerii condiţiilor de viaţă a viitorilor locuitori.

O altă problemă care se pune, în special în cazul acestor aşezări muncitoreşti mai mici, este economia prin proiectare, mai ales că în general aceste aşezări se vor executa într-un timp scurt. Se pot reliza economii însemnate în primul rînd prin asigurarea unei bune folosiri a teritoriului ocupat de aşezare, eliminînd golurile şi spaţiile moarte, adică reducînd suprafaţa generală a lucrărilor la necesităţile reale. E una din cele mai importante economii, atît ca investiţie, cît mai ales ca exploatare ulterioară.

Loturile locuinţelor individuale trebuie considerate ca făcînd parte dintr-un mediu semiurban şi afectate unor locuinţe muncitoreşti, nu de tip rural, aşa că suprafaţa lor nu trebuie să depăşească 400—700 mp.; latura spre stradă fiind redusă la strictul necesar (13—15 m), suprafaţa se va cîştiga în adîncime.

Mari economii se pot face de asemenea la proiectarea lucrărilor edilitare. Cum s-a mai spus, reţeaua de străzi trebuie să fie simplă iar profilele transversale alese cu multă grijă. Circulaţia vehiculelor în aceste aşezări este foarte redusă, atît ca frecvenţă, cît şi ca tonaj, aşa că partea carosabilă trebuie redusă la minimum necesar, iar suprastructura executată cu materiale mai uşoare şi mai ieftine. Se recomandă folosirea — mai ales în zona locuinţelor individuale — a aleilor de 3,5 m lăţime (partea carosabilă), care pe lîngă că au un aspect mai intim şi mai pitoresc, sînt mai economice pentru toate lucrările edilitare. Desigur că trebuie şi aci respectate prescripţiile de specialitate şi nevoile minime de circulaţie, mai ales la punctele de întoarcere.

Teritoriul aşezării trebuie folosit pe cît posibil în forma lui naturală, cu cît mai puţine lucrări de săpături şi umpluturi, căutînd pentru fiecare funcţiune aşezarea corespunzătoare şi din acest punct de vedere.

★

Am căutat în cele de mai sus să scot în evidenţă cîteva din problemele cele mai importante ale proiectări aşezărilor muncitoreşti, pentru a putea da acestor proiecte soluţii cît mai juste, realiste şi economice. Cum am mai arătat la început, aşezările muncitoreşti ocupă un loc important în activitatea noastră de proiectare şi ca atare trebuie să li se dea toată importanţa.[1]

În acest sens, catedra de construcţia oraşelor de la Institutul de arhitectură « Ion Mincu », a căutat să aducă un aport studiului acestor probleme. Proiectele ce se studiază sînt în general teme reale, luate din producţia curentă a institutelor de proiectare; studierea şi discutarea lor din punct de vedere teoretic va ajuta desigur şi la rezolvarea multor probleme practice.

Prezentăm cîteva din proiectele studiate. Primul reprezintă o aşezare redusă, de serviciu, plasată la intersecţia drumului de acces de la uzină (pe care se găseşte şi terenul de sport şi creşa), cu o şosea de legătură cu şoseaua mare de tranzit, care trece undeva mai la sud. În centrul compoziţiei este plasat clubul.

Celelalte sînt soluţionările unor aşezări mai mari, axate, în general, pe artera de legătură cu locul de muncă: accesele secundare sînt legături cu localităţi sau şosele învecinate. Locuinţele în blocuri ocupă zona centrală şi accentuează fronturile şi accesele importante, iar cele individuale folosesc zonele mai retrase şi mai accidentate.

Desigur că aceste proiecte păstrează unele aspecte teoretice, de şcoală, şi multe deficienţe inerente lipsei de experienţă a studenţilor, ele reprezintă însă în linii mari concretizarea principiilor expuse mai sus. O analiză a acestor proiecte şi a celor din producţia curentă, în cadrul unor prezentări mai complete la Uniunea Arhiecţilor, ar contribui desigur mai mult la rezolvarea acestor probleme.

Aşezare muncitorească
Student Pănoiu C.

Aşezare muncitorească
Student Ursache V.

Aşezare muncitorească
Student Stratu V.

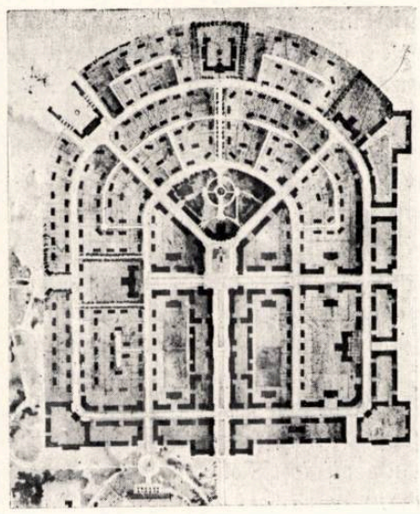

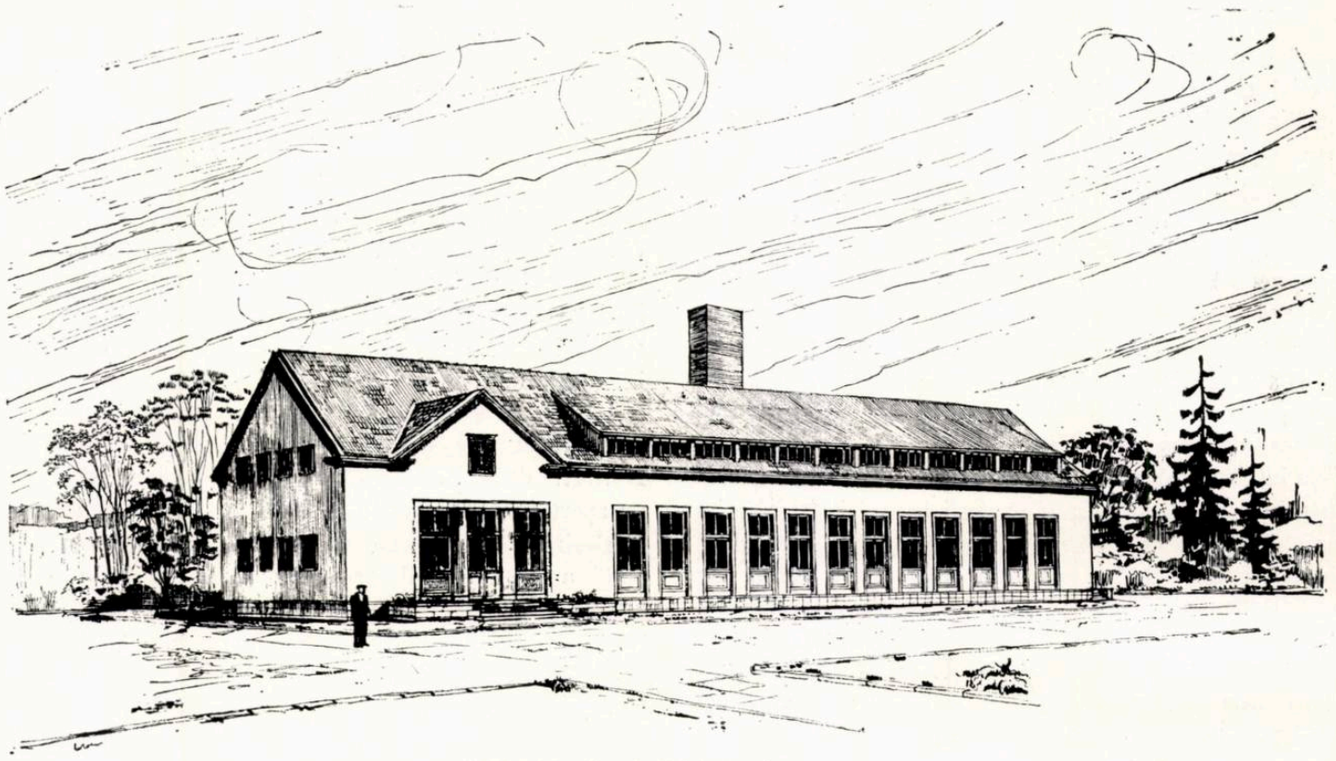

Fabrică de pîine de 10 tone pe zi
Autor arh. *Al. Costinescu*

Cîteva probleme ale proiectării fabricilor de pîine

Arh. *I. MAHLER*

In cadrul dezvoltării industriei alimentare din țara noastră, industria de panificație se lărgește prin crearea de noi întreprinderi — și îmbunătățirea celor existente.

Pînă la naționalizarea principalelor mijloace de producție, n-a existat la noi în țară o industrie de panificație propriu zisă. Inafară de unele fabrici din București, producția era asigurată de brutării, mici întreprinderi primitive, cu mijloace de producție rudimentare, în care munca se desfășura în condiții grele. Cantitățile de pîine produse erau mici, calitatea diferea foarte mult dela o brutărie la alta, procesul de fabricație era discontinuu, sortimentele și specialitățile erau reduse, iar operațiunile care reclamau un volum mare de muncă ca: cernerea făinii, frămîntarea, transportul, etc., se făceau manual.

După naționalizare s-a început îmbunătățirea producției din această ramură; numeroase întreprinderi existente au fost dotate cu mașini moderne, sovietice.

Plan situație

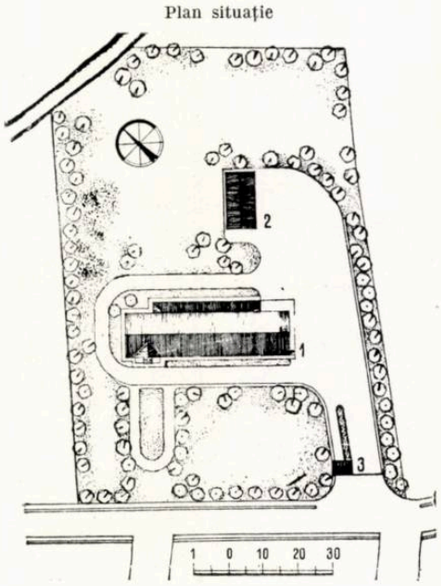

Utilizînd material documentar din Uniunea Sovietică, s-au proiectat și în țara noastră fabrici de pîine cu o mare parte a proceselor de prelucrare mecanizate.

Unele din ele au și fost puse în funcțiune la Bicaz, Orașul Stalin, etc.; altele cu o capacitate de producție de 10 — 60 tone pe zi sînt în curs de execuție la Tg. Jiu, Petroșani, Baia Mare, Comănești, Caransebeș, Vașcău, etc.

După construirea fabricii de pîine de la Hunedoara conform planurilor întocmite de Institutul de proiectare a construcțiilor (I.P.C.), Institutul de proiectare al industriei alimentare (I.P.I.A.) a preluat sarcina de a realiza în scurt timp un mare număr de fabrici de pîine.

Unul din primele proiecte elaborate de I.P.I.A. a fost fabrica de pîine din Orașul Stalin (arh. V. Lissai); amplasată pe un teren impropriu, ea prezintă un plan neregulat, funcționalist. Imbinarea brutală a unor volume va-

riate, tratarea schematică a fațadelor, lipsa elementelor plastice, oglindesc o vădită influență cosmopolită.

De la tipul fabricilor de pîine cu o producție de 60 tone pe zi, Institutul s-a fixat la trei mărimi curente de fabrici și anume: de 10 20 și 30 tone pe zi, realizînd o serie de proiecte, fără a reuși să creeze proiecte tip; unele părți de proiecte au fost adoptate situațiilor locale, încercîndu-se îmbunătățirea soluțiilor pe parcursul proiectării.

Acest lucru a făcut posibilă realizarea termenelor de proiectare, în schimb a dus la un consum mare de ore de proiectare, în timp ce realizarea unor proiecte tip — bine studiate ar fi în ușurat mult sarcinile.

Întîrzierea realizării de proiecte tip nu este justificată de faptul că încă nu este rezolvată, în totalitatea ei, problema construirii utilajelor la noi în țară și în special a tipului de cuptoare.

Proiectele tip, în acest sector, unde frecvența temei este foarte mare, trebuie întocmite de urgență. Acest lucru va aduce mari economii în proiectare și va ușura și grăbi realizarea sarcinilor.

Fluxul tehnologic al fabricilor de pîine poate fi pe orizontală pentru fabricile pînă la 15 tone pe zi. Celelalte tipuri, însă, au o desfășurare tehnologică, tipică, pe verticală.

Fabricile de pîine au depozite mari de făină legate printr-un elevator de un siloz de zi amplasat în punctul cel mai înalt al construcției; prin alt elevator, făina este transportată la timoace unde se face curățirea și amestecul diferitelor sorturi de făină și cîntărirea automată, pentru a ajunge apoi prin cădere în cazanul malaxorului, în care se face amestecul cu drojdia, apa, sarea etc. Aluatul trece prin două faze de dospire făcîndu-se după fiecare fază analiza de laborator. După dospire aluatul trece prin mașina de divizat și modelat, este supus creșterii și apoi transsportat la cuptoarele de coacere. După coacere pîinea este trecută prin tunelul de răcire și depozitată pe platforme pentru a fi ulterior expediată pentru consum.

Grupul social este format din vestiare separate pentru bărbați și femei, avînd fiecare

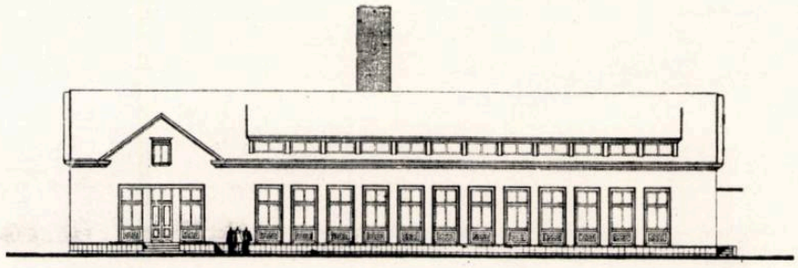

Fațada principală

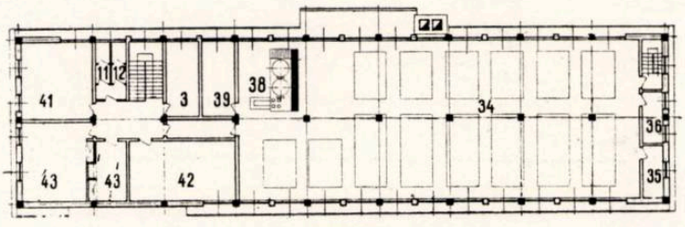

Plan etaj

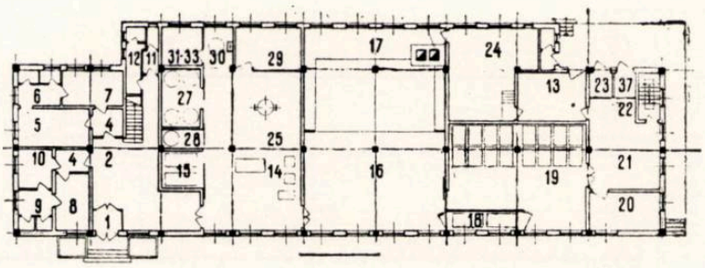

Plan parter

1. Vestibul — 2. Hol — 3. Atelier și tablou electric — 4. Degajament vestiare — 5. Vestiar de haine oraș bărbați — 6. Dușuri și lavoare pentru bărbați — 7. Vestiar de haine protecție bărbați — 8. Vestiar de haine oraș femei — 9. Dușuri și lavoare femei — 10. Vestiar de haine protecție femei — 11. W.C. femei — 12. W.C. bărbați — 13. Atelier mecanic — 14. Sala de divizare și fasonare — 15. Sala de creștere — 16. Sala de coacere — 17. Sala cuptoarelor — 18. Răcirea pîinii — 19. Depozit de pîine — 20. Reparații și depozit lădițe — 21. Expediția pîinii — 22. Biroul de expediție — 23. Elevatorul de saci — 24. Sala cazanelor — 25. Sala de malaxare — 26. Răsturnătorul de cazane — 27. Sala pentru prima dospire — 28. Sala pentru a doua dospire — 29. Laborator — 30. Spălarea cuvelor — 31. Depozit-frigorifer pentru drojdie — 32. Mașini frigorifice — 33. Depozit de condimente — 34. Depozit de făină — 35. Sala pentru scuturat saci — 36. Depozit de saci — 37. Tobogan pentru saci — 38. Cernerea făinii, timoace — 39. Depozit de sare — 40. Biroul meșterului de fabricație — 41. Magazia de materiale tehnice — 42. Sala de condiționarea aerului — 43. Birouri administrație — 44. Rezervor saramură — 45. Sala de ședințe — 46. Organizații de masă

Secțiune transversală

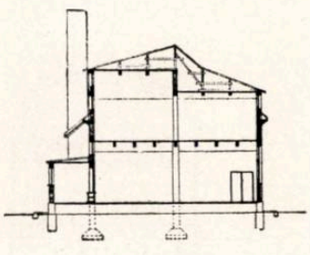

Secțiune longitudinală

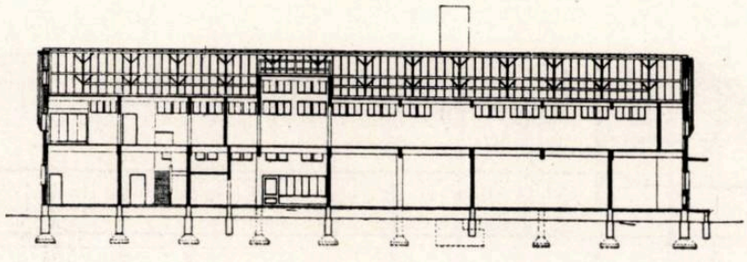

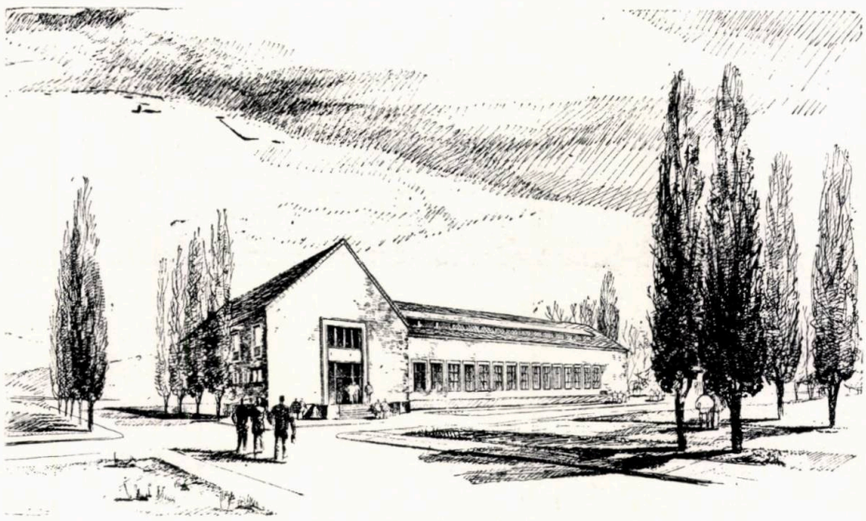

Fabrică de pîine de 20 tone pe zi
Autor arh. *E. Iotzu-Pleniceanu*

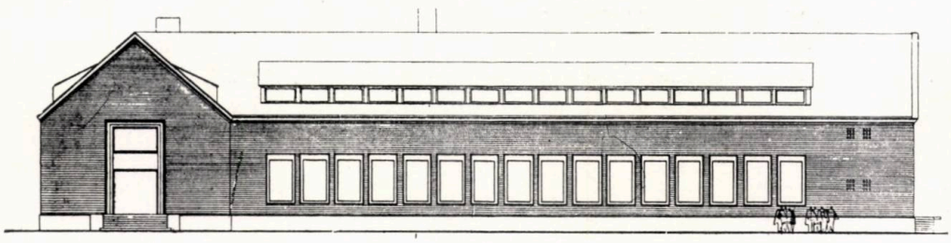

Fațada principală

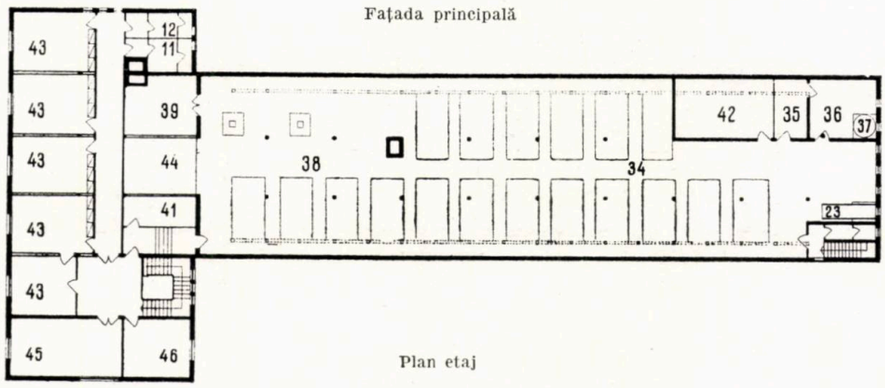

Plan etaj

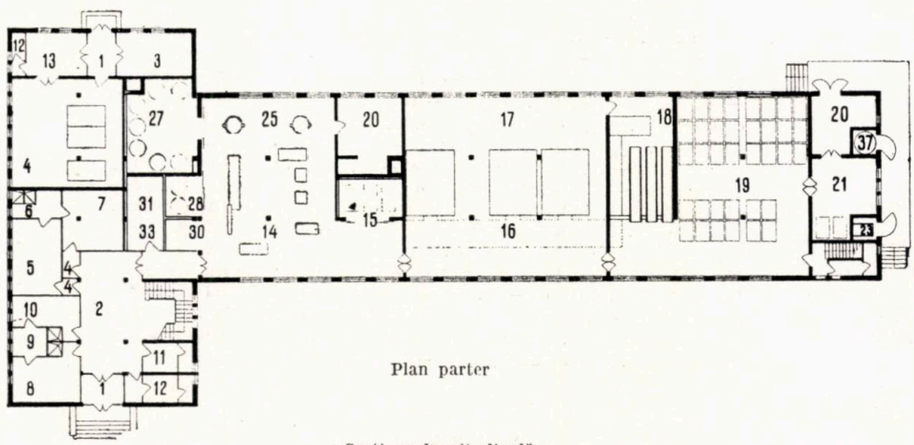

Plan parter

Secțiune longitudinală

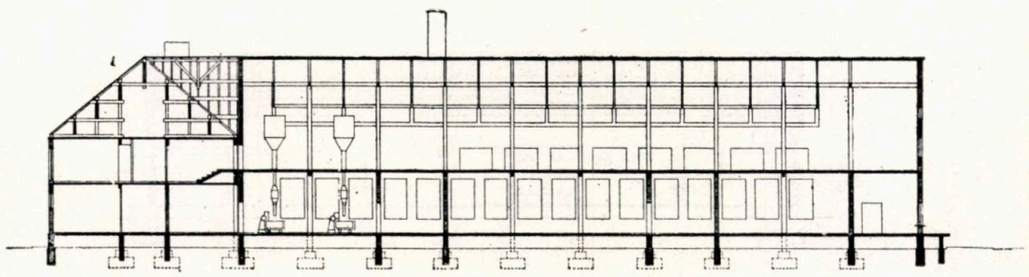

Secțiune transversală

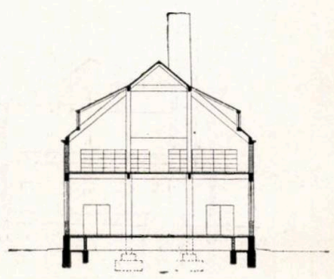

încăperi separate cu dulapuri pentru hainele de stradă și de lucru (cu trecere obligatorie prin dușuri, atît la venire cît și la plecare), legate direct cu hala de fabricație.

Construcțiile anexe cuprind în unele cazuri clădiri administrative, garaj, spălătorie de rufe, pompieri.

Spațiul verde plantat și amenajat, trebuie să fie suficient ca să protejeze fabricația de orice nocivitate din exterior.

O problemă importantă legată de construirea noilor fabrici de pîine este amplasamentul.

Alegerea amplasamentelor celor mai multe fabrici de pîine a fost făcută fără a se ține seama de principiile sovietice de proiectare a « industriilor de deservire » din cadrul centrelor urbane, adică de a se amplasa aceste industrii în cele mai populate cartiere ale orașului.

În multe cazuri, la Vașcău, Petroșani, Caransebeș de exemplu, s-au ales pentru fabricile de pîine parcele în cartiere industriale, la marginea orașului sau înafara lui, socotind că ele nu pot căpăta o tratare arhitecturală corespunzătoare pentru a participa împreună cu alte construcții la formarea unui ansamblu.

Ținîndu-se seama de faptul că fabricile de pîine au o nocivitate redusă (datorată numai combustibilului, folosit pentru arderea în cuptoare) care nu impune măsuri speciale în amplasare; că, mai ales la fabricile cu tonaje de 10, 20 și 30 t/zi, amplasamentul nu este condiționat de necesitatea de a fi racordate la calea ferată (ceeace ar obliga amplasarea lor spre marginea orașului), ca și de faptul că ele se pot integra, prin tratarea plastică, într-un ansamblu, ele pot fi amplasate în cartierele de locuit, ca și celelalte industrii de deservire.

Fabrica de pîine de 10 tone pe zi (arh. Al. Costinescu) utilizează o

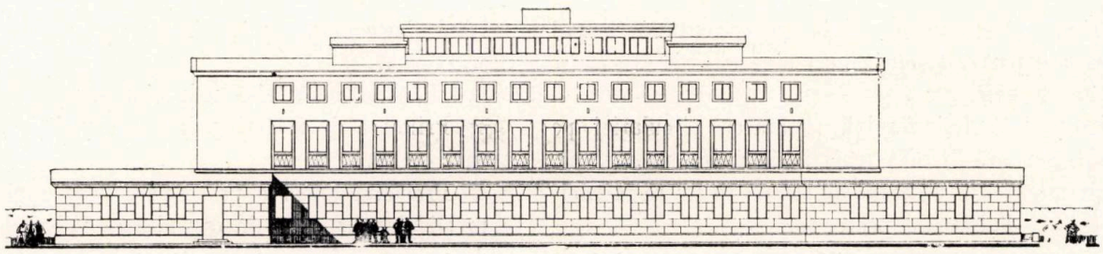

Fabrică de pîine de 30 tone pe zi
Autori, arhitecţii *Al. Costinescu şi V. Lissai*

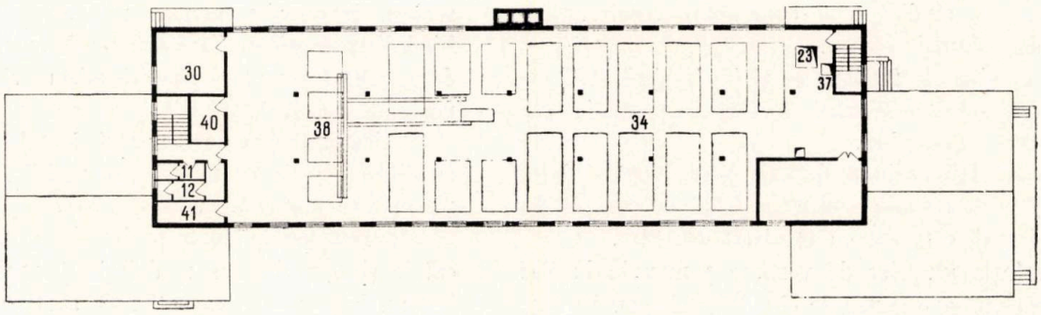

Plan etaj II

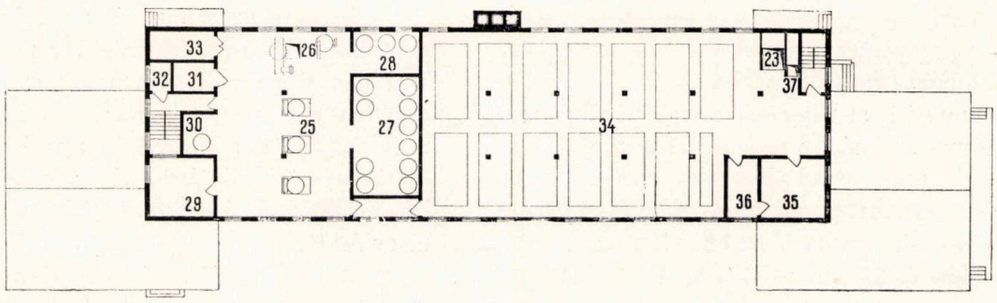

Plan etaj I

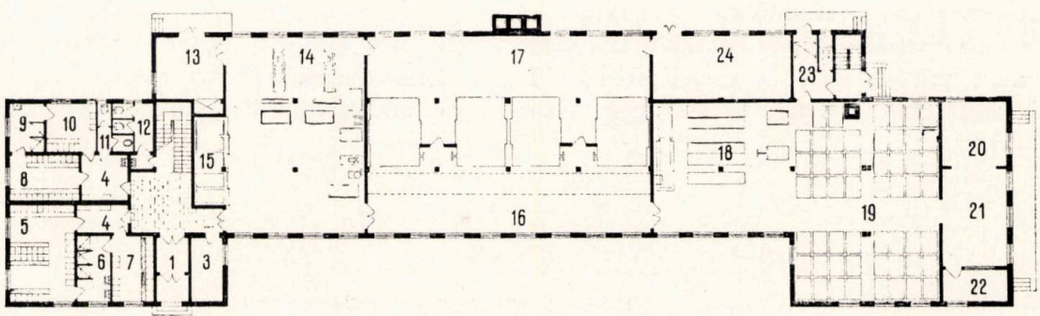

Plan parter

Secţiune transversală

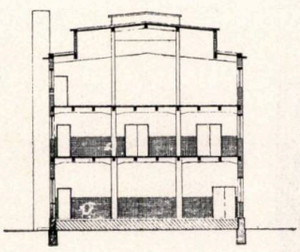

Secţiune longitudinală

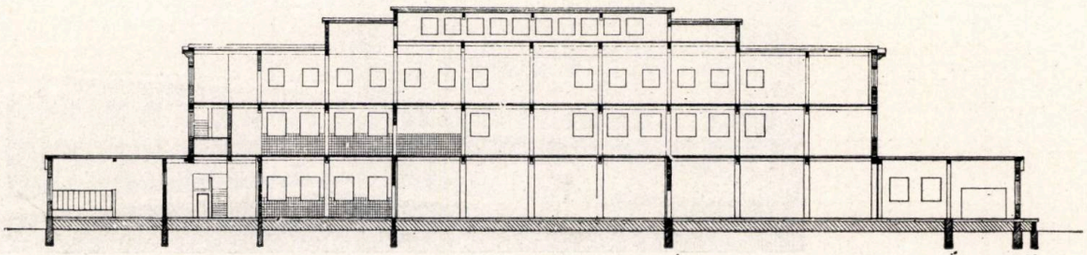

soluție asimetrică cu un flux liniar pe orizontală. Grupul vestiarelor are parter și etaj, iar podul halei de fabricație servește ca depozit.

Grupul social, deși rezolvă separarea circulației pe sexe nu soluționează fluxul circulației în cadrul unei grupe, astfel încît muncitorii în haine de stradă să nu se încrucișeze cu cei în halate de protecție.

Primiea materiei prime și expediția pîinii se face de aceeași parte a construcției, ceeace poate provoca dificultăți în exploatare.

Arhitectura este monotonă prin ritmul egal, prin uscăciunea și rigiditatea formelor; fațadele laterale sînt complet neglijate; nu s-a studiat felul cum apare coșul cuptoarelor față de volumul clădirii.

Fabrica de pîine de 20 tone pe zi (fig. 5) (arh. E. Iotzu Pleniceanu) are o siluetă care o face să se poată integra cu greu într-un ansamblu.

Clădirea de fabricație a devenit prea lungă — datorită fluxului pe orizontală — și nu se leagă cu construcția cu parter și etaj, care are cu totul alt caracter.

Și aci soluția grupelor de vestiare pentru bărbați și femei nu rezolvă logic fluxul de circulație al muncitorilor, permițînd încrucișarea între cei care vin sau pleacă în haine de stradă, cu cei care intră la lucru în halate de protecție. În plus, se mai adaugă încrucișarea fluxului de oameni care intră în fabricație cu cei care au accesul la birouri, etajul fiind dezvoltat pentru a cuprinde în mod excepțional o organizație administrativă regională.

Studiul de plastică al fațadelor merge pe linia unei arhitecturi regionale, utilizînd o serie de elemente care nu se leagă între ele, unele avînd chiar un caracter complet străin. Cele două construcții alăturate, deși ar trebui să fie tratate unitar, sînt rupte și străine între ele.

Fabrica de pîine de 30 tone pe zi (arh. Al. Costinescu și V. Lissai) prezintă o soluție simetrică care se amplasează ușor pe orice teren. Prin înălțarea corpului central pe trei paliere se reduce mult suprafața ocupată pe teren, se obține o construcție mai reprezentativă și mai economică.

Soluția prezintă aceleași defecte semnalate la celelalte tipuri în ceeace privește fluxul în grupul social-sanitar, circulația la acest grup (mai ales la cel pentru femei) fiind îngreunată, prin intersectarea cu circulația la w. c.-uri.

Holul și scara sînt neluminate.

Primirea de materii prime și expediția se face pe laturi opuse.

Proiectul arată o preocupare pentru găsirea unei expresii plastice, grijă în organizarea volumelor, o încercare de a crea o dominantă a ansamblului.

Cele două construcții parter nu se leagă însă în suficientă măsură de construcția principală și nu sînt justificate nici tehnologic, avînd funcții cu totul diferite (aripa stîngă, depozitul de pîine și expediția; aripa dreaptă, grupul social). Intrarea principală nu este acuzată în fațadă, fiind dispusă oricum (fără a marca de exemplu o axă secundară) și fără o tratare plastică adecuată care să-i dea importanța necesară.

Proiectanții s-au preocupat îndeosebi de înbunătățirea condițiilor grele de muncă din vechile brutării, printr-o mecanizare maximă, ventilație, etc.

De asemenea în toate proiectele se utilizează prefabricatele și o proiectare modulară. Gruparea construcțiilor într-un bloc, utilizarea rațională a suprafețelor, amplasarea rațională a utilajului și justa distribuire a spațiilor de circulație și depozitare, a dus la soluții din ce în ce mai economice.

Proiectanții au sarcina de a rezolva în condițiile cele mai bune tehnologia construcțiilor pe care le proiectează. Ei trebue să privească construcția ca o problemă de «ansamblu» care nu se limitează la construcțiile de pe teritoriul fabricii, ci a întregului centru în care se amplasează.

Construcțiile din industria alimentară diferă de celelalte construcții industriale, și lucrul acesta trebue scos în evidență,

Dacă din punct de vedere al soluției de plan, al rezolvării juste a procesului tehnologic al utilizării raționale a spațiilor s-au făcut progrese importante, se constată o rămînere în urmă în rezolvarea expresiei plastice.

În această direcție proiectanții trebuie să-și îndrepte în mod stăruitor eforturile, pentru a elimina rămășițele formalismului și constructivismului, pentru a realiza opere de arhitectură valabile în acest important sector industrial.

Fabrică de pîine la Orașul Stalin
Autor arh. *V. Lissai*

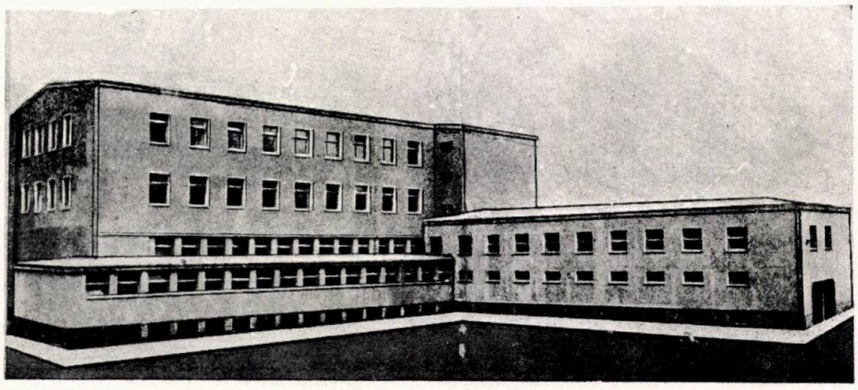

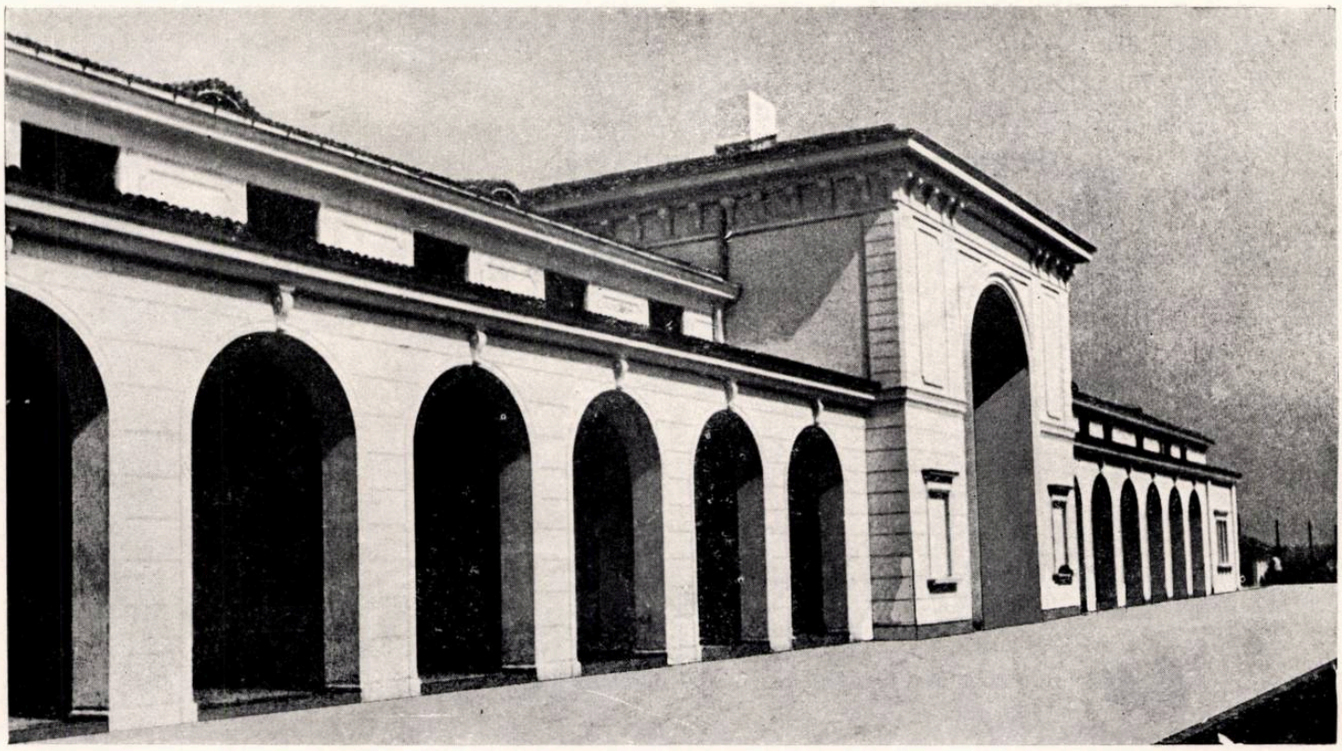

Gară feroviară în regiunea Bucureşti
Autor arh. *Cristina Neagu*

Construcţii de gări feroviare

Gară feroviară în regiunea Bucureşti

Arh. Cristina NEAGU

Institutul de proiectare al Ministerului Căilor Ferate a primit în vara anului 1953 sarcina de a proiecta o clădire de călători monumentală deservind traficul intern şi internaţional.

Proiectul a rezolvat tema dată pe un partiu simetric; încăperile ce deservesc direct călătorii sînt grupate în jurul unui hol principal, care formează şi corpul central al construcţiei; lateral sînt grupate serviciile de exploatare feroviară, de o parte, şi serviciile de deservirea traficului internaţional, de alta.

Birourile sînt grupate pe degajamente spaţioase ce debuşează în două holuri de importanţă mai mică, în care răspund şi scările ce deservesc etajul, cu legătură directă din piaţa gării.

Pentru realizarea unui caracter monumental s-a căutat a se pune accentul pe un corp principal axat cu un volum dominant pe verticală — exprimînd holul principal pe două niveluri — cu portaluri impunătoare spre peron şi piaţa clădirii de călători.

Volumul dominant este calat în dreapta şi stînga de două corpuri mai mici, tratate pe orizontală, care pun în valoare şi dau o mai mare importanţă corpului central.

Clădirea, avînd un front de 94 m lungime, a fost aşezată la o distanţă de cca. 20 m de axa căii ferate, dînd posibilitatea de a fi cuprinsă mai uşor într-o privire de ansamblu.

Faţadele realizează o arhitectură unitară, sobră şi expresivă, prin prelucrarea unor elemente de arhitectură clasică şi romînească.

Proiectarea clădirii a durat aproximativ două luni şi a continuat aproape paralel cu lucrările de execuţie, dat fiind urgenţa lucrărilor pentru realizarea în termen a complexului din care face parte clădirea de călători.

Proiectanţii au ţinut un strîns contact cu execuţia, colaborînd în mod fericit la realizarea construcţiei.

Clădirea a fost executată cu ziduri purtătoare de cărămidă; luîndu-se în considerare înălţimea mare a holului precum şi seismicitatea regiunii, volumul central are stîlpi de beton armat turnaţi în zidăria de cărămidă cu stîlpi. Planşeele au fost executate din beton armat monolit.

Construcţia trebuie finisată cu placaj şi profiluri de piatră; dat fiind termenul scurt de execuţie nu s-a putut realiza decît tencuiala în praf de piatră cu coloranţi în tonalităţi calde.

În interior s-au executat plafoane cu casete decorate; în piesele principale pentru deservirea publicului, plafoane profilate, în celelalte încăperi de mai mică importanţă, lambriuri de stejar natural, tencuieli speciale cu profiluri şi panouri decorative, pardoseli de marmură şi parchete şi s-au studiat corpuri de lumină speciale.

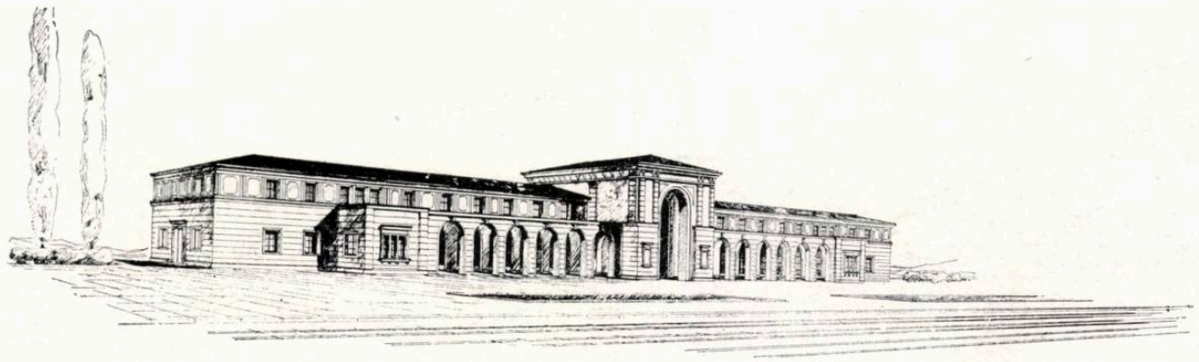

Gară feroviară în regiunea București — Perspectivă

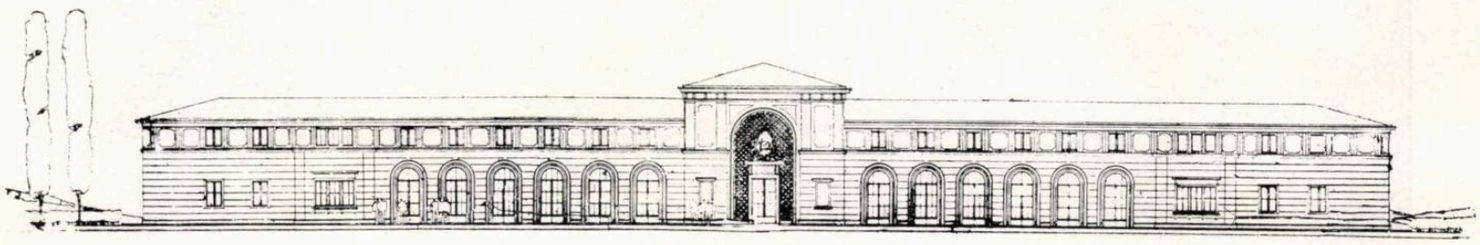

Fațadă

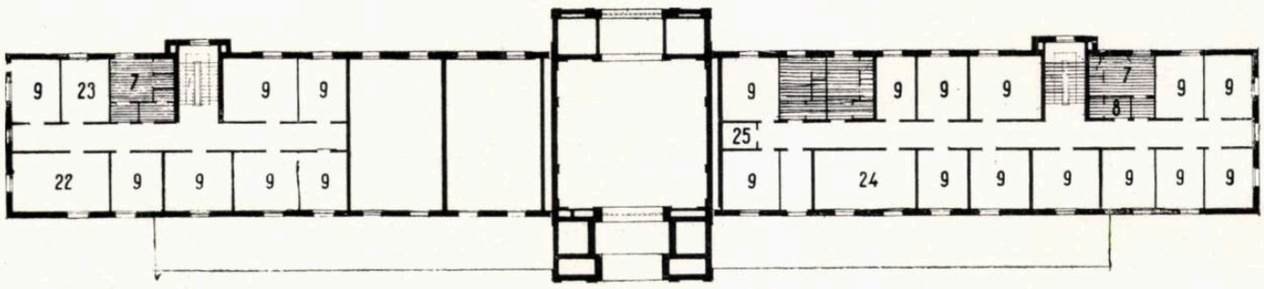

Plan etaj

1. Hol — 2. Sală de așteptare — 3. Restaurant — 4. Casa de bilete — 5. Sala mamei și a copilului — 6. Bagaje — 7. W. C. bărbați — 8. W. C. femei — 9. Birou — 10. Vamă — 11. Frizerie — 12. Oficiu — 13. Bucătărie — 14. Cămară — 15. Frigorifer — 16. Vestiar — 17. Birou șef de gară — 18. Birou șef adjunct — 19. Biroul mișcării — 20. Telegraf — 21. Tranzit — 22. Școală — 23. Cabinet medical — 24. Organizații de masă — 25. Depozit.

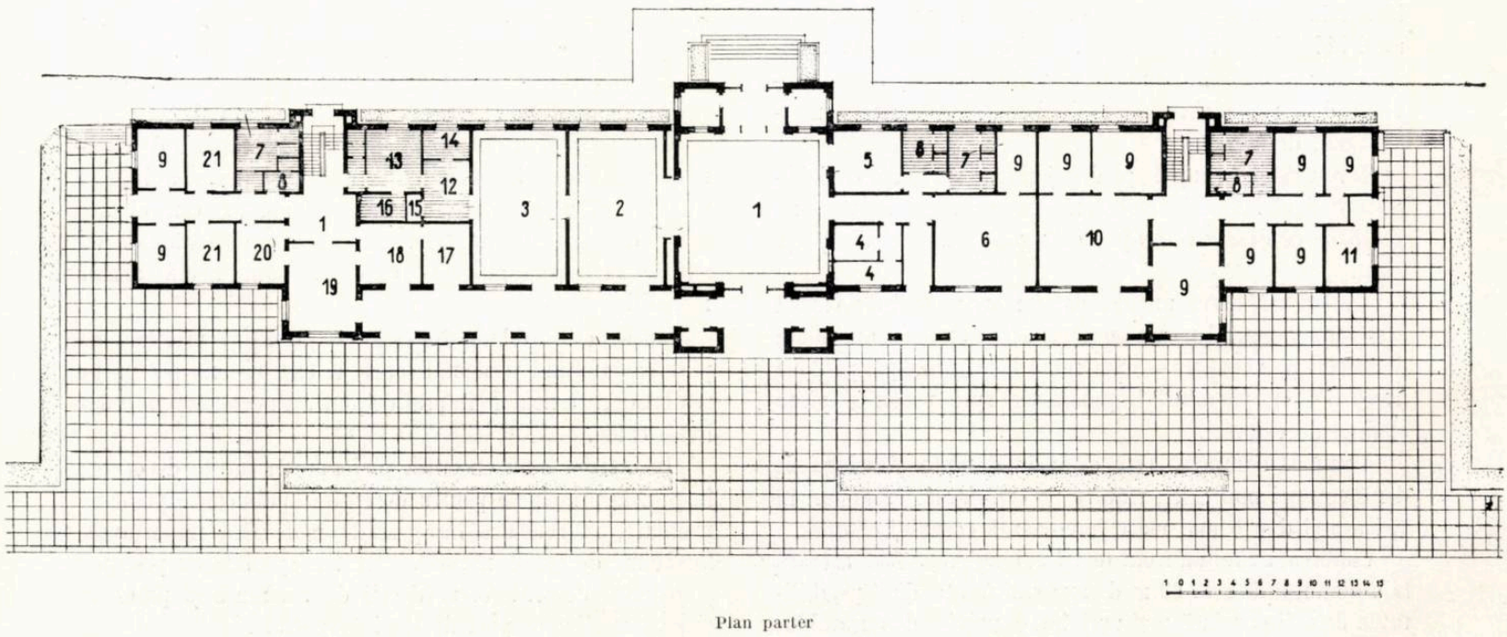

Plan parter

Gară feroviară în regiunea Iaşi

Arh. T. ELIAN

Clădirea de călători, care se execută după proiectul arhitecților T. Elian, N. Georgescu și ing. C. Seni, va satisface o parte a traficului internațional; în această construcție vor fi instalate și birourile serviciului de exploatare feroviară ale regionalei, care actualmente sînt dispersate la distanțe mari unele de altele. Construcția va avea parter, etaj 1 și etaj 2 parțial, parterul cuprinzînd piesele necesare exploatării stației, iar etajele, birourile serviciului de exploatare feroviară, cu acees din piața clădirii de călători prin două scări dispuse simetric față de axa principală a clădirii.

Planul simetric a fost considerat cel mai adecuat pentru o construcție cu caracter monumental. Toate încăperile sînt centrate în jurul unui hol care formează elementul principal de compoziție, fiind grupate de o parte și de alta a unui coridor, întrerupt de alte două holuri mai mici din care pornesc scările la etaje.

Pentru rezolvarea plasticii s-a căutat de la început realizarea unor volume care să exprime caracterul monumental necesar și în aceleași timp să satisfacă cerințele de ordin economic, care impuneau o desfășurare cît mai mică de parter, avînd în vedere fundațiile foarte costisitoare. Astfel s-a ajuns la îmbinarea a trei volume, un volum central dominant, dezvoltat pe parter și două etaje, calat de două volume laterale mai mici, cu un parter și un etaj.

Corpul central este retras față de corpurile laterale, creîndu-se un efect de perspectivă care accentuează monumentalitatea prin punerea în valoare a volumului dominant.

Cele trei corpuri sînt legate spre peron cu un portic; acest portic nu a putut fi realizat, din motive constructive, cu desfășurarea stîlpilor pe o linie dreaptă, așa cum a fost studiat inițial și după cum ne-a fost recomandat de către C. S. A. C. la avizarea sarcinii de proiectare.

Pentru a evita o tasare inegală a stîlpilor — ceeace ar putea influența placa peronului — aceasta a fost legată de scheletul construcției, fiind calculată în consolă, fapt care a determinat o lățime constantă a marchizei de-a lungul frontului clădirii, urmărind linia frîntă a planului. Nemaifiind legați de structura construcției, stîlpii au fost calculați izolat, devenind simple elemente decorative.

În plastica fațadelor s-a căutat să se prelucreze unele elemente ale valoroasei arhitecturi clasice din regiune.

Fiind amplasată pe un teren care prezintă o stratificație neuniformă, construcția e fundată pe un radier general.

Pentru a ușura construcția și a-i da rigiditate la tasări neuniforme, sistemul static, care inițial era prevăzut din ziduri purtătoare, s-a schimbat în schelet de beton armat cu ziduri de umplutură. Din trei în trei cadre, s-au introdus diagonale de la etaj pînă în subsol, care servesc ca o rigidizare la sarcini orizontale. Între cadre planșeele se execută din grinzi prefabricate de beton armat cu corpuri de umplutură, cu unele excepții impuse de funcțiuni și de necesități plastice.

Pentru a economisi cofraje, zidurile exterioare de beton ale subsolului au fost executate din zidărie mixtă din beton și cărămidă.

Ca materiale de fațadă, s-a ales piatra de Tg. Ocna pentru profilaturi, ancadramente, bosaje și motive ornamentale; restul fațadei se va executa din tencuială cu praf de piatră în compoziția căreia se vor introduce coloranți, pentru a obține tonuri mai calde și a mări efectul decorativ, punînd în valoare culoarea naturală a pietrei.

În interior încăperile principale au fost tratate amplu; holul public a fost decorat cu pilaștri și elemente de modenatură clasică, tencuielile fiind din calcio vechio în care s-au realizat panouri pentru fresce decorative; plafonul a fost casetat.

În proiect sînt de relevat unele lipsuri, atît în rezolvarea compoziției cît și în tratarea ornamentației, deficiențe datorite în special termenului de proiectare extrem de scurt.

Porticul spre peron nu oferă o tratare destul de monumentală, proporțiile nefiind cele mai juste în raport cu fațadele.

Dimensinile au fost însă determinate în mare parte de sistemul de construcție, înălțimea plăcii marchizei în consolă fiind legată de planșeul peste parter, interaxul stîlpilor peronului de interaxul stîlpilor clădirii, adîncimea lui de posibilitățile de a scoate în consolă placa peronului.

Volumele clădirii nu au fost diferențiate suficient pentru a acuza corpul central.

Formele ornamentației nu au fost suficient prelucrate, fiind prea aproape de elementele de inspirație, procesul de creație nefiind dus mai departe.

Ajutați de C. S. A. C., care atît la avizarea sarcinii de proiectare cît și pe parcursul proiectării ne-a dat un ajutor prețios prin îndrumări și sugestii, s-a realizat un proiect satisfăcător, atît din punct de vedere funcțional, cît și ca plastică monumentală.

Gară feroviară în regiunea Iași
Autori, arhitecții *T. Elian, N. Georgescu; ing. C. Seni*

Fațadă

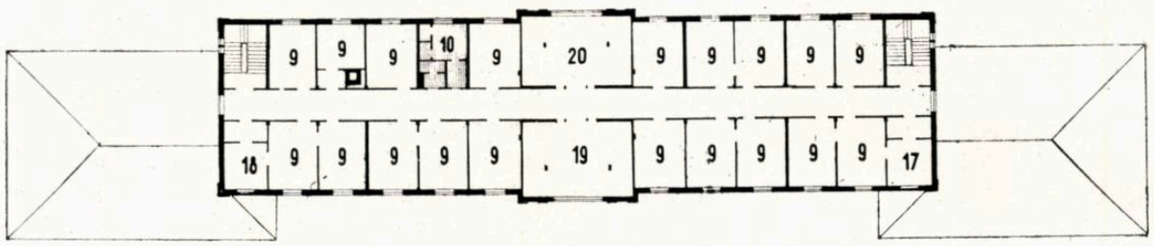

Plan etaj II

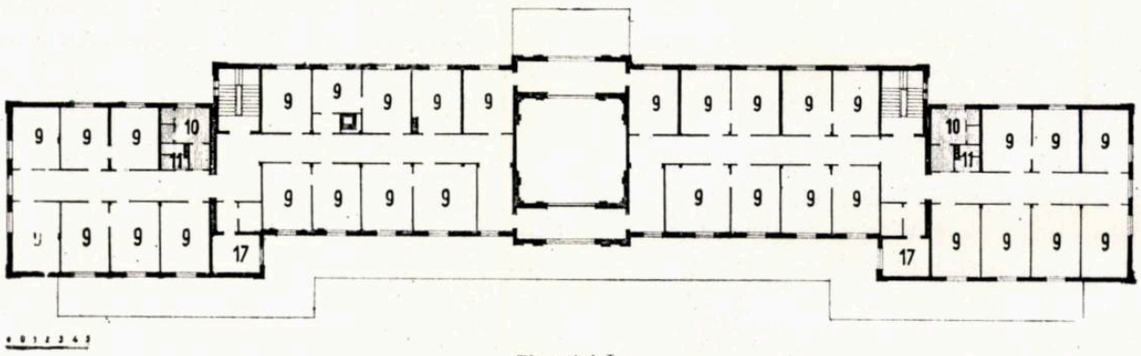

Plan etaj I

1. Hol — 2. Informații — 3. C.A.M. — 4. Ziare — 5. Casa de bilete — — 6. Bagaje — 7. Casă de schimb — 8. Vamă — 9. Birou — 10. W.C. bărbați — 11. W.C. femei — 12. Bufet — 13. Oficiu — 14. Cămară — 15. Salonul oficial — 16. Vestiar — 17. Arhivă — 18. Depozit — 19. Organizații de masă — 20. Sală de ședințe.

Plan parter

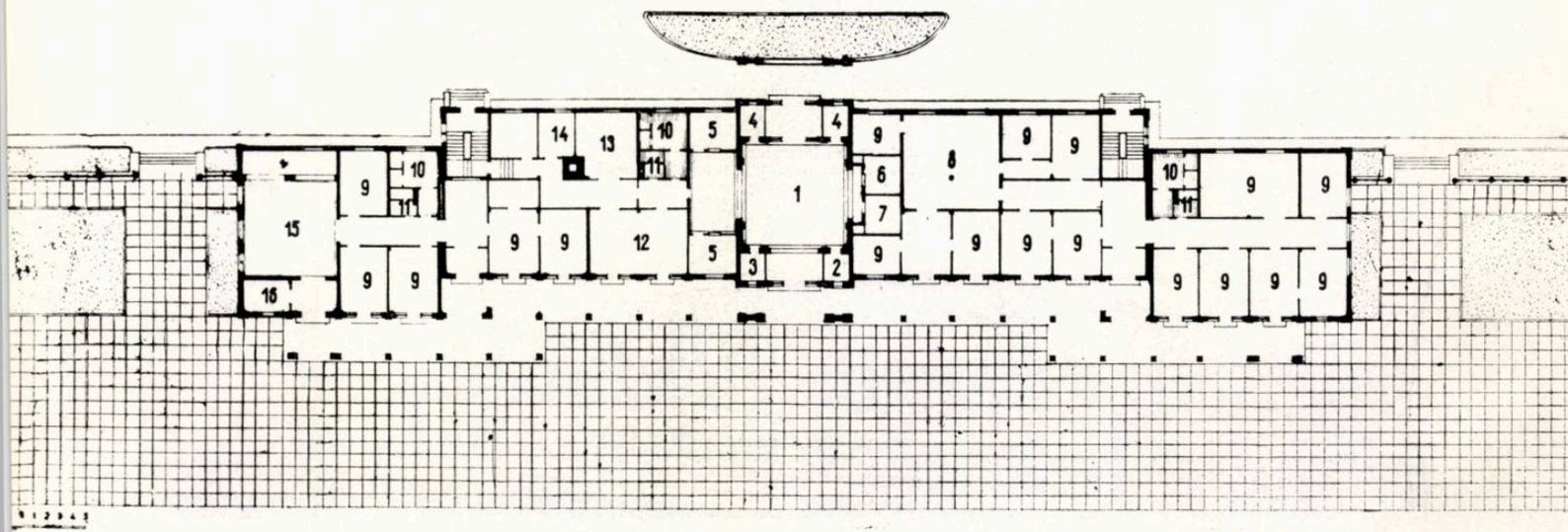

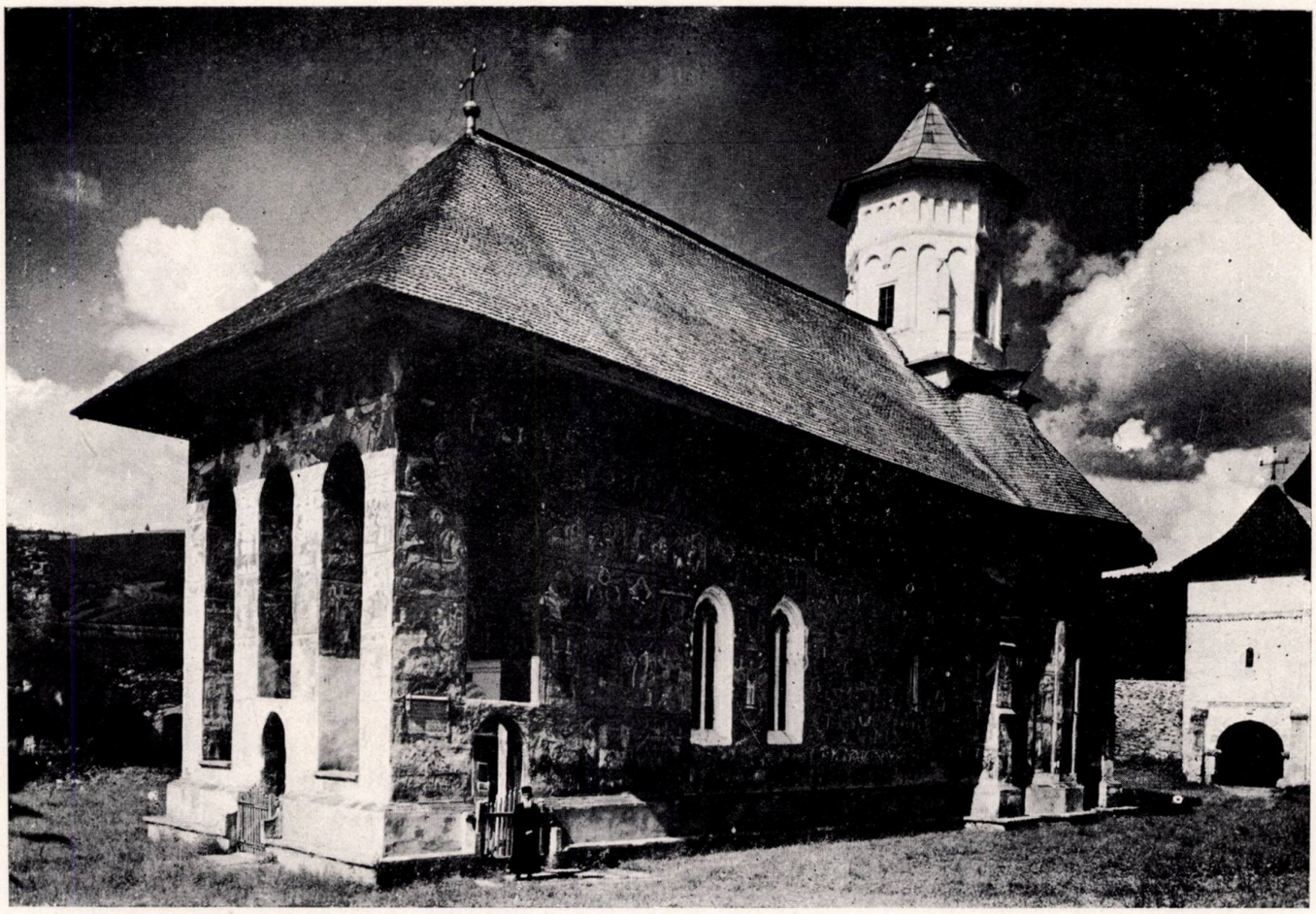

Biserica mănăstirii Moldoviţa

Monumentele de arhitectură din nordul Moldovei *)

Prof. arh. *O. DOICESCU*

Mai mult de patru secole ne despart de desăvîrşirea acestor monumente din epoca lui Ştefan cel Mare. Timpul nu le-a îmbătrînit, nici nu le-a golit de farmec şi de prospeţime. Voroneţ, Suceviţa, Humor, Moldoviţa, Arbora, aceste mărturii materiale, simple în mijloacele lor de exprimare, sînt mai vii şi mai proaspete la fiecare revedere.

Sînt contemporane secolului umanismului.

Sînt însă realizate cu alte mijloace artistice, deosebite de acelea ale renaşterii.

Aceasta se materializase în locurile ei, într-o armonie desăvîrşită în piatră, cizelată laborios şi pusă în operă cu discernămîntul rezultat dintr-o veche tradiţie şi în lunga disciplină a unor forme foarte evoluate.

Monumentele Moldovei de nord sînt rezultatul unor scurte momente de odihnă, între cumplite bătălii de apărare. Nu au în spatele lor continuitatea artei de a construi a romanilor şi nici înfloritoarea efervescenţă spirituală a umanismului renaşterii.

Au, în schimb, un conţinut puternic, sincer şi simplu şi cu rădăcini adînci în viaţa fiecăruia: conţinutul omului simplu în luptă cu mediul natural înconjurător şi cu valurile de invadatori şi asupritori.

Oamenii care le realizau nu aveau răgazul necesar unor învăţăminte îndelungi şi subtile, pentru desăvîrşirea mijloacelor de exprimare.

Aveau însă o convingere neşovăitoare, se bucurau sincer de plăcerile vieţii şi de aceea mărturia lor este comunicativă şi convingătoare, în posibilitatea unei evoluţii din ce în ce mai plină de conţinut propriu.

---

*) Note cu prilejul unei călătorii de studii organizată de Uniunea Arhitecţilor.

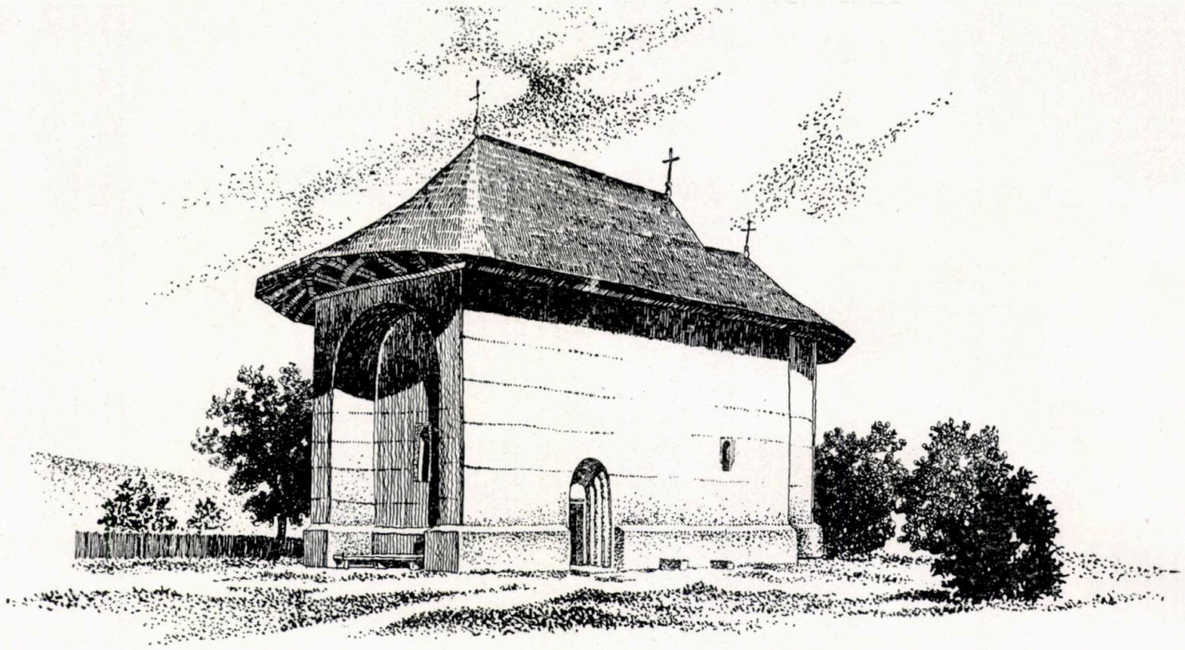

Biserica din Arbora

Această convingere, comunicată fără subtilităţi omului mai puţin format şi mai puţin educat, este comunicată cu acelaş interes şi arhitectului foarte instruit şi cu tiparele formate de timpurile noastre.

Ar fi o greşeală să ne aşteptăm să găsim în aceste monumente, exemplificarea poziţiilor noastre academice, reţetele noastre de compoziţie, de construcţie sau de decoraţie. Acestea se înlănţuesc aici într-o ordine organică proprie lor, exprimate cu o tehnică simplă şi fără virtuozităţi.

Materialele sînt adunate sau fabricate în văile înconjurătcare. Nici unul din ele nu cere lămuriri suplimentare, documentări de procedee, sau reţete speciale.

Eşti chiar surprins că lemnul, argila şi calcarul natural sau sub formă de var, pot avea împreună o aşa de lungă viaţă. Intemperiile, care degradează aşa de rău construcţiile timpurilor noastre, împrumută acestor monumente o oxidare care le îmbogăţeşte şi mai mult expresia. Nu este nici o altă diferenţă între casele satelor înconjurătoare şi aceste monumente, decît de scară.

Se pare că nici nu sînt făcute ca să domine, ci sînt făcute mai mult să dea un reper aşezărilor create succesiv, cu măsură şi cu un simţămînt armonios al comunităţii. Nici chiar zidurile incintelor de apărare, cu turnurile şi cu porţile lor ferecate, nu înspăimîntă.

Poate la Dragomirna, unde toate construcţiile sînt în întregimea lor mai severe şi supraînălţate, se creează o atmosferă de oarecare nelinişte şi constrîngere.

★

La Suceava, la Sucevita, la Dragomirna, turnurile şi turlele dau aşezărilor o deosebită vioiciune în silueta ansamblului. Ne punem întrebarea, cum vom putea imprima noilor ansambluri ce le vom crea de acum înainte, aceeaşi vioiciune, care să exprime conţinutul bogat în idei al timpurilor noastre.

★

Sistemele de construcţie ale acestor monumente sînt în general, comune popoarelor bazinului Mării Negre. Goticul apare mai mult ca un decor al momentului. In repertoriul formelor întrebuinţate, el apare în formele mici. Din această cauză, goticul nu diferenţiază aceste monumente din nordul Moldovei, de restul monumentelor de arhitectură ale poporului romîn, decît foarte puţin. Tipul de plan şi volumele în spaţiu, de asemenea, nu sînt particulare. Sînt mai particulare acoperişurile acestor monumente, restaurate de dată foarte recentă. Unele detalii de procedee plastice sînt particulare. Astfel în tratarea volumului, uzul brîului orizontal, foarte puternic în faţadă, în dreptul naşterii bolţilor, aşa de caracteristic Munteniei, lipseşte cu desăvîrşire. Volumul apare puternic şi viguros. Nu are cornişă, dar volumul este finit de o dantelă de firide, care-l limitează şi-l uşurează sub streaşină.

Soclul este transformat în unele cazuri, într-o bancă în aer liber, la umbra unei streaşini ample, care o protejează.

Decorul pictural figurativ, împărţit în registre, leagă organic toate suprafeţele şi toate formele. Verva de compoziţie şi de culoare a picturilor exterioare, înafară de interesul şi supriza care o produc, împrumută clădirii o deosebită veselie. Dacă s-ar scoate acest decor pictural, schema de compoziţie arhitecturală şi lipsa de modenatură le-ar băga într-o categorie arhaică, aşa cum este Volovăţ sau Reuşeni.

Dacă în Muntenia, arcele înalte, apar numai în interior, la Humor, la Moldovita, la Arbora, ele apar la pridvor. Inălţimea lor cuprinde tot volumul, fac parte din toată masa construcţiei. Sînt puţin frînte şi aceasta le deosebeşte de mo'iciunea arcelor curent exprimate în Muntenia.

Biserica mănăstirii Voroneț

Foto. Șt. Butak

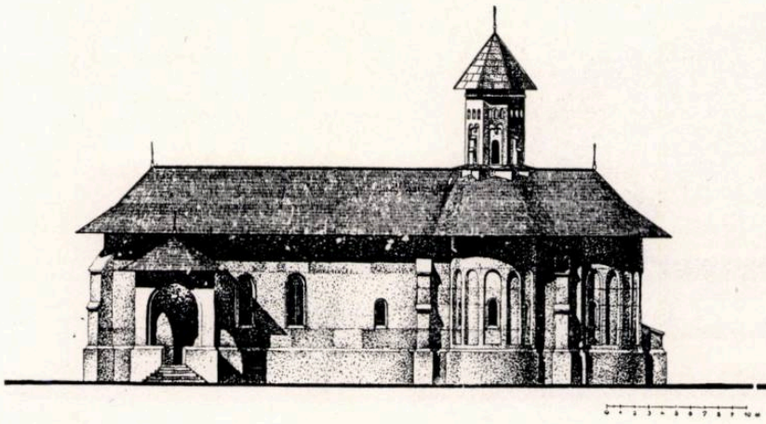

Biserica mănăstirii Sucevița

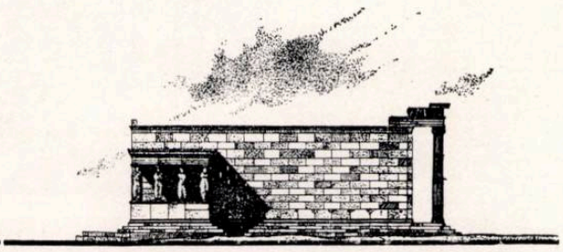

Erehteion

Legătura lor cu restul volumului nu se face nici pe pilaștri, nici pe coloane. Sînt direct decupate în volum, fără modenatură, care să diferențieze acest peristil, de rest.

Rezolvarea amintește antele peristilului templului grecesc.

★

Interioarele acestor monumente, nu sînt mai puțin lipsite de surprize arhitecturale. Pe ziduri și boltiri, ce s-ar clasifica bizantine. ele fiind totuși romînești, sînt cadre de uși și ferestre, nervuri de bolți și cadre de morminte, care ar fi clasificate gotice. Peste acestea se adaugă tîmple și mobilier, pline de vervă, și de invenție decorativă, care ar putea fi clasificate baroce. Toate sînt puse pe un fond comun, fresca împărțită în registre, cu severitatea ei canonică, destul de liberă în culoare, în compoziție, în desen.

O astfel de armonie nu ar fi posibilă, dacă aceste reminiscențe de stil ar păstra rigurozitatea lor originală în compoziție. Licențele, care sînt de fapt baza compoziției lor, mai mult decît respectarea stilului, le dau și fondul comun de libertate și prospețimea conținutului.

De pe o poziție rigidă, le-ai califica dogmatic «eclectism». Este tot ce poate fi mai puțin eclectic. Viața comună care le animă, bucuria cu care au fost realizate, depășesc cu mult orice cadru didactic și convențional.

Unitatea sau puritatea «stilului» pot produce aspecte supărătoare cînd lipsesc, însă numai cînd creația nu are fondul propriu necesar, nici de idei, nici de inventivitate.

Uneori în același detaliu, apar forme de stiluri diferite. Stranele principale de la Humor și de la Voroneț sînt de factură generală gotică, dar au părți întregi de decorație oriental bizantină. Nu sînt supărătoare ca puritate de stil, cu toate că mai intervin în plus și unele tăieturi decorative care nici nu ar putea fi clasificate.

La Dragomirna, nervurile gotice din tindă și din pronaos încadrează cîmpuri albe. Aceste nervuri, formate din torsade puternice, întrerupte de scuturi surprind prin dimensiunea lor mare și prin lipsa de scară, în raport cu proporțiile interiorului. In naos, aceste nervuri sînt pictate în întregime, cu un ornament de completare al registrelor de pictură. Fără să atace masa nervurii, volumul lor rămîne întreg și șerpuiește sub suprafața culorilor. Decorul pictat capătă o vibrație puternică și cu totul nouă. Nu amintește nici modenatura barocă pictată, nici stucatura colorată a rococoului. Este un procedeu local.

Stranele de la Voroneț și de la Humor, împreună cu unele candelabre sînt cele mai vechi piese de mobilier pe care le posedăm. Ele nu au constituit încă obiectul vreunui releveu sau al vreunui studiu. In preocuparea documentărilor, Uniunea noastră ar trebui să se preocupe și de mobilier. Sîntem siguri că se va găsi ceva mai bun de reprodus, dacă vrem să rămînem în domeniul reproducerilor cum sîntem acum — în domeniul mobilierului reprezentativ.

★

Este foarte elocventă expresia acestor monumente moldovenești, la scara omului de acolo și la mijloacele lui. Nu înșală vrînd să exprime cu un material simplu «efecte» artistice. Are măsura necesară să nu imite procedee ce nu-i sînt proprii, sau să se înscrie în vreo disciplină stilistică, pe care să o exemplifice prin imitație.

Biserica mănăstirii Humor

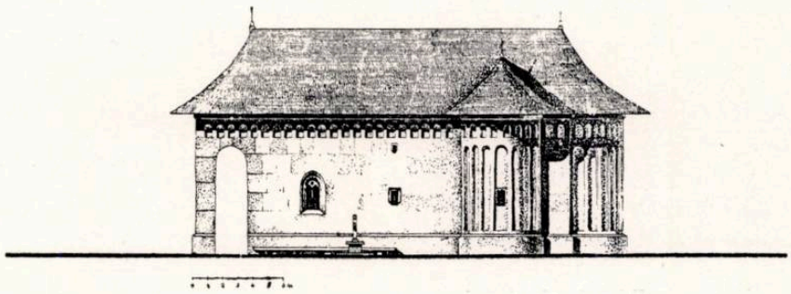

Templul Nike Apteros

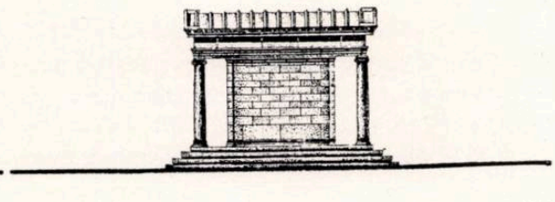

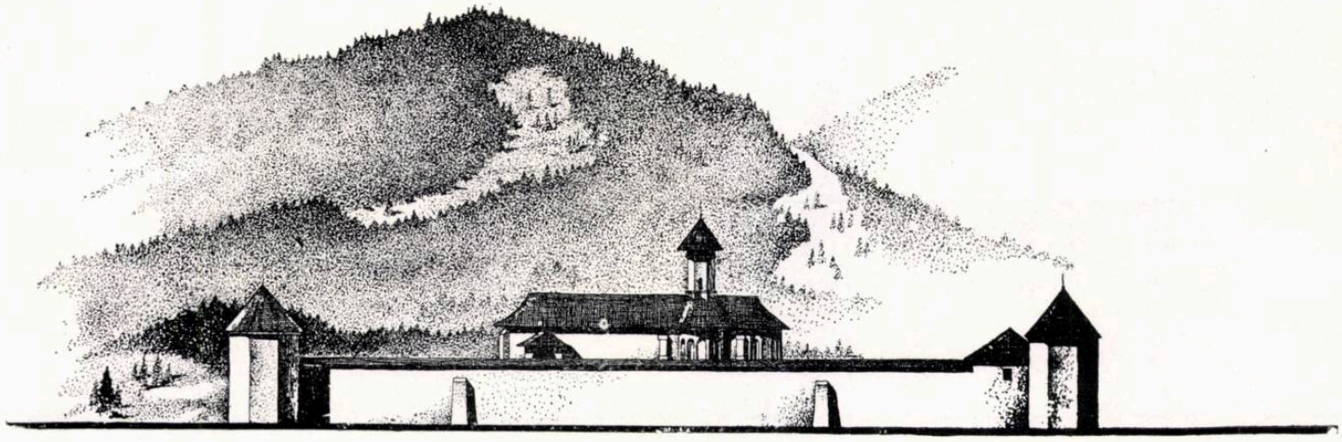

Mănăstirea Sucevița

Poate că s-a inspirat din poziția generală gotică, dar a construit cu forme constructive, la care se adaptau mai bine materialele locale.

Nu a întrebuințat modenatură trasă cu șablonul, cu toate că tencuiala de var a construcției o permitea. A întrebuințat modenatura gotică la goluri, unde materialul era adecuat și permitea o insistare în tratare. Dar stăruința în a decora un gol, în contrast cu suprafața netedă înconjurătoare, este o poziție plastică mai mult a renașterii tîrzii.

Se întrebuințau cărămizi cu forme speciale pentru zidire. Nu s-a trecut însă la goticul de cărămidă, pentru că probabil, nu se dorea imitarea lui. In orașele Moldovei, s-au mai construit monumente religioase, altele înafară de aceste biserici și mănăstiri pictate. Prin restaurări făcute cu grijă, s-au pus în valoare alte feluri de tratări ale zidurilor exterioare. Acestea, tehnicește frumos executate, din piatră cioplită și cărămizi smălțuite, sînt mai puțin frumoase și mai puține locvente, în comparație cu bisericile pictate. Sînt mult mai departe de expresia comunității, chiar și astăzi.

Cercetări științifice au condus la restaurarea acoperișurilor acestor monumente. Acoperirea s-a făcut pentru fiecare volum în parte: pronaos, naos și turlă, altar. Este neîndoios că soluția este justă, pentru respectarea unui stil anumit: goticul. Acoperișurile de șindrilă ușoară, simple, suple, și învăluitoare a tuturor volumelor, așa cum sînt cele actuale de la Moldovița, Sucevița, Arbora, Rădăuți, apar mai corespunzătoare stilului general moldovenesc.

★

Boltirea clar exprimată în toate aceste construcții; simplitatea integrării arcelor mari și mici în masa construcției; rezolvarea tuturor detaliilor cu mijloace așa de simple, fără uzul nici unui artificiu arhitectural, duc la conturarea unui anumit purism constructiv. Decorul pictural leagă și completează, fără să intervină în volumul construcției sau în completarea formelor mici. Acest decor este mult mai frumos în comparație cu decorul de cărămizi smălțuite, piatră, brîuri, firide, care împrumută clădirii o armonie prea constructivă, abstractă și obositoare.

Timpul a supus sufragiului oamenilor toate aceste monumente. Înțelegerea unanimă și chiar pasionată de care s-au bucurat mănăstirile pictate din această regiune, și în veacul lor, și în veacurile următoare, le fixează ca monumente clasice ale poporului romîn. Ele reprezintă o contribuție proprie și îmbogățește patrimoniul artistic al oamenilor.

In fața prețiozității și opulenței secolului al XVIII-lea și în fața academismului secolului al XIX-lea, în Europa, aceste monumente, cu aspectul lor popular, cu lipsa de rețete școlărești convenționale, au fost mai puțin înțelese.

Chiar romantismul istoricist al secolului al XIX-lea în Moldova a abuzat de cetățile vremei lui Ștefan cel Mare și-a ignorat cu totul aceste monumente și conținutul lor popular.

Va trebui să reflectăm mai îndelung și mai adînc, pe marginea lor, atunci cînd vorbim de exprimarea conținutului bogat în idei al epocii noastre, și de o formă proprie și legată de buna tradiție a poporului romîn, dacă ea este susceptibilă de evoluție și de forță înnoitoare.

Pentrucă în primul rînd, arhitectura are astăzi sarcina să exprime conținutul societății noastre, să materializeze în forme construite, efortul nostru, nemaiîntîlnit vreodată în tradiția noastră. Mijloacele de realizare, ce stau arhitecturii la îndemînă, sînt foarte mari. Cadrul nostru tradițional de arhitectură construită este foarte restrîns. Mijloacele de realizare pe care le-a avut la îndemînă, în decursul timpului, erau și ele restrînse.

Imitarea sau transpunerea directă a acestor forme nici nu poate fi concepută, nici măcar în detaliu.

De altfel, încercările făcute în veacul nostru au arătat unele posibilități; mai ales au arătat că imitarea directă duce la un arhaism împietrit, fără forță de comunicare în lumea noastră nouă; au mai arătat că transpunerea acestor forme simple, deodată și fără o analiză în gramatica clasicismului academic, le desfigurează, le împerechează fără armonie, dar mai ales le golește de prospețime, de inventivitate și de conținutul lor.

Poate că din cauza acestor temeri, alegem astăzi cu preferință o linie mai mult a renașterii tîrzii și mai puțin spre ceea ce ar trebui să exprimăm din tradiția noastră populară.

Este foarte bună — într-un anumit caz — această disciplină a renașterii. Este la îndemîna oricărui, are procedee sigure, are documente academice, are deci și posibilități de control și de clasificare.

Este sigur și ușor corespunzătoare, în toate temele ce ar trebui să le exprime.

Are şi un bagaj de detalii foarte bogat, pe care inventivitatea secolului nostru cu greu îl poate înnoi, pentru exprimarea armoniei sale proprii.

Această disciplină cristalizată cu sute de ani în urmă, pietrificată într-un timp mai recent, exprimă un moment înalt al umanismului, însă depăşit.

★

Ne stă la îndemînă o tehnică înaintată şi care evoluiază cu rapiditate. Stăpînirea acestei tehnici şi transpunerea cu ajutorul ei, în forme materiale a conţinutului nostru actual este problema de bază a arhitecturii noastre.

Frămîntat de această problemă, în faţa monumentelor din Moldova de nord, te simţi mai reconfortat.

Optimismul lor, comunicat direct, şi sincera lor degajare de convenţionalismul riguros al unui stil sînt încurajatoare. Libera tratare a compoziţiei arhitecturale şi a celei picturale, împreună cu celelalte exemple din construcţiile săteşti din jurul lor, pot constitui pentru noi unele date certe, spre o nouă disciplină arhitecturală, mai corespunzătoare omului de azi şi mijloacelor lui.

Pînă atunci, cel puţin pentru regiunea Moldovei, să nu facem şi noi ce s-a făcut în timpul imperiului austro-ungar, cînd s-a plantat în mijlocul Sucevei, cu caracterul ei aşa de personal, arhitectura formală şi de imitaţie neizbutită a barocului flamand.

★

Ne este foarte necesară o documentare bună şi întocmită cu discernămîntul apropiat scopului. Constituirea unui repertoriu de forme, comparate între ele, analizate ca posibilităţi de exprimare plastică, şi analizate ca posibilităţi de evoluţie, pentru exprimarea de teme şi de tipuri noi. Fără acest repertoriu comparativ, nu vom putea face un pas prea mare către rezolvarea căutărilor noastre.

Analiza cu atenţie a diversităţii de forme cu acelaş conţinut, pe care le-a dat arhitectura sovietică, în Georgia, în Armenia, în Ucraina, prin prelucrarea formelor tradiţionale, poate constitui o metodă.

Consideraţia de care se bucură monumentele moldoveneşti, valoarea lor de unicat în cultura noastră materială, cere pentru ele o atenţie mai mare, în restaurare, şi în punerea lor în valoare.

Plantarea în condiţii arhitecturale a spaţiului lor propriu şi realizarea atentă a unui cadru peisagistic în jurul lor, le-ar pune mai bine în valoare şi le-ar crea ambianţa necesară.

Ansamblul mănăstirii Sucevița

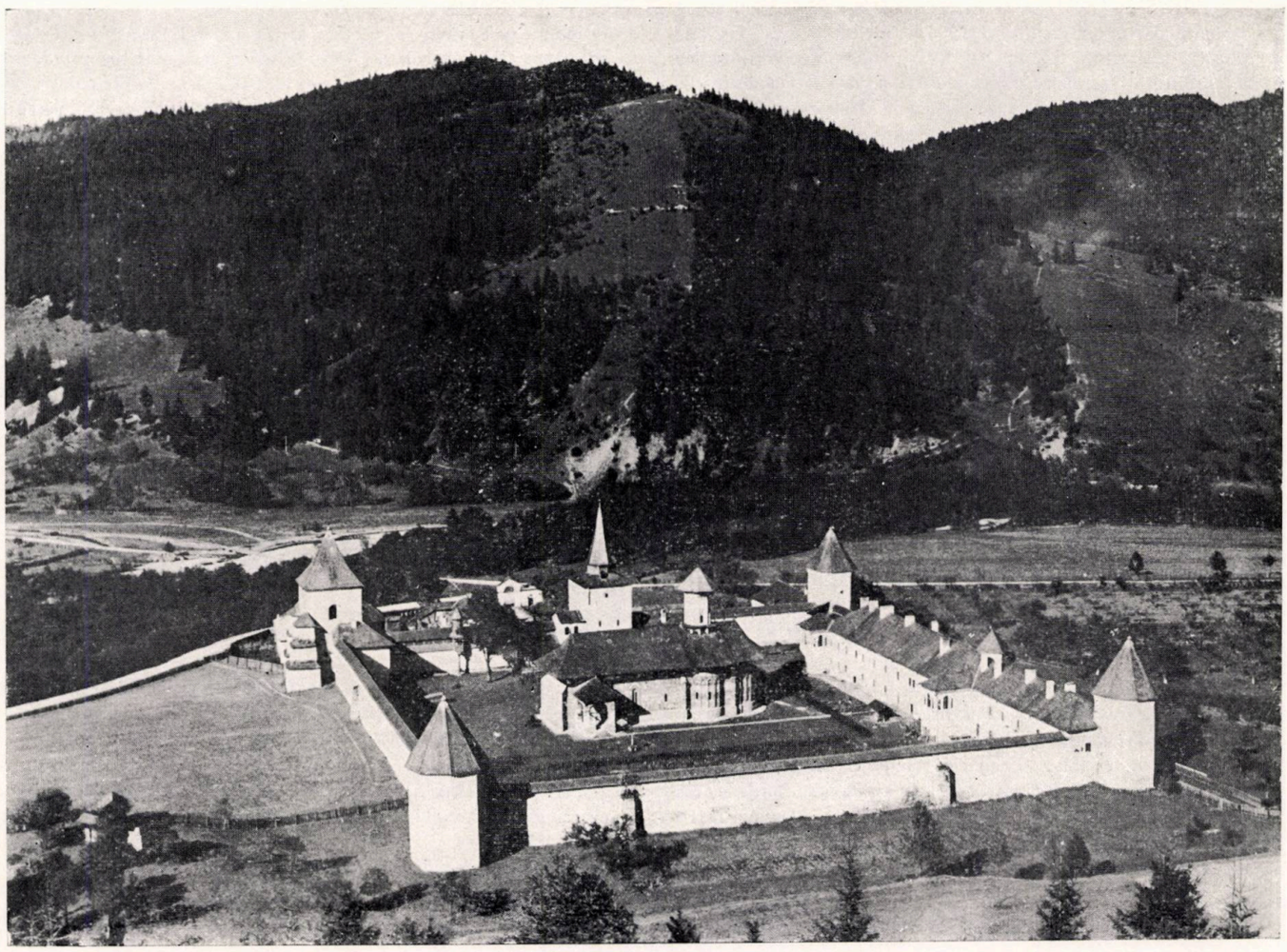

Arhitectura populară în bazinul superior al Argeşului *)

Conf. arh. A. GHEORGHIU
şi P. PETRESCU

In regiunea dealurilor cuprinse între Dîmboviţa şi Argeş s-a dezvoltat o arhitectură populară de un tip bine precizat care pe o hartă a arhitecturii satelor din ţara noastră ar sta ca o unitate distinctă alături de celelalte tipuri principale de case ţărăneşti. Aşa cum există o «casă moţească» sau o «casă gorjană», tot aşa se poate vorbi şi de o «casă musceleană». De-a lungul numeroaselor văi paralele ce străbat de la nord la sud o serie de culmi orientate est-vest, în satele care se ţin lanţ în luncile rîurilor şi mai rar pe coaste, casa ţărănească locală s-a dezvoltat pe o linie arhitectonică proprie, cu un stil aparte. Cîmpulung la nord-est, Curtea de Argeş la vest şi Tîrgovişte la sud-estul regiunii, au fost în cursul veacurilor reşedinţe domneşti şi capitale de ţară, aşezate într-o zonă intens populată. Spre ele şi printre ele trecea curentul neîntrerupt de mărfuri al negustorilor ce lega pe drumul Cîmpulungului şi Branului, lumea sud-dunăreană de lumea Europei Centrale. Inainte de înjghebările de stat domneşti şi de stabilirea centrelor comerciale, toată regiunea a fost brăzdată de «drumurile oilor» ce coborau din Carpaţii Transilvaniei şi pe urmele cărora au rămas satele de «ungureni» de azi.

Casa ţărănească musceleană reflectă şi ea evoluţia în timp a a condiţiilor social economice locale. Foişorul vechi — care se întîlneşte azi atît de rar — şi scara interioară apărată de un parapet masiv sînt variantele locale — cele mai de nord- ale unor tipuri răspîndite pe o arie ce se întinde mult la sud de Dunăre. De asemenea stucatura albă sau colorată este, în parte, interpretarea populară a decoraţiei ce va fi fost văzută mai întîi la casele din Cîmpulung sau Tîrgovişte şi la vechile mănăstiri. In ultima sută de ani pădurile de pe culmile joase au fost tăiate; lemnul de construcţie găsindu-se din ce în ce mai rar, oamenii au început să întrebuinţeze încă de multă vreme piatra şi cărămida. Lucrul acesta se resimte puternic în arhitectura caselor din regiune; în nici o parte a munţilor şi dealurilor din ţara noastră, proporţia caselor vechi, construite din cărămidă, nu este aşa de mare ca între Dîmboviţa şi Argeş. Tehnica însăşi a construirii în piatră şi cărămidă este aceea a vechilor meşteri de biserici care alternau rîndurile de cărămidă cu cele de piatră. In sfîrşit, exercitarea frecventă a anumitor profesiuni a determinat de-a dreptul crearea unor tipuri noi de construcţii adaptate unei tehnici specifice, de exemplu: clădirea de tip special, ce adăposteşte cuptorul de ars oale, foarte des întîlnită în satele de olari.

Toate aceste elemente au fost adoptate şi închegate într-o unitate de stil desăvîrşită; foişorul şi scara interioară sînt ale casei muscelene, cu linii clare şi cu dimensiuni admirabil proporţionate, creaţie originală a meşterilor populari de tradiţie locală. In cele ce urmează se descriu tipurile de casă din regiune în ordinea cronologică a apariţiei lor.

A. TIPURI DE CONSTRUCŢII DISPĂRUTE

Unele tipuri de construcţii au dispărut cu totul; despre ele doar bătrînii mai păstrează cîteva amintiri. În toate satele străbătute mai dăinuie astfel amintirea bordeielor. Pe rîul Doamnei, la Domneşti şi pe Vîlsan, la Mălureni, oamenii ştiu precis locul unde au fost bordeie; bordeiele au rămas însemnate şi în toponimie. Bordeiele acestea erau de tipul celor care se întîlneau pînă mai deunăzi la rudari: cu o furcă în fund şi cu una la gură, peste care se punea o grindă; deasupra se acoperea cu pămînt.

La Stroeşti, pe Vîlsan, se construiesc şi azi bordeie care nu mai sînt folosite ca locuinţă, ci ca adăpost pentru vite şi ca pivniţe.

Un alt element arhitectonic, de asemenea dispărut aproape cu totul, este acoperişul de paie; acum se mai întîlneşte doar în satele Bohari şi Bădiceni în partea nordică a regiunii şi acolo numai la cîteva grajduri vechi. Tehnica de fixare a paielor era cea veche, cu ţepe laterale.

Acoperişul de paie a fost înlocuit cu cel de şiţă.

*) Rezumat al unui studiu întocmit de arhitecţii A. Gheorghiu, M. Lucescu, M. Fieroiu, M. Possa şi etnograful P. Petrescu

	Casă cu prispă	Casă cu foișor		Casă cu sală și scară interioară		
		joasa	înaltă	pe pivniță înaltă sau joasă	cu sală în consolă sau soclu cu goluri	cu două nivele înalte
Case foarte vechi pînă la 1860	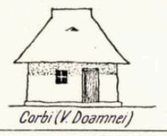 Corbi (V. Doamnei)	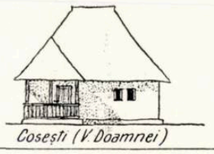 Coșești (V. Doamnei)	Vălsănești (V. Vălsanului)	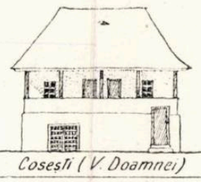 Coșești (V. Doamnei)	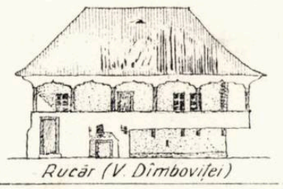 Rucăr (V. Dîmboviței)	Pucheni (V. Dîmboviței)
	V. Vîlsanului	Stroești (V. Vîlsanului)	Vîlsănești (V. Vîlsanului)	Leicești (V. Doamnei)	Albești (V. Tîrgului)	Pietrari (V. Dîmboviței)
Case vechi 1860-1890	Picior de Munte	Balilești (V. Brăiței)	Vîlsănești (V. Vîlsanului)	Davidești (V. Argeșelului)	Vîlsănești (V. Vîlsanului)	Pitești (V. Argeșului)
	V. Argeșelului	V. Vîlsanului	Stâlpeni (V. Argeșelului)	Stroești (V. Vîlsanului)	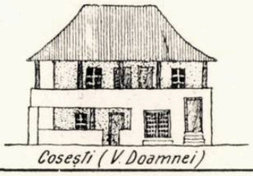 Coșești (V. Doamnei)	Mioveni (V. Argeșelului)
Case de vechime mijlocie 1890-1920	Tulana (V. Argeșului)	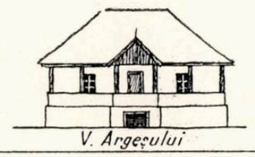 V. Argeșului	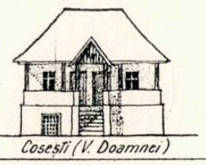 Coșești (V. Doamnei)	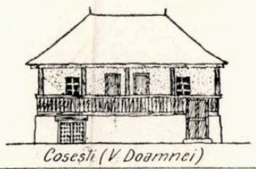 Coșești (V. Doamnei)	Stroești (V. Vîlsanului)	Mioveni (V. Argeșelului)
	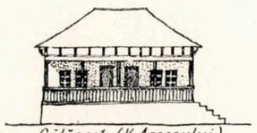 Gălășești (V. Argeșului)	Corbi (V. Doamnei)	Vîlsănești (V. Vîlsanului)	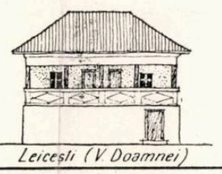 Leicești (V. Doamnei)	Domnești (V. Doamnei)	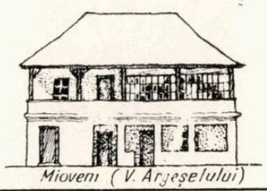 Mioveni (V. Argeșelului)
Case noi sau în construcție dela 1920	Valea Mărului (V. Argeșului)	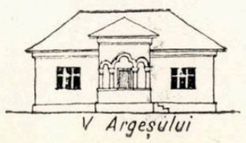 V. Argeșului	V. Doamnei	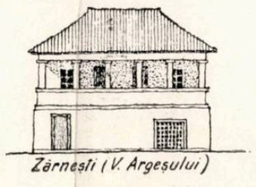 Zărnești (V. Argeșului)	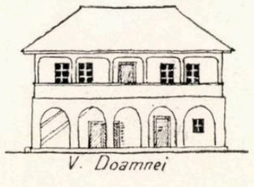 V. Doamnei	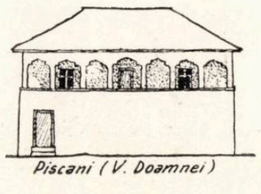 Piscani (V. Doamnei)

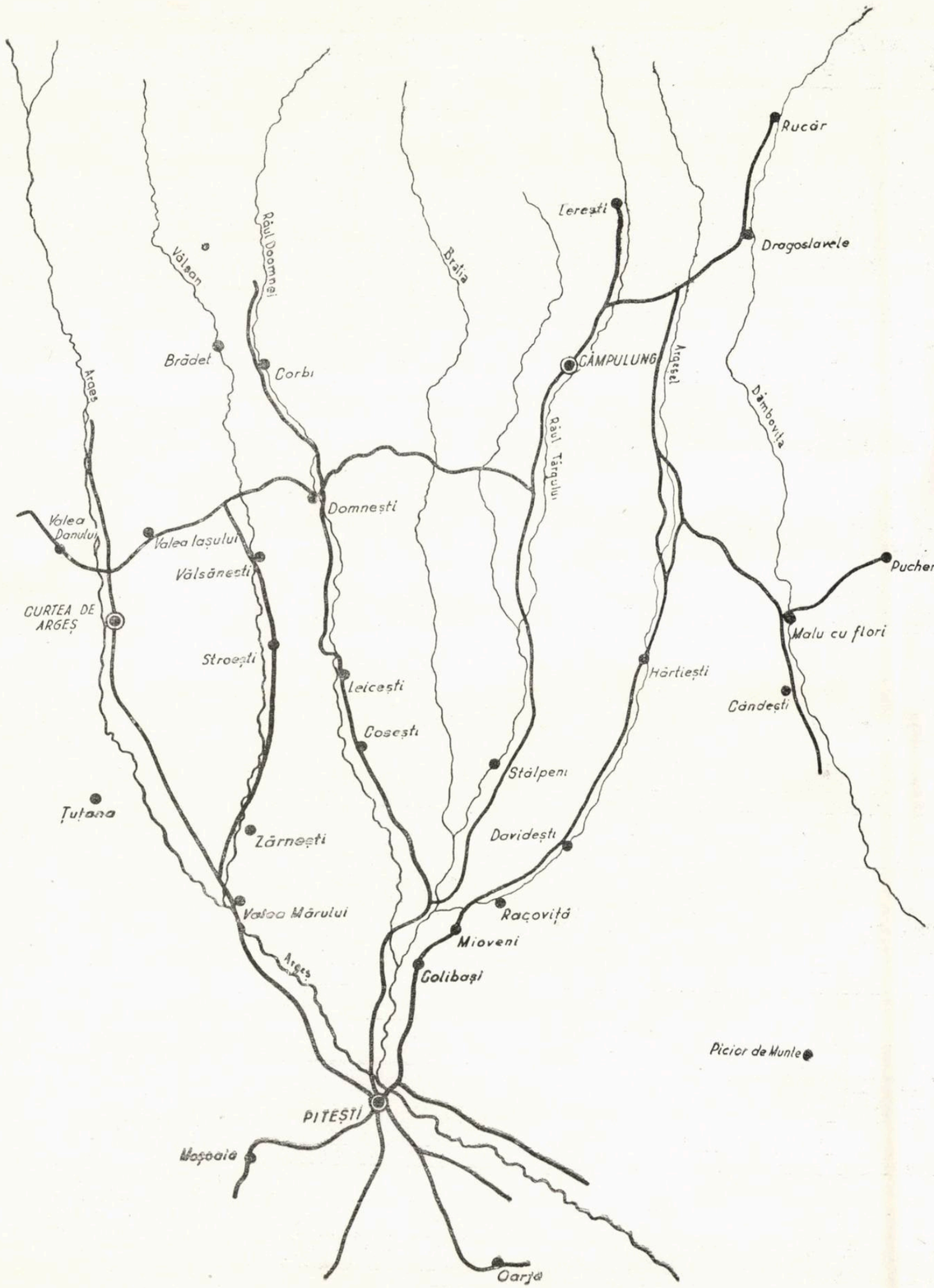
Rucăr
Lereşti
Dragoslavele
Râul Doamnei
Vâlsan
Brăila
Brădet
Corbi
CÂMPULUNG
Argeşel
Dâmboviţa
Râul Târgului
Argeş
Domneşti
Valea Danului
Valea Iaşului
Vălsăneşti
Pucheni
CURTEA DE ARGEŞ
Malu cu flori
Stroeşti
Hârtieşti
Leiceşti
Cândeşti
Coseşti
Stâlpeni
Ţuţana
Davideşti
Zărneşti
Valea Mărului
Raçoviţă
Mioveni
Argeş
Colibaşi
Picior de Munte
PITEŞTI
Moşoaia
Oarja

B. CASĂ FOARTE VECHE

In cercetarea statistică efectuată în satele din regiune, au fost înregistrate *trei tipuri distincte* de case ca *foarte vechi*. Din această primă epocă numărul de exemplare construite cel mai tîrziu pînă la 1860 este foarte redus: 13 case.

Iată aceste trei tipuri:

1. **Casa joasă cu prispă** este tipul care se întîlneşte şi în alte regiuni ale ţării noastre. Construită din bîrne de lemn cioplite sau rotunde, încheiate «în căţei» sau «stîneşte», planul ei este foarte simplu: o cameră sau o tindă şi o cameră. Intrarea se face prin tindă. In colţul tindei, lipit de peretele despărţitor al camerei, se află «corlanul», vechi tip de coş deasupra vetrei, situată la nivelul podelei şi pe care se face foc.

Prispa poate fi de bolovani sau pămînt, umplînd spaţiul între «temee»-le prelungite ale casei sau poate fi din scînduri, suspendată pe aceleaşi «temee» prelungite în consolă. O asemenea prispă poate prezenta şi stîlpi, uneori sculptaţi.

Dimensiunile acestui tip de casă sînt mici: 5-7 m lungime, 3-5 m lăţime. Inălţimea pereţilor măsurată de la nivelul prispei la cosoroabă este de 1, 80 m. Caracteristice pentru faţadă sînt cele două ferestre mici, foarte apropiate: ferestre de 0,50/0,60 m, la o distanţă de 0,20 m, una de alta.

Acoperişul înalt, făcut pe măsura căpriorului egal cu lăţimea casei, este de două tipuri: cu creastă şi cu goluri la cele două capete ale coamei, sau cu «cuci», piese scurte de lemn, uneori sculptate, în jurul cărora se fixează căpriorii.

Inafară de aceşti cuci şi de un brîu colorat în jurul ferestrelor, casa nu are nici un element ornamental. Acest tip reprezintă în evoluţia locuinţei cea de a doua treaptă: la încăperea originară şi unică a focului s-a adăugat încă o încăpere pentru locuit.

2. **Casa joasă cu foişor** este întru totul asemănătoare, ca plan şi ca dimensiuni, celei descrise mai sus. Deosebirea principală o constituie soclul ceva mai înalt (0,80 — 1 m.) pe care este ridicată, precum şi existenţa foişorului. Foişorul este plasat totdeauna în dreapta casei, în faţa uşii de intrare şi deasupra gîrliciului pivniţei. Foişorul, de dimensiuni 2,60 — 2,50 m are trei stîlpi la faţadă şi are acoperişul în trei ape. Atît stîlpii cît şi grinzile sînt uneori sculptaţi; fiecare din cele trei laturi ale foişorului are grinda altfel sculptată. Pălimarul foişorului este făcut din scînduri «ulucite» din lemn de fag, cu tăieturi simple de cuţitoaie (fig. 1).

Uneori acest tip prezintă şi o prispă în consolă, cu stîlpi şi fără pălimar (fig.2).

In foişor este de multe ori instalat un pat sau cel puţin o laviţă prinsă de scîndurile pălimarului sau de stîlpi.

Tipul acesta de casă cu foişor se întîlneşte pe rîul Doamnei, cel mai mare număr de exemplare găsindu-se în satele Coseşti şi Leiceşti.

Inclinăm să credem că acest foişor nu este o copie a foişorului vîlcean, ci mai degrabă reprezintă interpretarea locală a unui element arhitectural întîlnit în regiunile de deal ale ţării noastre. Foişorul muscelean este mai redus decît cel vîlcean, iar raportul între lăţimea corpului casei şi lungimea laturii în prelungire a foişorului este evident deosebit între cele două foişoare: la casa vîlceană acest raport tinde către 1/1, (lăţimea corp-casă fiind 4 m, iar lungimea laturii în prelungire a foişorului tot de 4 m.), în timp ce la casa musceleană (rîul Doamnei) acest raport este de aproximativ 1/0,60 (lăţimea corp-casă fiind 4m, iar lungimea laturii în prelungire a foişorului fiind 2,50 m).

3. **Casa înaltă cu foişor**, clădită pe soclul dezvoltat de piatră şi cărămidă, este una din cele mai izbutite realizări ale meşterilor populari. Acest tip de casă prezintă un element nou: «sala», adică prispa înaltă şi închisă cu pălimar, din care se supralărgeşte foişorul.

Casa este compusă tot din două încăperi cu deosebirea că uneori fiecare încăpere are intrare separată din sală. Casa este clădită pe pivniţă, sau mai rar, pe o odaie şi pivniţă.

Pe soclul de piatră şi de cărămidă, înalt de 2, 30 m, sînt aşezate «temee»-le, grinzi de dimensiuni impresionante (secţiune dreptunghiulară 0,60/0,25 m) pe care se înalţă construcţia de lemn sau cărămidă a corpului casei.

Foişorul, ridicat pe un soclu puternic, este acoperit în trei ape şi are trei stîlpi la faţadă. Toată lemnăria foişorului este sculptată. Pălimarul de lemn este înlocuit cu zidărie plină. Intrarea în foişor este laterală, pe o scară ce nu dă direct în foişor, ci în sală sau pe o platformă de lemn acoperită de o prelungire a streşinii largi.

Sala cu pălimarul zidit sau de lemn poate fi în consolă (fig. 3,4,5) sau în continuarea soclului (fig. 6).

Aşa după cum vom vedea şi atunci cînd va fi vorba de tipul de casă cu scară interioară, casa cu foişor pe care o întîlnim în regiunea cuprinsă între Dîmboviţa şi Argeş face parte dintr-un tip arhitectural care are o arie de răspîndire extinsă. Spre apus, limita acestei arii este marcată geografic de apa Olteţului. In depresiunea Tîrgu-Jiului şi pe platforma mehedinţeană, casa cu foişor nu apare. Spre răsărit, limita este mai puţin precisă, unele variante de foişor apărînd în Ţara Vrancei şi continuîndu-se pînă spre nord în munţii Bistriţei Aceasta pentru unele variante. Pentru casa înaltă cu foişor putem spune însă — aproape cu siguranţă — că limita ei răsăriteană poate fi situată pe apa Bîscii Chiojdului, unde casele moşnenilor din Chiojdul Mic sînt adevărate momunente ale arhitecturii noastre populare.

Această arie ar cuprinde deci aproape întreaga zonă a dealurilor precarpatice muntene şi o parte a celor oltene (Vîlcea). Credem că o analiză mai adîncită a elementelor arhitectonice ale casei înalte cu foişor ar permite o diferenţiere între variantele ei extreme din Vîlcea şi Buzău şi varianta centrală dintre Dîmboviţa şi Argeş. Spre sud, acest tip coboară pe rîul Doamnei şi pe Vîlsan pînă la o linie ce ar trece prin satele Mălureni şi Petreşti (Coseşti).

Trecerea de la casele foarte vechi la cele vechi — apreciate a fi construite între 1860—1890 — este marcată prin modificarea de plan şi prin înălţarea soclului care, împreună cu pălimarul, devine

Fig. 1 — Casă joasă cu foişor, din bîrne şi fără prispă
Moşoaia, lîngă Piteşti

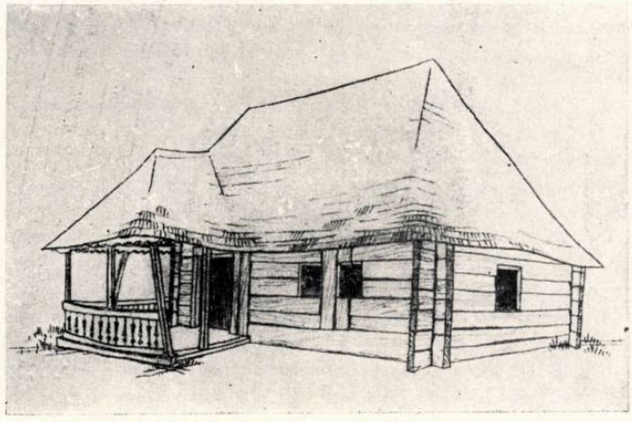

Fig. 2 — Casă joasă cu foişor, tencuită şi cu prispă; prispă în consolă fără pălimar — Valea Doamnei

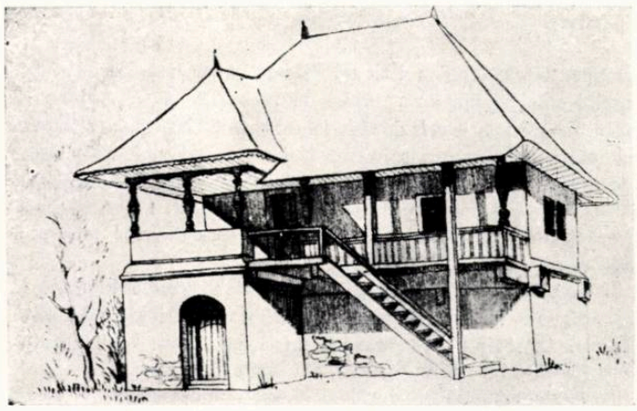

Fig. 3 — Casă înaltă cu foişor, cu sala în consolă Vîlsăneşti, pe Valea Vîlsanului

Fig. 5 — Aceeaşi — Vedere din stradă

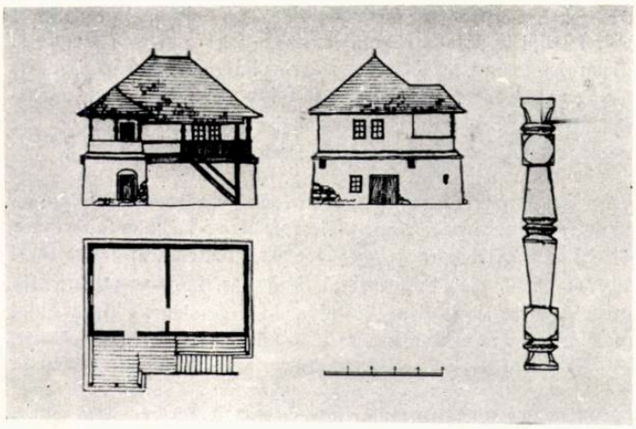

Fig. 4 — Aceeaşi — Releveu şi detalii

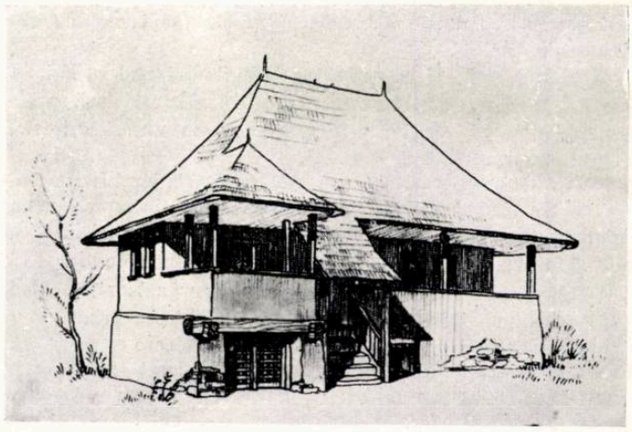

Fig. 6 — Casă joasă cu foişor şi cu pălimarul sălii zidit în continuarea soclului Bălileşti, pe valea Bratiei

o apărare a scării interioare. Toate casele înregistrare ca « vechi » — al căror număr se ridică la 39 — au prezente caracterele amintite, în timp ce nici una din casele « foarte vechi » nu le au, cu excepţia unei singure case înalte cu foişor. Poate aceasta ar pleda pentru legarea casei înalte cu foişor mai degrabă de epoca construirii caselor cu scări interioare, decît de aceea a construirii caselor joase cu foişor. Materialul pe care-l avem, deocamdată, nu permite o precizare. De altfel aceste epoci nu sînt strict limitative pentru un anume tip, ci ele indică doar intervalul de timp în care tipul respectiv de casă apare ca dominant.

C. CASA VECHE

Casa « veche » muscelcană (frecventă între anii 1860—1890) este construită pe un soclu de piatră, sau de piatră alternînd cu cărămidă. Înălţimea acestui soclu variază de la 1 m — 2,50 m, după cum este vorba de o casă cu parter dezvoltat, semidezvoltat sau de o casă joasă cu pivniţă săpată (91,2% din casele întregistrate prezintă acest scolu: cu parter dezvoltat sau semidezvoltat). Corpul casei este construit din paiantă (schelet de lemn umplut cu cărămidă). Materialele de construcţie se deosebesc uneori de la vale la vale şi sînt în funcţie de condiţiile locale. O asemenea deosebire a putut fi de pildă înregistrată între văile Vîlsanului şi rîului Doamnei.

Planul obişnuit este cel compus din două încăperi cu intrare separată de pe sală. Dimensiunile sînt ceva mai mari: 8,50 m lungime, 6 m lăţime. Sala, nelipsită, este uneori foarte largă, 1,80 m şi de obicei se mărgineşte numai la faţada casei rareori trecînd şi pe laturi; ea este închisă de un pălimar de cca 0,70 m înălţime.

Faţada atît de specifică a acestor case, şi care este unul din elementele principale ale stilului « casei muscelene », rezultă din combinarea variată a suprafeţelor alb[illegible]te ale soclului şi pălimarului cu cele întunecate ale uşilor şi g[illegible] de pivniţă. Plasarea variată a acestora din urmă precum şi [illegible] structura soclului: plin, plin parţial şi cu stîlpi, plin parţial şi cu gol, a dat naştere unei serii întregi de faţade care impresionează prin diversitatea lor, cuprinsă totuşi în cadrul unui stil unitar.

Distingem următoarele subtipuri ale « casei muscelene » după structura asestui element caracteristic care este soclul:

1. **Casa pe pivniţa,** deci cu soclul de 1,50 — 1,80 m cu una sau două intrări la pivniţă, cu uşa de intrare la scara ce duce pe sală, tăind şi din pălimar. Această uşă poate fi plasată în faţadă (fig. 7, 8, 9) sau lateral.

2. **Casa pe pivniţă cu soclu parţial** şi cu sala în consolă. Soclul parţial purtînd uşa de intrare şi gîrliciul pivniţei (fig. 10,11) sau ascunzînd scara, uşa fiind pe faţada laterală.

3. **Casa pe parter dezvoltat** — compus din pivniţa şi una sau două camere — avînd un soclul înalt de 1,80—2,50 m, prezentînd mai multe goluri: gîriciuri la pivniţă, uşi şi ferestre la camere, înafară de uşa de intrare la sala de la etaj, uşă care poate fi de asemenea în faţadă (fig. 12, 13, 14, 15,) sau lateral (fig. 16, 17).

4. **Casa cu soclu dezvoltat** prezintă un adevărat parter, compus din pivniţă şi una sau două camere; soclul partial şi gol este alungit avînd sala în consolă sau susţinută de unul sau mai mulţi stîlpi de lemn (fig. 18, 19).

Golul prelung al sălii este de-abia întrerupt de stîlpi subțiri de lemn — trebuie să amintim că la aceste case sculptura a dispărut cu totul, oamenii pierzînd obișnuința lucrului în lemn odată cu disparația lemnului ca material de construcție și înlocuirea lui cu cărămidă — și este subliniat de cele două linii albe, jos de cea a pălimarului, sus de cea a streșinii tencuite (încă una din caracteristicele casei locale).

Uneori sala poate fi parțială (fig. 17, 18,). Apare la casele mai mari un foișor în ax, cu funcția de apărare a scării (fig. 19).

La casele mai mari, sala este deseori închisă cu geamlîc (fig. 15).

La toate aceste case scara este ascunsă vederii și pornește dela ușa așezată în fațada casei sau pe una din laturi.

Tipul acesta de casă, cu scară interioară apărată ca de un parapet de însăși soclul casei, și care reprezintă poate un element de supraviețuire al vechii locuințe cu tendințe de fortificare, caracteristică orînduirii feudale, se întîlnește pe o arie care coincide cu cea a casei înalte cu foișor. Aceasta este valabil dacă luăm în considerare și stilul lor, pentru că dacă ne mărginim numai la constatarea existenței scării interioare, atunci trebuie să spunem că acest tip de casă merge spre sud-vest pînă la Dunăre, întîlnindu-se splendide exemplare și în Gorj și în Mehedinți. Ca stil, casa musceleană cu scara interioară este asemănătoare cu cea de la Obislavu la limita vestică a Vîlcei și cu cea de la Chiojdul Mic din Buzău. Deosebiri între ele există și acestea sînt legate atît de materialul de construcție diferit (lemn Vîlcea și Buzău, cărămidă în Muscel), de forma diferită a acoperișului (mai scund în Muscel). cît și de elemente arhitectonice ca de pildă numărul stîlpilor; în Vîlcea acest tip de casă are trei stîlpi la fațadă, unul central și doi laterali, lucru ce aminteșe de dispoziția stîlpilor la foișoare și care nu se întîlnește nicăieri în Muscel. Asemănările sînt însă esențiale și pornesc chiar de la tehnica zidăriei în piatră și cărămidă combinate.

Structura bine precizată a acestui tip de casă veche a făcut ca el să reziste de-a lungul multor ani și să se continue și în epoca următoare, a construcțiilor de vechime mijlocie ridicate aproximativ între anii 1890-1920 și chiar după aceea.

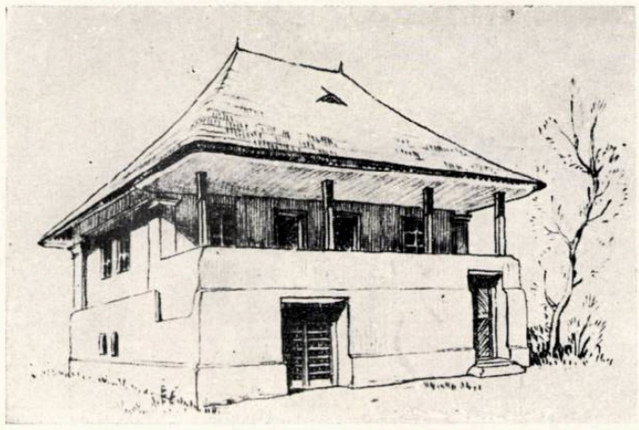

Fig. 7 — Casă pe pivniță, cu pălimar zidit în continuarea soclului și cu intrarea în fațadă, tip «muscelean» — Coseşti, pe valea Doamnei

Fig. 8 — Casă pe pivniță, tip «muscelean» Leicești, pe valea Doamnei

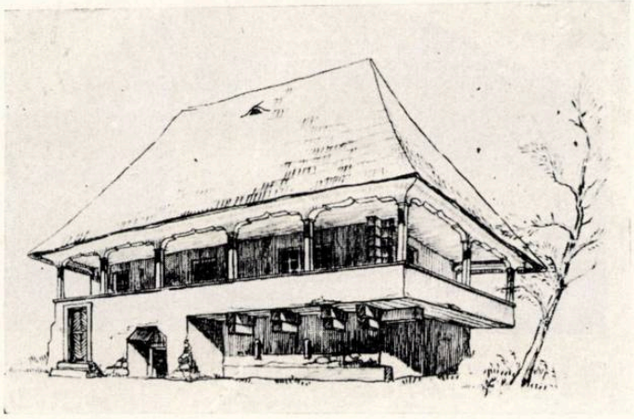

Fig. 10 — Casă pe pivniță cu soclu parțial și sala în consolă Rucăr, pe valea Dîmboviței

Fig. 9 — Casă pe pivniță, tip «muscelean» Coseşti, pe valea Doamnei

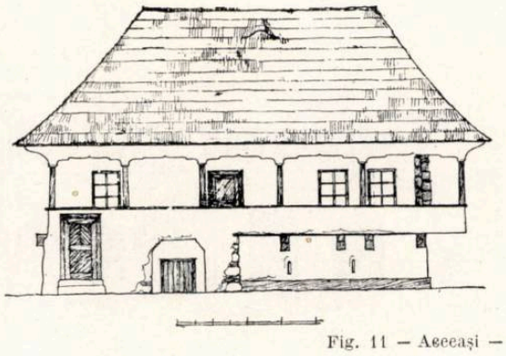

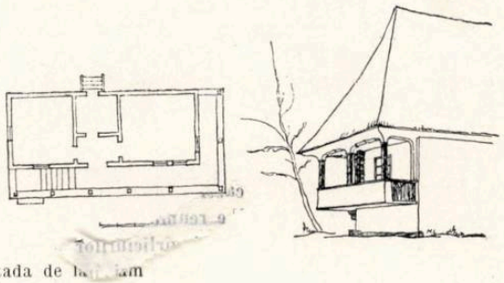

Fig. 11 — Aceeași — Releveu și fațada de la stradă

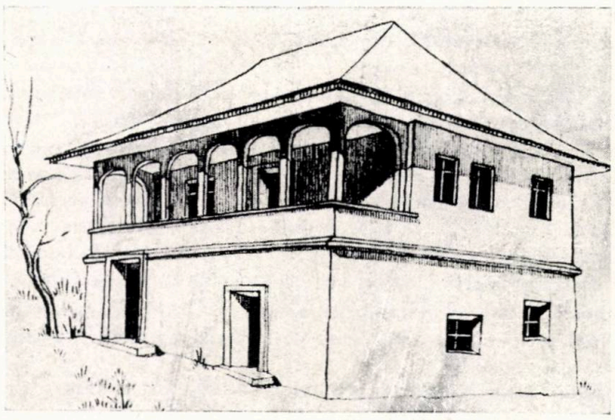

Fig. 12 — Casă pe parter dezvoltat cu intrarea în fațadă Pitești

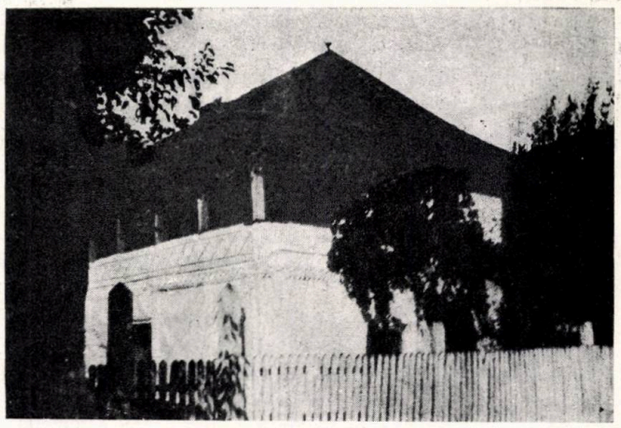

Fig. 13 — Casă pe parter dezvoltat, cu intrarea în fațadă; stucaturi pe pălimarul zidit și în fațadă de la drum. — Valea Argeșelului

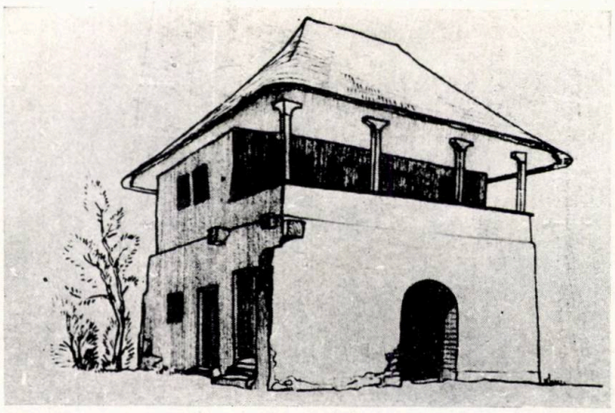

Fig. 14 — Casă pe parter dezvoltat foarte înalt. cu intrarea laterală Davidești pe valea Argeșelului

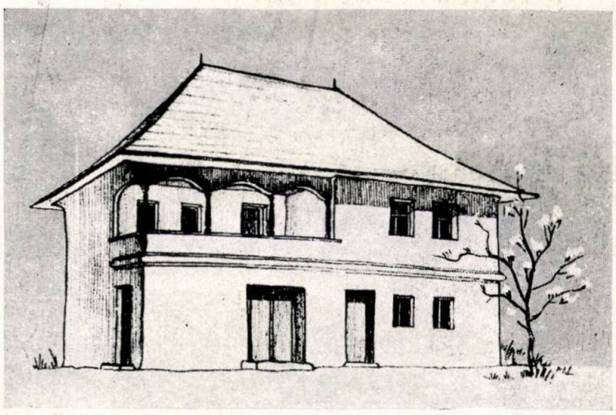

Fig. 15 — Casă pe parter dezvoltat cu intrarea laterală și cu sală parțială. — Pitești

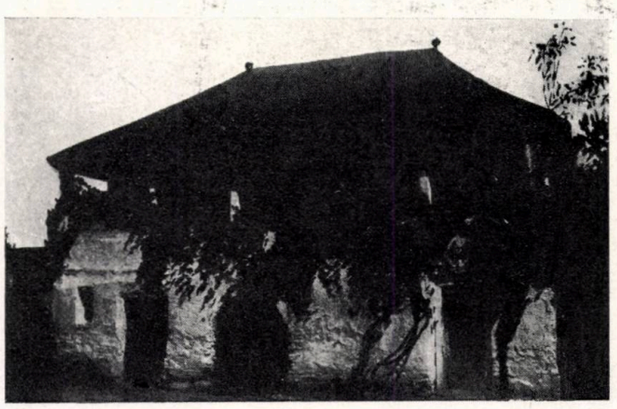

Fig. 16 — Casă pe parter dezvoltat, cu goluri diferite, cu intrarea pe fațadă — Mioveni pe valea Argeșelului

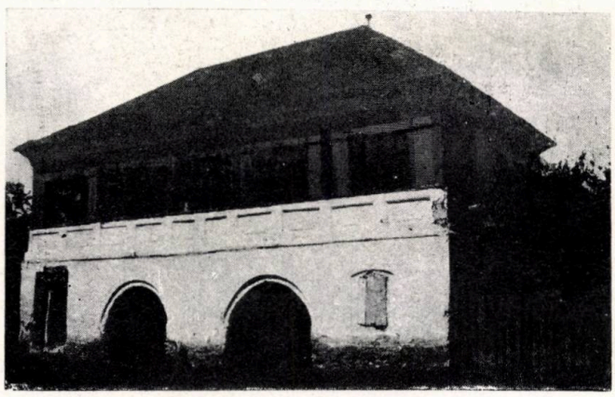

Fig. 17 — Casă pe parter dezvoltat, cu goluri diferite; intrare pe fațadă, sala cu geamlic — Hîrtiești pe valea Argeșelului

Fig. 18 — Casă cu soclu dezvoltat și cu goluri; cu sală parțială pe două laturi — Vîlsănești pe valea Vîlsanului

Fig. 19 — Casă înaltă cu socul dezvoltat și cu prispă joasă; foișor de scară în ax — Stîlpeni pe rîul Tîrgului

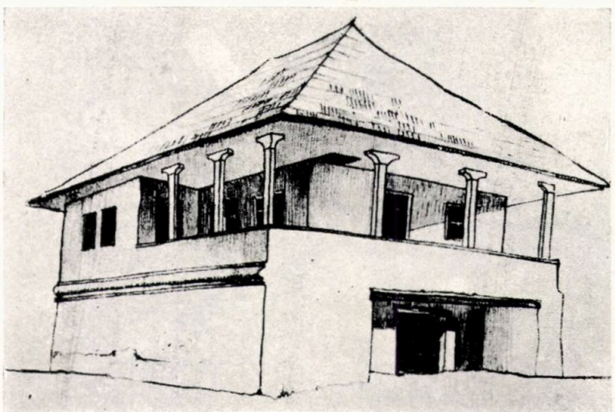

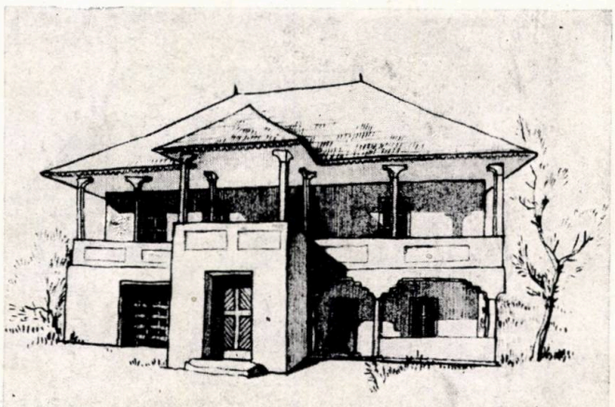

D. CASĂ DE VECHIME MIJLOCIE

Casele de vechime mijlocie sînt cele mai numeroase. Pe cele două văi în care s-a efectuat cercetarea statistică, pe Vîlsan şi pe rîul Doamnei, ele reprezintă mai mult de 50% din numărul total al caselor.

Tipul lor continuă în genere pe cel al caselor vechi, se remarcă însă o mare diversitate de subtipuri, o degradare a elementelor vechi şi o intensă influenţă a oraşului epocii respective. Se poate observa astfel o tendinţă de a părăsi parapetul masiv al soclului şi al pălimarului şi de a introduce pălimare de lemn mai uşoare aşezate pe un soclu în general mai puţin masiv (fig. 20, 24). Ca un element nou se poate nota şi apariţia unui foişor, acoperit în două ape, aşezat de multe ori în axa casei şi care nu mai are funcţiunea vechiului foişor care adăpostea patul, laviţa, urzoiul sau războiul de ţesut, mărind astfel spaţiul destinat locuirii şi dînd o rezolvare constructivă necesităţii de a supraveghea permanent gospodăria. Foişorul nou, mic, sprijinit pe doi stîlpi, este doar un acoperiş pentru scara, mică şi ea, şi pentru intrarea casei (fig. 21, 22, 23),

Planul casei continuă a fi cu precădere cel alcătuit din două încăperi cu intări separate din sală. Incep să apară însă şi planurile mai dezvoltate compuse din două camere cu tindă la mijloc, din trei camere, dintre care una supradimensionată.

Se intensifică utilizarea stucturii pe faţade (fig, 23, 25) şi a traforului (fig. 20).

Ceea ce apare cu deşăvîrşire nou la o parte din casele construite în această epocă (1890—1920) şi mai ales la acele de după 1900 este «războiul», element de arhitectură orăşenească introdus de meşterii ce încep să aibă un contact mai strîns cu constructorii din oraşe, care vin chiar ei uneori să clădească la sate.

«Războiul» este de fapt o înălţare a podului, vizibilă la exterior şi prin aceasta, o înălţare a pereţilor casei. Războiul este un zid scund de cărămidă (0,60 m) ce se clădeşte peste grinzile ce susţin tavanul casei. Pe acest zid se sprijină «consolele» ce susţin căpriorii. Celălalt capăt al consolelor, cel interior, se sprijină pe «popi» prinşi în grinzile casei. Popii şi consolele formează o «legătură roată» de jur împrejurul bazei acoperişului. Capetele consolelor sînt fasonate şi alcătuiesc un tip nou de ornamentaţie la casele ţărăneşti. Cînd sînt nefasonate se ascund cu «astereală» — scînduri subţiri bătute dedesuptul lor. Zidul scund, consola, popul şi grinda formează un patrulater a cărui asemănare schematică cu războiul de ţesut i-a atras numele pe care-l poartă. Pe faţa războiului se aplică «flori», din stucatură sau zugrăveală. Odată cu apariţia «războiului», vechea casă musceleană începe să decadă. Locul ei îl ia o casă nouă ale cărei elemente de-abia încep să se grupeze într-o nouă structură stilistică.

Apare însă net casa cu sală pe două niveluri, adică cu un parter dezvoltat, plin parţial şi cu stîlpi de lemn (fig. 26, 27) din cărămidă (fig. 28, 29), sau total pe stîlpi de lemn sau zidiţi. Se menţine şi casa pe soclu plin, însă mult dezvoltat (fig. 31).

Apar şi forme de o deosebită măiestrie, casa cu două niveluri, cu sală în consolă pe două laturi şi cu foişor dezvoltat cu scară pe dreapta (fig. 30).

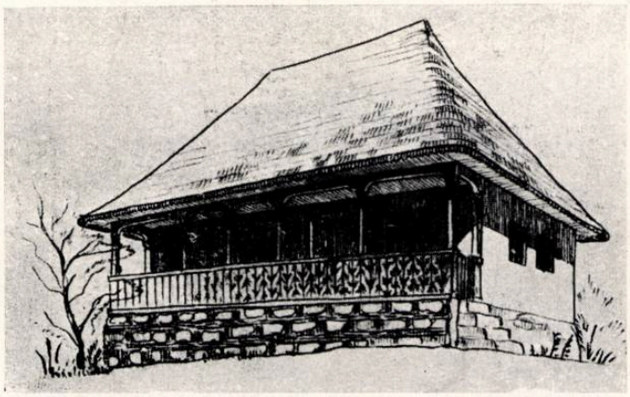

Fig. 20 — Casă joasă cu zidărie alternată de piatră şi cărămidă şi cu pălimar de lemn — Ţuţana pe valea Argeşului

Fig. 21 — Casă înaltă cu foişor de scară în ax şi pălimar de lemn Stroeşti pe valea Vîlsanului

Fig. 22 — Casă joasă cu foişor de scară, acoperit în două ape şi pălimar zidit — Vîlsăneşti pe valea Vîlsanului

Fig. 23 — Casă joasă cu foişor în ax şi prispă în consolă. Cu stucaturi pe faţada spre drum — Brăteşti (valea Danului), pe Argeşel

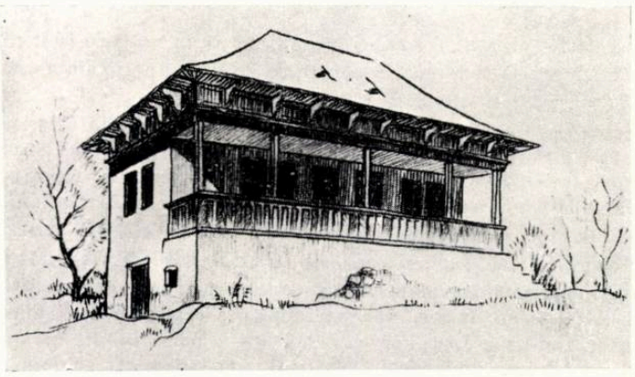

Fig. 24 — Casă joasă cu pălimar de lemn. Apariția «războiului» deasupra stîlpilor sălii — Gălășești pe valea Argeșului

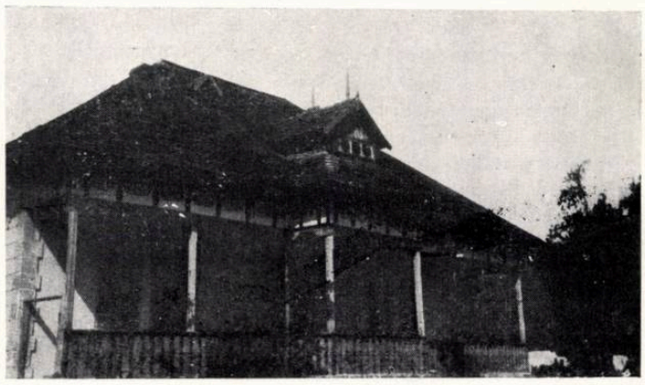

Fig. 25 — Casă joasă cu foișor redus și cu «război» Corbi, valea Doamnei

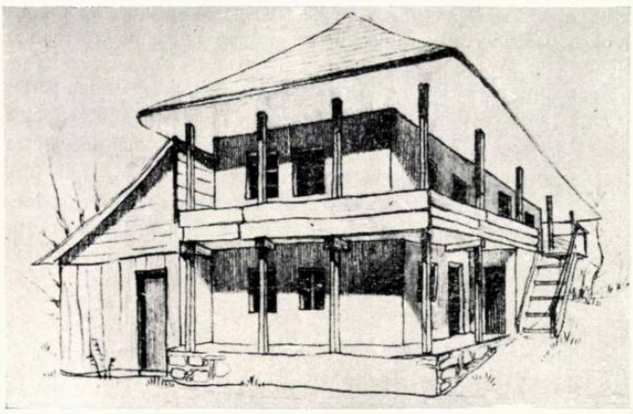

Fig. 26 — Casă pe două nivele cu stîlpi de lemn. Vedere din curte Valea Iașului pe Argeș

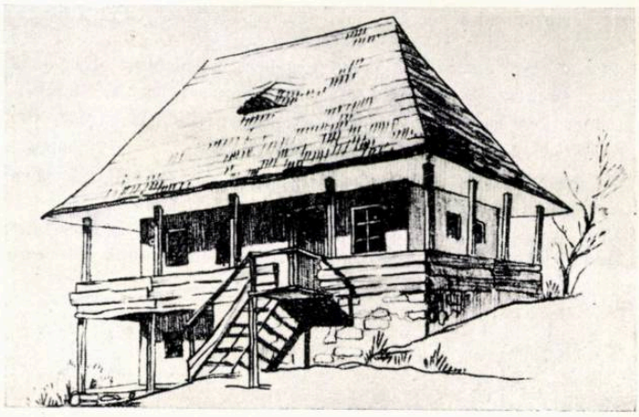

Fig. 27 — Aceeași. Vedere din șosea

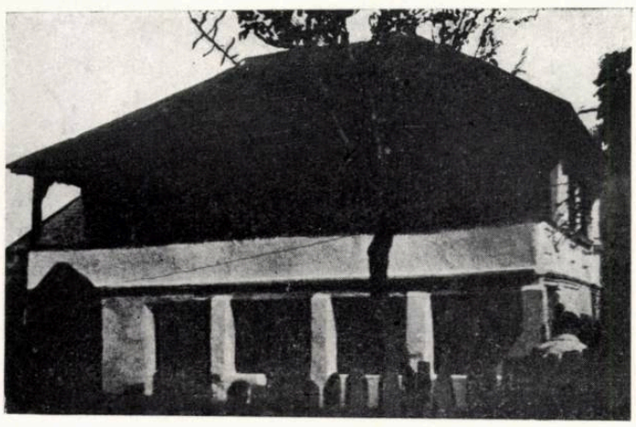

Fig. 28 — Casă pe două nivele cu stîlpi zidiți la parter și geamlîc parțial la sală — Racoviță pe valea Argeșelului

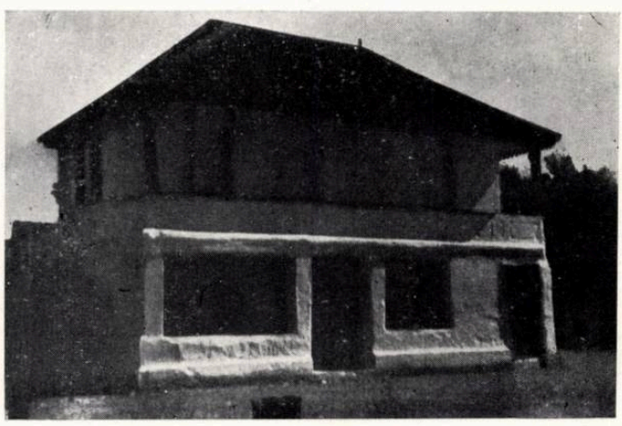

Fig. 29 — Casă pe două nivele cu stîlpi zidiți la parter, cu traforuri la etaj — Mioveni pe valea Argeșelului

Fig. 30 — Casă pe două nivele cu foișor lateral cuprinzînd și scara; goluri mari în soclu pe trei fațade — Hîrtiești pe valea Argeșelului

Fig. 31 — Casă pe două nivele cu prăvălii la drum; pălimar de lemn — Zărnești pe valea Vîlsanului

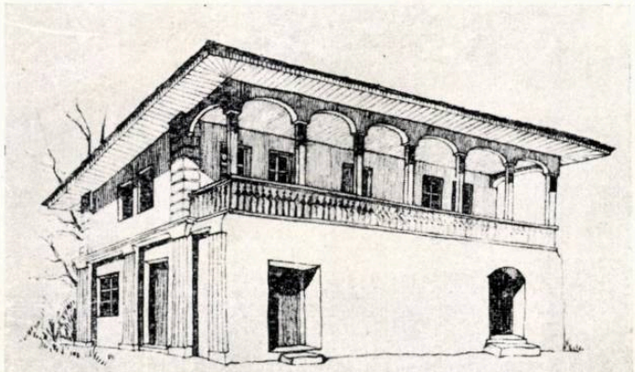

E. CASE NOI SAU IN CONSTRUCȚIE

Casele noi, construite de la 1920 încoace sau în construcție astăzi, sînt de două tipuri.

Primul tip, foarte rar, păstrează planul vechi și mijlociu caracteristic muscelean, adică cel cu scara interioară și sala pe pivniță, cu soclul plin, nu prea înalt. Sala însă apare pe stîlpi ziditi și cu arcade de cărămidă sau turnate în beton, și anume arcade în arc de cerc (mai rar în plin centru) trilobate sau în unghi obtuz, cu diverse racordări la stîlpi de obicei cilindrici. In general stîlpii și arcadele zidite ca și alte profiluri ale caselor noi sînt greoaie față de dimensiunile volumului.

Al doilea tip părăsește cu totul planurile vechi, adoptînd un plan ce se inspiră de la casele de oraș sau răspund nevoilor de exploatare comercială a clădirii: prăvălie în față, cîrciumă, atelier meșteșugăresc sau vilă de închiriat. In acest caz apar două fațade tratate cu sală, arcade și stîlpi (una, de obicei cea lungă spre curte; a doua spre stradă). Dar subtipul generalizat, în acest sens, este casa cu sala parțială, joasă sau înaltă, tip rezultat din planul cu tindă și două camere, dintre care una supradimensionată ocupînd porțiunea respectivă din vechea sală. Uneori acest tip prezintă și un foișor pe patru stîlpi ziditi cu arcade mai mici sau egale cu cele ale sălii. Foișorul în acest caz se plasează aproape în axă, legînd sala parțială de plinul camerei supra-dimensionate. Scara rămîne de cele mai multe ori, în capătul liber al sălii, astfel că intrarea este laterală, de obicei spre stradă.

In general, soclul înalt și pălimarul masiv, legate și simplu tratate au dispărut aproape cu totul, locul lor fiind luat de săli mai joase închise cu pălimar traforat.

Materialul de construcție, exclusiv, este cărămida și pentru temelie piatra. Dimnsiunile se măresc: casele noi sînt lungi de cîte 12—14 m sau chiar 16—18 m și late de 7—8 m. Pereții se înaltă și ei: «lumina» (înălțimea interiorului) trebuie să fie între 2—2,40 m, iar ferestrele se fac de 1,20/0,80 m.

Acoperișul în patru ape este mai jos decît la cele vechi. Aceasta se obține prin schimbarea proporției dintre lungimea căpriorilor și lărgimea casei. La casele vechi, căpriorul se facea de o lungime egală cu lățimea casei; acum el se face cu 1/3 mai scurt decît lățimea casei.

Casa veche țărănească atrăgea privirile prin simplitatea liniilor și prin armonia proporțiilor ei. Casa nouă încearcă să le atragă prin bogăția ornamentelor. Uneori, cînd se ferește de exagerări supărătoare, izbutește să reia proporțiile vechi iar măsurii și simțului constructiv, pe care îl dovedește vechea arhitectură locală, li se vor adăuga astfel elemente noi.

Ornamentația caselor mai noi este variată, atît prin mijloacele întrebuințate cît și prin plasarea lor. Traforajul este întrebuințat mult în toate locurile în care poate produce efect: pe stîlpi, la streașină, la pălimar. Stucatura colorată și zugrăveala exteriorului dau o înfățișare policromă multor case noi, luminînd mai ales «fața războiului».

Trebuie remarcată ca o notă pozitivă reapariția sculpturii în lemn cu un stil desigur diferit de acela de la casele foarte vechi și care pare că se răspîndește din ce în ce mai mult. In sfîrșit, foișorul de zidărie, cu 3—4 coloane, devine numai un prilej de desfășurare a ornamentației de «ciubucărie» la intrarea principală a casei.

CONCLUZII

Datele prezentate în acest articol sînt primele rezultate ale prelucrării statistice a unor sondaje făcute pe teren, astfel încît încercarea de generalizare pe o arie mai extinsă, bazinul superior al Argeșului, este preliminară. De asemenea concluziile de ordin plastic.

Remarcăm doar că în general «casa musceleană» cu soclu plin cu sală și cu scară interioară este puternic reprezentată în toate epocile. De asemenea, prispa și foișorul sînt nelipsite la 90% din casele întregistrate.

Numărul înregistrărilor este însă insuficient pentru a caracteriza valabil cele două văi în întregimea lor, care au: valea rîului Doamnei cca. 4500 case, iar valea Vîlsanului cca. 3000 de case. Pe de altă parte înregistrarea nu s-a făcut omogen pe toată valea, ci a fost ales un sat care s-a considerat a fi reprezentativ și interesant din punct de vedere arhitectonic. Pentru a se păstra însă posibilitatea de a compara totuși cele două văi, satele respective au fost alese cam la aceeași înălțime a văilor. Pentru fiecare sat în parte, înregistrarea poate fi considerată valabilă, întrucît pentru Coseşti-Leicești, pe rîul Doamnei, s-a înregistrat o casă din trei, iar pentru Stroiești pe Vîlsan o casă din cinci. Procentajul diferit al înregistrării poate constitui însă o sursă de eroare în operațiunea de comparare a datelor. Structurarea tipologică a arhitecturii acestor sate este totuși destul de puternică pentru ca, din întregistrările efectuate, să rezulte unele diferențieri și asemănări clare.

Astfel planul de casă cel mai des întîlnit în satele de pe rîul Doamnei este cel cu două încăperi cu intări separate din sală —la 60% din casele întregistrate — în timp ce același plan pe Vîlsan nu se întîlnește decît la 11% din casele înregistrate, planul dominant fiind aci cel vechi, compus din tindă și odaie cu intrare unică prin tindă — la 27% din casele înregistrate.

In timpul prospecției se constatase că înălțimea caselor este mai mare pe Argeșel, descreşte pe rîul Doamnei și este mai mică pe Vîlsan. Cifrele confirmă acest lucru pentru ultimele două văi: în timp ce pe rîul Doamnei 17% din casele înregistrate sînt înalte, pe Vîlsan casele înalte (și acelea numai cu parter semidezvoltat) reprezintă numai 13%. Această diferență iese și mai mult în relief cînd se compară frecvența soclurilor de tip muscelean: pe rîul Doamnei la 55% din casele înregistrate acest soclu este prezent, în timp ce pe Vîlsan el se întîlnește numai la 10% din casele înregistrate. Prelucrarea completă a datelor statistice, cu privire la frecvența elementelor arhitectonice și la tendințele lor de grupare în cadrul anumitor tipuri, va permite stabilirea unor corelații de cel mai mare interes pentru definirea precisă a caracterelor arhitecturii populare din această regiune.

Fig. 32 — Soseaua Pitești—Cîmpulung pe valea Argeșelului, străbătînd Miovenii

Proiectul de arhitectură şi construcţia*)

G. BORISOVSKI
Candidat în arhitectură

Arhitectura are o serie de particularităţi a căror studiere intră în sarcina teoriei arhitecturii. Studiul specificului arhitecturii permite nu numai să clarificăm în modul cel mai complet esenţa ei, dar ne şi ajută să creem construcţii din ce în ce mai frumoase şi mai măreţe.

În acest articol se încearcă a se clarifica legătura specifică ce există între un proiect — care este prima întruchipare a concepţiei arhitectului — şi construcţie — rezultatul final pentru care a fost creat proiectul. În articol sînt atinse numai acele laturi ale acestei probleme complexe, care sînt indisolubil legate de compoziţia arhitecturală a unei clădiri; faptul că nu clarificăm problemele cu caracter utilitar şi funcţional, face desigur articolul nostru întrucîtva unilateral.

★

Cînd examinezi proiectele arhitecţilor noştri, ai un sentiment de mare satisfacţie şi bucurie. Faţadele frumoase, perspectivele pline de lumină şi aer, panoramele grandioase ale oraşelor ne fac parcă să întrezărim acel viitor apropiat în care aceste proiecte se vor transforma în construcţii minunate, a căror frumuseţe am fi putut doar s-o bănuim.

Proiectul pentru casa de locuit din strada Bolşavia Kalujskaia din Moscova, realizat de arh. I. V. Joltovski, nu avea acel caracter de monumentalitate, de forţă şi de putere de convingere, pe care îl vedem în construcţie.

Staţia de metro «Komsomolskaia-Kolţevaia» a arh. A. V. Sciusev creează în realitate o impresie de bogăţie excepţională a formei arhitecturale, lucru mai greu de închipuit la examinarea proiectului acestei staţii.

Se pot da multe exemple din practica sovietică în care construcţiile produc, în comparaţie cu proiectul, o impresie incomparabil mai puternică.

Uneori se petrec însă şi fenomene exact opuse. Unele construcţii, executate după proiecte frumoase, îţi provoacă un sentiment de dezamăgire. Culorile s-au estompat, au dispărut nuanţele frumoase pe care le puteai admira în proiect. Detaliile s-au dovedit a fi plate şi puţin expresive. Totul a devenit cenuşiu, şters, banal. Se ivesc surprize neplăcute: au apărut coşuri de fum urîte, care nu se vedeau în proiect, acoperişurile s-au ridicat ca nişte cocoaşe, s-au dezgolit parapete false. Proiectul promitea mult, dar promisiunile au rămas pe hîrtie.

Acest fenomen se constată cîteodată chiar şi în operele de creaţie ale celor mai maturi meşteri. Să luăm, de exemplu, casa de locuit din colţul străzii Gorki, din piaţa Puşkin (arh. M. P. Parusnikov). Lăsînd la o parte problema în ce măsură e judicioasă soluţionarea imaginii arhitecturale a acestei clădiri, trebuie să remarcăm că după executarea construcţiei arhitectura ei a devenit mai puţin expresivă. Astfel, faţada laterală, spre piaţa Puşkin, în proiect pare că avansează spre spectator, afirmîndu-şi în mod energic prezenţa. Forţa pilonilor, relieful puternic al pilaştrilor, plastica detaliilor — contribuiau la această impresie. Ce a rezultat în realitate? Au dispărut umbrele puternice şi prin aceasta s-a redus adîncimea pilonilor. Totul a devenit mai plat şi mai mărunt. Nici chiar lumina vie a soarelui nu salvează situaţia. Observînd această faţadă în lumina soarelui de dimineaţă şi de la amiazi, se poate vedea un tablou curios: brîiele şi cornişele orizontale aruncă o umbră puternică, pe cînd verticalele pilaştrilor creează umbre slab vizibile. Ca urmare au dispărut verticalele pilaştrilor, iar diviziunile orizontale au devenit dominante. S-a dezechilibrat toată arhitectonica faţadei, iar clădirea a căpătat o altă imagine arhitecturală. Aceeaşi clădire, transpusă, în zona de sud a ţării (de exemplu, la Kiev), ar fi arătat altfel şi poate că ar fi apărut mai apropiată de concepţia iniţială.

Un alt exemplu. În strada Pescianaia din Moscova s-au construit cîteva blocuri de locuit cu mai multe etaje, placate cu plăci ceramice, care au forma aşa-numitei zidării «în briliant». În proiect, zidăria «în briliant» dădea faţadei o suprafaţă excepţional de frumoasă. S-ar fi putut presupune că această metodă va permite să se obţină o compoziţie expresivă a faţadei. Cercetînd însă construcţia, te izbeşte următorul fenomen: atît timp cît s-au construit caturile doi şi trei, zidăria «în briliant» producea o impresie foarte bună. Dar de îndată ce s-a terminat construcţia celor şapte caturi, zidăria «în briliant», atît de expresivă în proiect, a început să pară prea mărunţă şi fărîmiţată.

O metamorfoză analoagă se observă la construcţia Kreşciatikului cu case placate cu ceramică. Unele fragmente ale acestor clădiri sînt foarte expresive, dar examinînd clădirea în ansamblu, totul începe să se fărîmiţeze, să se multiplice exagerat şi prin aceasta impresia generală este mult diminuată.

Paralele cu proiectele pe baza cărora au fost construite o mulţime de clădiri foarte frumoase sînt o serie de soluţii cu un foarte mare efect pe hîrtie şi mult mai puţin convingătoare în construcţie.

Proiectul este documentul în baza căruia statul finanţează construcţia şi-i asigură materialele de construcţie. Proiectul concretizează programul construcţiei şi abaterile de la el se pedepsesc prin lege. Proiectul prezintă imaginea construcţiei ce se execută, el trebuie să ofere o reprezentare adevărată a construcţiei concepute. Dar pentru a fi siguri că şi clădirea ce se execută va produce o impresie foarte apropiată de a proiectului, trebuie să ştim să vedem

*) Articol publicat în *Creaţia arhitecturală*, culegere de articole întocmită sub redacţia lui M. P. Ţapenko — Institutul de istorie şi teoria arhitecturii al Academiei de Arhitectură a R.S.S. Ucraina — Kiev, 1953.

construcția reprezentată în proiect în toată realitatea ei materială, în mediul real format de clădirile învecinate și de peisaj.

În această privință, perceperea unui proiect arhitectural se deosebește mult, de exemplu, de perceperea tabloului unui pictor. Tabloul este rezultatul final al operei de creație a pictorului, în timp ce proiectul de arhitectură este numai o etapă intermediară în munca arhitectului. Perceperea unui tablou este un proces direct, neîngreunat de nici un fel de muncă analitică specială (aci nu e vorba de analiza științifică a tabloului).

Cînd examinăm însă un proiect, înainte de a obține impresia generală asupra clădirii proiectate, trebuie să efectuăm o muncă serioasă de cunoaștere. Proiectul este dat într-un desen convențional (proiecții ortogonale); deci, este necesar să transpunem ortogonalele convenționale într-un spațiu real, perceptibil, într-o imagine reală a clădirii. Comparînd planul și secțiunea, arhitectul înconjură în gînd clădirea din toate părțile, se urcă pe scara principală, intră în vestibul, privește prin ferestre, admiră priveliștea ce se dezvăluie de aci, se uită atent dacă este peste tot lumină suficientă, etc. Examinînd acoperișul, el își face socoteala cum am fi văzut de jos; examinînd un ornament, așezat la al optulea cat, el va calcula dacă cel care privește va putea distinge acest ornament de la o distanță mare, etc.

Intr-un cuvînt, arhitectul percepe nu numai ceeace este direct reprezentat pe hîrtie (ceeace este caracteristic pentru perceperea tabloului unui pictor), ci ceva mult mai complex. Am putea spune că el scoate obiectele reprezentate în proiect din planul convențional și le înzestrează cu volume materiale, cu proprietăți statice, etc.

Cele mai bune lucrări ale maeștrilor, atît ale celor contemporani, cît și ale celor vechi, confirmă faptul că aceștia știau să vadă în imaginea de pe hîrtie o clădire absolut reală.

Să luăm de exemplu, mausoleul din Piața Roșie. Ce reprezintă primul proiect al mausoleului? Pe un cadru mic sînt prezentate fațada și perspectiva viitoarei construcții. Grafica arhitecturală este de o extremă modestie, ea nu cuprinde nici nori, nici umbre de efect, nici raze de soare — aceste atribute aproape inevitabile ale oricărui proiect modern. Este prezentat numai ceea ce are un raport direct cu această construcție. Cînd vezi pentru prima dată mausoleul nu în natură, ci în proiect, nu-ți vine să crezi că acest monument măreț este construit după un proiect atît de simplu.

Marele merit al lui A. V. Sciusev constă în faptul că el a știut să vadă proiectul mausoleului în strînsă legătură cu Kremlinul, cu Piața Roșie, cu biserica Vasili Blajenîi. Această percepție pur arhitecturală a ajutat arhitectului să cuprindă mausoleul într-un ansamblu general. Turnurile Kremlinului, zidurile lui, silueta bisericii, în sfîrșit însuși spațiul pieței cu mausoleul în frunte — toate acestea au răsunat într-un singur acord, ca o simfonie eroică ce proslăvește poporul nostru și geniul nemuritor al lui Lenin.

Un alt exemplu îl constituie proiectul Amiralității din Leningrad, realizat de A. Zaharov. Pe o foaie de hîrtie mică, fără nici o strălucire deosebită și fără nici un fel de ornamentare în plus, este desenată o clădire lungă. Grafica este simplă, nepretențioasă. Privind proiectul, te miri cum din aceste linii atît de modeste și avare a putut să apară o construcție atît de măreață. Te miri de asemenea și de faptul că contemporanii lui A. Zaharov au știut să vadă într-un proiect de mic efect, frumusețea viitoarei clădiri și au crezut în ea. Și în acest caz s-a manifestat capacitatea excepțională a arhitecților de a vedea nu numai ceea ce figurează pe hîrtie, ci și altceva, mult mai amplu.

Aceleași particularități se constată în proiectele lui Palladio, ce se găsesc în celebra lui operă *Patru cărți despre arhitectură* (ne referim la prima ediție din Veneția, din anul 1570, reeditată de Academia de Arhitectură a U.R.S.S.). Frumoasele clădrii, cunoscutele construcții ale lui Palladio, sînt prezentate sub forma unor scheme simplificate, coloanele minunate apar aci sub forma unor linii subțiri și curbe. Dacă ne uităm la aceste imagini cu ochii unui pictor, ele vor părea pur și simplu diforme. Dar, se vede că însuși autorul și contemporanii săi nu considerau aceste planuri — adeseori puțin expresive — decît în perspectiva construcțiilor minunate pe care avea să le realizeze Palladio. Privită astfel, coloana capătă de la sine forme rotunjite, detaliile devin reale, zidurile capătă rezistența pietrei.

Arhitectul este obligat să prezinte proiectele sale într-o formă apropiată la maximum de realitate și, în același timp, el trebuie să știe să privească planurile și desenele arhitecturale din punctul de vedere al profesiunii sale. El trebuie să-și dezvolte la maximum capacitatea de percepție arhitecturală a planului. Această capacitate se poate dezvolta numai într-un strîns contact cu construcțiile reale.

Vechii maeștrii posedau pe deplin această capacitate. Dela cea mai fragedă vîrstă viitorul maestru avea de-a face cu construcțiile. Tot sistemul de educație era legat de lucrările de construcție. De aceea, pentru vechii maeștri capacitatea unei percepții concrete, pur arhitecturale, decurgea din practica zilnică.

La noi însă, perceperea numai după imagini este adesea în dauna capacității profesionale a arhitectului de a vedea în spațiu. Adeseori studiem arhitectura numai după planuri și fotografii. În această privință, dispunem de posibilități excepționale, Putem, într-o singură seară, fără a părăsi biroul de lucru, să înconjurăm toată lumea și să cunoaștem orice monument. Dar tocmai aci este pericolul, întrucît imaginile cu două dimensiuni (din planuri și fotografii) sînt departe de realitate. Propriu zis, noi nu studiem Parthenonul, Coliseul sau un oarecare alt monument de arhitectură, nu studiem însăși clădirile, ci ceva apropiat de ele. Iar acest «ceva» se dovedește adeseori a fi foarte înșelător.

Cîteodată ne mirăm cînd, după cunoașterea detaliată a fotografiilor și a planurilor unui monument de arhitectură, îl vedem în realitate. O clădire, care în fotografie pare enormă, în natură se percepe uneori ca fiind cu totul [illegible]mnată.

[illegible]rebuie să uităm că percepem o construcție nu din[illegible]singur unghi de vedere (ceea ce se întîmplă în foto[illegible]), ci într-o mișcare continuă, schimbînd continuu

unghiurile analizei. Metoda proiecțiilor nu ține seama de loc de reducerile în racursi, ceeace duce uneori direct la greșeli.

Se știe, de exemplu, că arh. I. A. Fomin a dărîmat colonada de la fosta casă a lui Polovțev, întrucît perceperea clădirii în natură nu corespundea cu concepția inițială.

Trebuie să ne oprim în mod special asupra așa-numitului «laviu» al fațadelor, adoptat la noi. «Laviul» dă planului volum, îi dă expresivitate plastică și prin aceasta ușurează perceperea lui. Dar «laviul» are un caracter convențional, adeseori foarte îndepărtat de percepția reală. De exemplu, arhitecții prevăd în toate proiectele umbre incidente puternice, negîndindu-se deloc că multe fațade sînt orientate spre nord și de aceea pe ele nu se pot vedea umbre incidente. În unele proiecte, fațada dinspre nord primește aceeași lumină ca și cea dinspre sud. În proiectele de clădiri destinate a fi construite în regiunile din nordul țării, fațadele au laviul la fel ca și la clădirile pentru regiunile din sud. Nu se ține seama de loc de diferența de percepere la lumina din nord (în general difuză) și cea din sud.

In sud, cel mai mic detaliu, orice profil neînsemnat iese puternic în evidență pe suprafața luminată a peretelui. Umbrele au o extraordinară transparență, toată clădirea reflectă și e luminată. În schimb în nord, forma este îndulcită și se pare că este acoperită cu un voal de aer puțin transparent. Proiectantul nu se gîndește la aceste împrejurări foarte importante, ceeace duce la greșeli serioase. Clădirea — care în proiect părea reliefată — în realitate se dovedește a fi plată; pilaștrii, proeminenți în proiect, sînt abia vizibili în construcție.

Cîteodată avem o atitudine destul de ușuratică față de grafica arhitecturală, și pentru un efect de care avem nevoie, adeseori deformăm în mod conștient un plan. De exemplu, într-un proiect, de multe ori colorăm ferestrele diferitelor etaje nu în aceeași nuanță (ceeace corespunde îndeaproape realității), ci schimbăm culoarea lor în funcție de particularitățile compoziției adoptate. Cînd o fereastră ajută să exprimăm mai bine concepția generală a proiectului o scoatem la iveală colorînd-o în nuanțe mai închise, iar acolo unde o fereastră stinghерește compoziția, îi dăm o culoare mai palidă.

Ne referim la proiectul casei de locuit din strada Gorki din Moscova, construită de arh. A. Burov, proiect publicat în revista *Arhitectura U.R.S.S.*, nr. 12 din 1940. La primele trei caturi, ferestrele sînt colorate în tuș negru, iar începînd cu al patrulea cat, coloritul ferestrelor se atenuează simțitor, ferestrele devenind astfel mai puțin vizibile. Acest truc grafic ajută arhitectului (desigur, numai pe hîrtie), să scoată în evidență partea de jos a fațadei, ceeace reiese din compoziția generală a clădirii. În realitate, ferestrele vor avea o altă lumină și de aceea construcția va căpăta cu totul altă expresie (vezi aceeași revistă, unde se dă și o fotografie după natură). Nici experții, nici organizațiile care aprobă proiectele nu acordă atenția cuvenită unor asemenea trucuri grafice.

Este cunoscută slăbiciunea unor arhitecți pentru tot felul de efecte pitorești, nori complicați, peisaje frumoase și inscripții elegante. De multe ori peisajul reprezentat în proiect nu are nici un fel de legătură cu natura regiunii în care se va construi clădirea proiectată. Uneori, proiectele de acest fel pot fi fără greș încadrate printre operele de pictură, de grafică, cu cel mai înalt nivel artistic. Dar ce legătură au ele cu o construcție reală?

Ca urmare a folosirii acestui procedeu în arhitectură imaginea construcției proiectate este adeseori rezultatul influenței directe asupra imaginației noastre a unei «simfonii» furtunoase și patetice alcătuite din nori, din coloritul eroic al peisajului, din grupuri de copaci de culoare verde închis, din inscripții frumoase cu o mulțime de bucle ornamentale și, în fine, rătăcită în această «simfonie», o clădire. Nu este ușor, după toate acestea, să mai vezi, construcția din proiect așa cum va arăta concret, în realitate. Și tot ca o consecință a folosirii acestui procedeu, un proiect bun, cu proporții frumoase și cu detaliile fin prelucrate, dar care n-a căpătat o prezentare grafică de efect, provoacă uneori îndoieli serioase în comparație cu un proiect slab, executat într-o manieră grafică strălucită.

Uneori grafica arhitecturală te hipnotizează atît de puternic, încît este imposibil să-ți reprezinți clădirea proiectată așa cum va fi ea în realitate.

Măiestria unui arhitect este legată într-o mare măsură de îndemînarea de a desena bine și de a poseda tehnica picturii. Aptitudinea de a desena formează simțul proporțiilor, al ritmului, al formei, al volumului și al culorii. Nu întîmplător istoria arhitecturii cunoaște multe exemple, cînd un pictor — fără să fie arhitect — a știut să creeze opere însemnate de arhitectură (Rafael, Vasnețov, Vrubel).

Paralel cu aceasta, nu se poate să nu menționăm, că, de exemplu, maeștrii ieșiti din popor nu se remarcau totdeauna prin îndemînarea de a desena bine și corect (în special, ei nu cunoșteau perspectiva), ceea ce nu i-a împiedicat totuși să creeze capodopere de arhitectură. Aptitudinea de a desena este un factor esențial, dar nu determinant, al înaltei măiestrii a unui arhitect.

Din păcate, aptitudinea de a desena foarte bine nu este uneori, în folosul arhitecturii, ci în detrimentul ei. Prezentarea în proiect a tot felul de peisaje, nori, inscripții frumoase necesită mult timp, eforturi de creație și talent, dar mai logic este să orientăm energia de creație pentru a prelucra ceeace se referă direct la proiect, la arhitectura reală, și nu la cea iluzorie.

★

Cele de mai sus se referă îndeosebi, la primul stadiu al proiectării — la așa — numitul anteproiect și proiect tehnic. După aprobarea proiectului, arhitectul pornește la întocmirea detaliilor de execuție. Paralel cu prelucrarea detaliată a elementelor de construcție, aci intră proiectarea profilelor și a detaliilor arhitecturale, care determină în mare măsură caracterul general și calitatea artistică a viitoarei construcții. «Leul se cunoaște după ghiare» — spune o zicală populară. După unele detalii și profile se poate aprecia fără greșeală măiestria și specificul creației unui arhitect.

Elaborarea profilelor este un lucru de o importanță excepțională. Cîte fațade și interioare n-au fost stricate numai pentru că arhitectul a greșit doar cu unul sau doi centimetri la grosimea pilastrului sau la adîncimea chesonului!

Examinînd linia subțire, șerpuitoare, a profilului desenat, arhitectul trebuie să vadă în spatele ei volumul

și plastica unui detaliu cu trei dimensiuni. Desenînd linia profilului arhitectul trebuie să aibă tot timpul în vedere dacă o anumită parte a profilului este luminată de razele directe ale soarelui, sau dacă va fi cufundată în umbră. Mai mult încă, el trebuie să țină seama de reflexele care apar pe o suprafață viu luminată. Arhitectul este dator să ia în considerație intensitatea și caracterul luminii solare (la nord sau sud), așezarea unui detaliu în raport cu punctele cardinale.

Dar cu aceasta nu se sfîrșesc dificultățile în proiectarea profilelor. Este necesar să se ia în considerație înălțimea așezării unui detaliu (racursi) și distanța de la cel care privește.

Numai elaborarea teoretică a acestei probleme, pe baza unei vaste și îndelungate experiențe, va permite arhitectului să rezolve cu succes o problemă atît de complexă.

Moștenirea arhitecturală a trecutului ne oferă lecții deosebit de instructive. Un interes deosebit îl prezintă arta arhitecților greci din antichitate. În primul rînd, maeștrii greci țineau seama cu o precizie excepțională de particularitățile de iluminare. Ei dădeau diferite forme profilelor așezate în exteriorul și interiorul unei clădiri. Părțile exterioare ale unei clădiri au un profil relativ simplificat, pe cînd părțile interioare se caracterizează printr-o profilare mai măruntă și mai adîncă. Astfel, de exemplu, la Parthenon profilul cornișei exterioare se caracterizează prin predominarea suprafețelor calme; profilul cornișei interioare are un mare număr de forme adînci și mărunte.

Grecii soluționau de asemenea, în mod diferit, profilele părților exterioare ale clădirii, după cum acestea erau iluminate de lumina directă sau reflectată. Profilele luminate de razele directe ale soarelui se caracterizeau, de obicei printr-un relief neted, calm și prin lipsa oricăror ornamente. Dimpotrivă, profilele cufundate în umbră au un relief mult mai mărunt și mai complicat, cu un mare număr de elemente decorative (vezi planul cornișei de la porticul Cariatidelor).

Diferența în tratarea profilelor este condiționată de particularitățile luminii directe și ale celei difuze. Razele directe ale soarelui creează umbre adînci, puternice, iar razele reflectate dau o lumină și o umbră moale, voalată (lumina difuză). Dacă arhitectul ar fi înzestrat părțile luminate ale fațadei cu ornamente decorative și profile complicate acestea din urmă, luminate fiind de razele vii ale soarelui, ar fi avut umbre adînci și puternice, care ar fi accentuat prea mult forma lor decorativă. Aceasta ar fi tulburat arhitectonica clară a clădirii.

Arhitecților greci le este caracteristică tendința de a lumina viu toate elementele principale (constructive) ale unei clădiri și de a «ascunde» pe cît posibil în umbră părțile decorative (și de aceea mai puțin importante din punct de vedere al arhitecturii) ale fațadei. Fusul coloanei, abaca, arhitrava, plăcile ieșinde ale cornișei și alte părți constructive asemănătoare ale unei clădiri, sînt de obicei puternic luminate de razele directe; dar iată că friza, bogat împodobită cu sculpturi, procedeele sculpturale, tot felul de ionice, chime, «perle», brîie, sînt cufundate în umbră.

Nu tot așa proceda un maestru al barocului. Aci arhitectul își propune un țel diametral opus: în locul structurii strict arhitectonice a fațadei, el tindea să creeze o compoziție pitorească și decorativă. Acest din urmă fapt și-a găsit oglindirea directă în profilarea detaliilor arhitecturale.

Profilele luminate de razele directe ale soarelui se caracterizează printr-o formă complicată, printr-un relief adînc, prin abundența a tot felul de ornamente decorative, ceeace creează pe fațadă un joc pitoresc și decorativ de pete de lumină și umbre.

Un maestru al barocului procedează tocmai contrariu modului de a proceda al arhitecților greci. Odată cu schimbarea imaginii arhitecturale, se schimbă în mod corespunzător și forma profilelor.

Aceste exemple dovedesc cît de importantă și complexă este arta profilării detaliilor arhitecturale și confirmă importanța excepțională a profilelor arhitecturale în crearea unei imagini artistice.

Este regretabil faptul că nu toți arhitecții noștri posedă arta complexă și variată de profilare a detaliilor arhitecturale. Sînt încă arhitecți care, desenînd linia unui profil, percep numai frumusețea ei grafică. Ei nu sînt în stare să vadă în spatele liniei fine a unui profil un detaliu de volum. Experiența arată că o linie frumoasă a profilului în proiect nu garantează prin ea însăși frumusețea profilului în natură.

★

Scopul final și unic al eforturilor de creație ale unui arhitect este construirea unor clădiri frumoase, confortabile și rezistente, și nu crearea unui proiect de efect. În procesul de proiectare, în fața arhitectului apar situații care, vrîndnevrînd, îi distrag atenția de la problema fundamentală. Caracterul convențional al unui desen (proiecțiile ortogonale) al laviului, al luminării fațadei, necesitatea de a da proiectului un aspect frumos (prin grafică), ca și alte particularități asemănătoare, complică în așa fel procesul de creație, încît în cele din urmă, arhitectul pierde uneori noțiunea reală a construcției pentru care se fac toate acestea.

Arhitectul trebuie să facă să străbată, prin tot acest proces complex de creație, o noțiune justă, perceptibilă vizual, asupra construcției proiectate, asupra mediului înconjurător, asupra specificului materialului de construcție, etc. Arhitectul trebuie să dezvolte în el capacitatea specială de a vedea nu numai ceea ce este reprezentat în proiect, ci mult mai mult. În aceasta constă una din particularitățile specifice ale creației arhitecturale. Această particularitate trebuie dezvoltată prin toate mijloacele, începînd cu învățămîntul din primul an al studenților Institutului de arhitectură.

Și alte probleme asemănătoare stau în fața științei arhitecturii. Ea trebuie să soluționeze o serie de probleme care să ne ajute să stabilim o legătură directă între proiect și construcție (problemele reducerii prin racursi, influența luminării asupra plasticii fațadei, influența distanței asupra perceperii arhitecturii), în scopul de a stabili legi precise, pe baza cărora să se poată introduce anumite corective în procesul de proiectare. Aceste legi vor ajuta arhitectului să evite multe greșeli, îl vor învăța să perceapă un proiect și să-l vadă într-o realitate concretă. Fiecare arhitect acumulează, într-un fel sau altul, această experiență, dar procesul respectiv este însoțit de greșeli serioase. Nu există nici o carte cu îndrumări în această privință. Institutele noastre de cercetări științifice și, în primul rînd, Academia de Arhitectură trebuie să se ocupe serios de acest lucru.

În planul acestor lucrări trebuie mai întîi de toate revăzut «laviul» proiectelor — în general adoptat la noi — şi apropiat la maximum de natură. Trebuie stabilite procedeele de prezentare grafică a faţadelor, a celor dinspre sud, cît şi a celor dinspre nord (care n-au umbre incidente): trebuie stabilită înclinarea reală a unghiului razei de soare (şi nu cea convenţională de 45°) în funcţie de locul unde este plasată construcţia (regiunea de nord, de sud, etc.). Este bine să se întocmească un album în care diferitele detalii de arhitectură şi faţadele, fotografiate sub diferite unghiuri de vedere (racursi) şi la diferite luminări (directă, difuză) să fie comparate cu proiecţiile lor ortogonale, adică cu proiectul. Albumul trebuie să fie însoţit de anexe cu concluzii şi recomandări, avînd respectivele ilustraţii lămuritoare.

Pe baza unui studiu îndelungat se va putea elabora un sistem de corective care să ne permită să apreciem în mod just un proiect şi să facem un pronostic neeronat asupra măsurii în care construcţia realizată după acest proiect va fi reuşită sau nu.

★

Înainte, între proiect — concepţia iniţială a arhitectului — şi construcţie, era o legătură simplă şi directă. Arhitectul nu era numai autorul proiectului, dar îl şi executa efectiv. De exemplu, la vechii greci, arhitectul însărcinat cu conducerea generală a lucrărilor era, de obicei, şi antreprenorul acestor lucrări.

De aci decurgeau o serie de factori esenţiali. Mai întîi, terminînd un proiect (sau un model) de construcţie şi începînd să construiască clădirea, arhitectul continua să lucreze la proiect, perfecţionînd concepţia iniţială.

Inainte de a construi celebra cupolă a Sfintei Sofia din Constantinopol, arhitecţii bizantini au executat-o în prealabil de două ori pe pămînt, pînă au găsit soluţia cea mai desăvîrşită.

Construind palatul Strozzi, Michel-Angelo a executat o bucată de cornişă în mărime naturală, a atîrnat-o de clădire şi numai după aceea a pornit la finisajul definitiv al clădirii. Tot el a desfăcut cintrele, executate pentru cupola colosală a catedralei Sfîntul Petru din Roma, întrucît s-a constatat că acea cupolă nu va corespunde proporţiilor şi caracterului clădirii.

Constructorul rus Fedor Kon a dărîmat de trei ori unul din turnurile Oraşului Alb (Belîigorod) din Moscova, căutînd să obţină rezultate mai perfecţionate. Probabil că l-ar fi dărâmat şi a patra oară, dacă Boris Godunov nu l-ar fi ameninţat că-l va bate cu vergile.

Aceste exemple dovedesc că procesul de proiectare nu se termină cu întocmirea proiectului, ci continuă şi în perioada construcţiei. In vechime, clădirile se construiau foarte încet, în zeci de ani. Procesul de proiectare şi de creare a imaginii arhitecturale dura un timp îndelungat.

Astăzi arhitectul lucrează în alte condiţii. Diviziunea muncii a dus în timpurile noastre la împărţirea activităţii arhitecturale între arhitectul-proiectant şi inginerul-constructor. Arhitectul proiectează (împreună cu inginerul-proiectant), iar inginerul construeşte. Această diviziune a muncii a determinat specializarea procesului de proiectare şi de construcţie şi a permis să se reducă timpul necesar întocmirii proiectului şi executării construcţiei.

Diviziunea muncii arhitecturale nu se limitează la împărţirea ei între proiectant şi constructor. Diviziunea continuă a muncii a dus la faptul că arhitecţii au început să se specializeze în anumite domenii: proiectarea caselor de locuit, a şcolilor, a grădiniţelor de copii, a cluburilor, a cinematografelor, etc,. Sînt mulţi arhitecţi care proiectează toată viaţa lor numai obiecte cu aceeaşi destinaţie.

Cu această metodă de lucru se creează posibilităţi minunate pentru o perfecţionare continuă.

La aceleaşi rezultate duc construcţiile după proiecte-tip. După acelaş proiect nu se construieşte numai o clădire, ci sute şi chiar mii de clădiri. In noile proiecte se ţine seama de toate greşelile care au ieşit la iveală în timpul construcţiei realizate pe baza vechilor proiecte. Datorită unei continue perfecţionări, întocmirea proiectelor-tip constituie un proces îndelungat. Acelaş lucru se referă la elaborarea standardelor, operaţie care durează ani de zile.

Aceste particularităţi capătă o însemnătate deosebită atunci cînd clădirile se execută din prefabricate, întrucît compoziţia generală a unei clădiri, caracterul detaliilor şi al profilelor, trebuie să fie legate în mod organic cu tehnica construcţiilor şi cu metoda de execuţie a lucrărilor. Să dăm o serie de exemple care ilustrează acest principiu.

Grecii antici, a căror artă de prelucrare a pietrei era la un nivel excepţional de înalt, aduceau cuburi de piatră cioplită brut, le aşezau pe locul construcţiei şi începeau prelucrarea lor. Această metodă se apropia foarte mult de munca unui sculptor. Nu întîmplător mulţi arhitecţi greci erau şi sculptori. Fiecare lovitură de daltă scotea la iveală din masa brută a pietrei o trăsătură a imaginii concepute anterior. În fiecare detaliu se vede mîna experimentată a unui maestru. Astfel, coloanele de colţ erau mai groase pentru ca, după expresia lui Vitruviu, să nu fie «absorbite de lumina înconjurătoare»; frontului i se dădea o înclinare, liniile drepte ale arhitravei erau înlocuite cu cele înclinate, etc. Ionicele capitelelor şi altele asemănătoare se prelucrau în diferite feluri. În Propileele din Atena, sub balustrade, în acea parte a echinului unde decoraţiile ionice sînt luminate de o lumină difuză, formele lor se simplificau şi contururile se desenau deosebit de pronunţat. Toate aceste particularităţi sînt atît de puţin perceptibile că au scăpat din vedere chiar unor cercetători atît de atenţi ca Stuart. Nici chiar grecii antici — cînd, ulterior la Eleusinus au fost reproduse Propileele din Atena — n-au observat aceste lucruri fine şi ionicele au căpătat aceeaşi formă.

Referindu-se la unul din autorii bizantini, Choisy menţionează impresia defavorabilă pe care o produc figurile scoase de la locul lor, destinate pentru frontonul Parthenonului. Ele s-au dovedit deformate în mod premeditat, deoarece se avusese în vedere reducerea prin racursi. De asemenea, Choisy notează că statuile care împodobesc frontonul templului din Olympia par urîte dacă le privim de la aceeaşi înălţime, dar capătă o frumuseţe şi o eleganţă neaşteptată dacă sînt văzute de jos în sus. Farmecul templelor greceşti constă tocmai în nuanţarea extrem de fină a formelor.

În arhitectura romană ies la iveală alte particularităţi. Romanii aveau de-a face cu construcţii colosale şi aceasta n-a putut să nu influenţeze metodele de execuţie a clădirilor.

Aci se practica o diviziune netă a muncii: lucrătorii necalificaţi (sclavii şi soldaţii) executau scheletul de bază

al clădirii din beton, iar artiștii — sculptori în piatră — executau finisajul fațadei. Dacă grecii executau detaliile arhitecturale direct pe fațadă, făcînd o operă asemănătoare cu cea a unui sculptor, în schimb romanii le executau în altă parte, le transportau la locul construcției, gata executate și le «atîrnau» pe zidurile clădirii. Aceste operațiuni erau executate de oameni cu totul diferiți, care cunoșteau numai o parte din lucrare și nu întreg ansamblul.

Din cauza acestor metode de construcție, arhitecții romani nu puteau avea o formă de detalii atît de individualizată; ei nu puteau — ca grecii — să construiască compoziția unei fațade, bazîndu-se pe cele mai fine nuanțe ale formei. Arhitectul roman se folosea de alte mijloace de expresivitate. În multe cazuri el acționa asupra spectatorului mai mult prin cantitate, decît prin calitate. În această privință, un exemplu deosebit de edificator ni-l oferă Coliseul. El impresionează prin masa lui, prin mărime, prin caracterul său grandios, prin numărul coloanelor, al arcelor, al caturilor. El n-are nuanțele fine ale detaliilor grecești, Este suficient să comparăm echinul Parthenonului cu echinele Coliseului (ordinul primului cat). La Parthenon echinul are o formă complicată, care constă din cîteva curbe; la Coliseu — echinul este un tor simplu, de un sfert. Formele sînt reduse la simple figuri geometrice. Aceasta nu influențează mult asupra perceperii generale a fațadei, întrucît aci hotărîtoare sînt alte particularități ale compoziției (numărul mare al detaliilor, volumul, mărimea construcției).

Aceste exemple arată că, pînă în cele mai mici detalii și profile, compoziția unei clădiri trebuie să fie organic legată de elementele de construcție și de modul de execuție al lucrărilor. Fiecare metodă de compoziție trebuie să fie organic legată de particularitățile specifice ale procedeului respectiv de execuție a lucrărilor, și aceasta nu se poate să nu se resimtă în proiectul de arhitectură.

În prezent, capătă o importanță din ce în ce mai mare mecanizarea proceselor de producție și execuția clădirilor din prefabricate. Însă nu toți arhitecții noștri sezisează legătura directă dintre compoziția arhitecturală și procedeele cu totul noi de execuție a lucrărilor.

Ar fi o greșală serioasă să întocmim proiectul unei clădiri fără a ține seama de particularitățile metodei industriale de execuție a lucrărilor. Această problemă constituie o temă specială, care iese din cadrul acestui articol. De aceea ne limităm numai la cîteva scurte observații.

Adeseori se pot vedea proiecte de case de locuit prefabricate care principial nu se deosebesc cu nimic de compoziția caselor țărănești (izbelor). Aceleași ancadramente sculptate, aceleași obloane, cornișe, etc. În proiecte, casele de acest fel arată destul de bine. Dar de îndată ce proiectul este realizat cu ajutorul metodelor industriale, clădirea apare pur și simplu ca o falsificare, ca o imitație.

Fiecare obiect trebuie să aibă trăsăturile și particularitățile felului de muncă al cărui rezultat este. Un obiect executat cu mașina are un anumit specific, iar un obiect executat de un meseriaș, are alte particularități. Sîntem în drept să cerem de la un artist care lucrează în domeniul producției mecanice ca produsele lui să fie de un înalt nivel artistic și nu o simplă imitație a unui model.

Proiectînd, un arhitect este dator să țină seama de caracterul producției actuale în domeniul construcției, de metodele de execuție a detaliilor arhitecturale; altfel, concepția lui nu va fi realizată în practică așa cum se prezintă ea în proiect.

Arhitecții A. Burov și B. Blohin (Moscova) au întocmit cîndva proiectul unei case de locuit din blocuri mari, la baza căruia au pus compoziția fațadei palatului Strozzi. În proiect, fațada casei de locuit arăta foarte convingătoare, dar în natură ea a devenit mult mai puțin expresivă. Explicația constă în aceea că palatul Strozzi a fost construit de meșteri manuali, ceeace a avut ca rezultat faptul că fiecare bloc de piatră are individualitatea lui, finisajul lui, care corespunde cu destinația lui. Dar aci fiecare piatră pare că este încordată sub greutatea unei încărcări, fiecare arcuiește în felul ei, în caturile de jos într-un fel, în cele de sus în altul.

Autorii casei din Polianka n-au ținut seama de faptul că blocurile pentru această casă au fost turnate în aceleași tipare căpătînd astfel o expresie lipsită de orice individualitate; dacă palatul Strozzi face impresia unui organism întreg, viu, în schimb casa din Polianka supără prin monotonia formelor. Aceasta s-a întîmplat din cauză că principiul de compoziție a fațadelor s-a dovedit a fi într-o contradicție directă cu tehnica de execuție a lucrărilor.

Mult mai bine stau lucrurile cu altă casă din blocuri mari, așezată pe partea opusă (partea stîngă). Pereții ei sînt ziditi din blocuri soluționate în forma așa numitei zidării cu bosaje «în diamant». Această zidărie necesită blocuri de piatră absolut la fel. Repetarea pietrelor de același tip creează un aspect deosebit de original al peretelui. Executată la fabrică în tipare identice această zidărie nu poate fi decît avantajată. In cazul de față nu există nici o contradicție între principiul de compoziție și tehnica de execuție a lucrărilor; de aceea clădirea a căpătat o expresie corespunzătoare.

Exemplele arătate ne permit să tragem concluzia că nu se poate proiecta o clădire, fără a lua în considerație specificul execuției lucrărilor. Acest adevăr simplu n-a fost însușit de toți arhitecții. Mulți arhitecți sînt încă indiferenți față de tehnica nouă și proiectează fațade de clădiri, detalii și profile arhitecturale, fără a ține seama de particularitățile ei. Ca urmare, detaliile — expresive în proiect — fabricate în uzină își pierd calitățile artistice. Adeseori aceste detalii nu se pot executa prin metoda prefabricatelor. Astfel apare, din vina arhitectului, o frînă în introducerea metodelor industriale de construcție și în același timp, se aduc prejudicii însăși arhitecturii.

★

Opera de creație a unui arhitect este foarte complicată și multilaterală. Rezolvarea problemelor artistice este indisolubil legată cu cerințele utilitare și de particularitățile noii tehnici de construcție.

În practica arhitecturală în U. R. S. S. se simte nevoia, ca experiența acumulată să fie sintetizată în lucrări științifice, în manuale didactice sau în studii speciale.

Cadrele științifice trebuie să studieze problema specificului operelor de creație ale arhitectului. Un studiu de acest fel va ajuta arhitecților să creeze opere mai frumoase, mai desăvîrșite.

Vizita unei delegaţii de arhitecţi germani în R.P.R.

Intre 19 iulie şi 7 august a. c. ne-a vizitat ţara o delegaţie de arhitecţi din Republica Democrată Germană formată din arh. Herbert Weinberger, secretarul comisiei ştiinţifice a Academiei de Arhitectură din R.D.G. şi Franz Reuter, arhitectul şef al biroului central de proiectarea oraşelor şi a centrelor rurale din oraşul Halle.

Această vizită se încadrează în schimbul de experienţă cu specialiştii din Republica Democrată Germană, prevăzut în acordul cultural dintre R.P.R. şi R.D.G.

Se poate afirma că vizita arhitecţilor germani şi-a atins întru totul scopul, deoarece cu acest prilej s-au purtat discuţii vii, analizându-se o serie de probleme importante şi examinîndu-se foarte multe proiecte. Arhitecţii germani au vizitat o serie de Institute de proiectare, au purtat discuţii ample la C.S.A.C. şi la Uniunea Arhitecţilor, s-au informat la Institutul de arhitectură «Ion Mincu» asupra pregătirii profesionale a noilor cadre şi au vizitat unele clădiri importante din Bucureşti.

Au fost luate în discuţie problemele de îndrumare în sectorul construcţiilor şi în special în arhitectură, au fost examinate proiectele pentru locuinţe elaborate de Institutul Proiect-Bucureşti, proiectul pentru centrul cinematografic Buftea, studiile pentru schiţa de sistematizare a capitalei, o serie de proiecte tip elaborate de ISPROR, schiţa de sistematizare a Văii Jiului, unele cvartale pentru Oraşul Stalin, ş.a. Considerăm necesar a sublinia partea pozitivă a acestor discuţii care a constat într-un real schimb de experienţă, adică nu a fost vorba numai de o prezentare a proiectelor sau o informare cu caracter general, ci s-a intrat în fondul problemelor, arhitecţii germani făcînd o serie de observaţii folositoare, prezentînd experienţa proiectanţilor germani în diferitele probleme discutate.

Arhitecţii din Republica Democrată Germană s-au interesat îndeosebi de felul în care arhitecţii din ţara noastră prelucrează moştenirea trecutului, arătînd că această problemă este de o arzătoare actualitate în R.D.G., unde se duce lupta pentru unificarea Germaniei şi crearea unei Germanii democrate unite şi pe tărîmul teoriei arhitecturii. Datorită faptului că în Germania Occidentală se execută o serie de construcţii cu caracter cosmopolit şi nu se respectă de loc tradiţiile artistice ale oraşelor germane ceea ce duce la distrugerea aspectului lor specific, arhitecţii din R.D.G. au considerat că trebuie să ia poziţie hotărîtă în contra acestei situaţii, fapt concretizat în rezoluţia Academiei Germane de Construcţii şi a Uniunii Arhitecţilor germani cu privire la «apărarea unităţii arhitecturii germane».

In legătură cu problema folosirii moştenirii trecutului, arhitecţii Weinberger şi Reuter au subliniat succesele obţinute de arhitecţii din R.P.R. mai ales la Teatrul de operă şi balet şi la Casa Scînteii, unde elementele arhitecturii populare au fost adaptate şi interpretate cu măiestrie.

O altă problemă dezbătută a fost aceea a sistematizării capitalei, la care arhitecţi din R.D.G. au dat o serie de sugestii folositoare, atît în ceeace priveşte rezolvarea problemei, cît şi metoda de organizare a elaborării schiţei. Este interesant de arătat că arhitecţii din R.D.G., cînd studiază sistematizarea unui oraş îşi confecţionează o machetă la scara 1 : 5000, în care se arată numai reţeaua generală a magistralelor, fără străzile celelalte, în schimb se indică la scară punctele dominante existente şi cele propuse. Această machetă este obligatorie pentru obţinerea aprobării Consiliului de Miniştri. Deoarece studiul problemelor pe baza acestei machete a dat rezultate foarte bune, arhitecţii germani au recomandat folosirea acestei metode şi la studiul sistematizării oraşului Bucureşti.

Cu ocazia examinării proiectelor de locuinţe ce se vor executa în Bucureşti s-au împărtăşit unele concluzii ale experienţei cîştigate de arhitecţii germani în construcţia locuinţelor executate pe aleea Stalin din Berlin.

Foarte interesante au fost cele două conferinţe ţinute la Casa Arhitectului de arhitecţii germani şi anume *Organizarea şi sarcinile Academiei de Arhitectură* — ţinută de arh. Weinberger şi *Construcţia oraşelor în Republica Democrată Germană* — ţinută de arh. Reuter.

In special conferinţa a doua, larg exemplificată prin diapozitive, a fost cît se poate de instructivă, deoarece a prezentat exemple de rezolvări practice ale unor probleme asemănătoare celor ce se pun arhitecţilor din ţara noastră.

Datorită caracterului concret al discuţiilor purtate se poate considera că vizita arhitecţilor germani în R.P.R. a constituit un prilej de îmbogăţire a cunoştinţelor profesionale ce va da rezultate rodnice atît în activitatea arhitecţilor din R.D.G. cît şi a celor din R.P.R.

Schimbul de experienţă dintre arhitecţii noştri şi cei din R.D.G., început cu această vizită, contribuie la strîngerea legăturilor de prietenie între aceste două ţări, la întărirea frontului păcii.

E. C.

DE PESTE HOTARE

Din U.R.S.S.

CONSFĂTUIREA ASUPRA PROBLEMELOR ÎNBUNĂTĂŢIRII CALITĂŢII LUCRĂRILOR DE FINISAJ ŞI A PRODUSELOR INDUSTRIEI DE ARTĂ

La Academia de Arhitectură a U.R.S.S. a avut loc consfătuirea membrilor activi şi corespondenţi cu privire la îmbunătăţirea lucrărilor de finisaj şi decoraţie a construcţiilor precum şi asupra îmbunănătăţirii producţiei industriei de artă.

Referatul principal ţinut de A. Mordvinov, preşedintele Academiei de Arhitectură a U.R.S.S., a scos în evidenţă marile realiză i din anii de după război în domeniul construcţiilor, semnalînd în acelaş timp şi lipsurile ce există în finisarea şi decorarea construcţiilor precum şi în producţia obiectelor de utilare şi mobilare a clădirilor.

Arătînd importanţa lucrărilor de finisaj atît din punct de vedere al costului, al cantităţii de lucrări, cît şi din punct vedere al calităţii lor, referentul a arătat necesitatea mecanizării lucrărilor în domeniul finisajelor, a antrenării unui număr mai mare de arhitecţi şi pictori precum şi a îmbunătăţirii muncii institutelor ştiinţifice în aceste domenii.

La această consfătuire au fost făcute comunicări de către: M. Makotinski (Situaţia lucrărilor de finisaj), O. Baiar (Ridicarea calităţii mobilei înzidite şi a utilajului sanitar), Z. Bîcov (In vederea îmbunătăţirii calităţii produselor industriei de artă). S. Alexeev (Imbunătăţirea finisajului clădirilor şi a industriei de artă).

In coreferatele ţinute de M. Makotinski, Z. Bîcov, S. Alexeev, O, Baiar, A. Namurovski s-au prezentat propunerile Academiei de Arhitectură a U.R.S.S. pentru îmbunătăţirea activităţii în domeniul finisajului construcţiilor, a decoraţiei a mobilerului şi utilajului casnic, pentru îmbunătăţirea producţiei industriei obiectelor de artă şi a activităţi ştiinţifice în aceste domenii.

In discuţiile purtate pe baza referatului principal şi a coreferatelor, A. Vlasov, L. Rudnev, K. Alabian, B. Iofan, L. Poliakov, D. Ceciulin, G. Zaharov, A. Fedorov-Davîdov, M. Posohin, V. Svetlicnîi, G. Korenovski, au arătat rolul activ pe care autorul trebuie să-l aibă în perioda finisajului operei sale, făcînd propuneri pentru asigurarea eficacităţii controlului arhitectului pe şantier.

Vorbitorii au susţinut şi aprobat propunerile prezentate.

★

In prezent la Comitetul de Stat pentru problemele construcţiei lucrează o comisie pentru realizarea propunerilor elaborate de Academia de Arhitectură a U. R. S. S. — propuneri aprobate de adunarea generală a membrilor activi şi corespondenţi.

F. C.

Din R.P. Ungară

UN NOU ORAŞ SOCIALIST

Printr-o hotărîre a Comitetului de Arhitectură a fost aprobat planul director al noului oraş socialist Kazincbarcika. Hotărîrea face o serie de recomandări cu privire la silueta oraşului, compunerea unor cvartale, rezolvarea unor străzi principale şi a unor noduri de circulaţie, amplasamentul şcolii; de asemenea se trasează sarcina de a se alcătui planul de amplasare pentru 300-400 locuinţe individuale.

Oraşul Kazincbarcika este un oraş nou de circa 40 000 locuitori, aşezat între două comune miniere, lîngă care se creează şi un centru industrial.

Schiţa de sistematizare a oraşului, elaborată în 1951, a fost respectată întru totul la întocmirea planurilor de detaliu; structura oraşului este determinată de artera principală de circulaţie, care leagă cartierele de locuit de cele industriale, separate printr-o zonă împădurită de 300-400 m lăţime.

Aşezat la confluenţa a două rîuri, pe un teren cu denivelări de 8-10 m, proiectul oraşului oferea multe posibilităţi de creiaţie arhitecturală.

Clădirile aşezate în centrul oraşului (sediul partidului, sfatul popular, hotelul, magazinul universal, poşta, miliţia, etc.) fiind mai înalte şi aşezate pe un platou, marchează şi silueta oraşului, dar nu în mod suficient. După terminarea planului director s-a trecut la realizarea planului detaliat de compoziţie a oraşului prin care se rezolvă problemele ridicate de silueta oraşului şi de ansamblurile sale. O problemă specială o va constitui amenajarea vechii comune.

Prin dotările sale noul oraş Kazincbarcika va asigura locuitorilor săi un nivel ridicat de trai, satisfăcînd atît nevoile lor de ordin material cît şi cultural.

Aşa cum se arată şi în hotărîrea Comitetului de Arhitectură proiectul noului oraş Kazinbarcika dovedeşte progresul activităţii de proiectare în Republica Populară Ungară.

Gh. S.

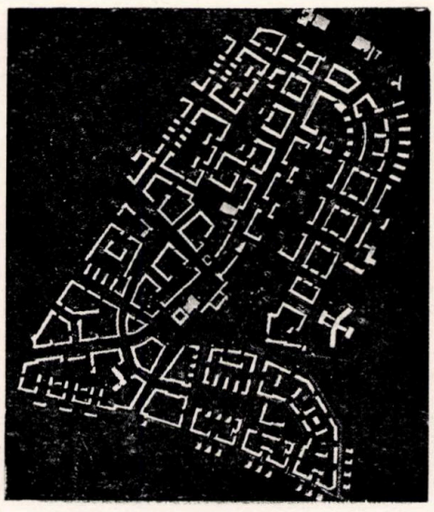

Din R.D. Germană

INSTITUTUL GERMAN DE EDUCAŢIE FIZICĂ DIN LEIPZIG

Printre lucrările monumentale ce se proiectează şi se execută în cadrul vastului program de construcţii din oraşul Leipzig, se numără şi Complexul Institutului german de educaţie fizică (autori prof. arh. Hanns Hopp, Laureat al Premiului de Stat şi arh. Kunz Nierade).

Compoziţia ce include construcţii cu un volum total de 515000 m.c. se desfăşoară pe un teren plan şi se caracterizează prin liniştea şi ordinea volumelor ce se grupează în jurul unei axe compoziţionale orientată de la nord spre sud. Latura de nord a complexului este mărginită de aleea Stalin, axă importantă în compoziţia oraşului, iar latura de vest de rîul Elster, care are în acest punct o lăţime de 150 m.

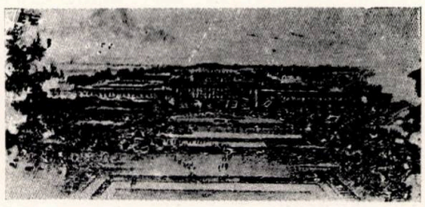

Diferitele hale ce fac parte din program sînt grupate de o parte şi de alta a unei incinte, închisă pe partea de nord — spre aleea Stalin — de compoziţia simetrică a clădirii administrative, iar pe partea de sud de o altă construcţie simetrică, de formă semicirculară.

Pentru analizarea soluţiei adoptată de proiectanţi şi a construcţiilor executate, a avut loc a şedinţă a Consiliului de arhitectură de pe lîngă Consiliul de Miniştri al R.D.Germane, şedinţă în care s-a verificat justeţea drumului parcurs, precizîndu-se totodată sarcinile şi orientarea viitoare pentru realizarea acestui complex arhitectural. In cadrul discuţiei s-a analizat în mod special rezolvarea dată arhitecturii interioarelor, care trebuie să se armonizeze cu arhitectura monumentală, sobră şi liniştită a faţadelor. Avînd în vedere utilarea halelor de sport cu aparatajul tehnic respectiv, arhitecţii şi-au concentrat atenţia în rezolvarea interioarelor, în special asupra plafoanelor şi părţilor superioare ale pereţilor înalţi.

Apreciindu-se ca pozitivă rezolvarea de pînă acum, s-au dat indicaţii arhitecţilor asupra necesităţii folosirii tematicii socialiste atît în decorul interior cît şi în dezvoltarea mai departe a faţadelor.

Proiectarea şi realizarea Institutului german de educaţie fizică din Leipzig reprezintă un succes al arhitecturii realist socialiste din R.D.Germană care merge pe calea prelucrării moştenirii arhitecturii clasice şi naţionale.

H.N.

Резюме статей журнала

К ВОПРОСУ О ПРОЕКТИРОВАНИИ РАБОЧИХ ПОСЕЛКОВ

Арх. К. Лазареску

В статье анализируются несколько аспектов, характерных для проектирования небольших рабочих поселков, и указывается на то, что, при всем разнообразии точек зрения, они должны иметь в своей основе одни и те же принципы проектирования и постоянную заботу о жителях этих поселков.

Первая категория охватывает так называемые «аварийные поселки» или поселки работников для подачи первой помощи — самые маленькие по размерам. — Следующая категория охватывает поселки ограниченных размеров, но все же более обширные, чем аварийные.

Категорию особого характера составляют поселки при предприятиях добывающей промышленности. Автор анализирует несколько рабочих поселков, выстроенных в разных населенных пунктах и приходит к заключению, что, хотя эти поселки и основаны на тех же принципах проектирования, как и города, все же они отличаются по разным деталям, благодаря малой площади и высоте построек.

Пластическое оформление, которое избегало бы однообразия, придавая улицам свой индивидуальный отпечаток, размещение оснащения, экономия, благодаря рациональному проектированию и, в первую очередь, обеспечение правильного пользования территорией, представляют собой важные задачи при проектировании рабочих поселков.

В заключение автор указывает на то, что кафедра строительства городов при Архитектурном Институте имени «Ион Минку» старалась внести свой вклад, занимаясь изучением реальных тем, взятых из текущих работ других институтов.

НЕКОТОРЫЕ ЗАДАЧИ В СВЯЗИ С ПРОЕКТИРОВАНИЕМ ХЛЕБОЗАВОДОВ

Арх. И. Малер

В этой статье автор рассматривает несколько вопросов, связанных с проектированием хлебозаводов.

В введении говорится об отсталом состоянии, в котором находилась хлебопекарное производство в нашей стране до национализации главных средств производства; после этого производство в этой отрасли начало улучшаться; многочисленные предприятия были снабжены советскими машинами. Пользуясь осведомительным советским материалом, были запроектированы и в нашей стране хлебозаводы с производительностью в 10—60 тонн в день, с механизацией большей части процессов выработки; одни из этих хлебозаводов уже пущены в ход, другие еще строятся.

Автор рассматривает три типа хлебозаводов, а именно: на 10, 20 и 30 тонн в сутки, на которых остановился Проектный Институт пищевой промышленности.

В заключение автор указывает на то, что хотя с точки зрения планового решения, правильного разрешения технологического процесса и целесообразного использования площадей были достигнуты заметные успехи, все же констатируется отставание в области пластического оформления.

СТРОИТЕЛЬСТВО ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫХ ВОКЗАЛОВ ВОКЗАЛ В БУХАРЕСТСКОЙ ОБЛАСТИ

Арх. К. Нягу

В статье освещаются вопросы, выявленные при проектировании и постройке монументального пассажирского здания, которое обслуживает часть внутреннего и международного сообщения в Бухарестской области.

Заданная тема разрешена в проекте в симметричной форме, а для придания монументального характера внимание было сосредоточено на главном корпусе с преобладающим объемом по вертикали, по бокам которого расположены справа и слева два меньших корпуса.

Путем обработки элементов классической и румынской архитектуры была реализована унитарная, строгая и выразительная архитектура.

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ ВОКЗАЛ В ЯССКОЙ ОБЛАСТИ

Арх. Т. Элиан

Автор указывает на то, что для этой монументальной постройки был признан самым подходящим симметричный план. Для придания монументального характера и для удовлетворения требований экономического порядка пришли к сочетанию трех объемов, из которых центральный, господствующий объем развит на три этажа.

Вопрос пластики фасадов был разрешен путем переработке ценных элементов классической областной архитектуры; особое внимание было уделено внутренней архитектуре.

Замечается недостаточное дифференцирование объемов здания. Другой недочет состоит в недостаточной проработке форм орнаментации.

Отзывы, данные Государственным Комитетом Архитектуры и Строительства, послужили ценной помощью для осуществления проекта.

АРХИТЕКТУРНЫЕ ПАМЯТНИКИ СЕВЕРНОЙ МОЛДАВИИ

Проф. Арх. О. Дойческу

Статья содержит заметки, сделанные во время научной поездки, организованной Союзом архитекторов РНР.

Осмотренные памятники относятся к эпохе Штефана Великого; автор указывает на то, что, хотя нас разделяют более четырех веков со дня их сооружения, время не состарило их и не лишило привлекательности и свежести.

Приемы постройки этих расписанных красками монастырей, которые являются классическими памятниками румынского народа, — общи для бассейна Черного моря.

В этих памятниках готический стиль появляется в мелких формах, как декорация, своеобразны крыши и некоторые детали пластических приемов. Все эти памятники с их народным видом, дышат оптимизмом и лишены строгой условности какого-нибудь единого стиля.

После анализа разнообразия форм этих памятников, автор указывает на то, что богатое идейное содержание нашей эпохи должно быть выражено в самобытной форме, связанной со здоровой традицией румынского народа.

НАРОДНОЕ ЗОДЧЕСТВО В БАССЕЙНЕ ВЕРХНЕГО ТЕЧЕНИЯ РЕКИ АРДЖЕШ

Препод. унив. по арх. А. Георгиу и П. Петреску

Авторы статьи излагают некоторые данные по изучению народного зодчества в бассейне верхнего течения реки Арджеш.

Они указывают, как в этой части страны развивался крестьянский дом, следуя собственной архитектурной линии с своим особым стилем. То обстоятельство, что издавна для постройки домов применяется камень и кирпич, а также и занятие поселян некоторыми ремеслами, определили создание типов построек, приспособленных к специфической технике; таковы постройки особого типа, которые часто встречаются в селах, населенных гончарами.

Народные мастера этого района создали дома в вполне законченном стиле, с четкими линиями и прекрасным соблюдением пропорций.

Авторы анализируют типы домов, существующих в районе, в хронологической последовательности их постройки и показывают, что дома, выстроенные после 1920 года, принадлежат к двум типам: первый тип, очень редкий, сохраняет старый план и план средней давности, характерные для района Мусчел, — а второй тип совершенно отказывается от прежних планов и осваивает план, заимствованный у городских домов.

В заключение авторы показывают, что сообщенные данные представляют собой результат обследований, произведенных на местах, и, что полная обработка статистических данных о повторяемости архитектонических элементов и их тенденции группироваться в рамках известных типов, позволит установить некоторые соотношения для точного определения характера народного зодчества в этой области.

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 — București

271

SUMAR

Arh. C. Lăzărescu
In legătură cu proiectarea aşezărilor muncitoreşti
pag. 1

Arh. I. Mahler
Cîteva probleme ale proiectării fabricilor de pîine
pag. 8

Arh. C. Neagu şi arh. T. Elian
Construcţii de gări feroviare
pag. 13

Prof. arh. O. Doicescu
Monumentele de arhitectură din nordul Moldovei
pag. 17

Conf. arh. A. Gheorghiu şi P. Petrescu
Arhitectura populară în bazinul superior al Argeşului
pag. 24

G. Borisovski
Proiectul de arhitectură şi construcţia
pag. 32

CRONICA

Vizita unei delegaţii de arhitecţi germani în R.P.R.
pag. 38

De peste hotare
pag. 39

СОДЕРЖАНІЕ

Арх. К. Лэзэреску
К вопросу о проектировании рабочих поселков
стр. 1

Арх. И. Малер
Некоторые задачи в связи с проектированием хлебозаводов
стр. 8

Арх. К. Нягу и арх. Т. Элиан
Строительство железнодорожных вокзалов
стр. 13

Проф. арх. О. Дойческу
Архитектурные памятники в Северной Молдавии
стр. 17

Преподав. арх. А. Георгиу и П. Петреску
Народное зодчество в бассейне верхнего течения реки Арджеш
стр. 24

Г. Борисовский
Архитектурный и строительный проект
стр. 32

ХРОНИКА

Посещение РНР делегацией немецких архитекторов
стр. 38

За рубежом
стр. 39

ARHITECTURA RPR

ORGAN AL UNIUNII ARHITECȚILOR
DIN R. P. R. ȘI AL COMITETULUI
DE STAT PENTRU ARHITECTURĂ
ȘI CONSTRUCȚII

REDACȚIA: BUCUREȘTI, Str. EPISCOPIEI, 9
Tel. 6.13.31

Lei 10.—